

אוניברסיטת תל אביב
הפקולטה למדעי החברה ע"ש גרשון גורדון
החוג למדעי המדינה
התכנית ללימודי ביטחון

עימותים א-סימטריים והכרעה צבאית של ארגוני גרילה בדלניים: סרי לנקה כמקרה מבחן

חיבור זה הוגש כעבודת גמר לקראת התואר "מוסמך אוניברסיטה" – M.A.
באוניברסיטת תל אביב

על ידי
אריאל רייכרד
ת.ז. 066617895

העבודה הוכנה בהנחיית
פרופסור יצחק בן ישראל

פברואר 2011

אוניברסיטת תל אביב
הפקולטה למדעי החברה ע"ש גרשון גורדון
החוג למדעי המדינה
התכנית ללימודי ביטחון

עימותים א-סימטריים והכרעה צבאית של ארגוני גרילה בדלניים: סרי לנקה כמקרה מבחן

חיבור זה הוגש כעבודת גמר לקראת התואר "מוסמך אוניברסיטה" – M.A.
באוניברסיטת תל אביב

על ידי
אריאל רייכרד
ת.ז. 066617895

העבודה הוכנה בהנחיית
פרופסור יצחק בן ישראל

פברואר 2011

תקציר

תחום המחקר של עבודה זו הוא חקר עימותים א-סימטריים, כלומר התנגשויות צבאיות בין מדינות וארגונים שאינם מדינה. בשנים האחרונות התרחב מאוד סוג זה של סכסוכים.

בין המגוון העצום של סכסוכים אתניים שהתנהלו בעולם בעשורים האחרונים, זה בסרי לנקה – למרות היותו נסתר כמעט לחלוטין מעיני הציבור הרחב – היה אחד הממושכים והקשים לפיתרון.

במהלך 26 השנים של סכסוך אלים בין ממשלות סרי לנקה השונות ובין ארגון ה-LTTE המורדים הצליחו להשתלט על שטחים רבים, ולהקים מנגנון שליטה נפרד. המאבק שהתפתח גרם סבל רב ובמהלכו נהרגו בין 70,000-100,000 איש. לאורך השנים נעשו מגוון ניסיונות לפתור את הסכסוך: מפעולות לשיטור פנימי, דרך מעורבות פוליטית וצבאית זרה ועד ניסיונות שונים לגבש הסכמי הפסקת אש ולפתור את הסכסוך בדרכי שלום בתמיכת הקהילה הבינ"ל. ניסיונות אלו נכשלו, עד שלבסוף ממשלת סרי לנקה החליטה לפנות (שוב) לאופציה הצבאית. אסטרטגיה זו התגלתה כמוצלחת והביאה לחיסול ארגון המורדים. תוצאה זו היא ייחודית למדי בהיסטוריה הצבאית המודרנית ומהווה תקדים למדינה דמוקרטית שהצליחה להביס ארגון מורדים פנימי באמצעים צבאיים. באופן מפתיע ניסיונה זכה לתשומת לב עולמית מועטה יחסית לסכסוכים אחרים.

כיצד הצליחה ממשלת סרי לנקה להגיע להישג כזה מול ארגון גרילה שמדינות חזקות ממנה נכשלו בו? מה היו ההבדלים בין האסטרטגיה שגובשה ב-2006 ובין ניסיונות דומים קודמים? ומה הלקחים שניתן ללמוד מניסיונה גם לגבי מקרי סכסוך אחרים בעולם? מחקר זה עונה על שאלות אלו. התשובות להן יאפשרו לגבש תובנות ייחודיות על הגורמים התורמים להצלחה ומביאים לכישלון של מדינות בבואן להילחם בארגוני גרילה וטרור. לשם כך ייבחנו ההיבטים הפוליטיים, מדיניים וצבאיים של הסכסוך, יתוארו הניסיונות הקודמים לפתרון הסכסוך ותוערך תרומתם להצלחת האסטרטגיה הצבאית בשלב האחרון. ניתוח זה יעשה על סמך תיאור של ניסיון העבר שהצטבר מקמפיינים אחרים נגד גרילה ומרדנות (Counter-Insurgency) ועל ידי בחינה של הספרות האקדמית שנכתבה על סרי לנקה עצמה והסכסוך בה.

אחת המטרות של עבודה זו היא לתקן את חוסר תשומת הלב המחקרית שניתנה לסכסוך בסרי לנקה לאורך השנים והיא מהווה ניסיון חלוצי לתאר סכסוך שלא נחקר ביסודיות עד היום. בכך היא תורמת את חלקה למחקר הצבאי ולדיון האקדמי והציבורי. הבחירה בסרי לנקה כמקרה מבחן משמעותית לא רק עקב התוצאה הייחודית בה הסתיים הסכסוך שם, אלא גם בגלל שהיא מהווה דוגמה עכשווית. יתרה מזו, הניסיונות הרבים לפתור את הסכסוך הפנימי בסרי לנקה מעניקים לחוקר כר פעולה רחב לבחון מגוון רחב של תיאוריות והשערות עבודה. בחינת מקרה יחיד לאורך זמן מאפשרת לבדד את המשתנים החשובים ביותר המשפיעים על הצלחה וכישלון בלחימה נגד ארגוני גרילה. בחירה בסכסוך שלא נחקר ביסודיות עד היום מהווה תרומה אמיתית לתחום לימודי הביטחון וחקר סכסוכים ומאפשר הגעה למסקנות בעלות משמעות מעשית למעצבי מדיניות, מפקדים צבאיים, דיפלומטים, עיתונאים וכל מי שמתעניין בסכסוכים מודרניים ושואף לגבש אסטרטגיות מעשיות על מנת לפתור אותם במהירות וביעילות.

תוכן עניינים

3	תקציר
4	תוכן עניינים
7	מבוא
16	חלק א' רקע תיאורטי
16	פרק 1: מושגים, הגדרות ותיאוריות
17	הגרילה- מטקטיקה צבאית לאסטרטגיה פוליטית
28	גרילה והמלחמה המהפכנית
35	המרד נגד המערב
41	מרדנות – הניסיון המערבי והלקחים מהלחימה נגדה
61	מלחמת ווייטנאם, תיאוריית המלחמה המוגבלת ולוחמה א-סימטרית
72	מגרילה ל "גרילה אורבאנית" וטרור – העיוותים בתיאוריה המהפכנית
82	עימותים א-סימטריים כיום
92	הערה לסיום: לקראת מודל חדש? גרילה וטרור בשירותם של ארגוני בדלנות והפרדות
97	חלק ב' סרי לנקה
97	פרק 2: אוכלוסייה, היסטוריה ופוליטיקה
99	התקופה הקולוניאלית
99	פורטוגל
101	הולנד
102	בריטניה
103	שינויים חוקתיים ומנהליים
104	כלכלה חדשה – בעיות חדשות
105	שינויים חברתיים
106	תחיית הלאומנות הסינהאלזית
108	שינויים פוליטיים
109	פרק 3: ציילון העצמאית- פוליטיקה, זהות אתנית ודת
109	העשורים הראשונים
114	התקוממות 1971
120	החוקה של 1972 והרפובליקה הראשונה
123	הפוליטיקה הטמילית – מהשתתפות לבידול
127	החוקה של 1978 ותקופת הרפובליקה השנייה
131	ההתדרדרות לאלימות 1978-1983
135	מהומות "יולי השחור" 1983
137	חלק ג'- ארגונים
137	פרק 4: כוחות הביטחון של סרי לנקה
137	צבא סרילנקה – מצבא מתנדבים לכוח לוחם
142	כוח המשטרה של סרי לנקה והמיליציות הפארא-צבאיות
144	פרק 5: הארגונים המיליטנטיים הטמילים
144	ה-LTTE – "נמרי השחרור של טאמיל אילאם": פרופיל ארגוני ואידיאולוגי
144	הקמת "הנמרים הטמילים"
148	ארגון:
163	השימוש בפיגועי התאבדות:
167	אידיאולוגיה:
168	הגולה הטמילית:
171	סיכום

172	 ארגונים טמילים נוספים
172	 : EROS/Eelam Revolutionary Organization of Students
173	 : EPRLF/Eelam People's Revolutionary Liberation Front
175	 : (TELO)/Tamil Eelam Liberation Organization
176	 : (PLOTE)/People's Liberation Organization of Tamil Eelam
177	 : ENDLF -Eelam National Democratic Liberation Front
177	 : TMVP - KARUNA: Tamil Peoples Liberation Tigers
178	 : (TULF) - Tamil united liberation Front

180 חלק ד' - שלבי הסכסוך

180	 הקדמה
180	 פרק 6 : מלחמת אילאם הראשונה 1983-1987
180	 תחילת הסכסוך האלים – תסכול פוליטי ופשיעה אידיאולוגית
180	 המעורבות החיצונית בסכסוך – המדיניות של הודו בסרי לנקה
184	 תחילת המאבק הצבאי
187	 פרק 7 : תקופת כוח השלום ההודי (IPKF) 1987-1990
196	 ההתקוממות השנייה של ה-JVP 1987-1989
203	 "הברית המוזרה" ונסיגת "כוח שמירת השלום" ההודי 1990
207	 סיכום המעורבות ההודית בסרי לנקה
211	 פרק 8 : מלחמת אילאם השנייה 1990-1994
211	 השתלטות ה-LTTE על המרחב הטמילי הפוליטי והפיזי
213	 חידוש הקרבות בין ה-LTTE לממשלה
220	 תחילת השימוש בפיגועי התאבדות וטרור ככלי פוליטי ואסטרטגי
223	 המשא ומתן לשלום 1994-1995
225	 פרק 9 : מלחמת אילאם השלישית 1995-2000
226	 הלחימה הקונוונציונאלית
230	 הנסיונות להסדר פוליטי
LTTE	 המשך השימוש בפיגועי התאבדות וטרור ככלי פוליטי ואסטרטגי והשפעתם הבינלאומית על ה-LTTE
233	
237	 חידוש הקרבות בצפון המדינה
241	 המצב הפוליטי המעורער והבחירות לנשיאות (1999) ולפרלמנט (2000, 2001)
242	 פרק 10 : תהליך השלום 2002-2006
244	 הכרונולוגיה של תהליך השלום
244	 הסכם הפסקת האש (CFA), פברואר 2002
247	 סבב השיחות הראשון, 16-18 בספטמבר 2002, תאילנד :
248	 סבב השיחות השני, 31 באוקטובר – 3 בנובמבר 2002, תאילנד :
249	 סבב השיחות השלישי, 2-5 בדצמבר 2002, אוסלו, נורווגיה :
249	 סבב השיחות הרביעי, 6-9 בינואר 2003, תאילנד :
250	 התערעור הפסקת האש וההתפתחויות בשטח
250	 סבב השיחות החמישי, 7-8 בפברואר 2003, ברלין, גרמניה
251	 סבב השיחות השישי, 18-21 במרץ 2003, יפן :
252	 פרישת ה-LTTE והפסקת תהליך השלום
253	 ניתוח של כישלון תהליך השלום
259	 הפילוג ב-LTTE והמרד במזרח בהנהגת קולונל Karuna
265	 הצונאמי בדרום מזרח אסיה – דצמבר 2004
269	 סיכום ביניים
270	 הממשלה החדשה, כישלון תהליך השלום והחזרה ל אלימות
273	 ניתוח תהליך השלום וכשלונו
277	 פרק 11 : מלחמת אילאם הרביעית 2006-2009
278	 הקמפיין הצבאי ואירועים פוליטיים 2006-2009 – בחינה כרונולוגית

278	המצב הפוליטי 2006-2009
280	הקמפיין הצבאי 2006-2009
280	הלחימה במזרח
287	הלחימה בצפון :
298	עקרונות לחימה- הזירה הצבאית
298	צבא היבשה :
304	חיל האוויר :
307	חיל הים :
313	עקרונות לחימה- הזירה המדינית
331	עקרונות לחימה – הזירה התקשורתית
341	עקרונות לחימה – הזירה הפוליטית-פנימית
351	פרק 12 : אחרית דבר
360	סיכום
372	נספחים
372	INDO-SRI LANKA AGREEMENT TO ESTABLISH PEACE AND NORMALCY IN SRI LANKA
377	הסכם הפסקת האש 1995
379	מזכר הבנות להפסקת אש בין ממשלת סרי לנקה ו"הנמרים הטמילים"
386	הסכם למבנה ניהול של מאמצי השיקום לאחר הצונאמי
386	P-TOMS- Post-Tsunami Operational Management Structure
392	מפות
400	ביבליוגרפיה – חלק תיאורטי
405	ביבליוגרפיה סרי לנקה

מבוא

ב-16 במאי 2009 הכריז נשיא סרי לנקה על השלמת המבצע הצבאי שהחל שנתיים וחצי לפני כן ועל מותו של מנהיג הארגון "הנמרים הטמילים לשחרור טאמיל אילאם" (LTTE-Liberation Tigers of Tamil Eelam). בכך בא אל קיצו אחד הסכסוכים האלימים והארוכים ביותר בעולם, שנמשך כשלושה עשורים וגבה עשרות אלפי הרוגים משני הצדדים. במהלכו נוסו לראשונה טקטיקות לחימה שונות, הן מצד המורדים הטמילים והן מצד הממשלה שנלחמה בהן. לאורך השנים מאז פרוץ הסכסוך ההצלחה נטתה לעיתים לטובת הממשלה המרכזית ולעיתים לטובת ארגון המורדים, שבמהלך הסכסוך הצליח להשתלט על צפון וצפון-מזרח המדינה ולמעשה להקים מעין מדינה-בתוך-מדינה, תוך שימוש בטקטיקות הפחדה, רצח, רדיפות וטרור כנגד נציגי הממשל המרכזי, אנשי ביטחון ואפילו כנגד מתנגדיו מקרב בני עמו- המיעוט הטמילי שבשמו הוא נלחם לעצמאות.

ארגון "הנמרים הטמילים לשחרור טמיל אילאם" (LTTE) היה אחד מארגוני הגרילה והטרור הגדולים והחזקים בעולם. לזכותו נרשמת "המצאת" השימוש במחבלים מתאבדים כנשק צבאי מרכזי, כמו גם התנקשויות באנשי צבא ופוליטיקאים בכירים (כגון ראש ממשלת הודו בשנת 1991). בנוסף הוא הראשון (ואף היחיד) מקרב ארגוני הטרור והגרילה בעולם המחזיק במה שניתן לכנות "חיל ים" (ארגון "נמרי הים") ואף ב"חיל אוויר". למרות שהוא מוכר במדינות רבות במערב וברחבי העולם כארגון טרור הוא הצליח ברבות השנים להשתלט על שטח נרחב ביותר בצפון וצפון מזרח האי ולבנות לעצמו כוח צבאי לוחם, שנדמה לעתים יותר כצבא סדיר מאשר ככוח גרילה ספוראדי (לפי פרסומים מסוימים ב-1997 היו לארגון 13,500 אנשים בצפון המדינה מאורגנים לפי חטיבות טריטוריאליים וניידים להפליא). הארגון חמוש בנשק אישי מתקדם כמוקשים, מרגמות, מטעני נפץ מאולתרים ויכולות פיקוד ושליטה בקרב מרשימות ביותר. זאת לצד מערכות של מנהל מקומי, תקשורת ותעמולה (כולל שימוש באינטרנט) מפותחות ומתקדמות מאוד. הארגון מקיים רשת הברחות וייבוא נשק ענפה אל תוך האי (בעיקר מהודו השכנה), ומקבל תמיכה כלכלית מאלפי גולים טמילים החיים בחוץ לארץ, בעיקר בבריטניה, צרפת, נורווגיה וקנדה. פעילי הארגון עוברים בקהילות אלו ומתרימים (לעיתים בכוח אם צריך) לטובת מטרות הארגון. במהלך השנים ארגון "הנמרים הטמילים" זכה להכרה כאחד המסוכנים והקטלניים ביותר בהיסטוריה, ורבים ראו אותו כבלתי מנוצח. למעשה הסכסוך בסרי לנקה נתפס כעוד דוגמא מדוע ממשלה דמוקרטית עם צבא קונוונציונאלי הנלחמת בארגון טרור וגרילה סמי צבאי, ממושמע ומאורגן הנלחם למען עצמאות לא תצליח לנצח אותו באופן צבאי לעולם ולבסוף תצטרך להכיר בארגון ולהיענות לדרישותיו.

אף על פי כן ובניגוד לאמונה הרווחת, לאחר מבצע צבאי ממוקד שנמשך כשנתיים וחצי חוסל הארגון כליל, ומנהיגו הנערץ נהרג. כיצד הושגה תוצאה זו? מה ניתן ללמוד ממנה על התפתחותם של ארגוני גרילה וטרור, על שיטות הלחימה שאותן ניתן לאמץ (או מהן יש להימנע) כשנלחמים בארגון מסוג זה והדרכים בהם ניתן לבסוף להבטיח את ניצחונה של המדינה על פני הארגון הלא-מדינתי, ובעיקר, מהו המחיר שיש לניצחון כזה. עבודה זו תנסה לענות על שאלות אלו הנוגעות באופן בסיסי להתפתחויות במחשבה הצבאית המודרנית, לשאלות של ארגון צבאי, ואפילו קשורות לסוגיות פוליטיות, חברתיות ומוסריות כמו אופן הפעלת כוח צבאי

בעימותים נגד ארגונים שאינם מדינה, לכידות חברתית, נחישות פוליטית בלחימה בטרור או במורדים, הקשר בין אופי המשטר ויכולתו להילחם ביעילות וסוגיות רבות אחרות.

ברור ששאלות אלו אינן תיאורטיות: אחד המאפיינים הבולטים של עימותים צבאיים כיום הוא שהוא מתנהל לא בין מדינות ריבוניות, אלא דווקא בין מדינות ובין ארגונים אלימים שאינם מדינה ואינם שייכים לשום מסגרת פוליטית מקובלת או מוכרת. ההתרחבות של תופעה זו בחצי המאה האחרונה הביאה חוקרים מסוימים אף לטעון שהלחימה "המסורתית" בסגנון של מלחמת העולם השנייה נעלם לעד. לפי השקפה זו נוצר דפוס של מלחמה חדשה, בה ארגוני גרילה וטרור קוראים תיגר על הסדר הפוליטי והחברתי הקיים ושואפים לשנות אותו בכוח. לוחמה כזו לובשת מאפיינים מיוחדים ששונים מהמבצעים הצבאיים שהיו ידועים בעבר והיא זכתה לכינויים רבים מספור, מלוחמה בעצימות נמוכה (LIC- Low Intensity Conflicts), לוחמה דור רביעי, מבצעים צבאיים שאינם מלחמה (MOOTW-Military Operation Other Than War), משימות שלום, מבצעי יציבות (Stability Operation), מבצעים נגד גרילה ומרדנות, עימותים מוגבלים, וסכסוכים א-סימטריים. לא משנה באיזה שם נשתמש הכוונה היא דומה. בעוד בעבר מדינות חלשות כמעט לא העזו לצאת נגד מדינות חזקות מהן (ללא גיבוי דיפלומטי וצבאי משמעותי), בלוחמה מהסוג החדש ישנו צד חלש, לרוב ארגון גרילה או טרור (או שניהם), שפועל בקרב קבוצת תושבים בשטח מסוים ומתוכה נאבק נגד מדינה חזקה יותר. לאופי זה של הסכסוך יש השלכות לא צפויות על הטקטיקות והאסטרטגיות בהן נוקט כל צד ועל חופש הפעולה שיש למדינות בבואן להילחם נגד יריבים שנתפסים כחלשים. לעיתים קרובות קשה למדינות לזהות את מהות האיום בזמן ולאחר מכן הן מתקשות להפעיל את מלוא עוצמתן ביעילות. נשאלת השאלה אם כך מה ניתן לעשות מול תופעה זו? כיצד על מדינות להסתגל אליה? ואילו אסטרטגיות מדיניות ניתן לעצב על מנת להגביר את המוכנות והיכולת הפוליטית והצבאית של משטרים שונים להתמודד עם האיום החדש? הצעד הראשון הוא כמובן לחקור אותו באינטנסיביות ומזוויות שונות.

קודם כל העימותים מהסוג החדש מבוססים על טקטיקה צבאית ישנה ומוכרת – הגרילה. למרות שהגרילה עצמה אינה תופעה חדשה בשום פנים, היא זכתה להתעוררות מחודשת- מחקרית ומעשית- לאחר מלחמת העולם השנייה. בקונטקסט של מאבק בין מעצמות צבאיות שייצגו השקפות עולם סותרות וחלוקה של העולם למזרח-מערב ולעולם מפותח- לא מפותח, לתנועות גרילה (וטרור) הייתה חשיבות רבה במאבקים הפוליטיים שנתרחשו אז, כולל תהליך הדה-קולוניזציה שיצר מדינות חדשות ועצמאיות ברחבי העולם. תהליך זה כלל מאבק של אזורים תחת שליטה של מעצמות קולוניאליות נגד אדוניהם הקולוניאליים. מכיוון שמדינות אלו היו לרוב חזקות מאוד, היה צורך לנסח דרך לחימה שונה על מנת שארגונים לשחרור לאומי ואלו שדורשים שינוי מהפכני של הסדרים פוליטיים יוכלו להשיג את מטרותם. הגרילה – כשיטת לוחמה עתיקה ומוכרת סיפקה את האמצעי הצבאי היעיל ביותר. ההצלחה המסחררת של התנועה הקומוניסטית בסין בשנות ה-40 של המאה העשרים עזרה להפיץ מודל חדש של לחימה, זה של הלוחמה המהפכנית. מודל זה כלל שימוש בטקטיקות צבאיות בשילוב שיטות פוליטיות לגיוס והשגת תמיכה מהאוכלוסייה המקומית על מנת להתמודד עם יריבים חזקים יותר.

בקצרה, הדוקטרינה של הגרילה כוללת ניסיון להימנע מהכרעה צבאית בשדה הקרב (כאמור עקב החולשה הצבאית של הצד נוקט בשיטה זו), ובמקום זאת נעשו ניסיונות להציק ולהתיש את הכוח הצבאי של היריב.

התשה זו נועדה למטרה ספציפית – העלאת המחיר של הסכסוך בעיני היריב והנחלת התחושה כאילו הוא אינו יכול לנצח באופן מכריע את הגרילה (שכן הגרילה לא נלחמת כמעט). הגרילה תוקף את היריב רק במקומות בהם הוא חלש יחסית. כך התנועה זוכה להצלחות המחזות את מעמדה בעיני האזרחים, בעוד היריב נאלץ לפזר את כוחותיו ולהשקיע משאבים רבים. בנוסף התסכול של היריב (לרוב צד מדינתי) יכול לגרום לו להגיב בפראות נגד האוכלוסייה שנתפסת כתומכת במורדים. אלימות כזו רק עוזרת לארגון הגרילה לגייס עוד תמיכה בו, ובנוסף מערערת את דעת הקהל הפנימית במדינה האויבת, שמתחילה להתמרמר על המשאבים הרבים המושקעים בסכסוך ללא הצלחות נראות לעין ועל המחיר הרב – אנושי, כלכלי, פוליטי ודיפלומטי – שהם נאלצים לשלם עקב הסכסוך. לבסוף הלחץ על האויב יהיה כל כך גדול שהוא יעדיף לסגת מהסכסוך מאשר להמשיכו, וכך הגרילה תנצח. בשל ההצלחה הסינית מודל זה הופך לשאר רחבי העולם כשהוא נעזר ביריבות הסובייטית והאמריקאית ולאחר מכן – בסובייטית-סינית. אכן, לא בכל המקומות הוא הצליח. פעמים רבות מספור הוא נכשל ופעמים אחרות הוא עבר "מתיחת פנים", ששינתה אותו (למשל בדרום אמריקה). למרות התדמית הקומוניסטית שיוחסה לו, במקרים מסוימים המודל יושם על ידי ארגונים שאינם בהכרח קומוניסטיים, או שהמרכיב המרקסיסטי בהם התמצה ברטוריקה בלבד, חסרת משמעות מעשית.

כך או כך התופעה של צמיחתם של ארגונים אלימים שאינם מהווים מדינה במובן המקובל והמוכר של המושג השפיעה באופן עמוק על אופן ניהול הסכסוכים ב-50 השנים האחרונות. מבחינה היסטורית, רובם המוחלט של ארגונים אלו צמחו במסגרת ההקשר הרחב יותר של עימות פוליטי-לאומי, לרוב עם כוח זר חזק יותר. כוח זה היה כמעט תמיד המדינות הדמוקרטיות והליברליות הוותיקות שהיו אלו שהחזיקו גם את הכוחות הצבאיים החזקים ביותר. בעקבות כך העולם היה עד למקרים לא מעטים בהם שחקנים שנחשבו חלשים מבחינה צבאית הצליחו להביס צבאות גדולים וחזקים מהם ובעלי ניסיון לחימה של מאות שנים. המקרים בהם תנועות גרילה כן הצליחו לכפות את רצונם על מדינות חזקות מהם זכו הן לתשומת לב מחקרית ענפה וחלקן התקבעו בתודעה האנושית כנקודות מפנה בהיסטוריה. אין בכך הפתעה שכן ניצחון של צד חלש תמיד יפתיע יותר מניצחון "צפוי" של הצד החזק. מלחמת וייטנאם הייתה כמובן שיא הפופולאריות של הגרילה והצלחתה הידועה ביותר. במידה רבה הדימוי של שיטת לוחמה זו ככזו שלא יכולה להיכשל נתקבע לאחר מה שנתפס ככישלון האמריקאי בווייטנאם. כך או כך, הגרילה נחרתה בתודעה הגלובלית ככלי יעיל להתמודדות מול יריבים חזקים וככזה שהפעלה בלעדית של כוחות צבא סדירים נגדו אינו יעיל, ולכן הניצחון הצבאי הקונוונציונאלי המסורתי אינו רלוונטי לסכסוכים בהם צבא סדיר נלחמת מול ארגון צבאי שאינו מדינה. בכך נוצר סוג חדש של סכסוך אלים – הסכסוך הא-סימטרי. הוא כונה כך עקב ההבדלים הבולטים בסוג (מדינה מול ארגון לא מדינתי) ובעוצמה הצבאית, הכלכלית והפוליטית של כל אחד מן הצדדים המעורבים בהם.

התקווה העיקרית של הצד החלש בעימות הא-סימטרי היא הניסיון לפגוע ביכולת הפוליטית של היריב להפעיל את מלוא עוצמתו הצבאית. מכיוון שהצד החלש לא יכול לרוב לגבות מחיר צבאי משמעותי מאויבו עקב נחיתות משמעותית, הוא מנסה לגבות מחיר פוליטי. במילים אחרות במקום להרוס את היכולת הצבאית של האויב להילחם, הוא מכוון לפגוע ביכולת הפוליטית שלו לנהל מלחמה. זאת הוא עושה על ידי ניסיון להראות שקיומו של הסכסוך מערער את המוסר או הערכים עליהם מושתתת המדינה נגדה הוא נלחם בתקווה שדעת הקהל (בתוך המדינה ומחוצה לה) תתקומם נגד האמצעים השונים בהם נעשה שימוש בלחימה ובאופן רחב

יותר נגד הלחימה עצמה. כך המדינה תוכרח לסגת ולהכיר בתבוסתה, למרות שמבחינה צבאית עקרונית יש לה את היכולת להמשיך להילחם. בדרך כלל אסטרטגיה זו הצליחה מכיוון שתושבי המדינה לא שוכנעו להאמין כאילו הסכסוך מתנהל על אינטרסים חיוניים. בעיקר הדבר נכון כשהצבא נלחם במדינות אחרות ולא בתוך "מדינת האם". תהליך זה יעיל למדי בעיקר בנוגע למשטרים הרגשיים לדעתם של האזרחים החיים בתחומם ומושפע מהלך הרוח הציבורי. במדינות דמוקרטיות לאזרחים ולדעותיהם יש השפעה מכרעת על קביעת המדיניות בנושאים שונים (בעיקר נושאים עקרוניים כמו מלחמה). לכן אי אמונה שלהם ב"צדקת" המלחמה, כלומר בצורך להמשיך ולהילחם למרות התוצאות השליליות של זה, נוטלת את הקרקע מתחת ליכולת של המדינה להמשיך ולגייס את המשאבים הדרושים לקיים קמפיין צבאיים, והם נאלצות לסגת. בעיקר מסקנה זו יוחסה לארגוני גרילה הלוחמים לשחרור לאומי מכובש זר. מכיוון שהמטרה שלשמה הם לוחמים היא "ראויה", והם זוכים לתמיכתו של עם שלם שחזקה עליו שיקבל את עצמאותו בסופו של דבר (עקב עיקרון ההגדרה העצמית שהתפשט בעיקר לאחר מלחמת העולם הראשונה) – אין שום סיכוי לנצח בעימות נגדם בגלל שהדבר יחייב לחימה נגד עם שלם וזה דבר שנתפס כלא רצוי ואף לא אפשרי.

ההשתנות בצורה כזו של העימותים המודרניים חייבה דיון מחודש במושגים שבעבר נתפסו כברורים כמו ניצחון, הכרעה, ההבדלה המסורתית בין כוח לוחם ובין אזרחים חפים מפשע ועוד. מהותה של המלחמה המודרנית והדרכים לנהלה השתנו, מה שהוביל למסקנות והמלצות מדיניות חדשות. עיקרן היה אי הסתמכות על כוח צבאי על מנת להביס תנועות גרילה. מכיוון שהעימותים המודרניים מכוונים להשפיע על הרצון הפוליטי של האויב הלחימה במסגרתם צריכה לכלול בעיקר כלים פוליטיים, ולא צבאיים. הנחה זו הובילה להקניית חשיבות עליונה לגורמים פוליטיים-אזרחיים בטיפול בתנועות גרילה על חשבון הגורם הצבאי, שנתפס כלא רלוונטי למלחמות שיתנהלו בעתיד. אם לא ניתן להשתמש בכוח צבאי נרחב נגד ארגונים כאלו לא ניתן יהיה לחסלם גם כפי שניתן לעשות לצבא מדינתי יריב. הדעה הרווחת שנוצרה הייתה אם כן שארגונים לא מדינתיים המשתמשים בשיטות הגרילה החדשות (שכוללות גם שימוש בטרור סוגים שונים) הם בלתי ניתנים לחיסול צבאי במובן המסורתי של המילה. למסקנה כזו כמובן יש השלכות מרחיקות לכת על המדיניות של מדינות המערבות (או העלולות להיות מעורבות) בסכסוכים עם ארגונים לא מדינתיים. אם לא ניתן להכריע ארגונים כאלה באמצעים צבאיים, נובע מכך שיש להכיר בקיומם ולהגיע איתם להידברות ולפשרה כלשהי, או להיכנע לגמרי ולוותר מראש על מאבק.

כיום פעילים עשרות ארגוני טרור וגרילה. רובם הם כאלו השואפים לעצמאות לאומית או בדלנות כחלק מסכסוכים אתניים ולאומיים שונים מדרום אמריקה (קולומביה) דרך אירופה (בוסניה, צ'צ'ניה), המזרח התיכון (ישראל, כורדיסטאן), מרכז אסיה (אפגניסטן, פקיסטאן, עיראק) והמזרח הרחוק (הודו, פיליפינים, המיעוט המוסלמי בסין למשל). זאת מבלי להזכיר את שכיחות התופעה ביבשת אפריקה או את צמיחתן לאחרונה של התנועות האסלאמיות השונות שפועלות על בסיס גלובלי. ברור שתופעה זו לא הולכת להיעלם מהעולם בקרוב והיא אף עלולה להחריף והמשך המאבקים הללו מסכן את היציבות האזורית והעולמית ומחייב השקעת משאבים כלכליים, פוליטיים ואנושיים עצומים. האומנם יש "להיכנע" לכל דרישותיהם של ארגוני הגרילה והטרור השונים בעולם? מסקנה כזו היא מסוכנת שכן יש בה את הפוטנציאל לערער את כל הסדר הפוליטי והחברתי הקיים, שכן היא תעודד צמיחתם של ארגונים נוספים שיעלו גם הם דרישות נוספות

וחוזר חלילה. לכן, לפני שנקבל מסקנה זו כבסיס לפעולה יש לבחון אותה ואת הנחות היסוד העומדות בבסיסה לעומק.

עבודה זו היא ניסיון להתמודד עם נושאים אלו ובעיקר עם הטענה כאילו ארגוני גרילה (ובייחוד אלו הנלחמים למען שחרור לאומי) הם בלתי מנוצחים. לכן נשאל את השאלה הבסיסית, **האם ארגוני גרילה הם בלתי מנוצחים? האם ניתן לחסלם ואם כן – מה הצורה שילבש ניצחון שכזה?** ניתן לנסח שאלה זו אף בצורה רחבה יותר: האם מדינות מסוגלות לנצח עימותים א-סימטריים? מהם התנאים לניצחון כזה? ברור ששאלות אלו מחייבות התייחסות רחבה יותר לאופי המיוחד של עימותים א-סימטריים בעבר וכיום תוך התרכזות באסטרטגיות הייחודיות המופעלות על ידי כל צד, המטרות שבשמן נלחמים והיעדים אותם הצדדים שואפים להשיג.

הטענה הבסיסית של עבודה זו היא שבניגוד לדעה הרווחת, דווקא **כן ניתן להכריע ארגוני גרילה באופן צבאי**. בניגוד למקובל לחשוב, הניצחון הצבאי הוא אינו מושג שעבר זמנו והוא מצב אפשרי ובר השגה גם בעימותים מול ארגוני גרילה אלימים. ניצחון כזה דומה למדי למושג הניצחון בעימותים הקונוונציונאליים המסורתיים בין צבאות סדירים – חיסול אלים של הכוח הלוחם של היריב על מנת למנוע ממנו את היכולת הפיזית (אך לא הרצון) להתנגד לרצון המנצח.

כיצד ניתן לבחון השערה זו? השיטה הפשוטה ביותר היא כמובן לפנות להיסטוריה המודרנית ולראות האם ניתן למצוא מקרים בהם מדינות הצליחו להביס צבאית ארגוני גרילה מורדים.

המתודולוגיה שנבחרה היא שיטת חקר מקרה המבחן. כל מרידה, למרות אופייה הצבאי, תמיד היא נטועה עמוק בתנאים סביבתיים- חברתיים, כלכליים ופוליטיים- ספציפיים. לכן, כל מקרה של מרידה הוא מיוחד, שכן הוא תלוי בסביבה החברתית והפוליטית שבה הוא נוצר. בשל כך כל תיאוריה של סיבות למדינות וכיצד ניתן להתמודד עימן, חייב לקחת בחשבון תנאים מיוחדים, שכן כל מרידה שונה מרעותה, ולו רק מכיוון שהיא מתפתחת ולוחמת בתנאים חברתיים שונים. לכן יש חשיבות והצדקה לשימוש בכלי של מקרי מבחן רבים ככל האפשר על מנת לעמוד על קווי הדמיון בין התופעה של מרידה כתנועה פוליטית, חברתית וצבאית. זאת מבלי לשכוח שכל מקרה מבחן (הכולל הן את תנועת המרד והן את האסטרטגיות שהופעלו על ידי השלטון כנגדה) הוא בעל מאפיינים ייחודיים רק לו, והם אינם ניתנים להעתקה בצורה עיוורת למקרים אחרים.

מקרה המבחן שנבחר הוא הסכסוך האתני בסרי לנקה שהסתיים זה מכבר. סכסוך זה לא נבחר במקרה. קודם כל זהו מקרה מבחן של סכסוך שהסתיים בניגוד לסכסוך שעדיין מתנהל (כמו למשל הסכסוך הישראלי-פלסטיני). דבר זה מעניק יתרון לחוקר שכן הוא יכול להעריך את התופעה בשלמותה. כך ניתן להבחין במאפיינים של הסכסוך שבעבר נראו חשובים לאישים המעורבים, אך במבט לאחור לא השפיעו באופן מהותי על התוצאה הסופית. בדומה לכך מכיוון שאנו יודעים כיצד הסתיים הסכסוך ניתן לאתר את התהליכים שהביאו בסופו של דבר לתוצאה הספציפית ולעקוב אחרי התפתחותן לאורך השנים. ידיעת התוצאה הסופית תאפשר הן לחוקר והן לקורא להבין את מקומו היחסי של כל שלב ושלב בסכסוך הארוך ואת התרומה של כל אחד מן השלבים לסיום הסכסוך. כך אנו זוכים ליתרון של היכולת החשובה להבדיל בין עיקר וטפל, בין הנושאים החשובים ביותר ובין אלו שלא. המחקר יתבצע על בסיס סקירה וניתוח של ספרים, מאמרים, כתבות עיתונות ודו"חות שונים שנכתבו על הסכסוך ומאירים היבטים שונים בו. בנקודה זו חשוב לזכור שעד היום

הסכסוך בסרי לנקה לא נחקר באופן יסודי ומקיף. עובדה זו ניתן להסביר בכך שהסכסוך רק יסתיים – ולכן יש לחכות זמן מה עד אשר הפרטים המלאים על הסכסוך והאסטרטגיות השונות שהופעלו בו יגיעו לידיעת ציבור החוקרים. מיעוט המידע בנושא נובע גם ממדינות כוונת של ממשלת סרי לנקה שכפי שנראה, פעלה על מנת להסתיר מידע על האירועים שהתרחשו בשלב האחרון של הסכסוך. ייתכן בהחלט שבשל כך בעתיד יפורסם מידע שיסתור חלק מן המסקנות שיוצגו במחקר זה או שיציגו אותן באור שונה. כמובן שחשש זה אינו מפחית מחובתנו כחוקרים לנסות ולהבין את שהתרחש במדינה על מנת לגבש את מסקנותינו המחקריות.

למרבה הצער מיעוט המידע בנושא נובע מכך שמקרה זה חמק מעיניהם של חוקרים ומעצבי מדיניות ברחבי העולם. למרות שעל פניו התוצאה שלו היא לא פחות ממהפכנית נדמה שעקב הזהות של הצדדים המעורבים בו הוא לא עורר עניין רב מחוץ לאזור בו הוא התנהל. כאמור עובדה זו מקשה במידת מה על המחקר עקב מיעוט המקורות עליהם ניתן להתבסס והצורך להסתמך לעיתים על מקורות משניים רבים כמאמרי עיתונות (שאמינותם לעיתים לא ידועה ובמקרים אחרים ההטיה שלהם לטובת אחד מן הצדדים מאוד בולטת), אך דווקא משום עובדה זו יש חובה לבחון סכסוך זה לעומק על מנת לראות אילו מסקנות ניתן לגזור ממנו ולהביא אותן לידיעת הקהילה האקדמית והציבורית. אחרי שנים כה רבות של אלימות וסבל אנושי, יהיה זה חבל ואף טיפשי להתעלם מהניסיון הרב ויקר הערך שנצבר במהלכו. אם הטענה של עובדה זו נכונה והמקרה של סרי לנקה אכן מהווה מודל מיוחד ואפשרי של הכרעה צבאית של ארגוני גרילה, במקרה כזה למסקנות של המחקר יהיו השלכות מדיניות וצבאיות מעשיות ומיידיות. בתור חוקרי ביטחון ובייחוד במדינה כמו ישראל המעורבת בעצמה בסכסוך א-סימטרי רב שנים מוטלת עלינו חובה לבחון כל מודל אפשרי לפתרון סכסוכים מסוג זה, גם אם פתרונות אלה אינם מתאימים בדיוק להשקפות המקובלות ובעצם – דווקא משום כך.

המקרה של סרי לנקה הוא ייחודי בכך שהוא מהווה את **הדוגמא הבולטת (למעשה כמעט היחידה) ביותר לניצחון צבאי מכריע וסופי של מדינה דמוקרטית באמצעים צבאיים על ארגון גרילה פנימי השואף לעצמאות והיפרדות**, וכזה המשתמש בשיטות טרור לצד היותו מאורגן על בסיס כמעט צבאי-קונוונציונאלי, וששולט על שטח מוגדר שעליו הוא שואף להגן. בכך הוא מהווה מודל מושלם המציג מדינה דמוקרטית שנלחמת נגד ארגון גרילה המייצג "עם" השואף להגדרה עצמית. במובן זה זהו המודל "הקלאסי" של עימות א-סימטרי. במובנים אחרים מקרה זה הוא גם ייחודי ויכול לשמש נקודת פתיחה ליצירת מודל משנה, שכן מדובר פה על סכסוך המתנהל בתוך מדינה ריבונית. זאת בניגוד למקרים רבים בעבר בהם תנועות גרילה שונות נלחמו נגד כובשים זרים שהגיעו ממדינות רחוקות ונלחמו על שטח שאינו שלהם. הבדל זה אכן הוא הבדל מהותי שכן יש לו השפעה מכרעת על התנהלותם של הצדדים לסכסוך, על דרכי הפעולה האפשריים של כל צד, על היעדים והמטרות אותם הם שואפים להשיג ולכן- גם על היכולת והרצון שלהם להילחם ועל האופנים בהם הם עושים זאת.

בנקודה זו חשוב לזכור הערה מתודולוגית חשובה: למרות שעימותים א-סימטריים הם סוג מובחן ומוגדר של עימותים פוליטיים-צבאיים, הם מורכבים בתורם מהמון מקרי מבחן פרטניים בהם נוהלו מאבקים בין מדינות וארגונים אלימים. כחלק מהמחקר היסטורי העוסק בתופעות חברתיות שיטת מקרה המבחן יכולה רק לבחון את המקרים הפרטיים בהם התופעה נחקרת באה לידי ביטוי בפועל ועל ידי זיהוי המאפיינים הדומים בין כל המקרים מנסה לגזור מסקנות כלליות ואוניברסאליות לגביה. כך זיהוי העימות הא-סימטרי כתופעה ייחודית בתיאוריית המלחמה המודרנית נעשה על בסיס זיהוי מאפיינים משותפים להרבה מקרים אמיתיים שהתרחשו בעשורים האחרונים ועל בסיסם נבנה מודל ייחודי של סכסוך, המובחן ממודלים אחרים של סכסוך (כמו

המלחמה הקונוונציונאלית למשל). למרות ששיטה זו מאפשרת לבצע השוואה נרחבת בין מופעיה השונים של אותה התופעה, ברור שלא כל מקרי המבחן מתאימים לאותה תבנית תיאורטית מקורית. כל מקרה מבחן מציג בצד העקרונות המשותפים גם מאפיינים הייחודיים רק לו. בתור חוקרים עלינו להקדיש תשומת לב מיוחדת ולהבין לגבי כל מקרה שנחקר מהם המאפיינים המשותפים שלו עם המודל התיאורטי "הטהור" ושעוזרים לקדם את המחקר המשותף, ואילו מאפיינים הם ייחודיים רק למקרה ספציפי ולכן בעלי ישימות אוניברסאלית נמוכה בלבד.

עבודה זו תתרכז בפיתוח הטענה העיקרית והבסיסית שפורטה לעיל והיא מחולקת לשני חלקים. בחלק הראשון תונח התשתית התיאורטית של המחקר. במסגרתה אני אתחקה אחר המקורות ההיסטוריים והדוקטרינריים של העימות הא-סימטריים המודרניים. על מנת להבין את האופי המיוחד של סוג העימות בו עוסקת עבודה זו יש להבין כיצד הוא התפתח לאורך השנים. בהתאם לכך אני אבחן את התיאוריות והדעות השונות שקיימות בספרות לגבי מושגים כמו גרילה כטקטיקה צבאית, טרור וההיגיון האסטרטגי שלו, "מלחמות קטנות", מרדנות (Insurgency), אסטרטגיות נגד מרדנות (COIN- Counter- Insurgency), עימות מוגבל (או עימות נמוך עצימות) וכדומה. על ידי סקירת הספרות בנוגע נושאים אלו ובעיקר על ידי בחינת הניסיון ההיסטורי המצטבר ניתן יהיה לשרטט תיאור מדויק של מהם עימותים א-סימטריים ואילו אתגרים הם מציבים בפני המדינות המעורבות בהם. בסוף החלק הראשון אני אתאר את הייחודיות של הסכסוך בסרי לנקה בתור סכסוך פנים-מדינתי. בתור שכזה הוא סוטה במידת מה מסכסוכים דומים שהתנהלו בעבר ומהווה מעין תת-קטגוריה בתוך המודל התיאורטי הרחב יותר של עימותים א-סימטריים. שוני זה חשוב מאוד להבנת התוצאה הסופית של הסכסוך שכן היה זה במידה רבה האופי הפנימי והמקומי של הסכסוך שאפשר את התממשותה של התוצאה המכרעת שהתרחשה לבסוף. המודל התיאורטי שיפורט בסוף החלק הראשון יעומת בסוף העבודה עם הממצאים שנאספו במחקר על מנת לגבש את המסקנות המחקריות ואף המעשיות של כל העבודה.

החלק השני של העבודה הוא כמובן החלק המעשי אשר יתאר בפירוט את מקרה המבחן שנבחר. בפרק זה יתוארו המקורות ההיסטוריים של הסכסוך האתני בסרי לנקה על מנת להכיר ולהבין את הגורמים המיוחדים שהביאו לפריצתו ואת הנושאים עליהם התנהל המאבק שם.

דגש מיוחד הושם על תיאור מפורט הן של ההיסטוריה הכללית של הסכסוך והן של הגופים והארגונים שהיו מעורבים בלחימה. ייתכן שפירוט זה נראה מיותר אך הבחירה לבצע זאת מכמה טעמים:

לא ניתן להבין את הדינאמיקה המיוחדת שקיימת בכל סכסוך ואת הנושאים החשובים בו מבלי להבין את המקורות ההיסטוריים שלו. הבחירה לפרט בנקודה זו נעשתה גם עקב חוסר הידע וחוסר תשומת הלב המחקרית שניתנה לסרי לנקה בפרט במחקר הצבאי (בעיקר זה הישראלי) ובייחוד לעומת מקרים אחרים של סכסוכים א-סימטריים שנחקרו באינטנסיביות בארץ ובעולם. סיבה נוספת מעשית יותר, הייתה הדמיון המדהים של הסכסוך האתני בסרי לנקה לסכסוך הישראלי-הפלסטיני. דמיון זה יכול לשמש בסיס לטענה שדווקא הפתרון שנוסה בסרי לנקה יכול להתאים למדינה כמו ישראל, זאת להבדיל מפתרונות שנוסו בסכסוכים אחרים בעולם. כמובן השוואה זו אינה עניינה המוצהר של עבודה זו אך ללא ספק יש קווי דמיון בולטים בין שתי המדינות שיכולים לשמש בסיס למחקרים עתידיים שינסו ליישם את המסקנות אליהן הגעתי

בעבודה זו גם לישראל. לכן הזדמנות זו נוצלה על מנת לפרט בהרחבה את המקורות החברתיים, הכלכליים והפוליטיים של הסכסוך בסרי לנקה.

החלק השלישי עוסק בצדדים הלוחמים עצמם. ראשון יוצג הצד של ממשלת סרי לנקה ובעיקר כוחות הביטחון העיקריים שלה. הפרק שאחריו יעסוק בארגוני המורדים הטמילים שהחלו לצמוח בשנות ה-70 במדינה, ובעיקר יתואר בהרחבה ארגון "הנמרים הטמילים" (LTTE) שצמח להיות הארגון המוביל והיחידי למעשה שניהל את המאבק הצבאי נגד ממשלת סרי לנקה לאורך רוב שנות הסכסוך. גם כאן הובא פירוט נרחב למדי על מנת להבין את אופיו המיוחד של הארגון כלא סתם "עוד" ארגון גרילה. כפי שצוין כבר כל סכסוך הוא ייחודי, וכך גם כל ארגון גרילה שונה מאחרים בהיבטים אידיאולוגיים ואופרטיביים חשובים – מטרותיו, אופן התנהלותו, כוחו הצבאי, התנאים בהם הוא צמח ופועל וכדומה. לא ניתן להבין את הדינאמיקה של סכסוך מסוים בלי להבין את התנאים בהם הוא פרץ ובלי להבין את הארגונים החשובים שפעלו בו.

לאחר מכן בחלק הרביעי יפורטו השלבים השונים של הסכסוך. החלוקה לשלבים אלו התקבעה בקרב הקהילות שהיו מעורבות בסכסוך עצמו, והם מתארים רמות התפתחות שונות של הסכסוך. כל שלב התאפיין בתהליכים והתפתחויות המיוחדות לו, והם תרמו בתורם לצורה שלבש העימות בשלבים שבאו אחריו. כך בכל שלב ניתן לאתר את האירועים והתהליכים החשובים שהשפעתם הכוללת תרמה לתבוסתו הצבאית הסופית של ה-LTTE. כמובן בכל שלב אני אעמוד על ההתפתחויות החשובות בו ואסביר מה הייתה השפעתן.

פרק מספר 6 ("מלחמת אילאם הראשונה"), עוסק בשלב הראשון של הסכסוך שהתאפיין בהתארגנות ראשונית של ארגוני המורדים השונים ובמאבק פנימי ביניהם על הבכורה. שלב זה לכן התאפיין בפעילות ספוראדית של הפרות חוק וסדר ובניסיונות פוליטיים לפתור את הסכסוך. ניסיונות אלו לא הביאו להסדר מקובל מה שגרם להתנגשויות צבאיות בהיקף נרחב ולהתערבותה החיצונית של הודו בתוך הסכסוך.

פרק מספר 7 (תקופת כוח השלום ההודי (IPKF) 1987-1990) עוסק במעורבות ההודית ובתקופת נוכחותו של הצבא ההודי בתוך המדינה. תקופה זו התאפיינה בניסיון לפתור את הסכסוך בכוח על ידי מעצמה אזורית.

ניסיון זה התדרדר גם הוא במהרה לאלימות ולבסוף הוא נכשל עם נסיגתה של הודו מהמדינה ומהסכסוך. פרק מספר 8 (מלחמת אילאם השנייה 1990-1994) עוסק בתקופה שלאחר הנסיגה, אז התייצב הסכסוך כמאבק צבאי גלוי (ולמעשה מלחמה) בין ממשלת סרי לנקה וכוחות הביטחון שלה לבין ארגון ה-LTTE, שבתקופה זו התחזק מאוד מבחינה צבאית ומיצב עצמו כארגון הגרילה החזק והמוכשר ביותר. פרק זה יעסוק בעיקר במבצעים הצבאיים השונים שהתנהלו, באופי שהם לבשו, בתוצאותיהם, בסיבות שהביאו לתוצאות אלו וכמובן במסקנות שכל צד הסיק מהניסיון הקרבי שהוא צבר.

הפרק התשיעי ("מלחמת אילאם השלישית") עוסק בסיבוב הלחימה הנוסף שהחל ב-1995, לאחר שניסיון קצר מועד לגבש הפסקת אש ולהתניע תהליך של משא ומתן נכשל. בעיקר יתואר האסטרטגיה שגיבשה הממשלה על מנת להתמודד עם המורדים ואילו מטרות אסטרטגיה זו כוונה להשיג. גם כאן יתוארו האירועים הצבאיים החשובים ביותר והשפעתם על המצב הפוליטי במדינה. בנוסף יתוארו התהליכים החשובים ביותר שתרמו להתפתחות נוספת של הסכסוך ושהובילו בתורם לנכונות גוברת בקרב הצדדים להיכנס לתהליך של משא ומתן.

הפרק שאחריו יעסוק בתקופת תהליך השלום במדינה לאחר סיומו של השלבים הצבאיים הקודמים. בפרק זה יתוארו המניעים שהניעו כל צד להסכים לתהליך והיעדים שהוא ניסה לממש על ידי הסכמה זו, מטרות התהליך והנחות היסוד שעמדו בבסיסו, כיצד הוא נוהל בפועל והגורמים הביני"ל שהיו מעורבים בו וכמובן

הסיבות מדוע הוא נכשל, וכיצד כישלון זה הוביל והשפיע על פריצתה המחודשת (וכפי שהתברר האחרונה) של הלחימה.

פרק מספר 11 (מלחמת אילאם הרביעית 2006-2009) עוסק בשלב האחרון והסופי של הלחימה הצבאית. פה תהיה התמקדות מיוחדת בתיאור כרונולוגי של האירועים החשובים שהתרחשו במהלך שלב זה וכיצד הם השפיעו על התקדמות הלחימה הצבאית על הקרקע. בנוסף תתואר האסטרטגיה של הממשלה החדשה והאמצעים בהם היא עשתה שימוש על מנת להוציא אותה לפועל. לאחר מכן ייעשה כמובן ניתוח של התנאים והסיבות להצלחה הצבאית והפוליטית של צבא סרי לנקה וממשלתה בעיקר לאור כישלונותיהם להכריע את ה-LTE בעבר. דגש מיוחד יהיה על השינויים במדיניות וביכולות שהובילו לחיסולם הצבאי של המורדים, בנוסף תנותח ההשפעה שהייתה לשינויים אלו (כמו גם לסכסוך כולו) על מבנה החברה והמשטר בתוך סרי לנקה.

הפרק האחרון יהיה מעין סיכום ביניים והוא יתאר את המצב ששורר בסרי לנקה כיום, לאחר כניעת המורדים וסיום הסכסוך. בייחוד יפורטו האתגרים הרבים שעוד עומדים בפני סרי לנקה בדרך הארוכה לשיקום המדינה והחברה לאחר יותר מחצי יובל של מחלוקות וסכסוך אלים.

לאחר מכן בסיכום נחזור למודל של העימות האסימטרי שתואר בחלק הראשון של העבודה. את הפרמטרים של מודל זה אני אעמת עם הממצאים שהתגלו בנוגע למקרה המבחן. השוואה זו תאפשר לגבש כמה מסקנות חשובות ומעניינות לגבי אופי העימותים המודרניים, וכמובן הגורמים החשובים שתורמים לניצחון בעימותים אלו. התקווה היא שהמודלים והמתודולוגיה בהם נעשה שימוש בעבודה זו ייושמו לגבי מקרי מבחן אחרים ושהמסקנות אליהן אגיע ישמשו בעתיד לגיבוש מדיניות מעוגנת בידע מחקרי ומפוכחת יותר הן בנוגע לסכסוכים בהם מעורבת ישראל והן בנוגע למקרי סכסוך אחרים בעולם. זאת כמובן לא באופן אוטומטי אלא תוך הקפדה להתאים מסקנות אלו למאפיינים המיוחדים שמייחדים כל סכסוך.

חלק א' רקע תיאורטי

פרק 1: מושגים, הגדרות ותיאוריות

עבודה זו היא חלק מהמחקר הכללי של סכסוכים צבאיים בין מדינות ובין ארגונים שאינם מדינה (מה שקרוי כיום עימותים א-סימטריים), והיא מנסה לעמוד על מכלול ההיבטים הצבאיים, חברתיים, כלכליים ופוליטיים המאפיינים מאבקים אלה, בעיקר לעומת מאבקים מסורתיים יותר המתנהלים בין מדינות וצבאותיהם. המאה ה-20, ובמיוחד מחציתה השנייה, התאפיינה בעלייה בשכיחות של המאבקים מהסוג הראשון. מאבקים אלו התקשרו למגוון תהליכים בינ"ל שונים כגון ההתנגדות לקולוניאליזם האירופי באסיה ואפריקה, התפשטות המרקסיזם על צורותיו השונות בתמיכת המשטרים בבריה"מ וסין, והמאבק הבין גושי בין המערב למזרח. תהליכים אלו תרמו את חלקם לירידה בשכיחות של מה שמכונה צורת המלחמה הקונוונציונאלית לטובת סוגים אחרים של מאבקים פוליטיים אלימים. רובם התנהל במדינות העולם השלישי כנגד מעצמות מערביות חזקות על ידי תנועות וארגונים שונים שלחמו למען שחרור לאומי, שינוי חברתי וכדומה. במאבקים אלו היה מקום דומיננטי לצורת לחימה צבאית שכונתה "הגרילה", ולמעשה מרכיב זה נחשב כל כך דומיננטי שהשם התקבע כמושג כולל לכלל המאבקים הצבאיים שנוהלו על ידי ארגונים שאינם מדינה נגד ממשלות מקומיות או מדינות זרות כובשות. על מנת להבין את הייחוד של המאבקים השונים שהפכו נפוצים לאחר מלחמת העולם השנייה, יש להפריד את המושג "גרילה" מההקשרים הפוליטיים השונים ולהבין את משמעותו המקורית כצורת לחימה מוגבלת, או מה שכונתה "לוחמה זעירה". לאחר מכן יתאפשר לנו לתאר באופן מדויק את המהות והדינאמיקה של צורת המאבק הייחודית שמתרחשת בין מדינות וארגונים לא מדינתיים ולהסביר את השינויים השונים שחלו באופן ניהולה לאורך המאה ה-20. זאת, תוך התרכזות דווקא בהיבטים הלא-צבאיים שלהם.

חשוב לציין שכיום קיימים שמות רבים ושונים לתאר מאבקים בין מדינות וארגונים שאינם מדינה, ולא תמיד ישנה הבחנה ברורה בעת השימוש במושגים השונים. אחת המטרות של פרק זה היא להבין את ההבדלים בין המושגים השונים ואת ההבדלים התיאורטיים והמעשיים בביטויים שמאבקים כאלו יכולים ללבוש. זאת ייעשה על ידי תיאור של ההתפתחויות השונות שחלו במאבקים כאלה במחצית השנייה של המאה ה-20 תוך הבחנה בין הסוגים השונים של מאבקים אלו ותוך איתור המקורות ההיסטוריים התיאורטיים והמעשיים שלהם. כל התפתחות תיאורטית ומעשית בסוג עימות אחד הובילה ליצירת סוג חדש של עימות, שמטבע הדברים היה בעל השלכות מיוחדות על אופן ניהול המאבק על ידי כל אחד מהצדדים המעורבים. אי אפשר לדון באופן תיאורטי בסוגים השונים של המאבקים הלא-קונוונציונאליים הללו מבלי להבין את המטרות הייחודיות (והאסטרטגיות שנובעות מהן) שמאפיינות את כל אחד מהצדדים המעורבים בהם. למרות שהספרות הקדישה תשומת לב רבה מאוד לסוגים אחדים של סכסוכים בין מדינות וארגונים לא מדינתיים, היא הזניחה באופן מפתיע סוגים אחרים חשובים לא פחות. פרק זה שואף לתקן עיוות זה, ומפנה את תשומת הלב לצורה חדשה, ועד היום בלתי נחקרת, של עימות כחלק מהמחקר של סכסוכים בין מדינות ליריביהם שאינם מדינה. לפני כן כאמור, יש לתאר בקצרה את המקורות והכיוונים שהמחקר של עימותים א-סימטריים לבש מלידתו ועד ימינו, תוך התמקדות בנקודות הציון התיאורטיות והמעשיות החשובות בו.

הגרילה- מטקטיקה צבאית לאסטרטגיה פוליטית

אחד המושגים הבולטים ביותר במחקר ובשפה הצבאית-פוליטית הוא זה של הגרילה. משתמשים בו כדי לתאר מגוון רחב של ארגונים ותנועות פוליטיות וצבאיות בעבר ובהווה. לא תמיד השימוש במושג הוא מדויק, ולכן חשוב להגדיר ולהבין מה משמעות האמיתית והמקורית שלו.

באופן בסיסי, הגרילה היא אוסף של טקטיקות צבאיות, בהן נוקט כמעט תמיד **הצד החלש**, לאחר שהובס צבאו הסדיר או בהיעדר של צבא כזה מלכתחילה, על מנת לאפשר לו להילחם נגד יריב חזק ממנו.¹ בלוחמת גרילה יש א-סימטריות בסיסית בין הכוחות הלוחמים. הצד בעל הנחיתות הצבאית, שואף קודם כל להגן על עצמו מפני תבוסה. ניתן לטעון שזוהי צורת הגנה אסטרטגית, שאינה שואפת להגן על טריטוריה מסוימת (שכן פעולה כזו תוביל לתבוסה), אלא היא שואפת להגן על הכוח הלוחם עצמו כדי שהוא יוכל להמשיך בעימות. לכן הטקטיקות השונות בגרילה מתבססות על פעולה של יחידות קטנות, ניידות מאוד, המתבססות על מהירות והפתעה כדי לרכז כוח מקומי עדיף נגד נקודות התורפה של האויב (בדרך כלל יהיו אלו בסיסים או יחידות צבא מבודדות או קווי התקשורת והאספקה שלו). השימוש בגרילה מאפשר לצד החלש מבחינה אסטרטגית לרכז כוח עדיף מבחינה טקטית, שכן היוזמה היכן ומתי לתקוף נתונה בידו. לאחר מכן הכוח התוקף נעלם כדי ללחום במקום אחר. היריב כך נאלץ לפזר את כוחותיו ולהשקיע משאבים גדולים בחיפוש ואיתור לוחמי הגרילה כמו גם הגנה על כל מרחב הלחימה האפשרי. אחד התיאורים המוצלחים לסוג זה של לחימה מובא על ידי רוברט טאבר, שהשווה לוחמת גרילה לעימות בין פרעוש לכלב. הכלב (הצבא הסדיר) נמצא בעמדת חיסרון שכן יש לו הרבה יותר על מה להגן מול אויב חמקן ונמרץ. אם המאבק יימשך זמן רב מספיק אזי הכלב ייכנע לתשישות, מבלי שהוא מצא מטרה אחת לנעוץ בה את טלפיו.²

עקב אי הסימטריות הבסיסית הקיימת בכוח הלוחם ובאמצעי לחימה, הגרילה מנסה להשתמש ביתרונות של הסביבה בה מתנהל הסכסוך: למשל גיוס האוכלוסייה המקומית לצידה, או שימוש במאפייני השטח (למשל שטח גדול או בלתי עביר) כדי להימנע מעימות חזיתי עם האויב. כל זאת על מנת "לקנות" זמן ולהאריך את הסכסוך, מתוך תקווה שככל שהזמן עובר הגרילה תוכל להתחזק ואילו היריב רק ילך וייחלש. ניתן להגיד לכן, שהגרילה היא צורה של **מלחמת התשה**. הצד החלש שואף להציב התנגדות ממושכת לאויב החזק, מתוך תקווה שהלה יוותר על מדיניותו וייסוג מהסכסוך. אכן זוהי טענה נכונה, ולמרות זאת במאה ה-20 היו ידועים מקרים שבהם השימוש הגרילה הביא להכרעה חותכת. המפורסמים שבהם הם הגרילה בסין שהביאה להשתלטות על כל המדינה, וכמובן המלחמה בווייטנאם שהיא אב טיפוס ללוחמת גרילה מסוג של התשה. כיום ההיבט של התשה נוגע יותר להיבטים הפוליטיים של עימותים צבאיים, והוא רלוונטי במיוחד ללחימה נגד מדינות דמוקרטיות השולחות כוחות צבא להילחם במדינות רחוקות. נחזור לסוגיה זו אח"כ.

¹ Julian Paget, *Counter-Insurgency campaigning* (London: Faber and Faber, 1967), pp. 15, 18-19

² Robert Taber, *The war of the flea* (UK: Paladin, 1970), p. 29

הדעה המקובלת היא, שגרילה היא צורת לוחמה חדשה דברי הימים, ושהביטוי הגדול ביותר שלה היה על ידי מאו צה טונג והקומוניסטים בסין. הדיוטים משכילים יותר יודעים לציין את תחילתה בהתנגדות הספרדית לנפוליאון במאה ה-18, משם קיבלה הגרילה את שמה ("Guerrilla" = מלחמה קטנה).

השקפות אלו מוטעות הן. הבלבול מקורו באי ההבחנה בין גרילה כצורת לחימה בסיסית והיסטורית, ובין השימוש המודרני יותר שנעשה בה על ידי ארגונים פוליטיים שונים כחלק מניהול מלחמה ספציפית על ידם (לרוב למען קידום יעדים מהפכניים). למעשה הגרילה כטקטיקת לחימה היא עתיקה כמלחמה עצמה. היא מוזכרת באגרות של הרומאים, בכתביהם של היסטוריונים יוונים, ואפילו בתנ"ך ידועים מקרים של שימוש בטקטיקות שונות הכלולות בהגדרה של "גרילה", למשל על ידי גדעון בעין-חרוד ודוד המלך. גם בר כוכבא מוזכר כמפקד החובב שיטות גרילה.³

בעבר, לפני התפתחות ארגונים פוליטיים משוכללים יותר, מלחמות נערכו בין שבטים יריבים חסרי יכולת לעמוד במאבק צבאי מאורגן ממושך. רבות מפעולותיהם היו לא יותר מסדרה ארוכה של מארבים, פשיטות, התנקשויות וביזזות בשטחי היריב, תוך נסיגה מיד לאחריהן. כל זאת תוך שימוש בטקטיקות פרימיטיביות ועקרונות תנועה בסיסיים.⁴ למשל, החיבור הצבאי הקדום והמפורסם ביותר, שנכתב על ידי המלומד הסיני סון דזה כבר במאה השישית לפני הספירה, התמקד כמעט כולו רק בטקטיקות שניתן לכנס תחת המושג "גרילה"-הפתעה, ניידות, תמרון, סודיות, ניצול תוואי השטח, חשיבות התמיכה של האוכלוסייה וכדומה. בתקופה בה נכתב הספר סין עברה תקופה של מלחמות בלתי פוסקות בין מדינות מרכזיות שהלכו וגדלו והתחזקו- על כן כל מלחמה הפכה נרחבת יותר ובעלת פוטנציאל הרס רב יותר. לכל מלחמה ולמעשה לכל מערכה היה פוטנציאל לחיסול המדינה כולה במקרה של תבוסה, ולכן הייתה חשיבות עליונה לעקרון של שימור הכוח הצבאי העצמי. בגלל שהמלחמה נהייתה יקרה ומסוכנת, רצוי להשיג ניצחון שלא ישמיד את צבאך שלך כליל, או לפחות שיושג במינימום נפגעים. על רקע זה יש להבין את הטקטיקות המתוארות בספר, שכולן מכוונות כלפי השגת הניצחון, מבלי להיפגע. מכאן לא פלא שכותב הטקסט הדגיש אמצעים כמו תמרון כדי לגלות את חולשות האויב, גמישות אסטרטגית כדי לא לצמצם את אפשרויות הפעולה של הצד שלך וכדי שהאויב יצטרך לפזר את כוחותיו, מניפולציות של מידע והסתרתו, ריגול וחתרנות, שימוש נבון בתנאי השטח (הרים, עמקים ונהרות), והחלשת מוראל האויב (הן של מפקדיו והם של האוכלוסייה) והתשתו. לכל אורך החיבור מופיעים המלצות כמו לתקוף היכן שהאויב חלש, לתמרן על מנת להתיש את האויב, לגרום לו לעייפות ולרכז כוח עדיף מקומי למתקפה. זהו עיקרון "חוסר הצורה" של סון דזה- האויב אינו יכול לזהות את כוחך- וכך אינו יכול להתגונן למעשה מפני התקפה. ע"י שמירה על חוסר צורה מובחנת לא ניתן לצפות את מעשיך, וכך למעשה האויב נאלץ לפזר את כוחותיו על מנת להגן על מגוון מטרות אפשריות- בעוד אתה יכול לרכז את כוחותיך ולתקוף בנקודה בה הוא חלש במיוחד. כל זאת תוך שימוש בתנאי הקרקע ובמשאבים העומדים לרשותנו.⁵ למרות שהחיבור עצמו כמובן לא נועד להיות מדריך ללוחמת גרילה אלא מדריך כללי לאסטרטגיות לחימה שונות, ללא ספק ניתן להבחין בו בכמה ממגוון העקרונות המשמשים את לוחמי הגרילה גם כיום. אין זה פלא, שכן החיבור

³ זאב לקויר, גרילה (ישראל: מערכות, 1979), ע"פ 11-12, Ian Beckett, "Guerrilla Warfare: Insurgency and Counter-Insurgency since 1945", In Colin McInnes & G. D. Sheffield, *Warfare in the Twentieth Century* (London: Unwin Hyman, 1988), 195-198

⁴ J. Bowyer Bell, *The Myth of the Guerrilla* (New York: A. A. Knopf, 1971), pp 1-3

⁵ 4,6 7,10, פרקים, Sun Tsu, *Art of war*, Translated By Samuel B. Griffith (London: Oxford press, 1963)

עוסק רבות בלחימה נגד אויבים חזקים יותר. העקרונות שהחיבור מציין אינם ייחודיים לגרילה אלא נכונים לכל צבא ששואף לנצח. כפי שנראה, תנועות גרילה במאה העשרים פשוט לקחו עקרונות אלו והפכו אותן לאבן היסוד באסטרטגיה הצבאית שלהן (ואולי לא פלא שהראשונה שעשתה זאת בהצלחה הייתה התנועה הקומוניסטית בסין?)

מאוחר יותר האימפריות הגדולות, בעיקר רומי, התמודדו עם התנגדות של שבטים רבים לשלטונם. שבטים אלו לפעמים ניהלו מרידות רחבות היקף שהתבססו על נידודת רבה של פרשים, תקיפה של מוצבים וחילות מצב קטנים ומבודדים ולאחר מכן היטמעות באוכלוסייה. ספרד בעיקר הייתה זירה למאבק כזה. בימי הביניים צורת לחימה זו נשכחה עם עלייתם של צבאות פיאודלים ועליית המדינה המודרנית. למרות זאת עדיין ניתן היה לפגוש בגרילה בעת מלחמת מאה השנים, שאז הצליחו באמצעותה הצרפתים להביס את האנגלים ולהכריח אותם לסגת מצרפת, מבלי להילחם בהם ישירות⁶ לאחר הצלחה זו באה תקופת היעדרות של הגרילה מההיסטוריה הצבאית, ורק במאה ה-17 הלוחמה הזעירה, כפי שכונתה, זכתה לעדנה מחודשת. בתקופה זו אם זאת, ההתרכזות הייתה בפעולות של יחידות בודדות **הפועלות כחלק מצבא סדיר** וכעזרה לו. מלחמות הירושה הספרדית, מלחמת 30 השנה, ובעיקר הנהגתו של פרידריך הגדול עזרו לקדם מאוד שימוש בטקטיקות של פשיטות, תנועה מהירה ואיגוף צבא היריב. אמנם הצבאות דאז נאלצו לקבל את אספקתם מהקרקה ובמידה מסוימת מהאוכלוסייה המקומית, אך ככלל הייתה זו תקופה בה הצבא היה מנותק מן העם, ולאוכלוסייה לא היה קשר או חשיבות צבאית כלשהי ללחימה. הלחימה עצמה הייתה מוגבלת לכיבוש עיר או מוצב, וניצחון של צד כזה או אחר לא השפיע רבות על מצבם הנחות והעלוב ממילא של האיכרים באותו איזור. הניסיון הצבאי באמריקה במלחמת העצמאות האמריקאית, במלחמות האינדיאנים ולאחר מכן במלחמת האזרחים, סיפק גם הוא דוגמאות רבות לערך של פעולה של יחידות קטנות המטרידות את הצבא היריב, אך כיוון שמאבקים אלו התרחשו הרחק ממוקד העניינים באירופה הם זכו לתשומת לב ציבורית ומחקרית מועטה⁷.

מלחמות המהפכה הצרפתית ומלחמות נפוליאון לאחריהן בסוף המאה ה-18 יצרו סוג לחימה חדש. המהפכה הצרפתית נשאה את אידיאל צבא העם הלוחם בכל רחבי אירופה, וטענה להילחם למען שחרורם של עמים מעול העריצות. באופן פרדוקסאלי, כחלק מהצלחתה היא כבשה ארצות ועמים רבים, ועוררה בהם תחושות פטריוטיות חזקות. תקופה זו יצרה את "המלחמה הלאומית" בה עמים שלמים נלחמים אחד בשני. לכן לאחר כל ניצחון צבאי שמוביל לכיבוש של שטח, היה צריך לצפות להתארגנויות מקומיות של אזרחים שישאו נשק וינסו להתקיף בצורה פחות או יותר מסודרת את הצבא הכובש. במלחמה כזו אין לצפות לתמיכת האוכלוסייה לאספקה, מודיעין או ביטחון. כך היה למשל בספרד לאחר שנפוליאון כבש את המדינה, אך התופעה בשום פנים לא הייתה מוגבלת למדינה זו, וקיבלה ביטוי גם בגרמניה, ברוסיה, באיטליה ובמקומות נוספים. עם זאת, היוזמה לפעילות של הכוחות הלא סדירים הללו הייתה מקומית והם שאפו רק להתנגד לנוכחות של הצבא הכובש בשטחם. מטרותיהם היו מוגבלות וממילא הם נועדו רק לבטא את חוסר שביעות התושבים המקומיים

⁶ Lt. Col. Frederik Wilkins, "Guerrilla warfare", in Franklin Mark Osanka, *Modern Guerrilla Warfare* (USA: Free Press, 1962), pp 3-4

⁷ Anthony J. וגם Gerard Chailand, *Guerrilla Strategies* (Berkeley: University of California Press, 1982), pp. 3-5
Boes, *Guerrilla conflict before the cold war* (Connecticut: Praeger, 1996), pp. 1-48, 125-178

מפעולות כאלו או אחרות של הכובשים (הטלת מיסים בעיקר). לתופעה לא היו השלכות פוליטיות מרחיקות לכת, והם אף לא יוחסו לצד כזה או אחר של המפה הפוליטית (רוב המיליציות היו דווקא שמרניות ומלוכניות). עובדה זו אינה מקרה, שכן פעולותיהן נתפסו כמנוגדות לאידיאל המלחמה הטהור והרומנטי של צבאות מקצועיים הנלחמים בשדה הקרב כחלק ממערכת עקרונית וחוקים מוסכמים על שני הצדדים. תופעה שבה אזרחים (כולל נשים וילדים) לוקחים נשק לידם ותוקפים חיילים מבודדים נתפסה ככפירה וכדבר מתועב שיש להימנע ממנו.⁸

תופעות אלו היו רלוונטיות שוב במאה ה-20 עם פעולתם של הפרטיזנים במקומות השונים, ובעיקר אלו שהתנגדו לכיבושים הנאציים. גבורתם אינה מוטלת בספק, אך פעילותם גם היא נחשבה תמיד כעזר ותחליף לא מספק לצבא הסדיר וככזו שאינה מסוגלת לכפות הכרעה אמיתית על צבא חזק ממנה.

עם התקדמות המאה ה-19, הצבאות הלכו והשתכללו ובעיקר גדלו. בהתאם לכך, הצרכים הלוגיסטיים שלהם גברו. אם בעבר כוח צבאי היה יכול לחיות "מן הקרקע" בלבד, במאה זו דבר זה אינו אפשרי יותר. עם התחזקות הצבאות, גברה גם **פגיעותם**. הם נהפכו תלויים בקווי אספקה ותקשורת ארוכים יותר. על קווים אלה היה צורך לשמור ולהגן, מה שדרש משאבים הולכים וגדלים, בעיקר בכוח אדם. מבחינת לוחם הגרילה לעומת זאת, גדלו לפתע אפשרויות התקיפה. מרבית מלחמות הגרילה הידועות בתקופה זו התנהלו, לא במפתיע, בזירות מרוחקות בעולם השלישי לאור ההתפשטות הקולוניאלית של מעצמות אירופה.⁹

באופן מפתיע, ובניגוד להשקפה המיסטית כמעט בדבר יעילותה, כמעט כל הצדדים שהפעילו לוחמה גרילה בתקופה זו הובסו מבחינה צבאית ופוליטית. מרבית המלחמות הללו נוהלו על ידי שבטים פרימיטיביים פחות או יותר, מהאינדיאנים באמריקה נגד המדינה חדשה שהוקמה זה מכבר והחלה להתפשט מערבה, עד לשבטים בהודו, ניו זילנד ואפריקה נגד הבריטים, נגד ההולנדים באינדונזיה, נגד הצרפתים באפריקה ובמקומות אחרים ועוד. רבים אמנם השתמשו בטקטיקות מוכרות שונות – בעיקר שדאות מעולה, ניצול תוואי הקרקע, פשיטות פרשים מהירות, התגנבות ותקיפת כוחות צבא מבודדים בשיטת "פגע וברח". עם זאת הם אינם יכולים להיחשב כלוחמי גרילה במובן המודרני של המושג לא רק בגלל שהם לא פעלו בעורף האויב או השתמשו במתקפות לילה, אלא בעיקר עקב העובדה שפעולותיהן היו עצמאיות לחלוטין. הם חסרו הכוונה אסטרטגית עליונה שתיתן משמעות להצלחותיהם הטקטיות. חוסר התיאום והפעולה המשולבת והחוסר בארגון צבאי בסיסי הופכים אותם לתופעה מעניינת, אך מוגבלת מבחינה פוליטית.¹⁰

מדי פעם, אירעה פרשיה ידועה יותר של התנגדות לקולוניאליזם האירופי. במקרים אלו הילידים הציבו התנגדות מאורגנת ומוכשרת יותר, שאילצה את המעצמות לגבש אסטרטגיות וטקטיקות משוכללות יותר על מנת להתמודד עם המכשול. ראוי לבחון בקצרה כמה מפרשיות אלו כדי להבין את העקרונות הבסיסיים שפעולה על פיהם הצליחה למגר את ההתנגדות. הדבר יאפשר לנו גם להבין חלק מעקרונות החשובים של הגרילה עצמה.

המקרה הראשון היה הכיבוש הצרפתי של אלג'יריה. במהלך שנות ה-30 של המאה ה-19, לאחר שהצרפתים השתלטו על מרבית המדינה הדלילה ובעקבות גזילת הקרקעות והפקעות הרכוש הרבות, החלה להתפתח

⁸ זאב לקויר, גרילה (ישראל: מערכות, 1979), ע"פ 81-82, 87.

⁹ Chailand, *op. cit.*, pp. 3-5.

¹⁰ לקויר, שם, 63-65.

תנועת התנגדות צבאית מאורגנת שם, בהנהגת מנהיג אחד השבטים, עבד אל-קאדר. ברשותו, החלו לוחמים מקרב תושבי המקום לנהל פשיטות מהירות על מוצבים מבודדים, על קווי אספקה נגד שיירות באופן כללי הכו בצרפתים במפתיע ומיד נסוגו. הצרפתים לעומתם, אל היו רגילים לתנאי השטח הקיצוניים ולחום. בעיקר לא הייתה להם יכולת שליטה על כל השטח, ועל כן הם נאלצו להיות מרותקים לערים או לבסיסים גדולים. מבחינת הצרפתים, הבעיה הייתה שגם לאחר כיבוש מוקדי יישוב מרכזיים יחסית על ידם, המרד לא פסק. הסיבה הייתה שממילא המדינה לא הייתה משופעת במרכזי תעשייה וכלכלה גדולים שבהם הכוח הצבאי של הערבים היה תלוי. לכן לא היה מה "לכבוש". היה צריך להשמיד את הכוח הלוחם עצמו, אך הוא היה חמקמק ונעלם. היה צריך למצאו, אך זו הייתה משימה לא פשוטה כלל לאור חוסר ההכרות הצרפתי עם השטח. לאחר תקופה מסוימת כזו, פותחה אסטרטגיה חדשה: הצבא הצרפתי במדינה אורגן על בסיס של כוחות ניידים גדולים. החיילים צוידו בקלילות ובנשק אישי בלבד, והארטילריה הכבדה נזנחה. כוחות אלו נשלחו למשימות פטרול ומרדפים משלהם אחר הלוחמים הערבים. על מנת להכריח את הערבים להילחם או להיכנע. הצרפתים החלו לאתר את מקורות האספקה של השבטים המורדים – היבולים והעדרים. על ידי מניעה מאנשי השבטים לזרוע ולקצור ולרעות, ניטלו מהם אמצעי המחיה. אסטרטגיה זו הוכחה כמוצלחת ותוך 10 שנים עבד אל-קאדר נאלץ להיכנע, למרות שכבר לפני כן הוא חדל מלשמש איום ממשי.¹¹

טקטיקות דומות נוסו על ידי האמריקאים בפלורידה ומקומות אחרים נגד האינדיאנים במהלך המאה ה-19: בתחילה הכוחות האמריקאיים היו קטנים, וסבלו רבות מהפשיטות והמארבים של האינדיאנים. גם מזג האוויר החם לא האיר להם פנים. לאחר שורה של תבוסות האמריקאים הצליחו לרכז כוח של כמה אלפי לוחמים, בסיוע ספינות, והוחל במאמץ מרכזי של סריקות, פטרולים ופשיטות על מעוזי האינדיאנים. לאחר שטקטיקות אלו לא הועילו בשבירת כוח האויב ונחישותו להילחם על אדמותיו, עברו האמריקאים לתקוף את מקורות המזון שלו בכפרים ובשדות, ללא אמצעי מחיה אלו האינדיאנים נאלצו להיכנע במהרה. תהליך כזה התרחש בכל רחבי אמריקה הצפונית. אט אט המתיישבים החדשים הפכו מומחים בעצמם לשיטות של לוחמת יערות וביצות, שדאות וסיירות. פיתוח הרכבת והטלגרף הקשה מאוד על האינדיאנים להתנגד לתהליך ההתפשטות האמריקאי, שכן חדשות על קיום התנגדות אלימה מצידם הייתה מגיעה במהרה על ריכוז האוכלוסייה הקרוב ביותר, ומשם היה קל לשנע חיילים לאזור על גבי מסילות הברזל.

אחת הפרשיות המפורסמות ביותר של לוחמת גרילה בתקופה זו היא מלחמת הבורים בסוף המאה ה-19, והיא פרשה סבוכה ומרתקת של קמפיין צבאי. בתחילה הבריטים ספגו תבוסות מהסיבות המוכרות: אי הכרה של השטח, אקלים לא רגיל, ושימוש בטקטיקות של לוחמה קונוונציונאלית נייחת. זאת מול התנגדות של האזרחים הבלים בדרום אפריקה, היו מאומנים מאוד בלוחמת פרשים, ויותר מכך לחמו למען בתיהם ומולדתם (בניגוד לשבטים אחרים שלחמו בעיקר על מקורות המחיה המקומיים שלהם ועל דרך החיים המסורתית שלהם). למרות זאת הם סבלו מהבעיות המוכרות של ארגון פרימיטיבי וחוסר תיאום וריכוז של מאמציהם. כך, למרות שהם יכלו לנצל את הפיקוד ההססני של הבריטים ואת עליונותם הטקטית, הם לא יכלו לנצח באופן מכריע. לאחר שהבריטים הבינו את העקרונות עליהם התבססו הבורים, הם החלו לפתח אסטרטגיה נגדית: גם כאן פותחו כוחות ניידים, שנאלצו לרדוף ברחבי המדינה אחר כל כוח בורי, אף הקטן ביותר, ללא כל פרופורציה ביניהם. לעיתים רחוקות נוהלו קרבות גדולים, אך עדיין הבריטים נאלצו להקדיש משאבים רבים להגנת שיירותיהם ומוצביהם, כמו גם מקורות מים ומסילות ברזל. מחיר המלחמה לבריטים

¹¹ לקויר, שם, 59-60.

עלה בהדרגה, וצבאם החל להיות מותש יותר ויותר ונאלץ להקדיש זמנו או לניהול מרדפים חסרי תוחלת או לשמור על מטרות אפשריות בכוחות גדולים. לאחר כמעט שנתיים של תסכולים, הבריטים פנו לאסטרטגיה חדשה: בצד הקמת מערכת ביצורים יקרה וארוכה לאורך כל מסילות הברזל, הם פעלו לערער את הבסיס באוכלוסייה של האויב. הם החלו לשרוף משקים ויישובים, ואת התושבים בהם הם העבירו למחנות פליטים שהם הקימו במיוחד. באותה תקופה מעשה זה נחשב לברברי במיוחד, למרות שמבשריהן של מחנות הריכוז הנאצי לא דמו כלל בתקופה זו ליורשיהם במאה ה-20. מטרתם הייתה להשיג שליטה על האוכלוסייה המקומית ולמנוע מהם לעזור ללוחמים שייצגו אותם. שיטה זו של אדמה חרוכה ויישוב מחדש בהיקף רחב של תושבים זכתה להצלחות מזהירות, אך היו לה תוצאות שליליות: דעת הקהל הבריטית החלה לראות באמצעים הללו כפוגעים במוסר הבריטי. תהליך זה מזכיר תהליכים דומים במאה ה-20, אך בתקופה זו דעת ההל עדיין לא הייתה משמעותית כל כך בהשפעתה על המדיניות. מה גם שעדיין הבריטים ראו זאת כזכותם לכבוש להם קולוניות מעבר לים ו"לתרבות" את הפראיים. בשל כך אושרו המשך התגבורת לדרום אפריקה, והמאבק נהפך למרוץ הדדי נגד הזמן: האם הבריטים יצליחו להביס את הכוח הלוחם של המורדים ולהשמיד את מקורות המחיה להם בכל המרחב מהר מספיק, לפני שהידיעות על האמצעים בהם הם השתמשו כנגד הלוחמים הבורים (שהיו אחרי הכול צאצאים של מתיישבים לבנים) יתסו את דעת הקהל בבריטניה שתדרוש שינוי במדיניות? כפי שהסתבר, במקרה זה התשובה הייתה חיובית, אך התיאור הקצר הזה מזכיר רבות את התהליך שעתידי יהיה להתרחש 50 שנים לאחר מכן, ולעיתים באותם אזורים ממש.¹²

במאה ה-20 מדינות רבות מצאו את עצמן נכשלות במרוץ נגד הזמן הזה, בעיקר בגלל העובדה שבניגוד למאה ה-19, דעת הקהל הפנימית בהן חדלה להאמין בצדקתה ומוסריות של הנוכחות הצבאית באותן מקומות. עובדה זו הפכה חמורה יותר לנוכח האופי של מלחמות במושבות רחוקות נגד שבטים מקומיים, שמטבען הן ארוכות, ממושכות וללא הצלחות מזהירות שניתן להתהדר בהן.

כפי שתואר, מלחמות קולוניאליות היו סוג אחד של עימות שבהם לוחמת הגרילה תפסה מקום של כבוד בטקטיקות הצבאיות בהם השתמשו הצדדים החלשים נגד כוחות צבאיים חזקים מהם. סוג זה תמיד היה קיים לצד סוגים אחרים של לוחמה: הראשון היה מה שכונה "הלוחמה הזעירה", כלומר שימוש בטקטיקות של גרילה כעזרה לצבא סדיר וכחלק ממנו, והשני היה סוג אחר של לוחמת גרילה – זו של לוחמת הפרטיזנים, כלומר כוחות גרילה שפועלים לאחר שהצבא הסדיר התפרק ונגד כוחות הצבא הסדיר של האויב.

הסוג השני דווקא, זכה להתמקדות מחקרית מצד הבולטים שבהוגים הצבאיים, בעיקר עקב הניסיון האירופי במלחמות המהפכה הצרפתית. מרבית ההוגים דאז דנו בלוחמת הגרילה בהקשר של התנגדות לכיבוש נפוליאון. שני ההוגים החשובים בתקופה זו היו הברון הנרי ז'ומיני וקרל פון קלאוזוביץ. חשוב לזכור, ששניהם הושפעו מההתפתחויות הפוליטיות המיוחדות בזמנם. לכן, גם מסקנותיהם לגבי אופי המלחמה ומהותה הושפעו מהביטויים השונים שהיא לבשה בפועל באותה תקופה. זאת, למרות ששניהם טענו לגילוי עקרונות מדעיים ואוניברסאליים של תופעת המלחמה.¹³

¹² לקויר, שם, 75-72.

¹³ Hahlweg Werner, "Clausewitz and guerrilla warfare", Journal of Strategic Studies, 9: 2 (1968), 127 — 133
http://pdfserve.informaworld.com/506068_731329995_789947348.pdf

יותר מז'ומיני שפשוט תיאר את שיטות הלחימה של הצבא הצרפתי תחת נפוליאון ולכן התרכז בעיקר בביטויים היותר קונוציונאליים של הפעלת כוחות צבאיים¹⁴ קלאוזוביץ שאף לכתוב תיאוריה מקיפה שתקיף את "האמת" על מהות תופעת המלחמה כפעילות אנושית. יומרה זו, בצירוף עם הפרסום הרב לו זוכה עבודתו גם 200 שנים אחרי כתיבתה, מחייבים אותנו להתרכז בתפיסותיו כלפי הגרילה כצורת לחימה אחת מיני רבות. מעניין לראות, שקלאוזוביץ קבע שלוחמת גרילה היא צורת לוחמה חדשה מהותית בדברי הימים, וזאת בהתעלם מן הניסיון הרב שנצבר באירופה בתקופות קדומות יותר.¹⁵

ז'ומיני ובעיקר קלאוזוביץ, ראו בגרילה שיטת של התקוממות עממית רחבה, וכצורת הגנה של הצד החלש, נגד כובש זר (לכן גם קלאוזוביץ לפרק בספרו שדן בתופעה הוא קרא "העם החמוש").

כאמור, באותה תקופה תנועות הגרילה העיקריות אכן היו התקוממויות לאומיות נגד נוכחות הצבא הצרפתי בארצם. מעבר למטרה המיידית של סילוק הצבא הזר, לתנועות אלו לא היה מימד פוליטי מובהק. לכן, הם ניסו ליישם את הטקטיקות המוכרות והישנות של תקיפות על ידי יחידות קטנות של מוצבי צבא חלשים ומבודדים, ניידות רבה ובעיקר ניסיונות התחמקות מהאויב וניסיונות למצוא מקורות מזון ומחסה על מנת לשרוד. כך קרה בתקופתו בפרוסיה, בספרד ובעיקר ברוסיה.

עקב היומרה של קלאוזוביץ לחשוף אמיתות בסיסיות על תופעת האלימות המאורגנת, דיונו בכלל (ובסוג זה של לוחמה בפרט) ביצירתו המפורסמת "על המלחמה" הוא תיאורטי בעיקרו. הוא ניסה להבין מהם התנאים שתחתם התקוממות עממית רחבה תהיה אפשרית, ובאילו תנאים היא תהיה מוצלחת או לא. אך קלאוזוביץ, ששימש מדריך צבאי באקדמיה הצבאית בפרוסיה, דן בהיבטים השונים של לוחמה זו גם מהבחינה הצבאית, למשל ארגון המיליציה, שימוש וניצול פני השטח, גיוס האוכלוסייה וכדומה.¹⁶

כך למשל הוא קבע שלוחמת גרילה תתעורר רק בלחימה בתוך מדינה, ולא מחוצה לה. גם לתוואי השטח יש חשיבות עליונה – השטח צריך להיות גדול ובלתי עביר במידה רבה. בנוסף, האוכלוסייה חייבת להיות מתאימה מבחינה תרבותית על מנת להתמודד עם ההשלכות והתוצאות של התקוממות צבאית ארוכה (שבוודאי תוביל לפגיעה כלכלית וחברתית אנושה). התקוממות כזו לא תהיה מהירה כלל ועיקר, שכן היא נובעת מחולשה בסיסית של המתקוממים.¹⁷

קלאוזוביץ הבין כמה מהמאפיינים החשובים ביותר של גרילה: החשיבות של הסתמכות על האוכלוסייה למחסה, מזון ומודיעין על האויב. החשיבות שיש לניצול תוואי הקרקע נגד האויב הסדיר, בצורה שתאלץ אותו לפזר את כוחו ולהקטינו, באופן שיקל על המתקוממים לרכז כוח מקומי עדיף ולהביסו. כך, קלאוזוביץ המליץ שהתקוממות תנגוס בשוליים של כוח אויב סדיר. כך, עליה להיות בכל מקום אך בשום מקום באותו הזמן, שכן אסור לתת לאויב הזדמנות לזהות את הכוח העיקרי שלה ולרכז מולו כוח עדיף.¹⁸ כך, בניגוד לדעתו על מהותה של תופעת הלחימה, קלאוזוביץ המליץ להתקוממות לא להיכנס לקרב מכריע, שכן אזי היא תושמד. פעולה לפי העקרונות של התחמקות ותקיפה באגפי האויב, תביא לכך שאט אט האויב יגורש מאזורים שונים

¹⁴ John Shy, "Jomini", in Peter Paret (Ed.), *Makers of Modern Strategy* (New Jersey: Princeton Press, 1986), Pp 143-186

¹⁵ Carl Von Clausewitz, *On War*, translated by Michael Howard and Peter Paret (1976), p. 578

¹⁶ <http://www.cdai-> Jeremy Lammi, "Carl Von Clausewitz and Insurgency" (2009), p. 3

cdai.ca/cdai/uploads/cdai/2009/04/lammi05.pdf

¹⁷ Clausewitz, *Op cit*, p. 579-580

¹⁸ Hahlweg, *Op cit*, pp 127-133

וקיום ההתקוממות עצמה תעורר את אש הלחימה במקומות נוספים. דינאמיקה זו של התנגדות מתארת באופן מדויק למדי את האסטרטגיה שהתוו לוחמי הגרילה במאה ה-20, ואין זה מפתיע שכן למרות קביעתו של קלאוזוביץ עצמו, העקרונות של לחימת גרילה נגד אויב חזק השולט בשטח הם ישנים ומוכרים כמעט כתופעת המלחמה עצמה.¹⁹

בניגוד למשקיפים מודרניים לעומת זאת, קלאוזוביץ כלל לא חשב שצורת לחימה כזו היא בלתי מנוצחת. להיפך, הוא פקפק בסיכויי הצלחתה וביעילותה מבחינה צבאית. כך, הוא המליץ לתגבר את לוחמי הגרילה בכוחות סדירים, שרק הם יכולים להביא להכרעה ממשית. (המלצה המזכירה את מעורבותם של כוחות קומנדו מיוחדים באימון לוחמי גרילה כמו שהאמריקאים עשו בווייטנאם למשל) איכרים, למרות כושרם להוות עמוד שדרה להתקוממות ממושכת, אינם יכולים לדעתו להוות צבא לוחם אמיתי ואסור להשתמש בהם ללוחמה קונוונציונאלית. לכן הוא הזהיר מפני הפיתוי של הגרילה לטקטיקה של הגנה סטטית. אמנם הגרילה יכולה להגן על מקומות אסטרטגיים (שבדינו אלו הן בעיקר נקודות גיאוגרפיות כנהרות, נקיקים, נקודות שולטות וכדומה) אך עם הסימן הראשון לכישלון, עליה להתפזר מיד ולהיעלם, שכן שמירה על הכוח גרילה חשובה מכל שליטה על שטח. כאן קלאוזוביץ מזהה נכונה את עיקרון היסוד בכל קמפיין של גרילה, אך כפי שנראה בהמשך ישנם סוגי עימותים המחייבים הגנה קונוונציונאלית על שטח מסוים, מה שדורש שינוי והתאמה של פרקטיקות מסוימות של לוחמת גרילה. לעומת זאת, הפנייתו של הצבא הסדיר למשימות של התקוממות שמחייבת היערכות הגנתית ארוכה ומפותלת היא דרך בטוחה להחליש אותו ולחסל הן אותו והן את הגרילה.²⁰

בתור מדריך צבאי באקדמיה הצבאית בארצו, קלאוזוביץ ללא ספק זיהה נכונה את הטקטיקות והאסטרטגיה הכללית שעומדת בבסיסן של קמפיינים של התקוממות עממית רחבה, שהיא העלאת המחיר של השלום בשביל המנצח במלחמה הקונוונציונאלית. בנוסף, הוא זיהה גם את הדינאמיקה של הגרילה, שהיא בעיקרה השתלטות על אזורים שהם בפריפריה של הכוח הכובש תוך כדי הטרדתו ו"קניית זמן" עד שהמזל והסיכויים הצבאיים יאוזנו. בכך אפשר לראות בו מעין מבשרה של הגרילה במאה העשרים. בנוסף, מבחינת קלאוזוביץ המלחמה היא תמיד פעולה למען מטרה מסוימת. זוהי תמצית ההגות שלו. כלומר מלחמה היא מכשיר רציונאלי למען השגת המטרות של הפוליטיקה המדינית, שבה השימוש באלימות נועד כדי "לכפות את רצונו על היריב".²¹ זאת ניתן להשיג בכך שאנו משמידים את יכולתו של היריב להילחם בנו. לכן לפי קלאוזוביץ מלחמה במהותה היא התנגשות של רצונות אלימים עד להכרעה סופית ומכרעת, ומהות הניצחון היא חיסול היכולת הצבאית של האויב להתנגד לרצונו.²²

העיקרון שהמלחמה תמיד כפופה למטרה פוליטית עליונה כלשהי, ללא ספק היה זוכה לתמיכה מצד אישים כמו לנין ומאו, והוא אינו מוגבל רק ללוחמי גרילה קומוניסטים אלא גם כאלה שפעלו לשחרור לאומי. עם זאת ובניגוד לתיאורטיקנים מאוחרים יותר של גרילה, מבחינתו של קלאוזוביץ גרילה לא יכולה להביא להכרעה כפי שהוא ראה אותה. מבחינתו, ההכרעה בקרב קונוונציונאלי מכריע הוא אמת המידה לניצחון בהתמודדות כולה והוא הפעולה היחידה שיכולה להביא לניצחון במלחמה. הגרילה מודרנית לעומת זאת, דוחה קביעה זו.

¹⁹ Lammi, *Op cit*, page 3-4

²⁰ Clausewitz, *Op cit*, p. 580-582

²¹ Clausewitz, *Op cit*, p. 83

²² ראו מיכאל הנדל, קלאוזוביץ במבחן התמורות הטכנולוגיות (ישראל: מערכות, 1988), עמוד 89

כפי שהוכיחו תנועות רבות מווייטנאם עד אלג'יריה, ניתן להפסיד במלחמה הקונוונציונאלית ועדיין לנצח ברמה הפוליטית, מבחינה זו שהמטרות הפוליטיות יושגו גם אם בהכרעה הצבאית זכה הצד השני.²³ כפי שנראה, במאה העשרים הצליחה הגרילה להשתחרר מסימטריות זו בין הכרעה צבאית וניצחון מדיני. מעתה, צבא הנלחם בגרילה יצטרך להקפיד להביס את הגרילה לא רק מבחינה צבאית, אלא בעיקר מבחינה פוליטית. באופן מעניין המלחמה נעשית כולה עימות פוליטי (כפי שטען קלאוזוביץ), אך שבה יש מקום מוגבל למדי לאמצעים הצבאיים (בניגוד לחשיבתו של קלאוזוביץ)

לסיכום, קלאוזוביץ לא נקט עמדה מוסרית כזו או אחרת כלפי שיטת לוחמה זו. הוא ראה בה סוג מלחמה אפשרי של עם שאיבד את חירותו ואת יכולתו הצבאית להילחם. מבחינתו הגרילה היא תמיד צורת הגנה שבאה לאחר כיבוש. הוא דן בה מנקודת ראות צבאית גרידא, כיצד היא באה לידי ביטוי בפועל ואת יחסה לאויב ולמדינה. אמנם הוא לא שלל אותה כדרך פעולה אפשרית המתקיימת בפועל, אך לטעמו המהות "האמיתית" של המלחמה הייתה ונותרה ההתנגשות האלימה בקרב מכריע בין 2 ארגוני צבא קונוונציונאליים.²⁴ לכן את מרבית מחקרו על המלחמה הוא מיקד בפעילות של כוחות צבא מאורגנים הפועלים במסגרת מדינית מוסמכת. בכך הוא לא נבדל מכותבים אחרים בתקופתו. מרביתם לא ראו בחיוב את התופעה של שימוש נרחב בגרילה על ידי עמים שלמים הנאבקים על חירותם. לדעתם, מאבקים כאלו נידונו לכישלון מראש. עימותים צבאיים היו נחלתם של צבאות מקצועיים, לא אזרחים חובבים. לכן ככל שיכלו הם התרכזו בטקטיקות לוחמה זעירה שכללו לדעתם פעולות מאחורי עורף האויב, פעולות של איסוף מודיעין, תקיפת שיירות, הריסת תשתיות וכדומה. הם העדיפו להותיר את השימוש בשיטות אלו בידיהם של חיילים מקצועיים כחלק מארגונים צבאיים מקובלים. בתחום זה היה מטבע הדברים פחות מרחב לתיאוריות חדשניות, והספרות בנושא התמקדה בהמלצות שחזרו על עצמן לשימוש בטקטיקות של הפתעה, סודיות, ניידות, איסוף מודיעין בצורות שונות וכדומה.²⁵

חלק משיטות הללו ניתן היה לראות למשל במלחמת האזרחים האמריקאית. בעבר כפי שצוין, השתמשו גנרלים שונים שיטות של פשיטות פרשים כחלק מהצבא הרגיל שלהם, ובעיקר פרידריך הגדול היה ידוע בשימוש בטקטיקות כאלו. במאה ה-19 עם זאת, הלחימה כבר השתכללה רבות ונהפכה למלחמה של עמים שלמים שנלחמו אם לא למען אידיאולוגיות חובקות עולם, לפחות למען רעיונות נעלים כמו המדינה, הלאום וכדומה. מכיוון שאופי הלחימה השתנה (גם עקב פיתוחים מרחיקי לכת בטכנולוגיה הצבאית), גם אופן השימוש בטקטיקות של גרילה השתנה.

במלחמה האמריקאית למשל, כוחות הדרום הסתייעו במיליציות מתנדבים של אזרחים, שפלשו לשטחי הצפון, תקפו קווי אספקה, בזזו עיירות ונעלמו כלעומת שבאו. פעולותיהן אילצה את כוחות הצפון להקדיש כוחות צבא ניכרים להגנה מרחבית, אך בד בבד הם גירו פעולות תגמול רחבות היקף. כוחות צבא הצפון נתקלו בבעיה בבואם לאתר את מנהיגי המיליציות הללו, שכן הם זכו לתמיכת האוכלוסייה המקומית. את תסכולם הם

²³ הנדל, שם, עמוד 90

²⁴ Clausewitz, *Op cit*, p. 719

²⁵ על הכותבים השונים בהקשר זה ראו 1 part, (USA: New American Library, 1977), *the Guerilla reader* Walter Laqueur

הוציאו על האוכלוסייה הדרומית במקומות השונים, מה שבטוח לא תרם לאהדה כלפיהם. פעילות זו כללה בין השאר, שריפת משקים וחיות משק, כמו גם מעצרים המוניים של גברים חשודים.²⁶ אם זאת פעילות הגרילה דרומית במלחמה זו הייתה פחות יעילה ממה שניתן היה לצפות והקשו עליה שני גורמים עיקריים: אחד, מכיוון שהמלחמה נערכה לטובת ערכים והשקפות עולם סותרות, ובין אוכלוסיות שהיו שייכות בעבר הלא רחוק לאותה ישות פוליטית, דעת הקהל במדינות הצפון הייתה הרבה יותר נחושה להמשיך בלחימה עד סופה המתבקש. גם העובדה שרבים מלוחמי הגרילה היו לא יותר מכנופיות שודדים ובוזזים תרמה לעוינות כלפיהם ולבוז הרב שרחשו להם. כך, אופיים של לוחמי הגרילה רק תרם לנחישות של הצפון להמשיך ולהילחם, ולו רק כדי לתפוס את מי שנחשבו לפושעים ולנקום בהם. דוגמה נוספת התרחשה באירופה לאחר מלחמת רוסיה-צרפת ב-1871, שם לאחר נפילת פריז התארגנו "הקורפוסים החופשיים", שהיו ערב רב של אזרחים ואנשי צבא שניסו לעכב את התפשטות הכוחות הגרמנים. שוב חשוב לציין שבניגוד להוגים מאוחרים יותר, כל ההוגים באותה תקופה שדנו בשיטות לוחמה אלו סלדו ממנה שכן הם לא ראו בחיוב התקוממות ספונטנית של עמים, והעדיפו להגביל את המעורבות של אזרחים בכל סוג של לוחמה.²⁷

רק בתחילת המאה ה-20, בעקבות פעילותו של תומס אדוארד לורנס (T.E. Lawrence) (הידוע יותר בכינויו "לורנס איש ערב"), החלה להשתנות ההשקפה על לוחם הגרילה, ונוספה לו הילה רומנטית וקוסמת. למרות שלפעולותיו הצבאיות של לורנס היה ערך צבאי מוגבל למדי, כתביו הופצו ברחבי אירופה ותרמו להתפתחות של השקפה רומנטית על התופעה כולה, ייתכן עקב העובדה שבניגוד לקלאוזוביץ ולקמפיניני מוכרים קודמים של גרילה, סוג הלחימה שהוא נלחם בה הייתה בעלת אופי **התקפי**, ולא הגנתי. למעשה הוא היה הראשון שטען שלוחמת גרילה, אם תתבצע כראוי, היא למעשה בלתי מנוצחת. לטענתו, ניתן להילחם מלחמת גרילה על בסיס כמעט מדעי, בהינתן הנתונים הנכונים. מבחינתו, הוא ראה כחשובים במיוחד קיומו של צבא יריב חלש ומוגבל מספרית וכמובן התמיכה של האוכלוסייה המקומית בלוחמי הגרילה על מנת להשיג מחסה ומודיעין. כל זאת על מנת להתיש את האויב ולגרום לו לייאוש מהמשך הלחימה.²⁸

בנוסף הוא היה מודע לכך שהמרכיב החשוב ביותר הצלחותיו היה בכך שהערבים נהנו מ-"אזור בסיס", הוא המדבר. שם הם יכלו לנוע בחופשיות מבלי חשש להיתפס. במידה ואזור כזה קיים, ובהינתן ללוחמים זמן מספק, ניידות, סודיות בארגון ואסטרטגיה נכונה, תנועת הגרילה לבטח תנצח.²⁹ לורנס הכיר בכך שהגרילה, יותר משהיא פעולה צבאית, היא מעשה פוליטי. אמנם הוא לא שכלל טענה זו כפי שעשה מאו, אך הוא כן הבין שלוחמי גרילה תוקפים צבא באופן ישיר רק לעיתים רחוקות. מרבית הזמן הם עסוקים בלנוע במרחב על מנת להאריך את קווי התקשורת של האויב ואת הלחצים הלוגיסטיים בהם הוא נתון. פעולה כזו תביא להתשתו, שחיקתו ולהגברת העלויות של המלחמה בשבילו.³⁰

²⁶ לקויר, שם, עמוד 68

²⁷ לקויר, שם, ע"ע 94-95

²⁸ Ian Beckett, - Ian Beckett, "Modern Insurgencies and Counter-Insurgencies (Routledge: New York, 2001), 19-20
"Guerrilla Warfare: Insurgency and Counter-Insurgency since 1945" in Colin McInnes & G. D. Sheffield), *Op cit*, p. (198

²⁹ John Shy & Thomas W. Collier, "Revolutionary war", in Peter Paret (Ed.), *Makers of Modern Strategy* (New Jersey: Princeton Press, 1986), Pp 830-832

³⁰ על חייו ורעיונותיו של לורנס ראו Robert Asprey, *war in the shadows*, (London: Macdonald & Jane's, 1976), pp 279-290

האמת היא שמי שתרים רבות להפצת רעיונותיו של לורנס, ובעקיפין את אלו של הגרילה, היה בזיל לידל-הארט (Basil Liddell-Hart). למרות שלידל-הארט זיהה את ההיסטוריה הרעיונית של הגרילה וגם את האופי הטקטי והאסטרטגי של צורת הלחימה החדשה כויתור על שטח לטובת כוח (וזמן), ואף הבחין אותה מצורות אחרות של אסטרטגיות צבאיות, הוא לא ראה בה מודל לחימה משמעותי. בהתבסס על הניסיון המעשי של לורנס הוא ראה בגרילה אסטרטגיה אופרטיבית ספציפית, שתמכה בתזה שלו על נקיטת דרך פעולה עקיפה ובלתי צפויה על מנת להכריע את כוח האויב. כלומר במקום לתקוף את הצבא האויב במקום בו הוא הכי חזק (ולכן הכי מוכן למתקפה), הוא הביא את לורנס והצבא הערבי כדוגמה להשפעה שיכולה להיות לפעולה בזירה רחוקה ולכאורה לא חשובה, שבה האויב חלש ולא מוכן כראוי. יותר מאשר הגרילה היא צורת לוחמה חדשה ומהפכנית, היא אסטרטגיה של "הסחת דעת".³¹

במאה ה-20 לוחמת הגרילה החלה ללבוש צורה שונה, כזו המכירה בכוחה לשנות את האופי פוליטי של חברה. כך, דווקא הסוג השני של שימוש בגרילה זכה לתשומת לב רבה יותר. סוג זה זכה לכינוי "לוחמת פרטיזנים", ולמרות שהיה ידוע כאמור במאה ה-19 בספרד וברוסיה זכה לעיקר תהילתו במאה ה-20 בהקשר של התנגדות לנאצים באירופה. באיטליה ובפולין הגרילה שימשה תנועות פוליטיות בעלות מטרות רחבות יותר מהתנגדות צבאית גרידא. אם זאת הכישלונות של תנועות אלו באותה תקופה והדעה השלילית הכללית על לוחמת גרילה עממית רחבה "הקפיאו" את התחייה של סוג כזה של לוחמת גרילה למאה השנים הבאות.³²

הפרטיזנים, כמו גם לוחמי הגרילה בכל המדינות והזמנים הקדומים שתוארו לעיל, נועדו באופן בסיסי להציב התנגדות מאורגת פחות או יותר כנגד כוח יריב, לרוב פולש זר, על מנת להקשות עליו לבסס את שליטתו בשטח ולהכריח אותו לסגת. זאת מכיוון שמחיר הלחימה בגרילה והקושי למגרר באופן מוחלט יהיו כל כך גדולים עד שהאויב יבחר לסגת מאשר להמשיך ולהילחם.³³

עם זאת הלחימה הפרטיזנית במאה ה-20 נבדלת מקודמיה עקב היקפה הרחב, והעובדה שהפרטיזנים היו יותר תלויים באוכלוסייה בקרבה הם פעלו, יותר מכל לוחמי הגרילה שקדמו להם. קרבה זו, והעובדה שההתנגדות לנאצים הייתה לא רק לאומית אלא במקרים מסוימים גם אידיאולוגית, יצרה קשר בין תיאוריות פוליטיות – בעיקר המרקסיזם – לטקטיקות הצבאיות השונות. למשל יוגוסלביה הייתה דוגמה מעולה לקשר בין הניסיון לעצב חברה חדשה והשימוש בטקטיקות צבאיות מוכרות של גרילה. כך גם ברוסיה אלבניה, יוון ומקומות אחרים.³⁴ עוד לפני כן תנועות דומות הופיעו במקדוניה ובאירלנד בשנות ה-20. אך תהליך השינוי האמיתי של הגרילה עתיד היה לקבל תפנית מהפכנית לאחר מלחמת העולם השנייה, ודווקא בזירה לא צפויה – אסיה.

³¹ Basil Liddell-Hart, *Strategy* (New-York: Praeger, 1967), pp 197-198, 378-380

³² Ian Beckett, *Modern Insurgencies and Counter-Insurgencies* (Routledge: New York, 2001), p 15

³³ O'Neill, Bard E, *Insurgency & terrorism: Inside modern revolutionary warfare* (Washington: Brassey's, 1990), 25-

26

³⁴ זאב לקויר, *גרילה* (ישראל: מערכות, 1979), ע"ע 155-157, 164-167

גרילה והמלחמה המהפכנית

השינוי האיכותי בגרילה התקשר לניסיון הצבאי והגותו הפוליטית-מהפכנית של מאו צה טונג בסין. השינוי התמצה בהעלאה של הגרילה ממעמד של טקטיקה צבאית בשימוש של כוח צבאי חלש בהתנגדות לצבא יריב בתקווה להכריחו ולסגת, למעמד של מרכיב יסוד באסטרטגיה של שינוי פוליטי-חברתי מקיף, לרוב כנגד משטר פוליטי שנוא. כך הגרילה הפכה בהגותו של מאו לכלי ראשון במעלה לשינוי פוליטי נרחב.

למרות היותו של מאו קומוניסט, דווקא ההוגים המרקסיסטים החשובים – מקרל מרקס ופרידריך אנגלס ועד ולדימיר לנין, לא ראו בגרילה מכשיר ראשון במעלה שעל כנפיו תבוא המהפכה.

דבר ראשון, מרקס לא דן בטקטיקות של המהפכה שאותה הוא חזה, אלא רק בתנאים תחתיהם היא תפרוץ. למשל, הוא ראה בפועלים העירוניים את מבשרי המהפכה החברתית שלה הוא הטיף. באווירה עירונית כזו, אין מקום למאבק ממושך של התשה המתנהל על ידי מרבית האוכלוסייה (ולרוב בכפרים). אמנם, מרקס ואנגלס לא ראו גם מקום למלחמה במובן המקצועי שלה – כהתנגשות בין 2 ארגונים מאומנים ומקצועיים. למעשה הם כן תמכו בשיטות אלימות אחרות להפלת הדיקטטורה של המעמד השליט, ובעיקר שיטות של חתרנות. בתחום זה יש מגוון של טקטיקות וטכניקות שניתן לנצל, מטרור חסר אבחנה, לקונספירציה של קבוצה קטנה עד לשביתות רחבות היקף. בעיני מרקס, לגרילה יש מקום שולי בלבד בקידום המהפכה.³⁵

אנגלס גם הוא, ראה בעיני רוחו מהפכה כללית שתתחיל בהתקוממות עירונית בסגנון של בריקדות והמון מזוין, שהורס את אמצעי הייצור ומשתלט על השלטון.³⁶ גם הוא לא ראה בחיוב מלחמת גרילה ממושכת, מה גם שהאופי העצמאי והמרדני של לוחם הגרילה הכפרי, שנע ונד כאוות נפשו ואינו מוכן לקבל שום מרות מרכזית או הכוונה והמוכן להעמיד את שירותיו לקידום כל מטרה או ארגון שהוא, נראו להוגים הקומוניסטים כחשודים מבחינת נאמנותם למהפכה ולכן כמסוכנים.³⁷

את רעיונותיו של אנגלס תרגם לנין להצלחה מעשית. מהפכת אוקטובר 1917 אולי לא הייתה מאורגנת לחלוטין, אך הפעילות של קבוצות שונות באוכלוסייה שמרדו נגד שלטון הצאר העלתה את הקומוניסטים לשלטון בזכות הארגון המפלגתי המעולה שלהם. עקרון זה היה קריטי במחשבה המרקסיסטית, ולנין לא נבדל בכך. לכן גם לא ראה הרבה מקום ללוחמת גרילה פרטיזנית. עובדה היא, שלאחר ההתססות בשלטון אחת המשימות הראשונות שלהן דאג טרוצקי, בהנחייתו של לנין, הייתה הקמתו של צבא קונונוציונאלי ומקצועי, בניגוד למיליציה עממית רחבה, מחויבת אך חסרת ארגון, הכוונה והכשרה.³⁸ בשביל לנין, הארגון הפוליטי הוא שחשוב, והטקטיקות הצבאיות הן משניות. האסטרטגיה הלניניסטית התמקדה ביצירת תנאים כלכליים וחברתיים שדרושים למהפכה פרולטרית עירונית שתתפוס את השלטון בכוח. ברור שכשתנאים אלו קיימים אין צורך בלחימת גרילה ממושכת, והיא עלולה אף לעכב את המהפכה ולהזהיר את מעמד הבורגנות מבעוד מועד על הכוונה לפתוח בקמפיין לתפיסת השלטון.³⁹

³⁵ J. Bowyer Bell, *The Myth of the Guerrilla* (New York: A. A. Knopf, 1971), p. 8

³⁶ יהודה ואלך, *תורות צבאיות* (ישראל: מערכות, 1978), ע"ע 248-252

³⁷ J. Bowyer Bell, *Op cit*, p. 9

³⁸ יהודה ואלך, *שם*, ע"ע 266-269

³⁹ יהודה ואלך, *שם*, ע"ע 263-264, וגם *Op cit*, p. 13-16

זהו היה מצב העניינים המחקרי והמעשי בתחום חקר הגרילה בעולם כשנאמו החל את הקמפיין שלו לתפיסת השלטון בסין. המאבק הארוך של הקומוניסטים בסין היה עתיד ליצור צורת לחימה חדשה לגמרי, כזו המתבססת על טכניקת הגרילה להצלחתה, אך אינה מוגבלת לה. ההצלחה המסחררת של הקומוניסטים הסינים הייתה עתידה להפיץ את שיטת הלוחמה של מאו בכל רחבי העולם, והציבה אתגר כבד משקל למדינות שניסו להילחם בה.

חשוב לציין שהדוקטרינה של מאו צמחה מתוך תנאים היסטוריים ופוליטיים ייחודיים למדינה וחברה ספציפיות. לכן רוב הרעיונות של מאו גובשו מתוך ניסיון מעשי שבעצמו נצבר על ידי ניסוי וטעייה. מצד אחד הם נוסו בקרבות אמיתיים ולכן יכלו להתקבל ללא עוררין. מצד שני חלקם היו ייחודיים לבעיות האסטרטגיות הייחודיות של התנועה הקומוניסטית בסין ולא יכלו להתאים אוניברסאלית למדינות וחברות אחרות ברחבי העולם. בשל כך הם היו נתונים לפרשנות רחבה והשינויים שנעשו בהם הובילו לעיתים לכיוונים בלתי צפויים לחלוטין. אין הכוונה כאן לתאר את מלוא ההיקף של רעיונותיו של מאו או תיאור היסטורי מפורט של ההצלחות והכישלונות של המאבק הקומוניסטי בסין, אלא לתאר בקצרה את העקרונות הבסיסיים של תורתו הצבאית ובייחוד את מקומה של הגרילה בהם. כך נוכל להבין שלב חשוב בהתפתחות של מה שכיום קרוי עימותים א-סימטריים נגד ארגונים לא מדינתיים. תיאור העקרונות הכלליים ואופן יישומם יאיר כמה היבטים צבאיים ופוליטיים מיוחדים לסוג העימותים הללו, ואלו ישמשו כבסיס לדיונו בהמשך הפרק.

המטרה העליונה של מאו, הייתה ליישם בסין מהפכה קומוניסטית, כלומר בפשטות לתפוס את השלטון, שנתפס על ידו כשלטון אימפריאליסטי זר וכובש. השאלה היא כיצד ניתן לעשות כן. ההלכה הצבאית של מאו נובעת כולה מהניתוח האסטרטגי שהוא ביצע בנוגע לסיכוי ההצלחה של התקוממות עממית בסין. לפי ניתוח זה הכוחות הקומוניסטיים בסין הם חלשים. מולם ניצבים הגואמינדג (הממשלה הלאומית) בעלת צבא גדול ומאומן יותר. בשלב מסוים גם כוחות צבא יפן שפלשו לסין היוו איום על הקומוניסטים, שלא זכו לסיוע חיצוני כמעט. כך, הקומוניסטים סבלו מנחיתות מספרית, כלכלית וארגונית. על מנת לבצע מהפכה מוצלחת, יש ליצור מאפס תשתית חברתית, כלכלית וצבאית, ולמעשה לעצב מחדש את החברה הסינית. הדבר דורש זמן ותכנון מעמיק.

מבחינת אוכלוסייה, סין הייתה מדינה בעלת חברה מסורתית. רוב האוכלוסייה התגוררה לא בערים אלא דווקא בכפרים. לכן לא היה מקום לצפות להתקוממות של הפרולטריון, אלא יש לבסס את המהפכה דווקא על האוכלוסייה הכפרית, שמתוכה ניתן לגייס המוני אנשים ולהסתמך עליהם. למעשה קריטריון זה היה היחידי בו לקומוניסטים היה סיכוי כלשהו לזכות ביתרון על אויביהם. היתרון המספרי לטובתם יאפשר להם להתגבר על כל עליונות כלכלית וטכנולוגית של אויביהם. סין כידוע בורכה באוכלוסייה רבה מאוד. לכן אין זה פלא שהמרכיב האנושי הוא החשוב ביותר בתיאוריות הצבאיות הסיניות מאז ומעולם. מאו הוא הוגה צבאי סיני מסורתי בהקשר זה, והוא הושפע רבות מהחיבור שהוזכר לעיל של סון דזה.⁴⁰

מאפיין ייחודי זה של סין התאים לאחד מעקרונותיה הידועים זה מכבר של טקטיקת הגרילה: התבססות על האוכלוסייה המקומית ותמיכתה. אם בעבר תמיכת התושבים בגרילה הייתה נגד צבא כובש זר ועוולותיו על בסיס מקומי או לאומי, הניסיון הסיני הוכיח שניתן להשיג תמיכה כזו גם נגד **ממשלה מקומית** וללא קשר

⁴⁰ ראו Sun Tsu, Art of war, Translated By Samuel B. Griffith (London: Oxford press, 1963), pp 45-56

לאופייה. אם בעבר תנועות הגרילה השונות פרחו בחממה של רגשות לאומיים, הקומוניסטים בסין הצליחו להרחיב את המטרה הפוליטית של תנועתם מעבר להתנגדות לפולש זר (יפן למשל). זאת הם עשו על ידי תשומת לב לצרכים המקומיים של האוכלוסייה ועל ידי יכולתם לנהל את האזורים תחת שליטתם באפקטיביות. למעשה ניתן לטעון אפילו שהמטרות המוצהרות של תנועת המרד יש להן רלוונטיות מועטה בלבד, שכן מה שחשוב הוא יכולת השליטה והניהול של האוכלוסייה ברמה המקומית.

מאפיין אחר של סין שתרם גם הוא להצלחת הגרילה הוא גודלה העצום והקושי בשליטה מרכזית על מרחב כל כך גדול. בשטח כזה נרחב הסיכוי להצליח לארגן התנגדות מאורגנת ואזור בו ניתן לפעול בחופשיות ללא פחד מתקיפות של כוחות הממשלה הוא גדול. כמובן לא כל מדינה מתאימה לתנאי זה, ולכן באזורים בהם גודל המדינה אינו תואם למודל זה יש צורך לאתר ולמצות יתרונות אחרים בסביבה.⁴¹

שני מאפיינים אלו אם כן היוו את השלד והבסיס לפיתוח התיאוריות של מאו. המסגרת המושגית של מאו, לא הייתה לוחמת הגרילה כפי שמקובל לחשוב, אלא ה"מלחמה המהפכנית". במסגרת רחבה זו, האמצעים הצבאיים הם חשובים, אך לא בלעדיים. לצידם חשובים האמצעים הפוליטיים לניהול המאבק. מכיוון שבתחילה התנועה הקומוניסטית הייתה חלשה, היה צורך בארגון פוליטי והפצת תעמולה פוליטית על מנת לגייסם קודם כל לתנועה. הצלחת המהפכה תלויה בכך⁴². רק לאחר מכן יבוא הניצחון הצבאי. לכן לתיאוריה של המלחמה המהפכנית יש 2 היבטים: פוליטיים וצבאיים. חשוב להבין את שניהם כדי להבין את המקום של הלוחמת הגרילה ממלאת בתיאוריה של המלחמה המהפכנית.

מבחינה עקרונית, המאבק של מאו היה פוליטי לחלוטין. זאת במובן, שהוא לא שאף רק להביס צבא אויב או לכבוש שטח, אלא הוא שאף להשתלט על ישות פוליטית קיימת באמצעות עיצוב, לפי אידיאולוגיה ספציפית, של חברה שלמה. לשם כך דרוש מערך ארגוני שלם שיוכל לחנך את ההמונים, להפיץ את רעיונות המהפכה ולגייס את אלו שהשתכנעו למסגרת פוליטית אחת מגובשת. הפעילות הפוליטית היא המוקד לגיבוש העם ליחידה אחת, והמאבק הצבאי אמור לתמוך בה וליצור את התנאים הפיזיים והרוחניים שיאפשרו את צמיחת התנועה ואת חופש הפעולה שלה. לכן לא מפתיע שמאו חוזר, דווקא בחיבורו המפורסם שדן בלוחמת גרילה, על קביעתו המפורסמת של קלאוזוביץ, בדבר היות המלחמה מכשיר פוליטי.⁴³

קביעה זו היא שאפשרה למאו לטעון לשליטה של המפלגה הקומוניסטית על הפעילות הצבאית, בניגוד לאלו שטענו שגרילה היא עניין צבאי לחלוטין. זוהי התרומה המיוחדת של התיאוריות המרקסיסטיות השונות למושג הגרילה, שבמידה רבה בעבר נתפס בספרות התיאורטית כפעולה טכנית-צבאית מוגבלת.

האופי של ההיבטים הצבאיים בתורתו של מאו נבע ישירות מהמצב הסוציו-אקונומי בסין בתקופתו. מאו קבע, שגרעין התמיכה הפוטנציאלי של המהפכה הוא האוכלוסייה כפרית. אוכלוסייה זו הייתה חסרת זכויות וחיה בתנאים כלכליים דוחקים. היה צורך קודם כל לעורר אותם לפעולה ולנער אותם מאדישותם. מכיוון שהפרולטריון הסיני קטן וחלש, והאיכרים אינם מורגלים בפעולה פוליטית עקב שנים רבות של דיכוי, יעברו

⁴¹ על תפקיד הגיאוגרפיה במדידות ראו Arthur Campbell, *Guerrillas* (New York: J. Day Co, 1967), pp. 282-284

⁴² J. Bowyer Bell, *Op cit*, p. 13-16

⁴³ Mao Tse-Tung, *On Guerrilla Warfare* (1937), Chapter 1

<http://www.marxists.org/reference/archive/mao/works/1937/guerrilla-warfare/ch01.htm>

שנים רבות עד אשר התודעה המהפכנית בקרבם תיבנה. מכאן הסיק מאו, שדרוש תהליך ארוך מאוד של ארגון וחינוך האיכרים. מכאן, שהמאבק יימשך שנים רבות.⁴⁴ זאת נקודת המוצא לרעיון של מאו בדבר מלחמה ממושכת.⁴⁵

המלחמה תהיה ממושכת, שכן בהכרח התנועה הקומוניסטית נמצאת בעמדת חולשה מול כוחות חזקים ממנה. קודם כל עליה להתארגן ולהתחזק. לכן עליה להשתמש באמצעים העומדים לרשותה – שטח זמן- ככלי נשק נגד האויב יותר מאשר מטרות להשגה (כפי שהם בחשיבה המערבית המבוטאת בהגותו של קלאוזוביץ). אך קביעה זו אינה מספיקה. אם אכן הכוחות הקומוניסטים חלשים, מה ימנע מאויביהם החזקים יותר למחוך אותם במהירות ולחסלם? כל התורה הצבאית של מאו נהגתה על מנת להתמודד עם בעיה זו. התשובה של מאו הייתה: לוחמת גרילה. בתור שיטה צבאית מוכרת להתנגדות של כוחות חלשים נגד אויבים חזקים מהם, זהו הכלי שיאפשר למהפכה לשרוד ולקנות זמן עד אשר תהיה חזקה מספיק להילחם באויביה באופן קונוונציונאלי. כלי זה גם יאפשר לתנועה לשמור על האופנסיבה הטקטית ועל התנגדות צבאית כלשהי תוך שמירה עליונה על שלמות הכוח הצבאי העצמי. דרישה זו הייתה חשובה במיוחד לנוכח הנחיתות המספרית של הקומוניסטים במרבית, אם לא בכל, שלבי המאבק שלהם.⁴⁶

בתיאוריה של מלחמת הגרילה הממושכת לפי הדוקטרינה המאוואיסטית, ישנם 3 שלבים: בשלב הראשון, האויב חזק והתנועה קומוניסטית חלשה. לכן, הם נמצאים במה שכונה "המגננה האסטרטגית". בשלב זה המטרה היחידה היא לשרוד את מתקפות האויב. מכאן נובעת המסקנה שיש להימנע מעימותים צבאיים מכריעים עם כוחותיו. בשלב זה על כוחות המהפכה לתמרן כדי להימנע מהתנגשויות, ולתקוף רק כאשר המצב הטקטי מבטיח ניצחון ללא ספק. בנוסף, המתקפה של האויב תביא אותו לעומק השטח הקומוניסטי, שם האוכלוסייה תומכת בהם, כך, צבא האויב יתקשה לנוע בחופשיות ולקבל אספקה בקלות, הוא ייפול בקלות למלכודות שהמהפכנים יציבו בפניו ויושמד. בהקשר זה מאו השמיע את טענתו המפורסמת ש "האוכלוסייה היא הים שבו שוחים לוחמי הגרילה"⁴⁷

השלב השני הוא שלב של ייצוב אסטרטגי. כוחות האויב לא הצליחו לחסל את הקומוניסטים, שבשלב זה החלו להתחזק ולצבור תמיכה בקרב האוכלוסייה עקב פעולותיהם לשיפור תנאי החיים המקומיים. ככל שכוחה גדל יכולה הגרילה הקומוניסטית להטריד את האויב במבצעים נועזים יותר. להצלחות הצבאיות יש 2 מטרות: בטווח המיידי, הן משיגות נשק ומצרכים נחוצים מאוד שנלקחו מידי האויב. כך בעיית הלוגיסטיקה נפתרת חלקית. נוסף, כל הצלחה מאדירה את ההילה של התנועה הקומוניסטית כולה ועוזרת לגייס עוד תמיכה מצד האוכלוסייה, שמטבע הדברים נמשכת לצד שנדמה כמנצח. הגרילה יעילה רק אם היא יכולה לספק הצלחות מתמשכות המחזקות את הכוח הפוליטי הכולל של תנועת המרד. למשל על ידי הגברת התסכול של האויב שאינו מצליח לאתר ולהכריע את לוחמי הגרילה, ושגורם לו להוציא את זעמו על האוכלוסייה. תהליך זה מחליש את התמיכה לה האויב זוכה בקרב האוכלוסייה ומגביר את הלגיטימציה של הקומוניסטים להמשיך

⁴⁴ טל טובי, גרילה והמלחמה נגדה (ירושלים: כרמל, 2010), 43-45.

⁴⁵ Mao Tse-Tung, *selected works* (Oxford: Pergamon press: 1965) vol II, 134-136.

⁴⁶ Howard L. Boorman and Scott A. Boorman, "Chinese Communist Insurgent warfare", *Political Science Quarterly* 81 (2) June 1966, 171- 195.

⁴⁷ Edward L. Katzenbach & Gene Z. Hanrahan, "The revolutionary strategy of Mao Tse Tung" in Franklin Mark (Osanka, *Modern Guerrilla Warfare* (USA: Free Press, 1962), pp, 139 Howard L. Boorman and Scott A. Boorman, *Op cit*, pp. 180-184.

במאבק. הכישלון של האויב בשלב זה לחסל את הגרילה למרות כוחו הצבאי העדיף מביא לתשישות פוליטית בקרבו, לחיכוכים ולייאוש. פסימיות בקרב ההנהגה הפוליטית היא הצעד הראשון לניצחון של הקומוניסטים, והיא מהות ההתשה של היריב.⁴⁸

השלב השלישי הוא השלב של המתקפה האסטרטגית. בשלב זה הגרילה הופך לצבא סדיר גדול ומאורגן, והוא מתקיף את האויב במלחמה כוללת וניידת על פי קווים קונונציונאליים. מכיוון שהאויב בשלב זה כבר מתוסכל, מבולבל, לא מאורגן ושנוא על האוכלוסייה עקב הכישלון בשלבים הראשונים, הוא יובס תוך זמן קצר. (כפי שאכן קרה בפועל). כך, במודל הסיני, הגרילה היא רק שלב מעבר בדרך להפיכתה לכוח סדיר. גם מאו הבין שרק צבא סדיר יוכל להביס אויב קונונציונאלי. אולי במפתיע, מאו קבע, בהמשך ישיר לקלאוזוביץ ולתיאוריות קונונציונאליות יותר בדבר מלחמה ולאחר סקירה של הניסיון ההיסטורי בנושא, שגרילה לכשעצמה יכולה רק להרוויח לתנועת המרד זמן שנחוץ לה להתארגן ולהתגבר על הנחיתות המקורית שלה, אך היא אינה יכולה להביא להכרעה צבאית לבדה. בדומה לקלאוזוביץ, גם מאו קבע שהניצחון יושג רק עם חיסול היכולת הפיזית של האויב להתנגד. כל הפעולות בשלב הראשון והשני של הלחימה נועדה למנוע יכולת של האויב להתחזק מבחינה צבאית במקביל לחיזוק צבאי של הגרילה עצמה.⁴⁹

אלו אם כן השלבים הבסיסיים במלחמה המהפכנית הקומוניסטית, שהיא ממושכת. אך מה טיב לוחמת הגרילה שלה הטיף מאו? ובכן, באופן בסיסי, **מאו לא חידש דבר בתחום הטקטיקה של לוחמת גרילה**. כל האמצעים והשיטות שנמצאים בכתביו השונים – ניידות, הפתעה, עליונות טקטית, תקיפה רק כשהמצב נוח ומבטיח ניצחון, נסיגה טקטית, איגוף האויב ועוד – היו כולם ידועים לכל לוחם גרילה אף הפרימיטיבי ביותר. למעשה, את התיאור שלו לגבי מהות הטקניקה של לוחמת גרילה ניתן להשוות כמעט באופן מילולי לתיאור של לוחמה שמופיע בספרו של ההוגה הסיני סון דזה. כבעבר, גם אצל מאו הגרילה היא נשקו ההגנתי בעיקרו של צד חלש בעל נחיתות המספרית. באמצעות העקרונות המסורתיים של הגרילה, הקומוניסטים הצליחו להילחם בצבאות בעלי עליונות טכנולוגית וחומרית. עקרונות אלו כוללים השגת עליונות טקטית, הימנעות מהכרעה ונסיגה במידת הצורך. לגרילה אין בסיסים קונונציונאליים בהם היא מתארגנת לקראת יציאה לקרב. אין לה חזית ואין עורף, וגם אין לה שטח ספציפי שעליו היא מוכרחה להגן. כפי שמוכיח "המסע הארוך" של הקומוניסטים בסין, בשעת דחק הגרילה פשוט עוברת לאזור גיאוגרפי שונה לחלוטין, ומתחילה מחדש. מה שחשוב זו ההגנה על הכוח הצבאי, לא על טריטוריה, כיוון שאותה ניתן להחליף ביתר קלות. מכיוון שהגרילה לא טורחת להגן על נכסים צבאיים קונונציונאליים, לא ניתן להתנגש איתה בקרבות גדולים ולהחלישה. הגרילה מטרתה אחת: לשמור על הכוחות העצמיים, תוך חיסול שיטתי של כוחות האויב.⁵⁰ כך היא מאפשרת לצד הנחות לשרוד ולצבור זמן על מנת להתארגן – ורק אחר כך להתקיף חזיתית כשהאויב חלש. השימוש גרילה אפשר למאו ליטול את היוזמה המקומית גם בתקופות בהם התנועה בראשותו הייתה חלשה ומוכה, כמו למשל בזמן "המסע הארוך" בשנות ה-30 של המאה ה-20.

⁴⁸ Mao Tse-Tung, *Op cit*, vol II, p. 138

⁴⁹ Mao Tse-Tung: *On Guerrilla Warfare* (1937) Chapter 2, 3

⁵⁰ <http://www.marxists.org/reference/archive/mao/works/1937/guerrilla-warfare/ch02.htm>

⁵⁰ יהודה ואלך, *תורות צבאיות* (ישראל: מערכות, 1978), ע"ע 279

כבר צוין, שהוגים המרקסיסטים הראשונים התייחסו בחשדנות לגרילה הכפרית, עקב אי היכולת לשלוט עליה שכן מעצם אופייה היא דורשת יוזמה מקומית וביזור כוחות. אצל מאו אם זאת, הגרילה תמיד כפופה להכוונה העליונה של הפיקוד הפוליטי. המפלגה היא היחידה הבסיסית שנותנת לתנועה הקומוניסטית את ההיגיון האסטרטגי שלה. לכן, הביזור שדורשת לוחמת הגרילה הוא תמיד על תנאי. אמנם קיים ביזור של כוחות, אך הפעלתם תלויה ברצון הפוליטי וכפופה לו. התכנון המרכזי משתמש בכוחות הגרילה כשלנגד עיניו תמיד עומדת המטרה של הרחבה הדרגתית של שטח השליטה של הקומוניסטים. בכך התורה של מאו מיישמת את האקסיומה שקבע כבר קלאוזוביץ בדבר "היות המלחמה המשכה של המדיניות (פוליטיקה) באמצעים אחרים".

עקרון חשוב נוסף בהגות של מאו שהשפיע רבות על הדוקטרינה של לוחמת גרילה בכלל, קשורה למושג "אזורי בסיס". השימוש בגרילה ככלי צבאי כפוף למטרה הפוליטית העליונה, שהיא גיבוש פוליטי ואידיאולוגי של העם כולו. אך כיצד תהליך זה יתחיל? גם כאן לגרילה יש תפקיד מכריע. קיומה של התנגדות צבאית מאורגנת לשלטון המרכזי תאפשר להשתלט על אזור שבו השליטה הקומוניסטית על האוכלוסייה היא מכרעת, ושב לשלטון המרכזי אין אחיזה פיזית בשטח.⁵¹ אזור כזה יגובש בהמשך על ידי תמיכה באוכלוסייה המקומית והצגת תדמית של עזרה והשתתפות בקשיי המחיה שלה (למשל על ידי יסום רפורמות כלכליות וחברתיות שונות). ההסתמכות על האזרחים היא מכרעת בתיאורית הגרילה של מאו, בעיקר מכיוון שזה היה המשאב העיקרי שהתנועה הקומוניסטית בסין הייתה יכולה לקוות ולנצל בהצלחה.

תמיכת האוכלוסייה באזור הבסיס תובטח על ידי הקמה של **אדמיניסטרציה מתחרה** בזו של השלטון המרכזי. ניהול האוכלוסייה הוא הכרחי ליכולת לקיים פעולות צבאיות ועל מנת לנצל באופן היעיל ביותר את המשאבים המקומיים הקיימים (מחסה, מזון, לוגיסטיקה, איסוף מודיעין), אך הוא גם נובע מהאופי הפוליטי של המרד. היכולת להשתלט על המרחב האנושי הוא לא רק אמצעי צבאי אלא גם המטרה הסופית של התנועה! לאחר שהאוכלוסייה אורגנה באזור מסוים, תנועת המרד תוכל אט אט להרחיב את האזור בו שליטתה היא מוחלטת, עד שכל המדינה תהיה תחת שליטתם.⁵²

עקרון זה הוא חשוב ביותר להבנת הדינאמיקה של האתגר שכל תנועת מרד לא-מדינתית מציבה בפני מדינות שונות, שכן התנועה הקומוניסטית בסין מהווה מודל לתנועות מרד רבות במאה ה-20 (ובזמננו) בנקודה זו. קמפיין של מרידה, בבסיסו, הוא תחרות בין מערכות אדמיניסטרציה פוליטיות שונות ומנוגדות. לרוב ההבדלים הם גם אידיאולוגיים בין תיאוריות פוליטיות שונות, אבל על מנת להצליח כל תנועת מרי חייבת להוכיח קודם כל יכולת לנהל ביעילות אזור בסיס כלשהו, שממנו היא מקבלת את התמיכה הפוליטית של "העם" והלגיטימציה לקיומה. השימוש בטרור והפחדה על ידי תנועות גרילה מוכיח, שאין צורך להיות "אהובים" על ידי האוכלוסייה. מה שכן, כל צד חייב להוכיח יכולת לשלוט ולנהל אותה ביעילות.⁵³ נקודה זו היא קריטית ויש לזכור אותה תמיד, שכן היא מהווה פתח דרכו יכולים אלו השואפים להביס את הגרילה

⁵¹ O'Neill, Bard E, *Insurgency & terrorism: Inside modern revolutionary warfare* (Washington: Brassey's: 1990), p. 37

⁵² Mao Tse-Tung, *selected works*, (Oxford: Pergamon press: 1965) vol II, 138

⁵³ ראו "Hearts and minds as a misleading Misnomer" United States Military Academy, http://www.usma.edu/dmi/iw_message.htm

לבסס את עמדתם ואחיזתם הפיזית באזור מסוים. לאחר שגובש אזור בסיס, הוא הופך להיות "העורף האסטרטגי" של הגרילה, והיא שואפת בהכרח להגן עליו. הגנה זו הכרח היא שתבצע על ידי צורה כלשהי של כוחות צבאיים סדירים. וכך, לגרילה פתאום נוצר נכס צבאי חשוב שניתן לתקוף ולהשמיד או להשתלט.⁵⁴

החידוש בתורתו של מאו היה שהיא סיפקה תכנית פעולה כמעט מדעית כיצד ניתן להוציא לפועל מהפכה במאה ה-20, גם, ואולי בעיקר, במדינות ואזורים נחשלים. בכך הוא העניק תקווה לכל תנועה לאומית או מהפכנית שיש ביכולתה, אם רק תפעל על פי עקרונות קבועים ספציפיים, לבצע מהפכה יסודית בחברה והפוליטיקה המקומיים. זאת ללא קשר כמה חזקים הכוחות המתנגדים להם ואיזו מעצמה תומכת בהם. רעיון זה היה חזק מאוד ובעל השפעה רבה על הפוליטיקה במאה העשרים, והוא מפתיע במיוחד לנוכח העובד שמאו לא ניסה ליצור תורה אוניברסאלית כללית אלא בראש ובראשונה התעסק בבעיות אופרטיביות של המאבק של התנועה שבראשה הוא עמד בלבד.

מאו הצליח לצקת בגרילה תוכן חדש, מאוסף של טקטיקות צבאיות פרימיטיביות לכלים משפיעים בשירותם של רעיונות נעלים יותר. הגרילה כבר אינה כלי צבאי טקטי המהווים מוצא אחרון של עם שהובס כבר או מופע צדדי בצילם של צבאות מקצועיים, אלא היא נהפכה לכלי מרכזי ורב עוצמה לקידום יעדים שאפתניים. מעתה הצבאות המקצועיים, שבעבר כה בזו לשיטות ה"פגע וברח" שלה, יצטרכו להתמודד עימה מתוך עמדה של חולשה ומגננה, ויצטרכו למצוא דרכים חדשות להילחם בה.

לאור הימצאותו של נשק גרעיני והחשש ממלחמה כוללת בין המעצמות והגושים הצבאיים שתמכו בהם, מלחמות הגרילה המקומיות הן אלו שהפכו לצורת הלחימה הבולטת והרווחת ביותר במחצית השנייה של המאה הקודמת. להצלחה של מאו ורעיונותיו היה תפקיד חשוב בתהליך זה, שכן הם פרצו דרכים חדשים לגרילה להתפתח בהן והעניקו לה דחיפה משמעותית. כיום ניתן לראות את שיטות הגרילה המסורתיות מיושמות בכמעט אותן דרכים להן הטיפ מאו, ובהצלחה לא מועטה.

ההצלחה המסחררת של התנועה הקומוניסטית בסין, והכתבים המפורטים של מאו על ניסיונו הארוך ביישום של לוחמת גרילה מהפכנית, תרמו להפצת המודל המאואיסטי ברחבי העולם. המצב הבינ"ל לאחר מלחמת העולם השנייה, של מאבק בין מזרח ומערב, עימות בין 2 מעצמות על, החשש מעימות גרעיני סופי שיביא להשמדת האנושות ובתווך המאבקים של המושבות האירופיות לשעבר להשתחרר מעול כיבושם ולצאת לדרך עצמאית, אפשרו את הפצת התורה של מאו ברחבי העולם. המודל שתואר הפך למדריך לניהול מרידות בעולם שלישי, כשכל ניסיון של תנועת התנגדות במקום כלשהו בעולם רק מוסיף עליו ומשכלל אותו. פתאום הגרילה קיבלה תנופה חדשה, כמכשיר במאבק אנטי-קולוניאלי לשחרור לאומי. המערב לעומת זאת, נאלץ להתמודד עם מכלול ההשפעות שהיו לצורת המלחמה החדשה על דרכי התנהלותו והדרכים בהם הוא ניהל מאבקים אלימים. ניסיונות ההתמודדות שלו עם מלחמת ההתשה החדשה הביאו לתובנות חדשות על מהותה של המלחמה החדשה ופיתוח מושגים תיאורטיים ומוסדות פוליטיים חדשים. נפנה עתה לדון בצורות החדשות שלבשה הגרילה מבית מדרשו של מאו כשהיא יושמה במקומות אחרים בעולם, ולאחר מכן נדון בתגובה הצבאית והפוליטית שהוצבה נגדה ובהשפעות שהיו לתגובה זו על אופי המלחמה במאה העשרים.

⁵⁴ טל טובי, גרילה והמלחמה נגדה (ירושלים: כרמל, 2010), ע"פ 51-53.

המרד נגד המערב

הצלחתם של הקומוניסטים בסין בהנהגת מאו ליישם טקטיקות של גרילה לאורך זמן ממושך, והניצחון המכריע שבו הם זכו לבסוף, עורר עניין מחודש בתופעה ורצון עז לחקוטה. בכל רחבי העולם השלישי, הניסיון של המעצמות הקולוניאליות שניצחו זה מכבר באירופה לחזור ולשלט על מושבותיהן לשעבר לאחר שנים של התעלמות כמעט מוחלטת, נתקל בהתנגדות של כוחות מקומיים. באסיה כוחות אלו היו לרוב קומוניסטים, והם שאפו לייצא את ההצלחה הסינית גם למדינותיהן. התנגשות זה יצרה באופן טבעי עימות נרחב בין כוחות "המהפכה" ומעצמות המערב. בניגוד למלחמות הקולוניאליות של המאה ה-19 לעומת זאת, במאה ה-20 לכוחות המקומיים החלשים היה מודל לחימה מגובש. יישומו, כך הם האמינו, יביא להם ניצחון בטוח. ואכן, במקומות רבים ברחבי אסיה מנהיגים מקומיים ניסו ליישם את הרעיונות של מאו בדבר לוחמת גרילה ממושכת. למרות שהמודל של מאו נוסה, במידות שונות של הצלחה, באזורים רבים מאפריקה ועד לדרום אמריקה, היישום הבולט ביותר של תורתו היה בכור מכורתו- דום מזרח אסיה. בבורמה, מאלאיה, ובפיליפינים קמו תנועות שניסו לחקות את ההצלחה הסינית. אם זאת ברור שווייטנאם הייתה המקום הבולט ביותר בו יושמו הרעיונות של מלחמה מהפכנית, ובה תנועת הגרילה הקומוניסטית הצליחה להביס שתי מעצמות מערביות חזקות על ידי שימוש בדוקטרינה ובטקטיקות שלהן הטיפף מאו. בעיקר, היה זה ניצחונה נגד מעצמת העל ארה"ב שיצר התפתחות מעניינת באופן שבו התייחסו במערב לעימותים מול ארגוני גרילה לא מדינתיים, והניסיון האמריקאי שם יצר מודל חדש של עימות שבו יש חשיבות רבה יותר למאפיינים צבאיים ובעיקר פוליטיים חדשים לעומת המלחמות הא-סימטריות שהיו ידועות לפני כן.

ההפצה המהירה של התיאוריות הפוליטיות החדשות במאה העשרים – הלאומיות והקומוניזם – במזרח אסיה הביאה לצמיחתם של מנהיגים מקומיים, ששמום נקשר לנצח עם השיטות של לוחמת גרילה ולוחמה מהפכנית. שלא במפתיע הקבוצה הבולטת ביניהם הייתה זו של המנהיגים של התנועה הקומוניסטית בווייטנאם. ביניהם המנהיגים ששמום התקשר יותר מכל עם תורתו של מאו באסיה היו וו נגון גיאפ (Vu Nguyen Giap) ו-הו צ'י מין (Ho Chi Minh). אמנם, הם לא היו הוגי דעות בעלי שיעור קומה, ולכן לשווא נחפש בכתביהם תיאוריה מעמיקה או משוכללת. אלה היו בעיקר אנשי מעשה, שהרחיבו את הניסיון הקומוניסטי של גרילה בעיקר דרך הצלחתם המעשית. יותר משהם חידשו, הם חיזקו היבטים מסוימים בהגותו של מאו והדגישו אותם. בעיקר הם שמו דגש על העובדה שהמלחמה אכן תהיה ממושכת ועל גיוס כל הכוחות האפשריים בעם על מנת להיערך למאבק, כמו גם על השימוש בטקטיקות הגרילה המוכרות של אזורי בסיס, מתקפות "פגע וברח" של יחידות קטנות וכדומה. עם זאת מכיוון שבווייטנאם היה פחות שטח לתמרון לעומת סין, והאופוזיציה, לפחות מהבחינה הצבאית, הייתה הרבה יותר מוכשרת, נאלצו המנהיגים המקומיים להסתמך יותר ויותר על המשאב החשוב השני של כל גרילה – האוכלוסייה. לכן הם הדגישו שוב ושוב את רוח הלחימה של העם, הרבה יותר מאשר מאו.⁵⁵

⁵⁵ J. Bowyer Bell, The Myth of the Guerrilla (New York: A. A. Knopf, 1971), pp. 32-33

המנהיג הראשון במעלה של התנועה הקומוניסטית הוא ללא ספק הו צ'י מין. בן למשפחת איכרים שלמד בצרפת ונחשף למרקסיזם שם, הוא היה המנהיג הפוליטי של המפלגה הקומוניסטית בסין והמנהיג של תנועת ההתנגדות ליפנים בשנות ה-40. לאחר תבוסת היפני וכניעתם עמד הו צ'י מין בראש המדינה הווייטנאמית העצמאית שהוכרזה על ידו ב-1945. הוא בילה תקופה מסוימת בשנות ה-20 בסין, שם נחשף למאבק של מאו והגרילה הקומוניסטית. הוא אף תרגם כמה עבודות סיניות ורוסיות על לוחמת גרילה לווייטנאמית וכתב תיאור של המאבק בסין. דרך כתיבתו וקשריו נחשפה התנועה הקומוניסטית בווייטנאם לחשיבה הפוליטית והצבאית השלטת באזור באותה תקופה - זו של מאו.⁵⁶ ההשפעה של הרעיונות התיאורטיים של מאו על החשיבה הווייטנאמית (המתבטאת בנאומים ובכתבים של הו צ'י מין ומנהיגים אחרים) בנושאים של התנגדות לקולוניאליזם והמאבק הפוליטי והצבאי בו ניכרת בבירור.⁵⁷

כפי שצוין קודם עם זאת, החשיבות האמיתית של מקרה המבחן הווייטנאמי לא הייתה בתיאוריה, כי אם ביישומה. בהקשר זה המנהיג המפורסם השני במאבק הקומוניסטי בווייטנאם, וון נגוין גיאפ, הוא היותר רלוונטי מבחינתנו. גיאפ נולד למשפחה בורגנית, אך צמח בתוך המפלגה הקומוניסטית עד שמונה למפקד של הכוחות המזוינים של התנועה.⁵⁸ בתור המנהיג הצבאי של התנועה הקומוניסטית בווייטנאם, הוא היה אחראי על המאבק הצבאי בפועל, ועל כן באופן טבעי התרכז בהיבטים המעשיים של תורתו של מאו. בתור מפקד צבאי הוא התרכז בעיקר בשלבים השני והשלישי של המלחמה המהפכנית. שלבים אלו דנים בתהליך ההפיכה של הצבא המהפכני מכוח גרילה לצבא קונוונציונאלי סדיר. חשוב לציין, שבפועל המעבר של גיאפ מכוח גרילה למתקפות קונוונציונאליות של מה שהוא כינה "לוחמה ניידת" התרחשו מוקדם מדי. על כן הם הסתיימו באסון צבאי לכוחותיו הן מול צרפתים בשלבים שונים ב-1950 והן מאוחר יותר מול האמריקאים במתקפת הטט, מה שהכריח אותו לחזור חזרה לשלב הראשון. מעניין לראות ששגיאות אלו לא גרעו מהניצחון הסופי של הקומוניסטים בווייטנאם, מה שמעלה תהיות לגבי הגורמים האמיתיים (והלא צבאיים) שהביאו לתבוסת הצבאות המערביים בווייטנאם.⁵⁹

כך או כך, מכל בחינה חשובה "הגותו" זהה כמעט לחלוטין לזו של מאו, עד שבמקומות רבים ניתן לראות העתקה מלאה של דבריו של מאו. ההבדל החשוב ביניהם היה ההקשר הבינלאומי השונה בו הם פעלו. מאו פעל בסין, מדינה מפגרת וענייה שבה לא היו מעורבים כוחות זרים באופן מסיבי. בנוסף, אויביו היו כוחות לא מערביים ולא דמוקרטיים שפעלו תחת צלה של מלחמה עולמית, שבה למעצמות המערב לא הייתה כל יכולת צבאית לכפות את רצונן על הצדדים הלוחמים. לכן שליטי סין היו חופשיים לנקוט את כל האמצעים, אף הברוטאליים ביותר, על מנת לדכא את התנועה הקומוניסטית. למרות חופש פעולה זו לא הייתה לאויביו של מאו היכולת הפיזית להשתלט על מרחב הלחימה כולו ולכן לא יכלו לחסל פיזית את כוחות הגרילה שתחת פיקודו של מאו. גיאפ והו צ'י מין לעומת זאת, נלחמו כנגד מעצמות כלכליות וצבאיות שהיה להם את הפוטנציאל, מבחינת משאבים, להכריע את המלחמה. ההבדל המהותי היה שמדינות אלו היו דמוקרטיות

⁵⁶ Ian Beckett, *Modern Insurgencies and Counter-Insurgencies* (New York: Routledge, 2001), p. 80

⁵⁷ Col. Robert B. Rigg, "Red Parallel: The Tactics of Ho and Mao", in Franklin Mark Osanka, *Modern Guerrilla Warfare* (USA: Free Press, 1962), pp 268- 273

⁵⁸ יהודה ואלך, *תורות צבאיות* (ישראל: מערכות, 1978), ע"ע 286

⁵⁹ Ian Beckett, *Modern Insurgencies and Counter-Insurgencies* (Routledge: New York, 2001), p. 80

שפעלו במערכת בינלאומית קוטבית ביותר, ולכן היו כפופת לחוקי משחק דיפלומטיים ופוליטיים, שהכריחו אותן להגביל את יעדיהן במלחמה.⁶⁰

גיאפ, בתור מנהיג צבאי, היה מוכרח להתמודד עם שאלת היישום של התיאוריות של מאו. בעיקר הוא התרכז בתנאים למעבר מוצלח מהשלב הראשון – של לוחמת גרילה, לשלב השני והשלישי – של הלוחמה הקונוונציונאלית. מעבר זה היה קריטי במיוחד שכן מעבר מוקדם מדי (כפי שנראה) יכול היה להוביל לתבוסה מוחלטת ולחיסול המאבק הקומוניסטי כולו. לכן גיאפ התווה כמה תנאים בסיסיים לפני מעבר לשלבים הסופיים של המאבק: ביניהם ניתן למנות עדיפות צבאית מוחלטת של הכוחות המהפכניים, מאזן עולמי מעודד מבחינת המהפכה, וסימנים ברורים להיחלשות הנחישות של האויב להילחם. כדי לקדם תנאים אלו יש צורך להשיג את תמיכת כל האוכלוסייה על מנת להשיג **עליונות מוסרית** על האויב, ובנוסף יש לנצל את התנאים הבינ"ל הספציפיים על מנת להחליש את האויב ולחזק את המרידה.⁶¹

הבדלים אלו בסביבה הפיזית והדיפלומטית שבה התנהל המאבק הקומוניסטי בווייטנאם הביא את מנהיגי התנועה להפנות מאמצים רבים של תעמולה בתוך המדינות נגדן הם נלחמו ולנסות לזכות בתמיכת דעת הקהל המקומית והבינ"ל. מאפיין זה הוא תוספת עקרונית לתורתו של מאו, שלא עסק בהיבטים בינ"ל של המאבק המהפכני, והוא מסמן שינוי חשוב ומהותי באופן הניהול של סכסוכים א-סימטריים מעתה ואילך.⁶²

לסיכום, חשיבותם של שני המנהיגים הללו היא בכך, שבסין מאו התמודד נגד כוחות צבאיים לא-מערביים (יפן, הממשלה הלאומית הסינית) ולא דמוקרטיים, שבכוחם לא היה בסופו של דבר להשתלט על כל השטח מבחינה פיזית ולהביא את הסכסוך לסופו. לעומת זאת, ווייטנאם (ושאר מדינות אסיה) הייתה הזירה שבה צבאות המערב נתקלו לראשונה בלוחמת גרילה מודרנית שכוונה נגד הצבאות המערביים המתקדמים, המשוכללים והחזקים ביותר. נקודת המפגש הראשונה הזו והצלחתם של הקומוניסטים בטבילת האש הזו חייבה התייחסות תיאורטית ומעשית מצד אנשי צבא ומדינאים במערב לצורה חדשה זו של לחימה על מאפייניה השונים, והיא אכן הביאה לגיבוש מודלים תיאורטיים וטכניקות מעשיות להילחם בתנועות מרידה מהפכניות. הפסקאות הבאות יבחנו תהליך זה ואת תוצאותיו.

במהלך מלחמת העולם השנייה, יפן כבשה אזורים רבים באסיה תוך שהיא מנצלת את חולשת מעצמות אירופה. לא במפתיע, כיבושה הביאו להתפתחות של תנועות התנגדות במדינות השונות. לאחר תבוסתה תנועות אלו שאפו לנצל את הוואקום הפוליטי שנוצר ולהשתלט על השלטון. בכך הם התנגשו עם המעצמות הקולוניאליות שחשבו להחזיר לעצמם את השליטה במושבות. ווייטנאם (או בשמה הודו-סין הצרפתית) לא הייתה שונה. במהלך הכיבוש היפני המפלגה הקומוניסטית ארגנה תנועת התנגדות לאומית (הווייט-מין) שפעלה נגד הצבא היפני. לאחר תבוסת יפן במלחמה, תנועה זו ניצלה את ההפוגה בקרבות ואת חוסר הנוכחות הפיזית של כוחות מערביים על מנת להשתלט על השטח ולהכריז על הקמת מדינה עצמאית בספטמבר 1945.

⁶⁰ זאב לקויר, גרילה (ישראל: מערכות, 1979), עמוד 203

⁶¹ ראו Ibrahim Azeem, "Conceptualisation of Guerrilla Warfare", *Small wars & insurgencies*, 15: 3 (2004), p. 119

⁶² Ian Beckett, *Modern Insurgencies and Counter-Insurgencies* (Routledge: New York, 2001), 80 וגם זו נגוין גיאפ, מלחמת העם-צבא העם (ישראל: מערכות, 1969), 49

חצי שנה לאחר מכן צרפת חזרה לווייטנאם והשתלטה מחדש על השטח, מה שעורר את העימות עם הקומוניסטיים.

בתחילת המלחמה נקטו הקומוניסטים בגישה הלניניסטית המסורתית של ניסיון להשתלט על הערים המרכזיות ודרכם לסלק את הצרפתים ולחולל מהפכה. שלא במפתיע, הצרפתים לא התקשו להפעיל את עוצמות האש העדיפות שלהם (כול הפצצות מן הים) נגד המתקוממים הווייטנאמים שהוכרחו לסגת להרים ולאזורים הכפריים בצפון המדינה. רק לאחר תבוסה זו החל היישום של דוקטרינת הגרילה. הפעילות של התנועה הקומוניסטית בסין הייתה זהה מעט לחלוטין לתוכנית המהפכנית שהתוו מאו בכתביו הרבים, והיא כללה השתלטות על אזורים בסיס מובהקים בהרים של צפון ווייטנאם, ארגון של האוכלוסייה הכפרית במסגרות פוליטיות וצבאיות שהיוו אלטרנטיבה לשלטון הצרפתי ויציאה לפשיטות ומארבים נגד הכוחות הצרפתיים. שיטת הפעולה הבולטת הייתה תקיפת מוצבים מבודדים, השתלטות על שיירות תחמושת וכדומה. עזרה להם העובדה שהצבא הצרפתי היה פרוס בדלילות בכל המדינה ונאלץ להגן על מקומות רבים באופן סטטי. לכן הוא לא יכול היה להביא תגבורות לעזרה למוצבים מותקפים (גם בגלל שהמטרופולין בצרפת סירב לאשר הקצאת כוח אדם למשימות אלו).⁶³

עד שנת 1949, המאבק בווייטנאם תאם באופן זהה לחלוטין את האסטרטגיה והטקטיקות הצבאיות המיוחסות לשלב הראשון בתיאור המלחמה המהפכנית של מאו. באותה שנה התרחשו כמה התפתחויות משמעותיות. החשובה שבהם הייתה נפילת סין כולה בידי הקומוניסטים בראשות מאו. הסינים החלו לתמוך מבחינה צבאית ולוגיסטית בקומוניסטים היפניים. התמיכה הזו הביאה להתפתחות מושג חדש במלחמה המהפכנית - זה של **אזור המקלט**. כל אימת שהצבא הצרפתי תקדם לשטח שנשלט על ידי הקומוניסטים, יכלו אלו לחצות את הגבול ולברוח לסין. צרפת חששה מהסלמה ולכן נמנעה מלתקוף את הבסיסים של הגרילה שם. המושג החדש הוא בעל חשיבות עליונה להבנת המגבלות המוטלות על כל מדינה בהילחמה בארגוני גרילה, שכן הוא מבהיר את **האופי המוגבל** מבחינת האמצעים וחופש הפעולה, שיש אף למעצמה החזקה ביותר.

קיומו של אזור מקלט חשוב במיוחד היה בקונטקסט של המלחמה הקרה, כשהמעצמות עשו מאמצים עליונים להכיל סכסוכים מקומיים ולא לתת להם להתדרדר למלחמה כוללת. עם זאת, כל תנועת גרילה שואפת להתהדר בקיומו של איזור חסין מתקיפות, שבו לוחמיה יכולים להתארגן ולנוח בין פעולה לפעולה. אמנם אין זה מרשם בטוח לניצחון כפי שהוכיחו הקומוניסטים הסינים, אך אזור כזה, או לפחות תמיכה של גוף חיצוני בגרילה יכולה להגביר מאוד את הסיכויים לניצחון.⁶⁴

הצרפתים מצידם ניסו לבצע כמה תיקונים פוליטיים במדיניותם: הם הסכימו להעניק עצמאות מוגבלת לווייטנאם בראשות הקיסר הקודם ובתוך האיחוד הצרפתי. כך הוקמה בדרום וייטנאם מעין ממשלת בובות, שנשמכה על שליטתו הפיזית של הצבא הצרפתי בשטח (מעמד דומה הוענק באותו הזמן גם ללאוס ולקמבודיה) ושהייתה מושחתת ולא יעילה מבחינה אדמיניסטרטיבית, מה גם שהיא הורכבה מהאליטות הכלכליות ובעלי האדמות, שהקשר בינם ובין האיכר הפשוט היה רופף עד לא קיים. לכן לא פלא שהיא לא זכתה לכן לתמיכת האוכלוסייה.⁶⁵ תכנית נוספת הייתה ארגון של מיליציות וצבאות מקומיים על מנת לפנות כוחות צרפתיים לחימה בקומוניסטים. פעולה זו נועדה לענות על מחסור בסיסי בחיילים מצד צרפת ולפנות חיילים ממשימות הגנה מרחביות וסטטיות. הוחל גם בביצוע פעולות שונות על מנת להשיג את תמיכת האוכלוסייה ולהקל על

⁶³ טל טובי, גרילה והמלחמה נגדה (ירושלים: כרמל, 2010), ע"פ 111-115.

⁶⁴ John J. McCuen, *The Art of Counter-Revolutionary war* (Harrisburg: Stackpole Books, 1966), 64-69.

⁶⁵ טל טובי, כמו לאכול מרק בסכין: הניסיון האמריקאי בווייטנאם (תל אביב: מערכות, 2006), ע"פ 43-44.

מאמצי הצבא, אך רובם לא זכו להצלחה רבה מסיבות שונות.⁶⁶ הבעיה העיקרית של הצרפתים הייתה שלא הייתה להם היכולת לשלוט על כל המקומות שעליהם הם יכלו, מעשית, להשתלט. אויביהם פשוט תקפו את העורף הלוגיסטי של כל כוח או מוצב צרפתיים, מה שאילץ אותם לסגת או לחייב משאבים רבים ובעיקר זמן על מנת לחזור ולפתוח שטחים שכבר "נוקו" בעבר.⁶⁷ החולשה מבחינת הצרפתים הייתה, שהמשאב החשוב ביותר – זמן – פעל לרעתם, שכן דעת הקהל בתוך צרפת הלכה ונהייתה ביקורתית כלפי המלחמה.⁶⁸

כאמור בתקופה זו סין נשלטה על ידי הקומוניסטים בראשות מאו, והם החלו לגבש מדיניות חוץ למדינתם. בהתאם לכך היא החלה לתמוך באופן מסיבי במורדים מה שאפשר להם להתארגן צבאית באופן קונוונציונאלי, ולהתקדם לשלבים השני והשלישי בתיאוריה המהפכנית של מאו. שלב זה נפתח בשנת 1950, והסתיים שנתיים לאחר מכן בכישלון מהדהד של הגרילה הקומוניסטית. שוב התברר שהם אינם מסוגלים להתמודד עם כוח האש העדיף של הצבא צרפתי, שלמרות שסבל מקשיי כוח אדם הצליח לשמור על עמדותיו המרכזיות. בתגובה לכישלון, הווייט מין חזרו לשלב הראשון לפי מאו, הוא השלב של פעולות גרילה והתבססות גיאוגרפית. כך נמשכה המלחמה על פי הקווים הידועים, כשהקומוניסטים זוכים להצלחות טקטיות וצוברים עוד ועוד נשק ותמיכה מקומית וחיזונית, כשמצבא הצרפתי חסר אונים (עקב מחסור בכוח אדם) לחסום את זירת הלחימה ולבודד את המורדים בה. ב-1953 הצבא הצרפתי החליט לעבור למתקפה. מכיוון שהקומוניסטים סירבו להופיע לשדה הקרב להתמודדות נרחבת, הצרפתים החליטו להכריח אותם. למען מטרה זו הם החליטו לחסום את נתיב האספקה שלהם (שעבר מסין דרך לאוס). הצרפתים הבינו שחסימה כזו תפגע בנכס אסטרטגי שיש לכל ארגון צבאי לוחם – הבסיס הלוגיסטי שלו.

המקום שנבחר לחסימה היה בעמק ליד הכפר דיאן ביאן פו (Dien Bien Phu). כוונת הצרפתים הייתה למשוך את הקומוניסטים לקרב ולחסל אותם כבעבר על ידי שימוש בעוצמת האש העדיפה שלהם. ואכן הקומוניסטים נמשכו לקרב. הם הקיפו את הבסיס הצרפתי שהוקם באזור בכלי ארטילריה כבדה וביותר מ-50,000 לוחמים, מול כ-18,000 חיילים צרפתיים. עזרה להם העובדה שהבסיס הוקם בעמק צר בין הרים גבוהים, מה שהקל עליהם להזרים תגבורות מהעורף בעוד הכוח הצרפתי היה מוקף לחלוטין.⁶⁹

הקרב התנהל כמה שבועות ממרץ 1954 ועד תחילת מאי, וכידוע הסתיים בנפילת המצב הצרפתי ובתבוסה משפילה לצרפת. הקרב גם סימן את סוף התהליך של הפיכת תנועת הגרילה הווייטנאמית לתנועה מהפכנית עם צבא סדיר, המשתמש בארטילריה, נשק נגד מטוסים וכדומה. הקרב נהפך למיתוס בדברי הימים של הכוחות המהפכניים ואלו שלחמו נגד הקולוניאליזם הצרפתי, והוא נתפס כשיאה של ההתנגדות לעליונות הצבאית של המערב. זאת, למרות שמבחינה צבאית, מאזן הכוחות בווייטנאם לא השתנה כלל עקבות הקרב, שכן הצרפתים עדיין שלטו במרבית המדינה. מה שחשוב הוא, שבנקודה זו נכנסו לתמונה גורמים פוליטיים. עיקרם, מאבקים פוליטיים פנימיים בממשלה הצרפתית, גורמים אזוריים בינ"ל (למשל סיום מלחמת קוריאה, פחד של הסינים והסובייטים מהמשך הלחימה שתביא לכניסה של האמריקאים לעימות), ובעיקר העייפות של

⁶⁶ ראו טובי (2006), שם, ע"פ 45-46 וטל טובי, גרילה והמלחמה בגדה (ירושלים: כרמל, 2010), ע"פ 122-126

⁶⁷ J. Bowyer Bell, *The Myth of the Guerrilla* (New York: A. A. Knopf, 1971), pp 30-31

⁶⁸ John Shy & Thomas W. Collier, "Revolutionary war", in Peter Paret (Ed.), *Makers of Modern Strategy* (New Jersey: Princeton Press, 1986), Pp 849

⁶⁹ לניתוח הקרב ראו Harry P. Bloomer, "An Analysis of the French defeat at Dien Bien Phu" (1991)

<http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1991/BHD.htm>

דעת הקהל מהמשך הלחימה ותביעתה להפסיקו. כל אלו הביאו לכינוסה של ועידת שלום ולנסיגתם של הצרפתים מהמדינה.⁷⁰

הנקודה האחרונה היא החשובה ביותר לענייננו. ללא ספק ההתפתחויות השונות מתקופת המהפכה הצרפתית ועד למלחמות העולם השונות, תרמו רבות למעורבות של האוכלוסייה בעניינים צבאיים ובלחימה עצמה. עם תחילת המאה העשרים ועלייתה של שיטת השלטון הדמוקרטית-ההמונית תהליך זה צבר תאוצה, והתבטא ביצירתה של דעת קהל בעלת עמדות מוצקות בענייני הפוליטיקה המדינית של ארצם. 2 מלחמות העולם כמובן, הקצינו תהליך זה ככל שהוא קשור לעניינים של מלחמות ובעיקר, הרצון להימנע מהם. גם התיאוריות השונות, שראו במלחמה תופעה פסולה מעיקרה, לא כל שכן כשהיא מנוהלת למען יעדים פסולים ולא מוסריים כשליטה או כיבוש של עמים אחרים, תרמו לעמדה ביקורתית כלפי עצם הנוכחות של צבא לאומי במדינות רחוקות. ההכרח של מדינאים ואנשי צבא לקחת השקפות אלו בחשבון היא מאפיין ייחודי של הפוליטיקה במאה ה-20, וללא ספק כזה שאינו הולך להיעלם בקרוב. כפי שנראה יש לו גם ללא ספק חשיבות עצומה בהבנת הסיבות מדוע מדינות חזקות מבחינה צבאית מפסידות בסופו של דבר מלחמות מסוג מסוים.

כך או כך, מלחמת הודו-סין הראשונה הייתה המלחמה המודרנית הראשונה שהביאה לנסיגה של מדינה לא כל כך עקב תבוסה צבאית, אלא עקב ייאוש וסלידה ציבוריים מהמשך המלחמה. זה לא שהצבא הצרפתי לא יכול היה להילחם יותר, אלא שהוא (ובעצם אדוני הפוליטיים) לא רצה יותר לעשות כן.

הקונטקסט הפוליטי בצרפת שלאחר מלחמת העולם שנייה היה כזה של פילוג קיצוני בין 3 התנועות הגדולות – הסוציאליסטים, קומוניסטים וסוציאל-דמוקרטים. בתקופת המלחמה היו לא פחות מ-17 ממשלות (!), מה שכמובן השפיע רבות על האסטרטגיות והיעדים שהוצבו לצבא הצרפתי במלחמה. גם העלות הגוברת של המלחמה הקשתה מאוד על שיקום צרפת לאחר המלחמה ויצרה התנגדות ציבורית להמשך להשקיע במלחמה, שנראתה כחסרת סיכוי או תוחלת. את התנועה נגד המלחמה בווייטנאם הובילו שלא במפתיע, הקומוניסטים הצרפתיים. כך או כך, שנות מהלחמה היו סוערות ביותר בצרפת והיו מלאות שערוריות ומשברים. התבוסה המשפילה בדיאן ביאן פו הייתה השיא של תהליך זה. היא נידפה את שארית הנכונות של האזרח הצרפתי שמדינתו תמשיך להיות מעורבת בלחימה חסרת סיכוי באזור חסר חשיבות והשקפה זו השפיעה רבות על הפוליטיקאים הצרפתיים, שנאבקו מרות על דעת הקהל מול יריביהם. מעניין לציין שראש הממשלה הנבחר בתקופה זו היה מתנגד חריף להמשך המעורבות הקולוניאלית של צרפת בהודו-סין ותמך בנסיגת צרפת משם.

ההשפעה של המצב הפוליטי הזה בצרפת, בו חלק גדול מהאוכלוסייה סולד ממעשי הצבא הצרפתי ואף תומך באופן אקטיבי בצד הווייטנאמי, הייתה הרסנית לא רק למורל של הצבא הצרפתי אלא גם שיתקה את המערכת הפוליטית והקשתה עליה לגבש אסטרטגיה נחושה וברורה במלחמה.⁷¹

תהליכים אלו כולם הובילו כאמור לכינוסה של ועידת שלום בז'נבה במאי 1954 בהשתתפותם של כל הצדדים המעורבים במלחמה – נציגי סין הקומוניסטית, בריה"מ, צרפת, ארה"ב, הו צ'י מין, נציגי הרפובליקה של

⁷⁰ טל טובי, גרילה והמלחמה נגדה (ירושלים: כרמל, 2010), עמוד 120

⁷¹ להשפעת המצב הפוליטי על הצבא הצרפתי בווייטנאם ראו Lt. Col. Mark. E. Geneste, "Guerrilla Warfare", in Franklin Mark Osanka, *Modern Guerrilla Warfare* (USA: Free Press, 1962), pp 264-267

דרום ווייטנאם ועוד.⁷² בוועידה הוסכם על חלוקת המדינה לאורך קו הפסקת אש, למדינה צפון ווייטנאמית בהנהגת הקומוניסטים, ולמדינה בדרום בהנהגת הקיסר הווייטנאמי ובתמיכת המערב. יש לציין שהחלוקה לא נועדה להוות גבול בינ"ל מוסכם, אלא להיות זמנית רק עד שיתקיימו בחירות חופשיות על הנהגת המדינה ואיחודה. כפי שהתברר, בחירות כאלו לעולם לא נערכו מסיבות שונות, מה שהוביל מאוחר יותר לפרוץ מלחמת הודו-סין השנייה.⁷³

לסיכום, מלחמת הודו-סין הראשונה הייתה היישום הבולט ביותר של הדוקטרינה של מאו בדבר השימוש בלוחמת גרילה על מנת לקדם יעדים פוליטיים שאפתניים. כמו בסין, יישום העקרונות הוביל לניצחון מכריע על צבא מערבי ומתקדם בעל עוצמת אש, ארגון וכוח אדם עדיפים. ההצלחה כמובן תרמה עוד יותר להילה של הדוקטרינה המהפכנית של לוחמת גרילה, שהופצה במהירות בקרב תנועות שונות בעולם. באופן מעניין, המבחן הגדול הבא של הדוקטרינה התנהל כמה שנים לאחר מכן ובאותה המדינה. הפעם יעמוד מולה לא צבא צרפתי קולוניאלי של מדינה שסועה, אלא הארגון הצבאי המשוכלל והמתוחכם ביותר בעולם דאז והמעצמה הכלכלית והדיפלומטית הראשונה במעלה. התוצאות של ההתמודדות הזו יטמיעו סופית את צורת הלחימה החדשה כשיטה לניהול מאבקים פוליטיים-צבאיים ויובילו במערב לחשיבה מחודשת ולהגדרות בסיסיות חדשות של סוג המלחמות שצבאותיהם ייתקלו בהם מעתה ואילך.

מרדנות – הניסיון המערבי והלקחים מהלחימה נגדה

כפי שצוין קודם, למעצמות הגדולות במאה העשרים היה ניסיון נרחב למדי בהתמודדות עם לוחמי גרילה ברחבי העולם עוד לפני שמאו גיבש את התיאוריה שלו. בכל המאה ה-19 נלחמו מעצמות נגד מורדים מקומיים, והניסיון האירופי והאמריקאי בהתמודדות עם טקטיקות גרילה היה עשיר ביותר. לכן, משהופיעה תופעת המלחמה המהפכנית, המעצמות השונות ניסו ליישם את הלקחים מניסיונם הקודם. ואכן, הם נחלו כמה הצלחות בולטות. לצערם הרב, הצלחות אלו נתפסו כ"טבעיות" לנוכח העוצמה הרבה של המעצמות, וממילא תשומת הלב הופנתה דווקא אל הכישלונות הבולטים בווייטנאם. בפרק זה נבחן כמה מן העקרונות שגיבשו מעצמות המערב בהתמודדות עם ארגוני הגרילה השונים והלקחים שהם הפיקו מהתמודדות זו. כך נוכל להבין יותר לעומק את התופעה של הגרילה עצמה ואת התנאים הדרושים לה בשביל לנצח.

הצעד הראשון שהיה דרוש למפתחי האסטרטגיות נגד גרילה היה כמובן להבין את התופעה החדשה. אמנם, כבר צוין שהגרילה כטקטיקה אינה צורת לחימה חדשה כלל ועיקר, והיא הייתה קיימת מאות רבות של שנים. כבר במאה ה-19 התמודדו מעצמות המערב עם מרידות ברחבי האימפריה ותנועות שניסו להתנגד להתפשטות הקולוניאלית. ואכן בהתאם למצב זה, נכתבו כמה עבודות שניסו לתאר הן את התופעה, והן כיצד להילחם בה. דוגמא לסוג הראשון ניתן לראות בכתביו של "לורנס איש ערב", שכתב מנקודת הראות של לוחם הגרילה. דוגמא לסוג השני ניתן לראות בעבודתו המעט נשכחת של קאלוול (C. E. Callwell) שכבר בתחילת המאה העשרים תיאר סוג של מלחמה שהוא כינה "מלחמות קטנות" (Small Wars), כלומר מלחמות בהן צד אחד

⁷² Stanley Karnow, *Vietnam: A history* (Harmondsworth, Middlesex: Penguin Books, 1984), pp. 198-205

⁷³ Ian Beckett, *Modern Insurgencies and Counter-Insurgencies* (Routledge: New York, 2001), pp. 117

נלחם בכוחות בלתי רגילים. סוג זה של לחימה הוא ייחסי לשבטים ברבריים למיניהם באזורים מרוחקים של העולם או במקרים של מרידה כנגד שלטון מבוסס. מהחיבור שלו אנו יכולים לראות שכבר בסוף המאה ה-19 הייתה במערב ראייה מפוכחת של היתרונות הצבאיים השונים שקיימים ללוחם הגרילה. כך, בספרו של קאלוול ניתן למצוא הצהרות ברוח "לוחם הגרילה תמיד יהיה יתרון אסטרטגי, בעוד לחייל הרגיל יש את היתרון הטקטי"⁷⁴. בנוסף, העבודה מתמקדת בתופעות הייחודיות של תופעת הגרילה – לחימה לרוב באזורים מרוחקים ומיושבים בדלילות, היעדר מטרות מסורתיות לתקיפה (ערים, ארמונות, קווי תקשורת), הסתמכות על האוכלוסייה (שמובילה לנחיתות במודיעין), אי הכרת השטח מה שמוביל לאי ודאות ורפיון בקרב המפקדים, שימוש של הגרילה בתמרון מבלי להילחם למעשה, שימוש במארבים, תקיפות על מטרות צבא מבודדות וקווי תקשורת ולאחריהן היעלמות לתוך שטח הלחימה (מדבר, ג'ונגל) ועוד מאפיינים מוכרים של לוחמת גרילה. בספרו ממליץ קאלוול כיצד להתגבר על נקודות חולשה אלו (מבחינת הצבא הסדיר). בראש ובראשונה ההמלצה שלו היא לנקוט **יוזמה התקפית** על ידי פיקד נחוש ואמיץ. מכיוון שהגרילה מסרב להילחם, יש להכריח אותו לעשות כן שכן רק כך תבוא לידי ביטוי העליונות הטקטית של הצבא הסדיר.⁷⁵ דבר זה דורש יכולת תמרון לא פחותה מזו של הגרילה. את היתרון של האויב הלא סדיר בתחום המודיעין ניתן להפוך לרעתו על ידי שימוש בהונאות ומארבים נגדיים.⁷⁶ המלצה נוספת ודי מהפכנית נוגעת לעמדות הגנתיות והצורך להגן על קווי תקשורת, מה שמוביל לספיגת כוח אדם רב ללא שום תועלת. כשהדוגמא של הצבא הצרפתי באלג'יריה במאה ה-19 לנגד עיניו קבע קאלוול שיש לבנות יחידות גדולות ניידות, שיקבלו את אספקתם מן האוכלוסייה המקומית ויהיו עצמאיות במידה כזו שיהיה להם חופש תנועה מרבי לנוע בכל מרחב הלחימה עם הסימן הראשון למתקפה. כך, הדרך היחידה של האויב להשיג את מטרותיו תהיה להתנגש עם הכוח הסדיר בקרב, היכן שהוא לבטח יפסיד עקב נחיתותו הטקטית.⁷⁷

יש לציין שרוב רובו של החיבור עוסק בהיבטים טקטיים של לחימה בסביבה מרוחקת ממדינת האם, לא מוכרת ועוינת לרוב. יותר מחשובים ההיבטים הטקטיים השונים, קאלוול מדגיש את החשיבות של נחישות החלטה ופיקוד מעולה. רק פיקוד כזה יכול לקחת בחזרה את היתרון האסטרטגי ממנו נהנית הגרילה מעצם אופייה. המלצה נוספת שנכונה תמיד היא הצורך בקיומה של מטרה ברורה ללוחמים בגרילה. הוא זיהה נכונה את החשיבות שיש לפעולות המנהיג (בניתוח שלו- המנהיג הצבאי) על הצלחה בלוחמה נגד לוחמים בלתי סדירים. מעבר לכך עם זאת, הוא לא עוסק בשיטות לשלוט על האוכלוסייה או כיצד לזכות בתמיכתה, ולמעשה כלל לא רואה בכך קריטריון חשוב. ייתכן שהסיבה לכך נעוצה בעובדה שבזמנו לוחמי הגרילה הרכיבו כוחות לוחמים ניידים מקרב כמה שבטים, והם עסקו בעיקר בלחימה נגד הצבא הסדיר של האויב. הגרילה אז לא הייתה התופעה הפוליטית הנרחבת שהיא הפכה להיות במחצית השנייה של המאה העשרים. לכן עם השינוי האיכותי בתופעת הגרילה ובמטרותיה, היה צורך לבצע שינוי איכותי גם באסטרטגיות ובטקטיקות להתמודד עימה.

⁷⁴ Charles. E. Callwell, Small wars (London: Harrison and Sons, 1906), p. 85

⁷⁵ Callwell, Op cit, p. 75

⁷⁶ Callwell, Op. cit p. 54

⁷⁷ Callwell, Op. cit pp. 119-120, 128

החוקרים במערב שעסקו בתופעת הגרילה, התמודדו עימה בעיקר בהקשר שלה למודל הרחב יותר של מלחמה מהפכנית. כך, הם זיהו נכונה את העובדה שגרילה היא רק טקטיקה צבאית בתוך מכלול רחב של אמצעים, שמטרתם לגייס את ההמונים ולהשתלט על השלטון. לכן, המסגרת המושגית שבה אנו דנים כעת אינה הגרילה (Guerrilla) או האמצעים להילחם בה (Counter-Guerrilla) בלבד, אלא הנושא הרחב יותר של "התקוממות" או מרידה (Insurgency) והלחימה נגדה (COIN- Counter- Insurgency) שאלו המושגים שניתנו במערב לתיאור התופעה כולה.⁷⁸

המרידה מוגדרת באופן בסיסי כ "מרד חמוש נגד ממשלה בתמיכת חלקים גדולים של האוכלוסייה"⁷⁹ או "מאבק בין קבוצה שלטונית וקבוצה לא שלטונית, כשהאחרונה משתמשת במשאבים פוליטיים ובאלימות כדי להרוס את בסיס הלגיטימיות של הקבוצה השולטת להמשיך ולהפעיל את סמכותה".⁸⁰ הגדרות אלו ואחרות מזהות נכונה את **האתגר הפוליטי** שתנועות שונות מציבות לממשלה. בנוסף, הם מקפלות בתוכן משמעות נוספת. ההתקוממות (או המרד, או המלחמה המהפכנית) שואפת **לשנות** את הסטאטוס קוו הפנימי בתוך מדינה מסוימת. במהותה היא תנועה השואפת לבנות לעצמה לגיטימיות מתחרה לזו של הממשלה מתוך מטרה להחליף את הסמכות הפוליטית הקיימת. מאמצי הממשלה לכן, הם תמיד תגובה לכך, ומכוונים לשמור על הסטאטוס קוו ועל הסדר הפוליטי הקיים.

האמת היא שלפני מלחמת העולם השנייה היו רק מקרים בודדים בהם מדינות נאלצו להתמודד עם תנועות שנהנו מתמיכה עממית רחבה ושאו להשתלט או להפיל את השלטון דרך גיוס מסיבי של ההמונים ובאמצעות מלחמה ממושכת של התשה. הניסיון האמריקאי בלחימה נגד האינדיאנים תואר מוקדם יותר בפרק זה (מה גם שהאינדיאנים לא שאפו להשתלט על השלטון בארה"ב, אלא רק להתנגד לחדירה לאדמותיהם). הפרשה שהכי מתקרבת באופייה למודל המקובל של מרד נרחב לפי המודל המהפכני התרחש בשנים 1899-1902, בפיליפינים. לאחר מלחמת ספרד-ארה"ב, השתלטו האמריקאים על הפיליפינים. לאחר שהם התנגדו להעניק עצמאות לאיים פרץ שם מרד נרחב. לאחר שהאמריקאים הביסו את הצבא הסדיר שהתארגן באזור המורדים החלו בלוחמת גרילה ממושכת על מנת לסלק את ארה"ב מהמדינה. חשוב לציין שבתחילת המרד, בפברואר 1899, רק עיר הבירה מנילה הייתה בשליטת האמריקאים. המדינה עצמה הייתה אידיאלית ללוחמת גרילה שכן היא הורכבה מאיים רבים ובהם היו מפוזרים ג'ונגלים, נהרות, הרי געש וכדומה. אזורים אלו היו תחת השליטה של לוחמי הגרילה בהנהגת אמיליו אגנילדו (Emilio Aguinaldo), שם הם הקימו מערכת שלטונית, גבו מסים, ארגנו יחידות לוחמים, אספו מודיעין ויצאו למתקפות.⁸¹ הכוונה של המורדים לא הייתה להביס את הצבא האמריקאי כולו אלא להשפיע על דעת הקהל בתוך ארה"ב על ידי הרג כמה שיותר חיילים. התקווה הייתה שדעת הקהל בתוך המדינה תתרעם על הנוכחות האמריקאית בפיליפינים ותדרוש נסיגה.⁸² האמריקאים נקטו בגישה משולבת – צבאית ואזרחית. ההנהגה האמריקאית הבינה שהמפתח לניצחון תלוי

⁷⁸ על ההבדלים בין מושגים אלו ראו United States Military Academy, "Insurgents Vs. Guerrillas Vs. Terrorist" <http://www.usma.edu/dmi/TWmsgs/Insurgents-vs-Guerrillas-vs-Terrorists.pdf>

⁷⁹ Julian Paget, *Counter- Insurgency campaigning* (London: Faber and Faber, 1967), p. 14

⁸⁰ O'Neill, Bard E, *Insurgency & terrorism: Inside modern revolutionary warfare* (Washington: Brassey's, 1990), p. 13

⁸¹ Andrew J. Birtle, *U.S Army Counter-Insurgency and Contingency Operations Doctrine 1860-1941* (Washington: US Government Printing, 1998), pp. 110-111

⁸² טל טובי, כמו לאכול מרק בסכין: הניסיון האמריקאי בווייטנאם (תל אביב: מערכות, 2006), עמוד 31

באוכלוסייה, אם כי בתחילה סירבה להאמין שהאזרחים הפשוטים לא יתמכו בארה"ב "הנאורה". אכן, תושבים רבים נאלצו לשתף פעולה עם הגרילה בלית ברירה, עקב טרור שהופעל נגדה על ידי המורדים, אם כי רוב האוכלוסייה פשוט שיתפה פעולה עם הצד החזק באותו איזור. לכן, האמריקאים השקיעו מאמצים רבים על מנת למנוע מהמורדים את תמיכת האוכלוסייה. לשם כך הם בפיתוח מערכות מנהל, שיפרו תשתיות, פתחו מרפאות ובתי ספר ופעולות נוספות. מבחינה צבאית, לצבא האמריקאי הייתה בעיה להתמודד עם המורדים שכן החיילים לא דיברו את השפה, לא הכירו את האוכלוסייה המקומית ותרבותה ופעמים רבות היו חמושים בגישה תרבותית פטרנליסטית ומתנשאת. לכן הם היו תלויים רבות במשתפי פעולה מקרב הפיליפינים.

עיקרון מנחה של המדיניות האמריקאית הייתה לבודד את המורדים. לצורך כך ארה"ב הפעילה כמה תוכניות להתמודד עם הגרילה, שעיקרם שיטת "המקל והגזר". המנהל האזרחי פיתח מאוד את התשתיות המקומיות ושיפר את רמת החיים של האוכלוסייה. עם זאת, במקומות בהם הייתה פעילות של המורדים הופעלה יד קשה מאוד של ענישה – שריפת בתים, החרמת רכוש, הטלת עוצרים ואפילו הרג של חשודים. האמריקאים הפעילו מדיניות של "אדמה חרוכה", כלומר שריפת כפרים שלמים והעברת האוכלוסייה בהם ל"מחנות ריכוז". כך, ניתן היה לפקח ביתר קלות על התושבים ונמנעה מלוחמי הגרילה הגישה הפיזית אל האוכלוסייה. בכפרים אחרים הוקמו מיליציות מקומיות, שהגנו על הכפר מפני לוחמי הגרילה. על מנת לחסל את הכוח הלוחם של המרד, האמריקאים גייסו סיירים מקומיים שפעלו כחלק מיחידות הצבא הסדיר. יחידות אלו פעלו בתוך הגיונגלים תקופות ארוכות מאוד, ביצעו פשיטות נגד בסיסי הגרילה תוך שהם נעזרים במודיעין מתושבים מקומיים. האפקט של פעולות אלו היה שלוחמי הגרילה נאלצו לנוע ממקום למקום, כשבכל אזור שבו הם הופיעו האמריקאים נקטו פעולות עונשין נגד האוכלוסייה, מה שגרם לתושבים להפנות עורף לגרילה. קשיי הלחימה המושכת הביאו מורדים רבים לערוק ולשתף פעולה עם האמריקאים.⁸³ בשילוב של שיטות צבאיות של יד קשה, ופעולות אזרחיות שמשכו את המקומיים לצד של האמריקאים (על הפעולות האזרחיות השונות הצליחה ארה"ב לחסל צבאית את המרד תוך שנתיים, למרות הנוקשות המסוימת שבה פעל הצבא האמריקאי בקרב האוכלוסייה המקומית).⁸⁴

מעניין לציין, שהמרד התנהל כל הזמן על רקע של תנועת התנגדות עיקשת ופעילה מאוד בתוך ארה"ב – שהתנגדה לאימפריאליזם האמריקאי ולגישה התרבותית המתנשאת שעמדה בבסיס המדיניות הזו. בתנועה זו לקחו חלק אישים מפורסמים ובולטים כמו מארק טוויין ורודיארד קיפלינג. מצב זה מזכיר מאוד את המצב הפוליטי ששרר במלחמת ווייטנאם. ההבדל מהותי בין 2 התקופות הוא שבתחילת המאה העשרים, רובו של הציבור האמריקאי תמך בזכות מדינתו לכבוש עמים אחרים ו"לחנך אותם" (מה שהתבטא בבחירתו מחדש של הנשיא האמריקאי מק'קינלי בשיאו של המרד). כפי שראינו גישה כזו הייתה מקובלת גם בקרב מדינות אירופה, מה שלמשל אפשר את הצלחתה של בריטניה בדיכוי מרד הבורים באותם שנים. כך או כך, החשיבות של התמיכה של דעת הקהל הפנימית בכל האמצעים הדרושים על מנת לדכא מרד ממושך בולטת גם במקרה הפיליפיני. על אחת כמה וכמה שמרכיב זה יהפוך למשמעותי במציאות של סכנה להתדרדרות למלחמה גרעינית. הניסיון האמריקאי בפיליפינים בתחילת המאה העשרים היה תחילתו של תהליך שיתחדש בשנות השישים לגבש מדיניות כוללת להתמודדות עם מרידות. האמצעים השונים שנוסו בהצלחה במקרה זה התרכזו

⁸³ טובי, שם, ע"ע 32-35

⁸⁴ Birtle, *Op cit*, pp. 112-119

בשליטה פיזית ותודעתית על האוכלוסייה המקומית, מתוך הבנה שהיא המפתח האמיתי לניצחון על המורדים.⁸⁵

לאחר ניסיון זה תופעת המלחמה לבשה צורה קונוונציונאלית יותר ונוהלה בעיקר באירופה. לאחר ההרס הרב ששרר באירופה וירידת המעצמות האירופיות מעוצמתן, החל בעולם תהליך של ניסיון להשתחרר משליטתן. על רקע זה פרצו במקומות רבים תנועות התקוממות. הם מצידם נאלצו לחזור לתיאוריות הישנות שלהם בדבר "מלחמות קטנות" ולגבש טקטיקות חדשו להתמודד עם תופעת הגרילה המהפכנית.

הצעד הראשון שוב היה להבין קודם כל את מהות התיאוריה המהפכנית ואת ההדגשים שלה על ארגון וגיוס ההמונים. החוקרים הרבים בתיאורם את תופעת הגרילה החדשה למעשה הדגישו מצד אחד את האופי הישן של הגרילה כטקטיקה צבאית, ומצד שני את האופי המיוחד של התיאוריה הקומוניסטית מבחינת מטרותיה ודרכי ארגונה.⁸⁶ כך מרבית התיאוריות המרכזיות הדגישו את החשיבות של מטרה כללית, שסביבה מאחדת תנועת הגרילה את האוכלוסייה. ככל שמטרה זו מרכזית יותר לחיים ולרווחה של התושבים המקומיים כך תנועת המרד תהיה חזקה יותר. בין המטרות ניתן למנות אמנם אידיאולוגיה (כגון קומוניזם) אך המטרה החזקה ביותר הייתה ונותרה כמובן הלאומיות. אחרים הדגישו את הארגון של הגרילה כמו גם את האסטרטגיות האפשריות השונות העומדות לרשותם.⁸⁷

מתוך הבנה של מהות מקומה של לוחמת הגרילה בתיאוריה המהפכנית ההוגים המערביים השונים המליצו על דרכי פעולה על מנת להתנגד לכל אחד מן המרכיבים המרכזיים של הגרילה המהפכנית.⁸⁸ מכיוון שהרעיונות של מאו ואחרים תוארו בהרחבה מוקדם יותר, נפנה עתה לתיאור תמציתי של הניסיונות המעשיים של מעצמות אירופה ליישם אמצעים נגד מרדנות בחיפושם אחר "מרשם הפלא" – השילוב המושלם של טקטיקות צבאיות ואזרחיות שיהוו דוקטרינה צבאית אוניברסאלית כנגד האיום החדש.

המקרה הבולט ביותר של שימוש בהצלחה בדוקטרינה כוללת חדשה ללחימה בגרילה ובתנועות מרדנות הוא המקרה של מאלאיה (כיום מלזיה). שם, במשך יותר מעשור (1948-1960) הבריטים נלחמו בתנועת מרד קומוניסטית שנבנתה ופעלה לפי המודל המהפכני של מאו ושל הווייט מין. למעשה נקודות הדמיון בין תנועות הקומוניסטיות במאלאיה ווייטנאם בולטות: בכל המקרים הללו התנועה הקומוניסטית התגבשה בתחילה מתוך מאבק בכיבוש היפני ועל ידי ניצול סנטימנטים לאומניים. לאחר שהמעצמה האירופית חזרה להפעיל את שליטתה במדינה (בניגוד לציפיות לעצמאות) התנועה הקומוניסטית ניסתה להתנגד ופתחה במתקפה (קונוונציונאלית במידה רבה) על כוחות הביטחון. האסטרטגיה בה נעשה שימוש היא זו של פעילות בכפרים מבודדים, זכייה בתמיכת האוכלוסייה וארגונה, ומבחינה צבאית פעילות גרילה אינטנסיבית נגד נוכחות הצבא במדינה. בתחילה הבריטים גם הם עמדו חסרי אונים למול האיום החדש, אך הם התאוששו במהרה, וניסיונם שם תרם למערב דוקטרינה שלמה לחימה נגד חתרנות. העיקרון הבסיסי שעמד בבסיס של כל המאמצים הבריטיים היה השליטה על האוכלוסייה. במאלאיה חשוב לציין, שהגרילה הקומוניסטית הסתמכה בעיקר על חלק בתוך המיעוט הסיני בתוך המדינה, שגר בכפרים נידחים ועבדו בחקלאות, אם כי לא היה להם שום מעמד

⁸⁵ טל טובי, כמו לאכול מרק בסכין: הניסיון האמריקאי בווייטנאם (תל אביב: מערכות, 2006), ע"ע 40-42

⁸⁶ Julian Paget, *Counter-Insurgency campaigning* (London: Faber and Faber, 1967), pp. 30-39

⁸⁷ Arthur Campbell, *Guerrillas* (New York: J. Day Co, 1967), pp. 279-297

⁸⁸ John J. McCuen, "The Art of Counter-Revolutionary war" (Harrisburg: Stackpole Books, 1966), Chapters 1,2

חוקי לקרקע. מרבית האוכלוסייה תמכה בממשלה המאלאית שכן ראתה בקומוניסטים נטע זר. לכן התוכניות הבריטיות כוונו להשפיע על המיעוט הסיני. כאמור הבריטים שאבו מניסיונם הנרחב בקמפיינים קולוניאליים ובייחוד מלחמת הבורים. לכן הם הבינו את החשיבות של תמיכת האוכלוסייה ללוחמי הגרילה, ופעלו לנתק את הקשר הפיזי והמנטאלי ביניהם. מבחינה אזורית, הופעלה מה שכונתה "תכנית בריגס" (Briggs). מטרתה המוצהרת הייתה לבודד את הגרילה. האמצעים בהם נעשה שימוש לא היו בלתי מוכרים – החקלאים הסיניים, שעד אז גרו ג'ונגלים מבודדים, הועברו לכפרים חדשים, שם סופקו להם חלקות קרקע קטנות לעיבוד, הוקמו בתי ספר ומרפאות כמו גם תשתיות. באופן כללי שופרה איכות חייהם.⁸⁹ בנוסף, הוחל ברישום כפוי של כל האוכלוסייה המאלאית. כך ניתן היה לזהות בכל איזור מי תושב מקומי ומיהו לוחם גרילה "חיצוני". פעולות אלו היו המשך להמלצתו שהוזכרה מקודם של קאלול בדבר הצורך ביוזמה התקפית ומנהיגות נחושה.

בכפרים החדשים הבריטים הפעילו גם כן מדיניות של "המקל והגזר" (בדומה לאמריקאים בפיליפינים בתחילת המאה). בכל איזור יושמו סגרים ועוצרים, בוצעו מחסומי פתע ומעצרים של חשודים בתמיכה בקומוניסטים. בנוסף גם נמנע מזון מכפרים "חשודים". עם זאת, אזורים בהם היה שיתוף פעולה של האוכלוסייה עם המנהל הבריטי ולא אותרה בהם פעילות חתרנית הוכרזו כנקיים מפעילות חתרנית וזכו להקלות רבות. מבחינת רחבה יותר הבריטים ניסו לערער את הטענה הקומוניסטית שהם כוח קולוניאלי. לשם כך נערכו בחירות לאומיות ואף הוכרזה כוונתם להעניק לאומיות למדינה. גם הממשלה המאלאית התגייסה למאמץ. למשל היא הסכימה להעניק אזרחות מלאה לכל התושבים, כולל המיעוט הסיני.

מבחינה צבאית קשה להגיד הבריטים יצרו שינוי רדיקלי – בתחילה הבריטים הפעילו סיורים בכוחות גדולים, ואף זכו להצלחות טקטיות רבות נגד הגרילה. אם זאת ברגע שכוח בריטי עזב איזור מסוים, הגרילה חזרה והשתלטה על האוכלוסייה המקומית וכך ביססה את שליטתה. מה גם שפעולה בכוחות גדולים גרמה לשימוש בכוח אש רב, מה שהוביל להרס ולעיתים לפגיעה בתושבים. עם הפעלת תוכניות השליטה האזורית גם אופי הפעולה הצבאית השתנה. הוקמו כוחות סיירים קטנים ששהו בג'ונגלים תקופות ארוכות ונטמעו באוכלוסייה. יחידות אלו פעלו על בסיס מידע מודיעיני (שהלך והשתפר ככל שתהליך הישוב מחדש זכה להצלחה). פעילות במתכונת זו אפשרה שימוש מינימאלי בכוח תוך יעילות מקסימאלית.⁹⁰ בנוסף הוקמו מיליציות מקומיות בכל איזור על מנת שהאוכלוסייה תגן על עצמה. כך בודדו עוד יותר לוחמי הגרילה.

האפקט המצטבר של פעולות אלו היה, שלוחמי הגרילה נאלצו להתמקד בהשגת מזון והישרדות, יותר מאשר פעילות חינוך של האוכלוסייה או מבצעים צבאיים נגד הבריטים. חשוב לציין, שהתוכניות האזוריות שהופעלו על ידי הבריטים היו חשובות ביותר שכן הם היו אלו שלבסוף גרמו לשמיטת בסיס התמיכה של הגרילה בקרב האוכלוסייה מה שהביא לבידודה. עם זאת, היו אלו הפעולות הצבאיות שאפשרו את התקדמות תכנית היישוב מחדש. תוכניות אזוריות מעצם טבעם מניבות תוצאות רק לאחר זמן רב, לעיתים שנים. בינתיים יש למנוע מהגרילה להתחזק. מטבע הדברים, אנשים יטו לתמוך בצד שנראה להם במנצח. לכן, להצלחות צבאיות טקטיות יש חשיבות כפולה: מצד אחד הם מונעים הצלחה צבאית מהמורדים ופוגעים בכוח הלוחם שלהם. כך הם מונעים את התחזקותם. מצד שני, הצלחות צבאיות מוכיחות את הנחישות והיכולת של הממשלה

⁸⁹ על כך ראו Julian Paget, *Op cit*, pp. 56-63

⁹⁰ על הפעילות של כוחות אלו ראו Raffi Gregorian, "Jungle Basing" in *Malaya: Towards a formal tactical doctrine* (1994), 29-51, in Ian Beckett, *Modern Counter-Insurgency* (Ashgate: UK, 2007)

להתעמת עם המורדים וכך משיגים אפקט בעת הקהל בטווח מיידי ומקלים על יישום תוכניות אזרחיות שונות.

בנוסף לפעולות אלו בוצעו מאמצים רבים בתחום התעמולה וחינוך ההמונים לתמוך בממשלה. מטרת התעמולה הייתה לעודד ולחזק את אחיזת הממשלה בכפרים נידחים ולבודד עוד יותר את הגרילה מהתושבים. מטרה ממוקדת יותר הייתה לגרום ללוחמי הגרילה לערוק ולעבור לצד של הממשלה. כל עריקה כזו הייתה הישג תעמולתי חשוב לממשלה בנוסף ליתרונותיה בתחום המודיעין הצבאי.⁹¹ עד 1954 כבר היה ברור שהשילוב הנ"ל הוא הדרך הנכונה להבסת המורדים אם כי המרידה בכללותה מוגרה רשמית רק ב-1960.

למרות ההצלחה המשמעותית של הניסיון הבריטי במאלאיה, ייתכן שלקחיו היו נעלמים לולא היה מי שחיבר ספר על ניסונו האישי במיגור המרד. רוברט תומפסון היה יועץ לשר ההגנה במאלאיה והוא זה שהגה ויישם את התוכניות האזרחיות המוצלחות שם. החיבור שלו הפך לאבן יסוד חשיבה המערבית על לחימה נגד התקוממויות מודרניות. חיבור זה הוא מעין תמונת הראי של הדוקטרינה של מאו. ואכן בתחילת הספר תומפסון מתאר במדויק את שיטת הפעולה הקומוניסטית מבית מדרשו של מאו. רק בחלק השני הוא פונה לפרט את העקרונות שלדעתו צריכים להיות מונחים בבסיסה של כל דוקטרינה נגד-חתרנות מוצלחת.

קודם כל, תומפסון טוען באופן מדויק, שמרד הוא למעשה תחרות על אוכלוסייה. לכן, זוהי גם תחרות פוליטית בין מערכות שליטה שונות. מבחינת האוכלוסייה, יש פחות חשיבות לאידיאולוגיה בה מתהדר כל צד, אך יש חשיבות עליונה ליעילות של כל מערכת לספק צרכים חומריים בסיסיים הדרושים לכל אדם.⁹²

לכן התנאי הבסיסי (והעיקרון הראשון בתיאוריה שלו) הוא קיומה של מטרה פוליטית ברורה. בהתאם לכך יש לבנות מערכת שלטונית יעילה ויציבה, שתהווה ניגוד למערכת השלטונית שהגרילה מקימה בשטחי אזור הבסיס שלה. על מנת לעורר את תמיכת האוכלוסייה במערכת זו תומפסון התווה את העיקרון השני שלו: על כל פעולות הממשלה להתבצע בהתאם לחוק המקומי ולנורמות בסיסיות של הגינות. כלומר גם חוקים נוקשים יש להפעיל לטובת האוכלוסייה ולא על מנת לפגוע בה.⁹³

העיקרון השלישי הוא שחייבת להיות תוכנית ברורה ומכוונת לפיה הממשלה פועלת. תכנית זו אינה צבאית, אלא היא מקיפה את מכלל הבעיות החברתיות והפוליטיות ממנה סובלת המדינה ושאותם מנצלים המורדים לצרכיהם. פעולה לפי תכנית מוגדרת כזו תשים את היוזמה בצד של הממשלה ותאלץ את המורדים להגיב לה. ללא תכנית הממשלה תהיה בעמדה אסטרטגית הגנתית, שבראייה הבריטית כפי שכבר ראינו, היא מצב שיש להימנע ממנו. בהקשר זה תומפסון גם ממליץ לא להתרכז רק בפעולות צבאיות, שהיא נטייה טבעית בלחימה בגרילה, אלא לתת משקל שווה אם לא עדיף למאמצים אזרחיים.⁹⁴

העיקרון הרביעי הוא למעשה היפוך לתיאוריה של מאו. מאו קבע, שהמלחמה היא פעולה פוליטית. ואכן, תומפסון ממליץ להימנע מלתקוף ישירות את הגרילה, אלא לנתק אותה קודם מבסיס התמיכה שלה באוכלוסייה. יש להביס את החתרנות, לא את הגרילה! מסקנה זו נובעת בבירור מהבנה עמוקה של מהות

⁹¹ טל טובי, גרילה והמלחמה נגדה (ירושלים: כרמל, 2010), ע"פ 139-140.

⁹² רוברט תומפסון, שלטון ומרדנות (תל אביב: מערכות, 1967), עמודים 50, 66.

⁹³ תומפסון, שם, ע"פ 52-53.

⁹⁴ תומפסון, שם, עמוד 54 וראו גם- John S. Pustay, *Counter-Insurgency warfare* (New York: The Free press, 1965), pp 150.

המלחמה המהפכנית של מאו, וניתן אך לכנותה "הגישה העקיפה" בלחימה בגרילה. במקום להתמודד צבא סדיר נגד צבא לא סדיר, יש לתקוף את העורף של הגרילה.⁹⁵ העיקרון החמישי והאחרון שתומפסון מדגיש הוא שעל הממשלה להבטיח את אזור הבסיס שלה. אזור זה כולל בתחילת המרד את רוב המדינה. ככל שיובטח אזור בסיס שבו תמיכת האוכלוסייה בממשלה מובטחת, כך הפוטנציאל של המרד לגדול מלכתחילה יהיה מצומצם יותר ומרחב התמרון של גרילה יקטן.⁹⁶ מגוון העקרונות שתוארו לעיל בשילוב עם הניסיון הקולוניאלי העשיר של בריטניה, מהווים חשיבה בריטית מיוחדת בתחום הלחימה נגד חתרנות, השונה מזו למשל של הצרפתים או האמריקאים (שיידונו בהמשך).

הדוקטרינה הבריטית מדגישה את האתגר הפוליטי של מרד המוני לסמכות המרכזית ולאידאולוגיה השלטת של סדר החברתי הקיים. לכן היא מזהה בקלות שהמאבק האמיתי הוא למעשה על הסביבה האנושית (ולא הפיזית), ובכך שהלחימה נמצאת בתחום הפעילות האזרחי, כשהפעולות הצבאיות תומכות בה ומאפשרות אותה. בין 2 התחומים יש כמובן קשר הדוק, אך גם עליונות ברורה למאמץ האזרחי. למאפיין מיוחד זה של לחימה במרדנות יש השלכות משמעותיות בנוגע לשימוש בכוח על ידי הארגון הצבאי. הפעלת אלימות נגד האוכלוסייה חייבת לשמור על סטנדרטים מסוימים של ריסון, הגינות ובעיקר לגיטימיות.⁹⁷ תוצאה נוספת של הרעיונות בריטיים הללו היא לכן הדגש המופחת שהם שמים על שימוש בכוח ודיכוי, לעומת שכנוע ומתן תמריצים לתמיכה בהם. יותר משחשובה כפייה פיזית, חשוב השכנוע הפסיכולוגי של האוכלוסייה. במקום למדוד הצלחה במספר לוחמי גרילה הרוגים, יש למדוד את אחוז התמיכה בקרב התושבים, שמהם למעשה מגיעים לוחמי הגרילה. כך הניצחון אינו בהכרח חיסול היכולת הפיזית של הגרילה להתנגד, אלא בידודה מהאוכלוסייה ועל ידי כך הפיכתה ללא-רלוונטית עד כדי כך, שהיא פשוט תיעלם מעצמה.⁹⁸ לאמצעים הבריטיים של יישוב מחדש והקמת כפרים מוגנים היו השלכות חברתיות מהפכניות לא פחות מאלו שהקומוניסטים עצמם שאפו ליישם. השיפורים בתנאי החיים של המוני כפריים הביאו לחיזוקם של קהילות שלמות ולהתקדמות חברתית של מיליונים בזכות ההשכלה שהם יכלו לרכוש. יותר משהיו אלה אמצעים אזרחיים למיגור התקוממות, הייתה זו מדיניות ראויה בפני עצמה, והיא עשתה רבות לקדם אזורים רבים. כך, התקוממות הייתה זרז לשינויים חברתיים מרחיקי לכת. במידה מסוימת, הדוקטרינה הבריטית נגד מרידה הייתה מהפכנית לא פחות מהמודל הקומוניסטי של מאו.⁹⁹

העקרונות שתוארו לעיל היוו וממשיכים להוות את השלד של החשיבה המערבית בנושא של התנגדות לתנועות מרד המוניות בעולם כיום. אמנם, הספר נכתב ועוצב באופן מובהק בתגובה לסוג מאוד מסוים של התקוממות – זו של המודל המאואיסטי. עם זאת כפי שראינו, לרעיונותיו של מאו הייתה השפעה עצומה על תנועות בכל רחבי העולם, גם כאלו שלא חבו את צמיחתן לתיאוריה הקומוניסטית. כפי שתומפסון כתב, מרד הוא בראש

⁹⁵ על חשיבה זו ראו John Nagl, "Counter-Insurgency lessons from Malaya and Vietnam", (Chicago: Praeger, 2002), pp 26-29

⁹⁶ תומפסון, שם, עמוד 56

⁹⁷ ראו Joel E. Hamby, "Civil Military operations: Joint Doctrine and the Malayan Emergency", *Joint Force Quarterly* 32 (Autumn 2002) Pp 54-62

⁹⁸ להרחבה על הדוקטרינה הצבאית הבריטית בתחום זה ראו Thomas R. Mockaitis, *British Counter-Insurgency 1919-1960*

Thomas R. Mockaitis, "Low Intensity conflict: The British Experience", in *Conflict* (London: Macmillan, 1990) <http://etc.hil.unb.ca/ojs/index.php/JCS/article/viewFile/15092/16161> *Quarterly* (1993)

⁹⁹ Lewis Gann, *Guerrillas in History* (California: Hoover institute press, 1971), pp 68-70

ובראשונה אתגר פוליטי לממשלה. כל תנועת מרד, ובייחוד כאלו המסתמכות על שיטת גרילה (וקשה לראות תנועת מרד המונית המתכוננת למאבק ארוך שאינה מסתמכת בצורה זו או אחרת על טקטיקות של גרילה), חייבת להשיג את תמיכת האוכלוסייה המקומית. השיטות לכך לא השתנו הרבה במהלך ההיסטוריה, ולכן עקרונותיו של תומפסון רלוונטיים עד ימינו. האמצעים והעקרונות שהוא תיאר בספרו יושמו בשנות החמישים על ידי הבריטים במקומות אחרים ברחבי האימפריה ובהצלחה לא מועטה, למשל בקניה נגד מרד המאו מאו¹⁰⁰ ובקפריסין¹⁰¹.

במובן מסוים הניסיון המערבי באותה תקופה הוא למעשה ניסיון ליישם ולהתאים את העקרונות הללו למוקדי סכסוך אחרים בעולם. נפנה עתה לתיאור שני מקרי התקוממות – בפיליפינים ובאלג'יריה – שבהם היישום של עקרונות בסיסיים אלו היה מוצלח ביותר. מקרים אלו גם יסייעו לנו להבהיר את ההבדלים הקיימים בחשיבה המערבית בתחום של לחימה בהתקוממות. אחרי כן נתאר מלחמת ווייטנאם (השנייה). שם, למרות שהאמצעים שהופעלו על ידי הבריטים במאלאיה יושמו במידה נרחבת, הדבר לא מנע מהאמריקאים לחוות תבוסה דומה לזו של הצרפתים לפנייהם (ומסיבות דומות להפליא). כישלון זה הוביל למסקנות חדשות בנוגע להשלכות הפוליטיות שלחימה בתנועות התקוממות מציבה בפני המערכת הפוליטית בתוך המדינה.

לאחר כישלוננו במלחמת הודו-סין הראשונה, הצבא הצרפתי החל להתעמק יותר ויותר בבעיות של לחימה נגד מרדנות. למזלו או שלא, לא הייתה לו שהות למחקרים מעמיקים, שכן מיד לאחר סיום המלחמה ההיא, צרפת עמדה בפני מרידה נוספת באחת ממושבותיה. הזירה הפעם הייתה אלג'יריה, והיא שימשה כר פורה ליישום חלק הלקחים שהופקו מהמלחמה במזרח. כחלק מתהליך זה, הצרפתים התוו כמה תיאוריות ייחודיות על מהותה של תופעת המרידה הקומוניסטית, ואותן הן ניסו ליישם.

המרד באלג'יריה פרץ ב-1954, לאחר שנים שבהם התרחב הקרע הכלכלי, המשפטי והפוליטי בין התושבים המוסלמים של המדינה והמתישבים הצרפתיים. לאחר שנים רבות שמשכילים אלג'ירים באו מגע עם תרבות האירופית, הם ניסו לשנות באמצעים חוקתיים את המבנה הפוליטי במדינה. משכשלו, פנו למרד מזוין. בתחילה השלטון האזרחי והצבא הצרפתי באלג'יריה לא ידע כיצד להתמודד עם המרד הנרחב. בתחילה הוא ניסה להקים מערכת של מוצבים ליד הכפרים, ומשם לצאת למבצעי תקיפה וסיורים. עם זאת הטרור רק התגבר, בעיקר בערים הגדולות. הצרפתים לא הצליחו לשלוט על מרבית השטח (למעט הדרכים הראשיות) או על האוכלוסייה. הבעיה העיקרית הייתה מחסור בכוח אדם שיאפשר לקיים פעולות ארוכות טווח ונוכחות מתמשכת בשטחים בהם פעלו המורדים. רק ב-1957 הצרפתים שינו את האסטרטגיה שלהם לפי הלקחים שלמדו בהודו-סין. פעולתם הראשונה הייתה להגדיל את כוח האדם. באזורים בהם נוכחות הגרילה הייתה חזקה במיוחד צרפתים הרסו כפרים ויישבו מחדש המוני תושבים. הוקמו אזורים ביטחון שבהם הותרה כניסה רק לחיילים ובהם ניתן היה לירות בכל אדם חשוד. הצבא הצרפתי כאמור היה נחוש לא לחזור על טעויותיו. לכן, הוא שאף תמיד להשאיר את היוזמה בידו ולא אצל המורדים. על כן, הוקמו יחידות תקיפה ניידות (בדומה לאלו שהוקמו בפיליפינים) ונעשה שימוש מסיבי במסוקים, שטסו נמוך ויכלו לאתר ולתקוף קבוצות מורדים.

¹⁰⁰ על דיכוי המרד שם ראו המאמרים הרלוונטיים בספרו של Ian Beckett, *Modern Counter-Insurgency* (Ashgate: UK, 2007).

¹⁰¹ על כך ראו Julian Paget, *Counter-Insurgency campaigning* (London: Faber and Faber, 1967), pp 117-153.

מעניינת במיוחד פעילות הצרפתים בערים, ובעיקר בעיר אלג'יר. שם, המורדים הפעילו טרור מבית המדרש של חסידי הגרילה העירונית. נוצר מצב שבו האוכלוסייה פחדה לשתף פעולה עם השלטון הצרפתי, וגם התושבים המתישבים עצמם החלו לחשוש לחייהם. על מנת להפוך את התהליך הזה הצרפתים הפעילו את הטקטיקות המוכרות. כל התושבים הוכרחו להתייצב לרישום והנפקת תעודות זהות מיוחדות. המשטרה הוחלפה ביחידות צנחנים מיוחדות שהוצבו בכל הצמתים המרכזיים בעיר. בנוסף הוצעו סיורים ומעצרים של חשודים בסיוע למורדים. תוך חצי שנה התשתית של המורדים בעיר חוסלה לגמרי, מה שהביא לצרפתים ניצחון פסיכולוגי חשוב מאוד. מאפיין מיוחד של הפעילות הזו הייתה, שהשלטון האזרחי בעיר ויתר על סמכויותיו לטובת המפקד הצבאי, שהיה אחראי על כל הפעולות השלטוניות בעיר, אך למעשה ללא בסיס חוקי שיטת הפעולה הזו הורחבה לשאר המדינה, במתכונת שיושמה עוד במאה ה-19 (אך מבלי הדבר יוכר רשמית כהמשכה של אותה מדיניות). השיטה החדשה כונתה (Grid, רשת). במסגרתה אלג'יריה חולקה לאזורים, שבכל אחד מהם מונה מפקד צבאי, שהיה אחראי על כל הפעולות הצבאיות והאזרחיות. בכל אזור הכפרים הקיימים אוחדו והוקמו מתוכן מיליציות מקומיות. לכל מפקד היו שני סוגי כוחות לרשותו: כוחות התערבות ניידים, שהיו אחראים על משימות צבאיות יותר, וכוחות קבועים, שהתערבבו עם האוכלוסייה המקומית ותפקידם היה לאסוף מידע על המתרחש בשטח ועל הלכי הרוח של התושבים.¹⁰²

המטרה של כל הפעולות הללו הייתה שהצבא הצרפתי יקיים נוכחות מתמדת בכל אזור. באמצעותם הצרפתים טיפחו ידע עמוק על האוכלוסייה המקומית, צרכיה ובעיותיה. בניגוד להודו-סין, יחידות הצבא נשארו בשטח אחד לכל אורך הקמפיין ולא הועברו ממקום למקום. הם הונחו גם לא להפעיל אלימות ולנהוג בכבוד באוכלוסייה. כך לא נוצר ריק שהמורדים יכלו לנצל והאוכלוסייה המקומית למדה להכיר את החיילים הצרפתיים, הבינו שתמיכה במורדים תביא לעונשים. בנוסף הצבא הצרפתי היה מעורב בהקמת בתי ספר, מרפאות וכדומה על מנת להראות שהוא נמצא על מנת לשפר את רווחת העם ולא כדי לשלוט עליו, פי שטענה תעמולת המורדים. כבמקומות אחרים שכבר נסקרו, פעולות אלו במשולב הביאו לכך שלמורדים לא היו מקומות בהם הם יכלו לפעול ולהתארגן.

חשוב לציין שהצרפתים גם פעלו כמיטב יכולתם למנוע מהמורדים מקום מקלט. לכן הם פעלו לחסום את הגבול עם מרוקו ותוניסיה. בהתאם לכך הוקם "קו מוריס": הוקמה גדר על הגבול עם מדינות אלו (שהיו עצמאיות ותמכו במורדים), הוקם שדה מוקשים ואמצעי מעקב אלקטרוניים. עם כל סימן של חדירה הוקפצה לאזור יחידה ניידת ייעודית שאיתרה את החודרים ותקפה אותם. החסימה הייתה מוצלחת ביותר ומנעה כל אפשרות של מהמורדים לברוח מהתקפות הצבא הצרפתי. בנוסף לחסימה היבשתית הזו בוצעו פעולות לחסום את נתיבי הים ולמנוע מהמורדים לקבל נשק ותגבור בצורה זו.¹⁰³ **פעולות אלו היו חשובות ביותר על מנת לחסות את גבולות שטח הלחימה.** כך המורדים בודדו בשטח מסוים, שעליו לצבא הצרפתי הייתה שליטה מוחלטת. בידוד הגרילה מנעה ממנה לקבל נשק ותגבור של כוח אדם ולקיים קשר רציף עם ההנהגה שלה במדינות אחרות. בקצרה, פעולות ההכלה של הצבא הצרפתי מנעו מהעימות "לגלוש" לזירות אחרות מה שיכול היה לפגוע קשות ביכולת התגובה של צרפת, כמדינה הפועלת תחת הגבלות פוליטיות בינ"ל, לעימות. (למשל

¹⁰² עוד על שיטה זו ראו: Peter Paret, *French Revolutionary Warfare from Indochina to Algeria* (New York and London: Praeger, 1964), pp 35-37

¹⁰³ טל טובי, *כמו לאכול מרק בסכין: הניסיון האמריקאי בווייטנאם* (תל אביב: מערכות, 2006), ע"ע 46-54

היכולת לחדור לשטח של תוניסיה על מנת להפציץ ולהשמיד את בסיסי הגרילה (שם). פעולות אלו היו אפקטיביות מאוד ותרמו בידה רבה לניצחון הצבאי (או לפחות להצלחה הצבאית המרשימה) של הצרפתים על המורדים. זאת בניגוד בולט לכישלון הקודם שלהם בווייטנאם וגם לכישלון, העתיד לבוא, של ארה"ב שם. מאמצי הצבא הצרפתי יישמו רבים מהלקחים והכשלים שהתגלו אצלו בהודו-סין, והוא היה בדרך הנכונה להצלחה צבאית. מעניין לציין עם זאת, שלמרות חסימת הגבולות והפעולות האחרות של הצבא הצרפתי, המאבק בסופו של דבר לא הוכרע כלל בתחום הצבאי, אלא ההתפתחויות הפוליטיות במטרופולין הם שגרמו לנפילת הרפובליקה הצרפתית כולה ולנסיגה של צרפת מהמדינה.

כחלק מהמאמצים הצבאיים להילחם בטרור, הצרפתים הקימו יחידות, שלמעשה היו מיליציות גרילה בעצמם, שתקפו חשודים בסיוע למורדים ואף ביימו מתקפות גל המורדים על מנת לחסל כל סיכוי להסדר פוליטי. האלימות הרבה וההתנגדות של המתיישבים הצרפתיים להסדר פוליטי ניכרו מהם את מרבית האוכלוסייה הצרפתית ואת דעת הקהל. גם האווירה הבינ"ל פעלה נגד הצרפתים, כשארה"ב והבריטים התנגדו לנוכחותה באלג'יריה, הממשלה הגולה של תנועת המורדים זכתה לתמיכה בינלאומית. מעשי האלימות דווחו בהרחבה בעיתונות העולמית והפנים צרפתית ותרמו להתנגדות הקיימת ממילא למלחמה. בכך ניתן לראות את תהליך שבו אמצעים צבאיים יכולים להשפיע על זירות אחרות בעלי חשיבות רבה אף יותר לסכסוך.¹⁰⁴

הצבא הצרפתי באלג'יריה מצידו התקומם נגד התבוסתנות של פוליטיקאים מפריז שסירבו לדרישותיו להגדיל את הכוחות והתקציבים, בעוד אלו התלוננו שהצבא הצרפתי לא מבין את המגבלות ולא מתחשב בדעת הקהל הצרפתית. בנוסף הם טענו שאין פתרון צבאי למאבק ובסופו של דבר המאבק לא יוכל להימשך לנצח. גם האלימות הרבה שהפעיל הצבא במבצעיו (כולל שימוש בעינויים וטרור נגדי) עוררות תרעומת בפריז ודעת הקהל התקוממה נגד הנוכחות הצבאית במדינה, שלדעתה הייתה חסרת טעם כמו זו שבהודו-סין. מכיוון שסופו של המאבק להסתיים בכישלון, אין טעם להמשיכו. המטרה כאן אינה לתאר את המאבק הפוליטי הפנימי בצרפת בפירוט. התיאור התמציתי שהובא לעיל מספק תיאור קצר של האמצעים הצבאיים והאזרחיים בהם נעשה שימוש על ידי הצבא הצרפתי באלג'יריה. אמצעים אלו כאמור הופעלו במקומות שונים נגד תנועות מרד אחרות. מה שחשוב יותר הוא המסגרת המושגית והדוקטרינרית שסיפקה את ההיגיון לפעולות השונות, ואתה נתאר כעת.

הבסיס לדוקטרינות הצרפתיות בדבר לוחמה נגד מרדנות הונח כבר בסוף המאה ה-19 בכתביהם של הגנרלים הצרפתיים שלחמו את מלחמותיה הקולוניאליות של צרפת, בעיקר באלג'יריה, מדגסקר (1896-1898) ומרוקו (1907-1912). הבולטים שבהם היו בוגו (Bugeaud), גאלייני (Gallieni) ולייטי (Lyautey). ביניהם, הם פיתחו תיאוריה צרפתית של לוחמה קולוניאלית שונה לחלוטין מהמחשבה הצבאית השלטת בזמנם באירופה. הם הינו, שהאופי של המלחמה הקולוניאלית שונה לחלוטין מהמלחמה הקונוונציונאלית באירופה. לכן דרושות אסטרטגיות וטקטיקות שונות.

הקמפיין הצרפתי באלג'יריה הוזכר מוקדם יותר, ולא נחזור על מאפייניו כאן. רק נציין שבתקופה זו הומצאה הטקטיקה (שהפכה בשלב מסוים לאסטרטגיה בפני עצמה) של Razzia - כלומר הפשיטה החמושה. מטרתה הייתה לא רק להרוג לוחמים משבטים מורדים, אלא גם לספק אוכל ושלל ליחידות צבא אחרי שהות ארוכה

¹⁰⁴ ראו מרטין ס. אלכסנדר ואחרים, "המלחמה ללא שם", הצבא הצרפתי והאלג'יריים, בתוך מרטין ס. אלכסנדר, מרטין אוונס, ג.פ. וו. קיג'ר, מלחמת אלג'יריה: חוויות, דימויים, עדויות (ישראל: למשכל, 2004), עמ' 58-60.

בשטח בתנועה מתמדת, ובעיקר ליצור טרור בקרב האוכלוסייה המקומית על מנת שהם יימנעו מלמרוד בשלטון הצרפתי. השיטה החדשה נועדה לענות על התנאים המיוחדים באפריקה, שם אין צבא להילחם נגדו או להכניעו, שכן הכוחות המורדים מפוזרים. אין מרכז כבידה נגדו ניתן להילחם, ואין שום טעם בכיבוש שטח, כן אין עליו שום אינטרס מיוחד – אין ערים, גשרים ונקודות אסטרטגיות לשלוט עליהם. השיטה החדשה מתמקדת לכן באוכלוסייה. ברגע שנוטלים ממנה את מקורות המחיה שלה – עדרים, גרעינים לזריעה, אוהלים וכדומה – ניתן לשלוט עליה. לפי בוגו, העוינות של הערבים היא מובנית, ואין צורך לשנותה. יש לכבוש את הערבים ולכפות עליהם את השלטון הצרפתי.¹⁰⁵

לאחר שהצרפתים הצליחו לכבוש את מושבותיהם, הם התמודדו עם הצורך לנהל אותן ביעילות. לשם כך הקימו הצרפתים את מוסד "הרובע הערבי" (Bureaux Arabes). כלי זה, שהוקם לראשונה בשנות ה-30 של המאה ה-19, חילק את האזורים תחת שליטה צרפתית למחוזות. בראשות כל מחוז כזה הופקד מנהל שהיה אחראי על כל העניינים המקומיים והאזרחיים בנוגע לטיפול באוכלוסייה תחת שליטתו. בתוך כל אזור הצרפתים ניסו להתערב מעט ככל שאפשר וניסו להפעיל את סמכותם כמה שניתן בהתאם למוסדות המסורתיים של האוכלוסייה. על ידי שיתוף פעולה עם המקומיים יכלו הצרפתים לנהל בכוחות מוגבלים ארץ גדולה יחסית, עם אוכלוסייה של כמה מיליונים. יש לציין, שבאדמיניסטרציה הזו הצבא היה בעל התפקיד המרכזי, שכן מתוכו באו המפקחים של המנהיגים המקומיים שמונו. לרבעים היה גם שימוש צבאי, בעיקר בתחום של איסוף מודיעין. בקצרה, הייתה זו שיטה של ניהול אזרחי על ידי צבא זר מול אוכלוסייה עוינת, והיא הייתה יעילה ביותר.¹⁰⁶

למרות זאת, האמצעים האלימים שננקטו, בייחוד דרך שיטת ה-Razzia, עוררו תרעומת רבה בפריז וביקורת על הצבא. מעורבותו בניהול האוכלוסייה והתנאים הפרימיטיביים להם הסתגלו הקצינים עד שתנאים אלו נראו להם טבעיים, הרחיקו את הצבא הצרפתי מהלכי הרוח האנטי-מיליטריסטיים בצרפת. הצבא מצידו, התעצבן כשהתנאים הקשים בהם הוא נלחם, בהצלחה לדעתו, זכו להתעלמות במקרה הטוב, או לביקורת על שיטות הלחימה שלו ופקפוק כללי במטרה לשמה הוא נלחם, במקרה הרע. אולי לא במקרה, תהליך זה היה עתיד לחזור במעט במדויק מאה שנים לאחר מכן.¹⁰⁷

המקום הראשון בו מגוון השיטות החדשות נוסו לראשונה היה במדגסקר. שם, הצרפתים עמדו מול מרידה מקומית שהזכירה בצורתה מרידות מודרניות יותר. שם, גאלייני וסגנו ליוטיי הפעילו מגוון של אמצעים מוצלחים לדיכוי המרד, שיהוו את הבסיס לתיאוריות הצרפתיות המאוחרות יותר נגד חתרנות. בהתמודדותם עם המרד הם המציאו שיטה חדשה וייחודית להתמודד עם הפרות הסדר ההמוניות ועם האזורים שלמשה היו תחת שליטתם של המורדים. קודם כל הם ביצעו חלוקה של האי לאזורים, כשבכל אזור הופקד מפקד צבאי על החוק והסדר. חלוקה כזו אפשרה למפקד הצבאי להכיר יותר טוב את האוכלוסייה תחת שליטתו ולהבטיח שכל האמצעים הדרושים להשגת תמיכתה הזו בהישג ידו. שיטה זו שוכללה עד לרמה

Rid, Thomas "The Nineteenth Century Origins of Counterinsurgency Doctrine", *Journal of Strategic Studies*, 33: ¹⁰⁵ 5 (2010), pp 731-735

Rid, *Op cit*, 735-743 ¹⁰⁶

Douglas Porch, "Bugeaud, Gallieni, Lyautey: The Development of French Colonial Warfare", ", in Peter Paret ¹⁰⁷ (Ed.), *Makers of Modern Strategy* (New Jersey: Princeton Press, 1986), Pp 381-382

המקומית של סקטור. בראש כל אזור הופקד מפקד שלו ניתנו הסמכויות הצבאיות והאזרחיות. כך, כל מפקד צבאי פעל למען אותה מטרה, וביחד, הפעולה של כולם קידמה את הצרפתים לקראת המטרה של דיכוי המרד והחזרת הסדר.¹⁰⁸

העיקרון המנחה, כפי שגאלייני עצמו כינה אותו, היה זה של (Oil Spot) Tache D'huile. השתלטות מלאה על אזור אחד, והרחבתו ההדרגתית לשאר חלקי המדינה. עם זאת, המטרה של יישום של העיקרון הזה במדגסקר ומאוחר יותר במרוקו (בצירוף העקרונות שתוארו קודם) לא היה כיבוש טריטוריאלי. בעיקר היה זה ניסיון מודע לזכות בתמיכתה של האוכלוסייה המקומית לשלטון הצרפתי על ידי מילוי הצרכים המקומיים ושמירה ככל האפשר על המסורת המקומית של שלטון. מכיוון שהמורד מסתמך על האוכלוסייה, הדרך הבטוחה ביותר לצבא הנלחם בו היא לא להרוג את התושבים, לדכא אותם, להשמיד את כפרים, אלא לתפוס את השליטה באוכלוסייה בעצמו. זאת על ידי פיקוח מקומי הדוק עליה, פיתוח מערכות תחבורה, כלכלה מקומית, ביצור שכונות וכפרים וכדומה. כך, לפי גאלייני, התפקיד של הקצין הקולוניאלי אינו להילחם, אלא לנהל. ולפי ליוטי, אין מקום במלחמה הקולוניאלית למלחמות עתירי אש ולהשמדת היריב בסגנון אוסטרליץ. יש צורך להתרגל למשימות היום יומיות והסיזיפיות שהן מנת חלקו של הקצין הנלחם במרד הקולוניאלי, במטרה לזכות באמון האוכלוסייה. הייתה זו תפיסה מהפכנית, והיא נוסחה על ידי קצינים צרפתיים הרבה לפני שמאו פיתח את התיאוריה המהפכנית שלו. הרעיונות הללו עתידים היו להתגלגל בצורה שונה עד שהתגלו מחדש בכתבתם של הוגי הדעות הצרפתיים במאה העשרים.

למרות רעיונות אלו והאופי ההומאני הבסיסי של הקצינים שהוזכרו, הניסיון הצרפתי במרוקו היה הרבה יותר אלים ועירב שימוש נרחב בכוח כפייה ואש בעת היישום של רעיונות אלו. ייתכן שהדבר נובע התנאים הייחודיים למרוקו, שם הייתה תודעה מוסלמית מאוחדת הרבה יותר חזקה ממקומות אחרים. כך או כך, תחת הנהגתו של ליוטי, שיטת ה-Razzia הפכה למוסד בפני עצמו. הקמפינים המאוחרים הצרפתים השכיחו את הרעיונות המוקדמים יותר בדבר שיתוף האוכלוסייה בניהול ענייניה תוך פיקוח מינימאלי של הצבא, זאת לטובת שימוש נרחב בכוח והשתלטות של הצבא על כל ההיבטים של הניהול הקולוניאלי, מבלי להתחשב בצרכי האוכלוסייה או שאיפותיה.¹⁰⁹

ההוגים הצרפתים לאחר מלחמת הודו-סין, הושפעו רבות כמובן מהצורה החדשה של לוחמה שהם זיהו כצורה המודרנית של מלחמה, כלומר הלוחמה המהפכנית. בהתמודדות עם התיאוריות החדשות של מאו וגיאפ, הוגים אלו יצרו תפיסה חדשה של "מלחמה מהפכנית" (Guerre Revolutionnaire).

נקודת המוצא של ההוגים הצרפתים השונים הייתה, שהתבוסה שלהם בהודו-סין נבעה ממגוון של סיבות, רובן פוליטיות. קודם כל, הנחת המוצא הייתה שקיימת מזימה קומוניסטית להשתלט על האזורים הפחות מפותחים בעולם על מנת לאגף את העולם המערבי החופשי. הדבר ברור מקיומם של התקוממויות קומוניסטיות מאסיה, דרך אפריקה ועד דרום אמריקה. בעוד העולם המערבי מתכוון למלחמה קונוונציונאלית באירופה או למלחמה גרעינית שלעולם לא תגיע, הקומוניסטים משתלטים על מרבית העולם. לדעת ההוגים

¹⁰⁸ Thomas, *Op cit* pp 748-750

¹⁰⁹ Keith Jeffrey, "Colonial Warfare 1900-1939", in Colin McInnes & G. D. Sheffield, *Warfare in the Twentieth Century* (London: Unwin Hyman, 1988, Pp 26-31)

הצרפתים, מלחמת העולם השלישית כבר בפתח, ויש צורך להתנגד למאמצים אלה. הדבר דורש אמונה בלתי מתפשרת בעליונות של המערב ובצדקתו **האידיאולוגית** הבלתי מעורערת. אמונה כזו הייתה חסרה בהודו-סין, שם הפוליטיקאים ודעת הקהל הצרפתית הכריחו את הצבא לסגת, ובכך בגדו בבעלי בריתה של צרפת. קצינים רבים סברו שתהליך דומה שהתקיים גם באלג'יריה, והם היו נחושים למנוע אותו.¹¹⁰ למול המלחמה המהפכנית של הקומוניסטים, יש להציב מודל מהפכני לא פחות שיפעיל מגוון שיטות, מלחמה פסיכולוגית עד לחינוך ותעמולה, שיחסלו את האחיזה שיש למורדים על האוכלוסיות המקומיות, בעיקר על ידי שליטה בה בעצמו. יש להקים מערכות פוליטיות וחברתיות חדשות, שיהיו מקבילות לאלו של הגרילה ויחדשו את העליונות והשליטה המערבית על אזורם בעולם המתפתח. לצבא יש תפקיד מפתח בפעולות אלו, ומעורבותו ושליטתו בתהליך זה נתפסה כחיונית. למעשה, הדוקטרינות הצרפתיות ביקרו את התיאוריות המערביות על התרפסותן למול ההתלהבות והאמונה העצמית שהציגו הקומוניסטים. יותר משהייתה זו דוקטרינה צבאית, הייתה זו תנועת תחייה דתית, אידיאולוגית ותרבותית. במסגרתה כל האמצעים כשרים על מנת לנצח במאבק המוצדק.¹¹¹

ראשון ההוגים בהקשר זה היה רוג'ר טרינקייר (Roger Trinquier). בתור קצין צבא שנלחם הן בהודו-סין והן באלג'יריה, הוא הכיר מקרוב את הדינאמיקה והתיאוריות הקומוניסטיות דבר לוחמת גרילה. כך, הוא הגדיר נכונה את צורת המלחמה החדשה כמערכת הדוקה של שיטות כלכליות, פוליטיות, צבאיות ופסיכולוגיות על מנת להדיח שלטון קיים והחלפתו במשטר חלופי.¹¹² רוב חיבורו של טרינקייר עוסק בהפצת הרעיון שאכן ישנה מלחמה המתחוללת בעולם. זוהי מלחמה החורגת מפעילות חתרנית או לוחמת גרילה מובנה הצר. הנושא העיקרי הוא הניצול של האוכלוסייה, ושכנועה – על ידי שיטות אלימות ולוחמה פסיכולוגית – לתמוך ולעזור למורדים במלחמתם נגד המערב. לפיו, המלחמה המודרנית נערכת בין צבאות גדולים ומסורבלים, ובין ארגונים חתרניים ו**חשאיים**, הפועלים מתוך האוכלוסייה ובקרבה. את הארגון הזה יש להשמיד על מנת להשיג את הניצחון. כמובן שניצחון כזה לא יבוא בקרבות מסורתיים בין צבאות. זאת מכיוון שהאויב אינו מזהה בבירור.

טרינקייר פונה לתאר את שלושת השלבים חיוניים בכל מלחמה מהפכנית (שתוארו על ידי מאו). הוא מזהה את נקודת החולשה של המודל בשלבים הראשון והשני. בשלב זה הארגון החתרני עדיין חלש ואינו זוכה לתמיכת האוכלוסייה. בשלב זה עוד אפשר וצריך לתקוף אותו בנחישות. הצבא אמור להכות את המורדים ברגע הראשון הם מתגלים, כלומר עם הסימן הראשון לפעולות טרור, גרילה וכדומה. בשלב זה על כל החברה להתייצב מאחורי הצבא עד לניצחון.¹¹³

זוהי המלצה נכונה לשעצמה, אך היא מתעלמת מהתנאים הפוליטיים שבדרך כלל מתקיימים. קשה לשלטון לגייס את מלוא משאביו ללא הוכחה שאכן גיוס כללי כזה דרוש. הכרה רחבה שיש בעיה של חתרנות דורשת ראיות רבות לקיומו של ארגון מחתרתי. מעשה טרור אחד או אפילו כמה אינם מהווים ראיה חותכת כזו.

¹¹⁰ אלכסנדר ז. זרבודאקיס, "מהודו-סין לאלג'יריה: לקחים מלוחמה נגד חתרנות", בתוך מרטין ס. אלכסנדר, מרטין אונס, ג.פ. וו. קיג'ר, מלחמת אלג'יריה: חוויות, דימויים, עדויות (ישראל: למשכל: 2004), ע' 65-85.

¹¹¹ John Shy & Thomas W. Collier, "Revolutionary war", in Peter Paret (Ed.), *Makers of Modern Strategy* (New Jersey: Princeton Press, 1986), Pp 852-4.

¹¹² Roger Trinquier, *Modern Warfare: A French View of Counterinsurgency* (UK: Pall Mall Press: 1964), Chapter 2.

<http://www.cgsc.edu/carl/resources/csi/trinquier/trinquier.asp#CONTENTS>
¹¹³ Trinquier, *Ibid*, Chapter 5.

הבעיה היא שכשכבר ישנם ראיות למכביר, זאת אומרת שהארגון המהפכני עבר לשלב מתקדם יותר בהתפתחותו ואז קשה יותר גם להביס אותו. כפי שמוכיחה ההיסטוריה הצרפתית בעצמה, גם לאחר שכבר יש הכרה נרחבת במצב מלחמתי, לא כל הקבוצות באוכלוסיה מתלכדות באופן אוטומטי מאחורי הממשלה והצבא.

היבטים אחרים בתיאוריה של טרינקייר אינם שונים מאלה של תומפסון. בעיקרם הם נסבים סביב השליטה על האוכלוסייה, לא על השטח. את המלצותיו לניהול התושבים הוא משתית על הרעיונות בדבר חלוקת השטח לאזורים, שבהם היה אחראי מפקד אחד, ובו יאוחזו הסמכויות האזרחיות והצבאיות. הטקטיקות שהוא מזכיר אינן שונות מאלו שהופעלו במקומות אחרים, כגון חלוקת תעודות זהות, מעצרים, חיפושים, סגרים, שימוש במודיעין וכדומה. אמצעים אלו תרמו רבות לניצחון הצרפתי בקרב על העיר אלג'יר.¹¹⁴

המאפיין השנוי ביותר במחלוקת בהגותו של טרינקייר הוא הנכונות שלו להשתמש בכל האמצעים הנחוצים לדעתו, על מנת לעצור ולהביס את השטף המהפכני שמאיים על העולם החופשי. בכלל זה כלולים אמצעים כמו טרור נגדי ועינויים. כמובן שהנכונות להשתמש באמצעים אלו, כמו גם הטפה למעורבות עמוקה של הצבא בניהול ענייני האוכלוסייה ומעורבותו בפוליטיקה האזרחית, רק הרחיקו את הצבא הצרפתי וקציניו מהמערכת הפוליטית בתוך צרפת, ויצרה קרע ואפילו איבה בלתי ניתנים לגישור ביניהם. למעשה, התיאוריה של טרינקייר, יותר משהייתה דוקטרינה מעשית בעלת יישום נרחב, היא נהגתה על ידי, ויצרה סוג מסוים מאוד של קצינים. בהתבססה על המודל של *Guerre Revolutionnaire*, היא הטיפה לנחישות החלטה ולפיקוד צבאי ואזרחי בלתי מתפשר. על כל החברה להתלכד מאחורי הצבא על מנת להתנגד לנחישות אידיאולוגית המצויה אצל האויב הקומוניסטי. כישלון לא בא בחשבון במלחמת העולם החדשה. יש להילחם עד הניצחון, או, מה שיותר סביר, עד המוות. לא פלא לכן, שרבים מאלו שהושפעו מרעיונות הללו היו מעורבים אחר כך, רובם ככולם, בהקמת הארגון הצרפתי הסודי באלג'יריה ובניסיון הכושל להתנקש בדה גול לאחר שגילו שהוא מוכן "להיכנע" לקומוניסטים. הייתה זו התוצאה של ההתפכחות וההתאכזבות של קצינים רבים, שגילו שהחברה הצרפתית (ככל חברה דמוקרטית) לא בורכה באותה נחישות החלטה ורוח לחימה, כמוהם.¹¹⁵

למרות ההתדרדרות הזו של הרעיונות הצרפתיים בדבר המלחמה המהפכנית, תיאוריה שלמה יותר, ואף מקובלת יותר מבחינה פוליטית ומוסרית, ניתן למצוא אצל דויד גאלולה (David Galula), שהגותו השפיעה רבות על התפתחותם של רעיונות מודרניים בדוקטרינות נגד חתרנות, בעיקר בארה"ב. רוב רעיונותיו, למרות שאינם שונים במידה רבה מרעיונות צרפתיים מוקדמים יותר, מקובלים עד היום על הממסד הצבאי האמריקאי (הבולט ביניהם הוא כמובן דייוויד פטראוס, כיום מפקד הכוח הבינלאומי באפגניסטן). רעיונותיו הם החוט המקשר בין התיאוריות הצרפתיות של המאה ה-19 ובין הרעיונות המודרניים של ימינו אנו. את מרבית ניסיונו הוא ספג בהודו-סין ובעיקר באלג'יריה, ולכן רעיונותיו קשורים קשר הדוק לאמצעים המוצלחים שהופעלו שם.

¹¹⁴ Trinquier, *Ibid*, Chapter 6,7

¹¹⁵ John Shy & Thomas W. Collier, "Revolutionary war", in Peter Paret (Ed.), *Makers of Modern Strategy* (New Jersey: Princeton Press, 1986), Pp 853

גאלולה שירת בתור קצין צרפתי באלג'יריה במשך שנתיים (עד 1958), כך שהמלצותיו מבוססים על ניסיונו המעשי המוצלח בדיכוי האלמנטים החתרניים בשטח תחת שליטתו (גם אם שטח זה היה קטן וזניח במערכה הכוללת).

בשטחים תחת שליטתו גאלולה פעל באותה מתכונת תמיד, לפי שיטה שאותה הוא הגה. שיטה זו התבססה על המושג של "Sous-Quartier", כלומר רובע שנמצא תחת שליטת הצבא. ברובע זה, כל עוד הנוכחות הצרפתית הורגשה, האוכלוסייה, שבעבר הייתה עוינת לצרפתים, החלה לשתף עימם פעולה. בתור המפקד האחראי הוא שאף לנצל תהליך זה. על כן הוא ערך בחירות, בהן מונה מנהיג מקומי מוסכם. מנהיגים אלו נבחנו תחילה במשימות פשוטות של ניהול ענייני הכפר וגיוס האוכלוסייה במאמץ נגד המורדים. לאחר מכן בוצו שיפורים בתשתיות ובחיי הכלכלה והחברה של הקהילה (כולל פתיחת שווקים, בתי ספר וכדומה). כך, האזור הצרפתי הפך למודל לאזורים סמוכים, שראו את היתרונות בתמיכה בצד הצרפתי ואת החסרונות שבתמיכה במורדים, שכמובן לא יכלו לבצע פעולות מנהל נרחבות שכאלה עקב חוסר במשאבים. שיטה זו זכתה להצלחות מקומיות לא מבוטלות, אך למרות זאת היא לא נהפכה לאסטרטגיה אופרטיבית כוללת מסיבות שונות. לאחר גאלולה קודם ב-1959 הוא גיבש את הטקטיקות השונות אותן הוא יישם לכלל תיאוריה נגד-מרדנות מפותחת.¹¹⁶

כמרבית ההוגים הצבאיים בתקופה זו התיאוריה של גאלולה היא מכוונת אוכלוסייה. כלומר, על בסיס ההבנה של המודל המהפכני של מאו, יש זיהוי שהגרילה המהפכנית מתבססת על תמיכת האוכלוסייה, יותר מאשר שליטה פיזית על שטח. לכן יש לתקוף תמיכה זו ולמנוע מהמורדים את הגישה לתושבים. ניצחון, לפי גאלולה, הוא לא תפיסת שטח והבסת המורדים, אלא זה **פלוס** בידודם המתמשך והתמידי מהאוכלוסייה. לכן, כמו תומפסון ואחרים, גאלולה פותח את דיונו במהות לוחמת הגרילה, שהיא לדעתו תנועה לתפיסת השלטון ויצירת משטר חדש. לכן היא יכולה להתקיים רק בחברות לא מפותחות ולא יציבות. התנאים לתנועת מרד מוצלחת הם מטרה, שסביבה יכולה האוכלוסייה להתלכד, חולשה של הצד שאמור להילחם במרדנות (אך אינו עושה כן עם מלוא משאביו מסיבות שונות), ותנאים גיאוגרפיים-פיזיים ודיפלומטיים שונים. בהתרכזות שלו באוכלוסייה, גאלולה מזהה שהמשימה של אלו שנלחמים נגד המרד היא להציב אלטרנטיבה למורדים. קודם כל יש למצוא מטרה שסביבה ניתן ללכד גרעין תמיכה בעם, אפילו הקטן ביותר. גרעין כזה תמיד יהיה בנמצא בכל אוכלוסייה. אחרי כן יש להציב תכנית פעולה מוגדרת ולקדם את הדרישות שאותן דורשים המורדים ושבגללן הם זוכים לתמיכת האוכלוסייה. כמובן לא כל דרישה ניתן לתת מבלי לוותר על השלטון לגמרי, אך יש לעשות כל מאמץ לרפורמות.¹¹⁷

לאחר שנעשו ההכנות הפוליטיות, ניתן לפנות למבצע בפועל. המרשם שנותן גאלולה הוא פשוט למדי. קודם כל יש לבחור אזור מתאים לפעולה. בבחירת האזור יש לבחור את האזור בעל הסיכויים הטובים ביותר להצלחה, שכן מה שחשוב הוא ההצלחה הראשונית, שתיתן דחיפה לכל המבצע ותעניק ניסיון לכוחות הממשלה. באזור שנבחר יש לרכז את כל הכוח הפני, על מנת לסלק את המורדים מהאזור. זוהי משימה לא קשה שכן המורדים יבחרו מעצמם לסגת ולא להתעמת עם הכוח הסדיר החזק. לאחר מכן יש לארגן בשטח שנבחר את האוכלוסייה – יש לפקח עליה ולשמור עליה מפני חזרה של המורדים. לכן יש לקיים איתה קשר רצוף. בד בבד

¹¹⁶ David Galula, "Pacification in Algeria 1956-1958" (USA: RAND, 1963) pp xxii-xxiv, 69-71

http://www.rand.org/pubs/monographs/2006/RAND_MG478-1.pdf

¹¹⁷ David Galula, Counterinsurgency Warfare: Theory and Practice (New York and London: Praeger, 1965), pp 101-

יש לחסל את הארגון הפוליטי של המורדים, ולהחליף אותו בארגון מקומי המבוסס על שיתוף פעולה עם האוכלוסייה ועל מנהיגים מקומיים. מנהיגות זו יש לטפח עד שהקהילה תוכל לנהל את ענייניה בעצמה, ללא צורך בהגנה. ברגע שהאזור יציב מספיק, יש לעבור לאזור הפעילות הבא, וכן הלאה.¹¹⁸

כל הפעולות הנדרשות יתבצעו בתחילה על ידי הצבא, שכן הוא הכוח היחיד שחזק מספיק לספק חוק וסדר. עם הזמן ניתן יהיה לפנות מקום לכוחות אזרחיים. תפיסה זו היא למעשה הרחבה של העיקרון של מאו טסה טונג בדבר "אזורי הבסיס". עיקרון זה הופיע גם אצל תומפסון, אך רק בהקשר שעל המשלה להבטיח את אזורי הבסיס שלה מפני חדירה קומוניסטית. התפיסה הצרפתית של לחימה במרדנות לוקחת את העיקרון המהפכני הזה והופכת אותו למרכיב המרכזי באסטרטגיה שלה. בכך היא משתמשת בו כנגד המורדים עצמם. באופן מפתיע תפיסה זו היא גם המשך ישיר לתפיסת "כתם השמן" (Tache D'huile) הצרפתית המסורתית, שעיקרה העברת תמיכת האוכלוסייה לצד של הממשלה על ידי ניהול, פיקוח והסתמכות על מנהיגות מקומית (או היכן שמנהיגות כזו אינה נמצאת – יצירתה). בניהול האוכלוסייה המקומית לצבא יש תפקיד מהפכני בעצמו, וכך התפיסה הצרפתית מקדמת את הרעיון של "צבא בונה חברה", שניתן למצוא אצל הוגים קומוניסטיים מהפכניים רבים ממאו ועד גווארה.

התיאוריה של גאלולה השפיעה רבות בעיקר על התפתחות הרעיונות האמריקאיים של לוחמה במרדנות, בעיקר בשנים האחרונות, לאחר שהכישלון בווייטנאם הביא לשינוי בחשיבה האמריקאית בנושא, מתפיסה יותר צבאית לתפיסה מכוונת אוכלוסייה יותר. אך לפני כן יש לסקור את הניסיון האמריקאי המוקדם יותר.

בפיליפינים, בדומה למאלאיה, המפלגה הקומוניסטית המקומית (שכונתה Hukbalahap או בקיצור "הוק") נלחמה נגד הכיבוש היפני וזכתה ליוקרה רבה עקב כך. לאחר תבוסת היפנים האמריקאים חזרו לשלוט במדינה, אך העניקו לה עצמאות בשנת 1946. למרות שהקומוניסטים בפיליפינים ניסו להציג את מאבקם כמכוון נגד האימפריאליזם האמריקאי, יותר מכך הם ניהלו מאבק חברתי ופוליטי שהתבסס על עובדי האדמה חסרי זכויות. מאבקם התנהל לפי המודל של מאו בדבר המלחמה המהפכנית הממושכת. ההוק השתלטו על אזור בסיס (במרכז האי הגדול ביותר במדינה – לוזון) ושם הקימו מערכת פוליטית וחברתית אלטרנטיבית תוך שהם מבטיחים רפורמה אגרארית מקיפה. המערכת הפוליטית במדינה הייתה כזו, שקבוצות יריבות, שהיו לא יותר מקליקות חברתיות של אצולת הקרקע ושליעיתים נעזרו בכנופיות אלימות, התחרו על מנעמי השלטון תוך דאגה מועטה להמוני העם. אלו נאלצו לחיות על קרקעות לא להם ולפרנס משפחות שלמות על ידי ניצול חלקות קרקע שהלכו וקטנו עם הגידול באוכלוסייה. עד סוף העשור התנועה הלכה וגדלה וצברה תומכים, בעוד הממשלה המרכזית הייתה חסרת אונים להתנגד לתהליך.

בתחילה הממשלה לא הגיבה, שכן היא ראתה בתנועה לא מרד, אלא אוסף של מעשים פליליים שיש להתמודד עימם ברמה המשטרתית והפלילית. כוחות הביטחון לעומת זה, היו קטנים, לא מאומנים וחסרי ציוד. לא היה להם מודיעים טוב ובעיקר – לא הייתה להם תוכנית פעולה או מטרה מוגדרת לפעול לפיה. כך היוזמה הייתה בידי הגרילה. הצבא והמשטרה, כשהגיבו, יכלו רק לכתר את הכפר שבו אירעה התקפה, לבצע חיפוש (לרוב אלים ולא אפקטיבי) ולאחר מכן לחזור לבסיס. מעשי כוחות הביטחון היו נגועים בשחיתות ואלימות, ואילו

¹¹⁸ Galula, *Ibid.*, pp 107-135

הגרילה הייתה מאורגנת היטב ומבוססת. היא התמקדה בלתקוף פקידי ממשל ולהבריח אותם מהכפרים, וכך השתלטה על אזורים הולכים וגדלים.¹¹⁹

נקודת המפנה הגיעה ב-1950, עם תחילת המעורבות האמריקאית במדינה ובייחוד עם ההבנה שהגרילה מהווה איום חמור על קיומו של השלטון.

באותה שנה ארה"ב הקימה בסיסים באזור וה-CIA פתח תחנה במדינה. לאט לאט התחיל לזרום מידע על מהות המרידה והסכנות הנובעות ממנה. בהערכת הסכסוך בפיליפינים ההמלצה הייתה בפירוש לא לשלוח כוחות צבאיים למדינה, אלא לתמוך בממשלה המקומית ולחזק אותה. הוחלט על חיזוק "קבוצת הייעוץ הצבאי" (JUSMAG- Joint Strategic Military Advisory Group) ובעיקר איושה על ידי קצינים בעלי הכשרה בלוחמה לא קונוונציונאלית.¹²⁰

בשונה ממקרים אחרים (למשל ווייטנאם), בפיליפינים היה נוכח מנהיג פוליטי נחוש ופיקח, שהבין את הדינאמיקה והבסיס של הצלחת הגרילה. היה זה ראמון מגסאיסאי (Ramon Magsaysay), ומנהיגותו היוותה פקטור מכריע בהצלחה בדיכוי המרד. ב-1950 הוא מונה לשר ההגנה, ומאוחר יותר נבחר לראשות הממשלה. בתור מנהיג גרילה אנטי-יפני לשעבר, הוא הבין שיש לזכות מחדש בתמיכתה של האוכלוסייה הכפרית. זאת ניתן היה לעשות רק על ידי שינוי הצורה בה השלטון תיקשר עם האזרחים. בעיקר נכון הדבר לגבי כוחות הביטחון, ואכן, משימתו הראשונה הייתה לשפר את ארגונם. משימה זו הוא ביצע לפי כמה עקרונות כלליים: קודם כל הוא שאף להפוך את הצבא לכוח לוחם ואגרסיבי במקום ממלכה פוליטית של פוליטיקאים מושחתים. לשם כך הוא ביקר ביחידות, ערך בדיקות פתע, פיטר קצינים לא יעילים וקידם אחרים. בנוסף הוא שם דגש על כך שהחייל הוא שגריר של הממשלה כלפי העם, ולכן עליו לנהוג בהגינות ובכבוד כלפי האוכלוסייה. היה זה תפקידו העיקרי, ורק לאחר מכן משימתו הייתה לתפוס או להרוג מורדים. באופן כללי, מגסאיסאי הפך את משרד הגנה למשרד בעת תפקידים אזרחיים ואת הצבא לזרוע הביצוע העיקרית שלו. כך, הוא שאף לפתור בעיות אזרחיות שאף גוף ממשלתי אחר לא הראה עניין או יכולת לפתור. למשל, נעשה שימוש במערכת המשפט הצבאית על מנת לעזור לכפריים שידם לא הייתה משגת להשיג עורך דין. הוקמה מערכת שבה כל אזרח יכול היה לשלוח מברקים למשרד ההגנה בבקשות עזרה או עם מודיעין לגבי נוכחות מורדים באזור, והדבר היה מטופל. הצבא גם הקים בתי ספר, מרפאות, חילק תרופות וסיפק מורים באזורים בהם היה מחסור.

מהבחינה הקרבית, הצבא אורגן בדיוויזיות של כאלף חיילים כל אחת. כל יחידה כזו הייתה למעשה גדוד עצמאי לחלוטין, עם יחידות מקצועיות נלוות. כל גדוד כזה קיבל לאחריותו אזור מסוים, ובו הוא היה אחראי לכל פעולות החוק והסדר. גדודים אלו היו מצוידים בכל הנשק הדרוש, אך בעיקר פעלו בסיוורם בכפרים וחמושים בנשק קל. כל גדוד כזה גם פיקח על המשטרה המקומית, שהייתה לא יותר מאוסף מקומי של מתנדבים שבתחילה היוו מטרה קלה להתקפות המורדים. אלו קיבלו אימונים וציוד רדיו, ופעלו בצירוף עם

¹¹⁹ Douglas Blaufarb, *The Counter-Insurgency Era: US doctrine and performance* (London: Macmillan, 1977) pp 23-

27

¹²⁰ על המעורבות האמריקאית ראו Wray R. Johnson & Paul J. Dimech, "Foreign Internal Defense and the Hukbalahap: A model Counter-Insurgency", *Small wars and Insurgencies*, 4 (1993) pp 29-52
Anthony Joes, *America and Guerrilla warfare*, (Lexington: University Press of Kentucky, 2000) pp 63

היחידות הלוחמות. צורת פעילות נוספת הייתה הקמה של יחידות צבאיות בנות כמה חיילים בודדים. אלו נשלחו לאזורים קשיי גישה או למעוזים של נוכחות מורדים, אספו מודיעין ותקפו בסיסים של המורדים.¹²¹ אמצעים אלו דומים מאוד לאלו שהופעלו במאלאיה ובמקומות אחרים על ידי הבריטים. תכנית אזרחית נוספת שהופעלה בפיליפינים הייתה תכנית של יישוב מחדש של עריקים מה"הוק". תכנית זו הייתה דומה במהותה לתכניות הבריטיות במאלאיה, והייתה לה השפעה רבה על המורל של פעילי הגרילה. עקרון שבבסיס התכנית הייתה הקמת קהילות מקרב עריקים של "ההוק" על אדמה שפונתה מנוכחות מורדים. התכנית תקפה ישירות את הניסיון של המורדים להתבסס על הצורך האזרחי בקרקע לעיבוד ואת המצוקה של התושבים עקב מחסור בה. הכפרים הוקמו על ידי יחידות הנדסה של הצבא והתיישב בהם גרעין של חיילים לשעבר, שפיקח על הניהול של הכפר. לתמיכה בפעולות הללו הממשלה הקימה מערכת תעמולה משוכללת, שהפיצה את המתרחש בפרים הללו לכל קצוות הארץ על ידי תמונות, סרטים, עלונים שפוזרו מעל אזורי נוכחות של המורדים וכדומה. התכנית עשתה רבות לעודד עריקות של מורדים, שרובם הוקסמו מהסיסמאות של הגרילה בדבר אספקה של אדמה להמונים.

אמצעים אלו ואחרים תרמו כולם לעלייה בפופולאריות של הממשלה ובתמיכה הכללית של האוכלוסייה בפעילותה. מגסאיסאי השתמש בצבא על מנת לדאוג שהבחירות של 1951 יהיו הגונות וחופשיות, בניגוד לבחירות של 1949 שזויפו בצורה בוטה. לאט אף בהדרגתיות המורדים הלכו ונחלו ומספריהם דוללו. העריקות והלוחמה הפסיכולוגית שהופעלה נגדם כגרמה להם חשדנות ופחד. היוזמות ההתקפיות של הצבא גרמו לרדיפתם של המורדים ולחוסר היכולת שלהם למצוא מחסה. בשלב מסוים הם נאלצו לעבור לאזור ההרים הלא מיושב במזרח האי לוזון. גם שם הם לא מצאו מנוחה, שכן כוח האוויר וארטילריה העדיף של הממשלה ויחידות החדירה העמוקות שלו רדפו את הגרילה גם שם, בהבדל אחד משמעותי – באזורים לא מיושבים היו פחות הגבלות על שימוש בכוח אווירי, עקב החשש המופחת מקורבנות חפים מפשע. למרות הניסיונות של המורדים לתקוף את הממשלה כממשלת בובות אמריקאית, העם הפיליפיני לא התרשם מהאשמות כאלה, שכן הנוכחות האמריקאית הייתה כמעט בלתי מורגשת, זאת בניגוד למעורבות האמריקאית בדיכוי המרד במדינה תחילת המאה. גם הניסיונות של המורדים לתקוף את הכפרים החדשים שהוקמו לא תרמו לפופולאריות שלהם בקרב האוכלוסייה. בנוסף, מבחינה לוגיסטית האיים שהרכיבו את המדינה היו מבודדים פיזית מכל מקלט חיצוני, וכך למורדים לא היה לאן לברוח או היכן להתארגן בבטחה. בסופו של דבר, העם הפיליפיני היה מורגל בדמוקרטיה והבין את מהות הניסיון הדמוקרטי. כך, הוא התרעם בתחילה מכך שהממשלות הראשונות באי לא פעלו לפי המודל הדמוקרטי המקובל. אך ברגע שהופיע מנהיג שהיה מחויב לשנות מצב זה, האוכלוסייה נתנה בו את אמונה ואפשרה לו לבצע את מה שהיה נחוץ על מנת לבנות מערכת שלטון טובה ויעילה יותר. אמון זה, שהיה לו הן בסיס אידיאולוגי אך בעיקר אישי, היה קריטי להצלחת תכניות הממשלה, והוא היה חסר באופן מובהק במקומות אחרים בהם התרחשה מרידה, והבולטת שבהם היא דרום ווייטנאם.

ההצלחה המוחצת בפיליפינים הייתה במידה רבה פרי פעילותו של מנהיג פיליפיני מקומי, ולא של כוחות הצבא האמריקאי. חשוב לציין שבניגוד לבריטים או לצרפתים, לארה"ב לא הייתה שליטה ישירה על אימפריה

¹²¹ Douglas Blaufarb, *The Counter-Insurgency Era: US doctrine and performance* ((London: Macmillan, 1977) pp 28-34

קולוניאלית כלשהי, לפחות לא במזרח אסיה. עם זאת הייתה לה נוכחות באזורים רבים בעולם ובעיקר היא הייתה פעילה בתמיכה בממשלות מקומיות כנגד ארגונים קומוניסטים בארצם. לכן, בניגוד לבריטים והצרפתים, ארה"ב כמעט ולא הייתה מעורבת ישירות במבצעים הצבאיים נגד ארגוני הגרילה השונים, וגם לא היה לה ארגון אזרחי קולוניאלי בעל ניסיון. למעט ווייטנאם, רוב פעילותה של ארה"ב בתקופה שלאחר מלחמת העולם השנייה התמצתה בפעילות של כוחות מיוחדים ובעיקר במתן ייעוץ ותמיכה כלכלית ופוליטית למשטרים מקומיים, שעליהם הוטלה האחריות הכוללת להבסת תנועות המרד במדינותיהם. כך היה למשל ביוון ב-1947, וכך היה גם בפיליפינים ובמקומות אחרים. האמריקאים התרכזו בעיקר בפעולות צבאיות מוגבלות ובניסיון לחזק את השלטון המרכזי. רק כשאמצעים אלו נכשלו וכמוצא אחרון, ארה"ב הרגישה מחויבת (גם אם נגד רצונה) להכניס את צבאה לפעולה, מתוך אמונה וציפייה שהארגון העדיף שלו יביא את התוצאות המקוות, ובמהרה. ציפייה זו נבעה מחוסר ניסיון והיכרות מעשית עם ארגון ויישום תכניות אזרחיות נגד מרידה. האמריקאים הסיקו שני לקחים (נכונים) מהניסיונות השונים שאותם הם בחנו בתחום של לוחמה נגד מרידות: האחד, ניתן לנצח בסוג מלחמה כזה. והשני, שעל מנת לנצח יש לזכות בתמיכתה של האוכלוסייה המקומית. עם זאת, ובהתאם לאופי התקפי המסורתי של הצבא האמריקאי, האוכלוסייה, יותר משהייתה יעד לטיפול ובסיס למדיניות, הייתה מטרה לכיבוש (צבאי, לא תודעתי). היא הייתה יותר נכס צבאי, ופחות מוקד לפעילות אזרחית המכוונת לשיפור מצבה כמטרה בפני עצמה. במחשבה האמריקאית, האוכלוסייה היא נכס שיש "לזכות בו", על מנת שניתן יהיה אחר כך להביס את המורדים צבאית. למרות ההבנה של האמריקאים את מהות המלחמה המהפכנית, את ההקשר הבינ"ל שלה ובעיקר את התנאים המקומיים להצלחתה – הם הכניסו לקחים אלו לתוך מסגרת חשיבה קלאוזוביציאנית בעיקרה, שטוענת שכל הפעולות האזרחיות הנחוצות הללו מטרתן אחת – להחליש את לוחמי הגרילה על מנת שניתן יהיה להשמידם תוך שימוש באלמות.¹²²

חשיבה זו משתקפת גם במושג שניתן על ידי האמריקאים לפעולות אלו: Pacification – מושג זה תורגם בעברית ל"השכנת שלום". עם זאת במובנו המילולי הוא מתאר יותר פעולה של "השקטה" (ולא במקרה המונח משמש גם לתיאור פעולה של הרגעת תינוק). מבחינת האמריקאים, את האוכלוסייה יש להשקיט, על מנת שלא "תפריע" לפעולות הצבא במלחמתו במורדים המקומיים.

לכן במקרים רבים וכמו בצרפת, הצבא האמריקאי הוא זה שהיה אחראי על ביצוע מרבית הפעולות האזרחיות בשטח. אך בניגוד לצבא הצרפתי, מבחינת הצבא האמריקאי התחום האזרחי כפוף לתחום הצבאי, ולא להיפך. חמושה בגישה זו הגיעה ארה"ב למלחמת ווייטנאם. בשל כך כפי שנראה, למרות שמבחינה טכנית היא הפעילה את כל התכניות "הנכונות", בסופו של דבר היא נכשלה בשבירת כוחה של הגרילה במדינה. כישלון זה הביא אותה לחשיבה מחודשת על תיאוריות נגד-מרדנות (COIN) והתנאים להצלחתן, וכיום היא "יישרה קו" במידה רבה עם הקונצנזוס המערבי. עיקרו, מלחמות נגד-מרדות (COIN) הן אתגר פוליטי יותר מאשר מאמץ צבאי. שימוש רק באמצעים צבאיים ובגישה המכוונת להשמדה של הכוח הלוחם של היריב דינה להיכשל, שכן תנועות מרד תלויות באוכלוסייה ומתבססות עליה. זהו שדה הקרב האמיתי, ובו יש "לנצח".

¹²² Kalev I. Sepp "best practices of counterinsurgency", *Military review* (85) 3 (May-June 2005), 8-12
<http://smallwarsjournal.com/documents/sepp.pdf>, טל טובי, כמו לאכול מרק בסכין: הניסיון האמריקאי בוייטנאם (תל אביב: מערכות, 2006), 71-78.

מלחמת ווייטנאם, תיאוריית המלחמה המוגבלת ולוחמה א-סימטרית

לאחר מלחמת העולם השנייה נוצרה בעולם מערכת דו קוטבית של מאזן כוחות, בה ישנם 2 גושים פוליטיים וצבאיים יריבים המתמודדים ביניהם על הגמוניה בעולם. כל גוש כזה מונהג על ידי מדינה גדולה וחזקה. מבחינת ארה"ב לכן, המחשבה הצבאית באותה תקופה כוונה באופן בלעדי להתמודד עם מלחמה קונוונציונאלית בהיקף רחב מול הכוחות הצבאיים של בריה"מ. המחשבה השלטת הייתה שמלחמה כזו תנוהל באירופה לאחר תוקפנות של הסובייטים. בשנות החמישים עם זאת, החל פיתוחם ההדדי של נשקים להשמדה המונית. ברגע שלמדינות משני צידי מתרס היו נשקים שביכולתם להשמיד את כל האנושות, החל לגבור החשש מפני עימות צבאי חזיתי. מסיבה זו העימות הבסיסי הופנה לזירות פריפריאליות, שבהן המעצמות ניהלו את המאבק ביניהן דרך שליחים מקומיים מתוך מחשבה שניצחונות כאלה יובילו "לאיגוף" פוליטי של המעצמה השנייה ולהשגת יתרון כלכלי, צבאי ודיפלומטי. כך, כל סכסוך, אפילו המקומי ביותר, "זכה" להתעניינות ומעורבות של כוחות זרים. לתוך ההקשר הבינ"ל הזה נכנסו הניסיונות השונים מצד תנועות מהפכניות ולאומיות בעולם השלישי להשתחרר מעול קולוניאליזם המערבי. כפי שראינו, אימוץ הדוקטרינה הקומוניסטית המהפכנית נתן בידי תנועות אלו את הכלי להתמודד עם המערב.

לכן בתקופה זו הוחל בפיתוח תיאוריות של מלחמה מוגבלת. לאחר מלחמות העולם והפיתוח של נשק גרעיני היה חשש רב מפני מלחמה בין המעצמות שתוביל לחיסול האנושות. במצב בינלאומי דו קוטבי כפי שהיה לאחר מלחמת העולם השנייה, ניהול מלחמות לפי התיאוריות של קלאוזוביץ בדבר השמדה מוחלטת נהייתה בעייתית לאור הנשקים הרבים שהיו לרשות כל אחת המעצמות. אבל הניסיון של מלחמת קוריאה הבהיר שהמעצמות הגרעיניות כן יכולות לנהל מלחמה ביניהן מבלי לגלוש לאלימות ישירה וחזיתית. זאת מכיוון שהמלחמה מנוהלת על ידי "שליחים" מקומיים. אם כך, יש לחשוב כיצד לנהל מלחמות כאלו, ואיך לשמור שהם אכן לא יגלוש לאלימות ישירה בין המעצמות. כך, כל מדינה הוכרחה להגביל את המטרות והאמצעים שהיא יכלה להפעיל בכל מלחמה, לא משנה היכן, זאת מחשש להתערבות המעצמה האחרת. ההגבלה של המטרות אם זאת גרמה לסכסוכים להיות "לא כדאיים", ולכן התמריץ להסלים את המלחמה הוא פחות. למרות זאת, עדיין היה צורך לנצח בעימותים השונים שכן הפסדים מרובים יקרינו לרעה על מרחב ההשפעה של כל גוש. הדרך היחידה לגרום לצד השני לסגת מהסכסוך היא לגרום לו לשלם מחיר רב יותר מאשר הוא יוכל לקבל מניצחון. זאת ניתן לעשות על ידי התשה של היריב.¹²³

התיאורטיקנים של סוג מלחמה זו עסקו אם כן בתקשורת פוליטית ושיטות העברת מסרים, בתיאוריות של "משא ומתן", בתיאוריות פסיכולוגיות של הסלמה וכדומה.¹²⁴ כל המושגים המתקשרים למושג המלחמה המוגבלת – התשה, הרתעה, הגבלה של מטרות – מניחים כפיפות של האמצעים הצבאיים לאלה המדיניים. כלומר מלחמה נעשית כלי בתחרות פוליטית נגד המעצמה המתחרה. החשש מפני הסלמה והשימוש בנשקים להשמדה המונית חייבו שליטה פוליטית על כל האמצעים הצבאיים בדיוק על מנת למנוע שימוש בכל מגוון

Robin Brown, "Limited War", in McInnes & Sheffield, *Warfare in the Twentieth Century* (Unwin Hyman: ¹²³ London, 1988), P.169-171
Brown, *Ibid.* Pp. 173-176 ¹²⁴

האמצעים הצבאיים הללו. לכן, יותר מאשר שסוג מלחמה זה הוא תחרות בהפעלת אלימות מאורגנת, הוא למעשה תחרות בשליטה פוליטית ובהפגנה של נחישות להקדיש יותר משאבים ולספוג יותר נפגעים מאשר השני מוכן.

מסקנה זו הובילה חוקרים מסוימים לטעון, שהמלחמה נהייתה "פוליטית", במובן זה שלא המשאבים הצבאיים חשובים במלחמה ושהניצחון לא ייקבע על ידי קריטריונים צבאיים קלאסיים (כגון תפיסת שטח, זמן שלקח להכריע את היריב, השמדת כוחו הלוחם של האויב וכדומה) אלא על ידי העוצמה הפוליטית והנחישות של ההנהגה האזרחית. החוקר הבולט ביותר שהשמיע טיעונים אלו הוא רוברט אוסגוד (Robert Osgood). לדבריו, במלחמות החדשות אין משמעות להריסת הכוח הלוחם של האויב שכן מי שקובע את היעדים במלחמה היא ההנהגה הפוליטית. לכן הקריטריונים החשובים לניצחון הם לפיכך המדיניות הפוליטית המופעלת, היכולת להציב מטרות ברורות לצבא, התיאום בין המערכות השונות שאחראיות על יישום המדיניות, ובעיקר מידת הנחישות שההנהגה מציגה על מנת "לנצח".¹²⁵ דבר זה תלוי כמובן במגוון של תחומים פוליטיים פנימיים, הקשורים בין השאר לאופי המערכת הפוליטית בכל מדינה ולהקשר הפוליטי והגיאוגרפי המיוחד של כל מקרה ספציפי של מלחמה.

התיאוריות השונות נתקלו במציאות הפוליטית של המאה ה-20, שעיקרה תהליך דה קולוניזציה ומאבקים בכל רחבי העולם נגד ההגמוניה המערבית. השימוש, שכבר תואר, בידי תנועות שונות בכלי הצבאי של גרילה, נותח פעמים רבות מבעד לעיניים הללו של היריבות הבין גושית. אם על המעצמות (ומדינות החסות שלהן) נגזר להגביל את מאמצייהן מחשש להתערבות של המעצמה היריבה, האם אין זה אומר שבהכרח מדינות אלו יפסידו? מכיוון שאינם יכולים להפעיל את מלוא עוצמתן הצבאית אין ביכולתם להביס את הגרילה. לכאורה זו הייתה המסקנה מהמקרה המפורסם ביותר של מלחמה באותה תקופה – מלחמת וייטנאם. מלחמה זו הייתה הזירה הראשונה בה כוחות צבאיים של ארה"ב היו מעורבים בפועל ובהיקף כל כך נרחב בלחימה נגד הגרילה. לכן חשוב לבחון את דרך התמודדותה עם האיום החדש ואת ההשפעה שהייתה לזה על התפתחותם של עימותים במחצית השנייה של המאה העשרים.

מראש נציין שאין הכוונה לבצע כאן סקירה נרחבת של כל מהלך המלחמה על היבטיה הפוליטיים והצבאיים. המטרה כאן היא רק להאיר היבטים ייחודיים שבאו לידי ביטוי בעימות ואת השפעתם על ההתפתחות העתידית של החשיבה הצבאית בנוגע לניהול עימותים בין צבאות מדינות ותנועות וארגונים לא מדינתיים. כבר בהתחלה חשוב לציין, שהדינאמיקה שלבשה מלחמת וייטנאם בין ארה"ב לכוחות הגרילה הקומוניסטים בתוך דרום וייטנאם הייתה דומה מאוד לזו של המלחמה שקדמה לה. אמנם היו כמה מאפיינים מיוחדים שנבעו מהמצב הגיאוגרפי-אסטרטגי והבינ"ל ושהיו אופייניים לסכסוך השני, אך בחינת הקשר בין ההתקדמות של הפעולות הצבאיות על הקרקע והתהליכים הפוליטיים שהתקיימו בתוך ארה"ב מוכיחה שבשני הסכסוכים הללו התחולל תהליך דומה שעמד בבסיסו של מודל תיאורטי חדש של עימות א-סימטרי שהתפתח בשנים אלו. תהליך זה, כמו גם המודל שהתפתח ממנו, יתוארו להלן.

¹²⁵ ראו Robert Osgood, *Limited war revisited* (Boulder: Westview Press, 1975), p 1-14

המעורבות של האמריקאים בווייטנאם החלה עוד כשהם הושיטו עזרה לצבא הצרפתי שנלחם שם, על ידי ייעוץ צבאי, תמיכה לוגיסטית ובעיקר כלכלית. לאחר הסכם ז'נבה, נשארו בחלק הדרומי של ווייטנאם לוחמי גרילה קומוניסטים רבים. לאחר שהיה ברור שהחלוקה של ווייטנאם שהייתה אמורה להיות זמנית, תימשך עוד זמן רב, פתחה צפון ווייטנאם בניסיונות להחליש את הדרום. תהליך זה החל ב-1959 עם הקמת תנועת ה-ווייט קונג (Viet Cong). תנועה זו הייתה דומה במהותה לזו לתנועת הווייט מין שקדמה לה. היא פעלה בכפרים שבגיונגלים ובהרים של דרום ווייטנאם. שם הם פעלו לחזק את שליטתם על האוכלוסייה על ידי ביצוע רפורמות אגראריות שונות, ארגון פוליטי וחינוכי, ושימוש בשיטות של טרור סלקטיבי נגד מתנגדיהם- אנשי ממשל, רופאים, מורים ובעלי קרקעות.¹²⁶ בנוסף היא כמובן קיבלה תמיכה מצפון ווייטנאם ומסין, שהעבירו לה אספקה ותמיכה לוגיסטית דרך מה היה קרוי "נתיב הו צ'י מין" (שעבר גם דרך קמבודיה ולאוס). לאורך הנתיב הוקמו בסיסים רבים של הגרילה שם הם היו יכולים להתארגן בנחת בין פעולות צבאיות, לאגור נשקים, להתאושש מפגיעות וכדומה.

צבא דרום ווייטנאם היה חסר יכולת להתמודד עם האיום הנ"ל, והוא ספג תבוסות קשות ביותר, מה שאילץ את ארה"ב להיות יותר ויותר מעורבת בלחימה על מנת לתמוך בבעלת בריתה נגד מה שנתפס כמזימה קומוניסטית להשתלט על כל אסיה. בתחילה האמריקאים רק תמכו לוגיסטית בצבא דרום ווייטנאם ושלחו יועצים צבאיים (אנשי הכוחות המיוחדים לרוב) על מנת לארגן את יחידות הצבא המקומי. התנאים הבינלאומיים בתחילת שנות ה-60 אילצו את ארה"ב להגביר את מעורבותה הפיזית במאבק. תנאים אלו כללו את הניצחון של קסטרו בקובה נגד משטר שנתמך על ידי ארה"ב, כשלון הפעולה האמריקאית ב"מפרץ החזירים" ב-1962, ההחלטה של צרפת לסגת מאלג'יריה לאחר שנים רבות של לחימה שם (1962) ועוד גורמים נוספים, שביחד הבהירו לדעת האמריקאים את הסכנה הנובעת מהקומוניזם העולמי ואת הצורך להתמודד באופן נחרץ עם מלחמות הגרילה החדשות.

כך, בתהליך איטי אך ברור, ארה"ב תגברה את כוחותיה במדינה, בעוד הממשל הדרום ווייטנאמי מתגלה במלוא חולשתו. ב-1963 נרצח המנהיג הדרום ווייטנאמי, ושבועיים אחר כך נרצח גם קנדי. סגן הנשיא, לינדון ג'ונסון, שהחליפו בתפקיד החל לתגבר יותר את כוחות ארה"ב בווייטנאם. עם התחזקות כוחות הגרילה, מתקפותיהם נעשו נועזות יותר. משנת 1965 החלה צפון ווייטנאם להחדיר יחידות צבא סדירות מעבר לגבול על מנת לתקוף את הצבא הדרום הווייטנאמי, זאת בניגוד לדעתם של מנהיגי סין ובריה"מ שחששו מגלישה של העימות למלחמה כוללת בינם ובין ארה"ב.¹²⁷ ואמנם, באותה שנה החליט הנשיא האמריקאי לתגבר את היועצים הצבאיים בווייטנאם עם חיילים קרביים. חשוב לציין שבאותה תקופה התמיכה של דעת הקהל האמריקאית בצעד זה הייתה גורפת, שכן הדבר הוצג כהתנגדות לקומוניזם וכתמיכה בבעלת ברית חשובה. כל שהחלף הזמן עם זאת, לא ניתן היה להציג הצלחות בולטות. מספר החיילים הלך ועלה (עד שהגיע ליותר מחצי מיליון חיילים), לא היו קרבות מכריעים שניתן היה להציג בעוד מספר החללים הולך ועולה. בנוסף, הווייט קונג הצליח להרחיב את בסיס שליטתו באוכלוסייה בעוד הממשל הדרום ווייטנאמי הולך ונחלש, מה שערער את המטרה הבסיסית של ארה"ב לייצב את המערכת הפוליטית בדרום על מנת שתוכל להתמודד בעצמה נגד התוקפות הקומוניסטיות. לצבא האמריקאי בעצמו הייתה בעיה כיצד להעריך את התקדמותו. בשלב מסוים הוחלט, במיטב המסורת הקלאוזוביציאנית, שאם ניתן יהיה לפגוע בכוח הלוחם של הווייט קונג בקצב מהיר

¹²⁶ Spencer C. Tucker, *Vietnam* (Lexington: University press of Kentucky, 1999), pp. 92-93
¹²⁷ Stanley Karnow, *Vietnam: A history* (Harmondsworth, Middlesex : Penguin Books, 1984), pp. 323-327

יותר מאשר הוא מסוגל לגייס לוחמים חדשים, אזי הוא בסופו של דבר יחוסל וכך הגרילה תושמד לחלוטין. הייתה זו גרסא אמריקאית למלחמת התשה. מכיוון שלוחמי הגרילה סרבו להילחם נגד הצבא האמריקאי אלא אם כן הובטחה להם העליונות הטקטית, האמריקאים נקטו גישה התקפית של חדירה לשטחים בהם הגרילה הייתה פעילה על מנת להכריח את הגרילה להיחשף. ברגע שזה קרה הצבא האמריקאי הפעיל את כל עוצמת האש שברשותו על מנת לחסל את הכוח הלוחם הנגדי. הגישה הזו, שנקראה "חפש והשמד", הביאה לכך שהקריטריון העיקרי למדוד הצלחה היה כמות הלוחמים ההרוגים. הלחץ של מפקדים על פיקודיהם לגרום להרג רב ככל האפשר הביא להפעלה מאוד ליברלית של עוצמות אש אדירות, שמטבע הדברים גרמו להרס וחורבן רבים (במקרים מסוימים נעשה שימוש באלף פגזי ארטילריה על כל לוחם ווייט קונג שנהרג!).¹²⁸ חשוב לציין שפעולות אלו הוגבלו לשטח של דרום ווייטנאם ורק מאוחר יותר התקיימו בצורה מוגבלת גם בשטח של צפון ווייטנאם, קמבודיה ולאוס. בסופו של דבר, מסיבות שונות ארה"ב לא יכלה לתמיד באסטרטגיה כזו לאורך זמן, ולכן היא הפסידה.

התוצאות השליליות הללו של המלחמה הובאו לציבור האמריקאי על ידי עיתונאים בתוך ווייטנאם, וגרמו להתרעמות רבה בתוך ארה"ב. כך, ככל שהמלחמה התארכה והצבא האמריקאי לא הצליח לחסל את המורדים בדרום, נשמעו קולות שקראו להגביר את הנוכחות הצבאית ואף לפעול נגד התומכים של הגרילה – צפון ווייטנאם ואפילו סין. למרות זאת ההנהגה הפוליטית האמריקאית במודע נמנעה מלהקדיש את מלוא המשאבים הצבאיים שברשותה למלחמה, למשל פלישה רחבת היקף לצפון ווייטנאם, הפצצות אסטרטגיות מוגבלות בקמבודיה ולאוס והבסיסים של הווייט קונג בהן, וכדומה. לצבא לא ניתן חופש הפעולה שהוא דרש, ואילו להנהגה האזרחית לא הייתה אסטרטגיה ברורה כיצד ניתן יהיה לנצח, ומה למעשה יהווה "ניצחון".¹²⁹

מקובל לראות את נקודת המפנה במלחמה בשנת 1968 עם מתקפת ה"טט" (Tet – ראש השנה הווייטנאמי) המפורסמת. התקווה הייתה שמתקפה רחבה תשבור את הקיפאון צבאי, ותעורר את דעת הקהל בדרום ווייטנאם (ולא בארה"ב) נגד הנוכחות האמריקאית במדינה. המתקפה נערכה באופן סימולטני בערים מרכזיות בכל רחבי ווייטנאם, ואף כללה השתלטות זמנית על שגרירות ארה"ב ומפקדת הכוחות האמריקאיים בעיר סייגון. לאחר ההלם הראשוני, הצבא האמריקאי הגיב במתקפה משלו, והצליח להדוף את לוחמי הגרילה חזרה לכפרים. בקרבות שנערכו נהרגו יותר מ-100,000 לוחמים קומוניסטים מול 4,000 חיילים אמריקאים הרוגים וכ-20,000 פצועים. המתקפה גרמה להלם גדול בציבור האמריקאי, שלא הוכן כלל לאפשרות שארגון גרילה קומוניסטי שהאמריקאים נלחמו נגדו ב-5 השנים הקודמות, יכול להוציא לפועל מתקפה כזו נועזת ונחושה. עד אז האמריקאים ראו במלחמה כפעולה סיוזיפית בעיקרה של פטרולים, מארבים ופעילות חיפוש אין סופית בג'ונגלים ובהרים. מתקפת הטט הביאה לציבור האמריקאי במהירות ובאינטנסיביות מראות לחימה רחבת היקף, מתקפות טילים וארטילריה, ערים וכפרים הרוסים ובעיקר חיילים פצועים קשה או הרוגים, כל זה במקומות שמרבית האמריקאים לא שמעו עליהם או סברו שהם תחת שליטת הצבא האמריקאי.¹³⁰ בכלל, המתקפה חשפה את מערומי הצבא בכך שתפסה אותו בלתי מוכן.¹³¹

¹²⁸ ראו טל טובי, "מדית הצלחה במלחמה נגד גרילה: מלחמת ווייטנאם כמקרה מבחן", ביטחון לאומי, גיליון 7 (אוגוסט 2009), ע"ע 54-59.

¹²⁹ <http://www.globalsecurity.org/military/ops/vietnam2.htm> "Globalsecurity, "Vietnam War" (28.09.2010)

¹³⁰ Kevin Buckley, "Pacification's deadly price", *Newsweek* (19.06.1972), pp 42-43

<http://chss.montclair.edu/english/furr/Vietnam/buckley.html>

¹³¹ Karnow, *Op cit*, pp. 523-529

מבחינה צבאית גרידא, המתקפה נכשלה כישלון חרוץ. שוב היא ביטאה את הפזיזות של הכוחות הקומוניסטיים במעבר מלוחמת גרילה ללוחמה קונוונציונאלית. אבל כבר ראינו שלוחמה בין מדינות ולבין ארגונים השואפים להשתלט על השלטון או לגרום לנסיגה של כוח זר היא מיוחדת בכך, שיותר מקריטריונים צבאיים מסורתיים לניצחון, חשובים בה בעיקר קריטריונים אחרים, לא צבאיים. מלחמת ווייטנאם הוכיחה את האופי המיוחד הזה של העימותים המודרניים בבירור. מתקפת הטט גרמה למשבר פוליטי וציבורי עמוק מאוד בתוך ארה"ב. מעבר לכישלון המודיעיני, שכדוגמתו לא היה מאז פרל הרבור, דעת הקהל בארה"ב נחשפה בעיקר לכל זוועות המלחמה, למוות ולהרס הרבים ובעיקר לחוסר התחלת של הלחימה, שכן למרות כל המאמצים הקומוניסטים המשיכו להילחם. כך, לא רק שארה"ב אינה מנצחת (ולא נראה שהיא עומדת לנצח בקרוב), אלא במהלך המלחמה היא, לפי ההשקפה הציבורית דאז, מבצעת מעשים נוראים ולא מוסריים שמסתיימים בהרס ומוות רבים ואף תומכת במשטר שמדכא את אזרחיו ואינו דמוקרטי. כל אלו נתפסו כמערערים את העקרונות הבסיסיים שלמענם ארה"ב נלחמה מלכתחילה! להשקפה זו תרמו אירועים כמו הטבח בכפר מיי לאי (My Lai) ב-1968¹³² והפרשה של רצח סוכן כפול בידי יחידה של הכוחות המיוחדים שנה לאחר מכן.¹³³

באופן בסיסי, המתקפה הביאה את המלחמה לכל סלון ובית קפה בתוככי ארה"ב, מה שיצר מיד דיון נרחב על המטרות, היעדים והסיכויים של ארה"ב לנצח במלחמה. אמנם, חשוב לציין שגם לפני המתקפה היו קולות בציבור האמריקאי שביקרו הן את המדיניות האמריקאית בווייטנאם והן את הנוכחות הצבאית במדינה, ואף הביאו את הכישלון הצרפתי כהוכחה לחוסר היכולת לנצח.¹³⁴ אך דיון זה היה בעיקר נחלתם של קבוצות מומחים, דיפלומטים ועיתונאים, ולא כלל ברובו את הציבור הרחב. המתקפה - והכיסוי הטלוויזיוני שלה - שינו כל זאת. ברגע שהציבור נחשף לנעשה במדינה ולקיפאון הצבאי בה, הוא החל ללחוץ על מנהיגיו לסגת. הנשיא ג'ונסון, שהבטיח לציבור בשנים שקדמו שהמלחמה מתקדמת בשביעות רצון ושלוחמי הגרילה מפחדים להיכנס לקרב חזיתי עם הצבא, שהם בורחים ממנו ושהם משתמשים בטרור נגד האוכלוסייה על מנת לשרוד (תיאור שנכון עובדתית אך הצגתו בצורה כזו מסלפת כמובן את האסטרטגיה הבסיסית של הווייט קונג), נחשף גם הוא בחולשתו. הביקורת כלפיו וכלפי כל ההנהגה הכריחה אותו לא להתמודד בבחירות הבאות לנשיאות שהיו עתידות להיערך בנובמבר 1968. עוד לפני כן הוא סירב לבקשת הצבא לשלוח עוד 200,000 חיילים לווייטנאם, ובכך הודה למעשה שהאסטרטגיה השלטת להתיש את המורדים על ידי הגברה של המאמצים צבאיים והלחץ הצבאי עליהם - נכשלה.

התבוסה הצבאית של הקומוניסטים הייתה למעשה ניצחונם הגדול, שכן היא גרמה למחלוקת עמוקה בציבור האמריקאי. "תנועת השלום" בארה"ב הלכה וגדלה, והיא כללה קבוצות הולכות וגוברות בקרב האוכלוסייה – סטודנטים, שחורים, פעילי זכויות אדם, אנשי דת ואפילו חיילים משוחררים. החלו הפגנות נגד המלחמה, רציחות פוליטיות, הפגנות סטודנטים, מתקפות נגד מרכזי גיוס של הצבא, השתלחות ושנאה ציבורית של חיילים אמריקאיים ששירתו בווייטנאם, שהבהירו את האפקט החברתי המפלג שהיה למלחמה על הפוליטיקה

¹³² <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/64344.stm> "Murder in the name of war", BBC (20.07.1998)

¹³³ Bob Seals, "The Green Berets affair: A brief introduction" (2007)

<http://www.militaryhistoryonline.com/20thCentury/articles/greenberets.aspx>
¹³⁴ Karnow, *Op cit* pp 539-542

הפנימית של ארה"ב.¹³⁵ ככל שהפילוג גבר, המחיר של המלחמה עלה, שכן הסכנה עתה הייתה לא לתבוסה צבאית או לאיבוד אינטרסים חיוניים בדרום מזרח אסיה, אלא הייתה זו סכנה לקיומה התקין של **המערכת הדמוקרטית האמריקאית עצמה**.

בהתאם לכך, הנשיא הנבחר החדש, ריצ'רד ניקסון, הכריז על אסטרטגיה חדשה, שעיקרה העברת מאמץ הלחימה לממשל הדרום ווייטנאמי וסופה נסיגת הכוחות האמריקאיים כולם מווייטנאם. מדיניות זו כונתה "ווייטנאמיזציה", שבבסיסה עמד המאמץ ליצור יחידות לוחמות עצמאיות בתוך צבא דרום ווייטנאם והיא נועדה לאפשר לצבא האמריקאי לסגת.¹³⁶ בכך למעשה הנשיא הכריז על ניצחון האסטרטגיה של המורדים הקומוניסטים, שכל מטרתם הייתה להביא לנסיגת ארה"ב מהמדינה ולהפסקת תמיכתה בדרום. הכרזה זו אמנם לא תרמה למורל של החיילים האמריקאיים בווייטנאם, שאף אחד מהם לא רצה להיות החלל האחרון במלחמה שעמדה לפני סיום, אך היא הייתה הכרחית. דרך השימוש בשיטות גרילה הקומוניסטים הצליחו להימנע מעימות קרבי עם הצבא האמריקאי, דבר שהיה מוביל ללא ספק לתבוסה צבאית. בו בזמן, ההתשה שלו של הצבא, וחוסר היכולת של ארה"ב להגדיר בבירור את התנאים לניצחון ובעיקר להחליש את הווייט קונג לא רק מבחינה צבאית אלא מבחינה פוליטית, הביאו לכך שעת הקהל בתוך ארה"ב התייאשה מהסיכוי לנצח במלחמה. הציפייה הראשונית לניצחון נגד כוח קטן, עלוב, לא חמוש ושל מדינה אסיאתית נחשלת התחלף בייאוש וכעס על חוסר האונים של ההנהגה הפוליטית והצבאית להביא להכרעה.

על רקע תחושות ציבוריות אלו, ארה"ב הייתה למעשה נכה דיפלומטית וצבאית. לא הייתה ביכולתה להסלים את המלחמה, ולמעשה מנהיגיה הודו שבכוונתם לסגת בסופו של דבר מהמדינה. במאי 1968 הוחל בשיחות שלום, אך אלו לא הובילו להסכמות. רק לאחר הבחירות לנשיאות של 1972 (שבהם נבחר ניקסון לכהונה שנייה) ובעיקר התפתחויות כמו הסכסוך הסיני-סובייטי ומדיניות הדטנט שהחלישה מתחים גלובליים, כונסה ועידת פריז. בינואר 1973 נחתם הסכם שלום בין הצדדים, שהכריז על הפסקת אש ושחרור שבויים אמריקאיים בתמורה לנסיגה של צבא ארה"ב מהמדינה. הוסכם גם שהעתיד של ווייטנאם ייקבע ב"דרכי שלום". למרות זאת הוסכם שכל הכוחות הקומוניסטים יישארו בשטחים בהם הם שלטו ועל הצפון לא נאסר לספק ללוחמים בדרום אספקה ונשק.¹³⁷ דבר זה כמובן השאיר את המקור לסכסוך בווייטנאם על כנו ופתח את הפתח להשתלטות הסופית של הצפון על כל המדינה. ואכן, ב-1975 צפון ווייטנאם תקפה את הדרום והשתלטה עליה תוך מספר שבועות. למרות הבטחתו הקודמת של ניקסון לעזור לדרום על ידי הפצת מטרת בצפון ווייטנאם הסנאט סירב לאשר את התקציבים הדרושים לכך (מה גם שניקסון הודח שנה לפני כן בפרשת "וوترגייט"). כך באה לידי סיום המלחמה בכישלון מוחלט של כל היעדים הפוליטיים שארה"ב הציבה לעצמה.

נסיגת ארה"ב מווייטנאם הוכיחה כמה לקחים חשובים :

מבחינת התיאוריה הצבאית האמריקאית, האמריקאים הפעילו את כל האמצעים אותם למדו מהניסיון של הבריטים והצרפתים. הם הבינו את התיאוריות המהפכניות של מאו וגיאפ ואת החשיבות של תמיכת האוכלוסייה במאבק הזה. מבחינה צבאית ואזרחית הם הפעילו את כל האמצעים "הנכונים" – יישוב מחדש

¹³⁵ Spencer C. Tucker, *Vietnam* (Lexington: University press of Kentucky, 1999), pp. 143-149

¹³⁶ Tucker, *Op cit*, pp. 154-159

¹³⁷ להסכם המלא ראו "The Paris peace accord"

http://home.earthlink.net/~proudvietnamveteran/americans_working_together/id13.html

של כפריים בכפרים מאובטחים (Strategic Hamlet Program), שבהם ניתנה תשומת לב רבה לצרכי האוכלוסייה. הוקמו מיליציות מקומיות וחוזקה המנהיגות המקומית. מבחינה צבאית אופרטיבית, הוקמו יחידות סיירים שפעלו על בסיס מודיעין מקומי, ואף שהו ביחידות קטנות בשטח זמנים ארוכים במארכים נגד לוחמי גרילה. הופעלו תכניות של לוחמה פסיכולוגית ועידוד עריקות, דומות לאלו שהופעלו בפיליפינים ומאלאיה.¹³⁸

למרות זאת, הצבא האמריקאי נכשל כישלון בולט בחסימת גבולות מרחב הלחימה. בניגוד ל"קו מוריס" שהוקם באלג'יריה, המורדים בווייטנאם יכלו להמשיך לקבל אספקה ממדינות תומכות כמו צפון ווייטנאם וסין, דרך לאוס וקמבודיה. ההנהגה הפוליטית בארה"ב התחייבה להגן על שלמותם של מדינות עצמאיות אלו ולכן הטילה מגבלה על הצבא בפעילותו שם. אי האפקטיביות של הפעולות האמריקאיות לחסום את הנגישות של הגרילה ל"אזור המקלט" שלה תרמה להתמשכות המלחמה ובעיקר תרמה לגלישתה לזירות לחימה אחרות (תקשורתיות, פוליטיות). בכך היא הביאה לידי ביטוי את כל החסרונות של מדינה דמוקרטית בעת לחימתה בתנועות גרילה. לכן האמריקאים נכשלו הן מבחינה צבאית והן מבחינה פוליטית.¹³⁹

ההבדל נוסף בבווייטנאם היה שאם הבריטים במאלאיה וממשלת הפיליפינים הבינו את האתגר הפוליטי שתנועת המרד הציבה בפניהם, הצבא האמריקאי ובעיקר ממשלת דרום ווייטנאם לא השכילה לבצע את הרפורמות הדרושות בממשל על מנת לזכות שאמון האוכלוסייה במטרותיה. ארה"ב לא הצליחה לשכנע את ממשלת דרום ווייטנאם בחשיבות העניין, ובנוסף, הצבא האמריקאי עצמו לחץ לתת יותר דגש לפעולות הצבאיות. בניגוד לבריטים והצרפתים, האמריקאים היו חמושים בגישה יותר מכוונת לחימה, שמטרתה חיסול הכוח הלוחם של היריב. אחת הבעיות שלהם הייתה, שגם בכך הם נכשלו שכן עקב שיקולים פוליטיים, נמנע מהם לחסות מבחינה צבאית את הגישה של הגרילה לזירות פעולה אחרות. אזורי המקלט ונתיבי המילוט והאספקה של הווייט-קונג לא נחסמו, וכך הם יכלו להמשיך ולהילחם עוד שנים רבות מבלי לסבול ממחסור בנשק או בלוחמים. בעיה נוספת שמכיוון שבלוחמת גרילה ההבחנה בין אזרחים וחיילים מטושטשת, קשה היה לטעון בשכנוע רב שכל אזרח שנהרג היה לוחם גרילה. נוצר לכן הרושם, שארה"ב הורגת רק אזרחים חפים מפשע ובכלל לא פוגעת בלוחמי הגרילה. כמובן שתפיסה זו לא תרמה לדימוי של המלחמה בדעת הקהל. הכישלון המהדהד בבווייטנאם הביא לחשיבה מחודשת בנושא זה. בהשפעתו של גאלולה והוגים אחרים הצבא האמריקאי עבר לתפיסה יותר מכוונת אוכלוסייה. ניתן לראות זאת בבירור אם סוקרים את הפעילות האמריקאית בעיראק ואפגניסטן, ואם בוחנים את המדריכים הצבאיים השונים המהווים את הבסיס לדוקטרינות האמריקאיות החדשות כגון, Field Manual 3-07, Field Manual 100-20 ובעיקר Field Manual 3-24 החדש (מ-2006). גישה זו ניתן לתאר במילים "Clear, Hold, Build", שהיא למעשה לא יותר מגלגול אמריקאי חדש לפרקטיקה שיישם גאלולה בעצמו: ריכוז כוח והתבססות באזור מסוים והתרחבות "החוצה" ממנו.

בעיקרה עם זאת, החשיבות של מלחמת ווייטנאם היא הדימוי שלה בתודעה העולמית. לא רק שהייתה זו הפעם הראשונה שתנועת גרילה מהפכנית הצליחה לכפות את רצונה על מעצמת-על כלכלית וצבאית. אפילו בתיאוריה של מאו, השימוש בגרילה היה רק שלב מעבר בהיווצרות של כוח צבאי קונוונציונאלי, שיביס כוח

¹³⁸ על התכניות השונות ראו טל טובי, כמו לאכול מרק בסכין: הניסיון האמריקאי בבווייטנאם (תל אביב: מערכות, 2006)
¹³⁹ ראו טובי טל, "חסימת גבולות בעימות מוגבל: מלחמת ווייטנאם כמקרה מבחן" (ישראל: המכללה לפיקוד טקטי: 2006)

צבאי קונוונציונאלי אויב. ווייטנאם למעשה יתרה שלב זה. מעתה, כוח גרילה יכול להביא להכרעה **מבלי להפוך כלל לכוח צבאי קונוונציונאלי**. לא היה ספק, שהקומוניסטים לא הביסו את צבא ארה"ב כלל. למעשה הם ספגו תבוסות קשות. ארה"ב נוצחה שכן היא בחרה (או ליתר דיוק- הוכרחה לבחור) לסגת מהמדינה, שכן **המחיר הפוליטי של המשך העימות נתפס כגבוה יותר מהתועלת שבהמשכו**! יתכן מאוד שארה"ב הייתה לבסוף מנצחת ומביסה את כוחות הגרילה הקומוניסטיים בהינתן לה הזמן. יכול בהחלט להיות שהאמצעים הצבאיים והאזרחיים השונים שהופעלו היו מביאים לחיסול המורדים. חשוב לציין שאמצעים אלו לא היו שונים מאלו שהופעלו על ידי האמריקאים עצמם בפיליפינים או על ידי הבריטים במאלאיה, בקניה ובמקומות אחרים.¹⁴⁰ החידוש הוא שבניגוד לקמפיינים הקודמים הללו, המערכת הפוליטית הפנימית, ובעיקר דעת הקהל, הומרצה על ידי סיבות שונות (תעמולה, מחיר אנושי כבד, הימשכות הסכסוך, סלידה מוסרית מהמאבק ובעיקר היעדר ההכרעה הצבאית שלה ציפו רבים) לראות את המאבק בווייטנאם כחסרת תוחלת. מכיוון שאין סיכוי לנצח, אין טעם להמשיך במלחמה. הקומוניסטים, על ידי השימוש בגרילה כדי לקנות זמן ולהתחמק מהכרעה, הצליחו להתיש את דעת הקהל האמריקאית, שבתורה לחצה על ההנהגה לסגת. ברור שהסכנה של התרחבות המלחמה לעימות בין מעצמתי תרמה לחוסר היכולת להקדיש את מלוא המשאבים הדרושים למאבק בגרילה. כך או כך להצלחה זו של הקומוניסטים היו כמובן השפעות מרחיקות לכת על כל מי ששאף ושואף להפעיל אסטרטגיה של גרילה נגד כוח עדיף ממנו. המסקנה שרבים הסיקו מהניסיון הזה הוא, שהגרילה צריכה רק להחזיק מעמד זמן מספיק, על מנת לחכות שהאויב החזק יתפורר מבפנים ויוכרח לסגת. בניגוד להשקפתו של מאו, הגרילה כלל לא צריכה לנצח מבחינה צבאית או לעבור לשלב קונוונציונאלי. להיפך, באופן פרדוקסאלי ככל שהיא תספוג תבוסות נרחבות ותקריב יותר לוחמים, כך היא תזכה לאהדה של דעת הקהל שתתרשם ממחויבותה המוסרית, וכך יהיה ביכולתה לנצח. על רקע זה יש להבין את אמרתו של הנרי קיסינג'ור ש"הגרילה מנצחת אם היא אינה מפסידה. הצבא מפסיד אם הוא אינו מנצח". על לוחמי הגרילה רק לשרוד, וניצחונם מובטח. בנוסף, הניצחון הסופי כלל אינו צבאי, אלא פוליטי. מכיוון שכך, שדה קרב הפיזי חשוב פחות מהקרב על התודעה של דעת הקהל. כלומר הניסיון בווייטנאם הרחיב את המאבק מהתמודדות על תמיכתה של אוכלוסייה מקומית בין 2 מערכות פוליטיות וצבאיות מתחרות באותו שטח, למאבק על תמיכת דעת הקהל החיצונית, זו שנמצאת בתוך הצד החזק ולכאורה אינה קשורה כלל ללחימה. יש כאן שוב חזרה לתזה של לידל הארט בדבר "גישה עקיפה". במקום להתמודד מול צבא האויב, מתמודדים מול האוכלוסייה האזרחית בעורפו ומנסים להתישה. כך מדינות הלוחמות בתנועות גרילה ברחבי העולם נאלצות לשמור לא רק על העורף הצבאי שלהן, אלא גם מפני התרופפות הנחישות הציבורית להמשיך ולהיאבק. דבר זה קשור כמובן לתפיסות בדבר מטרות המלחמה, מוסריות האמצעים המופעלים בה ושורה ארוכה של קריטריונים חדשים שיש להביא בחשבון, ושחשובים יותר מהתפתחות העימות הצבאי בשדה הקרב עצמו. כך, האוכלוסייה האזרחית בתוך האויב המדינתי נהפכה למטרה בפני עצמה.

דוגמא נוספת לנכונות התיאור שהובא לעיל ולסכנות העומדות בפני מדינה דמוקרטית בעת עימות עם ארגוני מורדים לא מדינתיים היא ההחלטה הצרפתית לסגת מאלג'יריה ב-1962, והאווירה החברתית הסוערת בתוככי צרפת (ובקרב האוכלוסייה הצרפתית באלג'יריה עצמה) כתוצאה מהמלחמה ומהלכיה. הפילוג של החברה הצרפתית כתוצאה מהויכוח על צדקת המלחמה והתועלת שבהמשכה היה עמוק לא פחות מהפילוג של החברה האמריקאית, והוא אף הוביל לניסיון להתנקש בנשיא צרפת, שארל דה גול, על ידי קציני צבא צרפתיים.

¹⁴⁰ טל טובי, כמו לאכול מרק בסכין: הניסיון האמריקאי בווייטנאם (תל אביב: מערכות, 2006), ע"ע 151-300

לעומת זאת הבריטים לא נתקלו במצב כזה בעת הקמפיין במאלאיה, בעיקר מכיוון ששם הם לא הפעילו עוצמות אש אדירות ולא הפציצו כפרים שלמים, וכך לא סיפקו חומר רב בידי עיתונאים לתקוף את הממשלה.

שתי המלחמות בווייטנאם ומלחמת אלג'יריה, הציגו תהליך חדש, שבו מעצמות צבאיות מערביות חזקות לא הצליחו להכריע באופן צבאי תנועות גרילה, וחוסר יכולת זו הכריחה אותם לבסוף לסגת מהמדינה עקב לחץ פוליטי פנימי. הדוגמאות ההיסטוריות הללו תרמו לפיתוחה של השקפה חדשה על אופי המלחמות ועל התנאים לניצחון. אם הגרילה נמנעת מלהילחם בכוח חזק ממנה, ואם, גם כשהיא מפסדיה צבאית, עדין היא משיגה את מטרותיה המדיניות – מה ההשלכה שיש לכך על התיאוריה הצבאית? אם כוח צבאי אינו חשוב עוד, מה כן קובע ניצחון והפסד? על מנת לבחון שאלות אלו צריך להסביר את התהליך שדרכו מדינות חזקות מפסידות לכוחות חלשים מהן.

התהליך שבו מדינות חזקות אינן מפסידות מבחינה צבאית אך נאלצות לסגת מסכסוך מסוים תואר לראשונה במאמר משנת 1975 על ידי אנדרו מאק. גם הוא זיהה את המגמה בתופעת המלחמה שנטתה במאה העשרים לכיוון של לחימה מוגבלת בין שחקנים חזקים צבאית ולבין ארגונים חלשים וניצחונם של האחרונים.¹⁴¹ הבעיה שהטרידה אותו הייתה הביטול של ההנחה שרווחה במערב, שיכולות צבאיות (ועליונות צבאית) מביאות בהכרח לניצחון במלחמה. מלחמות ווייטנאם ואלג'יריה הוכיחו ההיפך. המאפיין הבולט של מלחמות אלו שהמעצמות המערביות לא הובסו צבאית, אך קיומה של מלחמת התשה ארוכה השפיעה באופן מכריע על **הרצון (יכולת) הפוליטי להמשיך להילחם.**¹⁴²

חשוב לציין שהתיאוריה הקלאסית בדבר לוחמת גרילה מכוונת בעיקר להשגת מטרות זו. מכיוון שהיא נשקו של החלש, אין הוא יכול לצפות להביס באופן מכריע את האויב (לפחות לא בשלבים הראשונים של המאבק). מטרת הגרילה היא להרוויח זמן ולהתיש את האויב, עד שבסופו של דבר הגרילה תתחזק והאויב ילך וייחלש. בשלב זה ניתן יהיה להכותו במתקפה קונוונציונאלית. מלחמות ווייטנאם ואלג'יריה הוכיחו אם זאת, שאין צורך אף בכך. הנכונות והיכולת לספוג אבדות גדולות לטובת "המאבק", וההכרה של הגרילה שבסופו של דבר הניצחון יושג (גם אם לאחר זמן רב) מביאים לנחישות שלו להמשיך ולהילחם. נחישות זו תשפיע בהכרח על האויב המערבי, שלרוב רגיש יותר לאבדות אנושיות ומצפה לניצחון מהיר ומכריע עקב עליונותו הטכנולוגית הברורה. רגישות זו מנוצלת על ידי הגרילה, וזהו מימד הזמן הקריטי כל כך להצלחתו: ככל שהסכסוך נמשך, הגרילה צובר כוח צבאי ופוליטי, ואילו המעצמה הזרה מאבדת עוצמה. בכל המקרים בהם המעצמה הזרה הפסידה לבסוף ההצלחה של המורדים לא הייתה בחיסול התשתית הצבאית של האויב או פגיעה ביכולתו הפיזית לגייס עוד ועוד משאבים, אלא בפגיעה ביכולת הפוליטית שלו לעשות כן. לכן, מה שקובע ניצחון במלחמות הא-סימטריות (כפי שהוא קרא להם) מהסוג החדש הוא לא המאזן הצבאי, **אלא ההשפעה הפוליטית של המלחמה על דעת הקהל.**¹⁴³

Ivan Arreguín-Toft, "How the weak win wars? A theory of Assymmetric conflict", *International Security*, Vol. 26,¹⁴¹ No. 1 (Summer 2001), pp. 96

Andrew Mack, "Why Big Nations Lose Small Wars: The Politics of Asymmetric Conflict", *World Politics*, 27(2)¹⁴² January 1975, pp. 177-179
Mack, *Ibid*, pp. 179-180¹⁴³

מלחמה, מעצם אופייה, תמיד משפיעה על אנשים. קביעה זו נכונה במיוחד במאה העשרים, שבה אמצעי התקשורת פועלים להפיץ את המציאות השוררת בשדה הקרב לכל בית. אמצעים כאלו לא היו קיימים במאות הקודמים, מה גם שהאוכלוסייה לרוב לא הייתה מעורבת בלחימה ישירות. היוצאת מן הכלל היא מלחמת הבורים, שכפי שכבר ראינו זכתה לתשומת לב ציבורית חסרת תקדים עד אז. ההבדל שחשוב לזכור הוא, שמלחמה זו נערכה בתקופה שבה הציבור בכלל תמך במלחמות קולוניאליות שכן המערב ראה בהם חובה מוסרית להפצת התרבות הנוצרית. מאה שנים לאחר מכן, גישה זו התהפכה והסנטימנט הבסיסי הפך להיות התנגדות למלחמות בכלל ולמלחמות במקומות מרוחקים בפרט.¹⁴⁴ באקלים פוליטי כזה, כל מלחמה שאינה מסתיימת במהירות ובהצלחה ברורה – תיצור בהכרח מתחים פנימיים, שילכו ויחריפו עם התמשכות הסכסוך **ללא קשר למצב הצבאי ה"אובייקטיבי"** בשטח. המושג שעומד בבסיס של הניתוח של מאק את התהליך הפוליטי הזה הוא "א-סימטריות". דווקא חוסר האיזון הקיצוני (צבאי, טכנולוגי) השורר בין מדינות ואויביהן הלא מדינתיים (ארגוני מורדים למיניהן) הוא זה שמוביל לפגיעות הפוליטית בתוך המדינה הנלחמת.

מבחינת המדינה העליונות הצבאית שלה אינה מוטלת בספק. המורדים אינם יכולים להביסה מבחינה צבאית וכמובן אין ביכולתם לפלוש למטרופולין ולהכריח אותו להיכנע. עובדה זו מביאה לכך שהמטרות והאמצעים בהם נעשה שימוש הוא מוגבל. מכיוון שאין חשש לתבוסה כוללת, אין תמריץ (או לגיטימציה) להשתמש במלוא האמצעים העומדים לרשות המדינה. להיפך, בתחילתם של מלחמות כאלה הציפייה הבסיסית היא שהאמצעים הקיימים יביאו לניצחון מהיר. לכן מבחינת האוכלוסייה במטרופולין המלחמה תמיד תיתפס כמוגבלת. מבחינת המורדים אם זאת, המלחמה היא תמיד טוטאלית שכן הם נלחמים נגד מציאות של כיבוש פיזי. א-סימטריות זו בעוצמה ובמשאבים **לטובת המטרופולין החזק** מובילה לא-סימטריות הפוכה ברצון ובנחישות להמשיך ולהילחם **לטובת הצד החלש**.¹⁴⁵

לפי מאק, העובדה שהמלחמה נתפסת כמוגבלת מביאה לכך שהאוכלוסייה במטרופולין לא מעניקה חשיבות עליונה לניצחון לעומת מטרות פוליטיות אחרות (חינוך, רווחה וכדומה). המלחמה לא מפסיקה את תהליך המשא ומתן הפוליטי, אלא היא הופכת ל"עוד" אחת ממגוון של בעיות ונושאים להם יש להקצות משאבים. בקצרה, מלחמות א-סימטריות הופכות לנושא פוליטי שעליו קבוצות פוליטיות מתחרות מרגישות שמותר (וצריך) להתווכח ולהיאבק על מנת לזכות במשאבים. ויכוח זה מקשה בהכרח על התנגדות ממושכת לאסטרטגיה של התשה בה נוקטות תנועות גרילה שונות. ככל שהמאבק נמשך, הוא דורש יותר משאבים, וככל שתומכי המלחמה דורשים יותר משאבים למטרה זו, קבוצות אחרות יתמרמרו ויתנגדו להקצאה רבה מדי, שתבוא בהכרח על חשבון מטרות פוליטיות אחרות. מכון נובעות התיאוריות של "מחיר" המלחמה. ככל שהמחיר גבוה יותר, המערכת הפוליטית הפנימית במדינה הנלחמת תסרב לשלם אותו, וההנהגה תוכרח להסיר את הנושא מסדר היום, כלומר – לסיים את המלחמה. ככל שהמלחמה נמשכת מבלי הכרעה חותכת לכאן או לכאן ייכנסו לתמונה בצד מחירים כלכליים ואנושיים גם גורמים פסיכולוגיים, מוסריים וכדומה.¹⁴⁶ חוקרים רבים הדגישו שתהליך כזה אפשרי רק בחברות פתוחות, שבהם ניתן להביע מחאה ולהתווכח על מטרות ויעדים במדיניות כמו גם על סולם העדפות של הקצאת משאבים. חברות כאלו מתאפיינות לרוב על ידי

¹⁴⁴ זאב לקויר, גרילה (ישראל: מערכות, 1979), עמוד 286

¹⁴⁵ Mack, *Op cit*, pp. 181-183

¹⁴⁶ Mack, *Op. Cit*, pp. 184-187

משטרים דמוקרטיים ולכן הועלתה הטענה שדמוקרטיות הן פגיעות וחלשות יותר, מאשר משטרים אוטוריטאריים שמבחינתם אין חשיבות רבה לדעת קהל או למחאה פנימית בעת קביעת מדיניות.¹⁴⁷ ואכן, בכל המקרים בהם מעצמה מערבית הפסידה נגד ארגוני מורדים המעצמה המעורבת הייתה בעלת אופי דמוקרטי (ארה"ב, בריטניה, צרפת). מדינות טוטליטאריות, כך הטיעון, יכולות לסגור את שדה הקרב בפני עיתונאים, להסתיר כישלונות צבאיים, להפחית מהמחיר הכלכלי ואנושי של המלחמה ובכלל ליצור הלך רוח של ניצחון, או לפחות לא כזה של הפסד. אם אין דעת קהל לוחצת ואין הפגנות, ההנהגה נהנית מחופש פעולה רב יותר והאויב לא זוכה לתמיכה פנימית. חשוב לציין עם זאת, שהטיעון הנ"ל אינו מדויק: גם במשטרים טוטליטאריים ישנו מאבק בין קבוצות בתוך ההנהגה על הקצאת משאבים ועל כוח פוליטי. מאבק זה אמנם אינו מנת חלקם של המוני העם אך הוא בהחלט קיים והשפעתו ממשית בדיוק כמו במדינות דמוקרטיות.¹⁴⁸ עובדה היא שפורטוגל הפסידה במלחמותיה הקולוניאליות בשנות ה-60 וה-70, כמו גם בריה"מ באפגניסטן ב-1979.

למרות הבעייתיות המסוימת בתיאוריה של מאק, בעיקר אי היכולת שלה להסביר את העובדה שהיו סכסוכים א-סימטריים שהסתיימו במהירות יחסית וביניצחון של הצד החזק דווקא¹⁴⁹, הוא מפנה את תשומת הלב להיבט פוליטי חשוב מאוד בסכסוכים א-סימטריים.

הנקודה החשובה היא, שהניצחון במלחמות הא-סימטריות במאה העשרים נובע לא בהכרח משדה הקרב, אלא בעיקר מהניצחון בקרב על דעת הקהל. למאפיין זה זו יש שני היבטים:

מה שקובע את העוצמה של כל צד היא מידת התמיכה הפנימית שיש לו בעת מלחמה, ותמיכה זו קשורה באופן ישיר לסוג ועוצמת האינטרסים שנתפסים כמאוימים. כשהאינטרסים חזקים מלכתחילה (הישרדות, שליטה טריטוריאלית, יוקרה בינ"ל) כך המלחמה תזכה לתמיכה רחבה למרות הימשכותה וחוסר היכולת לכאורה להכריעה. במידה והאינטרסים המאוימים על ידי הגרילה יתפסו כמשניים וכפחות חשובים לעומת המחיר המשולם, כך גם הויכוח הפנימי לגבי ההיגיון שבהמשך המלחמה יתגבר. אבל אם קיומם של קבוצות המתנגדות למלחמה וקיומם של ויכוחים הפנימיים משרתים, אובייקטיבית, את המטרה של הגרילה ומחלישים את היכולת של המדינה לגייס את משאביה למען השגת ניצחון, אזי יש להשתיק את המחאה הפנימית ולגייס את דעת הקהל בכוח למען הניצחון. ואם אמצעי התקשורת הם המדיום שבאמצעותם האוכלוסייה נחשפת למראות המלחמה ולמציאות המדממת על הקרקע אזי יש להקפיד שאמצעי תקשורת אלו לא ייהנו מחופש הפעולה להעביר מסרים המנוגדים לאלו של ההנהגה הפוליטית. יש לפקח עליהם ולדאוג שהמסרים שיועברו מתאימים לקו הרשמי. פעולות כאלו אולי אינן מוסריות, אך הן הכרחיות בזמן מלחמה ולכן מוצדקות. יישום של קו מחשבה זה יכול להוביל כמובן לחיסול של המערכת הדמוקרטית, וזהו מחיר כבד מאוד המשולם על מנת לנצח במלחמה אחת. הדילמה המודרנית היא כמובן, כיצד לנצח במלחמה נגד הגרילה (והטרור) מבלי לערער את הערכים ליברליים שמדינות כה רבות הקריבו כל כך הרבה למענם. כיצד לנצח ועדיין לשמור על האופי הדמוקרטי והמוסרי של המדינה. זהו האתגר החשוב ביותר העומד בפני מדינות כיום.

¹⁴⁷ Gerard Chailand, *Guerrilla Strategies* (Berkeley: University of California Press, 1982), pp. 8-9

¹⁴⁸ Mack, *Op cit*, pp. 189-190

¹⁴⁹ הביקורת העיקרית באה מכיוונו של טאפט Ivan Arreguín-Toft, "How the weak win wars: A Theory of Asymmetric warfare" *International Security*, Vol. 26, No. 1 (Summer 2001), pp. 98-99

בנוסף לכך, יש לקחת בחשבון את דעת הקהל החיצונית. אגב, גם מדינות טוטליטריות מוכרחות להתחשב בדעתם של מדינות אחרות כשהן נכנסות למלחמה. נקודה זו הייתה בולטת במיוחד המלחמה הקרה, שבה המעצמות חששו מאוד מהתנגשות צבאית ביניהן, שהן פעלו לכפות על מדינות אחרות דרכי פעולה מסוימות בעת מלחמות שמדינות אלו ניהלו. כך בריה"מ וסין ניסו לכפות על הווייטנאמים להגיע להסכמות שונות עם ארה"ב על מנת לא להסלים את הלחימה. ארה"ב למשל כפתה על הולנד את סיום המאבק שלה באינדונזיה, וידועות דוגמאות רבות אחרות. עם זאת לחץ חיצוני תלוי ברובו בהקשר הפוליטי והבינ"ל הספציפי בכל נקודת זמן. הוא גם קשור לזהות המדינות המעורבות בלחימה, חשיבות האסטרטגיה של האזור בו נלחמים וכדומה. כך, הבריטים כמעט ולא הופרעו במלחמתם במרד המאו מאו בקניה, בעוד הבריטים והצרפתים נאלצו לסגת ממבצע קדש עקב לחץ אמריקאי כבד. כלומר דעת הקהל הבינ"ל (הכוללת הן מדינות והן האוכלוסייה הגלובלית) יכולה לפעול במגוון דרכים שאינם קשורים דווקא לאופי הא-סימטרי של סכסוך. מלחמת לבנון השנייה כמו גם מבצע "עופרת יצוקה" בעזה עוררו תגובה בינ"ל נרחבת נגד המשך הלחימה וביקורת רבה כלפי ישראל, זאת למרות שהיה זה עימות מוגבל בשטח הלחימה ובזמן. לעומת זאת הקמפיין לחיסול ארגון ה-LTTE שנמשך כשלוש שנים (2006-2009) התנהל כמעט ללא התייחסות של הקהילה הבינ"ל, ובמקרים המועטים שהייתה התייחסות כזו רוב המדינות לא תמכו בארגון המורדים. מקרה זה מבהיר גם את החשיבות שארגון גרילה חייב לייחס לדעת הקהל הבינ"ל אם ברצונו להצליח ואף לשרוד. כך או כך, הניצחון בסכסוכים א-סימטריים במאה עשרים תלוי במגוון של גורמים פוליטיים שאינם קשורים למתרחש בשדה הקרב דווקא. הם יותר תחרות על התמיכה של אוכלוסיות השונות (בתוך המדינה בה נלחמים, בתוך המטרופולין, ובתוך מדינות אחרות במערכת הבינ"ל).

מגרילה ל "גרילה אורבאנית" וטרור – העיוותים בתיאוריה המהפכנית

שלא במפתיע, ההצלחה של לוחמי הגרילה בסין ווייטנאם למול מכשולים כל כך גדולים נתנה תקווה למהפכנים בכל רחבי העולם, שביכולתם, אפילו ינהיגו קבוצה קטנה, להשיג את מטרותיהם. מאז לא היה היחיד שהתעניין בתופעת הגרילה באותה התקופה, ואחריו נכתבו מסות שלמות על התופעה ומאפייניה המיוחדים. עם זאת, בדיוק כפי שמאז שינה והתאים את התיאוריה הלניניסטית למאפיינים המיוחדים של סין, כך הייצוא של הרעיונות של מאז למקומות אחרים בעולם הוביל לשינויים ועיוותים ברעיונותיו המקוריים ולשינוי בצורה שלבשה טקטיקת הגרילה במאבקים מהפכניים ברחבי העולם.

בייחוד הגרילה שינתה צורתה בדרום אמריקה. שם מרבית הניסיונות ליצור תנועות גרילה כפריות בשנות ה-60 באזור נכשלו. היוצאת מן הכלל הייתה ובה, שמעתה אילך היוותה מודל דרום אמריקאי לביצוע מהפכות. המהפכנים בקובה עם זאת, פידל קסטרו וארנסטו צ'ה גווארה, לא פעלו בדיוק לפי המודל המאואיסטי של מלחמה מהפכנית ממושכת. המהפכנים בקובה נחלו הצלחה מסחררת ב-1959, כשהם הצליחו, לאחר שנים מועטות באזורי ההרים של המדינה ותוך לחימה מועטה בלבד בצבא, ליזום מתקפה כמעט יחידה, להפיל את המשטר כולו ולהבריח את העומד בראשו. ההצלחה הזו הביאה לפיתוח רעיונות חדשים בנוגע למהלך של ביצוע מהפכות.

קודם כל, התנאים בקובה היו שונים לגמרי מאלו של מזרח אסיה (ובעיקר סין). קובה היא מדינה קטנה, וקשה לנהל בה לוחמת גרילה ממושכת על בסיס אזור בסיס מבודד. בנוסף, המשטר הצבאי בה היה מושחת ורקוב. מרבית הקבוצות באוכלוסייה לא תמכו בה (כולל חלק מהצבא) ולכן הייתה דרושה רק דחיפה קלה על מנת למוטטו, שכן הוא לא היה יעיל מספיק להציב התארגנות מגובשת ויעילה לאיום הפנימי שהציבו המהפכנים. כך או כך, מאפיינים אלו לא הורידו מערך ההישג של המהפכנים, אלא להיפך. על בסיס הניסיון הזה פותחה תיאוריה מהפכנית חדשה.

תיאוריה זו פורטה בעיקר בכתביהם של צ'ה גווארה והמהפכן הצרפתי רגייס דברה (Regis Debray), שהיו הדמויות הבולטות בנוף המהפכני ביבשת באותה תקופה.¹⁵⁰ לפיהם, ובניגוד למאו, אין צורך לחכות שנים רבות על מנת לארגן את ההמונים הנבערים לפעולה פוליטית, ואין צורך לבנות מערכת פוליטית מקבילה. הלכה מהניסיון הקובני הוא, שניתן לבצע מהפכה על ידי כוחות מהפכניים ושאין צורך לחכות עד קיום כל התנאים "האובייקטיביים" לביצועה.¹⁵¹

כלומר, על המהפכן לפעול. המהפכנים הדרום אמריקאיים בתקופה זו האמינו, שקיומן של רגשות מרירות וחוסר שביעות רצון הם התנאי המוקדם היחיד הדרוש לבצועה של מהפכה. בנוסף, מכיוון שהכפריים בדרך כלל נבערים וחסרי מודעות פוליטית, אין צורך לחכות שנים עד שניתן יהיה לחנכם לפעולה. את המהפכה יש לבצע על ידי קבוצה קטנה ואליטיסטית של מהפכנים מסורים. פעולתם האלימה היא התעמולה הכי טובה למטרה המהפכנית, והיא זו שתחנך את ההמונים ותעורר אותם לפעולה.¹⁵²

תיאוריה זו העמידה את הדוקטרינה של מאו על ראשה. במקום מפלגה היוצרת צבא מהפכה, חיל החלוץ הוא זה שיוצר את המהפכה – ובתוכו "מקופל" רעיון המפלגה השלטת.¹⁵³

הבסיס למהפכה אם כן הוא הקבוצה המהפכנית. בסיס זה כונה "Foco", כלומר מרכז הכובד שלה. הפעילות המעשית שלה תעורר את תגובת השלטון נגדה ותחשוף את טבעו המדכא לעיני כל. כך, ההמונים יתמרמרו כנגד השלטון המושחת ויצטרפו למהפכה. המהפכה, לפי מודל זה, מקופלת בהימצאותה של חבורה מהפכנית, המתכננת תוכניותיה בקפידה ותחת מעטה סודיות מוחלט, הנודדת ברחבי המדינה, בעיקר באזורים הכפריים, ומפיצה את תעמולתה על ידי ביצוע מתקפות אלימות נגד השלטון ונציגיו.¹⁵⁴

למודל זה של מהפכה היה מטבע הדברים כוח משיכה רב. הוא נתפס כאוניברסאלי, וכמתאים ביותר לא רק ליישום בדרום אמריקה, אלא גם באפריקה ומקומות אחרים. בנוסף, הוא עודד והאדיר את הפעולה המהפכנית האלימה, בניגוד למאו שהדגיש את הפעילות הפוליטית הממושכת וחסרת התהילה. הוא גם יצא חוצץ נגד מהפכנים-תיאורטיקנים למיניהם, שמחכים בפסיביות עד אשר יתקיימו "כל התנאים" למהפכה, וכך בוגדים במחויבותם האנושית הבסיסית. כוח משיכה זה גרם לניסיונות מהפכה בכל רחבי היבשת, בקולומביה

¹⁵⁰ Ian Beckett, *Modern Insurgencies and Counter-Insurgencies* (New York: Routledge, 2001), pp 169-170

¹⁵¹ יהושפט הרכבי, על הגרילה (ישראל: מערכות, 1971), ע"פ 244-245

¹⁵² ראו יהושפט הרכבי, מלחמה ואסטרטגיה, (ישראל: מערכות, 2003), ע"פ 198-199

¹⁵³ Ibrahim, Azeem "Conceptualization of Guerrilla Warfare", *Small Wars & Insurgencies*, 15: 3, (2004) 119-120

http://pdfserve.informaworld.com/295393_751313851_714005419.pdf

¹⁵⁴ יהושפט הרכבי, על הגרילה (ישראל: מערכות, 1971), ע"פ 231-233

ב-1961, אקוודור (1962), פרו (1963) וכמובן בבוליביה, שם גווארה עצמו ניסה ליישם את הרעיונות שלו אך נתפס ונהרג.¹⁵⁵ אך לרוע מזלם של המהפכנים, בכל מקומות אלו המהפכה נכשלה כישלון חרוץ. מדוע?

בראש ובראשונה, ההתרכזות בשכבה קטנה של מהפכנים ניתקה את הקשר ההדוק בינם ובין האוכלוסייה שאותה הם טענו לייצג. כשמדברים על האזורים הכפריים בדרום אמריקה, יש לזכור שרוב האוכלוסייה שם היא אינדיאנית-מקומית. זאת לעומת המהפכנים, שרובם היו משכילים עירוניים. האחרונים התקשו לעיתים להסתגל לתנאי החיים הקשים באזורי השדה והם אף בזו לאיכרים הלא משכילים. הרי אחד מעקרונות היסוד בתיאוריה המהפכנית של גווארה הוא שהאיכרים, עקב נחשלותם, לא מבינים רעיונות ולא מושפעים מהם, אלא רק מעשים. מפקדי גרילה רבים ירשו יחס מזלזל זה כלפי הכפריים במדינתם. פעמים רבות הם אף לא הבינו את הניבים בהם דיברו הכפריים אותם ניסו לגייס.¹⁵⁶

בנוסף בתור איכרים הם נטו להתמקד בנעשה בכפרם בלבד. הם התמקדו בשיפור תנאי חייהם יותר מאשר בדאגה לאידיאולוגיה המהפכנית באשר היא. לכן לא היססו להסגיר את לוחמי הגרילה כאשר נדמה היה להם שהצבא הוא הגורם החזק באזור. גם הדגש על סודיות פגה ביעילות של תנועות הגרילה – הפעולה בקבוצות קטנות הפכה אותן ללא אפקטיביות. ניסיון להרחיב את הבסיס העממי של המהפכה נתקל בחדשנות ועוינות של האיכרים, או לחילופין בהפיכתם לשעירים לעזאזל ולמטרות לפגיעה.¹⁵⁷

בצד סיבות אלו ניתן למנות סיבות נוספות: לא כל המשטרים היו מושחתים ובלתי יעילים כמו זה שבקובה. רוב המשטרים, בייחוד המדכאים ביות שבהם, הצליחו להציב התנגדות משמעותית יותר למאמצי הגרילה הכפרית בדרום אמריקה. באמצעות שימוש בטרור אישי ורדיפה של המהפכנים ותומכיהם הצליחו משטרים רבים להחניק את המהפכה בארצם מבלי לעודד את זעם ההמונים עליהם. בברזיל הממשלה נקטה במסע טרור נרחב ואלים. בפרו למשל לצד שיטות כאלו נערכה גם רפורמה אגרארית שהקלה על מצוקת האיכרים. ברוב המקרים, האלימות שהופעלה על ידי המהפכנים הביאה פשוט לעלייתו של משטר יעיל ונחוש יותר (לרוב במקום הדמוקרטיה הקודמת- למשל באורוגוואי). אחת הבעיות בתיאוריה החדשה של גווארה ודברה הייתה, שהם ציפו למהפכה מהירה. להפלה מהירה של השלטון ב"מכה אחת" מהירה. לכן, האינטלקטואלים המהפכניים נכנסו לכפרים בציפייה להתקבל בזרועות פתוחות כ"משחררים". כשדבר זה לא קרה, רבים מהם שקעו לייאוש ואכזבה שגרמה להם לריפוי ידיים. בעייתם הייתה שהם, בניגוד לאזהרותיו של מאו, לא לקחו את הזמן להכיר את התנאים המקומיים המיוחדים של האוכלוסייה. כיוון שהם לא חיו ועבדו עם ההמונים ולא לקחו את הזמן לארגן אותם מבחינה פוליטית וחברתית, הם לא הכירו את צרכיהם ושיאפיותיהם. רק על ידי הכרה של המצב האסטרטגי על בוריו, לא ניתן לבנות תיאוריית פעולה. המהפכנים חסידי תיאוריות ה-Foco ניסו ליישם דרך פעולה אוניברסאלית, ללא התחשבות בתנאים המקומיים.¹⁵⁸

בנוסף, בעוד מאו וחבריו באסיה הדגישו את ההקמה של מערכת שלטונית ואידיאולוגית אלטרנטיבית לשלטון, המהפכנים החדשים מבית המדרש הדרום אמריקאי שואפים בעיקר להרוס את השלטון הקיים על מנת

¹⁵⁵ על האירועים במדינות השונות ראו, Ian Beckett, *Modern Insurgencies and Counter-Insurgencies* (New York: Routledge, 2001), pp 171-175

¹⁵⁶ זאב לקויר, גרילה (ישראל: מערכות, 1979), עמוד 238-9

¹⁵⁷ ראו ר'גיס דברה, "מהפכה במהפכה?" בתוך הרכבי יהושפט, על הגרילה (ישראל: מערכות, 1971), ע"פ 273-275

¹⁵⁸ John Shy & Thomas W. Collier, "Revolutionary war", in Peter Paret (Ed.), *Makers of Modern Strategy* (New Jersey: Princeton Press, 1986), Pp 850

"לשחרר" את ההמונים מהדיכוי. לכן השימוש באלימות אצלם מוצדק והכרחי יותר. עצם השימוש בו הוא מטרתו העיקרית, בניגוד לטרור "המסורתי" יותר בתנועות גרילה באסיה, שם היה לטרור שימוש מושכל וסלקטיבי יותר, כדרך לקדם את הארגון הפוליטי של האוכלוסייה. מכאן הדרך לשימוש בטרור כאמצעי הפחדה וכפייה המונית או "סתם" כביטוי לחוסר שביעות רצון או זעם-קצרה.

הכישלון של תנועות גרילה כפריות נבע לא במקצת גם מהמאפיינים הדמוגרפיים הייחודיים לדרום אמריקה. בתקופה ההיא התחוללו תהליכי עיור מהירים, שהביאו לכך שרוב התושבים לא גרו באזורים חקלאיים או בפריפריה, אלא דווקא בעיר. שם, הייתה אוכלוסייה גדולה (וצעירה) מאוד שגרה בתנאי מחיה קשים וצפופים, עבדה בעבודות מזדמנות וככלל הייתה ענייה, בלתי משכילה ומתוסכלת (בדומה לתהליכים שהתרחשו באירופה במאה ה-19 בעקבות המהפכה התעשייתית). ציבור זה היה באופן טבעי כתובת לאידיאולוגיות מהפכניות של שינוי חברתי, הרבה יותר מהאיכרים האינדיאנים, שכאמור ראו במהפכים מן העיר נטע זר. בנוסף לקיומו של ציבור רב בעל פוטנציאל מהפכני, בערים התרכז גם מלוא הכוח הכלכלי, החברתי והפוליטי של כל משטר. בנוסף, הצפיפות של הערים אפשרה מגוון רחב של מטרות, והאנונימיות שבה ניתן להסתתר בעיר קסמה גם היא לחובבי הרעיון שבידי קבוצה קטנה הכוח להשפיע על מהפכה שלמה. היותה של העיר מרכז חברתי ופוליטי הביאה לכך שכל פעולה אלימה ודרמטית בה הביאו מיד להתעניינות תקשורתית מרובה במורדים ובמטרתם, רבה יותר מאשר כל פעולה צבאית כזו או אחרת בכפרים נידחים.

ההוגים הישנים של תיאוריות קומוניסטיות מהפכניות פינו מקומם להוגים החדשים של שיטות הגרילה העירונית (כפי שכונתה השיטה החדשה). במקום מאו וגיאפ, קסטרו וגווארה, האבות הרוחניים של לוחמי החופש בעולם נהיו פרנץ פאנון (Franz Fanon) והרברט מרקוזה (Herbert Marcuse), ובעיקר קרלוס מריגלה הברזילאי (Carlos Marighella) והספרדי אברהם גילן (Abraham Guillen).¹⁵⁹ בכתיבהם הם הדגישו פחות עקרונות אידיאולוגיים ויותר את ההשפעה הפסיכולוגית המזככת שיש לאלימות על האדם.

גילן, שהשתתף במלחמת האזרחים בספרד והשתקע בדרום אמריקה, פיתח תיאוריה של פעולה מהפכנית. לדעתו, שדה הקרב בין הקפיטליזם והקומוניזם הוא באזורים העירוניים, עקב האופי הדמוגרפי של המדינות בדרום אמריקה. לדעתו המהפכה תתרחש איפה שנמצאת מרבית האוכלוסייה. הגרילה העירונית אמורה לפעול, לדעתו, בקבוצות קטנות וחשאיות. לקבוצות אלו לא יהיו בסיסים קבועים. על ידי יצירת אווירה של טרור ופחד הם יערערו את הסמכות של מנגנוני המדינה ובעיקר שירותי הביטחון. כך, מול יחידות רבות אך קטנות, שירותי הביטחון יאלצו להיכנע ולוותר על שטח (ועל האוכלוסייה שבתוכו). כך יוכלו לוחמי הגרילה להשתלט על שטחים של המדינה, בעיקר בלילות. עם זאת, המעניין בהגותו הייתה התנגדותו אלימות חסרת טעם. צבא המהפכה לטעמו מייצג את העקרונות של חירות וצדק. לכן עליו לסמל זאת גם בפעולותיו. לטרור יש תפקיד מוגדר – לעורר את פוטנציאל הדיכוי הצבאי שקיים בכל מנגנון שלטוני על מנת לנכר את ההנהגה מהמוני העם. גילן לכן התנגד לאלימות חסרת טעם, לשם האלימות.¹⁶⁰

¹⁵⁹ על משנתם ראו Walter Laqueur, *the Guerilla reader* (USA: New American Library, 1977) pp 219-238
¹⁶⁰ Ibrahim, Azeem (2004) "Conceptualisation of Guerrilla Warfare", *Small Wars & Insurgencies*, 15: 3, p. 121

גם התיאוריה של מריגלה דיברה על פעילות של קבוצה קטנה וסודית (או קבוצות רבות כאלו, שיפעלו במתכונת של "תאים" עצמאיים. פעולתם האלימה תעורר את הדיכוי החבוי בכל שלטון ותהווה תעמולה מהפכנית בפני עצמה. הדיכוי של המשטר יעודד אחרים להצטרף למאבק. למעשה התיאוריה הזו זהה לזו של גווארה ודברה, רק שהיא נערכת, במקום בכפר – בעיר. משם היא אמורה להתפשט לשאר האזורים במדינה. עם זאת גם גילן וגם מריגלה לא הצליחו להבהיר כיצד פעולה של קבוצה קטנה, או אוסף של קבוצות קטנות, שפועלות בחשאי ובאנונימיות, יובילו לגיבוש של כוח עממי נרחב וחזק.¹⁶¹

השיטה החדשה נוסתה בתחילה בסוף שנות השישים בברזיל ובאורוגוואי – בנקים נשדדו, קונסולים הותקפו, בנייני משרדים של חברות אמריקאיות הופצצו, אנשי עסקים ונציגים של ממשלות זרות נחטפו תמורת כופר או הוצאו להורג. (זאב לקויר, גרילה (ישראל: מערכות, 1979), 241) האפקט היה מיידי ועולמי. השיטה החדשה של מלחמה מהפכנית הייתה ניתנת ליישום בכל מקום בעולם ללא כל מגבלה. ארגון לשחרור לאומי מדרום אמריקה יכול היה להכות בלב אירופה ולאו דווקא באופן ישיר במשטר נגדו הוא נלחם, ועדיין לקבל חשיפה ופרסום. מהר מאוד ארגונים לשחרור לאומי לא היו היחידים שהפעילו אלימות. שינויים בטכנולוגיה ותפוצה רחבה שלה הקלו על גרימת הרס רק על ידי קבוצה קטנה של אנשים. רק האיום להפעיל טרור היה בו כדי לשתק ערים מרכזיות. קבוצות קטנות של קומוניסטים, אנרכיסטים וסתם פושעים החלו להשתמש בכלים החדשים של מעטפות נפץ, מכוניות תופת וחטיפות מטוסים ובעיקר – תשומת הלב התקשורתית, על מנת לזרוע הרס ולקדם מטרותיהם, כשלעיתים האידאולוגיה הייתה לא יותר ממסווה לכוח הרס של מבצעי הפעולה. ניתן להגדיר טרור כ"שימוש, או איום בשימוש, באלימות על מנת לקדם מטרות פוליטיות, אידיאולוגיות או דתיות כלשהן"¹⁶². בשל כך, בשימוש בטרור חשובה הפעולה האלימה יותר מאשר האידאולוגיה או הארגון. לכן קבוצות רבות התפרקו ליחידים שהמשיכו לבצע פעולות אלימות ולזכות בתשומת הלב של התקשורת הבינ"ל, ללא קשר לגודלם או כוחם האמיתי. המטרה של הטרור היא לערער את האמון של האזרחים בממשלה וביכולתה להגן עליהם. לאחר יצירתה של אווירה של פחד ניתן יהיה לנצל אותה להפחיד את המדינה לבצע ויתורים. לכן קבוצות אלו האדירו את פעולותיהם דרך אמצעי תקשורת ההמונים על מנת להשיג אפקט הצהרתי (ולרוב ההצהרה הייתה אפילו חשובה יותר מהמטרה המיידית של פעולת הטרור). מטבעם אמצעי תקשורת מחפשים את הסנסציוני ובלתי רגיל. פעולה דרמטית של לוחמי גרילה או טרור עונה בדיוק על הצורך הזה של אמצעי התקשורת ליצור עניין ו"סיפור". גם השיפור באמצעי תחבורה גלובליים קירב בין מדינות ואזורים בעולם והעניק חופש פעולה רחב לפעילי טרור ברחבי העולם.¹⁶³

בצד זה, לפעולה אלימה בעיר היו כמה חסרונות בולטים נוספים. הבולט שבהם היה, שתפיסה של חבר חוליה אחד הובילה את שירותי הביטחון מיד לשאר חברי החוליה. ברגע שאותרה חוליה כזו, היה זה כמעט בלתי

¹⁶¹ Ian Beckett, *Modern Insurgencies and Counter-Insurgencies* (New York: Routledge, 2001), pp 175-177

¹⁶² Marc Burgess, "Terrorism: The problem of definition, על הבעייתיות בהגדרת הטרור ראו

Center for Defense Information, (01.08.2003)

http://www.cdi.org/program/document.cfm?documentid=1564&programID=39&from_page=../friendlyversion/print_version.cfm#_edn5

¹⁶³ Rushworth M. Kidder, "Why Modern Terrorism? Three causes springing from the seeds of the 1960's", in ראו Charles W. Kegley (Ed.) *International Terrorism: Characteristic, Causes, Controls* (USA: St. Martin's Press, 1990), Pp 135-138

אפשרי להסתתר או לברוח עקב העליונות הטכנולוגית של המשטר ושיטות התחבורה והתקשורת המהירות. גם מבחינת אמצעי התקשורת, פעילות חוזרת של טרור עירוני נעשתה "נסבלת", ולא עוררה עניין רב כבעבר. כך, על הגרילה העירונית היה להתחדש תמיד או להישכח. גם היכולת של הגרילה להכות בכל מקום בעולם הביאה למאמץ בינ"ל מוגבר נגד העוסקים בה. שיתופי פעולה בין משטרות ושירותי מודיעין בעולם הפכו לנורמה, דבר שהקשה על חופש התנועה של הטרוריסט. בסופו של דבר, הטרוריסט יכול רק לשתק מערכות, אך לא להשתלט עליהן, עקב כוחם המספרי הקטן של הארגונים הטרוריסטים וחוסר התמיכה שאותה הם יכולים לגייס. כך, הטרור כמעט תמיד נשאר ברמה של אמצעי טקטי, ללא הישגים אסטרטגיים בולטים. ואכן, מאפיינים אלו של הפעולה האלימה הביאו לכך שמשנות ה-70 ואילך היה קשה להבחין בין הפעולות של הגרילה העירונית המהפכנית וקבוצות של טרור בינלאומי, המשרתות מגוון עצום של מטרות אידיאולוגיות ופוליטיות (ולעיתים אישיות). קבוצות כמו "הבריגדות האדומות", פת"ח, החזית הלאומית לשחרור קוויבק, מחתרת הבסקית, הצבא האדום היפני ועוד ארגונים רבים נודעו לשמצה בפעילותם האלימה, אך הם נמוגו מהזירה הבינלאומית באותה מהירות בה הגיחו, בהותירם מאחור שובל ארוך של הרס, עשן, הילה של פופולאריות עממית וכישלון זועק בהשגת מטרותיהם.¹⁶⁴

למרות כישלון זה של גרילה עירונית ובעיקר של הטרור, היו להם כמה השפעות מעניינות על מערכת המדינות הבינ"ל, אפילו כשהשימוש בו הוא חסר אבחנה ללא קישור לאידיאולוגיה סדורה כלשהי. זאת בגלל שהוא מציב בפניהן כמה דילמות לא פשוטות. דבר ראשון, חשוב לציין שהאסטרטגיה הזו נכשלה בכל מקום בו המשטר היה מוכן לפנות לאמצעי דיכוי חריפים משלו. כך היה בארגנטינה, בוליביה וגם בברזיל, שם מריגלה עצמו היה נאלץ לחזות בכישלון האסטרטגיה שהוא עצמו התווה ללא היה נהרג בקרב ריות עם המשטרה. לגרילה העירונית היה אפקט, שהוא החליפה משטרים לא יעילים (הן דמוקרטיים והן אוטוריטאריים) במשטרים יותר יציבים, שלמדו משגיאות קודמיהם ולא היו סבירים להתעלם מנוכחות לוחמי הגרילה. כך האסטרטגיות שהתוו הוגי הדעות של הפעולה העירונית המהפכנית יכולות לפעול ביעילות רק עד נקודה מסוימת, בה הן חדלות להיות מטרד והופכות להיות איום אמיתי. אז, הן מגלות שהמשטר מסוגל להפעיל כוח כפייה רב מאוד מבלי לעורר את זעם האוכלוסייה. לכן נכונה הטענה שטרור יעיל רק במשטרים פתוחים יחסית, שבה ישנם הגבלות חמורות על מידת האלימות שהמדינה יכולה להפעיל בחופשיות. הדילמה היא כמובן במשטרים ליברליים יותר- כיצד להילחם בטרור ובאותו הזמן לא להידרדר לדיכוי ולוויתור על הערכים הליברליים שעומדים בבסיסו של המשטר עצמו.¹⁶⁵

בשנות ה-80 של המאה העשרים צמח סוג חדש של טרור – זה של משימות ההתאבדות. סוג זה פועל לפי אותו היגיון של גירוי ממשלה שתנקוט דיכוי ובכך "תעורר" את האוכלוסייה. נקודת ההתחלה של תפוצתו של סוג זה של טרור הייתה פעולת ההתאבדות שביצע החיזבאללה נגד בסיס החיילים האמריקאים בביירות ב-1983 ושהובילה לנסיגה של ארה"ב מהמדינה. טרור זה צמח בעיקר עקב הכישלון של הטרור המהפכני והתיאוריה של הגרילה העירונית מחד, ומצד שני היעילות הרבה יותר שלו לעומת ההשקעה המעשית בו.

¹⁶⁴ זאב לקויר, גרילה (ישראל: מערכות, 1979), ע"ע 265-268.

¹⁶⁵ לקויר, שם, ע"ע 303.

הייחודיות של תת-סוג זה של טרור הוא בכך שמבצע הפעולה לא רק שואף להרוג אחרים על מנת לקדם מטרה מסוימת, אלא מוכן ואף מצפה להיהרג בעצמו. בכך יש לא רק אפקט הצהרתי – על נחישות מטרה, אלא גם אפקט של כפייה- האיום להמשיך בפעולות הרסניות אם לא ייענו דרישות מסוימות. במובן זה יש להזכיר שפעולות התאבדות הן הרבה יותר "יעילות" מסוגים אחרים של פעולות טרור.

דבר ראשון ההשקעה הנדרשת בהם היא מעטה. דרוש מטען חבלה קטן שכיום עם תפוצתו של המידע ונגישותו ניתן להכין גם עם הכשרה בסיסית ביותר. העוצמה של המטען מוגברת על ידי הוספה של אומים ומסמרים להגברת הנזק שנגרם. בנוסף, מחבל מתאבד הוא למעשה "הפצצה החכמה" אולטימטיבית. הוא יכול לבחור את המטרה המתאימה ביותר לפי הנתונים בשטח והוא יכול להחליט על המועד המדויק בו המטען יופעל. בכך ניתן להבטיח שהנזק מהפיצוץ יהיה מקסימאלי. בנוסף במידה והמטען אותר יהיה כמעט בלתי אפשרי לנטרלו – בניגוד למטען חבלה שמושאר סתם כך ברחוב למשל.

חשוב לציין שהסוג הספציפי של משימות התאבדות אינו תופעה חדשה בהיסטוריה, ובעבר היו ידועים אנשים שהיו מוכנים למות ולהרוג על מנת להשיג את מטרתם. למשל הקנאים היהודים במאה הראשונה לספירה או כת הסיקאריים (Sicarii), כת המתנקשים המוסלמית המפורסמת וחיילי הקמיקאזה היפנים. עם זאת הם עסקו בעיקר בפעולות התנקשות יחידות. מה שמבדיל את הטרור המודרני הוא ההיקף הנרחב שבו הוא מתבצע והנזק המרבי שהוא שואף להשיג.¹⁶⁶

בהתאם להיגיון שהוצג כבר, רוברט פאפ טוען גם הוא שטרור ההתאבדות הוא נשק אסטרטגי של **צדדים חלשים** במאבקים בינלאומיים. המשאבים הזולים שנדרשים לתכנונה והוצאתה לפועל, הקושי לסכל אותה והנזק הרב שהיא יוצרת וציפייה (עקב האיום) לנזק עתידי הופכים טרור זה לקורץ במיוחד. בכך נוצר מנוף לחץ שבו ניתן להשתמש נגד מדינות חזקות. לכן זהו אמצעי כפייה של שחקנים חלשים, שמאפשר להם להתגבר – גם מבחינה צבאית אופרטיבית- על חולשתם. בכך פעולת ההתאבדות היא הביטוי הכי חזק של א-סימטריות של נחישות ונכונות להקרבה מצד הטרוריסטים על מנת להשיג את המטרה עליה נלחמים.¹⁶⁷

טענה זו נובעת מהניתוח הבסיסי של פאפ עצמו. לדעתו, בניגוד למקובל לחשוב טרור של מתאבדים אינו קשור לדת ואינו נובע דווקא ממניעים דתיים או מפירוש רדיקלי של האסלאם, אלא קשור באופן מובהק לניסיון לשחרר שטחים בהם נמצאים מדינות אחרות. לכן, **זהו אמצעי בעל הגיון אסטרטגי של שחרור לאומי**, לא של קנאות דתית. בכך טרור ההתאבדות חולק מאפיינים משותפים עם הגרילה, שגם היא בדרך כלל נשקו של החלש ומכוונת נגד כובש זר. דבר זה גם מסביר את הקשר ההדוק בין תנועות גרילה לארגוני טרור ואת השימוש שעושות הראשונות בטקטיקות ובהגיון האסטרטגי של השניים. עם זאת ההבדל המהותי ביניהם הוא שטרור – בעיקר כזה של מתאבדים, לא מנסה "לשכנע" את האזרחים בצד השני בצדקת דרכו. זהו מכשיר של "ענישה" וכפייה. לכן ארגוני גרילה משתמשים בו במידתיות, שכן הם דווקא מאוד מעוניינים לשכנע את האזרחים בצד השני (ואת שאר העולם) שהצדק לצידם ולכן הממשלה לא יכולה להכניע אותם אלא חייבת להיענות לדרישותיהם.

Robert Pape, *Dying to Win: The Strategic Logic of Suicide Terrorism* (New York: Random house, 2005), pp. ¹⁶⁶

11-16

Pape, *Ibid.*, pp. 27-37 ¹⁶⁷

לטיעונים אלו מסכימה גם מיה בלום. לטענתה, כל הדתות הגדולות בעולם עסקו בטרור (כולל של מתאבדים) בצורה כזו או אחרת ולכן לא נכון לייחס דווקא לאסלאם נטייה מיוחדת לאלמות מסוג זה. בנוסף, רוב הארגונים שהיא מתארת ושםפעילים טרור כזה הינם חילוניים במהותם, ולא דתיים.¹⁶⁸ השימוש בטרור כזה נובע מהרווחים שיש בו לארגון שמפעיל טקטיקה זו. בראש ובראשונה המחיר הזול שלה הוא שיקול משמעותי אך יש לה גם יתרונות נוספים, למשל היכולת לפגוע ביעדים צבאיים שבדרך כלל מוגנים מפני הארגון, יתרונות של תעמולה וגיוס כספים (בייחוד בקונטקסט של יריבות עם ארגונים אחרים על דומיננטיות), האדרת המטרה לשמה לוחמים והעלאת לסדר היום הציבורי, יצירת פחד אצל היריב ואפילו יתרונות מוסריים מסוימים.¹⁶⁹

מעבר לכך פאפ טוען גם שטרור של מתאבדים, וטרור בכלל, מכוון במציאות אופן מובהק נגד דמוקרטיה. תופעה זו היא מסביר בכך שלדעתו למשטרים דמוקרטים יש דימוי של "רכות" ושל פגיעות עקב הנכונות המועטה שלהם להקרבה בחיי אדם והיכולת הגדולה של אזרחים מהשורה להשפיע על מדיניות. לכן משטרים כאלו פגיעים במיוחד למה שהוא מכנה "פוליטיקה של כפייה". בנוסף ארגוני טרור מניחים שבדמוקרטיה יש אילוצים על השימוש בכוח. כתוצאה מכך ניתן להניח שדמוקרטיה יהיו מוגבלות בתגובה הכוחנית שלהן לפעולת הטרור. סיבה נוספת היא שבמשטרים דמוקרטים יותר קל לארגן ולהוציא לפועל פעולות התאבדות עקב הזכויות מהן נהנים האזרחים והפיקוח המועט יחסית של המדינה עליהם.¹⁷⁰

למרות טענה זו, ברור שהיו ניסיונות לעשות שימוש בכלי זה על מנת לכפות ויתורים ממדינות לא דמוקרטיות. למשל כפי שהודגם לאחרונה בפעולות הטרור של המחתרת הצ'צ'נית בתוך רוסיה. בלום טוענת שניתן להתווכח על מידת ה"ליברליות" של רוסיה (בייחוד בקשר לסכסוך בו היא מעורבת בצ'צ'ניה) ומדינות אחרות כישראל בשטחים הפלסטיניים. היא גם מזכירה את פעולות הטרור של אל-קעידה נגד מטרות לא דמוקרטיות כמו ערב הסעודית, אך בסופו של דבר גם היא מקבלת את הטענה שדמוקרטיה פגיעות יותר לפעולות טרור עקב האופי הליברלי שלהם, הרגישות שלהם לחיי אדם והיכולת המבצעית הגדולה יותר לארגן בתוכם מבצעי טרור.¹⁷¹

למרות זאת מבחינה תיאורטית ניתן לסתור את טענתו של פאפ, שכן אם טרור של מתאבדים מכוון לשחרור לאומי נגד כובש זר, ברור שגם מדינות לא דמוקרטיות יכולות לכבוש מדינות אחרות. למעשה, ניתן לטעון שהן נוטות לכך אף יותר מאשר דמוקרטיה שמחויבות לקבל את הסכמת רוב אזרחיהן לכיבוש כזה. לכן ניתן לחשוב על מצב שפעולות טרור והתאבדות יכוונו גם נגד משטרים כאלה.

ההיגיון הבסיסי של פעולות ההתאבדות דומה לזה של פעולות אחרות הנכנסות תחת ההגדרה של טרור. ההתאבדות והרג האחרים מערערת את המונופול שיש למדינה על השימוש בכוח. בכך מקווים אלו המשתמשים בטרור לגרום למדינה להגיב בכוח רב, ובכך לגייס סימפתיה רחבה לארגון שביצע את המתקפה. בנוסף כאמור ההתאבדות – כאקט אולטימטיבי של הקרב עצמית – שולחת מסר חזק מאוד הן למדינת היעד, הן לקהילה הבינ"ל הרחבה והן לאוכלוסייה הפנים – כדרך לגייס תומכים חדשים ולהאדיר את יכולות הארגון. יתרון נוסף שיש להתאבדות דווקא קשורה למאבק על תשומת הלב התקשורתית. ראינו כבר שאמצעי

Mia Bloom, *Dying To Kill: The Allure of Suicide Terror*, (New York: Columbia University Press, 2007, pp 1-3¹⁶⁸

Bloom, *Ibid.*, pp. 76-77¹⁶⁹

Pape, *Ibid.*, pp. 38-45¹⁷⁰

Bloom, *Ibid.*, pp. 83-84¹⁷¹

תקשורת מחפשים תמיד את הדרמטי והשונה. פעולת התאבדות היא החידוש שמצאו ארגוני הטרור המודרניים על מנת למשוך את התקשורת אליהם ולהמשיך למקד את תשומת הלב הציבורית בהם. בכך הם (בינתיים) נמנעו מהגורל של ארגונים אחרים לפניהם שנעלמו פשוט מכיוון שלא יכלו להמשיך ולהתחדש כפי שדרשה החברה המודרנית. כך הם פשוט "נשכחו". כמובן שלפי טיעון גם פעולות ההתאבדות "יימאסו" בנקודה כלשהי ככל שיהפכו להיות עניין שבשגרה, ושוב יהיה צורך לחשוב על דרכים חדשות שיהממו את העולם ויחזירו את ארגון הטרור לקדמת הבמה.¹⁷²

בעשורים האחרונים, ובעיקר ב-2001, הטרור והתגובה לו הפכו לאחת התופעות הבולטות בפוליטיקה העולמית, והשימוש הנפוץ בכלי הטרור מתקשר להפצה הנרחבת של הסוגים האסימטריים של עימותים במערכת הבינ"ל.¹⁷³

מחקרים רבים נכתבו על התופעה ועל הדרכים להתמודד עימה, שכן, למרות התנתקותו מכל אידיאולוגיה רשמית סדורה ולעיתים הפיכתו לכלי בידי מדינות שניסו לכפות את האינטרסים שלהם על כלל המערכת הבינ"ל, עדיין ניתן לזהות היגיון בסיסי משותף לשימוש בכלי של טרור. למרות הניסיונות הרבים, ידועה לשמצה העובדה שאין לטרור הגדרה בינ"ל מקובלת. אחת הסיבות לכך היא ויכוחים אידיאולוגיים, למען איזו מטרה ניתן ו"מותר" להפעיל אלימות. למרות זאת כן ניתן לזהות כמה מאפיינים של המעשה הטרוריסטי וההשלכות שיש לו החברה והמדינה.

טרור הוא בראש ובראשונה כלי של שכנוע, העברת מסר, באמצעות אלימות. על ידי השימוש באלימות, הטרוריסט מפרסם את מטרותיו ומעביר את המסר שהוא מוכן לכל מעשה על מנת להשיג אותם. אם אלו לא ייענו, הקורבן של הטרור ימשיך לסבול. הטרור נועד אם כן גם להטמיע פחד באוכלוסייה ולהכריח אותה להיענות לדרישות הטרוריסט. יש לו גם תוצאה יעילה יותר. הצורך להתמודד עם הטרור מגביר את העלויות של אבטחה של בניינים, אינטרסים כלכליים ובכלל של הפעילות הממשלתית. המשאבים שמושקעים בניסיון למנוע טרור, יכולים להיות מושקעים במקום אחר ולמען אינטרסים חברתיים אחרים. במידה והטרור מופעל כחלק מקמפיין לסילוק כיבוש זר ממדינה כלשהי, הוא יכול להיות לכן מאוד אפקטיבי. עם זאת, גם במידה והוא מופעל באופן גלובלי ולא במטרה לאומית להביס כוח צבאי זר, יש לו השלכות חברתיות ופסיכולוגיות נכבדות. במקור, הוגים מהפכניים קיוו שעל ידי שימוש בטרור יהיה ביכולתם להכריח משטרים ליברליים יחסית לפנות לדיכוי יתר של האוכלוסייה. דבר זה יעורר תגובה חברתית שתעודד את הפלת השלטון וההשתלטות של המהפכנים על המדינה. למרות שתהליך כזה לא קרה (שכן המשטרים הדמוקרטיים הוחלפו במשטרים פחות ליברליים), הטרור לא נעלם, אלא להיפך, השימוש בו גבר. זאת מכיוון שבטרור לא הפעולה היא החשובה, אלא בעיקר האפקט שיש לה על החברה או המדינה שהם הקורבן. כלומר, מה שחשוב הוא לא הפעלה הטרוריסטית, אלא **התגובה** לפעולה זו, שכן הטרוריסט שואף לפתות מדינות להגיב בצורה מסוימת. כשזה קורה, הוא למעשה מנצח.¹⁷⁴

Micheal Patrick Echemendia, "Deliberate death: an investigation into the nature of suicide attacks" (Pittsburgh: University of Pittsburgh, 2010) pp. 12-15

http://etd.library.pitt.edu/ETD/available/etd-08242010-092039/unrestricted/Echemendia20August2010_final.pdf

Ekaterina Stepanova, "Terrorism in Asymmetrical conflict" Stockholm International PEACE Research Institute ¹⁷³

report no. 23 (Oxford: Oxford University Press: 2008), 1-23

David Fromkin, "The strategy of Terrorism", in Charles W. Kegley (Ed.) *International Terrorism: Characteristic Causes, Controls* (USA: St. Martin's Press, 1990), Pp 55-62 ¹⁷⁴

היבט שני נוגע לעובדה, שטרור יכול לפגוע בעיקר במשטרים דמוקרטיים וליברליים, הקיימים בחברות פתוחות. בעיקרון, משטר טוטליטרי יכול בקלות להפעיל אלימות נגדית ממוקדת כנגד הטרוריסט, ולכן הוא פחות פגיע. בנוסף, היכולת שלו לפקח על אמצעי התקשורת בתחומו מאפשרים לו "להעלים" את המעשה הטרוריסטי, או לפחות להפחית מהמודעות לתגובה של המשטר עצמו למעשה הטרור. ואכן, אם קבענו שהתגובה למעשה הטרור היא שקובעת, חשוב לבחון כיצד המעשה הטרוריסטי מובא לידיעת החברה כולה. הרג של אדם אחד יכול להיות מעשה טרור, אך לא סביר שהוא יזכה לתשומת לב פוליטית מרובה. לכן הטרור חייב שותף, ושותף זה הוא אמצעי התקשורת. רק הפומביות מאפשרת לטרור לעבור מרמה של מעשה בודד לרמה של תעמולה למען מטרה מוגדרת. הסיבה היחידה שיכולה למנוע משטר כלשהו להפעיל את מלוא פוטנציאל הכפייה שלו היא דעת קהל אוהדת, וכזו המסרבת לתמוך באמצעים החוקתיים הדרושים על מנת להילחם בארגוני הטרור.¹⁷⁵

אין ספק שקיימת פעילות גומלין הדוקה בין אמצעי תקשורת וטרוריסטים, אם כי לא תמיד קשר זה פועל למנוע מהממשלה הדמוקרטית להפעיל את סמכויותיה, לרוב הוא מאדיר את הפעולה הטרוריסטית ותורם להתפשטותה בעתיד. המרחב התודעתי הגלובלי ברחבי העולם משמש מעין "מקלט" וירטואלי ללוחמי הגרילה, שבו הם יכולים לפעול כמעט בחופשיות עקב אופי הטכנולוגיה המודרנית.¹⁷⁶ בכך לא מסתיים הניצול של ארגוני הטרור את החברה הפתוחה. יכולתם ליהנות מחופש תנועה, פרטיות ויכולת להתכנס ואף לרכוש אמצעים לביצוע פעולות טרור מנוצלים לרעה על ידי טרוריסטים. גם לאחר תפיסתם, אין המשטר יכול לפעול באלימות נגדם. עליו לפעול על פי כללים משפטיים שאליהם שהוא הכפיף את עצמו. כללים אלו מנוצלים פעמים רבות על ידי חשודים בטרור על מנת להתחמק ממשפט. מכיוון שמטרת הטרור היא לגרום לדיכוי יתר של האוכלוסייה על מנת לעורר את זעמה כלפי הממשלה, במידה ומדינות דמוקרטיות מקשיחות חוקים או אף מבטלות חלק מהם היא קעקעת את האופי הדמוקרטי של המשטר ואת הלגיטימיות שלו, ובכך למעשה מביאה לתוצאה שאליה כיוונו הטרוריסטים כל הזמן. מצד שני, חוסר אונים להתמודד עם בעיה של אלימות נרחבת יביא להפלת המשטר ממילא ולהחלפתו באחר. זוהי הדילמה שמציב הטרור בפני קורבנותיו. כל מדינה מוצאת דרכים שונות משלה להתמודד עם המתח בין הצורך בלגיטימיות (פנימית ובינ"ל) מצד אחד, והצורך להילחם ביעילות באיומים עליה, מצד שני.

ההיגיון האסטרטגי של הטרור, המנצל את הדילמה הזו בדיוק, הועבר לסכסוכים של ימינו. כיום, ארגוני מרד וגרילה משתמשים רבות בכלי של טרור לא באופן סלקטיבי על מנת לסלק יריב אישי כזה או אחר המאיים של חזיתם בשטח מסוים, אלא על מנת לגרות מדינות להיכשל בדילמה שהוזכרה. או שיהיו יעילות, אך יאבדו לגיטימיות בינ"ל, או שישמרו על לגיטימיות הנובעת מהבסיס הדמוקרטי והחופשי שלהן, אך יהיו בלתי יעילות וייאלצו לכן להיכנע לדרישות אויביהם.

¹⁷⁵ ראו יונה אלכסנדר, "טרור, אמצעי התקשורת והמשטרה", בתוך רוברט קופרמן ודל טרנט (עורכים), טרור: הסכנה, המציאות, התגובה (ישראל: מערכות, 1982), ע"ע 266-284.

¹⁷⁶ David Kilcullen, "Counterinsurgency Redux" (2006), page 3 <http://smallwarsjournal.com/documents/kilcullen1.pdf>

עימותים א-סימטריים כיום

ראינו שמושג הגרילה קיבל אופי פוליטי מובהק בהגותו של מאו. ואכן, המאבקים השונים מתקופתו ועד ימינו הם עימותים פוליטיים בעיקרם. מאבקים כאלו קיבלו שמות שונים במהלך השנים, מ "עימותים נמוכי עצימות" (Low intensity conflicts), מבצעים שאינם מלחמה (MOOTW- Military operations other than war) ועוד מושגים רבים. עם זאת, כל התהליכים ומקרי המבחן שנסקרו לעיל מתמצים בסופו של דבר במושג המודרני יותר של עימותים א-סימטריים. ישנם הגדרות שונות למונח, אך נראה כי הכוונה היא לעימות בין צדדים שאינם שווים **בכוח** כפי שהגדיר זאת לראשונה אנדרו מאק.¹⁷⁷ התייחסות נוספת ניתן למצוא גם באופי השונה של האסטרטגיות הננקטות. בעוד צד אחד הוא צבא קונוונציונאלי סדיר, מאורגן וחזק, המכוון להשמדה של הכוח הלוחם של היריב, הצד הנגדי הוא זה של ארגון לא מדינתי, המשתמש בשיטות של התחמקות וגרילה על מנת להתיש את האויב ולכפות עליו תבוסה, מבלי להילחם מולו בקרב מכריע יחיד.

כבר ראינו שלוחמת גרילה היא למעשה טקטיקה צבאית, שנועדה להתיש את היריב מבלי למעשה לתת לו אפשרות להוציא לפועל את מלוא כוחו. עם הזמן הטקטיקה נעשתה לאסטרטגיה, וההתשה של מדינות חזקות נהפכה לסימן היכר של תנועות רבות ברחבי העולם. ההתפתחויות של טכנולוגיה, ובעיקר של אמצעי התקשורת, תרמו רבות לאפשרות של ארגונים קטנים להשפיע ישירות על דעת הקהל בתוככי היריב. אם ניקח את הטענה של קלאוזוביץ שמלחמה היא למעשה תחרות לכפות את רצונך על היריב, אזי התפוצה של אמצעי התקשורת ההמוניים אפשרה לארגוני גרילה וטרור ללחוץ על אוכלוסיות ודרכם - על המנהיגים. הדינאמיקה שהופעלה בהודו-סין ואלג'יריה נגד צרפת ובווייטנאם נגד ארה"ב היא סימן ההיכר של העימותים הא-סימטריים המודרניים. מכיוון שארגונים שאינם מדינה אינם יכולים להתמודד עם צבאות סדירים בשדה הקרב, הם מצאו דרכים אחרות על מנת לפגוע ביריב ולגרום לו לפעול לפי רצונם. שיטת העימות החדשה צברה תאוצה בעיקר לאחר סיום המלחמה הקרה ומלחמת עיראק ב-1991. אז, העליונות הטכנולוגית הצבאית של ארה"ב (ובמשתמע - של המערב) הודגמה כבלתי ניתנת לערעור או לתחרות. בנוסף, התמוטטות בריה"מ וקידום הדמוקרטיזציה במזרח אירופה הפחיתו מאוד את האפשרות להתלקחות מלחמה קונוונציונאלית ביבשת. עם זאת, בעולם השלישי המתפתח שחקנים אזוריים ומקומיים עדיין שאפו לממש את מטרותיהם - דתיות, לאומיות, אידיאולוגיות וכדומה. עקב העליונות של ארה"ב בתור מעצמת-על יחידה הם נאלצים להימנע מלהילחם בצורה שתביא לידי ביטוי את עוצמתה או, מה שיותר נכון, הם שואפים לנצל את חולשותיה, כמדינה דמוקרטית ופתוחה, כנגדה.

למרות שההיגיון הבסיסי של המונח "אסימטריה" היה מוכר עוד מימיו של סון דזה, המחקר בנושא זכה לעדנה בעיקר בשנות ה-90, ובעיקר בארה"ב. שם, שורה של מסמכים רשמיים החלו לעסוק בנושא במחצית השנייה של שנות ה-90, והם פיתחו את הנושא הרבה מעבר למשמעותו המקורית של "אי-שוויון בכוח". למשל, הדו"ח הארבע שנתי של משרד ההגנה (Quadrennial Defense Review) משנת 1997 עוסק רבות במונח. לאחר סקירה של פוליטיות מגמות גלובליות כמו הפצה של טכנולוגיות מתקדמות, אי יציבות אזורית וכדומה,

¹⁷⁷ Andrew Mack, "Why Big Nations Lose Small Wars: The Politics of Asymmetric Conflict", *World Politics*, 27(2) January 1975

הדו"ח קובע ש"העליונות (הצבאית) הקונונציונאלית הברורה של ארה"ב עלולה "לעודד יריבים להשתמש באמצעים לא קונונציונאליים על מנת...לסכל ולערער את כוחו ובה במידה לנצל את חולשותינו".¹⁷⁸ בין האמצעים שמציין הדו"ח כאפשריים במסגרת הזו ניתן למצוא שימוש בנשקים ביולוגים וכימיים, שימוש בטרור, לוחמת מידע וכדומה. כל זאת, במטרה להרתיע את ארה"ב מלהילחם, לפגוע ביכולות התקשורת, פיקוד ושליטה שלה, לפגוע בבעלות בריתה וכך למנוע מארה"ב גישה למתקנים חיוניים, ועוד.

כפי שקובע מץ, אסימטריה היא ניצול של הבדלים בכוח על מנת לזכות ביתרון כלשהו. בעבר למשל, יתרון כזה היה יכול להיות מהירות שמובילה לניידות גדולה יותר, מודיעין טוב יותר, מורל עדיף וכדומה. במלחמה הקרה, ארה"ב השתמשה באיכות טכנולוגית על מנת להתמודד עם העליונות המספרית של הכוחות הסובייטים באירופה (על גישה דומה משתיתה ישראל את דוקטרינת הביטחון הלאומי שלה). מץ מתאר את התפתחות המושג במחשבה הצבאית ממונח מוגבל המתאר הבדלים בכוח, למונח אסטרטגי הקובע גם את אופי הפעולה של יריבים בקרב.¹⁷⁹

ה-Joint Strategy Review משנת 1999 סיפק הגדרה דומה למונח, אך הוסיף ש"גישות אסימטריות מחפשות השפעה פסיכולוגית על היריב כמו הלם ובלבול, שמשפיעה על היוזמה שלו, חופש הפעלה והנחישות שלו....הגישות האסימטריות מפעילות לעיתים טקטיקות, כלי נשק וטכנולוגיות חדשניות ולא מסורתיות".¹⁸⁰ בשל כך הרבה פעמים הושמעה ביקורת על יריבים חלשים, שאינם נלחמים בצורה "הוגנת". אך זוהי אי הבנה של המושג.

אסטרטגיה אסימטרית מפעילה את כל הכלים האפשריים שיש בידי יריבים על מנת לנצל את נקודות החוזק של אותו יריב ולנצל את אלו של אויבו. הפעולה האסימטרית אינה רק צבאית, אלא היא יכולה להיות מופעלת בכל הרמות, פוליטית וצבאית, ובכל המימדים – לטווח ארוך או קצר, בכוונה או שלא, בגלוי או בסתר, במימד הפסיכולוגי או הפיזי, או כולם ביחד. המונח יכול לתאר הפעלה באופן חיובי – לנצל יתרון כלשהו (כמו טכנולוגיה, אימון או ארגון עדיף וכדומה), אם כי לרוב נעשה בו שימוש באופן שלילי – איום על חולשות של היריב וניסיון לערער את כוחו. זהו הסוג הבולט ביותר שזוכה למרב תשומת הלב.¹⁸¹

גם ההבחנה של זמן רלוונטית. רוב האסטרטגיות הא-סימטריות הן לטווח קצר, ולכן גם ניתן למצוא דרכים להתגבר עליהן בקלות יחסית. צבאות אירופה שהתנגדו לנפוליאון הם דוגמא להסתגלות מוצלחת לשיטות האסימטריות הצבאיות שהוא נקט. גם ההסתגלות לתיאוריות של מאו, שלקחה זמן רב יותר, בסופו של דבר הייתה מוצלחת למרות הכישלונות בדרך. רוב השימוש באסטרטגיות א-סימטריות נעשה בטעות. כל ארגון נלחם בדרך המוכרת לו, ולכן האסימטריות היא לרוב יותר תוצאה של התנגשות בן 2 ארגונים בעלי דרך חשיבה שונה, מאשר תוצאה מכוונת של חשיבה אסטרטגית. דוגמה לאסטרטגיה א-סימטרית מכוונת ניתן אולי למצוא בשיטת ה"מוקוואמה" (התנגדות) של הארגונים האסלאמיים השונים במזרח התיכון, שהתפתחה לאחר כשלון המדינות הערביות להביס את ישראל בלחימה צבאית קונונציונאלית.

¹⁷⁸ Department of Defense, "Quadrennial Defense Review" (1997), section II,

<http://www.fas.org/man/docs/qdr/sec2.html>

¹⁷⁹ Steven Metz, "Strategic Asymmetry", *Military Review* 81 (4) (July-August 2001), pp 23-32

¹⁸⁰ Metz, *Ibid.*, pp. 24

¹⁸¹ Lt. Col. Timothy L. Thomas, "Deciphering asymmetry word game", *Military Review* 81, 25, Metz, *Ibid.*, 25 (4) (2001), 32-37

חשוב לציין שאסימטריה אינה רק דרך לחימה אופרטיבית. היא מתקיימת לא רק בשדה הקרב, אלא בעיקר ברמות העליונות (אסטרטגיות) והתחתונות (טקטיקות) של העימות. בין המרכיבים האסימטריים המקובלים ביותר ניתן למנות עליונות טכנולוגית, אורך רוח גדול יותר בלחימה- המורכב מאמונה דטרמיניסטית בניצחון, מה שמוביל לנחישות רבה ולנכונות לסבול חללים בכמות רבה. גם אימוץ של תפקיד "הקורבן" בעימות על מנת לזכות באהדה בינ"ל הוא מרכיב מקובל ומוכר. גם תפיסות זמן שונות מהוות מרכיב אסימטרי בעימות. כך האמונה שהזמן פועל לטובת צד מסוים נותנת לו כוח ומרחב תמרון גדול יותר. תנועות הגרילה שהוזכרו בווייטנאם פעלו בדיוק על בסיס ההנחה הזו.¹⁸² מרכיב אסימטרי חשוב קשור למשטרים דמוקרטיים בעיקר והוא קשור להסתמכותם על מערכות משפטיות מקובלות, הן בתוך המדינה עצמה והן מחוצה לה. כך, מדינות מסוימות מוגבלות למסגרת של נורמות מוסריות, המונעות מהן להפעיל את כל העוצמה שיש ברשותן. מבחינה פנימית דילמה זו מתמצה במרחב הפעולה המשפטי שניתן להעניק לשלטון בהתמודדותו עם המורדים. סמכויות רבות עלולות לערער את היסודות הדמוקרטיים עליהם בנוי המשטר ובכך יש סכנה חמורה יותר מאשר אלו שמציבים המורדים. לכן יש לשים לב לאמצעים המשפטיים שמדינות שונות מעניקות לממשלות לאור האיום של הגרילה והטרור ומה ההשפעה שיש לכך על החירויות מהן נהנים שאר האזרחים במדינה. לדילמה זו יש השלכה גם מבחינת הדימוי של המדינה בעולם הרחב, ויכול להשפיע לרעה על יחסיה עם מדינות אחרות (בעיקר הדמוקרטיות המערביות האחרות). כמובן שארגונים שאינם מדינה, או מדינות סוררות למיניהן, משוחררים מכבלים מוסריים כאלה ולכן יכולים להפעיל כוח בעוצמה (וביעילות) רבה יותר. למרות זאת, מרכיב מוכר של עימותים אסימטריים הוא הניסיון של ארגונים לא מדינתיים לבקר את אויביהן על חריגה מנורמות דמוקרטיות ומשפטיות מקובלות של הפעלת כוח. דו"ח גולדסטון שנכתב לאחר מבצע "עופרת יצוקה" של ישראל בעזה הוא הדוגמא הבולטת ביותר לסכנות שבאסימטריה זו, אך ניתן לכלול בקטגוריה זו גם דרישות להקפדה על זכויות אדם בנושאי חקיקה נגד טרור, מעצרים שרירותיים לש חשודים במעורבות בטרור וכדומה. גם כאן מדינות דמוקרטיות יותר פגיעות מכל סוג משטר אחר ל"דעת הקהל העולמית", שכן הן תלויות ביחסים תקינים עם מדינות אחרות לצורך השקעות, הלוואות, שווקי חוץ, שיתופי פעולה, תמיכה דיפלומטית וכדומה.¹⁸³

מה שמעניין במושג האסימטריה אם כן הוא היישום הכולל שלו כ**בסיס רעיוני לניהול עימותים**.

אם נתייחס למושג במובנו הפוליטי-אסטרטגי, מיד נראה שהכוונה בעימות אסימטרי היא בדרך כלל לניהול מאבק ארוך טווח, השואף להשתמש בכל אמצעי חדשני על מנת לערער את נקודות החוזק של היריב, להחלישו ובסופו של דבר להביסו. אמנם הגדרה זו יכולה לכלול בתוכה אמצעים צבאיים, אך לרוב ייעשה שימוש באמצעים פוליטיים, תקשורתיים, משפטיים ודיפלומטיים על מנת למנוע מהיריב להפעיל את כוחו הקונונציונאלי העדיף.¹⁸⁴

בסביבה הגלובלית כיום, הצדדים החזקים קונונציונאלית הם מדינות מערביות, שלרוב הינם דמוקרטיות ליברליות בצורה כזו או אחרת. לא במקרה מרבית הדיון בחלק זה התמקד בהתמודדותן של מדינות המערב עם איום הגרילה והטרור. כבר צוינה הטענה, שדמוקרטיות ליברליות מודרניות הרבה יותר פגיעות לסוג כזה

¹⁸² Metz, *Ibid*, pp 27

¹⁸³ Robert Taber, *The war of the flea* (UK: Paladin, 1970), pp 29

¹⁸⁴ (ראו קובץ המאמרים המצוין של חגי גולן, שאול שי, *העימות המוגבל* (תל אביב: מערכות, 2004) ובעיקר שמואל ניר, "טבע העימות המוגבל", ע"ע 19-44 ועדו הכט, "העימות המוגבל- כמה מאפיינים כלליים של צורת לחימה", ע"ע 45-68

של איום מכל משטר אחר. השלטון מדינות כאלה תלוי ברצונם הטוב של האזרחים. בנוסף, עליו גם לקיים מערכת כלכלית תקינה ושוטפת. על משטרים מסוג זה לקיים את "הנורמליות" של המערכת הכלכלית והחברתית הקיימת. לשם כך עליהם לשמר את התדמית הדמוקרטית המצופה מהם, שאם לא כן הם יסבלו מאובדן תמיכה בהם, עד לרמה של החלפה במשטר אחר. בנוסף, השלטון במדינות דמוקרטיות מוגבל על ידי חוקים משפטיים שונים שלא מאפשרים לו להיות אכזר במידה והמצב דורש. בשל כל אלו משטרים דמוקרטיים הרבה יותר פגיעים למרד גרילה המוני מכל סוג משטר אחר, ולכן גם הלחימה בעימות (כל עימות) הרבה יותר מסובכת במשטר כזה.¹⁸⁵

באופן מסורתי גם, מדינות המערב הסתמכו על טכנולוגיה עדיפה כמרכיב אסימטרי שהעניק להן יתרון עצום בעימותים עם משטרים וארגונים אחרים. אויביהן לעומת זאת מכירים בעליונותם הקונוונציונאלית, שכן הם לרוב מדינות חלשות יותר מבחינה כלכלית וצבאית. לכך יש לצרף קיומם של ארגונים שאינם מדינות, אך מקיימים כוחות חמושים חזקים. אלו ואלו מנסים בדרך כלל להתנגד להשפעה ולנוכחות של התרבות המערבית באזור בו הם פועלים. הם שואפים לשנות את הסטאטוס קוו המדיני הבינ"ל- על ידי הרס של מסגרות פוליטיות קיימות ויצירת מסגרות שלטוניות חדשות במקומן.

לכן, המאבקים לובשים צורה של עימות כללי בין מדינות דמוקרטיות ובין אויביהן, שהם ארגונים שאינם מדינה (אם כי לעיתים נתמכים על ידי מדינות אחרות), המפעילים מגוון של טקטיקות צבאיות (גרילה, טרור) ופוליטיות. מבחינתם, המאבק שלהם הוא נצחי, ולכן אין הבחנה ברורה בין מלחמה ושלוש. האפשרות להשתמש באלימות תמיד קיימת, והיא יכולה להיות מכוונת כלפי כל מטרה ברחבי העולם, ללא כל קשר לערך הצבאי "האובייקטיבי" שלה וללא מגבלות מוסריות כלשהן. כך, קווי החזית והעורף מיטשטשים, כשאזרחים נתפסים כמטרה לגיטימית לתקיפה. ארגונים כאלו מנסים לכפות על יריביהם להיענות לדרישותיהם על ידי השפעה על דעת הקהל – הלאומית והגלובלית- על מנת שתלחץ על המנהיגים לוותר על מדיניותם. זאת הם עושים על ידי הפחדה ואיום באלימות על אזרחים של המדינות האויבות.¹⁸⁶

בקצרה, כיום הצדדים החלשים בעימותים מודרניים שואפים לא רק להימנע להתמודד מבחינה צבאית-טקטית עם צבאות חזקים מהם, אלא הם שואפים להעביר את הלחימה כולה מזירת המאבק הצבאי לזירות אחרות. בזירות אלו, כך הם מאמינים, יש להם סיכוי רב יותר לצבור כוח. בעזרתו הם יוכלו לזכות בתמיכה של קהלים גדולים (שבדרך כלל אינם קשורים כלל לסכסוך עצמו) ועל ידי כך יוכלו לכפות על המדינה להיענות לדרישותיהם.

אם ניקח את מושג האסימטריה, נוכל להבחין בכמה תחומים שונים בהם פועל מושג זה להגביל את יכולת התגובה של המדינה בלחימתה בארגונים לא מדינתיים. תחומים אלו מרכיבים ברוב המקרים את זירות הלחימה בהן מתנהלים המאבקים האסימטריים המודרניים, וביחד מהווים את "תמונת הקרב" המלאה של הסכסוך. כשבאים לבחון סכסוך ספציפי יש לשים לב לשינויים שחלו בכל אחד מן התחומים הללו במהלך השנים ולראות כיצד הם השפיעו אחד על השני:

מבחינה צבאית, נאמנים לעקרונות הגרילה, ארגונים לא מדינתיים היום נוקטים בגישה העקיפה, מבית מדרשו של לידל הארט. במקום להתמקד בצבא הקונוונציונאלי החזק, הם הופכים את החברה בכללותה- את

¹⁸⁵ Robert Taber, *The war of the flea* (UK: Paladin, 1970), pp. 25-26
¹⁸⁶ David L. Grange, "Asymmetric Warfare: Old Method, New Concern" (2000)
http://blackboard.jfsc.ndu.edu/html/jfscpublications/assets/docs/cam_grange.pdf

האזרחים- למטרה. זאת מתוך הנחה שחברות דמוקרטיות ומודרניות הן מסואבות, חרות ליכוד פנימי וכלל אינן מסוגלות למאמצי הרוח הדרושים למלחמה ארוכה. בעיקר הדבר נוגע ליכולת לספוג קורבנות רבים. לכן, במקום לתקוף את שלמותו הפיזית של הצבא האויב, הם תוקפים את החברה שממנה הוא נוצר. במקום לערער את המוראל שלו, הם מערערים את דעת הקהל ונחישותה (ובעקיפין את מורל החיילים). במקום לתקוף את הארגון המדיני, הם תוקפים את הלגיטימיות של קיומו ואת לכידותו הפנימית. ההתפתחויות הטכנולוגיות, ובעיקר פיתוח נשק רקטי וטילים (מה שקרוי "נשק תלול מסלול"), עוזרים להם בכך להפוך אזרחים למטרה (כלוגיקה מובהקת של טרור), ואת העורף לחזית.

בנוסף, ארגונים כאלה לא משתמשים בכוח הלוחם שלהם באופן ישיר. במקרה של התקפה הם "נעלמים" בתוך האוכלוסייה ונבלעים בתוכה, כך שקשה לזהותם ולפגוע בהם. גם את שאר מרכיבי הכוח – מחסני תחמושת, מפקדות, בתי חרושת לייצור כלי נשק וכדומה- הם ממקמים במרכזי אוכלוסיה על מנת להקשות על פגיעה צבאית בהם. בכך הם מבטיחים את עצמם מתקיפות האויב ומחייבים את האוכלוסייה למעשה לתמוך בהם על ידי הפיכתם למטרות לתקיפה.¹⁸⁷ מגמה זו וההשפעה שהייתה לשימוש המסיבי למשל בירי של נשק עוקף, כלומר ירי מסיבי של רקטות וטילים "מעל" כוחות הצבא בגבולות על מנת לפגוע ישירות במרכזי אוכלוסייה בעורף האזרחי של האויב, ניתן היה לראות לראשונה ב- 2006 ב"מלחמת לבנון השנייה", אז ירה ארגון "חיזבאללה" בתקופה של חודש עשרות ולעיתים מאות טילים **מדי יום** על יישובי צפון ישראל. ההצטיידות והשימוש נועדו במכוון על מנת לאזן את חוסר הסימטריה עם חיל האוויר הישראלי ואת חוסר היכולת של הארגון "לפלוש" בכוחות גדולים לשטח של מדינת ישראל.¹⁸⁸

היכולת של ארגוני גרילה וטרור להשתמש בשיטות כאלו משפיעה בהכרח על החשיבה במונחים מקובלים בתחום האסטרטגיה כגון "ניצחון", "הכרעה", "הרתעה" וכדומה, ומחייבים בחינה מחדש של שיטות פעולה המתאימות יותר לעולם המושגים הצבאי המסורתי יותר, כלומר ה"קונוונציונאלי", מאשר לסוג העימותים והאיומים האסטרטגיים הקיימים במקומות רבים בעולם.¹⁸⁹ למרות זאת עדיין ישנה חשיבות למושגים צבאיים ישנים, למשל "עורף לוגיסטי", "קווי אספקה", בסיסים מוגנים ובעיקר "נכסים אסטרטגיים". **בניגוד לדעה המקובלת גם לארגון גרילה יש נכסים צבאיים שהם קריטיים לקיומו.** נכסים אלו מתקשרים בעיקר למושג "אזור המקלט". אזור זה יכול להיות חיצוני למרחב הלחימה או פנימי, אך בכל מקרה הוא חשוב ביותר לארגוני גרילה שכן רק בו הם יכולים להתארגן ולתכנן מתקפות ללא חשש מפעילות נגדם. ללא איזור מקלט בטוח בו ניתן להתארגן ולנוח אין קיום לשום ארגון צבאי. לקח זה הוא אוניברסאלי ואינו מושפע מאופי הסכסוך המתנהל. בנוסף, כמו לכל ארגון המסתמך על כוח צבאי, גם תנועות גרילה זקוקות לקווי אספקה לצורך קבלת נשק, כסף, ציוד תומך לחימה, תגבורת צבאית וכדומה. ללא אספקה קבועה של נשק כוח צבאי לא יכול להתפתח ולשמור על עצמו מפני התפרקות וחיסול. לכן, אחד הלכחים הצבאיים החשובים שניתן ללמוד מהניסיון ההיסטורי המצטבר הוא החשיבות שיש לפעולות צבאיות **לחסום את שטח הלחימה** מהשפעות חיצוניות. מלחמות ווייטנאם השונות הבהירו את הקושי לעשות כן ואת ההשלכות ההרסניות שיש

¹⁸⁷ ראו גבריאל סיבוני, "השתנות האיום", צבא ואסטרטגיה כרך 2, גיליון 1 (יוני 2010), 3-6 ויורם שוויצר, "מגבלות הלחימה נגד צבא טרורילי: לבנון ועזה כמקרה בוחן", צבא ואסטרטגיה, כרך 1, גיליון 1 (אפריל 2009), 33-38.

¹⁸⁸ ראו יצחק בן ישראל, "מלחמת הטילים הראשונה ישראל-חיזבאללה", ע"ע 9-11.

<http://spirit.tau.ac.il/government/downloads/YitzakBIMissiles.pdf>

¹⁸⁹ למשל ראו גבריאל סיבוני, "נשק תלול מסלול, לוחמת גרילה ותקפותה של תפיסת הביטחון", בתוך עדכן אסטרטגי, כרך 10, גיליון 4 (פברואר 2008), ע"ע 11-16.

לכישלון לחסום מהגריה את נתיבי האספקה והמילוט שלהם. כישלון כזה גורם להתארכות הלחימה ולהתחזקות הגרילה, תורם לדימוי כאילו לא ניתן להביס את המורדים בכלל (שכן למרות כל המתקפות של הצבא היא לא מחוסלת) ומטיל מחירים פוליטיים כבדים מאוד על המדינה שכן הוא תחיל את הדינאמיקה שתוארה כבר של ייאוש של דעת הקהל מהמשך הלחימה, זעם על הסבל האנושי שהיא גורמת ולחץ על ההנהגה לסגת מהעימות. בניגוד לכך, פעולות הצרפתים באלג'יריה הבהירו את היכולת לחסות את אזורי המקלט ואת ההשפעה הדרמטית שיש לכך על היכולת של ארגון הגרילה להמשיך להוציא לפועל מתקפות ואף להתקיים. בידוד של שטח הלחימה מאפשר לצבא הסדיר להחליש באופן רציף את הגרילה ללא אפשרות של הארגון לכפר על תבוסותיו ולכסות על אבדותיו. אם המדינה מצליחה לקיים תהליך זה לאורך זמן בסופו של דבר הניצחון הצבאי יהיה בידה. לעומת זאת, הניסיון הצרפתי באלג'יריה הבהיר שגם חסימה צבאית מוצלחת של מרחב הלחימה לא מבטיח ניצחון בעימות הא-סימטרי, שכן הוא תלוי בגורמים אחרים ובהתקדמות הלחימה בזירות אחרות – פוליטיות, מדיניות ותקשורתיות. הצרפתים לא הצליחו להתמיד בתהליך חיסול המורדים שכן במובן מסוים, "נגמר להם הזמן". הלחץ המדיני והפנימי עליהם היה כבד מדי, והמסגרת הפוליטית התפרקה לפני שניתן היה לצבא הזדמנות להמשיך בתהליך חיסול המורדים. כך, למרות שחסימה ובידוד צבאיים הם תנאי הכרחי להתמודדות עם ארגוני גרילה וטרור, הם אינם תנאי מספיק (כפי שמוכיח גם מקרה המבחן של סרי לנקה שיידון בחלק השני של העבודה). יש לבצע חסימה ובידוד דומים של ארגון הגרילה בזירות הלחימה האחרות גם.

מבחינה פוליטית, המאבקים הא-סימטריים כיום מכוונים לפגוע בלכידות הפנימית של המשטר, וביכולתו להפעיל את מלוא עוצמתו נגד המורדים, ולא משנה למען איזו מטרה הם פועלים. לכן, יש חשיבות רבה מאוד להשפעה על דעת הקהל הפנימית באותה מדינה. על ידי שכנועה שלא ניתן לנצח במאבק, או שהמחיר שמשולם הוא גבוה מדי, ניתן לשכנע אותה ללחוץ על המנהיגים, שמטבע הדברים לרוב מוכנים להשקיע יותר על מנת להשיג את מטרות המדיניות. מחיר כזה יכול להיות במחיר של חיי אדם (מדינות מסוימות רגישות יותר מאחרות למחיר כזה), במחיר כלכלי – המשאבים שמושקעים במאבק יכולים היו להיות מופנים למקומות אחרים, או במחיר של מה שנדמה כהתדרדרות מוסרית מה שיכול להניע תהליך של התנגדות להמשך העימות על בסיס טיעון מוסריים. בעימות אסימטרי יש ביטוי חזק מאוד למרכיב של **התשה** בתור צורת לחימה. מכיוון שהיריב הלא מדינתי הוא חלש, עליו לחכות עד שהתנאים המתאימים לניצחון יבשילו. ברוב המקרים הכוונה היא עד שהיריב החזק ייחלש במידה כזו, שניתן יהיה לתקוף אותו או שהוא "ייעלם" מעצמו.

מימד ההתשה הוא חשוב, מכיוון שבניגוד למלחמות קונוונציונאליות ו"גלויות", במלחמת גרילה אין הישגים צבאיים בולטים אותם כל צד יכול להשיג ולנצל על מנת "להוכיח" שהוא אכן מתקדם לכיוון השגת המטרה של המלחמה. הצד החלש מנסה להימנע מחיסול כוחו על ידי הטרדת היריב, מתוך תקווה שהצבר של הישגים טקטיים מקומיים יביא לשינוי בתודעה של היריב בכך שהוא "יבין" שהוא מפסיד. הצד החזק לעומת, יכול על ידי הימנעות מנפגעים רבים מדי לארגן לעצמו זמן מספיק להביא את כל כוחו להשפיע על זירת הקרב ועל היריב, ולשחוק אותו בתורו (על ידי אורך רוח כלכלי, עדיפות צבאית ומדינית וכדומה). למעשה שני הצדדים

פועלים על מנת להשיג מה שקרויה "הכרעה תודעתית", כלומר לשכנע את הקהלים השונים (פנימיים וחיצוניים) לתמוך בהם, שכן הם הצד "הצודק".¹⁹⁰

ברור שעל מנת להשיג אפקט כזה, יש חשיבות רבה לשימוש באמצעי תקשורת המונים. רק הם מסוגלים להעביר במהירות מסר והשקפת עולם מסוימת לאוכלוסייה שעליה רוצים להשפיע. בנוסף, בחברות הגלובליות היום יש **דרישה** ברורה לקבל מידע על הנעשה בעולם, כמעין זכות אנושית בסיסית. זה נכון במיוחד במדינות בדמוקרטיות, שם הזכות למידע וחופש העיתונות הם זכויות חוקתיות מוכרות.¹⁹¹

גרירתו של העימות משדה הקרב הפיזי לשדה הקרב התודעתי פועל לטובת הצד החלש יותר מבחינה אסימטרית, שכן הוא יכול להעביר את מסריו כמעט באופן ישיר, ובכך להשפיע על התפיסות של הציבור. כך, התקשורת הופכת בעצמה לצד המעורב במלחמה והיא מתפקדת במעין "שופט" ציבורי המעניק נקודות וציונים **לכל אחד מהצדדים**. ההצטברות של ציונים אלה היא שיוצרת את תחושת "הניצחון" או "ההפסד". בווייטנאם ובאלג'יריה, התקשורת גינתה לרעה את הצד "שלח" (בעצם זהו תפקידה העיקרי – לבקר את זרועות השלטון) וכך יצרה תחושה כאילו המדינה מפסידה במלחמה, או לפחות לא מנצחת במהירות הרצויה. במידה רבה בעקבות זאת דעת הקהל במדינות אלו הייתה בטוחה שיש הכרח להפסיק את העימות ולסגת. תהליך דומה של "שפיטה" התרחש גם במלחמת לבנון השנייה, כשנעשו ניסיונות לבחון אם ישראל "ניצחה" או הפסידה במלחמה.¹⁹² בקצרה, התקשורת הפכה לא רק מ"צד" חיצוני לסכסוך אלא אף לנשק בעימות המוגבל. מי שינצח בזירה זו ומי שידע להפעיל את הנשק הזה ביעילות הרבה ביותר, יוכל לבסוף לנצח במערכה כולה.¹⁹³

ההשפעה של תהליכים אלו מחייבים גם הם התמודדות פוליטית ומשפטית שונה מצד המדינה, והם מעמידים בפניה דילמות לא פשוטות. האם להגביל ולפקח על מגזר העיתונות? כיצד ובאיזו מידה לשלוט על מידע המתפרסם? כיצד לנהוג במגזרים התומכים בפשרה עם ארגון הגרילה ונסיגה מהמאבק? קיום מחנה גדול כזה יכול להשפיע לשלילה על המורל הצבאי ועל הליכוד הפנימי בחברה (כפי שניתן היה לראות במקרה של הלחימה בווייטנאם ואלג'יריה). האם להגביל את חירותם להשמיע את דעותיהם? ומה ההשלכות של כך על האופי הדמוקרטי המקורי של המדינה? האם אין סכנה באיבוד אופי זה על מנת "לנצח"? שוב אלו הם דילמות איתן מתמודדים בעיקר משטרים דמוקרטיים, הרגישים לדימוי הפנימי והבינ"ל שלהם.

מבחינה מדינית- בינ"ל, ישנם ניסיונות להחליש את המעמד המדיני של המדינה, הן בעיני דעת הקהל העולמית והן בעיני ממשלות אחרות. הפנייה לדעת הקהל העולמית נעשית גם היא על מנת ללחוץ על הממשלות המקומיות להימנע מקיום קשרים ומתן תמיכה כלכלית, דיפלומטית וצבאית לאויב. כך, נעשה ניסיון לבודד אותה. בהקשר זה יש חשיבות רבה למושג של **לגיטימציה**.

¹⁹⁰ ראו אל"מ משה קרביץ, "העימות המוגבל כמלחמת התשה", *מערכות* 380-381 (דצמבר 2001), ע"ע 44-45 ומירי אייזון, "המאבק על התודעה במלחמה הפוסט מודרנית" רקע והמשגה, *בתוך* חגי גולן, שאול שי, *העימות המוגבל* (תל אביב: מערכות, 2004), ע"ע 347-376

¹⁹¹ תא"ל רון כתר, סא"ל אפי מלצר, "תקשורת המונים בעימות המוגבל", *מערכות* 380-381 (דצמבר 2001), ע"ע 78-81

¹⁹² ראו רון בן ישי, "ההתשה בזירה התקשורתית", *בתוך* עיונים בכיתחון לאומי, *אסטרטגיית ההתשה בעימות מוגבל – בחירה או כורח?* (חיפה: המכללה לביטחון לאומי, 2002), ע"ע 119-124

¹⁹³ מרווין קאלב וקארול סיוון, "מלחמת ישראל-חיזבאללה 2006: התקשורת כנשק בעימות הא-סימטרי" (2007)

<http://www.tau.ac.il/institutes/herzog/commschool/Lebanon3.pdf>

במערכת הבינ"ל שהוקמה לאחר הסכם וסטפאליה ב-1848, הוכרה הזכות של כל מדינה לנהל את ענייניה בעצמה. זכות זו לא התערערה גם בעידן של מאבקים בין מלכים על שליטה בשטח זה או אחר ואף לא בעידן של מלחמות גדולות בין אידיאולוגיות שונות. כיום עם זאת, לאחר עידן הלאומיות הגואה ובעידן הגלובליזציה והמעורבות של דעת קהל בניהול ענייני המדינה, שיקולי מוסר הובאו עמוק לתוך המערכת הבינ"ל. ישנה חשיבות רבה לתחזוק מתמשך של ההכרה בזכות של מדינה להתקיים, שכן מדינה יכולה לאבד את הלגיטימציה שלה להתקיים. זה קורה כמתרחש תהליך של איבוד פנימי של לכידות המשטר או יכולתו לשלוט באפקטיביות על השטח שלו. נושא זה מתקשר לתופעה של מדינות כושלות. מצד שני, משטר יכול לאבד את הבסיס המוסרי שלו לשלוט בשטח מסוים ועל אוכלוסייה מסוימת. אובדן כזה קורה כשהעקרונות עליהם מבסס המשטר את קיומו אינם נתפסים כמקובלים או כרצויים, הן בעיני האוכלוסייה בתוכו, והן כלפי האוכלוסייה מחוצה לו. המקרה הבולט ביותר הוא זה של דרום אפריקה, שם, העקרונות של שליטה של קבוצת מיעוט אחת על קבוצות אחרות הפכו להיות לא לגיטימיים הן בעיני התושבים המקומיים והן בעיני דעת הקהל העולמית. המשטר הפך למבודד וסופו שהתפרק והוחלף. תהליך כזה יכול להתרחש בסיטואציות של מלחמה גם. למשל, הרפובליקה הצרפתית בזמן מלחמת אלג'יריה התפרקה, שכן דעת הקהל הפנימית בה לא יכלה להסכים על מדיניות מוסכמת בנושא המלחמה. הלגיטימיות של הממשלה הצרפתית עורערה ולבסוף כמעט פרצה מלחמת אזרחים, עד אשר הוקם משטר חדש. זאת למרות שמבחינה בינ"ל, לא נטען שלצרפת אין זכות להתקיים כמדינה. תהליך דומה קרה בארה"ב – שם הויכוח הפנימי גרם להפלת הממשלה ועליית חדשה, אך לא איים על הלגיטימיות של ארה"ב להתקיים כישות פוליטית מאוחדת.

פגיעה בלגיטימיות של מדינה מתרחשת, כאשר היא מוותרת על העקרונות המבדילים בינה ובין האויבים נגדם היא נלחמת. בדרך כלל הכוונה כמובן למשטרים דמוקרטיים, שהם סוג המשטר היחיד המטיל על עצמו מגבלות מרצון, ולכן חשוף לניצול הכללים שחלים עליו.¹⁹⁴ כשמשטרים כאלה מוותרים על הנורמות המשפטיות והמוסריות שהופכות אותם לדמוקרטיות ליברליות על מנת להילחם באיום הפוליטי של טרור או גרילה, אז הם מאבדים את הלגיטימציה שלהם בעיני עצמם ובעיני העולם.¹⁹⁵

מלחמות אם כן, ובעיקר עימות נגד יריב המשתמש במרכיבים אסימטריים באסטרטגיית הלחימה שלו, יכולות להביא לא רק לשיתוק המערכת הפוליטית הפנימית שלו אלא גם יכולים להביא לפגיעה בזכות זו בעיני דעת הקהל העולמית. לתהליך כזה ישנם השלכות חמורות על חופש הפעולה של מדינה שכן הוא מטיל עליה מגבלות בבואה להפעיל את כוחה הצבאי ובאופן שבו כוח זה מופעל. מגבלות כאלו לא היו קיימות בעבר כמובן.¹⁹⁶ יש להתמודד עם תהליך זה ולבצע פעולות שיאפשרו חופש פעולה ותמרון רבים ככל האפשר. במובן מסוים למדינות יש יתרון בתחום זה, שכן הן פועלות במסגרת הדיפלומטית המדינית המקובלת. בכך יש להן יתרון בנגישות רצופה למעצבי מדיניות בכירים בפורומים בינ"ל שונים והן יכולות להסביר את עמדתן ולנסות לשכנע, לאיים או ללחוץ על מדינות אחרות לתמוך בהם. לכן לעיתים נראה פער בין עמדות של דעת הקהל הרחב ובין עמדות ההנהגה הפוליטית. פער זה נובע מהאסימטריה המובנת שבפעולות של המדינה לקידום

¹⁹⁴ זאב לקויר, גרילה (ישראל: מערכות, 1979), עמוד 303

¹⁹⁵ Lt. Col James D. Campbell, "Legitimacy and the rule of Law in Low-Intensity conflict", *Military Review* 85 (2)

<http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/milreview/campbell.pdf> (March-April 2005), pp. 2-5

¹⁹⁶ ראו עמוס ידלין, "דילמות מקצועיות ואתיות בהפעלת הכוח בלחימה מול הטרור", בתוך חגי גולן, שאול שי, העימות המוגבל (תל אביב: מערכות, 2004), ע"ע 9-18

עמדתה בזירה הדיפלומטית "הגבוהה" מול הפעילות ברמות "הנמוכות" יותר של ארגוני הגרילה, הפונים בעיקר לקהל הרחב כאמצעי לחץ על מעצבי המדיניות בארצות השונות.

הפנייה לדעת הקהל העולמית נעשית דרך אמצעי תקשורת שונים (טלוויזיה, אינטרנט, נאומים, ארגוני צדקה למיניהם הפועלים במסווה) ועל מנת להפיץ מידע המשרת את יעדי הארגון. היא מכוונת למטרה העיקרית של ערעור **הלגיטימציה** של המדינה נגדה נלחמים. על ידי פעולה כזו המדינה תמצא את עצמה במצב שבו היא תתקשה להפעיל כוח בעתיד נגד הארגון, ובמידה והיא כן תפעיל כוח הדבר ייתפס לרעתה וישמש להפצת הרעיון שהמדינה היא "תוקפנית" ולא מוסרית, ולכן יש לפעול נגדה ולפרקה. מבחינת הטווח הארוך יש מקום להתייחס לאיום שכזה כאיום אסטרטגי ראשון במעלה, שכן הוא נוגע לזכות הקיום של מדינה ריבונית, בניגוד לרווחתה, חופש פעולתה או אף עצמאותה המדינית.¹⁹⁷ בשל כך בעיקר יש חשיבות רבה למה שקרוי "הסברה", כלומר היכולת של מדינה לקיים גישה לאמצעי תקשורת – פנימיים ובעיקר חיצוניים, על מנת להעביר את מסריה ולהסביר את עמדתה בסכסוך. זהו מאמץ מתמשך, שכן העימות גם הוא ממושך.¹⁹⁸

כחלק מפעילות כזו של ארגוני גרילה וטרור יש היעזרות רבה בארגוני זכויות אדם, שעוזרים להפיץ את המסר המבוקש. חשוב לציין שלרוב ארגוני גרילה וטרור פועלים ושואבים את סמכותם מסביבה חברתית וכלכלית לא מפותחת. ארגונים כאלו לעיתים עוסקים בפיתוח הקהילה, אך בעיקר הם מנצלים את המצב ההומניטארי שנוצר בעקבות פעולות האלימות (שלהם הם אחראים חלקית) על מנת להפיץ את הרעיון שהם מדוכאים ושהתושבים סובלים, ולכן יש לתמוך בהם. ארגוני זכויות אדם, שהוקמו לרוב אופן מובהק על מנת לבחון את מעשיהם של **מדינות** לפי סטנדרטיים הומניטאריים שונים, משמשים, במודע או שלא, כשופרי תעמולה כמעט תמיד **נגד** מדינות הנמצאות בסכסוך. מכיוון שהם זוכים לאמון רב בקרב דעת הקהל העולמית ויש להם גישה בלתי אמצעית לסוכנויות ממשלתיות, לטענותיהם יש משקל רב במאבק על לגיטימיות בינ"ל.

הערה חשובה נוספת: בסקירה שהובאה מוקדם יותר על ניסיון של מדינות המערב בלחימה בארגוני גרילה, הוזכרו אמצעים רבים שבהם נעשה שימוש על מנת לשלוט על האוכלוסייה ולפקח עליה. חלק מאמצעים אלו מקובלים גם כיום כגון מעצרים, סגרים וכתרים, הקמה של מוצבים לאורך גבולות מוסכמים על מנת לחסום את היכולת החדירה לשטח של הגרילה (אם כי כפי שצוין מרכיב זה פחות אפקטיבי עקב יכולת לשגר טילים וארטילריה בכמויות גדולות מעבר לגבול), פעילות של כוחות קרקעיים (כולל כוחות מיוחדים) וכדומה. עם זאת, כמעט ברור שאף מדינה בעולם- למעט אלו שאינן מרגישות צורך לכבד נורמות התנהגות מקובלות (כלומר מדינות לא דמוקרטיות) – לא תוכל למשל לבצע יישוב מחדש של אלפי או מיליוני תושבים מקומיים והעברתם לכפרים חדשים. כלי זה היה מאוד אפקטיבי בעבר באזורים מסוימים, אך ברור שכיום לא ניתן כמעט להשתמש בו. במקרה שכן אפשר להגיד בביטחון שמיד תקום צעקה בינ"ל על ה"פשע" הנורא זה. פעולה כזו תשחק לידיים של ארגון הגרילה, לפחות מבחינת דעת הקהל העולמית. כיום האקלים הבינ"ל הוא שונה, ולכן אמצעים שבעבר היו אפקטיביים (גם אם הייתה סלידה מסוימת מהם) כיום אינם בגדר אפשרות מעשית. הפנייה לדעת הקהל הבינ"ל על שלוחותיה (אזרחים, ארגונים בינ"ל, ממשלות זרות) נעשית באמצעות תעמולה בטלוויזיה, הפצת רעיונות ואידיאולוגיות ושימוש בקהילות גולות מקרב "אוכלוסיית האם", שבתוכן ניתן

¹⁹⁷ גבי סיבוני, "האיום השלישי", הארץ (30.09.2009) <http://www.inss.org.il/upload/%28FILE%291254293031.pdf>
¹⁹⁸ זלמן שובל, "חשיבותה של הסברה במלחמת התשה", עיונים בביטחון לאומי, **אסטרטגיית ההתשה בעימות מוגבל – בחירה או כורח?** (חיפה: המכללה לביטחון לאומי, 2002), עמ' 127-131.

לפעול בחופשיות יחסית ולגייס כספים, תומכים ולהפיץ רעיונות. בכל הפעולות האלה נעשה ניצול של חירויות שמעניקות מדינות דמוקרטיות לתושביהם. ברור שניצול טכנולוגיות כמו האינטרנט מקל מאוד על גופים שאינם מדינה להפיץ את מסריהם, שכן הטכנולוגיה מאפשרת גישה נוחה וזולה למידע מכל מקום בעולם. כך, ניתן להשתמש בה כפלטפורמה להעברת מסרים על ידי "עקיפת" אמצעי התקשורת המסורתיים יותר. בכך הוא משמש פלטפורמה לעימות, אך אינו מכוון רק לקהל יעד "חיצוני" ובינ"ל. הוא משמש גם להעברת מסרים "לאוב" ואפילו להגברת הליכוד והנחישות "הפנימיים", בתוך החברה ממנה פועלים ארגוני הגרילה. בנוסף ארגונים קטנים בדרך כלל מהירים יותר לגבש מסרים ולהפיץ אותם ברחבי העולם. מדינות מעצם טבען צריכות לחקור ולברר אירועים לפני שהן מפרסמות הודעה רשמית מחייבת. עד שתהליך זה מסתיים כבר הופץ "נרטיב" מסוים והוא התקבע בתודעה כאמת. כך מוגברת האחיזה שלהם על האוכלוסייה לא רק מבחינה פיזית אלא גם מבחינה תודעתית¹⁹⁹. כמובן שגם מדינות יכולות להשתמש בכלי זה, וגם בתחום זה הן יכולות להביא לידי ביטוי את עליונותן הטכנולוגית ובמשאבים כלכליים, וליצור איזון במידה והיא חשה שאמצעי התקשורת הבינ"ל עוינים למסריה²⁰⁰. למרבה הפרדוקס, דווקא סביבות עתירות בטכנולוגיה, המשויות לרוב למדינות מפותחות, פועלות לטובת ארגוני גרילה, שכן הן מגבירות את הגישה הגלובלית למידע (כמו גם את התלות של המדינה במידע) ומקשות על ממשלה יחידה לשלוט על זרם המידע העצום הזורם פנימה והחוצה. ללא שליטה פיזית מוחלטת על שטח הלחימה, קשה מאוד לשלוט על מרחב המידע. ואכן, שליטה פיזית על שטח הלחימה היא תנאי כמעט הכרחי לניצחון בחזית המידע. הכרחי, אך לא בלעדי.

היבט נוסף של הפעילות הדיפלומטית על מנת להחליש את יכולת הפעולה של מדינות ניתן למצוא בשימוש באמצעים משפטיים-לגליים על מנת להגביל את חופש הפעולה של מדינות. במערכת המשפטית הבינ"ל הקיימת נוצרו במהלך ההיסטוריה כללים וחוקים רבים, המבוססים על תפיסות מוסריות מסוימות, המגדירים כיצד יש לפעול בזמן מלחמה. כלים אלו נועדו בפרוש להגביל את המעורבות של אזרחים במעשי אלימות. ההנחה היא שיש להבחין בין לוחמים לאזרחים שאינם לוחמים. אבל, כפי שכבר כבר ראינו ארגוני גרילה (וטרור) פועלים מתוך ובקרב אוכלוסיה אזרחית, שכן ממנה הם שואבים את כוחם והלגיטימיות שלהם. על מנת לתקוף אותם יש לזהות אותם בקרב האוכלוסייה, שכן הם במכוון אינם מבחינים עצמם ממנה. יש לבצע מעצרים של "אזרחים", לחקור אותם וכדומה. מכיוון שרוב התשתית הצבאית של ארגונים כאלה ממוקמת בקרב האוכלוסייה (לרוב העירונית), תקיפה שלה מערבת כמעט תמיד נפגעים בקרב האוכלוסייה הסובבת. לכן, דינאמיקה כזו פועלת כמעט תמיד כנגד מדינות המנסות להילחם בארגונים אלימים. יש למצוא דרכים לפתור מרכיבים א-סימטריים כאלו על מנת להביס ארגוני גרילה וטרור. בשנים האחרונות גברה מאוד ההכרה בפוטנציאל ההרסני של תהליך כזה, והחל דיון בדבר הצורך לשנות ולהתאים את חוקי המלחמה למציאות החדשה של עימותים א-סימטריים²⁰¹.

¹⁹⁹ יוסי קופרווסר, "שדה הקרב של התודעה", עדכן אסטרטגי, כרך 12, גיליון 2 (אוגוסט 2009), 37-44.
²⁰⁰ על תחום זה ראו סגן מיכל, "מלחמה מהדור הרביעי", מערכות 380-381 (דצמבר 2001), 96-97 וגם יניב לויתן, "רעיונות חזקים יותר מפצצות: שימוש במבצעי מידע בעימות מול גרילה", ביטחון לאומי, גיליון 5 (2009), 66-84.
²⁰¹ על כך ראו דן מרידור וחיים פס, "השינויים הנדרשים במשפט הבינלאומי ובמדיניות ישראל", בתוך הקרב של המאה ה-21: דמוקרטיה נלחמת בטרור (ישראל: המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2006), 491-499 וגם עירית קאהן, "מלחמת המשפט בטרור", בתוך הקרב של המאה ה-21: דמוקרטיה נלחמת בטרור (ישראל: המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2006), 500-503.

הערה לסיום: לקראת מודל חדש? גרילה וטרור בשירותם של ארגוני בדלנות והיפרדות

ייתכן שהקורא חד העין הבחין, שבדיון בפרק זה לא השתמש כלל במונח "ניצחון" או "הכרעה". זאת לא בכדי, שכן בעימות האסימטרי, למרות שיכולות להיות לו תוצאות מכרעות (ואכן הוא מכוון להשגת תוצאות כאלה), הלחימה עצמה נעשית על בסיס יום יומי ו"מתיש", ללא אירועים "גדולים" המשפיעים מעצמם על התהליך של כלל המלחמה. הניצחון מגיע לאחר תהליך ארוך של שחיקה והתשה הדדיים, וייתכן שהסכסוך אף פעם לא מסתיים באמת. בדרך כלל הסכסוך הספציפי מפנה מקומו לסכסוך אחר, משמעותי ממנו, או משנה את פניו. למשל הסכסוך הערבי-ישראלי התחיל כסכסוך בין-קהילתי, השתנה לסכסוך מדיני בין צבאות קונוונציונאליים, וכיום לובש צורה של עימות אסימטרי בין מדינה אחת לבין ארגונים לא מדינתיים (שנתמכים על ידי כמה מדינות אחרות).

הדיון שלנו התחיל בגרילה, שכתקטיקה צבאית נמנעת במכוון מתנגשות מכרעת עם כוח עדיף ממנה. התיאוריות של מאו וגיאפ לקחו את הכלי הזה והפכו אותו לאבן היסוד באסטרטגיית המלחמה המהפכנית שלהם. היה זה תחילה של תהליך, בו ההימנעות מהכרעה והתשת היריב צעד-צעד הפכו לאבני היסוד של הדרך בה מתנהלים סכסוכים בעידן המודרני. דרך החשיבה המערבית, בהתמודדה עם האיום החדש, נאלצה להכיר בו ולהתאים את עצמה אליו. פעם חשיבה זו התבטאה בהגותו של קלאוזוביץ, וחיפשה את ההשמדה של כוח היריב והניצחון בקרב המכריע. החיפוש אחר תוצאה מכרעת כזו התאימה לעליונות הטכנולוגית העצומה של מדינות מערב אירופה (ומאוחר יותר ארה"ב) בכוח אש, בארגון ושליטה עדיפים וכדומה. באופן מעניין בהתנגשות הזו של הדמוקרטיה המערבית עם התיאוריות החדשות, דווקא המערב נאלץ להתפשר במידה כלשהי על עקרונותיו. התבוסות שהוא ספג אילצו אותו לחשיבה מחודשת.

כעיקרון מקובל לבצע מעין חלוקה של התיאוריות הצבאיות בלחימה נגד מרדנות לשני סוגים בסיסיים:²⁰² הגישה שמכוונת כלפי השמדת היריב – זוהי הגישה "הקלאסית", המסורתית. יש לחסל את הכוח הלוחם העיקרי של היריב. זוהי מהות המלחמה ומטרתה העיקרית.

מצד שני יש את הגישה המכוונת אוכלוסייה – נקראת גם הגישה העקיפה משום מה, למרות שבמקרה של לוחמה נגד גרילה היא למעשה תוקפת את בסיס הכוח הישיר של המורדים. לפי גישה זו המאבק הוא על שליטה באוכלוסייה, והסכסוך הוא פשוט גרסה אלימה של מאבק פוליטי לניהול טוב יותר של ההמונים. גישה זו לכן מתמקדת בהפרדת ההמונים מהגרילה ומניעת הגישה הפיזית והתודעתית של הגרילה לאוכלוסייה.²⁰³ הבריטים (ובמידה מסוימת הצרפתים) היו המהירים ביותר להסתגל לתיאוריות החדשות, ולכן זכו להצלחות מרשימות. האמריקאים לעומת זאת, התאפיינו בגישה הראשונה, הקונוונציונאלית יותר. התבוסה שלהם בווייטנאם גרמה גם להם להעריך מחדש את הדוקטרינות לחימה שלהם, וכיום גם הם עברו לפילוסופיית המחשבה המכוונת להפריד את הגרילה מהאוכלוסייה. עד כדי כך הרישום של התבוסות המערביות בלחימה נגד גרילה חזק הוא, ורישומם של הניצחונות כמעט ונשכח, עד שכיום נפוצה הדעה שאכן לא ניתן להביס צבאית ארגוני גרילה. בעיקר לא כשאלו לוחמים למען שחרור לאומי.

²⁰² John Nagl, "Counter-Insurgency lessons from Malaya and Vietnam" (Chicago: Praeger, 2002), pp 26-28

²⁰³ ראו David Kilcullen, "Two School of classical Counter-Insurgency", (2007) <http://smallwarsjournal.com/blog/2007/01/two-schools-of-classical-count>

אסור לשכוח, שמרבית מקרי המבחן שתוארו בחלק הזה לבשו צורה של לוחמת גרילה נגד **כוח זר**, כובש, הנמצא לא במדינתו ולכן לא נלחם על הישרדותו. האינטרסים הפוליטיים אינם נתפסים כחיוניים, ולכן הנחישות הציבורית להמשיך ולהילחם ולספוג עלויות - אינה רבה. זאת בניגוד לגרילה, שנלחמת על חייה במציאות של כיבוש פיזי ומוכנה לכל קורבן על מנת לזכות בשחרורה. צורת מאבק זו היא שעמדה לנגד עינו של אנדרו מאק כשכתב את מאמרו המפורסם בנושא. כל מסקנותיו נובעים מנקודת ההנחה שישנו כוח צבאי ופוליטי עדיף שנלחם בארץ זרה נגד כוח חלש יותר, ודבר זה הוא שיוצר למעשה את האסימטריה.²⁰⁴

כיום לעומת זאת, אין מעצמות על ואין אימפריות מערביות יותר במובן המסורתי של המילה. גם המלחמה למען מטרות מהפכניות נעלמה כמעט לחלוטין שכן איבדה את קסמה. עם זאת הגרילה נשארה, וכיום היא משמשת בשירות תנועות אסלאמיות רדיקליות, שגם הן, כתנועות המהפכניות לפניהן, שואפות לשנות את ההסדרים הפוליטיים הקיימים וליצור חדשים. המציאות הפוליטית הידועה ביותר היא זו של ארה"ב, שעברה להילחם את המלחמה נגד מרדנות בעיראק ואפגניסטן, במקום ווייטנאם או הפיליפינים. בשנים האחרונות במחקר כיום ההשקפה שתנועות הגרילה המודרניות לובשות אופי שונה מאשר תנועות הגרילה המסורתיות יותר, למשל אלו שפעלו בשירות האידאולוגיה הקומוניסטית או תנועות בדלניות למיניהן. הטענה היא שכיום תנועות גרילה פועלות על בסיס גלובלי, כמעין רשת עולמית מחוברת של "מרדנות". הגרילה כיום לובשת אופי יותר דתי, המכוון להרוס מדינות קיימות ולעודד לחימה פנימית, ולא "לבנות" משטר חדש. כך, תנועות גרילה מסוימות היום גם לא מקיימות תהליך הדרגתי של מעבר לצבא סדיר קונוונציונאלי, אלא שואפות להישאר במצב נצחי של השלב הראשון והשני של מאו.²⁰⁵ כך או כך, גם המציאות החדשה תואמת במידה רבה את הניתוח של מאק ואת קביעותיו לגבי הנחישות פוליטית להמשיך להילחם ואת היכולת של החברה במטרופולין לספוג אבדות לאורך זמן. גם החשיבה הצבאית האמריקאית מכירה במציאות זו ומנסה להתאים עצמה אליה. זאת למשל על ידי הקביעות שיש צורך או שהסכסוך יהיה מהיר כל האפשר, או שיערב כמה שפחות את הציבור האמריקאי מבחינה אישית, כלכלית ותקשורתית. במקרה הרע ביותר, יש להכין את דעת הקהל האמריקאית לסוג המלחמה המיוחד הזה, שהוא בהכרח ארוך.

השקפה זו ייתכן שיש לה על מה להתבסס אך היא גורמת להתעלמות מחקרית מסוג ספציפי של תנועות גרילה. התופעה שבה ממשלה מקומית נלחמת **בעצמה** בתנועת מרד בדלנית השואפת **להינתק** מהמדינה עדיין קיימת במקומות רבים בעולם. סוג זה של סכסוכים, העומד במוקד העבודה הזו, הוא ייחודי למרות שאינו זוכה לתשומת לב מחקרית ראויה. המרדנות הבדלנית אמנם מקיימת את מרבית המאפיינים הכלליים של לוחמת גרילה אסימטרית המתמקדת בהתשת היריב ויכולתו להמשיך להילחם, אך יש לה גם כמה מאפיינים שונים במקצת, המשפיעים על בניין הכוח של הגרילה, אופן ניהול הלחימה על ידה ולכן על יכולת התגובה של הממשלה המקומית מולה. כל אלו מחייבים התייחסות מחקרית ומעשית נפרדת ומיוחדת שכן יש להם השפעה רבה על התוצאות האפשריות של סכסוכים בדלניים. מקרים אלו הם עדיין רלוונטיים לפוליטיקה הבינ"ל כיום ויש לבחון אותם תוך מתן תשומת לב למאפיינים המיוחדים המבדילים ביניהם וצורות אחרות של מרדנות.

Andrew Mack (1975) Why Big Nations Lose Small Wars: The Politics of Asymmetric Conflict. World Politics, ²⁰⁴

27(2) January, 180-185

David Kilcullen, "Counterinsurgency Redux" (2006), page 4-5 ²⁰⁵ לטענה זו ראו

<http://smallwarsjournal.com/documents/kilcullen1.pdf>

באופן בסיסי, בסכסוכים פנימיים מסוג זה יש יותר סיכוי להכרעה צבאית אלימה של המורדים, וזאת מכמה סיבות. כפי שמציין חיים קאופמן (1996) סכסוכים אתניים – קבוצות בעלות שונות אתניות, דתית ותרבותית שנלחמים לשליטה על טריטוריה משותפת – נוטים להיות יותר אלימים מאשר סכסוכים מדינתיים-אידיאולוגיים. כך, בניגוד לעימותים בהם צד אחד שולט על טריטוריה שאינה שייכת באופן אינהרנטי למדינה שלו ונאבק מול ארגון מורדים מקומי השואף להתנגד לו, בסכסוכים פנימיים לצד המדינתי (הממשלה) המלחמה לרוב אינה מוגבלת (גם אם הסכסוך מוכל ותחום מבחינה אזורית וללא קשר לגודל האובייקטיבי של המדינה). מכיוון שהמאבק הוא בסופו של דבר סובב סביב טריטוריה, מבחינת צד זה יש סכנה ממשית של היחלשות צבאית, כלכלית ומדינית במקרה של הפסד או אפילו בפשרה כלשהי.²⁰⁶ מסיבה זו הנהגת המדינה תהיה מוכנה יותר להשקיע את מלוא משאביה בעימות – לעיתים פוליטיקאים יציגו עמדה תקיפה נגד המורדים (ויבקרו את "חלשות" הממשלה) על מנת לצבור כוח פוליטי. כך, הם ירגישו חובה ליישם מדיניות תקיפה נגד המורדים שכן יוקרתם האישית והפוליטית תהיה בסכנה ולכן הם יהיו יותר נכונים "ללכת עד הסוף" בקמפיין צבאי.

סיבה שנייה היא שדעת הקהל לרוב הרבה יותר מיליטנטית בסכסוכים פנימיים מסוג זה. בשל כך הסיכויים לנסות ולהגיע להכרעה צבאית (בניגוד ל"נסיגה" מהסכסוך) הם גבוהים יותר. במובן זה, "הרצון" הפוליטי והחברתי הוא תמיד גבוה יותר מלכתחילה (ונשמר לאורך זמן רב יותר), מאשר בסכסוכים בהם מדינה שולחת את כוחותיה להילחם "מעבר" לגבולותיה המקובלים. רמות האלימה גדולות יותר, ותמיד יהיו קבוצות באוכלוסייה שיתבעו נקיטת קו בלתי מתפשר נגד המורדים. הם גם יזלזלו בחלקים באוכלוסייה שיתבעו להגיע להסדר ולסיים את הסכסוך ויראו בהם "תבוסתנים" ואפילו בוגדים.

גורם נוסף הפועל לטובת המדינה הסכסוכים פנימיים היא, שלמדינה הפועלת בתוך שטחה הריבוני יש הרבה יותר חופש פעולה מאשר מדינה הנחשבת ככובשת על שטח אחר. במובן זה מה שחשוב הם לא הפרשנות המשפטית והדיון האם אכן מתקיים "כיבוש", אלא הדעות והנטייה של הקהילה הבינלאומית לראות בשטח מסוים כשייך באופן בסיסי למדינה מסוימת, או כנפרד ממנה. עקב עקרון הריבוניות ניתן להגיד לאל הגזמה שמדינה יכולה לבצע כמעט כל העולה על רוחה נגד אזרחיה (אפילו הם נחשבים מורדים ולא מחשיבים עצמם כחלק מהמערכת הפוליטית הפנימית). בניגוד לכך, כל פגיעה באנשים בטריטוריה שאינה נחשבת כחלק מהמדינה מיד נתפסת כמעשה אסור בלתי מוסרי שיש לגנותו. ניתן להשוות יחס כפול זה במקרה של ישראל, שביחס אליה כל פעולה בשטחים הפלסטיניים שנחשבים כבושים כמעט תמיד מגונה על ידי המעצמות העיקריות. בניגוד לזה ההרג בוואדי ערה של 13 אזרחים ישראליים במהומות האלימות שהתרחשו בחודש אוקטובר 2000 עבר ללא שום תגובה שכן הוא נחשב כמקרה מצער אמנם אך פנימי של שיטור. ניתן אפילו להרחיק ולהגיד שהרג על ידי המשטרה (או אפילו הצבא) של תושב ישראלי ממוצא ערבי ברמת הגולן – שגם היא נחשבת שטח כבוש – לא יעורר תגובה דומה בעולם לזו שמתעוררת בעקבות הפעילות הצבאית הכי שגרתית כמעצר חשודים, חיפוש אחר נשקים או הרס בבתים בתוך שכם, רצועת עזה ואפילו מזרח ירושלים.

בשל כך בסכסוכים פנימיים צבא סדיר לא חייב לזכות "בלבם ומוחם" של התושבים המקומיים על מנת "להוכיח" לעולם שמטרתו צודקת והמוסר לצידו. הוא יכול לכפות את רצונו באמצעים צבאיים לחלוטין. זאת מכיוון שתושבי המדינה "מחויבים" להיות חלק ממנה גם אם הם ממורמרים מהיחס אליהם. מוטלת עליהם

Chaim Kaufman, "Possible and Impossible Solutions to Ethnic Civil Wars," *International Security* 20:4 (Spring 2006) 1996, 138-141

מעין חובה לפעול באמצעות דרכים פוליטיות על מנת לשנות את מצבם (גם אם עד כה הניסיונות הפוליטיים לעשות כן נכשלו וגם אם המדינה עצמה כלל לא דמוקרטית). זאת מכיוון שאלימות אינה נתפסת כמקובלת בתור שיטה לניהול מאבק פוליטי פנימי ולשיפור תנאים חברתיים. לכן ארגון מורדים פנימי מראש נמצא בעמדת נחיתות מול הקהילה הבינ"ל אותה הוא שואף לגייס לצידו ואילו המדינה עצמה בתחילה תיראה כמוצדקת כשהיא תחליט להפעיל כוח צבאי נגדם. יתרון כזה אין למדינה הפועלת בשטח שנחשב לא לה, שכן עצם נוכחותה נתפסת כלא לגיטימית ולכן כל פעולה להבטיח את המשך שליטתה בשטח תיחשב גם היא ככזו.

גם מבחינה צבאית "טהורה" סכסוכים כאלה שונים: המודל המסורתי של גרילה היא של תנועה ששואפת להשתלט על השלטון בעצמה. ברוב המקרים מודל זה כלל גם לחימה נגד כוח זר וכובש, אך כפי שראינו במקרה של המרידה בפיליפינים לאחר מלחמת העולם השנייה למשל, אין זה תנאי הכרחי. בנוסף ובהתאם למודל המהפכני הקלאסי, הגרילה עוברת שלוש שלבים: מכוח צבאי קטן וחלש, אשר נע ונד ממקום למקום ומטריד את האויב, לכוח אשר מתמקד במקום מסוים ("אזור בסיס") ועליו הוא מגן ומתפתח, עד אשר הוא הופך לכוח קונוונציונאלי חזק, המסוגל להתמודד עם האויב בשדה הקרב ולהביסו. עם זאת מאו הדגיש את הצורך בגמישות. במידה ולא ניתן להגן על אזור הבסיס, יש לנטוש אותו (כפי שהתנועה הסינית בראשותה אכן עשתה) ולחפש בסיס אחר. כל זאת למען המטרה של תפיסת השלטון. בהקשר זה אין חשיבות מיוחדת מאיזה איזור תנועת הגרילה תתפתח ותגדל. עם זאת, בסכסוכים בדלניים תנועת הגרילה לרוב מנצלת רגשות לאומיים. האוכלוסייה המקומית היא לא "סתם" אוסף של תושבים מנוכרים מהשלטון המרכזי, אלא היא רואה עצמה כ"עם", אשר חי בארץ מולדתו ההיסטורית ושואף לעצמאות. **בשל כך, יש חשיבות למיקום הגיאוגרפי הספציפי של אזור הבסיס!**

אמנם ניתן לנוע בתוך "המולדת" לפי צרכים מבצעיים, אך לתנועות לאומיות בדלניות אין את הפריבילגיה של גמישות בבחירת האזור. כל מטרתה היא יצירת ישות פוליטית **באזור מסוים**. המטרה אינה תפיסת השלטון, אלא יצירה של מדינה בתוך שטח מסוים. לכן, חובה על תנועות בדלניות **להגן על השטח** מחדירת האויב בכל מחיר. לדוגמא, לטליבן אין זה משנה במיוחד אם לוחמיה פועלים משטחי ההרים באפגניסטן או מתוך פקיסטן. אין הם כבולים לשטח מסוים, שכן המטרה שלהם אינה יצירת מדינה באזור ספציפי אלא סילוק כוח זר. "הנמרים הטמילים" (או החמאס ופת"ח למשל) לעומת זאת, לא יכולים להקים מדינה בשום מקום אחר **חוץ** מהשטח שבו רוב הטמילים רואים את ארץ מולדתם. לכן מבחינה אסטרטגית, המטרה העליונה תלויה באזור גיאוגרפי ספציפי ולא יכולה להתקיים בלעדיו. זאת בניגוד למודל הקלאסי של הגרילה שיכולה לוותר על שטחים בשליטתה לטובת הרווחת זמן ושהות להתארגן. לדבר זה יש השלכות צבאיות אופרטיביות חשובות מאוד. גרילה בדלנית חייבת להגביל עצמה לשטח מסוים, שניתן להקיף ולבודד. בתוכו היא חייבת לפעול בצורה כזו או אחרת ובעיקר - עליו היא חייבת להגן. הצורך הזה בהגנה מרחבית יוצר לגרילה אופי סטטי יותר ממה שניתן לצפות מתנועת גרילה. הצורך ביצירת מוסדות שלטון יוצרים גם מטרות רבות לתקיפה ולחיסול מצד המדינה שממנה הגרילה שואפת להיפרד (כפי שחמאס למשל גילה במבצע "עופרת יצוקה"). הגרילה הבדלנית מעצם אופייה חייבת ללבוש אופי יותר סטטי והגנתי ממה שמתחייב מהתיאוריה הקלאסית. על תנועות גרילה בדלניות יש חובה להפוך לצבא סדיר בתוך שטח מוגדר. מבחינה זו המאבק הוא אכן מאבק צבאי על שליטה על טריטוריה, ולא על אוכלוסייה. לכן קל יותר יחסית לצבא סדיר של מדינה להתמודד איתה,

שכן צבאות מדינתיים מוקמים ומאורגנים למטרה זו בדיוק.²⁰⁷ בנוסף בהתמודדות של בין שני כוחות צבאיים הפועלים לפי עקרונות לחימה קונוונציונאליים בדרך כלל למדינה יש יותר משאבים (אנושיים, כלכליים, ארגוניים) מאשר לארגון שאינו מדינה. בנוסף יש לה גם עדיפות במעמד חוקי-משפטי וגישה למערכת הביטחון. במובן מסוים, המטרה הפוליטית של הגרילה הבדלנית מגבילה אותה מבחינת הגמישות האסטרטגית שיש לה.

ניתן לראות אם כן שבמקרים של מרידה בדלנית יש סיכוי רב יותר לראות הכרעות צבאיות. עם זאת הלקחים מההצלחה של סרי לנקה להביס את הגרילה הטמילית ניתנים ליישום כנגד ארגוני גרילה אחרים. אך לא מספיק לטעון, כפי שאכן עבודה זו טוענת, שניתן להכריע באופן צבאי לחלוטין ארגוני גרילה. יש לבחון את הגורמים המדויקים שתרמו להצלחה בסרי לנקה ולתאר כיצד ניתן הדבר נעשה בפועל תוך התגברות על מגוון המכשולים הצבאיים, הפוליטיים והמדיניים השונים שמאפיינים עימותים ממושכים נגד ארגונים לא מדינתיים בכל אחד מן התחומים שפורטו. מקרה המבחן שנבחר נועד למטרה זו בדיוק, והוא ישמש לנו מדריך ראוי לציון של האתגרים הרבים עומדים בפני מדינות דמוקרטיות בבואן להתמודד עם משימה זו.

Ivan Arreguín-Toft, "How the weak win wars? A theory of Assymetric conflict", *International Security*, Vol. 26,²⁰⁷ No. 1 (Summer 2001), pp. 11-113

חלק ב' סרי לנקה

פרק 2: אוכלוסיה, היסטוריה ופוליטיקה

לאי סרי-לנקה (בסנסקריט: "האי הקדוש"), או בשמותיו הקודמים ציילון (Ceylon) טפרובנה (Taprobane) ובערבית סרנדיב (Serendiv), היסטוריה ארוכה ומפוארת. מסורות בודהיסטיות מזכירות אותה כבר במאה ה-5 לפני הספירה אז הגיעו לאי המתיישבים הראשונים מצפון הודו.²⁰⁸ ישנן עדויות למערכת מסחר ענפה שייצאה קינמון (למצרים בעיקר) כבר בשנת 1400 לפני הספירה. היסטוריונים המזהים את העיר Galle בדרומו של האי עם העיר המקראית תרשיש, שממנה נשלחו שנהב והטווסים לשלמה המלך. באותה תקופה חיו באזור ילידי האי המקוריים – הקרויים Veddahs – שכיום חיים בשמורות מוגנות במרכז האי. מסורות בודהיסטיות קדומות מתארות אותם כצאצאי שדים, שנכבשו על ידי הסינהאלזים הבודהיסטים. למעשה אלו צאצאים של שבטי הציידים מהתקופה הפרה-היסטורית.

מרבית העדויות הקשורות באי מתרכזות בתקופה מהמאה ה-3 לפנה"ס, אז הנסיך ההודי Mahinda הגיע לאי והביא עימו את דת הבודהיזם, שהתפשטה במהירות. לאחר תקופה זו ישנן יותר ויותר עדויות על ממלכות בודהיסטיות שקמו במרכז וצפון האי. תהליך זה של קונסולידציה דתית ותרבותית הגיע לשיאו במאה ה-6 לספירה, שלאחריה התגבשה באי תודעה משותפת של האוכלוסייה, שקראה לעצמה "סינהאלה" (Sinhalese - משמעות המילה היא "אריה", שהוא גם הסמל של המדינה). במקור שם זה נועד לתאר בפשטות משפחות מלכותיות ובעיקר את משפחתו של הנסיך המיתי Vijaya, שנחשב כמייסד העם הסינהאלזי לאחר שהוגלה מצפון הודו והגיע לסרי-לנקה במאה ה-5 לפני הספירה. אט-אט התפשט המושג לתאר את נתיני הממלכה, ולבסוף את כלל האוכלוסייה. האוכלוסייה הבודהיסטית-סינהלית המשיכה לצמוח וליצור ממלכות, בריתות ולנהל מלחמות כמו גם קשרי מסחר ונישואין עם ציוויליזציות אחרות ברחבי האזור – בעיקר בדרום הודו.²⁰⁹ לקראת אמצע המאה ה-13 התמוטטה הממלכה הסינהלית שבירתה בצפון וששלטה ברובו של האי, והאוכלוסייה הבודהיסטית נדדה דרומה, לאדמות הפוריות יותר. צפונה של האי שבעיקרו ג'ונגלים, נותר מיושב בדלילות יחסית ביישובים מבודדים אך בסוף אותה המאה כבר התיישבה שם אוכלוסייה גדולה מאוד שהגיעה מדרום הודו, ולמעשה התיישבות זו מסמנת את תחילת ההיסטוריה של האוכלוסייה הטמילית בסרי לנקה. קבוצה זו הייתה והינה עדיין הינדית ברובה המוחלט, ממוצא דרווידיאני (דרום הודי - Dravidian), בעוד הסינהלים טוענים למוצא אריאני (Aryan). מתיאור קצר זה כבר ניתן לראות שההיסטוריה הקדומה של סרי לנקה יצרה 2 קבוצות אתניות מובהקות, בעלות תודעה היסטורית-דתית מגובשת ונבדלת והמחולקת על בסיס טריטוריאלי: סינהאלזים המרוכזים בעיקר בדרום ודרום-מזרח האי, בעוד הטמילים מרוכזים בצפון האי – בעיקר בחצי האי ג'אפנה (Jaffna) הצמוד לתת היבשת ההודית. קבוצות אלו תמיד עמדו אחת כנגד

²⁰⁸ Sri Lanka country studies "Ancient Legends and Chronicles" (October 1988)

<http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-13127.html>

²⁰⁹ Sri Lanka country studies "Rise of Sinhalese and Tamil Ethnic Awareness" ראו Chera, Pandya, Chola ועוד- ראו

<http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-13130.html> (October 1988)

השנייה וביניהם פרצו סכסוכים תדירים.²¹⁰ מובן שכל קבוצה טענה, וממשיכה לטעון, לזכות ראשונים על האי ועל העובדה הבלתי מעורערת בדבר "שייכותו" של האי לה.²¹¹

למרות כל זאת בתקופות הקדומות לא היה להט אתנוצנטרי מובהק לאיחוד האי תחת מסגרת אתנית-דתית אחת.²¹² עובדה זו ייתכן שיש לזקוף לזכות העובדה שבעבר התקיימה הפרדה בין 2 הקבוצות על ידי שטחי הגיונגלים הגדולים של פנים האי, אך בה במידה שחלוקה זו הפרידה ביניהם, היא גם יצרה חששות ופחדים הדדיים, (שבמידה רבה קיימים בעוצמה מסוימת גם כיום), בעיקר בקרב האוכלוסייה הסינהלית שזכרה לאוכלוסייה הטמילית "עוולות" היסטוריות, וחששה מפני "נגיסה" נוספת בשטחי המחיה שלה. חשש זה הוגבר עקב העובדה שלמרות שהאוכלוסייה שהיגרה לצפון האי סרי – לנקה מהודו הייתה מיעוט מספרי ודתי באי, בראייה אזורית רחבה יותר דווקא האוכלוסייה הבודהיסטית-סינהאלית היא מיעוט. אם מכלילים את שטחי הודו בחישוב, למעשה לקבוצה הטמילית – הינדואית מתווספים כוח מוחץ ותמיכה תרבותית-דתית רבה (כיום כ-50 מיליון טמילים מתגוררים במדינת טאמיל-נאדו). קרבה זו ליבשת העניקה ביטחון עצמי לממלכות ההיסטוריות ששלטו מהעיר גיאפנה, שלבשו נופך אסרטיבי ותוקפני יותר כלפי האוכלוסייה הסינהלית בדרומו של האי.²¹³ כאמור פחדים אלו קיימים במידה מסוימת גם כיום בתודעה העצמית של 2 הקבוצות הללו, למרות שהסינהאלים מונים כ-74% מאוכלוסיית סרי לנקה (שמונה 20 מיליון איש) בעוד שהטמילים מהווים רק 14% (לא כולל הטמילים ההודים- שמונים 4.5%). כפי שכינה זאת אחד החוקרים, הסינהאלים הם "רוב עם תסביך מיעוטי".²¹⁴

קבוצה אתנית נוספת בסרי לנקה הם המוסלמים. הם מתחלקים ל-2 קבוצות עיקריות: מורים ומאלאים. מקובל להאמין שהמורים ברובם צאצאיהם של סוחרים ערביים – מוסלמים, שהגיעו לאי החל מהמאה השמינית לספירה. יש הטוענים שהם למעשה הודים שהמירו דתם לאסלאם בעקבות המגע עם סוחרים ערביים, בעוד המאלאים הם צאצאים של גולים פוליטיים ועבדים משוחררים מאזור אינדונזיה שהובאו על ידי ההולנדים במאות ה-17 וה-18. כך או כך, שפתם של המוסלמים היא גם כן לרוב טמילית (עם השפעות ערביות מסוימות). אומנם יש להם רוב אתני באזורים מסוימים במזרח אך להם אין בסיס טריטוריאלי מובהק והם מפוזרים בין שאר יושבי האי, בעיקר בקרב האוכלוסייה הטמילית. כיום הם מהווים כ-7% מהאוכלוסייה. המוסלמים נמצאים בעמדה רגישה, שכן רובם חיים בקרב האוכלוסייה הטמילית של מזרח האי ודוברים את שפתם, עם זאת הם מעוניינים להישאר ביחסים טובים עם הרוב הסינהאלוי במדינה עקב קשרי המסחר הענפים בין הקהילות והיותם מיעוט ברובה של המדינה.

²¹⁰ לתיאור מפורט יותר של היחסים בין הקבוצות האתניות הללו בתקופה זו ראו: K. M. De silva, *Managing ethnic tensions in multi-ethnic societies: Sri Lanka 1880-1985* (Lanham, MD: University Press of America, 1986), pp. 11-16

²¹¹ על הפרופיל החברתי-היסטורי של 2 הקבוצות *Sri Lanka: ethnic fratricide and the dismantling of democracy* (Chicago, Ill: University of Chicago Press, 1986), pp. 87-113

²¹² ויחידה (לפירוט על ההיסטוריה הקדומה ראו K T Rajasingham, "Sri Lanka: The Untold Story Chapter 1: When conflict turns to terror", *Asia Times* (11/08/2001) <http://www.atimes.com/ind-pak/DB09Df02.html>

²¹³ Sri Lanka country studies "A Weakened State: Invasion, Disease, and Social Instability" (October 1988) <http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-13132.html>

²¹⁴ Tambiah, *Op cit*, pp. 92-102

למרות ניסיונות אלו, בהיסטוריה המודרנית של האי המוסלמים נגררו למאבקים הפוליטיים ששטפו את האי, למשל במהומות של 1915 מול האוכלוסייה הסינהלית או בשנות התשעים של המאה ה-20, אז מוסלמים רבים נטבחו בצפון האי על ידי שכניהם הטמילים, בעידודו ויוזמתו של ארגון "הנמרים הטמילים".

התקופה הקולוניאלית

פורטוגל

בשנת 1505 הגיעה לסרי-לנקה המשלחת הפורטוגזית הראשונה שיצאה מהודו, שהייתה באותו זמן תחת שליטה פורטוגזית. באותה תקופה היו באי שלוש ממלכות: 2 ממלכות בודהיסטיות בקוטה (Kotte) כיום ליד הבירה קולומבו ובפנים האי, בקאנדי (Kandy). בנוסף להן בצפון שלטה הממלכה ההינדואית-טמילית ועיר בירתה הייתה כאמור ג'אפנה (Jaffna). בעשור הקודם פורטוגל ביססה את שליטתה הימית-מסחרית באזור האוקיאנוס האטלנטי וחיפשה דרכי מסחר חדשות לאפריקה ולמזרח-אסיה. מטרת מלכי פורטוגל הייתה כפולה: הם שאפו לחזק את שליטתם בצמתי מסחר אסטרטגיים, בעיקר בכל הנוגע למסחר תבלינים לאירופה. מטרה נוספת שלהם הייתה הפצת הנצרות הקתולית (יש לזכור שזוהי התקופה לאחר איחוד ספרד וגירוש היהודים מספרד ופורטוגל). הפורטוגזים (שכינו את האי *Ceilão*) לטשו עיניהם להשתלט על האי כתחנת מסחר שתאפשר להם לשלוט בתנועה הימית באוקיאנוס ההודי. לשם כך הם ניצלו מחלוקות פוליטיות בקרב הממלכה של Kotte – מלכה ביקש את עזרתם כנגד אחיו המורד, ובכך למעשה חתם את גורלו ואת גורלה של ממלכתו. למרות ברית זו לא הצליחו הפורטוגזים למנוע את התפוררות הממלכה, והם נאלצו לסגת לקולומבו. בעקבות כך קמה ממלכה חדשה, שבירתה Sitawake. ממלכה זו שרדה 73 שנים בלבד, אך הייתה חזקה מספיק למנוע מהפורטוגלים להשתלט על שטחה. היא אף צרה על קולומבו מספר פעמים בגורמה אבדות קשות לפורטוגזים. למעשה נוכחות האחרונים באי הובטחה רק לאחר הגעת תגבורות דרך הים ממאחזיהם בהודו.²¹⁵ בנוסף לניסיונותיהם לערער את היציבות הפוליטית בממלכות הקיימות, הפורטוגזים שאפו להטמיע את הדת הקתולית בקרב האוכלוסייה הרחבה. המיסיונרים הרבים שהגיעו לאי פעלו נמרצות למען מטרה זו, והצלחתם הייתה משמעותית ביותר. פחות מ-50 שנה לאחר שראשוני הפורטוגזים הגיעו לאי, כל תושבי חצי האי מאנאר (Mannar) בצפון-מערב האי הומרו לנצרות. כשהמלך של ממלכת ג'פנה (Jaffna) – שבתחומה נמצא מחוז מאנאר) שמע על כך הוא הוביל משלחת שטבחה בכל מי שהמיר דתו לנצרות באזור, כולל הכומר המקומי. הפורטוגלים מיהרו לנצל זאת והובילו כמה משלחות כנגד הממלכה עד שלבסוף הצליחו לסלק את המלך מכסאו ולהמליך תחתיו נסיך אחר. ב-1619 הוחלט לספח את הממלכה כולה לפורטוגל.

לאחר כיבוש Jaffna נשארה ממלכת Kandy בפנים האי כשריד האחרון לעצמאות מקומית באי. למרות האופי והעבר הבודהיסטי שלה היא הפכה במהרה למקום המפלט של כל אלו שסבלו מנחת זרועה של המעצמה

²¹⁵ Sri Lanka country studies, "The Portuguese" (October 1988) <http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-13134.html>

הקולוניאלית. אלו כללו בודהיסטים (בעיקר נזירים) ששמרו על להט דתי והתודעה העצמאית-בודהיסטית, מלכים ונסיכים שאיבדו את שלטונם או אדמותיהם, כמו גם טמילים ומוסלמים מהצפון. מאוחר יותר ובאופן פרדוקסאלי משהו, ב-Kandy מצאה מפלט גם הכמורה הקתולית שברחה מאימת הרדיפה הקלוויניסטית ההולנדית במאה ה-17. עקב העצמאות הפוליטית היחסית של הממלכה ראה עצמה מלכה כמגן כל הסינהאליזם והבודהיסטים בסרי לנקה.

כחלק ממאמציהם להפיץ את הדת הקתולית, רדפו הפורטוגזים בעיקר את האוכלוסייה המוסלמית של ציילון, הן מסיבות דתיות ברורות, אך גם עקב מעמד הדומיננטי וההיסטורי במסחר של האי. מאז הגעת המוסלמים הראשונים לסרי לנקה הם תפסו מקום מרכזי מאוד בפעילות הכלכלית- מסחרית של הממלכות השונות, אך עקב רדיפת המנהל הפורטוגזי באי הם נאלצו לברוח מאזור החוף המערבי לפנים האי, ובעיקר לחוף המזרחי, שם גם היום יש להם דומיננטיות, ובמקומות מסוימים הם אף מהווים את רוב האוכלוסייה.

למרות שלא הצליחו לחסל את ממלכת Kandy לתקופת השלטון הקולוניאלי הפורטוגזי הייתה השפעה מכרעת על דפוסי התפתחותו של האי ובעיקר בכל הנוגע לאופי הדמוגרפי והכלכלי שלו. עד היום קיימת באי אוכלוסייה נוצרית שמהווה כ-6% מהאוכלוסייה (מכל העדות). חשוב מכך – הפעילות המיסיונרית העניקה לתושבי ציילון, בעיקר מהמעמד הנמוך (דייגים וכדומה) וללא קשר למוצאם או דתם הקודמת, דרך להשתחרר מגורלם החברתי שנקבע על ידי שיטת הקסטות (Caste). בזכות אימוץ המסורת האירופית הם זכו להשכלה גבוהה בבתי ספר של הכנסייה הקתולית, ובעיקר למעמד חשוב בחברה הסרילנקית. רבים מהם זכו לשמות פורטוגזיים כדה-סילבה, פדרו כדומה. משפחות אלו היוו את האליטה החברתית- כלכלית המובהקת בתקופה זו, כשהם שורדים את הרדיפות של הקלוויניסטים ההולנדים שבאו בעקבות הפורטוגזים, את שלטון הבריטים ואף את תהפוכות הלאומיות והסכסוכים האתניים של המאה ה-20.

חשוב לציין עם זאת, שהפורטוגזים שמרו על השיטה החברתית-כלכלית בכללותה. הם שמרו על המנהגים המקומיים של כל עדה. המעמד המקומי של בעלי קרקע והקסטות העליונות נשמר, בעוד שחובת השירות המסורתית לשליט נשתמרה גם היא. בנוסף החלו הפורטוגזים בקו, שנמשך במאות הבאות, של רישום קרקעות על ידי בעליהם. דבר זה תרם מאוד להקפאה של גבולות אתניים ולמיסודם.²¹⁶ גם החוק המקומי של כל קבוצה אתנית נשמר – מה שתתם בהמשך ליצירת הבחנה ברורה יותר בין טמילים וסינהלים. יוצאים מן הכלל הזה היו המוסלמים, כלפיהם נקטו הפורטוגזים מדיניות נוקשה ביותר של רדיפות ודחיקה לשולי החברה והכלכלה. באופן פרדוקסאלי מדיניות זו רק תרמה להיווצרותה של תודעה מוסלמית חזקה ומובחנת יותר, כקבוצה האתנית השלישית בגודלה של האי.²¹⁷

במאות ה-16 וה-17 החלו לעלות כוחות חדשים באירופה, שהשתלטו בהדרגה על המרחב הפוליטי, הדתי והכלכלי ביבשת, ובעקבות גם על התווך הימי באוקיאנוס האטלנטי ובנתיבי הסחר למזרח הרחוק. בעיקר התאפיינה התקופה בירידת המלוכות הקתוליות לטובת המדינות הריבוניות – בעיקר הפרוטסטנטיות. לשינויים עמוקים אלו היו השפעות מרחיקות לכת לא רק על אוכלוסיית אירופה, אלא גם על נתיני מושבות

²¹⁶ Kumari Jayawardhana, "Ethnic Conflict In Sri Lanka And Regional Security" (October 1987) <http://www.infolanka.com/org/srilanka/issues/kumari.html>

²¹⁷ De Silva (1986), *Op cit.*, p. 16

מרוחקות יותר. סרי לנקה (אז עדיין בשמה הקודם – ציילון) אינה שונה בהקשר זה. מאמצע המאה ה-17 פורטוגל החלה לאבד את אחיזותיה מעבר לימים, ונסוגה לטובת הכוחות החדשים. ב-1638 כרתה ממלכת Kandy מעין ברית עם הכוחות ההולנדיים שישבו באינדונזיה. כחלק מברית זו הבטיחו ההולנדים סיוע צבאי כנגד הפורטוגזים בציילון, תמורה מימון ההוצאות הצבאיות ומונופול על מסחר בתבלינים העיקריים של האי, בעיקר קינמון. בנוסף הבטיחו ההולנדים לא לפגוע באחדות הפוליטית ודתית של הממלכה. בהתאם להסכם זה תקפו ההולנדים את מאחזי הפורטוגלים באי (כמו גם בשאר דרום-מזרח אסיה). ב-1639 נכבשו ערי הנמל בחוף המזרחי (Trincomalee, Batticaloa) והועברו לשליטת הסינהאלזים. שנה לאחר מכן, כשנכבשה העיר Galle בחלק הדרום-מערבי של האי, ההולנדים סירבו להעבירה חזרה לשליטת הממלכה הסינהאלזית בטענה שלא כוסו הוצאותיהם במלחמה נגד הפורטוגזים. למעשה ההולנדים ניפחו את הוצאותיהם בצורה כזו שלמלך Kandy לא הייתה שום אפשרות לשלם את החוב. כך או כך בדרך זו השיגו ההולנדים שליטה על סחר התבלינים של האי. ב-1658 נכנע המאחז הפורטוגזי האחרון ב-Jaffna. כך תמה תקופת השלטון הפורטוגזי-קתולי באי והשליטה הקולוניאלית בציילון עברה לידי ההולנדים.²¹⁸

הולנד

כמו פורטוגל לפנייהם, גם ההולנדים הסתפקו לרוב בשליטתם באזורי החוף ובערי הנמל, מה שהעניק להם שליטה מוחלטת על המסחר הימי אל ומהאי. לשליטה זו הייתה השפעה נוספת, לא מכוונת: ממלכת Kandy היבשתית הייתה עתה מנותקת כמעט כליל מהארצות שמעבר לים. כך נוצרו פערים תרבותיים בתוך הקבוצה האתנית הסינהאלזית: בין הסינהאלזים שהתגוררו באזורי החוף, שספגו השפעות אירופאיות-מערביות בדת, בשפה ובחינוך, ובין האוכלוסייה במרכז ההרי של האי, שבמידה רבה שמרה על אופייה המסורתי הקודם. הראשונים, שזכו להשכלה נרחבת וקוסמופוליטית יותר כמו גם עושר כלכלי ואיכות חיים גבוהה יותר, נטו להסתכל בזלזול על התושבים באזורים הנחשלים יותר של האי, בעוד האחרונים ציינו בגאווה, שלפחות הם שמרו על עצמאותם ומורשתם האתנית, התרבותית וההיסטורית. זו התקופה בה התערער המרקם התרבותי-אתני בקרב הקבוצה הסינהאלזית, כך שלמרות היותה רוב מספרי אתני, גם כיום היא בשום אופן אינה הומוגנית.²¹⁹

מבחינה פוליטית ההולנדים המשיכו את הקו שנקט על ידי הפורטוגזים לפנייהם: התערבות מינימאלית במנהגים ובחוקים המקומיים. ההולנדים מינו נציגים הולנדיים בראש האדמיניסטרציה של המחוזות באי, אך מתחתיהם פעלו מנהיגים מקומיים ששמרו במידה רבה על מעמדם הרם הקודם. עם זאת לשלטון ההולנדי הייתה השפעה משמעותית על התפתחות התודעה האתנית המקומית: השלטון הקולוניאלי פעל לרישום ואיחוד של החוקים והמנהגים המקומיים, ובכך הניח את הבסיס לתשתית החוקית והמנהלית של כל אזור

²¹⁸ Sri Lankacountry studies , "The Dutch" (October 1988)

<http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-13135.html>

Sri Lanka country studies, *Ibid* ²¹⁹

בסרי לנקה. כך מוסדו בחוק ההבדלים המקומיים בין הקבוצות האתניות השונות והגבולות ביניהם התחדדו (התפתחות זו הייתה בולטת בעיקר במקרה של החוק המקומי באזור הטמילי של Jaffna).

מבחינה דתית, ההולנדים התמקדו ברדיפה של הקהילה הקתולית באי במטרה לעקור את האמונה הרומית-קתולית, שיכולה להוות בסיס לחידוש השליטה וההשפעה הפוליטית של פורטוגל באזור. למרות מיטב מאמציהם הדת הקתולית כבר הייתה מושרשת עמוק בקרב חלק מהאוכלוסייה, וזו הפרוטסטנטית לא זכתה לתפוצה נרחבת כל כך, למרות ההטבות הברורות שהיא הציעה ביחס לכוח חברתי ופוליטי. בסופו של דבר, הניסיון הפרוטסטנטי בסרי לנקה לא שרד את התמוטטות הכוח הפוליטי ההולנדי. ייתכן שדבר זה נבע מהעובדה שהקתוליות הייתה מנת חלקם של כל מעמדות החברה באותה תקופה, ללא קשר למוצא חברתי או אתני, בעוד שהפרוטסטנטיות נקלטה בעיקר בקרב האליטה העירונית של האי.

למרות אי סובלנות זו של הולנדים כלפי הדת הקתולית, יחסם לדתות המקומיות היה סובלני יחסית, עם נטייה מסוימת לכיוון הבודהיזם – כנראה עקב קשריהם עם ממלכת Kandy, שבאופן רשמי לפחות, הם עדיין שלטו בשמה ומכוח הסכם עם המלך. כמובן שאת המוסלמים יש להוציא מהכלל במובן זה, אם כי גם אין להשוות את יחס ההולנדים לאסלאם לזו של הפרוטוגוים לפניהם. למעשה ניתן לטעון לגבי השפעת השלטון ההולנדי על המוסלמים בתקופה זו את אותו הדבר שניתן לטעון בנוגע להשפעת הרדיפה הפרוטוגוית עליהם: דרך פעילות הקודיפיקציה הנמרצת של ההולנדים ביחס למוסלמים, ובעצם ביחס לכל קבוצה ואמונה באי, רק הוגברה התודעה הנפרדת של כל אחת מהקבוצות האתניות הבולטות. כשמוסיפים על כך את הרדיפה הנמרצת של המוסלמים על ידי השלטון הפרוטוגוי באי, אין פלא שבתקופה זו החלה לצמוח תודעה מוסלמית-אתנית נפרדת משאר הקבוצות האתניות בסרי לנקה, תודעה חזקה שמתקיימת עד היום.²²⁰

מבחינה חברתית, לאוכלוסייה שהמירה את דתה לאחת מהדתות האירופיות השולטות, היו יתרונות ברורים, והם אלו שזכו להתקדם במידה הניכרת ביותר, ולאגור עוצמה פוליטית וכלכלית משמעותית ביותר. ההולנדים, כמיטב המסורת הקולוניאלית, שאפו ליישב את האי באוכלוסייה אירופית, שתחזק ותבסס את שלטונם. כך נוצרה עוד קבוצה חברתית במרקם האתני של סרי לנקה: אלו הם הבורגרים (Burghers) – האליטה העירונית – אירופית. אלו הם צאצאי המתישבים הפרוטוגוים וההולנדים, והם הפכו בולטים במיוחד תחת שלטון הבריטים באי, אם כי מעמדם והשפעתם הרבה הפכו לבעיה פוליטית, בעיקר בשנים לפני קבלת העצמאות.²²¹

בריטניה

במהלך המאה ה-18 החל מעמדה של הולנד לרדת באירופה לטובת עלייתם של צרפת ובעיקר בריטניה. התפתחות זו לא פסחה גם על המושבות שמעבר לים. הבריטים החלו להיות מעורבים בענייני סרי לנקה בשנות ה-60, כשהמלך של Kandy החל לחפש בעלי ברית חדשים שיעזרו לו לגרש את ההולנדים. לשם כך הוא פנה אל הכוח בריטי, שהיה מוצב במדרס שבהודו. הבריטים מצידם כבר ב-1758 היו מעורבים בסכסוך עם ההולנדים כשהאחרונים לא הרשו להם לעגון בנמל Trincomalee (שהוא הנמל הטבעי העמוק בעולם) במאבקם כנגד הצרפתים על הודו. כשהולנד נהפכה מדינת חסות צרפתית לאחר כיבושה על ידי נפוליאון, הבריטים הגבירו

²²⁰ De Silva (1986), *Op cit.*, p. 1

²²¹ De Silva (1986), *Ibid.*, p. 18

את פעילותם נגד הנכסים ההולנדיים במזרח. ב-1796 הבריטים תקפו וכבשו את Trincomalee. ב-1801, כחלק מהסכם אמין שסיים לתקופה קצרה את המלחמה באירופה, האי עבר באופן פורמאלי לידיים בריטיות, והפך למושבת כתר. ב-1803 הבריטים קיבלו אפשרות ראשונה להגביר את שליטתם באיזור. בחצר המלכות של Kandy נוצרו מחלוקות בין המלך ומשפחתו שהיו צאצאי שושלת מדרום הודו ולמעשה טמילים במוצאם, לבין ציפים סינהאלזים מקומיים. אלו הזמינו את הבריטים להתערב, אך הכוח הצבאי היה לא מצויד ולא מוכן למשימה והמהלך והסתתימה באסון צבאי. ב-1815, המלך ניכר סינהאלזים רבים כשפעל כנגד רכושם של מנזרים בודהיסטים בשטח הממלכה. שוב הוזמנו הבריטים להתערב, והפעם הם שלחו כוח מצויד יותר. במרץ 1815 נחתם הסכם קאנדי, לפיו המחוז ינוהל על ידי הבריטים על בסיס החוק והמסורת הבודהיסטית המקומית והמעמד של המנהיגים המקומיים יישמר.²²² בעקבות נפילת המלוכה נחלש מאוד מעמד הנזירים הבודהיסטים, ששאבו את כוחם באופן מסורתי ממעמד המלוכה. גם המדיניות הבריטית של אדישות לדתות המקומיות הותירה את הבודהיזם כדת ללא מעמד מיוחד ועליון, מדיניות שתרמה מאוד למירמור. ב-1818 פרץ על רקע זה מרד בודהיסטי בהנהגת נזירים, שדוכא ללא פשרות. בסופו תפסו נציגי בריטניה את סמכויות הציפים המקומיים, וביטלו חלק מהזכויות שניתנו להם ולדת הבודהיסטית בהסכם של 1815. כך למעשה הושווה מעמד הדת הבודהיסטית בסרי לנקה לדתות האחרות, והבריטים זכו לבסוף לשליטה מלאה ובלתי מעורערת. בפעם הראשונה מאז המאה ה-12 אוחד האי כולו תחת סמכות אחת.

שינויים חוקתיים ומנהליים

במהלך 150 שנות שלטונם הבריטים השפיעו רבות על כיוון ההתפתחות של ציילון, מבחינה כלכלית, פוליטית וחברתית, ובעיקר על היחסים האתניים בתוך האי. ב-1829 המליצה ועדת מלכותית (קולברוק-קמרון) על מספר שינויים רדיקליים באופן ניהול המושבה: מגויבים בפילוסופיות התועלתניות של ג'רמי בנתהאם וג'יימס מיל, ראו הבריטים במושבותיהם מעין "פיקדון" שאמור ליהנות מכל היתרונות של הליברליות הבריטית, של חופש כלכלי ואישי, ושוויון חברתי ודתי. למטרה זו המליצה הועדה לבטל את החלוקה של האי על בסיס אתני ותרבותי בין סינהאלזים של אזורי החוף, סינהאלזים ב Kandy וטמילים. חברי הועדה האמינו שצעד הכרחי לקיומה של אומה עתידית בציילון הוא ביטול המחיצות וההבדלים התרבותיים והאתניים, הן מבחינה אדמיניסטרטיבית והן מבחינת החוק והמשפט.

מבחינה חוקתית המליצה הועדה לשלב את האוכלוסייה המקומית בניהול המושבה – ואכן בעקבות המלצות אלו שולבו תושבים מקומיים (מקבוצות הסינהאלזים תושבי החוף, הטמילים והבורגרים) במועצה המחוקקת שליד הנציב העליון של המושבה. בנוסף נפתח השירות הציבורי לאוכלוסייה המקומית, מה שדרש איחוד מערכת החינוך תחת השפה האנגלית. להפצת החינוך על פי המודל הבריטי הייתה השפעה נוספת: יצירת אליטה מקומית חדשה, שבוגריה יובילו את המאבק לעצמאות של האי במאה ה-20.²²³ אחת ההשפעות הבולטות והמשמעותיות ביותר של השלטון הבריטי בתקופה זו הייתה בתחום הכלכלי: החל משנות ה-30 של המאה ה-19 הבריטים החלו להתנסות בגידולים שונים, מקפה עד לתה וגומי. מטע הקפה

²²² Sri Lanka country studie, "The British Replace the Dutch" (October 1988)

<http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-13137.html>

²²³ Sri Lanka country studies, "The Colebrooke-Cameron Reforms" (October 1988)

<http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-13139.html>

הראשון הוקם ב-1827 באזור הררי הפנימי של האי, וציין את המעבר של האי מכלכלה של גידולים עצמיים לחקלאות מסחרית עם נטייה לייצוא. מטעי הקפה התרכזו לרוב באזור ההררי של האי, בו היו התנאים האופטימיים לגידול. במהלך העשורים הבאים הבריטים פעלו רבות לעודד את המגזר החקלאי החדש. נוסדו כבישים, הוסרו מגבלות מסים והוזרם הון רב לאזור. עקב הרווחיות הרבה של עסקי מטעים נוצר מעמד של בעלי מטעים גדולים שהורכב ברובו מנציגים בריטיים של השלטון הקולוניאלי, פקידי המנהל, קציני צבא וכדומה.²²⁴ כך הושם האזור תחת שליטה קולוניאלית אפקטיבית יותר. מכיוון שההתפשטות מהירה של המטעים עוררה בעיה של שטחים התקבלו הוראות חדשות המאפשרות לנציגים מקומיים של השלטון הקולוניאלי להפקיע אדמות ולהפכן למטעים ובכלל זה אדמות מנזרים בודהיסטים. הדבר גרם מרמור רב בקרב האוכלוסיה המקומית. כשבשנות ה-40 של המאה ה-19 חלה ירידה דרסטית בביקוש לקפה השלטון הבריטי הטיל מסים על אדמה ושימוש בכבישים, על החזקת נשק, על חנויות, על סירות ועוד. ב-1946 פרץ על רקע זה מרד מקומי באזור של Kandy, שאומנם דוכא באכזריות אך בעקבותיו גם בוטלו חלק מהמסים וגם אושר מעמדה המיוחד של הדת הבודהיסטית, מהלך זה הופך את הנזירים למובילי דעת קהל ובמקביל, החל תהליך הקצנת דעות בקרב הנזירים בהקשר של זהות סינהאלית. התפתחות זו תתברר כמכרעת מאה שנים לאחר מכן, כשמעמד זה יישא את דגל ההתנגדות (לעתים האלימה) לכל פשרה של הממשל עם האוכלוסייה הטמילית.

כלכלה חדשה – בעיות חדשות

גידולי הקפה, דרשו כוח עבודה רב וזול. האיכרים של אזור Kandy עם זאת לא ענו לביקוש החדש הזה בשל המשכורות הנמוכות יחסית, וגם בשל מעמדם החברתי הגבוהה יחסית כאיכרים בעלי קרקע. הבריטים פתרו בעיה זו על ידי ייבוא כוח עבודה זול וזמין מדרום הודו – ממדינת טאמיל-נאדו לעונת הקציר. כוח זה היגר אל ציילון, בתחילה כזרם דק אך עם השנים זרם זה הפך לגדול יותר ויותר. קיומם לא היווה בעיה שכן הענף שגשג והדרישה לעובדים הייתה עקבית אך ב-1869 נפגע קשות ענף הקפה ממחלת עלים, שכמעט וחסלה את הענף כולו. הבריטים החלו לעודד גידולים אחרים, כמו קינמון, גומי ובעיקר תה, גידול שזכה להצלחה מסחררת (עד היום מפורסם התה הציילוני בעולם כולו).

ענף זה דורש כוח עבודה מתמיד. הבריטים הגבירו את הבאת כוח עבודה מדרום הודו שרובם היו והינם טמילים, בעלי אמונה הינדית ודוברי השפה הטמילית. באופן מסורתי הם גרו על אדמת המטעים אותם עבדו בהרים מעל הכפרים המקומיים הסינהאלים, קיימו את מנהגיהם ולא התערבבו עם האוכלוסייה הסובבת. רובם מקיימים קשרי משפחה ונישואין עם קהילות מוצאם בהודו.²²⁵ עם הזמן ועקב מצוקות תעסוקה עברו רבים מהם לערים הגדולות, דוגמת קולומבו, שם הם חיים בקהילות עניות בקרב הרוב סינהאלאי, אם כי יש שכונות בהם הם עצמם מהווים את הרוב. כיום קבוצה זו מהווה כ-5.5% מכלל האוכלוסייה. ועקב השונות

²²⁴ Sri Lanka country studies, "Economic Innovations" (October 1988)

<http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-13140.html>

²²⁵ Nimalasiri Silva, "The problem of Indian immigration to Ceylon", *South Asian affairs*, No. 1 (London: Chatto & Windus, 1960) St. Antony's papers, no. 8, pp. 141-153

Tambiah (1986), *Op cit*, pp. 66-67

הרבה בינם ובין שכניהם הסינהאלזים שוררת בין שתי הקבוצות איבה רבה. גם האיכרים המקומיים באזורים ההרריים רואים בהם גורם זר המאיים על פרנסתם בשל היותם כוח עבודה זול יותר.²²⁶ בנוסף, למרות זהות דתית, לינגוויסטית ומסורתית זו של המהגרים הטמילים מהודו עם האוכלוסייה הטמילית המקומית של האי, האחרונים – בעיקר מהצפון, מזלזלים בהם עקב היותם ממעמד חברתי נמוך של פועלים חסרי קרקע והשכלה. הטמילים ההודים מהווים אם כן קבוצה חברתית מובחנת ונפרדת משאר הקבוצות האתניות בסרי-לנקה ותורמים למרקם התרבותי-אתני המגוון ממילא של האי.²²⁷

לא רק מחלוקות ושוני חברתי-תרבותי נוצרו בתקופה קריטית זו של שלטון הבריטים אלא גם מחלוקות על רקע כלכלי ופוליטי בין *זבתוך* הקבוצות האתניות העיקריות. מרבית הפיתוח הכלכלי והמסחרי תחת השלטון הקולוניאלי, מהפורטוגזים עד הבריטים, התרכז באופן טבעי באזורי החוף, ובעיקר בערים, שכן מירב הכוחות הקולוניאליים הסתמכו על צי סוחר ימי ולמעשה ייסדו את מושבותיהן מעבר לים על מנת לנצל את המסחר בתבלינים וסחורות אחרות. במקרה של ציילון מרבית אזורי החוף יושבו באופן מסורתי על ידי האוכלוסייה הסינהאלזית, שנהנתה מכל היתרונות של מגורים בקרבת נמלי מסחר, ובנוסף היו מעורבים ביותר בניהול מטעי קפה והתה שבפנים הארץ. האוכלוסייה הטמילית של צפון האי לעומת זאת, שהתגוררה באזורים הצחיחים יותר ומעוטי פעילות מסחרית משפיעה, נאלצו לחפש אפיקי תעסוקה אחרים. הם פנו בהמוניהם להשגת החינוך הגבוה שהציעו הבריטים כדרך להיכנס לשירות הציבורי של האי. כך החלה הגירה גדולה של טמילים מהצפון לאזורי הדרום והמרכז. התפתחות זו גם יצרה את הטענה הסינהאלזית מאוחר יותר, כאילו הטמילים זכו במעמד מועדף על ידי הבריטים בשירות הציבורי ובמתן השכלה גבוהה על חשבון הסינהאלזים, ייצוג יתר שדורש "תיקון" (ואכן הם פעלו לתקנו).

שינויים חברתיים

לקראת סוף המאה ה-19 כבר נוצרה בציילון אליטה חברתית ופוליטית, ספוגה בערכים ובסגנון לבוש והשקפות עולם מערביות. מעמד זה נוצר מתוך תלות בשלטון הקולוניאלי הבריטי וכלל את כל בעלי המקצועות הדרושים לניהול המושבה – עורכי דין, רופאים, מהנדסים ומורים, כמו גם בעלי קרקעות ומטעים. בנוסף לאליטה זאת, קם גם מעמד ביניים סינהאלזי ברובו, בעיקר באזורי החוף והמסחר של המושבה, כמו גם עקב המיזמים הכלכליים של תעשיית המטעים החדשה בפנים האי. מעמד זה מצא עצמו תחת מצוקה הולכת וגוברת: לא היה ביכולתו להשתלב בעסקי הייבוא-ייצוא עקב שליטת הבריטים והסוחרים המוסלמים במגזר זה. בנוסף לבני הקבוצה הסינהאלזית לא היה גישה להון, שהיה מרוכז בידי בנקאים בריטיים וסוחרים מדרום הודו. גם בתחרות על כניסה לתעסוקה ציבורית בערים במקצועות הדורשים השכלה גבוהה הסינהאלזים מצאו עצמם בתחרות עם האוכלוסייה ה"בורגנית" ובעיקר מול הטמילים המשכילים יותר. עובדים במעמדות נמוכים יותר מצאו עצמם בתחרות מול עובדים ארעיים מדרום הודו (רובם טמילים).

Dennis Austin and Anirudha Gupta, *Lions and tigers: the crisis in Sri Lanka* (London: Centre for Security and Conflict Studies, 1988) p. 3²²⁶

Dennis Austin & Anirudha Gupta (1988), *Ibid.*, pp.3-4²²⁷

בכפרים צמחה אליטה של מורים ורופאים מסורתיים, כמו גם סוחרים מקומיים. הם חונכו בשפה הסינהאלזית והיו עוינים את אורח החיים המערבי שהתפשט במהירות ברחבי במושבה (בעיקר בערים), ובמקביל פתוחים לרעיונות בדבר החזרת המסורת הבודהיסטית למקומה ה"טבעי" בחיי היומיום.²²⁸ השינויים הכלכליים שעברו על המושבה לא רק יצרו מעמדות ומקצועות חדשים, אלא גם החלישו קבוצות ומעמדות חברתיים מסורתיים יותר. דייגי צפון-מערב האי למשל הרוויחו רבות מהאפשרויות החדשות שנפתחו בפניהם ורבים מהם זכו להשכלה, בעוד שראשי שבטים וקהילות והאריסטוקרטיה לשעבר של ממלכת Kandy (בעיקר בני המעמד הדתי-בודהיסטי), הרגישו במיוחד את הלחצים הכלכליים החדשים. לא פלא שמאזורים כפריים אלו יצאה התנועה הקולנית ביותר למען אחדות סינהאלזית והתנגדות לכל פשרה עם "האויב" הטמילי.²²⁹ כך מצוקות כלכליות תרמו רבות לחיזוק הרגש הלאומני-סינהאלזי ותורגמו למונחים של מאבק אתני.

תחיית הלאומנות הסינהאלזית

עם תחילת המאה ה-20, הלכה והשתלטה על החברה והפוליטיקה של המושבה תופעה חדשה בעלת השלכות מטרידות לעתיד, ועיקרה גיבוש זהות בודהיסטית-סינהאלזית אסרטיבית ותוקפנית יותר.²³⁰ בתקופה זו קמה תנועת תחייה בודהיסטית, שביססה את מצעה על שוביניזם לאומי-אתני. מאז המאה ה-3 לפנה"ס, אז הוצגה דת הבודהיזם לראשונה באי, היא נפוצה במהירות בקרב האוכלוסייה הסינהאלזית בצורה כזו שהיא נהפכה למזוהה עימה. במהרה היא נהפכה לדת של הממלכות הסינהאלזיות ("דת המדינה"). בעיקר נפוצו מיתוסים על מייסד העם הסינהאלזי, הנסיך ההודי Vijaya, שהגיע לאי, כך מסופר, בדיוק ביום מותו של בודהה עצמו, שביקר באי ודאג להבטיח את עליונות העם והדוקטרינה שלו. כך סרי לנקה הפכה למעשה ל"מולדת" הסינהאלזים. הישרדות הדת הייתה תלויה בהישרדות העם הסינהאלזי בסרי לנקה. בגלגולם המודרני הפכו מיתוסים אלו לבסיס של לאומיות חזקה, המורכבת משלושה אלמנטים: העם, ממוצא אריאני, השפה הסינהאלזית, והדת הבודהיסטית. על מנת להיות "סינהאלזי" יש להיות שותף ב-3 אלמנטים אלו. כך העם, הדת והגיאוגרפיה הפכו אם כך ליחידה אחת, כאשר ערעור של חלק אחד היווה איום לקיום של כל העולם הסינהאלזי.

עם תחילת המאה ה-20 החלה חזרה לעבר ונוצרה התעניינות גדולה בהיסטוריה הקדומה של האי, בייחוד מנקודת המבט של התהילה והפאר של הממלכות הסינהאלזיות העתיקות ומאבקם בציוויליזציות האחרות.²³¹

²²⁸ Tambiah (1986), *Op cit.* p. 69

²²⁹ <http://www.country-Sri Lanka country studies> "Rise of the Sri Lankan Middle Class" (October 1988) data.com/cgi-bin/query/r-13141.html

²³⁰ Neil DeVotta, "Sinhalese Buddhist Nationalist Ideology: Implications for politics and conflict resolution in Sri Lanka, Policy studies 40 (Washington: East-West center, 2007) pp 5-19

<http://www.eastwestcenter.org/fileadmin/stored/pdfs/ps040.pdf>

²³¹ Pfaffenberger Bryan, "Ethnic conflict and youth insurgency in Sri Lanka: The social origins of Tamil separatism" in Joseph V. Montville (Ed.) *Conflict and peacemaking in multiethnic societies* (New York: Lexington Books, 1991) pp. 247-248

בתחילה, התפתחות זו כוונה כנגד הדומיננטיות נוצרית-מערבית וכנגד שעבודם של הדתות והמסורות המקומיות באי לטובת אורח חיים ותרבות המערבית. רק מאוחר יותר השקפה זו הוצבה בעיקר למול הטמילים, שהגיעו מדרום הודו, דיברו בשפה הטמילית והאמינו בדת ההינדית. נוסף לכך, מבחינה היסטורית הם היו אויבי הממלכות הסינהליות, שנגדם נלחמו גיבורי העבר הבודהיסטים. אירועים היסטוריים אלו פורשו כעת במונחים אתניים ודתיים וכך ההבחנה האתנית (והגזעית) הצטלבה באופן טוטאלי עם זו הדתית. לכן השקפה לאומנית זו ראתה בכל גורם זר (תחילה מערבי, ולאחר מכן גם גורמים מקומיים, הינדים ומוסלמים) – כאיום פוטנציאלי על זהותה. את תנועת הלאומנות הסינהאלזית הוביל בעיקר מעמד הנזירות הסינהאלזי, שתפקידו המוצהר בחברה היה להגן על שלמות ביטחון הדת הבודהיסטית בסרי-לנקה.²³²

במקביל החלה להתפתח גם תודעה לאומית טמילית, שעיקרה מעין "תגובת" מראה לתנועה הלאומית הסינהאלזית. בתחילת המאה ה-20 הטמילים היו הרבה יותר מודעים פוליטית מאשר חבריהם הסינהאלזים. דבר זה גרם למנהיגים טמילים רבים להיות בחזית המאבק לשינוי חוקתי כנגד השלטון הבריטי. כוונתם הייתה ליצור שותפות שלטונית בין 2 הקבוצות החברתיות הגדולות של האי על בסיס שוויוני. למעשה באותה תקופה הטמילים לא ראו עצמם כמיעוט כלל אלא כבעלי מעמד "מיוחד" בחיים הפוליטיים עקב קרבתם לשלטון הבריטי. במהלך שנות ה-20 הם החלו למלא תפקיד הולך וגובר בפוליטיקה של המושבה. אך במקביל לתהליך זה החלה להתגבש התפיסה שלמעשה באי אין 2 קבוצות רוב עיקריות, אלא רק אחת – הקבוצה הסינהאלזית, כשכל שאר הקבוצות הן למעשה קבוצות מיעוט. כמובן שעל בסיס תפיסה כזו אין שום הצדקה להעניק לטמילים מעמד של שותף שווה כוח בשלטון. לכן תביעת הטמילים לייצוג של "50-50" נדחתה על ידי הסינהאלזים. על הטמילים נגזר להיות תמיד במעמד של שותף זוטר במקרה הטוב, או של יריב לקבוצה הסינהאלזית, במקרה הרע.

באותה תקופה החלה גם תחייה הינדית ומוסלמית מקבילה, שהתבטאה בחקמת בתי ספר, הפצה של טקסטים מסורתיים ושיקום מקדשים, כאמצעים להתנגד לחדירה המערבית ולהשפעתה השלילית על מסורות מקומיות. עם זאת, ובניגוד לתנועת התחייה הבודהיסטית, תנועות אלו לא לבשו צורה פוליטית, ולא התאפיינו ברגשות אנטי-בריטיים או אנטי אימפריאליים. הם היו תנועות הרבה יותר מקומיות ומוגבלות לתחום הדתי-חברתי.²³³ בכל מקרה, התפתחויות אלו יתרמו רבות ליחסים האתניים בסרי לנקה לכל אורך המאה ה-20 ותהיה להן השפעה מכרעת על פרוץ הסכסוך הפוליטי במדינה בשנים לאחר קבלת העצמאות, ומאוחר יותר גם על גלישת הסכסוך לצבאי.²³⁴

עיקרם היא ההתפתחות של לאומיות אתנית בקרב כל קבוצה, על חשבון התפתחות ופיתוח של לאומיות סרי-לנקית כללית ומאחדת. למעשה התפתחו 3 קווים לאומיים מקבילים, פרטיקולאריים ומוציאים מן הכלל, במקום לאומיות אחת רחבה, שתחתיה יתאפשר לכל קבוצה אתנית או דתית למצוא את מקומה בחיים הפוליטיים והחברתיים. כתוצאה, כשחלה הקצנה בתודעה לאומיות אחת (כפי שאכן קרה), הדבר מיד יצר תגובה נגדית בקבוצות החברתיות האחרות. דינאמיקה זו יצרה קרעים ופירוד בין הקבוצות. מאפיין זה של החברה הציילונית הביא במהלך השנים לניכור ואיבה שהזינו בתורם את תהליך ההסלמה עוד יותר, עד

Robert N. Kearney, *The politics of Ceylon (Sri Lanka)* (Ithaca, N.Y: Cornell University Press, 1973) pp 175-178 ²³²

De-Silva (1986), *Op cit*, pp. 37-40 ²³³

Rajasingham K T, "Sri Lanka: The Untold Story", Chapter 3, *Asia Times* (25/08/200) ²³⁴

<http://www.atimes.com/ind-pak/CH25Df02.html>

שבשנות ה-70 של המאה העשרים, כאשר הסכסוך האלים פרץ במלוא כוחו. בקצרה, הסיפור של הסכסוך בסרי-לנקה הוא סיפור עלייתן של 2 תודעות לאומיות יריבות זו לזו, שהלכו והתרחקו אחת מן השנייה ופיתחו איבה ושנאה כל כך עמוקים, עד שלא יכלו עוד להמשיך לחיות בצל קורת גג פוליטית משותפת אחת.

שינויים פוליטיים

בתחילת המאה העשרים החלה תנועת התחייה הבודהיסטית ללבוש אופי יותר פוליטי והחלה לדרוש שינויים חוקתיים בניהול המושבה. הדרישה ראשונה והבסיסית הייתה הקניית מעמד מועדף לדת הבודהיסטית בחיים החברתיים והפוליטיים על ידי השלטון הבריטי, כמו גם דרישות לייצוג רחב וכללי יותר (לפי חלקם היחסי באוכלוסייה). בתגובה לכך גם קבוצות המיעוט האחרות (ובעיקר הטמילים) החלו להציב דרישות בפני השלטונות הבריטים ליתר ייצוג והגנה על זכויותיהם.

1915 הייתה שנת מפנה בתולדות התנועה הלאומית הכללית של ציילון: בעקבות מהומות בין סינהאלזים ומוסלמים בחוף המערבי הבריטים נקטו יד קשה כנגד אישים בולטים, בעיקר סינהאלזים, שאותם ראו כאחראים עיקריים למהומות.²³⁵ מדיניות הבריטים להגבלה הפצת רעיונות לאומיים-דתיים שונים הייתה בעייתית במיוחד בשל העובדה שבו בזמן הם עצמם הגדירו בתעמולה, את מאבקם במהלך מלחמת העולם הראשונה כמלחמה למען הגדרה עצמית וחופש פוליטי ודתי באירופה.

ב-1919 הוקם "הקונגרס הלאומי של ציילון" (Ceylon National Congress) – ניסיון ראשון לשלב ארגונים ומנהיגים סינהאלזיים וטמילים למען המטרה הלאומית משותפת. בהחלטתו הראשונה קבע הקונגרס שיש לפעול למען רוב מקומי במועצה המחוקקת, כמו גם ליתר שליטה על תקציב המושבה ובמועצה המבצעת.²³⁶ בשל דרישות אלו, לכל אורך שנות ה-20 וה-30 של המאה ה-20 נעשו ע"י הבריטים ניסיונות לרפורמות פוליטיות שונות. ב-1920 נוסחה חוקה חדשה וב-1924 היא שונתה על מנת להעניק יותר שליטה של נציגים מקומיים על ענייני התקציב ובמועצה המחוקקת כמו גם על מנת להגדיל את זכות הבחירה למועצה (רק לגברים משכילים בעל מעמד). עם זאת השליטה במועצה המבצעת נותרה בריטית ברובה. הישגים מועטים אלו יצרו את הבקיעים הראשונים בקרב האחדות הלאומית הצעירה. מנהיגים סינהאלזיים החלו לדרוש ייצוג על בסיס טריטוריאלי, בעוד שהמנהיגים טמילים דרשו להשאיר על כנה את השליטה לפיה נציגים נבחרים על בסיס קבוצתי-קהילתי.

נקודת מפנה הגיעה בחוקה של 1931. היא נוסחה על פי המלצות ועדת חקירה בריטית שנועדה לבחון דרכים לחזק את המושבה, עם המטרה סופית של שלטון עצמי כלשהו בעתיד. לפי החוקה החדשה המועצה המחוקקת הורכבה מוועדות בתחומים שונים, כשבראש כל אחת עומד יושב-ראש. כל יושבי הראש היו מעין "מועצת שרים", שניהלה את ענייני המושבה. הבחירה למוסדות המייצגים של האי נעשתה על בסיס טריטוריאלי ולפי זכות בחירה כללית (כולל לנשים!), מה שכמובן עורר חששות בקרב המיעוטים, שהתרגלו לראות בבחירה על בסיס קבוצתי מעין "רשת ביטחון" להבטיח שלא תהיה שליטה סינהאלזית בפוליטיקה הכללית. אכן, ב-1936 נבחרה מועצת שרים על בסיס סינהאלזי טהור (הנציג הטמילי הראשון נבחר למועצה רק ב-1943). בנוסף

²³⁵ כיום מקובל במחקר שהמהומות נבעו בכלל מאינטרסים מסחריים מתחרים, ראו De-Silva (1986), p. 61

²³⁶ Sri Lanka Country Studies, "World War I" (October 1988) <http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-13144.html>

בתקופה זו לא קמה מערכת מפלגתית כלל-לאומית במלוא מובן המילה. במקומה החלו לצוץ מיני קבוצות משויכות לאישים פוליטיים מסוימים שפעלו למען האינטרסים של קבוצות (אתניות, דתיות) מוגדרות, כדרך לחזק את "האחדות" בתוכם למול הקבוצות האחרות (קביעה זו נכונה בעיקר לקצה השמאלי של המפה הפוליטית). דבר זה נבע מכך שחוקת 1931 יצרה למושבה גוף גדול מאוד של בוחרים, רובם לא מאורגנים ולא משכילים, שהתחברו בעיקר להבטחות בחירות על בסיס מקומי, אתני, דתי או על בסיס קסטה/מוצא. בתקופת מלחמת העולם השנייה סרי לנקה הפכה בסיס צבאי בריטי חשוב כנגד היפנים, וכלכלת האי זכתה לתנופה עקב הביקוש הגובר לגומי. בתקופה זו גברו הקריאות המקומיות ליתר שלטון עצמי, ואכן ב-1944 מונתה "ועדת סולברי" (Soulbury) לבחון אפשרויות לניסוח חוקה חדשה למושבה. ב-1947 אף קיבלה המושבה מעמד של דומיניון בריטי, שלמעשה העניקה שלטון עצמי לאי, בעוד הבריטים שומרים לעצמם זכויות בניהול יחסי חוץ וביטחון. החוקה החדשה (שאושרה לבסוף ב-1946) קבעה את שיטת השלטון על פי המודל הבריטי של בית תחתון נבחר בבחירות כלליות, ובית עליון ממונה. הסמכויות הביצועיות הועברו לראש הממשלה שנבחר על ידי רוב בית הנבחרים, בעוד נציג המלכה נותר בתפקידו (שהפך לסמלי בעיקר). הסדרים אלו הוצגו לאחר משא ומתן בין הממשלה הבריטית לבין מנהיגי המושבה- שרובם ככולם נבחרו מקרב הסינהאלזים.²³⁷ בבחירות הראשונות שהתקיימו על פי החוקה החדשה זכתה מפלגת ה-United National Party (National Party), אוסף של קבוצות פוליטיות מקרב הסינהאלזים, מוסלמים ואף טמילים, שתמשול באי בעשור הראשון שלאחר קבלת העצמאות (תאריך העצמאות הרשמי של סרי לנקה הוא 04.02.1948). בתור ראש הממשלה הראשון נבחר Don Stephen Senanayake. למרות יציבות נראית לעין זו, מה שחיבר בין המנהיגי הקבוצה הייתה השותפות של חינוך מערבי וגדילה על ברכי המסורת הפרלמנטאריה הבריטית והכלכלה החופשית. ערכים אלו היו זרים למרבית האוכלוסייה המקומית ולא היו חלק מהמסורת התרבותית והדתית שלהם. מכיוון שהאליטה לא ענתה על צרכים מקומיים אלו, קמו תנועות וקבוצות שדיברו בשבח המסורת והערכים ההיסטוריים המקומיים – בעיקר אתניים ודתיים.

פרק 3: ציילון העצמאית – פוליטיקה, זהות אתנית ודת

העשורים הראשונים

אחת הבעיות הראשונות שעמדו למול המדינה החדשה הייתה מעמדם של עובדי המטעים ההודיים. כאמור אלו היו צאצאי המהגרים שהובאו לאי על ידי הבריטים על מנת לעבוד את מטעי התה והקפה, והם לא נטמעו באוכלוסייה, אלא שמרו על אופיים המובחן (גם למול הטמילים "הותיקים" של האי). שאלת מעמדם נהפכה לשאלה חוקתית בוערת בשנים שלאחר העצמאות. הרוב הסינהאלזי חשש ממתן כוח אלקטוראלי כה רב למגזר בעל זהות הודית (טמילית). האוכלוסייה הטמילית הותיקה יותר חששה גם היא מהתארגנות מגזר זה של חברי "קסטות נמוכות". על כן הממשלה החדשה בהנהגת "מפלגת האיחוד הלאומי" (United National

²³⁷ Amita Shastri, "Government Policies and the Ethnic Crisis in Sri Lanka," in Michael Brown and S. Ganguly, (eds.) *Government Policies and Ethnic Relations in Asia and the Pacific*, (Cambridge, MA: MIT Press, 1997), 136.

(Party) חקקה שורה של חוקים לאורך 1948-1949 המקשים על אותם עובדים לקבל אזרחות ציילונית ולמעשה נישלה ממגזר זה את הזכות להשתתף באופן אקטיבי בחיים הפוליטיים של המדינה החדשה. כתוצאה מכך הם החלו לתעל את פעילותם דרך ארגוני עובדים וקבוצות מהשמאל הפוליטי (בעיקר Ceylon Indian Congress שהוקם בשנת 1939 והתארגנויות שמאל אחרות).²³⁸ מאוחר יותר ב-1949 הוקמה "המפלגה הטמילית הפדרלית" (Tamil Federal Party), שהטיפה לעמדה תקיפה יותר של המיעוט הטמילי למול הרוב הסינהאלזי ולייצוג שווה בשלטון (ומאוחר יותר אף להקמת מבנה שלטוני פדראלי שיעניק לטמילים מסגרת פוליטית משלהם). הקמתה היא אירוע מכונן בתחילת תהליך ההיפרדות החברתי והפוליטי של הטמילים בסרי לנקה. זמן קצר לאחר הקמתה היא נהפכה למפלגה הגדולה ביותר בקרב הטמילים.

שנת 1956 הייתה שנה קריטית בפוליטיקה של המדינה הצעירה. בשנה זו נועדו להיערך בחירות, כששתי מפלגות עיקריות מתחרות על הבכורה בקרב הרוב הסינהאלזי, ה-UNP, מפלגת השלטון, הוקמה ב-1946 כקואליציה רופפת של מנהיגים מקומיים וחברי האליטה המשכילה. במהלך שנות ה-50 היא נתקלה בקשיים הולכים וגוברים. מפלגת מרכז-ימין זו, בעלת האוריינטציה מערבית, נתמכה על ידי השכבות האמידות יותר באוכלוסייה, האליטה העירונית-מערבית-נוצרית, על ידי המוסלמים וחלקים מקרב הטמילים. היא הטיפה להתקדמות כלכלית מושכלת באמצעות יוזמה פרטית, התנגדה למרקסיזם באופן מוצהר וייצגה את הדמוקרטיה הפרלמנטארית. בשנות ה-50 היא הרגישה לחץ פנימי עקב מאזן תשלומים מידרדר בעקבות ירידת מחירים של סחורות הייצוא של המדינה, כושר ייצור מזון שלא עמד בקצב גידול האוכלוסייה, השקעות של המדינה שהופנו לסחורות יוקרה במקום לבניית בסיס תעשייתי יציב ומתן סובסידיות לגידולי אורז שחנקו את התקציב השנתי, זאת בנוסף לצורך להשקיע ברווחה ושירותים חברתיים אחרים. בנוסף הותקפה הממשלה בשיתוף פעולה עם המערב לאחר שחתמה על הסכם הגנה עם ממשלת בריטניה, שהעניק לבריטים בסיסים במדינה. האופוזיציה ניצלה הסכם זה והציגה אותו כ"כניעה" לאימפריאליזם המערבי.

האופוזיציה העיקרית לה היא "מפלגת החירות של סרי לנקה" (Sri Lanka Freedom Party) בעלת אוריינטציה שמאלית. מפלגה זו הוקמה ב-1951 על ידי סולומון בנדרנאיקה (S.W.R.D Bandranaike).²³⁹ הוא נולד למשפחת אליטה נוצרית והתחנך באוקספורד. עם זאת לאחר חזרתו לארצו החל להטיף לזהות סינהאלזית חזקה יותר ולתחייה בודהיסטית. כבר ב-1935 הוא הקים ארגון שפעל למען הפצה וחיזוק הזהות הסינהאלזית בקרב האוכלוסייה. על רקע זה התנגדה המפלגה ל"חדירה הנצרות המערבית" הזרה למדינה, וטענה שתהליך העצמאות לא הושלם שכן עדיין ישנה כניעה של ממשלת ה-UNP לאינטרסים מערביים. הדרישה הבסיסית הייתה להכרה ופיצוי לאוכלוסייה הסינהאלזית-בודהיסטית לאחר שנים של שחיקת מעמדה בתקופה קולוניאלית.²⁴⁰

²³⁸ Wilson, A. Jeyaratnam, *Politics in Sri Lanka 1947-1979* (London: Macmillan, 1979), pp 22-30

Nimalasiri Silva (1960), *Op cit*

²³⁹ Rajasingham K T, "Sri Lanka: The Untold Story", Chapter 17, *Asia Times* (01/12/2001)

<http://atimes.com/ind-pak/C101Df05.html>

²⁴⁰ Robert Kearney (1973), p.169

מבחינה כלכלית הבטיחה המפלגה להלאים מרבית ממגזרי הכלכלה, להקים מערכת רווחה כוללת ולחלק מחדש את העושר במדינה. מצע זה זכה לתמיכה בעיקר של בני המעמד הבינוני הנמוך שהרגישו ש"הגורמים הזרים" – סוחרים הודים ועובדים טמילים מאיימים על פרנסתם והבוחרים בכפרים, שהנהגת הכפר המסורתית נשחקה ונחלשה בתקופה הקולוניאלית. הרטוריקה בדבר חיזוק המסורת והגאווה הלאומית איחדו קהלים שעד אז לא לקחו כלל חלק בפוליטיקה המדינתית, למשל מורים ורופאים שלימדו ופעלו על פי השיטות המסורתיות של הבודהיזם, ולמעשה היו אלו ששימרו את הידע והמנהגים של העבר. בעיקר נתמך בנדרנאיקה על ידי מעמד הנזירים הבודהיסטים, שנשאו את לפיד הלאומיות בעוצמה הרבה ביותר.²⁴¹ הם אלו שדחפו להחזיר לדת את מקומה הראוי בחיים הפוליטיים של המדינה (לאחר 400 שנות שלטון נוצרי קולוניאלי) וליצור חברה מחודשת על בסיס דתי "טהור" יותר.²⁴² למעשה הם היו התומכים הכי נלהבים (ואלו שהכי התנגדו לכל פשרה עם הטמילים) של הפוליטיקה החדשה ש"מפלגת החירות" הציגה למדינה-פוליטיקה המבוססת על לאומיות עממית (סינהאלזית) דתית יותר ומבוססת באמצעות רטוריקה אגרסיבית ומיליטנטית.²⁴³

הבדלים אלו התנקזו במערכת הבחירות של 1956 בשאלה מרכזית אחת:²⁴⁴ "מה תהיה השפה הרשמית של המדינה?". לאחר קבלת העצמאות הציפיה ההגיונית הייתה שהאנגלית, שפת הקולוניאליזם הבריטי, תוחלף בשפות הסינהאלזית והטמילית. עם זאת בנדרנאיקה הכריז שרק הסינהאלזית תהיה השפה הרשמית אם הוא ייבחר, ובכך הצית רגשות תרבותיים וקהילתיים חזקים. לראשונה שילב קווים לאומניים-קהילתיים בפוליטיקה הלאומית הכללית. מערכת הבחירות נערכה באותה שנה שבה צוין יום השנה ה-2500 למותו של בודהה, עובדה שתרמה לשלהוב היצרים. מפלגתו של בנדרנאיקה זכתה לבסוף בבחירות, ואת הלך בדבר יעילות רגשות אתניים-קהילתיים בגיבוש כוח אלקטוראלי אף אחת מהמפלגות, גדולות כקטנות, לא שכחה. כבר לקראת סוף מערכת בחירות אלו החלה מפלגת ה-UNP (בהנהגת מי שעתיד להיות ראש הממשלה ב-1977 – J.R. Jayewardane) לאמץ מדיניות ה"סינהאלה בלבד" שהלכה והתחזקה במהלך הזמן.²⁴⁵ באופן מקביל, "המפלגה הפדרלית" הטמילית נהפכה למפלגה הגדולה ביותר במגזר זה, ע"י תקיפת יריבתה "הקונגרס הטמילי" (All Ceylon Tamil Congress) בדבר שיתוף הפעולה שלה עם מפלגת ה-UNP הסינהאלזית. כך התעמקו ההבדלים בין שתי הקבוצות והחלה ההקצנה בתהליך הפוליטי: בקרב הסינהאלזים, עלייה של קו לאומני-לינגוויסטי נוקשה, המדגיש זהות קהילתית ואינטרסים צרים, בעוד שבקרב הטמילים החל התפכחות מ"הפוליטיקה הסינהאלזית" והקצנה הדרגתית של תביעות לאומיות, עד כדי היפרדות מלאה מהמדינה.²⁴⁶ בעקבות הניצחון הסוחף של מפלגת החירות (SLFP) הוחל יישום המדיניות של "סינהאלה בלבד". ב-1956 חוקק חוק ה-"Official language act", שקבע את הסינהאלזית כשפה הרשמית היחידה של המדינה במקום

Marshall R. Singer, "Prospects for conflict management in the Sri Lankan ethnic crisis, in Joseph V. Montville (Ed.) *Conflict and peacemaking in multiethnic societies* (New York: Lexington Books, 1991), pp. 266-267
K. M. De Silva et al., *Ethnic conflict in Buddhist societies: Sri Lanka, Thailand, and Burma* (London: Pinter Publishing; Boulder, Colorado: Westview Press, 1988), p. 5
Abdul Razak M. Imtiyaz, "Theoretical Approaches Explaining the Ethno-Political Conflict in Sri Lanka" (November 2007), pp. 9-11
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1444919
Wilson, A. Jeyaratnam (1979), *Op cit*, pp 117-136
Sumantra Bose, *Contested Lands* (Massachusetts: Harvard University Press, 2007), p. 22-23 עוד על מדיניות זו ראו
<http://www.eastwestcenter.org/fileadmin/stored/pdfs/ps040.pdf> Neil DeVotta, (2007), *Op cit* p.17
Dennis Austin & Anirudha Gupta, (1988), *Op cit*, p 5

האנגלית ולאחר מכן עבר חוק נוסף שקבע שידיעת השפה הרשמית הוא תנאי לקבלה למוסדות להשכלה גבוהה. הדבר כוון ישירות כנגד המיעוט הטמילי, שתחת שלטון הבריטים זכה לייצוג רב במוסדות אלו, וכפועל יוצא גם בשירות הציבורי והצבאי.²⁴⁷ באווירת ההקצנה, הרוב הסינהאלזי ראה בכך הפליה ברורה לטובת המיעוט הטמילי והחוק נועד למעשה לעשות "הפליה מתקנת" לטובת הסינהלים. המעמד הדומיננטי של הטמילים בפוליטיקה של המושבה עורר קנאה וזעם בקרב סינהאלזים רבים, שלמרות שנהנו מפירות הכלכליים ואיכות חיים תחת שלטון הבריטים, טענה שהטמילים הועדפו על פניהם בחינוך ובשוק העבודה כחלק משיטת "הפרד ומשול". טענה זו נכונה רק חלקית, שכן כפי שצוין, הימצאותם של טמילים במספרים גדולים יותר לעומת הסינהאלזים במוסדות ההשכלה הגבוהה בתקופת השלטון הבריטי נוצרה עקב התפשטות של פעילות נוצרית מיסיונרית באזורי הצפון, כמו גם העובדה שהקרקע הצפונית לא הייתה פורייה כמו זו של אזורים אחרים בסרי לנקה, ולכן התאימה פחות לעיבוד חקלאי ולמטעים גדולים. מאפיין זה דחף טמילים רבים לרכוש השכלה גבוהה כבסיס לפרנסה.²⁴⁸

לאחר העברת החוק נעשה ניסיון למתן אותו בהסכם שנערך בין מפלגת SLFP לבין "המפלגה הפדראלית" (הטמילית) שאפשר שימוש בשפה הטמילית במנהל המקומי וחירויות נוספות, אך הסכם זה עורר התנגדות חריפה עד כדי הפגנות של סינהאלזים ומנהיגי "המפלגה הלאומית המאוחדת" ובקריאות בדבר "בגידה" במורשת הבודהיסטית ובעם הסינהאלזי וההסכם בוטל. בכך החלה תקופה ארוכה של יחסים בין-אתניים מתוחים כשכל צד מקצין את עמדותיו. כל ניסיון להגיע לפשרה נתקל בהתנגדות מצד האופוזיציה והפוליטיקה התאפיינה בניסיון להשגת רווחים פוליטיים ואישיים על ידי השמעת טענות בדבר "בגידה באינטרסים" של העם/דת על ידי המפלגה היריבה. בעקבות ביטול ההסכם מנהיגי "המפלגה הפדראלית" – הגדולה ביותר בקרב הטמילים, ארגנו הפגנת מחאה לא אלימה בבירה בקריאה לאוטונומיה גדולה יותר לצפון ולמזרח המדינה. המפגינים שהגיעו למחאה הותקפו על ידי המון סינהאלזי. האלימות התפשטה לשאר המדינה ובאזור נהר Gal oya במזרח המדינה המון סינהאלזי משולחב תקף כפרים טמילים לאחר שנפוצו שמועות על אונס של ילדה סינהאלזית. בתחילה כוחות המשטרה לא התערבו כלל בנעשה ורק לאחר זמן מה המהומות הופסקו. יש לציין שבאזור זה, שנחשב מסורתי כאזור טמילי ובעבר התקיים בו גיוגל רחב ידיים, יושמו בשנים שלפני המאורעות מפעלי ייבוש קרקעות רבים ואף הוקם מאגר מים גדול, מה שהגדיל מאוד את הקרקע הניתנת לעיבוד. בעקבות זאת יושבו סינהאלזים רבים באזור מה שהקטין את גודלם היחסי של הטמילים באוכלוסייה ועורר את חרדתם מפני "התפשטות וחדירה" סינהאלזית ל"מולדת ההיסטורית" שלהם.²⁴⁹

במהומות שפרצו נרצחו כ-100 טמילים והם היוו את הפתיחה להיסטוריה של אלימות אתנית במדינה: ב-1958 עם סגירת הבסיס של הצי הבריטי במזרח המדינה פוטרו וכ-400 טמילים. הסינהאלזים התנגדו להצעת הממשלה ליישבם באזור פולונארווה (Polonnaruwa) במזרח ו כשהמפלגה הפדראלית תכננה עצרת

²⁴⁷ Sri Lanka country studies, "Ethnic Composition of the Armed Forces" (October 1988)

<http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-13282.html>

²⁴⁸ Tambiah (1986), *Op cit*, p. 66

²⁴⁹ Kumari Jayawardhana, (October 1987), *Op cit*

<http://www.infolanka.com/org/srilanka/issues/kumari.html#d>

K T Rajasingham, "Sri Lanka: The Untold Story Chapter 15, *Asia Times* (17.11.2001)

<http://www.atimes.com/ind-pak/CK17Df01.html>

פוליטית גדולה במזרח פרצו מהומות אלימות בכל רחבי המדינה. המון סינהאלזי בוזז תחנות רכבת, חנויות ובתים כמו גם אנשים שנחשדים כטמילים. ה"זיהוי" נשען על רמזים קטנים כמו קריאת עיתון באנגלית, חולצה מחוץ למכנס או בעלי עגילים באוזניים (סימן היכר ידוע של טמילים) ועוד. המהומות נמשכו 5 ימים, בהם כוחות הביטחון לא רק שלא פעלו לעצירת המהומות אלא שבחלקם אף השתתפו בהם. בתום המהומות נעצרו מנהיגים טמילים רבים ו"המפלגה הפדרלית" הוצאה מחוץ לחוק. בנוסף אלפי טמילים יושבו מחדש בצפון ואף גורשו להודו, שם הם יצרו קהילות שמאוחר יותר יהוו את בסיס התמיכה המקומי לארגונים הטמילים החמושים שיוקמו שני עשורים אחרי כן. מהומות אלו, הראשונות בקנה מידה המוני, הרסו את מעט האמון שעוד נותר בין הקבוצות האתניות הגדולות של סרי לנקה, ו"אישר" את דעות הקיצונים בשני הצדדים, כאילו נשקפת סכנה לביטחון קבוצותיהם ואין מקום לפשרה או ויתורים. בעקבות המהומות חוקק "חוק השפה הטמילית", שלמעשה היה הביטוי הרשמי של הסכם שהושג בין מנהיגי המפלגות SLFP והמפלגה הפדרלית ב-1956. בחוק החדש אושר השימוש בשפה הטמילית למטרות הדרכה ומבחני קבלה לשירות הציבורי במחוזות הצפון והמזרח. למרות זאת היחס של טמילים בשירות הציבורי של המדינה המשיך לרדת בעקביות.

זמן קצר לאחר היוודע חתימת ההסכם, קיבל הציבור במדינה אזהרה לאן יכולות רגשות הלאומיות האתנית הגואה להוביל, כשב-1959 נרצח ראש הממשלה על ידי נזיר בודהיסטי, שזעם על "מכירת התרבות" הבודהיסטית ל"אויב" הטמילי. בבחירות של 1960 החליפה אותו אלמנטו, סירימאבו (Sirimavo Ratwatte) (Dias (S.R.D.) Bandaranaike), שהייתה לראש הממשלה האישה הראשונה שנבחרת בבחירות דמוקרטיות בעולם. היא המשיכה את מדיניות בעלה ביתר שאת וכשב-1967 נעשה ניסיון בין מנהיגי מפלגת השלטון (UNP) ובין מנהיגים טמילים להגיע להסכמה שתעניק אפשרות בשימוש בשפה הטמילית באזורים טמילים מובהקים, ובכך להשוות את מעמד השפה למעמד השפה הסינהאלזית, היא נעמדה בראש ההתנגדות. ה-SLFP - בהנהגתו ופעילים בודהיסטים הפגינו כה נמרצות כנגד צעד זה עד שהוכרז מצב חירום, שנותר על כנו משך רוב השנה.

בשנות ה-70 נמשכה תופעה זו של ערעור היחסים הבין אתניים במדינה ביתר שאת. ב-1970 נבחרה "מפלגת החופש" לשלטון (SLFP) על בסיס מצע שתקף את ה-UNP על שיתוף הפעולה שלה עם המפלגות הטמיליות הגדולות (בעיקר "המפלגה הפדרלית"). בהתאם לכך ניצחה הקואליציה שהונהגה על ידי ה-SLFP בעוד שיריבתה, מפלגת ה-UNP זכתה רק ב 17 מושבים; בנוסף, חוק שעבר ב-1972 קבע סטנדרטיזציה של קבלה למוסדות להשכלה גבוהה, לפיו הונהגה שיטה מסובכת בעקבותיה הקריטריונים לקבלה של בוגר תיכון טמילי היו גבוהים יותר מתלמיד תיכון סינהאלזי מקביל. דבר זה הקל על כניסת סינהאלזים למוסדות אלו על חשבון הנוער הטמילי.²⁵⁰ נוסף למאורעות אלו מקום נכבד בהיסטוריה של היחסים הבין-אתניים במדינה תפסו ההתקוממות של הנוער סינהאלזי ב-1971 והחוקה החדשה של 1972 (ותיקוניה ב-1978). גם הם תרמו להקצנת הפוליטיקה הבין אתנית במדינה בשנות ה-70 ועודדו את המיליטנטיות של הנוער הטמילי. בסופו של דבר הפך הסכסוך מסכסוך בין-קהילתי לכזה בעל אופי צבאי. נפנה עתה לדון בנושאים אלה:

²⁵⁰ Sri Lanka county studies "Tamil alienation" (October 1988) <http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-13257.html>

התקוממות 1971

לפני שנתחיל בתיאור אירועי 1971 וחשיבותם הרבה ליחסים הבין-אתניים בסרילנקה יש להעיר כמה נקודות: פעמים רבות כשאנו נתקלים בסכסוכים הנובעים, או לפחות המתוארים ככאלה שנובעים, מבסיס של דת או שוני אתני יש נטייה לייחס לאיבה תרבותית זו את האלימות הקיצונית בה סכסוכים אלו מאופיינים לרוב. גילויי האלימות המזעזעים משקיפים רבים (בעיקר בעולם המערבי) מיוחסים לשנאה הדתית או האתנית המאפיינת סכסוכים רבים בעולם. הסכסוך בסרי לנקה אינו חריג בהקשר זה, וכבר ראינו מהתיאור ההיסטורי הקצר שהובא לעיל שגילויי אלימות המוניים בין 2 הקבוצות האתנית-דתיות הגדולות בסרי לנקה היו נפוצים עוד לפני תחילתו "הרשמית" של הסכסוך, קרי שלב המאבק הצבאי המזוין.

האפיזודה ההיסטורית הקצרה אך המכרעת של התקוממות 1971 מצביעה על כמה מאפיינים מעניינים, המערערים את הראייה הפשטנית הזו ועל כיצד נתפס הסכסוך בסרי לנקה (וייתכן שאף סכסוכים אחרים) בעיני משקיפים מהמערב. דיכוי חסר הרחמים והברוטאלי של התקוממות הצעירים מהשמאל הפוליטי והרדיקלי במדינה (שבין השאר קראה לעמידה איתנה כנגד "ההתפשטות ההודית", שבקודים הפוליטיים של סרי לנקה דאז משמעות קריאה זו סילוק כל הטמילים מסרי לנקה) על ידי הממשלה הנבחרת מצביעה על דפוסים עמוקים יותר של אלימות פוליטית שלא קשורים בהכרח לשנאת האחר.

במקום זאת יש לבדוק לעומק את שאלת הקשר בבודהיזם של מזרח אסיה בין שלטון, סמכות פוליטית ואלוהית לשלוט וההרשאה שהן מעניקות לשימוש באלימות במצבים שונים, כמו גם על מקום האלימות בחיי המאמין הבודהיסטי הסינהאלזי ומקומם של מיעוטים בדוקטרינה הבודהיסטית.²⁵¹ האלימות שכה מזעזעת חלקים בעולם המערבי (ובעיקר ארגוני זכויות אדם למיניהם) ביחס לדיכוי המאבק המזוין של הטמילים לעצמאות בעצם הופגנה על ידי ממשלת השמאל בסרי לנקה כבר לפני 40 שנה וכנגד פלח אוכלוסייה כפרי וצעיר ברובו, שבמידה רבה היה התומך העיקרי בעליית אותה הממשלה לשלטון! לכן קשה לדבר על שימוש באלימות כזו רק במונחים של "שנאת האחר", ויש לחפש את המקורות לברוטאליות (או מה שנתפס ככזאת) במקורות אחרים, בעיקר מקורות תרבותיים הנובעים מהאופי והקשר המיוחד בין הדת הבודהיסטית, החברה הסינהאלזית ומקומן בחיי המדינה בסרי לנקה ובעיקר מקורות הקשורים למידת האלימות שהשלטון מוכן להפעיל נגד אזרחיו. מקורות אלו הם שהזינו את כל האלימות הפוליטית בסרי לנקה והם עדיין קיימים כיום. רק כאשר המאפיינים התרבותיים האלו, המתייחסים למקומו של המיעוט בחברה הבודהיסטית ולנכונות של המדינה להשתמש באלימות וכפייה כנגד קבוצות (לא משנה מוצאן האתני) שהיא תופסת כאיום על סמכותה, ימותנו ויוחלפו בגרסה סובלנית ומתונה יותר, תתרחש הפחתה משמעותית של האלימות בסרי לנקה. נושאים אלו חורגים מתחום העיסוק של עבודה זו אך יש לזכור אותם שכן הם מספקים את ההקשר הייחודי שמאפיין את הדמוקרטיה בסרי לנקה ומאפשר לה להפעיל אלימות ממוסדת במידה שמשטרים דמוקרטיים אחרים יתקשו (או יסלדו) מלהפעיל.

במהלך שנות ה-60 ותחילת שנות ה-70 סרי לנקה חוותה משבר כלכלי עמוק. מחירי הסחורות לייצוא צנחו והסובסידיות של הממשלה גרמו לגירעון עמוק. בנוסף לא נעשו כמעט כלל ניסיונות להילחם באינפלציה

²⁵¹ K. M. De Silva et al. (1988), *Op cit*, pp. 42-62

הגוברת ובאבטלה הרבה, בעיקר בקרב הפועלים הלא מקצועיים בערים ובקרב צעירי הכפר. לכל אורך שנות ה-60 התרחב הבסיס החינוכי בעיקר בקרב החברה הסינהאלזית, בעוד שוק העבודה לא התפתח במידה דומה ולא ענה על הציפיות של הצעירים המשכילים.

שינויים אלו גם גרמו לבעיה חברתית נוספת קריא פער בין-דורי הולך ומתרחב, שכן הצעירים המשכילים היו רובם בנים לאיכרים כפריים וסוחרים קטנים שלהם השכלה בסיסית בלבד, ולא יכלו לתקשר עם הדור הצעיר או להפעיל סמכות הורית מספקת, בעיקר לנוכח ההתפכחות של בניהם והאכזבה מחוסר היכולת למצוא תעסוקה הולמת את כישוריהם וציפיותיהם.²⁵²

על כן בתקופה זו החלה תסיסה בקרב האוכלוסייה הצעירה על בסיס כלכלי וחברתי, תסיסה שהוחרפה על ידי הרטוריקה הלאומנית של ה-SLFP שקראה לחיזוק הזהות הסינהאלזית ולהגברת מעמדם החברתי והכלכלי. בנוסף הייתה האכזבה ממפלגות השמאל הקיימות, שלמרות קריאתן למען מהפכה קומוניסטית ועיצוב משטר מרקסיסטי, לא עשו שום מאמץ בפועל לארגן מהפיכה שכזו, ולמעשה בכלל שאפו להשתלב במערכת הפוליטית הקיימת וליהנות מיתרונות הקרבה למשאבים לאומיים.

בתקופה זו חלה התעוררות של קבוצות של שמאל רדיקלי שקראו לפעולה אלימה והציגו כדרך לשחרור מהמצוקה הכלכלית, מצע "רומנטי" של התנגדות נגד האימפריאליזם שלטענתם כפה על סרי לנקה פיגור וקיפאון כלכלי. אחת הקבוצות הבולטות בהקשר זה הייתה "חזית השחרור העממית" (Janatha Vimukthi JVP – Peramuna), שהוקמה כבר ב-1965.

מייסדה, Rohana Wijeweera, היה בן לאיש עסקים וסוחר. כתלמיד מצטיין הוא נשלח ללמוד רפואה במוסקבה, שם ספג את התרבות הקומוניסטית והחל להתעמק בתיאוריה המאואיסטית. בשל דעותיו הוא לא הורשה להמשיך ללמוד ונאלץ לחזור לסרי לנקה, שם הצטרף למפלגה הקומוניסטית הפרו-סינית. במהלך פעילותו עם נוער בכפרים הוא נחשף לאכזבתם הרבה מהמצב הכלכלי ומחוסר הפעילות המהפכנית של מפלגות השמאל הקיימות, ועל רקע זה אף התעמת עם מנהיגי המפלגה, עד שלבסוף הוא הקים תנועה נפרדת, שהלכה והתחזקה.²⁵³

התנועה החדשה הקימה תאים באוניברסיטאות ובאופן מצומצם יותר גם בכוחות הביטחון, וארגנה "מחנות" בהן הושמעו הרצאות על הדוקטרינה המאואיסטית ועל המצב במדינה ובמקביל נערכו אימונים צבאיים. בעיקר הורכב הארגון מצעירים בגילאי 16-25, כפריים במוצאם וסינהאלזים בתרבותם. מעניין לציין שלא נעשה ניסיון של ממש לפנות לצעירים ממוצא טמילי על מנת לארגן תנועה עממית רחבה שתאחד בין קבוצות אתניות שונות על בסיס מעמדי. זאת למרות שהנוער הטמילי סבל מאותם בעיות חברתיות וכלכליות. נראה שלמיעוטים אתניים ודתיים לא היה מקום בתנועה מרקסיסטית זו, והצעירים הטמילים נאלצו לחפש מפנה למצוקתם בתנועות על בסיס טמילי טהור.

²⁵² Robert N. Kearney (1973), *Op cit*, pp 206-211

²⁵³ ראו Mick Moore, "Thoroughly Modern Revolutionaries: The JVP in Sri Lanka", *Modern Asian Studies*, Vol. 27, No. 3 (July 1993), pp. 599 <http://www.jstor.org/stable/312963>

הדוקטרינה של הארגון הייתה מבוססת על "5 ההרצאות", שעסקו בניתוח של המצב הכלכלי-חברתי-פוליטי של סרי לנקה באותה תקופה ונועדו לחנך את ההמונים ולהכין אותם לפעולת המהפכה.²⁵⁴ הנושאים בהם עסקו ההרצאות היו ההתנגדות ל"אימפריאליזם ההודי" (קריא האוכלוסיה הטמילית) ונוכחותו במדינה, המשבר הכלכלי המחרף, כישלון של תנועות השמאל הקיימות, שאלת "עצמאותה" האמיתית של סרי לנקה, והצורך בפעולה אלימה נגד המשטר.²⁵⁵

ב-1970 הארגון החל בפעילות פוליטית רחבה יותר ותמך בגלוי במועמדותה של סירימאבו בנדראינקה בבחירות, במקביל לאזהרות על פעולה נחושה יותר נגדה אם היא לא תפעל למען האינטרסים של הפרולטריון. הקבוצה הטיפה לפעולה חוץ פרלמנטארית אלימה ומהירה, על מנת להפיל את הממשלה ולהתקין במקומה ממשלה עממית על בסיס הפרולטריון הכפרי, זאת מכיוון שהפרולטריון העירוני היה נתון בצבתות מקסם השווא של המערכת המפלגתית הלא יעילה (מבחינה מהפכנית) והמושחתת (כלומר קפיטליסטית-מערבית). למעשה המפלגה שאפה ליישם את המודל המהפכני הדרום אמריקאי (שתואר בחלק הראשון של העבודה)- הפעלת כוח ואלימות מהירה שתיצור אווירה של פחד ואיבוד אמון במשטר שיחייב אותו לחשוף את אופיו המדכא והאליים – מה שיגרום לכעס ההמונים ולהתמוטטות המשטר.²⁵⁶

הארגון החל להתכונן למהפכה הקרובה, והחל לעסוק בייצור פצצות ביתיות, השגת נשקים על ידי פשיטות על תחנות משטרה ובניסיונות לארגן את כל התאים שלו ברחבי המדינה ליום פקודה. יום זה הגיע באפריל 1971. כאשר אירע פיצוץ בסליק בו הוחזקו 58 פצצות שהוכנו בידי הארגון, לממשלה הכריזה על מצב חירום ועצרה את מנהיג הארגון (Rohana Wijeweera). בעקבות המעצר החליטו מנהיגי הארגון לפעול באופן מיידי. לרוע מזלם, ארגון המרד לקה בחסר מבחינת תיאום הכוחות, וחלק ממנהיגי הארגון בכפרים כלל לא היו מודעים להחלטה לפעול. במקרה אחד נערכה מתקפה על תחנת משטרה במועד מוקדם מדי, מה שמיד העמיד את המשטרה בכוננות מוגברת. חלק ממנהיגי הארגון בחרו לברוח ולהסתתר מבלי ליידע את הכפופים להם. למרות זאת ב-5 אפריל המוני נערים חמושים ברובים ופצצות מייצור עצמי התקיפו כ-74 תחנות משטרה ברחבי המדינה, ניתקו את אספקת החשמל לכמה ערים ואף חסמו את הכביש הראשי בין הבירה קולומבו לעיר קאנדי. המורדים אף הצליחו להשתלט על כמה עיירות נידחות בדרום האי.

עם תחילת המהומות התבררו כמה נקודות מהותיות. בראש ובראשונה, כוחות הביטחון עמדו לצד הממשלה כנגד המורדים. המורדים לא קיבלו למעשה כל עזרה חיצונית בנשק או ארגון, בייחוד לא ממפלגות השמאל הקיימות או מארגוני העובדים הגדולים. מעניין לציין שהיו דיווחים גם על עימותים בין הצעירים ואנשי הכפרים, אותם הם למעשה ביקשו לייצג.

נקודה שנייה הייתה ההלם ואוזלת ידם של הממשלה והצבא להתמודד עם האירועים. בתחילת המהומות ראש הממשלה הפגינה ביטחון עצמי והבטיחה דיכוי מהיר של "הפושעים", ואף רווחו האשמות שהם למעשה חלק מקונניה רחבה של "סוכנים אימפריאליסטיים" שנועדה להפיל את שלטון השמאל ולהכין את הקרקע להפיכה

²⁵⁴ Sri Colama, "History of the Janatha Vimukthi Peramuna" (25.11.2008)

<http://sricolama.com/political-parties/jvp/275-history-of-the-janmatha-vimukthi-peramuna.html>

²⁵⁵ Robert N. Kearney (1973), *Op cit*, p. 205

²⁵⁶ N. Manoharan, "Counter-Terrorism legislation in Sri Lanka: Evaluating Efficacy", *Policy studies* 28

(Washington: East-West center, 2006), pp. 20-21

<http://www.eastwestcenter.org/fileadmin/stored/pdfs/PS028.pdf>

ימנית. נפוצה גם שמועה שספינה סינית שעגנה בנמל קולומבו הייתה קשורה למהומות. גם ההערכות רשמיות הגזימו רבות בכוחם של המורדים והעמידו את מספריהם על 80,000-100,000, דבר שמעיד על הפאניקה בה היו שרויים הגופים הרשמיים יותר מאשר על כוחה האמיתי של תנועת המרד. אמנם המשטרה הצליחה במקרים מסוימים להתמודד עם המהומות, אך הצבא של סרי לנקה שהורכב ממתנדבים (על הרכב וארגון הצבא ראו בפרק הבא) היה חסר ניסיון קרבי מאז מלחמת העולם ה-II וגם חסר ציוד מתאים ללחימה מסוג זה. הממשלה נאלצה להציב חיילים מכל 3 הזרועות של הצבא ככוח קרקעי יחיד וגם לגייס במהירות כוחות מילואים. היא אף **הקימה גדוד מיוחד, שהורכב כולו מחיילים בני 35 ומעלה על מנת שלא להסתמך על חיילים צעירים יותר שהיו יכולים להזדהות עם המתקוממים**. כחלק מהמאמצים הממשלה החליטה לפנות לעזרה חיצונית: חיל הים ההודי פטרל לאורך חופי המדינה בדרום ובדרום-מזרח האי בעוד חיל האוויר ההודי אבטח נמלי תעופה ועזר למתקפות הנגד של הממשלה כנגד המורדים בכפרים ובג'ונגלים. בנוסף הממשלה ביקשה, וקיבלה, עזרה בנשק וציוד מפקיסטן, ארצות הברית, ברית המועצות, בריטניה ומצרים.

האירועים האלימים העיקריים נמשכו כשבועיים-שלושה. לאחר מכן הצליח הצבא להדוף את המורדים מחוץ לערים ולתוך אזורי הג'ונגלים והכפרים אם כי היו עוד עימותים בין המורדים וכוחות הביטחון 4 חודשים לאחר תחילת המהומות. בכל מקרה מצב החירום נותר על כנו באופן רשמי 6 שנים. ההערכות על מספר המשתתפים וההרוגים במרד שונים באופן קיצוני זה מזה. ההערכות הרשמיות דיברו על 1200 הרוגים בעוד ההערכות הלא רשמיות של גורמים ממשלתיים העריכו את מספר ההרוגים כ-6000.²⁵⁷ למרות זאת ניתן למצוא חוקרים שטוענים לכ-15,000 הרוגים, עם מספר מעט גבוה יותר של צעירים עצורים. יש המציינים אף שהמספר הכולל של הרוגים במהומות הגיע ל-66,000!²⁵⁸

במהלך דיכוי ההתקוממות אכן הופעלה אלימות רבה מצד הצבא (כפי שחזו מארגני המרד) והוצאות להורג של עצירים לא היו תופעה נדירה. דווח גם על גופות שצפו בנהרות מסביב לעיר הבירה ועל שריפה של גופות על ידי חיילים על מנת להפחיד את האוכלוסייה.²⁵⁹ נדמה שהפאניקה שאחזה בצבא לנוכח האיום הנרחב, שלמולו הוא כלל לא היה מוכן, הייתה אחראית על אלימות זו כנגד המורדים, שבסופו של דבר הגיעו מאותה קבוצה אתנית ותרבותית ממנה הורכב הצבא עצמו. יש לזכור שהמרד הגיע בתקופה של מרידות דומות בהודו ובמזרח פקיסטן וכל זאת כמובן לאחר ההפגנות הגדולות בארה"ב נגד מלחמת וייטנאם. כל אלו גרמו לחשש של השלטונות מפני ההשפעה השלילית של מרידות דומות על היציבות השלטונית ועל שלמות החברה והמדינה. האירועים האלימים גרמו לחוסר ביטחון קיצוני בקרב הממשלה שניצבה לראשונה בפני התסכול של אוכלוסייה גדולה, משכילה וצעירה. לכן האירועים זירזו מאוד את תהליך ניסוח החוקה החדשה של 1972, שהעניקה סמכויות ביצועיות רחבות יותר לרשות הממשלה ועיצבה משטר בעל אופי סינהאליזי-לאומני בוטה

²⁵⁷ ראו Robert N. Kearney (1973), *Op cit.*, p. 201

²⁵⁸ Lisa M. Kois, Dana Francis, & Robert I. Rotberg, Sri Lanka's Civil War & prospects for Post-Conflict resolution (Cambridge, Massachusetts: World Peace Foundation, 1998), p. 8

²⁵⁹ "Peace and Conflict timeline (PACT), "April 1971: JVP ignites armed insurrection; thousands killed" [/http://pact.lk/april-1971](http://pact.lk/april-1971)

יותר. חיזוק כזה של הלאומנות הסינהאלזית היה פנייה בראש ובראשונה לקבוצות שמתוכם גויסו משתתפי ההתקוממות של 1971.

ניסיון המרד נכשל מכמה סיבות:²⁶⁰

מבחינה צבאית, המרד נשען על ארגון רופף למדי של תאים חצי-סודיים ועצמאיים בכפרים, שהתיאום ביניהם היה לוקה בחסר. כמובן שמרבית המשתתפים במרידה היו צעירים חסרי כל הכשרה קרבית כלשהיא וכל הארגון התקיים מחוץ למערכת הפוליטית הממוסדת ועל כן לא זכה לתמיכת ההמונים. בנוסף המרידה תוכננה בחובבנות, עד כדי כך שחלק מיוזמי המתקפה בעצמם סבלו מבלבול רב וחוסר וודאות בנוגע למועד ולמיקום המדויקים של המתקפות המתוכננות.

עדות נוספת לתכנון הלקוי יש בעובדה שכבר כמה חודשים לפני פרוץ המהומות הופצו מודעות דומות להפליא בחלקים שונים של המדינה שקראו לפעולה אלימה, ומנהיג המרד כבר היה תחת מעקב משטרתי עקב פעילותו הפוליטית כנגד הממשלה (הוא נעצר לתקופה קצרה לפני הבחירות של 1970 אך שוחרר לאחריהן). לכן כלל לא היה קשה לשירותי הביטחון להתחקות אחר הפעילים מרכזיים ולהסתכן לתוך שורות המורדים.

האסטרטגיה המהפכנית שהתוו מנהיגי המרד הסתמכה רבות על מתקפה מהירה, שתנצל את יתרון ההפתעה. המחשבה הבסיסית הייתה שמתקפה סימולטנית על נקודות משטרה ברחבי המדינה תערער את יציבות השלטון ותגרום לקריסתה של הממשלה במעין "אפקט דומינו" מהפכני. למרות זאת לא נעשו שום תוכניות למקרה שהיזומה וגורם ההפתעה יופקעו מידי המורדים (כפי שבמציאות אכן קרה). בנוסף לא היה ברור כיצד מתקפה על תחנות משטרה תגרום לקריסה מוחלטת של הצבא או תסחוף את ההמונים למהפכה אלימה. העובדה היא שכוחות הביטחון נשארו נאמנים לחלוטין לממשלה והתנועה לא קיבלה כל תמיכה חיצונית כלשהי.²⁶¹ למעשה המרד בסרי לנקה נכשל מאותן סיבות שהוא נכשל בדרום אמריקה: המשטר לא היה בלתי יעיל והוא צהליח להפעיל אלימות מאורגמת וממוקדת כנגד המורדים. מכיוון שהחברה בסרי לנקה מוכנה נסיבות שונות לסבול אלימות ממוסדת בהיקים נרחבים דבר זה לא יצר מרמור מיוחד בקרב האוכלוסייה שגרם לה להתנגד אופן אקטיבי לשלטון. כך הקומוניסטים הסינהאלזים נותרו לבדם במערכה ולאור יחסי הכוחות – חיסולם היה תמיד רק שאלה של זמן.

לאחר שכוחות הצבא והמשטרה התאוששו מההלם הראשוני, הם החלו ליזום התקפות משלהם על תאי המורדים בערים. לא ארך זמן רב עד שהם הצליחו להניס את המורדים חזרה לכפרים וליערות בפנים המדינה. הם נעזרו רבות בסמכויות עיכוב ומעצר נרחבות שהוענקו להם (עד כדי מתן הסמכות לקבורת קורבנות מבלי לפתוח בחקירה או להודיע לקרובי המשפחה של המתים). באזורים הלא מיושבים למורדים לא הייתה כל תקווה לנסות ולהתגבר על המתקפות האוויריות או על המתקפות הקרקעיות של הצבא, עקב הנחיתות הצבאית הבולטת מול הצבא, בנוסף לחוסר הארגון והמחסור במערכות תקשורת ושליטה בסיסיות. למורדים לא היה כמעט נשקים אישיים שלא לדבר על נשק כבד. בשל כל אלו תנועת ה-JVP נידונה לכישלון מלכתחילה,

²⁶⁰ "A Lost Revolution: The JVP Insurrection 1971"

<http://www.lankalibrary.com/pol/jvp1971.htm>

Robert N. Kearney (1973), *Op cit.*, p. 203²⁶¹

אך למרות הכישלון הצבאי כן הצליחה התנועה להשפיע בדרכה על האירועים הפוליטיים שעתידיים היו לשטוף את המדינה החל משנות ה-70.

אין ספק שהמרד נתן דחיפה חזקה לגיבוש חוקת 1972 שהשפעותיה על היחסים הבין אתניים בסרי לנקה לכל אורך שנות ה-70 יידונו בפרק הבא.²⁶² בעיקר המרד דחף את הממשלה הסוציאליסטית להעמיק את אחיזתה בכל מגזרי הכלכלה, התעשייה והפוליטיקה כמו גם בעיתונות ובמוסדות השכלה הגבוהה, זאת לא רק ממניעים אידיאולוגיים אלא עתה גם כצורך "ביטחוני" של שלמות השלטון.²⁶³ שליטה זו לא עשתה דבר לעודד את המלחמה באינפלציה או את פיתוח הכלכלה. אמנם חולקו קרקעות והוגבל הקניין הפרטי שלהן על מנת לפייס את ההמונים, בעיקר אלו שאיבדו את יקיריהן בעת דיכוי המרד, אך לא נוצרו מקומות עבודה חדשים, מה שרק גרר תחרות עזה יותר בין הקבוצות שונות והגביר את העוינות ביניהן. מצב האוכלוסיות המקופחות – מי מבחינה חברתית ומי מבחינה כלכלית – נותר ללא שינוי.

ואכן לא לחינם מצב החירום שהוכרז עם פרוץ המהומות נותר על כנו 6 שנים לאחר דיכוי המרד! תקדים זה – בתוספת האמצעים האלימים ולעתים המזעזעים שננקטו לדיכוי המורדים – לא נעלם מעיניהן של הממשלות שירשו את ממשלת בנדראינקה בשלטון, והשפיע רבות על הבנתן על גבולות האפשרי ומה ייתפס כיעיל בעת דיכוי מרידות מסוג דומה. בהיסטוריה של סרי לנקה לא תהיה זו הפעם האחרונה שמעצרים לטווחי זמן ארוכים ללא משפט, עינויים, הוצאות להורג המוניות של עצורים ומתקפות אוויריות חסרות רחמים כנגד אוכלוסייה "חשודה" יופעלו כאמצעים צבאיים לגיטימיים לדיכוי קבוצות מורדים עוינות. חשוב לזכור גם שאמצעים אלו הופעלו לראשונה כנגד פלח אוכלוסייה שהיווה את רוב האוכלוסייה, ולמעשה את השלד התרבותי-חברתי-פוליטי של המשטר ודור העתיד שלו. אם אמצעים אכזריים כאלו הופעלו כנגדם, אילו אמצעים המשטר יהיה מוכן לנקוט כנגד פלח אוכלוסייה הנתפס מלכתחילה כעוין וכ"זר"? שאלה זו אינה תיאורטית כלל שכן מצב כזה בדיוק התרחש עשור לאחר מכן, עם פרוץ ההתקוממות הטמילית בצפון ומזרח המדינה.

ב-1971 נזרעו אם כן הזרעים הראשונים של התגובה האלימה של סרי לנקה כנגד איום מרידה פנימי רחב היקף. לא ניתן להבין את תגובות הממשלות השונות של סרי לנקה החל מ-1983 מבלי להבין את לקחי אירועי 1971 והשפעתן התודעתית הן על מקבלי ההחלטות והן על המורדים הטמילים העתידיים.

השפעה נוספת של אירועי 1971 הייתה קשורה למעמדו של הצבא בחיים הפוליטיים במדינה. עד אז הצבא היה חסר חשיבות פוליטית כלשהי, ולמעשה נועד למשימות טקסיות בלבד. זאת בכוונה תחילה של הממשלה לאחר שבשנת 1962 נחשף ניסיון הפיכה של קציני צבא נוצרים ממש בדקה האחרונה. לאחר מכן הצבא הוקטן והורחק מכל השפעה, ובעיקר הופסק ייצוג היתר של הקתולים בשכבות הגבוהות שלו לטובת קצינים חסרי ניסיון. למרות זאת אירועי 1971 הכריחו את הממשלה להתחיל בגיוס חובה לצבא. הצלחתו בדיכוי המרד חיזקה מאוד את מעמדו, אך האירועים גם הבהירו את מידת חוסר מוכנותו של הצבא בהתמודדות עם איומים צבאיים נרחבים. בעקבות המרד הצבא חוזק והורחב, תקציבו הוגדל וצידו שופר רבות.

K. M. De Silva, (1986), *Op.cit.*, pp. 241-242, 256²⁶²

Wilson, A. Jeyaratnam, (1979), *Op.cit.*, p. 134²⁶³

מעניין לציין שבעת האירועים הצבא הורכב, כמעט כולו, מקרב הקבוצה הסינהאלזית. אמנם היו חברים בו גם טמילים (בשיעור ייצוג שהלך וצנח עד שבשנות ה-80 הגיע רק לכדי 5%) אך מרבית הקאדר הלוחם הגיע מקרב הצעירים הסינהאלזים ובעיקר העניים, שראו בצבא מסלול קידום חברתי וכלכלי מבטיח יותר מחיי אבטלה בכפר. המרד הנרחב של צעירים סינהאלזים, כפריים ומובטלים, היה לכאורה אמור לעודד גיוס של טמילים ובני קבוצות אחרות לצבא על מנת לנסות ליצור איזון חברתי בו. דבר זה לא קרה, אלא להיפך. המרד רק הגביר את גיוס של צעירים סינהאלזים לצבא (תופעה דומה קיימת גם המדינות אפריקה למשל – שבהן הצבא והמשטרה מורכבים מבני הקבוצה השלטת בפוליטיקה). נקודה נוספת בעלת עניין היא שהצעירים המורדים לא זכו כלל לתמיכת חבריהן בצבא, למרות הדמיון בהרכב הסוציולוגי. נאמנות זו של הצבא הייתה נקודת אור מבחינת הממשלה, שהבינה שניתן לסמוך על הצבא. סיום אירועי המרד היווה גם את אות הפתיחה לחיזוקו והפיכתו לכלי פוליטי חשוב במעלה.

אירועי המרד של 1971 נחרתו בתודעה של סרי לנקה כניסיון כמעט מיתי של התנגדות לאי צדק. עד היום יש הרואים במורדים גיבורים שהסתמכו על העזה, אומץ וכישרון ונלחמו על מנת להפוך את סרי לנקה למקום שוויוני וצודק יותר. סיפורים רבים נפוצו על מתקפות חסרות תוחלת נגד יעדי צבא מבוצרים, שבוצעו על ידי נערים צעירים (ואף נשים). מיתוס ההקרבה של צעירים אמיצים אלה נטמע בזיכרון הקולקטיבי בסרי לנקה, לא רק בקרב בני הקבוצה הסינהאלזית אלא גם בקרב הטמילים. הדוגמאות והלקחים של צעירי ה-JVP לא נעלמו מעיניהם של מקימי הארגונים הטמילים הראשונים (בראשן ה-LTTE) ששאפו לחקות אותם למען השגת מטרותיהם. המרד של הנוער הסינהאלזי סיפק דוגמה מצוינת למה שצריך לעשות (ובעיקר ממה יש להימנע) כשמקימים תנועת מרד המונית בסרי לנקה. המיתוס של גבורה שיוחס להתקוממות אומץ בהמשך על ידי "הנמרים הטמילים" שאף הצליחו לחקותו במידה לא מועטה. ב-1987 ה-JVP היה עתיד לחזור על הניסיון בהתלהבות מחודשת.

מבחינה רחבה יותר, דפוסי הארגון, הלחימה, האינדוקטרינציה ומיתוס הגבורה שבאו לידי ביטוי בעת מרד ה-JVP עיצבו את פעילותן של תנועות רבות לשחרור לאומי מאז ועד ימינו, לא רק באסיה אלא בדרום אמריקה, במזרח התיכון וכמובן ברחבי העולם המוסלמי – ומספיק לבחון את דפוסי פעילותן של תאי אל-קאעידה השונים בעולם כדי לעמוד על הדמיון בינם לבין תנועת המרי הסינהאלזית, שהיממה והציתה את דמיונם של כה רבים למשך מספר חודשים תמימים ב-1971.

החוקה של 1972 והרפובליקה הראשונה

הקריאה לכינון חוקה חדשה הגיע מכיוון "מפלגת החופש" (SLFP), זאת לאור העובדה שמשנת 1948 למעשה תפקדה המדינה עם חוקה כפויה, שנוסחה על ידי הבריטים (וועדת Soulbery) ולא שיקפה את רצון העם.²⁶⁴ לאחר שהמפלגה זכתה ב-2/3 מקולות הבוחרים בבחירות של 1970, היא כינסה אספה חוקתית שכללה את

²⁶⁴ "First Janaraja Constitution – 1972"

<http://www.info.lk/srilanka/srilankahistory/index.htm>

נציגי כל המפלגות (למעט נציגי הטמילים הודים) על מנת לדון בניסוח החוקה החדשה, שנכנסה לתוקף ב 22 במאי 1972.

החוקה החדשה ביטלה כמה מאפיינים חשובים של החוקה הקודמת, והציגה תיקונים חדשים, שלהם הייתה השפעה מכרעת על אופן ניהול המדינה בכלל וניהול היחסים בין הקבוצות החברתיות השונות במדינה בפרט. בעיקר היא היוותה ביטוי של הזרמים החברתיים והפוליטיים החדשים שהתחזקו וצברו כוח מאז קבלת העצמאות, ושלקחו את המדינה לכיוון יותר מיליטנטי, כוחני, רדיקלי ולאומני.

בראש ובראשונה המדינה הוכרזה רפובליקה, והכרזה הייתה ש"סרי לנקה (שמה החדש של המדינה) היא מדינה מאוחדת". כלומר זו הייתה הצהרה כנגד כל אפשרות למימוש השאיפות הפדראליות של הטמילים. בנוסף עיצבה החוקה מבנה פוליטי חסר תקדים: כל סמכויות החקיקה הונחו בידי גוף אחד, המועצה הלאומית (National State Assembly), בעלת הבית אחד. בחוקה השינה שנוסחה על ידי הבריטים היו 2 בתים, כשהבית העליון אמור לשמש בתור זירה לניהול דיונים בנושאים נפוצים באווירה יותר חיובית ונינוחה. במקום זאת החוקה החדשה הכריזה ש "האסיפה... היא האמצעי העליון של סמכות לאומית", שכן היא מייצגת את רצון העם, שהוא המקור העליון לסמכות פוליטית. לכן כמעט לא הוטלו הגבלות על הפעלת סמכותה לחוקק חוקים. חוק היה נחשב ככזה מייך לאחר שמנהיג האסיפה היה חותם על תעודה המאשרת שתהליך העברת החוק היה תקין. ההגבלה היחידה הייתה בית המשפט החוקתי שהוקם לראשונה ושתפקידו הייתה לבחון חוקיות של החוקים המועברים באסיפה. עם זאת ניתן היה להתגבר על התנגדותו ברוב המיוחס שהיה דרוש לכל שינוי בחוקה עצמה. מה גם שהוא היה רשאי לדון בהצעות חוק רק לפני העברתם על ידי האסיפה!²⁶⁵

בנוגע ליחס האסיפה עם הרשות המבצעת, הוכרז שראש הממשלה (שנהפך לנשיא – חידוש שהציגה החוקה החדשה ושנועד להגביר את סמכויות מנהיג המדינה) אחראי כלפי האסיפה לכל פעולותיו על פי החוקה והחוק (סעיף 91). לא היה באפשרותו לסרב לחתום או לאשר חוקים שהועברו על ידי האסיפה. סעיף נוסף דן באריכות בתנאים ובנסיבות בהן הנשיא יועבר מתפקידו או ייחשב כאילו התפטר, בין עקב מחלה או אי יכולת לתפקד מסיבה אחרת כלשהי.²⁶⁶

שינוי חשוב נוסף היה ביטול מעמד החברים הממונים בגוף המחוקק. בעבר נועד אמצעי זה לאפשר ייצוג לאינטרסים שבדרך כלל לא באו לידי ביטוי בבחירות ולאוכלוסיות שלא זכו לייצוג מיוחד בפוליטיקה הכלל ארצית. בייחוד בוטל סעיף 29 בחוקה הישנה. סעיף זה נועד ספציפית למנוע אפליה פגיעה במיעוטים השונים במדינה על רקע דתי, אתני, גזעי וכדומה, ואסר הטלת מגבלות על קבוצה מסוימת מכל סיבה כלשהי, שאינה מוטלת על כל הקבוצות האחרות. כמובן שהסעיף אסר על כל הגבלה של פעילות דתית חופשית במדינה. סעיף דומה בחוקה החדשה היה מונע את העברת החוקים המפלים שתוארו לעיל בעניין מבחני הכניסה למוסדות השכלה גבוהה למשל.²⁶⁷ חלק אחר בחוקה הגביר את הפיקוח על משרתי ציבור ועל סמכות הגוף המחוקק והרשות המבצעת למנות שופטים ועובדי ציבור, גם ברמות הנמוכות. רשמית סמכות זו הייתה נתונה בידי

²⁶⁵ Wilson, A. Jeyaratnam, (1979), *Op cit*, p. 223-225

²⁶⁶ Wilson, A. Jeyaratnam, (1979), *Ibid*, p. 225-230

Nihal Jayawickrama, "The Philosophy and Legitimacy of Sri Lanka's Republican Constitution", *FederalIdea* <http://federalidea.com/focus/archives/355> (01.03.2008)

²⁶⁷ Dr. S. Narapalasingam, "Sri Lanka's Constitution-Obstacle to nation building", *FederalIdea* (23.02.2008) <http://federalidea.com/focus/archives/339>

הקבינט, אך באופן מעשי ניתנה לכל שר בתחומי משרדו, מה שיצר הזדמנויות רבות לנפוטזים או "סתם" לטיהור המנגנון הציבורי מאוכלוסיות לא רצויות לשלטון (מכיוון שרוב השרים בתקופה הזו נמנו על המפלגות הגדולות, שייצגו ציבור סינהאלזי ברובו ונבחרו על ידו, אין פלא שאחוז ייצוג הטמילים (וגם הנוצרים) ירד באופן הדרגתי בכל הגופים הציבוריים, כולל המשטרה והצבא). לאף בית משפט לא הייתה סמכות לערער על החלטות הקבינט שיתקבלו בהקשר לטיפול במשרתי ציבור.²⁶⁸

את החלטה החשובה ביותר קיבלו מנסחי החוקה בנוגע למעמד הדת הבודהיסטית במדינה, ובעניין זה לא נותר כל מקום לספק: סעיף 6 קובע ש "הרפובליקה של סרי לנקה תעניק לדת הבודהיסטית מעמד דומיננטי בחיי האומה" ועל כן תהא זו "חובת המדינה להגן ולטפח על הדת הבודהיסטית".²⁶⁹ למעשה עניין זה הוא שעמד בבסיס הדרישה לשינוי החוקה מלכתחילה. למותר לציין שלא היה שום איום מלכתחילה על הבודהיזם במדינה מצד אף דת אחרת, וסעיף זה מבטא רק את ההקצנה שחלה בקרב אוכלוסיית הרוב כלפי הדת והמסורת, והאמונה שלהם שלמדינה יש חובה היסטורית להגן על הדת ולהחזיר אותה למעמדה הרם. דרישה זו מובילה בהמשך החוקה לתוצאה המעשית הבולטת של יחס מחוזק זה לבודהיזם: סעיף 7 קובע שהשפה הסינהאלזית היא השפה הרשמית של המדינה, בעוד לא פחות מ-3 סעיפים נוספים קובעים חובת שימוש בשפה הסינהאלזית בניסוח חוקים ובבתי משפט בכל רחבי המדינה. השימוש בשפה הטמילית מותר במקרים "סבירים" (בעיקר בהליכים מנהליים, חצי-משפטיים ומשפטיים באזורי הצפון והמזרח, כמובן עם תרגום לסינהאלזית). עם זאת החוקה הבהירה שכל תקנה או הוראה שתתקבל בעקבות סעיפי החוקה השונים בעניין זה לא ייחשבו כהוראה חוקתית, אלא בפירוש תהייה במעמד של חקיקה משנית (סעיף 8). סעיף זה זכה לתמיכת מפלגת ה-UNP מהאופוזיציה, ולא נתקלה בהתנגדות אף של הקהילה הנוצרית.

למרות ביטול סעיף 29 של חוקת 1946, החוקה החדשה כללה סעיף מיוחד שהוקדש לזכויות וחירויות בסיסיות: שוויון בפני החוק, איסור אליה מכל סוג שהוא ובכל פורום שהוא, חופש המחשבה, המצפון והדת, הזכות לחיים, חופש הביטוי וההתאגדות, חופש התנועה ועוד. עם זאת סעיף 18 (2) התיר הגבלה של זכויות אלו ככל שיימצא לנכון על ידי הנשיא מטעמים של ביטחון לאומי, האחזות הלאומית, השלום והסדר הציבורי, בריאות הציבור או עקב פגיעה בערכים או בזכויות של אחרים. סעיף זה היה פיצוי לא הולם כלל לזכויות המיעוט שהותקנו בחוקה של 1946, ושעל בסיסם הסכים המיעוט הטמילי לקבל עליו את שלטון הרוב הסינהאלזי לאחר קבלת העצמאות.²⁷⁰

החוקה החדשה ביטאה את תהליך ההקצנה והלאומנות בקרב הרוב הסינהאלזי בסרי לנקה, ובעיקר מחויבות של קבוצות שונות בקהילת הרוב לחזק את מעמד הדת, השפה והמסורת בחיים הפוליטיים והחברתיים של סרי לנקה. תהליך זה לווה בהכרח בניכור ועוינות כלפי הקבוצות האחרות בחברה הסרי-לנקית, ובעיקר כלפי הטמילים. החוקה עצמה העניקה כוח רב ביותר לאסיפה הלאומית, שכסמכות החוקתית הייתה אמורה לבטא את רצון רוב העם (שבסרי לנקה משמעו היה שלטון הרוב הסינהאלזי). החוקה גם חיזקה מאוד את הסמכות

Nihal Jayawickrama, (01.03.2008), *Op cit*,²⁶⁸

<http://federalidea.com/focus/archives/355>

Wilson, A. Jeyaratnam, (1979), *Op cit*, p. 219²⁶⁹

K. M. De Silva, (1986), *Op cit*, pp. 252-253²⁷⁰

לחוקק וליישם חוקים במהירות, אפילו ללא בחינה שיפוטית של חוקיות האמצעים הכלולים בהוראות החוקים השונים. תופעה זו מבטאת מגמה נוספת בחיים הפוליטיים של סרי לנקה: תהליך מתמשך של גיבוש וקונסולידציה של כוח פוליטי ויתר נכונות לשימוש הולך גובר בו על ידי הממסד הפוליטי, כנגד כלל האזרחים, כולל הפרה של זכויות אזרחיות וחוקתיות. בהקשר זה נציין שרוב תקופת החוקה (ולמעשה כמעט כל תקופת השלטון של "מפלגת החירות") התנהלה בכלל תחת מצב חירום ברוב אזורי המדינה, עקב התקוממות רחבת היקף, שבה נדון בפרק הבא. התקוממות זו הייתה שילוב של מחאת נוער מרקסיסטי עם מחאה בודהיסטית כנגד השלטון הפייסני, וכנגד המיעוט הטמילי והאיום שהוא נתפס כמצבי למדינה. קו זה של הקצנה בין השלטון לאזרחיו ונכונות רבה יותר של השלטון להשתמש בכוחו כנגד האחרונים החל אם כך כבר בתקופה זו ונמשך מאוד בניסיונות ההתמודדות כנגד המורדים הטמילים בשלושת העשורים האחרונים. מה שנדמה לרבים כתוקפנות ואכזריות של הממשלה בהתמודדות עם המורדים הטמילים וכיישום של אמצעים חריפים מדי והפרת זכויות נרחבת נגדם, יושם לפני כן כבר בשנות השבעים כנגד ההתקוממות של נוער הבודהיסטי-מרקסיסטי. אמצעים אלו היוו סממן של יחסי השלטון מול כלל האזרחים, ולא רק של שלטון בודהיסטי-סינהאלזי מול מיעוט טמילי, והם ייצגו מעבר של הדמוקרטיה בסרי לנקה לכיוון מעשי יותר אוטוריטארי שמאפיינו קיימים בבירור גם כיום.

כפי שצוין מוקדם יותר שנות ה-70 היו עדות להקצנה הולכת וגוברת של היחסים האתניים, המתוחים ממילא, ברפובליקה החדשה של סרי לנקה. העשור הזה הניח את היסודות לפריצת הסכסוך הבין קהילתי האלים בעשור אחריו. אם זאת, עד עתה ניתחנו את מאורעות הפוליטיקה של סרי לנקה מנקודת מבט "סינהאלזית". לפני שנפנה לתאר את הסכסוך הצבאי שפרץ במדינה, יש צורך לתאר את התפתחות המעורבות הפוליטית של האוכלוסייה הטמילית במדינה ובעיקר כיצד השפיעה המדיניות של הממשלות השונות לאורך השנים על הדעות והתפיסה של הטמילים את עצמם, את מקומם בפוליטיקה ובחברה של סרי לנקה ובעיקר את דעותיהם לגבי אופי הסכסוך והדרכים לפתרונו. בקצרה רק נגיד, שמשנות העצמאות הקהילה הטמילית בסרי לנקה עברה תהליך ברור והדרגתי של הקצנה הולכת וגוברת וניכור משאר חלקי האוכלוסייה, כפי שמשקף בבירור מהדרישות השונות שהמפלגות הטמיליות הציגו לאורך השנים. אם בתחילה המפלגות דרשו ייצוג שווה לזה של המפלגות הסינהליות במוסדות הפוליטיים השונים, בתקופת שנות ה-70 הן כבר דרשו מבנה מדינתי-פדראלי (כפי שמשקף בשמה של אחת המפלגות הטמיליות החשובה ביותר: "המפלגה הפדראלית") ולאחר מכן – מדינה עצמאית נפרדת. גם האמצעים בהם הטמילים היו נכונים לנקוט למען השגת מטרותיהם הלכו והקצינו, כפי שמשקף מהאירועים האלימים בתחילת שנות ה-80 ואילך.

הפוליטיקה הטמילית – מהשתתפות לבידול

הסינהאלזים רואים את סרי לנקה כמולדתם, בה חייבת להתקיים הדת הבודהיסטית בצורתה הטהורה ביותר. העם הסינהאלזי חייב לשמור הן על שלמותה של הדת והן על שלמות המדינה, שכן הן כרוכות אחת בשנייה ואחת לא יכולה להתקיים בלי האחרת. זוהי התפיסה שבבסיס הלאומנות הסינהאלזית עוד מהתקופה הקולוניאלית, ובעיקר לאחר קבלת העצמאות. איזה מקום ניתן לתת במרחב הפיזי והפוליטי של המדינה לבני קבוצות אחרות – למשל הטמילים? רובם, כפי שצוין בפתיחה, התקיימו באי שנים רבות אך התפיסה המקובלת

רואה בהם זרים, שהתיישבו בצפון האי לאחר התמוטטות הממלכות הסינהאלזיות הגדולות. כבר על בסיס ראיה זו הטמילים נתפסים כזרים בעיני אוכלוסיית הרוב, בעוד הסינהאלזים נתפסים כילידים המקוריים וכ"בעלי" האדמה (אם כי גם לפני הגעתם הייתה קיימת התיישבות של ילידים באי שכיום מתקיימת בשמורות מצומצמות ומוגנות). כיצד הגיבו הטמילים לתפיסה לאומנית זו של הרוב השולט במדינה בתקופת השלטון הקולוניאלי ובעיקר לאחר קבלת העצמאות?

בתקופת השלטון הבריטי באי, המושבה נוהלה על ידי מועצת שרים, בראשה עמד הנציב הבריטי כמובן, ומתחתיו היו נציגים של כל הקבוצות האתניות באי, כולל מנהיגים טמילים. זאת התאם לגישה הקולוניאלית של הבריטים של "הפרד ומשול", כלומר עידוד איזון בין הקבוצות האתניות השונות במושבות על מנת להבטיח ניהול סדיר ושוטף. תחילת המאה ה-20 אם כן הייתה תקופת השיא של השתתפות ודומיננטיות של הטמילים בפוליטיקה הכלל ארצית על בסיס שווה (ואפילו מועדף לעתים) לזה של הסינהאלזים.

כפי שצוין מוקדם יותר בעבודה ב-1919 הוקם "הקונגרס הלאומי של ציילון", שציין את השיא של שיתוף פעולה בין האליטה הסינהאלזית וזו הטמילית על בסיס משותף כנגד הבריטים ועל מנת לזכות ביתר ייצוג וכוח בניהול המושבה לאלטיטה הכללית של המושבה. חוקת 1931 שמה למצב זו סוף כשהכריזה על זכות בחירה אוניברסאלית במושבה ועל ייצוג על בסיס מספרי במקום על בסיס אתני, בהתאם להמלצות ועדת החקירה (Donoughmore) ששלחו הבריטים ב-1924 למושבה לבחון דרכים לשפר את אופן ניהולה. כפי שהטמילים חששו מראש, הדבר הביא לצניחת ייצוגם היחסי בהתאם לגודלם באוכלוסייה. למעשה הצעות הוועדה התקבלו בסרי לנקה ברוב זניח של 19 מול 17 נציגים בוועדה המחוקקת דאז, כשכל נציגי המיעוטים מצביעים כנגד. ואמנם ב-1936 נבחרה לפי החוקה החדשה מועצת שרים על בסיס סינהאלזי בלבד.

לקראת קבלת העצמאות ב-1944 תבע G. G. Ponnambalam, מנהיגי ה"קונגרס הלאומי" ואחד המנהיגים הטמילים הבולטים ביותר, מהבריטים ליצור מבנה בפרלמנט על בסיס של "50-50" – כלומר שהמושבים בפרלמנט יחולקו שווה בשווה בין נציגי המיעוטים ובין הרוב הסינהאלזי, זאת על מנת להבטיח איזון והגנה על זכויות המיעוטים וכלקח מתוצאות חוקת 1931. התכנית שלו הייתה הבסיס ליצירת מפלגה חדשה, "All Ceylon Tamil Congress (ACTC)" (בקצרה ה-T.C), והיא הטיפה ל"ייצוג מאוזן" בחיים הפוליטיים לטמילים ולמיעוטים אחרים. על בסיסה מנהיגי הטמילים פנו לבריטים ודרשו שוויון בייצוג במבנה המדיני שעתיד היה לקום לאחר קבלת העצמאות. הבריטים דחו דרישה זו, בטענה שהיא מנוגדת לעקרונות הדמוקרטיה ותעודד קהילתיות קיצונית ופנייה לאינטרסים קהילתיים צרים, במקום לאומיים רחבים יותר. לאחר קבלת העצמאות המפלגה ניסחה מדיניות חדשה בשם "שיתוף פעולה והיענות" (Responsive cooperation), שעיקרו חבירה לקואליציה הסינהאלזית החזקה והגדולה ביותר, ה-UNP, על מנת להוות קבוצת לחץ עליה ולדאוג לאינטרסים של המיעוט הטמילי מ"בפנים".

החלטה זו נתקלה בהתנגדות רבה בקרב מפלגת ה"קונגרס הטמילי": בעקבות מדיניות המפלגה פרש ממנה פלג והקים מפלגה מתחרה, **Ilankai Tamil Arasu Kachchi (ITAK)**, ובתרגום לעברית "המפלגה הפדראלית". המפלגה החדשה קראה בגלוי לזכויות לטמילים ולשוויון הזדמנויות מלא בחיי המדינה. בנוסף קראה לאוטונומיה מוגבלת בשטחים המיושבים על ידי טמילים בצפון מזרח המדינה. המפלגה הפדראלית התבססה במהירות כאלטרנטיבה למפלגת ה"קונגרס הטמילי", שבחרה לשתף פעולה עם מפלגות הרוב

הסינהאלזי. בעקבות מדיניותה של ממשלת ה-UNP (שתוארה קודם), העברת "חוק השפה הסינהאלזית" כמו גם חוקי אזרחות חדשים (שעיקרם נישול עובדי המטעים ההודים-טמילים ממעמד של אזרחים) ובעיקר פרויקטים לייבוש ביצות ויישוב שטחים בצפון האי על ידי אוכלוסייה מהדרום הסינהאלזי, התחזקה המפלגה החדשה, ובבחירות של 1956 זכתה ב-5% מקולות הבחורים ועשרה מושבים בפרלמנט. מאז ובמשך 2 עשורים המפלגה הלכה והתחזקה והתייצבה כאופוזיציה העיקרית למפלגות הרוב הסינהאלזי בפרלמנט ובפוליטיקה הכלל-ארצית. לפי ראיית העולם של מנהיגיה, ציילון הייתה יצירה מערבית פוליטית, שניסתה, כבכל המושבות, ליצור עם חדש יש מאין באזור שבו היו כמה עמים מובחנים אלה מאלה. כבר בכינוס הראשון של המפלגה היא הכריזה שהטמילים הם עם מובחן מבחינה דתית, אתנית ולשונית. על בסיס ראייה זו המצע של המפלגה כלל אוטונומיה אזרחית מסוימת לטמילים בצפון האי, ביחד עם תקווה מעורפלת לאיחוד פדראלי כלל-טמילי עם דרום הודו. דבר זה עורר חששות בקרב הרוב הסינהאלזי שהתנגד לה, דבר שהביא לביטולה.²⁷¹

במהלך שנות ה-50 וה-60 הובילה המפלגה את ההתנגדות למדיניות הלאומנית-לינגוויסטית של ה-SLFP על ידי הצגת רטוריקה לאומנית טמילית מגובשת משלה, ועל בסיסה היא דרשה הכרה בזכויות שונות של הטמילים – כמו מעמד שווה לשפה הטמילית, שוויון במבחני כניסה לאוניברסיטאות ולאפשרויות תעסוקה ועוד. בעיקר הישגיה של המפלגה הפדראלית נבעו משינוע של המוני הטמילים וגיוסם ל"מאבק" הלאומי הטמילי (ברובו במסגרת הפוליטית הקיימת וללא אלימות פיזית, אם כי אגרסיבי מבחינת רטורית).

במהלך העשורים הללו השיגה המפלגה הפדראלית הישגים מסוימים (בעיקר ההסכם להפיכת השפה הטמילית לשפה רשמית) אך בד בבד טמילים רבים, בעיקר הצעירים שבהם, הקצינו את דעותיהם כפי שמשתקף בבירור מאופי הרטוריקה הפוליטית במהלך שנות ה-70 ומדרישות המפלגות והארגונים הפוליטיים השונים במהלך השנים.

לקראת שנות ה-70 חל כאמור מפנה חיים הפוליטיים של המדינה. מפלגת ה-SLFP חזרה לשלטון בשנת 1970 על בסיס מצע לאומני מחודש ואנרגטי, ולא נראה שהם למדו כלל לקחים מהתוצאות השליליות של מדיניותם לאורך שנות ה-50. חקיקת החוקה של 1972, ההתקוממות של 1971, מדיניות יישוב של סינהאלזים באזורי הצפון (שמסורתית היו מיושבים על ידי טמילים) ובעיקר הרפורמות במדיניות הקבלה לאוניברסיטאות שצוינו מוקדם יותר, רק החריפו את הקרע בין 2 הקבוצות האתניות הגדולות במדינה, והיוו את נקודות המפנה בתודעה הפוליטית של טמילים רבים ותרמו רבות להקצנת הלכי הרוח בקרבם.

מבין הנושאים הפוליטיים החריפים לו נודעה החשיבות הרבה ביותר בתקופה זו, וזה שהיה בעל המשמעויות השליליות ביותר לעתיד היחסים הבין קהילתיים במדינה, היה נושא החינוך והקבלה למוסדות השכלה גבוהה. נושא זה השפיע ישירות על האפשרויות לשילוב חברתי שעמדו בפני הנוער הטמילי, וסגירת אפשרויות השכלה ותעסוקה בפניהם היה גורם ישיר בהגברת נכונותם לפעול באלימות.²⁷² כפי שמציין דה סילבה תהליך זה דומה

²⁷¹ על השינויים מצע של 2 המפלגות הטמיליות המרכזיות וההבדלים ביניהם בנוגע לנושאים מרכזיים בפוליטיקה של סרי-לנקה ראו K. M.

De silva, (1986), *Op cit*, pp. 208-225

²⁷² Sumantra Bose, *Contested Lands* (Massachusetts: Harvard University Press, 2007), p. 24

מאז לתהליך שעבר על הנוער הסינהאלזי הכפרי והעני שהוביל להתקוממות של 1971 שתוארה בפרק הקודם.²⁷³

כפי שצוין בפרקים הקודמים מאז שלטון הבריטים הטמילים שחיו בצפון באזור Jaffna נהנו מרמה גבוהה יחסית של השכלה (עקב פעילות נוצרית מיסיונרית מוגברת בקרבם עוד במאה ה-18 וההעדפה של השלטון הבריטי אותם כמנהלנים) ומייצוג יתר באוניברסיטאות ובמינהל המקומי והארצי. הממשלה החדשה החליטה לבצע רפורמה בנושא זה על מנת ליצור "שוויון", הן בקרב אוכלוסיית הסטודנטים ובכלל בקרב בעלי מקצועות חופשיים ובעיקר חברי השירות הציבורי, בראשם המשטרה והצבא.²⁷⁴ הכוונה הייתה למעשה להחליף סטודנטים טמילים בכאלו ממוצא סינהאלזי, על מנת לאפשר לבני השכבות הנמוכות יותר להתקדם ולהשתלב בשוק העבודה ובשירות הציבורי ביתר קלות.

שיטת הקבלה לאוניברסיטאות החדשה כללה מכסות מחוזיות, עם שריון של 15% מכל המקומות פנויים לסטודנטים מרקע עני ומקופח (רובם בני איכרים סינהאלזים). רק 30% מהמקומות נשמרו לסטודנטים על בסיס ארצי-הישגי. כך אם בסוף שנות ה-60 50% מכל הסטודנטים בפקולטות להנדסה ורפואה היו טמילים, עשור לאחר מכן אחוז זה ירד ל-28% בפקולטות להנדסה ו-22% ברפואה.²⁷⁵ במקום לנסות להרחיב את מערך ההשכלה הגבוהה על מנת שיהיה מקום לכל בוגר תיכון, הסטודנטים הטמילים פשוט הוחלפו בסטודנטים סינהאלזים ברמה נמוכה יותר, בעיקר מהכפרים והעיירות הקטנות (כזכור זאת הייתה האוכלוסייה שגויסה למאבק על ידי ה-JVP). כך לנוער הטמילי המשכיל לא היו שום אפשרויות להתקדמות חברתית משמעותית, מה שבאופן טבעי עורר אי נחת בקרבם. מדיניות זו גרמה לתסיסה רבה בקרב הנוער הטמילי, שגם כך התייחס בחשדנות רבה מאוד לממשל מרכזי, ובעיקר למפלגת ה-SLFP. תהליך זה היה עתיד להביא להתגייסות הנוער הטמילי למאבק האלים, בדומה להתקוממות של הנוער הסינהאלזי לפניו. עם זאת מאבקם היה עתיד להיות חריף, אלים ובעיקר מאורגן הרבה יותר.²⁷⁶

גם תהליך חקיקתה של החוקה החדשה ב-1972 לא תרם להרגעת החששות של טמילים רבים. הקביעה ש"סרי לנקה היא מדינה מאוחדת" והמחויבות לשמור ולקדם את הדת הבודהיסטית ואת השפה הסינהאלזית כשפה רשמית היו ביטוי גס של הלאומנות הסינהאלזית החדשה מבלי להותיר מקום לרגשות הלאומיים של הטמילים שהחלו להתפתח באותה תקופה. היתה זו עוד "הוכחה" בעיני הטמילים לאפליה הממוסדת שהייתה מנת חלקם בסרי לנקה, ובצורך להיפרד מהמדינה בצורה כלשהי.²⁷⁷

תחילת שנות השבעים מציינים אפוא את תחילת תהליך המיליטריזציה של הנוער הטמילי. בשנים אלו צמח דור חדש שגדל על רקע האפליה והפוליטיקה והרטוריקה הלאומנית הן של הסינהאלזים והן של הטמילים. דור זה חווה את התקוממות 1971 והבין את הכוח הטמון ברגשות לאומיים. הנוער הטמילי החדש התיימש בהדרגה מהאפשרויות הגלומות בשיתוף פעולה פוליטי עם השלטון הסינהאלזי, ובקרבם החלה מתגבשת

K. M. De silva (1986), *Op cit*, p. 243 ²⁷³

K. M. De silva (1986), *Ibid* pp. 268-271 ²⁷⁴

"Tamil alienation" (October 1988), *Op cit* ²⁷⁵

<http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-13257.html>

K. M. De silva (1986), *Op cit*, p. 261-268 ²⁷⁶

Dennis Austin & Anirudha Gupta: (1988), *Op cit*, p. 6 ²⁷⁷

ההכרה שרק שלטון עצמי יוכל לענות על צרכיהם החברתיים, תעסוקתיים והפוליטיים. דרישה זו עתידה הייתה להידחות במלואה על ידי הממשל המרכזי, אך ברגע שהיא הועלתה הדרך הייתה קצרה להעלאת הדרישה להיפרדות מוחלטת "מהמדינה הסינהאלזית" ומשם – לנכונות לפעול באלימות על מנת לממש דרישה זו. במקרה של סרי לנקה תהליך זה נמשך עשור אחד בדיוק. בתחילת שנות ה-80 הקרקע הייתה מוכנה להתנגשות האלימה והבלתי נמנעת. אך בתחילת שנות ה-70 עוד ניתן היה לעצור את הסחף בעזרת מעט רצון טוב. כפי שהתברר, הממשלה (והאוכלוסייה הסינהאלזית) לא נטתה להפגין רצון שכזה, ופעולותיה ומדיניותה רק החריפו את תהליך ההקצנה בקרב הטמילים, והכינו את הקרקע למאבק העתיד לפרוץ.²⁷⁸

ב-1972 תהליך ההקצנה הזה קיבל ביטוי פוליטי-ארגוני חשוב: בשנה זו החליטו ה"מפלגה הפדראלית" ו"הקונגרס הטמילי" להתאחד תחת מפלגה אחת – Tamil United Front (TUF). ב-1976 שונה שם זה לשם חדש: Tamil United Liberation Front (TULF), זאת לקראת הבחירות הכלליות של 1977. בעת ההכרזה כל שינוי השם המפלגה גם הכריזה על מצעה: היא קבעה שעל בסיס הלשון, הדת, תרבותם הנפרדת, מורשתם וההיסטוריה העצמאית שלהם הטמילים בסרי לנקה הם עם נפרד, הרשאי והמוכן למשול על עצמו באופן ריבוני ועצמאי. על כן הטמילים דורשים הקמת מדינה טמילית בשטחי הצפון והמזרח. היה זה שינוי רדיקלי ברטוריקה הפוליטית של הטמילים, אך באותה שנה לא הייתה זו למעשה דרישה בלתי צפויה, או חלוצית. כבר החל מ-1972 החלו לקום ארגוני נוער טמילים רבים, חלקם רדיקלים ביותר, שקראו בבירור להיפרדות והקמת מדינה עצמאית (לפירוט הארגונים הטמילים ראו חלק שלישי) אחד מארגונים אלו היה "הנמרים הטמילים החדשים" בהנהגת צעיר אלמוני בשם Velupillai Prabhakaran.

למרות שהקשר בין הנוער המיליטנטי ומפלגת ה-TULF היה רופף ביותר ולא התקיימו ביניהם כלל יחסי מרות, מרבית האוכלוסייה הסינהאלזית ראתה בהם כ-2 פנים של מדיניות אחת: מצד אחד ניסיון להגיע להישגים ולסחוט ויתורים באמצעים פוליטיים, ומצד שני מאבק אלים ומאורגן על מנת להיפרד משאר המדינה. לכן כל מעשה אלימות מיד יוחס גם להנהגת ה-TULF, מה שבוודאי הקשה על פוליטיקאים סינהאלזים לשאת ולתת עם ההנהגה הטמילית על סוג כלשהו של הסכם שיאפשר הרגעה של הרוחות (למשל הסכמה לכונן מועצות אזוריות עם סמכויות שלטון עצמי מסוימות). הדבר גם לחץ את ההנהגה המתונה הטמילית לכיוון יותר רדיקלי, עקב החשש לאבד שליטה על הנוער, שהלך ונעשה יותר ויותר רדיקאלי.

החוקה של 1978 ותקופת הרפובליקה השנייה

בבחירות של 1977 המפלגה החדשה למעשה זכתה בכל המושבים באזורים המאוכלסים על ידי טמילים בצפון ובמזרח, וסה"כ זכתה ב-17 מושבים בפרלמנט. משמעותית הרבה יותר הייתה תוצאת הבחירות בשאר המדינה. ה-UNP בהנהגת Junius Richard Jayewardene זכתה בניצחון מוחץ: 139 מושבים (מתוך 168), לעומת 8 בלבד של ה-SLFP. למעשה ה-TULF נהפכה למפלגת האופוזיציה הגדולה ביותר במדינה! מעמד זה עורר תקוות שכמעמדה כמנהיגת האופוזיציה לטמילים סוף סוף יינתנו ההשפעה והכוח לשנות, או לכל הפחות האפשרות להשמיע את קולם ואת דרישותיהם. תקוות אלו היו עתידות להיכזב במהרה.

²⁷⁸ לפירוט על תהליך ההקצנה בקרב הטמילים ראו K. M. De Silva (1986), *Op cit*, pp. 257-260.

חודש בלבד לאחר הבחירות אירעה הראשונה מבין 3 מהומות המוניות גדולות ואלימות, שהובלו לפרוץ המאבק האלים כמה שנים מאוחר יותר. המהומות חלו לאחר שכמה שוטרים נכנסו לקרנבל טמילי בצפון המדינה ללא כרטיסים לאחר שהיו שיכורים. בנוסף הם היכו את אלו שדרשו מהם לעזוב. בתגובה התנפל עליהם ההמון ותקף אותם, מה שגרם למשטרה לירות אל תוך הקהל. המהומות נמשכו 8 ימים, שרק לאחריהם השלטון שלח את הצבא להתפרס ולהטיל עוצר על אזור הצפון, אך היה זה מעט מדי מאוחר מדי. כ- 300 אנשים נהרגו ויותר מ-1000 נפצעו בכל רחבי המדינה ורבים עוד יותר נהפכו חסרי בית. אירועים אלו למעשה רק החריפו את התחושה של טמילים רבים שבאמצעים פוליטיים לא ניתן יהיה להגיע להישגים משמעותיים, ולכן רק דרך מאבק מזוין ניתן יהי להגן על שלמות העם הטמילי ועצמאותו. בקרב האוכלוסייה הסינהאלזית המהומות נתפסו כהוכחה לאלימות חסרת הפשר של הטמילים ולעובדה שאין טעם לשאת ולתת איתם, שכן הם נחושים לפורר את המדינה מבפנים. עד מהומות אלו עברו 20 שנה מהפעם האחרונה שאלימות בין קהילתית שטפה את המדינה. לאחריה יתרחשו עוד 2 מקרים בהפרש של שנתיים כל אחת, מה שמעיד על עוצמת רגשות השנאה והקרע בין מה שהחלו להיתפס יותר ויותר כ-2 עמים מובחנים, שונים, ואויבים זה לזה.

בניסיון לעצור את ההתדרדרות, ראש הממשלה החדש החליט לנצל את הניצחון הסוחף של מפלגתו ולהכניס תיקונים בחוקה של 1972, על מנת להופכה למקובלת יותר על הטמילים. למעשה החוקה הקודמת יצרה מעין שלטון אוטוריטארי-אוטוקראטי, שנועד לקדם את הדת הבודהיסטית והשפה הסינהאלזית. המטרה המוצהרת הייתה לשנות מבנה זה ולהגמישו וה-UNP הכריזה על כוונתה למתן בקצת את ריכוז הסמכויות העצום בידי גוף אחד – האסיפה הלאומית שנקבע בחוקה של 1972 וליצור מבנה פוליטי מאוזן יותר.

לשם כך הוחלט להקים ועדה פרלמנטארית במקום אסיפה מחוקקת מיוחדת. וועדה זו למעשה הייתה מורכבת רק מנציגי ימין-מרכז. לא היה בה אף נציג מהשמאל (שכן אלו לא הצליחו להיבחר כלל לפרלמנט) ובעיקר נציגי ה-TULF סירבו להשתתף בדיוני על חוקה חדשה (כפי שסירבו להשתתף בדיונים על חוקת 1972). הבסיס לסירוב היה שהחוקה החדשה נועדה לענות על צרכים של העם הסינהאלזי, שנתן ל-UNP את המנדט בבחירות. לעומת זאת מפלגת ה-TULF טענה שהעם הטמילי נתן לה מנדט אחר, שלא כולל תמיכה בחוקה חדשה אלא מימוש השאיפות של הטמילים במסגרת נפרדת. גישה זו מייצגת את השינוי בתודעה של הנהגה והציבור הטמילי בתקופה שבין 1972-1977.

בפועל החוקה נדחתה על ידי כמעט כל מפלגות האופוזיציה העיקריות – הן טמיליות והן סינהאלזית, עקב חששם (המוצדק) שהיא תיהפך למכשיר בידי השלטון הנוכחי לחזק את שליטתו הפוליטית על מנגנוני המדינה ולהגביל את הנגישות של המפלגות האחרות למשאבים לאומיים. למרות ההתנגדות ואי שיתוף הפעולה מצד קהלים ומפלגות רבות בניסוחה, היא התקבלה ונכנסה לתוקף בספטמבר 1978 ובכך יצרה את "הרפובליקה הדמוקרטית והסוציאלית של סרי לנקה".

החוקה החדשה יצרה שיטת ממשל נשיאותית על בסיס המודל הצרפתי בשילוב עם המודל הפרלמנטארי הבריטי. נקבע שהנשיא ייבחר ל-6 שנים בבחירות חופשיות ועל בסיס זכייה ברוב המוחלט של ההצבעות, בעוד הבחירות לפרלמנט ייערכו על בסיס קבוע לפי שיטת ייצוג אזורית ויחסית. עד אז הבחירות נערכו לפי המודל הבריטי, על פיה כל מועמד שמנצח במחוז מסיים, מייצג את כל המחוז (גם אם הוא ניצח בהפרש מינימאלי או כלל לא זכה במרבית הקולות). השיטה החדשה קבעה ייצוג יחסי, לפי מספר הקולות שלו זכתה כל מפלגה

במחוז מסוים (כשמספר המושבים בכל מחוז נקבעים על פי גודל האוכלוסייה). בנוסף המפלגה שקיבלה את מספר ההצבעות הכי גדול בכל מחוז תקבל מושב אחד נוסף. לפי שיטה זו לא סביר לצפות לניצחונות מוחצים של מפלגה אחת, כך שמפלגות המיעוט יוכלו לשמש כלשון המאזניים בפרלמנט.²⁷⁹

החוקה קבעה הנשיא הוא הסמכות הביצועית העליונה במדינה. הוא ראש הקבינט ומפקד הכוחות המזוינים. הוא זה שבחר את ראש הממשלה, שממונה על ידי והוא בדרך כלל מנהיג המפלגה הגדולה בפרלמנט (לא בהכרח מאותה מפלגה כמו זו של הנשיא). כמו כן הנשיא ממנה את שרי הקבינט ויכול להחזיק כל תיק בעצמו. בנוסף מותר לו למנות שרים מחוזיים, שאינם חלק מהקבינט, אך אחראים ליישם תוכניות פיתוח ותכניות מדיניות אחרות שהנשיא שואף ליישם בכל מחוז (סה"כ ישנם 24 מחוזות). לנשיא יש משרד שעוזר לו לתאם את מדיניותו בין משרדים שונים ולפקח על פעולות הממשלה. כמובן שלמשרד כזה יש פוטנציאל להתנגש עם שרים בתחום אחריותם וסכנה בריכוז כל הסמכויות אצלו, מה שעלול להוביל למשטר אוטוריטארי מאוד. למעשה בהשוואה ל-2 זרועות הממשל האחרות, לנשיא יש סמכויות ביצועיות מרחיקות לכת. הוא יכול להכריז על מלחמה ולכרות שלום, הכרזה על מצב חירום, הענקת חנינות, מינוי שופטים לבית המשפט העליון ועוד. בנוסף הוא יכול להכריז על משאל עם בכל נושא ובנוגע לכל חוק, גם אם הפרלמנט דחה אותו.

כמו כן למרות שהנשיא אינו יכול להיות חבר בפרלמנט הוא יכול להיות נוכח בדיונים בכל זמן. בנוסף מותר לו לפזר את הפרלמנט ולהכריז על בחירות חדשות – אך זאת רק בהסכמת הפרלמנט ולא אם עברה פחות משנה מאז הפרלמנט נבחר או כשהוא שוקל הצעה להדיח את הנשיא.²⁸⁰ למעשה בשנים הראשונות לאחר כינון החוקה החדשה הנשיא- עקב הרוב לו זכתה מפלגתו, הסמכויות שניתנו לו, והיוזמה ב-1982 להאריך את כהונת הפרלמנט ב-6 שנים נוספות (מעבר ל-6 המקוריות)- זכה לשליטה כמעט מוחלטת על הפרלמנט. לאחר פרוץ מעשי האלימות בתחילת שנות ה-80 והעברת חוקים נגד טרור שהעניקו לממשל אמצעים חוץ-לגאליים להתמודד עם חתרנות, כוחו של הנשיא כסמכות מבצעת עליונה רק גבר.²⁸¹

למרות חשיבותם של שינויים אלו, לעניינו חשובים יותר האמצעים שנקבעו בחוקה בנוגע לאחדותה של המדינה, היחס למיעוטים והצהרה והבטחה של זכויותיהם, וכמובן מעמדם של השפות והדתות השונות במדינה, שהם היו כמובן הנושאים השנויים ביותר במחלוקת בעת ניסוח החוקה.

על פניו נדמה שבנושאים אלו החוקה החדשה אינה שונה כלל מזו שהיא באה להחליף: למשל החזרה על הקביעה שהמדינה היא "מדינה מאוחדת" וחזרת על העיקרון של שלמות טריטוריאלית. עם זאת סעיף 27 (4) קובע שהמדינה מחויבת להגביר את מידת הדמוקרטיה של הממשל על ידי ביזור סמכויות השלטון המרכזי ומתן אפשרות לאזרחים להשתתף בניהול חייהם ברמה המקומית. סעיף זה פותח אפשרות לכינון הסכמים בדבר יצירת מועצות מחוזיות אוטונומיות בשטחי הצפון והמזרח על מנת להעניק לטמילים מידה מסוימת של שלטון עצמי. עם זאת סעיף 28 קובע חובה של האזרחים לתרום ולשמור על "האחדות הלאומית" ועל החוקה.

²⁷⁹ לפירוט נוסף של השפעות השיטה ראו K. M. De Silva (1986), *Op cit*, p. 300-303

²⁸⁰ Sri Lanka country studies, "Presidency and Parliament" (October 1988)

<http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-13243.html>

²⁸¹ לפירוט נוסף על החוקה והיבטיה השונים ראו: Wilson, A. Jeyaratnam (1979), *Op cit*, pp 235-242

נקודה חשובה נוספת היא עניין הדת: סעיף 9 חוזר באותם מילים של חוקת 1972 על הקביעה שלבדוהיזם יינתן מעמד מרכזי ומועדף במדינה וקובע שהמדינה תגן ותעודד על הדת, כמובן תוך שמירה על חירויות של דתות אחרות.

בנושא השפות מנסחי החוקה לקחו צעד גדול לקראת פיוס הטמילים ונסוגו במידת מה ממדיניות ה"סינהאלה בלבד" של העשורים הקודמים. אם בחוקה של 1972 הסינהאלזית נקבעה כשפה הרשמית ואילו השימוש בשפה הטמילית נקבע כחקיקה משנית לשימושים אדמיניסטרטיביים מוגבלים, חוקת 1978 קבעה **ששתי השפות** הן שפותיה הרשמיות של המדינה, ביחד עם האנגלית. כך יש שימוש בשפה הטמילית בחינוך, בממשל המקומי, במערכת המשפטית ובעיקר בשירות הציבורי. עם זאת עדיין ההתייחסות לסינהאלה היא כשפה "הרשמית", בעוד הטמילית נחשבת כ"שפה לאומית" (סעיפים 18 ו-19). הייתה בכך הכרה לראשונה בקיומה של קבוצה טמילית נפרדת בעלת שפה ותרבות שונים, וזהו היה ניסיון לקרבם לחברה הסינהאלזית הכללית. אמנם זהו צעד של פיוס, אך יש בכך סטייה מהשנים לאחר העצמאות, אז ההתייחסות לאזרחים הייתה על בסיס אישי-תרבותי והיה ניסיון ליצור לאומיות סרי-לנקית כללית. בשנות ה-70 ההתייחסות ותחושת השייכות של כל אזרח נהפכה להיות על בסיס הרבה יותר קבוצתי וקהילתי.²⁸² החוקה של 1978 מיסדה את הזכויות הקולקטיביות של הטמילים בהתייחס לשפה, ולא ניתן יותר לשנותם על ידי חקיקה רגילה.

בנוסף לזכויות קהילתיות אלו החוקה גם ביצרה חירויות פרט רבות מאוד, הרבה יותר מהחוקה של 1972: חופש ביטוי, חופש דת, חופש מאפליה על בסיס גזע או דת, חופש ממאסר שרירותי, חופש תנועה, הזכות לשוויון, חופש המצפון ועוד (פרק 3). זכויות אלו מוגנות גם על ידי בית המשפט העליון מפני כל פגיעה של הרשות הביצועית או המחוקקת. חירויות אלו גם מוענקות לאנשים שאינם אזרחים- ובכך יש מענה לבעיה של עובדי המטעים ההודיים, שאינם נחשבים אזרחים. חירויות אלו לא ניתן להגביל כמעט, אלא אך ורק על בסיס של חשש לפגיעה ברווחת החברה, בחירויות של אדם אחר או בביטחון הלאומי של המדינה. טעמים אלו מצומצמים הרבה יותר מאלו הקבועים בחוקה הקודמת. כך למשל הפרלמנט מחויב לדון בכל הכרזה על מצב חירום תוך שבועיים ימים, ובמידה והוא אינו מאשר את קיום מצב החירום ברוב רגיל, מצב החירום מתבטל אוטומטית (פרק 18).²⁸³

בכללו של דבר חוקת 1978 הייתה ניסיון מסוים של פשרה מצד מפלגת ה-UNP כלפי הטמילים. אמנם היו בה כמה קביעות שצרמו לחסידים היותר קיצוניים של זכויות לאומיות לטמילים (כגון דחיית עיקרון הפדרליזם או מקומה המועדף של הבודהיזם בחיים הפוליטיים), אך בהתחשב בעובדה שלמעשה ה-UNP יכול היה להעביר כל חוקה כרצונו, ובהתחשב בעובדה שהיו דרישות לקבוע את הבודהיזם כדת מדינה ולהגביל את כהונת הנשיא לסינהאלזית בלבד, לא ניתן להתעלם מכך שהחוקה החדה מניקה זכויות רבות – אישיות וקהילתיות – למיעוטים בסרי לנקה. על בסיס ניתן היה להגיע להסכמות נוספות שימתנו ויקלו על הלחצים הבין-אתניים במדינה. כפי שנראה בהמשך, דבר זה לא קרה, אלא להיפך. מתחים אלו רק הלכו והחריפו בשנים הבאות.

²⁸² K. M. De Silva (1986), *Op cit.* p. 296

²⁸³ ראו חוקת סרי לנקה "Sri Lanka Constitution", Sri Lanka Government, <http://www.priu.gov.lk/Cons/1978Constitution/CONTENTS.html>

ההתדרדרות לאלימות 1978-1983

עוד לפני הבחירות של 1977, המצב בצפון המדינה הלך והחריף. צעירים טמילים רבים החלו להתארגן ביחד ולקרוא למאבק אגרסיבי יותר בממשל המרכזי, שנתפס כמפלה ועוין. במהלך העשורים שעברו סרי לנקה עברה שינויים מהירים: האוכלוסייה הוכפלה כמעט, ובעיקר גדל שיעור האוכלוסייה הצעירה. רבים מהם היו בעלי השכלה, בעיקר הטמילים שביניהם (שבאופן מסורתי פנו להשכלה כדרך להתקדם). עם זאת כלכלת המדינה בעיקר שוק העבודה לא היו ערוכים להתמודד עם התפתחות זו. בתחילת העשור כ-70% מקבוצת הגיל 15-29 היו מובטלים. כל זאת והעוינות כלפי הממסד הפוליטי כבר גרמו למרידה חסרת תקדים של נוער סינהאלאי כנגד השלטון ב-1971. למעשה, ההתקוממות של הנוער הטמילי נובעת מאותם סיבות חברתיות וכלכליות בדיוק. לא פלא אם כך שהתנועה הטמילית החלה בהתארגנות של סטודנטים. עם זאת על סיבות אלו יש להוסיף גם את החלוקה האתנית והדתית, ותחושת הניכור של טמילים לא רק מהשלטון הפוליטי עצמו, אלא מהחברה הסינהאלאית בכללותה ומסיכויי ההשתלבות החברתית שלהם בה. זוהי הסיבה שהנהירה והמחויבות של הנוער הטמילי הייתה חזקה וממושכת יותר מאשר המרידה הסינהאלאית שקדמה לה.²⁸⁴

כך או כך, מאמצע שנות ה-70 של המאה העשרים החלה להתארגן מחתרת קטנה של נערים טמילים מיליטנטיים, שהחלו לבצע התקפות "פגע וברח" על תחנות משטרה ובנייני ממשל באזור Jaffna, להתנקש באנשי ביטחון ובאופן כללי להתפרע ולהפר את החוק. בשלב זה למעשה רוב הארגונים הללו היו לא יותר מכנופיות נערים משועממים שחיפשו דרך לבטא את תסכולם מחוסר אפשרויות התעסוקה והחינוך באזור. כמובן שמעשים אלו לא נתפסו בחיוב על ידי הסינהאלאים ברחבי המדינה, שראו בכך הוכחה לחוסר התוחלת שבמשא ומתן עם הטמילים והוכחה לאכזריותם ורצונם לפגוע ולהחליש את המדינה. ב-1979 הממשלה שלחה בריגאדה לצפון עם מנדט לחסל את המחתרת הטמילית הקטנה. הצפי היה שתוך 6 חודשים המשימה תושלם, ולשם כך נעשה שימוש באמצעים ברוטאליים ביותר. הצבא היה מורכב ברובו מחיילים וקצינים סינהאלאים, כמעט ללא טמילים (על הרכב ואופי הצבא ראו בפרק הבא). הוא נתפס כ"צבא כובש" על ידי האוכלוסייה המקומית בצפון האי, שגם ככה לא רחשה אמון רב מדי לממשלה ולשליחיה, ובמקרים רבים גם פעל ככזה, מה שרק הגביר את התמיכה המקומית בתנועה הבדלנית האלימה.²⁸⁵ המהומות של 1977 הבהירו את מידת המתח שביחסים בין אוכלוסיית הרוב למיעוט הטמילי, אך גם הקשו על המתונים שבשתי הצדדים לגבש הסכמות ולדון על הרגעת המצב. פעולות הטרור של ארגונים של נערים טמילים, שהלכו והתחזקו, רק נתנו תחמושת פוליטית בידי הקיצוניים שבין הסינהאלאים בתעמולתם נגד ניסיונות ההידברות של הממשלה. בנוסף בתקופה זו נכנס גורם חדש ליזירה הפוליטית הטמילית: קהילות הגולה, אלו היו טמילים שעזבו את מולדתם בחיפוש אחר עתיד טוב יותר לילדיהם, ובמנוסה מהחשש ממהומות נוספות. רובם עזבו לאירופה ובעיקר לארצות הברית, ומשם החלו קמפיין קולני למען זכויות הטמילים ולמען הקמת מדינה טמילית נפרדת. לאחר מהומות של 1981 ו-1983 גורם זה יהפוך לבסיס כוח חזק ביותר של "הנמרים הטמילים", ולאחד הצדדים החשובים ובעלי ההשפעה הרבה ביותר בסכסוך בסרי לנקה. למרות כל זאת בנקודת הזמן ההיא עוד ניתן היה עדיין לעצור את ההתדרדרות. לאחר ניסוח החוקה הממשלה החלה במאמצים לפייס את רגשות המיעוט בשורה של

Bryan Pfaffenberger, in Montville (1991), *Op cit*, pp. 252-255 ²⁸⁴

Sumantra Bose, (2007), *Op cit*, p. 27 ²⁸⁵

יזומות בעניינים בהם חילוקי הדעות היו חריפים ביותר. אלו כללו את מדיניות הקבלה לאוניברסיטאות ועניין השלטון המקומי. ההכרזה על יזומות אלו הצליחו במידה רבה להרגיע את הקריאות לעצמאות מצד הנציגים המיליטנטים של הטמילים. למעשה הם הצליחו "להקפיא" מאוד את תנועת הבדלנות הקטנה שבדיוק החלה לצמוח באזור הצפון. היה זה ניסיון נועז מצד הממשלה לפתור את המתחים האתניים המתדרדרים, ובתחילה נדמה שאכן היא מצליחה בכך. עם זאת בתוך 5 שנים פרץ הסכסוך בעוצמה רבה מבעבר. בחלק הבא נבחן את השאלה מה גרם לכך.

מיד לאחר היבחרותה התכוונה הממשלה לנסח מדיניות קבלה חדשה לאוניברסיטאות – משימה קשה הן אקדמית ובעיקר פוליטית. המהומות של 1977 רק הבהירו את הקושי שבהתמודדות אמיתי עם נושא רגיש זה. צעדה הראשון של הממשלה היה להכריז על ביטול שיטת המכסות השנויה במחלוקת. לאחר מכן הממשלה החליטה על קבלה של סטודנטים מאזורים חסרי תשתית חינוכית מספקת (בעיקר סינהאלזים), כמו גם הוגדל מספר הסטודנטים שהתקבלו על בסיס ציונים טהורים. בסה"כ הוגדל מספר המתקבלים למוסדות השכלה גבוהה ב-25%, וגם שיעור ייצוג הטמילים הוגדל ל-35-40% במקצועות המדעיים. פשרה זו – למרות שסיפקה רבים, נהפכה במהרה נושא למחלוקת פוליטית, כשנשמעו טענות מצד מתנגדיה (בעיקר סינהאלזים לאומניים) כאילו בוחנים ממוצא טמילי הטו את תוצאות הבחינות הלאומיות, שכן כיצד מיעוט של 11% יכול להגיע לייצוג של 40% בפקולטות מסוימות? בעקבות לחצים רבים בכיוון הזה, נעשו שינויים ב-1979 במערכת ההשכלה הגבוהה כולה של שילוב בין מכסות ארציות, מחוזיות, וציונים "טהורים", וכל מערכת הקבלה והתקצוב של האוניברסיטאות הועמדה תחת משרד להשכלה גבוהה, שהיה תחת אחריותו הישירה של הנשיא. כך השיטה הפכה ליציבה יחסית, למרות הביקורת נגדה. בעיקר נסבה ביקורת זו על המעמד המועדף שניתן ל-13 מחוזות שהוגדרו כ"נחשלים" מבחינה חינוכית. נוצר מצב שבמחוזות עניים אחרים היה דרוש ציון גבוה יותר במידה משמעותית מאלו שבמחוזות האחרים, כך שציון יחיד היה יכול לקבוע את ההבדל בין קבלה לפקולטות נחשבות כהנדסה ורפואה, ובין קבלה לפקולטות נחשבות פחות. עד שנת 1985 נעשו ניסיונות לשנות את השיטה לבטל כליל את המעמד המועדף של מחוזות מסוימים, אך באופן כללי שיטה זו נותרה על כנה. הבעיה היא כמובן שהטמילים לא יכלו לקוות להמשיך לשמור על מעמדם הדומיננטי במערכת ההשכלה הגבוהה, לא עקב אפליה מכוונת, אלא בעיקר שעם התקדמות תהליך הפיתוח של כל המחוזות, הסטודנטים הסינהאלזים והמוסלמים הציבו תחרות קשה יותר ויותר למול הסטודנטים הטמילים. מה גם שהסטודנטים מגיאפנה החלו לעמוד מול תחרות מצד טמילים במחוזות המזרח – כמו בטיקלואה, מאנאר ואחרים, בנוסף לסטודנטים מורים/מאלאים, שהיו אז 7% מהאוכלוסיה הטמילית ונמצאים בתת-ייצוג באוניברסיטאות. גם ככה שיטה זו הקשתה מאוד על טמילים משכילים רבים, שראו במדיניות המכסות של הממשלה אפליה בוטה נגדם, ודחפה אותם לתמוך בתנועות ההתנגדות והבדלנות הטמיליות השונות. בעיקר הם הרגישו את המחסור היחסי – לעומת תור הזהב של שנות ה-60, אז טמילים הציפו את הפקולטות, מגמה שנקטעה בשיאה ובאופן בוטה בשנות ה-70 בעת שלטון ה-SLFP.²⁸⁶

²⁸⁶ K. M. De silva (1986), *Op cit.* p. 306-311

כבר ב-1977 הממשלה החלה בשיחות עם נציגי ה-TULF על כינון מועצות מקומיות בעלות סמכויות לפיתוח ובנייה ועל מנת לשלב את האוכלוסייה הרחבה בניהול עניינים מקומיים, כפי שהוצהר בקמפיין הבחירות של מפלגת ה-UNP.²⁸⁷ מההתחלה סבלו המגעים מחוסר אמון ופחדים הדדים – כל צד מפחד לעורר את זעם הקיצוניים במחנה שלו. חלקים בממשלה גם התנגדו באופן עקרוני לביזור של סמכויותיהם, שכללו ויתור על תקציבים, מינויים והשפעה מקומית רבה. הטמילים מצידם דרשו שלמועצות יהיו סמכויות נרחבות בנושא גיוס למשטרה, גביית מיסים, שיתף פעולה ביניהן ואפילו יכולת להתאגד. דרישה אחרונה זו בעיקר עוררו שוב את חששות הסינהאלזים מפני היפרדות.²⁸⁸ רק באוגוסט 1979 מונתה ועדה נשיאותית לעניין, שכללה 3 נציגים כל אחד משלושת הקבוצות האתניות הגדולות – ויושב ראש ממחוז קאנדי (הסינהאלזי). למעשה מטרת הוועדה הייתה רק לגבש את הפרטים במסגרת מדיניות שכבר הוחלט עליה – כאמור ביזור של השלטון המרכזי והקמת מועצות מקומיות, שיהיו אחראיות לניהול כל מחוז ופיתוחו ומינוי שר מקומי, שלו יינתנו סמכויות שליטה לממש את מדיניות הממשל המרכזי בנושאים שונים. באוגוסט 1980 נחקק "חוק מועצות הפיתוח", שזכה לתמיכה משמעותית ביותר מצד מפלגת השלטון. בניגוד למקרים קודמים, גם האופוזיציה לא הייתה מאורגנת כמעט להתנגד לחוק, מה גם שמפלגות השמאל עצמן (כולל ה-JVP) תמכו במדיניות של ביזור, למרות שהם לא השתתפו בוועדה הנשיאותית וגם לא היו להן נציגים בפרלמנט בעת ניסוח והצבעה על החוק. למרות זאת טמילים רבים ראו בחוק בבחינת "מעט מדי, מאוחר מדי". למעשה הזמן לא היה לצד המתונים בשני הצדדים, ובמיוחד בצד הטמילי, שכן הם הימרו על סמכותם ויוקרתם בניסיונות החוזרים ונשנים להגיע להסכמות עם הממשלה. לאורך זמן, עם התדרדרות המצב הביטחוני חוסר האמון הרקיע שחקים. לכך נלוו בעיות תקצוב של המועצות החדשות עקב גרעון תקציבי עמוק ואינפלציה גבוהה. הטמילים היותר מיליטנטיים ראו בכך הוכחה לחוסר המוכנות של הממשלה לבוא לקראתם ולקיים את התחייבויותיה, והמתונים שבטמילים החלו לאבד את שליטתם על הנעשה.

במצב עניינים זה הבחירות הראשונות למועצות המקומיות במסגרת החדשה, שהיו אמורות להעריך ביוני 1981 ולהוציא את המדינה לעתיד חדש וטוב יותר, היו למעשה אחד האירועים שדחפו את המדינה עוד יותר לעבר הסוף הבלתי נמנע:

כבר בתחילה נשמעו קולות מצד ארגונים מיליטנטיים שונים בקרב הטמילים נגד ההשתתפות בבחירות, כמעשה של כניעה והסכמה עם השלטון הפוליטי הקיים (בניגוד להקמת ישות פוליטית חדשה). למרות זאת ה-TULF החליטה להשתתף בבחירות למועצות המקומיות. ימים ספורים לפני הבחירות 3 שוטרים נורו במהלך עצרת פוליטית של המפלגה באי ג'אפנה. מתקפה זו נענתה בתגובה כואבת של המשטרה וכוחות מיליציה המסונפים לה: משרדי המפלגה נהרסו וארבעה אנשים נשלפו מבתיים והוכו למוות. למרות זאת המאורע שסימל יותר מכל את הקרע בין האוכלוסייה הטמילית בצפון ובין הממשלה וכוחות הביטחון (שרובם היו סינהאלזים-ראו הפרק הבא) היה דווקא שריפת הספרייה המרכזית של ג'אפנה ב-31 במאי 1981. הספרייה הייתה גאוות האוכלוסייה המקומית. היא הוקמה כבר בשנות ה-30 ועם השנים הפכה לאוסף הגדול והמגוון ביותר של כתבי יד, חלקם עתיקים ויחידים במינם הכתובים על קלפים ובמבוקים, כולם מההיסטוריה

²⁸⁷ ראו Bruce Matthews, "District development councils in Sri Lanka", *Asian Survey* 22 (Nov 1982), pp. 1117-1134

²⁸⁸ Howard Wriggins, "Sri Lanka: Negotiations in a Secessionist Conflict", in William Zartman, *Elusive peace: Negotiating an end to ethnic conflicts* (Washington, D.C.: Brookings Institution, 1995), pp. 38-40

העתיקה של הקהילה הטמילית בסרי לנקה. יותר מ-100,000 כתבי יד נשרפו. למעשה הייתה משמעות סמלית עמוקה: הוא הגביר את תחושת הרדיפה ובעיקר האינום שחשו טמילים רבים לזהותם וקיומם כקהילה תרבותית ייחודית, ורק הדגיש את תחושת הייחוד שלהם ואת התחושה שמורשתם ההיסטורית וקיומם אינם מתקבלים על ידי אוכלוסיית הרוב במדינה. ואכן האירועים כלל לא סוקרו בעיתונות הארצית, ובדיונים בפרלמנט אף נשמעו קריאות מצד נציגים סינהאלזים ש"אם הטמילים אינם מרוצים מהיחס לו הם זוכים בסרי לנקה, מדוע לא יעברו למולדתם האמיתית (הכוונה היא למדינת טאמיל-נאדו בדרום הודו)?".

האירועים הגבירו את פעילות הארגונים החמושים הטמילים כנגד כוחות הממשלה, ולמעשה מיצב את הצבא והמשטרה כמטרה העיקרית של ארגונים רדיקליים אלו במאבקם למען מדינה נפרדת. כך המשטרה ובעיקר הצבא "נגררו" אל תוך הסכסוך הקהילתי בעל כורחם, ותרמו להפיכתו לסכסוך צבאי מקיף. בנוסף החלו המורדים לזכות אט-אט בתמיכה הולכת וגדלה מצד האוכלוסייה המקומית, וכך יכלו לפעול בגלוי ובחופשיות רבה יותר, מבלי לחשוש מעדויות נגדם או מעונשו של החוק. למעשה הם החלו לפעול יותר ויותר בטקטיקות קלאסיות של גרילה, ששולבו במעשי אלימות גלויים ללא חשש מאמצעים חוקיים שיופעלו נגדם. בנוסף להגברת ביטחונם העצמי, הם החלו להפגין סוג של ארגון מרכזי. לפני כן ההתקפות היו בעיקר ספוראדיות ואקראיות, כנגד אישי שלטון או חברי כוחות הביטחון. לאחר 1981 (וביתר שאת לאחר מהומות 1983) ארגון אחד (הנמרים הטמילים – ראו פרק 3) החל להשתלט על זירת הפעילות הטמילית החוץ-פרלמנטארית, וליזום פעולות מאורגנות יותר הן כנגד חברי כוחות הביטחון או נציגים של מפלגת השלטון, אך גם כנגד אישים שנתפסו כ"מתונים" מדי, או כמשתפי פעולה עם השלטון המרכזי. ובאמת, לאור כל זאת כוחות הביטחון החלו לחוש מתוסכלים יותר לנוכח נועזות הפורעים שהלכה וגדלה, ולנוכח אי יכולתם לאסוף עדויות כנגדם על מנת להעמידם לדין. על כן גם הם עצמם החלו לפעול בשיטות אי-לגאליות על מנת לנסות ולאתר, לתפוס, לדכא, ולעיתים פשוט להעניש את מי שנחשדו בעיניהם בחברים במחתרת הטמילית וכתומכיהם. בכך הייתה רק התפתחות של תהליך שהחל כבר באמצע שנות ה-70, ובעיקר לאחר המהומות של 1977. שיטות אלו כמוכן רק גרמו לניכור רב יותר באוכלוסייה המקומית ולתמיכה גוברת במורדים, כמעין מעגל קסמים ידוע מראש.

תופעות אלו גרמו לזעם הולך וגובר בקרב האוכלוסייה הסינהאלזית בשאר המדינה שנאלצה להתמודד עם דיווחים על רציחות, מעשי שוד ומתקפות מורדים, בין אם כנגד כוחות המשטרה והצבא או בין חברי הארגונים הטמילים עצמם כחלק מאבקי הכוח בתקופה זו. בעיקר זעמו סינהאלזים רבים על הדו-פרצופיות הטמילית: מצד אחד חברים בפרלמנט ונציגים אף מחזיק בתואר ראש האופוזיציה (!), מצד שני יוזמים מעשי רצח וטרור ופועלים על מנת להיפרד מהמדינה ובכך להחלישה. ככל שהתחזקו הקיצוניים מקרב הטמילים, כך נחלשה ה-TULF כנציגה מהימנה של הטמילים בעיני שאר האוכלוסייה, ולמעשה גם בקרב קהל היעד שלה, שהפך להיות רדיקלי יותר ויותר. כך נשמטה הקרקע מתחת לרגליה, ותוך שנים מעטות רוב מנהיגיה יירצחו על היותם "מתונים" מדי או עקב האשמות בדבר שיתוף פעולה, או ייאצו להימלט על נפשם מחשש לגורל דומה.

משנת 1982 המדינה נכנסה למערבולת של מערכות בחירות, ובעיקר קמפינים רבים שתרמו להשאת המתחים האתניים על פני השטח, אך ללא התמודדות אמיתית איתם. כך באוקטובר 1982 נבחר הנשיא J.R. Jayewardene לכהונה שנייה ברציפות (בפעם הראשונה במדינה). הבחירות לפרלמנט היו אמורות להיערך שנה אחרי, אך בצעד שנוי במחלוקת הנשיא החליט לפנות למשאל עם בשאלה האם לקים את הבחירות, או להאריך

את כהונת הפרלמנט ב-6 שנים נוספות. ההסבר שניתן היה שניהול קמפיין בחירות נוסף יוביל להתפרצות מהומות אלימות שיפריעו לניהול תקין של החיים במדינה. למעשה הנשיא ידע שבבחירות חדשות יקשה עליו מאוד להשיג רוב של 2/3 בפרלמנט – רוב שהיה דרוש על מנת להכריז ולקיים מצב חירום. הכרזה על מצב חירום הייתה דרושה על מנת להתמודד עם המתחחר הטמילית שהלכה והתחזקה. במשאל עם אושרה הארכת הכהונה של הפרלמנט, למעט באזור הצפון – שם 91% מהבוחרים הצביעו כנגד ההצעה. למעשה במקרה זה הגיעו יותר בוחרים לקלפיות מאשר בבחירות לנשיאות! בנוסף לכך לא הייתה אפשרות לקיים למעשה מערכת בחירות ראווה לשמה, שכן קיצוניים טמילים איימו על נציגי ה-UNP לבל יגיעו לאזור ג'אפנה. בנוסף הם גם הפריעו ופיזרו עצרות בחירות של מפלגת ה-TULF עצמה, והשפילו את מנהיגה.

מהומות "יולי השחור" 1983

במצב זה אכן הוכרז מצב חירום במאי 1983 על איזור הצפון. מיואשים מאי היכולת להתמודד באפקטיביות עם מעשי הטרור ועם חוסר האמון במנהיגיהם המתונים של הטמילים להרגיע ולשלוט על הנעשה בשטח, הגיעה הממשלה והציבור הסינאלי למחצית השנייה של שנת 1983. ב-23 ביולי היה אמור להתכנס פורום כלל-לאומי רחב עם נציגי כל המפלגות, שהיה אמור לדון בכל הבעיות האתניות שעל הפרק. עם זאת בו בביום בו הוא היה אמור להתכנס, הקיצוניים מקרב הטמילים טרפו את כל הקלפים בצעד משלהם, שהוביל למהומות רחבות היקף בהיסטוריה של המדינה, במה שכונה "יולי השחור":

באותו יום הטמין ארגון "הנמרים הטמילים" מטען צד בנתיב של שיירה צבאית, ולאחר פיצוץ המטען מתחת לג'יפ המוביל תקפו המורדים בנשק אוטומטי וברימונים את החיילים שנסעו במשאית השנייה (בדומה לטקטיקה ששימשה רבות ארגוני טרור אחרים ברחבי העולם). סה"כ נהרגו בתקפה 15 חיילים סינאליים. הממשלה החליטה לקבור את החיילים בטקס סודי על מנת לא להביא למהומות בעת ההלוויה, אך שמועות החלו להיות נפוצות ברחבי המדינה על המתקפה. ביום שאחרי החלו מהומות בבירה קולומבו, כשהמון זועם החל לתקוף טמילים ברחוב (ללא קשר למצוא-גם טמילים הודים הותקפו, למרות שהם ברובם הצביעו עבור הממשלה ולא תמכו בהכרח בתנועת הבדלנות הטמילית), לשרוף חנויות ומפעלים בבעלות של טמילים (למרות שאלו העסיקו סינאליים רבים) ולתקוף ולהרוס בתים של טמילים. היו גם דיווחים על המון שהיה חמוש שרשימות בוחרים של כל שכונה, מה שהעלה סימני שאלה האם המהומות לא היו מכוונות למעשה על ידי גורמים בשלטון? חשוב לציין עם זאת שסינאליים רבים הגנו על שכניהם הטמילים, ורבים מהם נפצעו ונהרגו בעצמם בעת הניסיון לגונן על חבריהם. למרות שהממשלה הכריזה על מצב חירום בבירה, המשטרה לא הראתה שום יכולת או אפילו נכונות להתערב על מנת לאכוף אותו, גם במקרים בהם היה ברור שהתערבותה יכולה להציל חיים. רק ב-26 ביולי הצבא נקרא לעזור למשטרה, והוטל סגר כללי על העיר ועל אזורים שונים במדינה. סה"כ נהרגו במהומות 3000-400 אנשים, 25,000 נפצעו וכ-50,000 נותרו חסרי בית.²⁸⁹

²⁸⁹ הערכות אחרות מדברות על 100,000 שנהפכו לפליטים מכורה-ראו Amita Shastri, "Government Policies and the Ethnic Crisis in Sri Lanka," in Michael Brown and S. Ganguly (eds.) *Government Policies and Ethnic Relations in Asia and the Pacific* (Cambridge, MA: MIT Press, 1997), p. 153.

למהומות היו השלכות מרחיקות לכת על עתיד היחסים האתניים במדינה: קודם כל, המהומות עודדו הגירה המונית של טמילים מהבירה ומאזורים אחרים במדינה - צפונה, לאזורים המיושבים בטמילים. דבר זה נתן דחיפה עצומה בכוח אדם ותמיכה מוראלית לארגונים החמושים בצפון, ובעיקר ארגון "הנמרים הטמילים", שכן היא תרמה להומוגניות רבה יותר בשטחים בהם שלטו. בעקבות המהומות אלפים של בני נוער טמילים הצטרפו באופן פעיל למאבק האלים למען הקמת מדינה טמילית עצמאית, ויצרו למעשה שלד של כוח אדם לפעולות צבאיות רחבות היקף ומאורגנות.²⁹⁰ טמילים רבים החליטו לברוח להודו ולמדינות אחרות, וכך חיזקו מאוד את הקהילות הגולות של טמילים בקנדה, אוסטרליה, בריטניה, צרפת וארה"ב. כאמור גולים אלו מילאו תפקיד חשוב ככל שהסכסוך התפתח, בעיקר בהעלאת המודעות הבינ"ל למתרחש בסרי לנקה, בהפעלת לחץ על ממשלות וארגונים בינ"ל להתערב כנגד ממשלת סרילנקה ובדחיפת ארגוני המורדים להילחם ללא פשרות ולא לפתוח במשא ומתן עם ממשלת סרילנקה. למעשה הגולים הללו היו האלמנט הקיצוני ביותר של הטמילים, ואין ספק שרישומם של המהומות של יולי 1983 תרמו רבות לעמדתם זו.

המאורעות והאלימות הרחבה כנגד טמילים יצרה גם תרעומת בקרב הטמילים של דרום הודו, ובכך עירבה את הודו בסכסוך שעד עתה היה פנימי בעיקרו. מדינת טאמיל-נאדו החלה לתת מחסה, אימונים ותמיכה לוגיסטית ופוליטית למורדים, ובכך הקשתה על הצבא להגיב נגדם צבאית. בניסיונו לעשות כן, פינה הצבא בכוח את אזור החוף הצפוני מכל התושבים על מנת ליצור מעין "אזור צבאי סגור", שדרכו ניתן יהיה לשלוט על הגישה למיצר המפריד בין סרי-לנקה להודו. הסילוק של מאות אלפי התושבים מבתיהם רק יצר עוד התמרמרות בקרב האוכלוסייה המקומית, וסיפק עוד מאגר של מתנדבים לארגונים החמושים.²⁹¹

בתגובה למהומות הממשלה הכריזה בגלוי שמדיניות הפיוס שנוהלה עם ה-TULF נכשלה. ב-8 באוגוסט 1983 הפרלמנט העביר ברוב מוחץ את תיקון מספר 6 לחוקה: איסור השתתפות בבחירות של מפלגות או אישים הקוראים להפר את השלמות הטריטוריאלית של סרי-לנקה. נציגי ה-TULF בפרלמנט התנגדו לתיקון זה, וסירבו לשאת את שבועת הנאמנות הנדרשת מהם.²⁹² בעקבות כך הם סולקו מיד מהפרלמנט. כך הוסר הגורם הפרלמנטארי האחרון שייצג את האוכלוסייה הטמילית וכך מיתן קמעא את האיבה בין הצדדים, ומנקודה זו הדרך הייתה פתוחה לניהול הסכסוך באמצעים חוץ-פרלמנטאריים ואלימים.

בשלבים השונים של סכסוך זה ועד לסיומו (לפחות מבחינה צבאית) ב-2009 תעסוק עבודה זו בפרקים הבאים. אך לפני כן נדרש תיאור קצר של הצדדים הלוחמים: כוחות הביטחון מצד אחד וארגוני המורדים הטמילים בצד שני, בהתמקדות מיוחדת בארגון שצמח, בתהליך אלים ביותר, כגורם הדומיננטי בתנועה למען בדלנות והקמת מדינה טמילית עצמאית. שיטותיו ופעולותיו הם אלו שעיצבו למעשה באופן בלעדי כמעט את אופיו וכיוון התפתחותו של הסכסוך האלים בסרי-לנקה בשלושת העשורים האחרונים.

²⁹⁰ Sumantra Bose, (2007), *Op cit*, p. 28

²⁹¹ ראו Marshall R. Singer in Montville (1991), *Op cit*, p. 263

²⁹² לשם השוואה, ב-1972 הם כן הסכימו לשאת שבועת נאמנות לחוקה וגונו בשל כך, T. Sabaratnam, "Pirapaharan", Volume 1, <http://www.sangam.org/Sabaratnam/PirapaharanChap5.htm> chapter 5

חלק ג'- ארגונים

פרק 4: כוחות הביטחון של סרי לנקה

צבא סרילנקה – מצב מתנדבים לכוח לוחם

כשמדברים על ארגוני הביטחון הלאומיים של סרי לנקה, מקום מרכזי כמובן יש לתת לצבא, כארגון הצבאי הגדול ביותר במדינה. בתור שכזה הוא היה זה שהוביל במלחמה כנגד המורדים במהלך השנים הרבות של הסכסוך המזוין, והוא היה זה שהוביל והטמיע את השינויים הארגוניים, הלוגיסטיים והאסטרטגיים שהובילו את סרי לנקה לניצחון (וגם ספג את מירב הביקורת). אם צריך לתאר במשפט אחד את השינוי שעברה הפוליטיקה של סרי לנקה בעקבות הסכסוך הפנימי האלים, אין ספק שהוא יתייחס לשינוי העצום שעבר על הכוחות המזוינים הלאומיים. למעשה סיפור הסכסוך הוא בעיקר סיפור הפיכתו של הצבא ממיליציה טקסית וחסרת משמעות, לכוח גדול, מיומן ובעיקר – משפיע. בשנות ה-70 צבא סרי לנקה עדיין היה כוח חסר חשיבות אסטרטגית וצבאית כלשהי, שריד עלוב למה שהיה פעם כוח ביטחון קולוניאלי בעיצוב בריטי. כיום עם זאת הוא אחד הגורמים הפוליטיים החזקים והמרכזיים במדינה והוא מעורב רבות במהלכי השלטון, עד שלעיתים לא ברור האם הממשלה מסתמכת על הצבא (וכוחות הביטחון האחרים) לקיים את שלטונה או שלמעשה הצבא מנהל את המדינה באמצעות הפוליטיקאים. בכל מקרה ברור שהמרוויח הגדול ביותר מהסכסוך האתני בסרי לנקה הוא הצבא, שלמעשה נוצר תוך כדי הלחימה, התפתח והשתכלל עם כל כישלון, עד שכיום לאחר הניצחון על המורדים הוא נחשב לאחד הכוחות הצבאיים הגדולים והמוכשרים באזור ובעולם.

בעבר הקדום התקיימו בסרי לנקה ממלכות מפוארות, ובהתאם לכך הן קיימו מסורת צבאית מפוארת. הכיבוש הקולוניאלי של האי קטע מסורת זו ויצר אחרת במקומה. הבריטים בעיקר הכירו בצורך של כוח מקומי על מנת לקיים חוק וסדר, ואכן הם יצרו כוח רגלי שכזה (Ceylon Rifles) שבו שירתו בעיקר תושבים ממוצא מאלאי. היחידה פורקה ב-1873, אך הוקמה מחדש על בסיס התנדבותי ב-1881 ובה שירתו בעיקר מעמד הבורגרים האירופים. כמובן שהפיקוד היה בריטי ברובו המוחלט. כוח זה שינה את שמו ל- Ceylon

Defense Force (CDF) ב-1910 וצמח לשיא של 12,000 איש לאחר מלחמת העולם השנייה²⁹³.

באוקטובר 1949 הוקם הצבא הלאומי של ציילון, עובדה ששינתה מן היסוד את כל מערכי הפיקוד, השליטה והאימון, שכן לראשונה הוקם צבא מקומי תחת פיקוד מקומי לגמרי. שנה לאחר מכן הוקם חיל הים, וב-1951 התווסף לו חיל האוויר כצעיר מבין שלושת החילות. בעת קבלת העצמאות יש לציין שלא היה שום איום חיצוני על סרי לנקה. היחסים עם הודו (המעצמה האזורית היחידה למעשה) היו קורקטיים (מה גם שהודו רק זכתה זה מכבר בעצמאות בעצמה) ואילו בריטניה עדיין התחייבה להגן על מושבתה לשעבר בהסכם ביטחון

²⁹³ Donald Horowitz, *Coup theories and officers' motives: Sri Lanka in comparative perspective* (Princeton,

(: Princeton University Press, 1980), pp. 58-66

"The Armed Forces under British Rule"

<http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-13275.html>

והגנה מ-1947. עובדה זו יש בה להסביר את היכולת והחשיבות המוגבלת שיוחסה לכוח הצבאי הלאומי הזה, ואף את העובדה שבמסגרתו כלל לא היה קיים ארגון מודיעין כלשהו! בשנות ה-50 לכן הכוח מנה כ-3000 חיילים בלבד, ובעיקר עסק בשמירה על הסדר הפנימי לצד כוח המשטרה ובפיקוח על אזורי הגבול כנגד מהגרים לא חוקיים והברחות אל ומהודו. האירועים העיקריים בו הוא השתתף היו השביתה הכללית של 1953, המהומות ב-1956 וב-1958. כמובן שלצבא זה לא היה כלל ניסיון קרבי כלשהו, עובדה שפגעה בו מאוד בעת פרוץ ההתקוממות הנרחבת של נוער סינהאלאי ב-1971. בכל מקרה בתחילת שנות ה-60 כוחו הכללי של הצבא מנה כ-8000 חיילים – לשם השוואה כוח המשטרה באותה תקופה מנה כ-9000 איש.

גם המבנה וההרכב של הצבא הלאומי החדש נשען ברובו על דפוסי הגיוס והפיקוד שהיו רווחים בתקופה הבריטית, מה שיצר כמה בעיות ועיוותים מובנים בהרכב הצבא, בעיקר מבחינת האיזון האתני בתוכו. הבעיה העיקרית הייתה שקבוצות מיעוט היו מיוצגות בצורה מובהקת, בעיקר בשכבות העליונות של הצבא: למשל הנוצרים, שמהווים רק כ-8% אחוז מהאוכלוסייה, היוו באותה תקופה כ-50% מכלל שכבת הקצינים, ואת השאר הרכיבו טמילים ובורגרים. זאת בהתאם להתפתחות שתוארה כבר לפיה הבריטים העדיפו את המיעוט הטמילי בשירות הציבורי עקב פנייתו למוסדות להשכלה גבוהה כאמצעי לקידום חברתי. הטמילים גם היו נכונים יותר לפנות לבתי הספר הקתוליים (שפעלו נמרצות בקרבם), שם הם גם קיבלו חינוך גופני, בעוד מוסדות ההשכלה הבודהיסטים נשארו נאמנים למסורת הדתית הפציפיסטית שלהם. הבורגרים כאמור התאימו באופן מושלם לשירות צבאי בתור קצינים שכן מלכתחילה הם הפנימו בצורה הכי טובה את הערכים והדרישות של השלטון הקולוניאלי. הסינהאלאים לעומתם היו פחות מוכנים לשלוח את בניהם לצבא, מה גם שבעלי המעמד הגבוה ביו איכרים בעלי אדמה, שהעדיפו שבניהם ימשיכו לעבוד ולנהל את האחוזות המשפחתיות מאשר שילכו לצבא²⁹⁴.

כפי שצוין כבר, החל מ-1956 החל לעבור על סרי לנקה תהליך התחזקות של הזהות הסינהאלאית הבודהיסטית, שכוון כנגד שאר המיעוטים באי והעמדה המועדפת שלהם בכלכלה ובפוליטיקה של האי. כמובן שתהליך זה לא פסח על הצבא, בה לסינהאלאים כמעט ולא היה ייצוג בקרב הקצונה, בטח שלא הבכירה. במשטרה המצב היה טיפה מעודד יותר, אך רק במעט. הבעיה הוחמרה שכן מכיוון שהצבא הוקם זה מכבר, רוב הקצינים היו צעירים ולא היו קרובים כלל לגיל פרישה, ולא היו משרות פנויות שניתן היה לחלק. ב-1962 מתחים אלו הגיעו לשיאם, כשנחשף ניסיון להפיכה צבאית מצד הצבא:

בינואר אותה שנה כ-30 קצינים בכירים בצבא ובמשטרה נעצרו בחדש לארגון הפיכה נגד ממשלת ה-SLFP. התכנון של המארגנים היה להשתלט על נקודות מפתח בבירה, להכריז על מצב חירום ולעצור את כל הקצינים הבכירים של הצבא (בעיקר מפקדי החילות) בנוסף לפוליטיקאים בכירים. ניסיון ההפיכה נכשל מסיבות רבות, בראש ובראשונה עקב היעדרה של מסורת צבאית חזקה במדינה ובסיס כוח ואינטרסים מגובש ויעיל. בנוסף המסורת הדמוקרטית במדינה והשלטון הקולוניאלי רב השנים לא עודדו ביותר ניסיונות של הפיכה, למרות שפעולות חוץ-פרלמנטאריות אלימות אחרות כן היו נפוצות במדינה. רבים ניסו לקשור את ניסיון ההפיכה הזה לתהליך של חיזוק הזהות הסינהאלאית והבודהיסטית, שבעיקר הסתמכה על האוכלוסייה הכפרית הלא משכילה, שהועמדה למול המעמדות העירוניים, משכילים ועשירים, שהתרגלו למעמד מועדף

²⁹⁴ Donald Horowitz, *Op cit.*, pp 66-75

בחיים הפוליטיים של האי, ועתה נאלצו להתמודד עם רוב פרלמנטארי וחברתי תמידי ועוין.²⁹⁵ עם זאת אין להתעלם מהעובדה שהקצינים הקושרים לא זכו (ולא באמת ניסו) להשיג תמיכה פוליטית שכזו מקרב מעמדות אלו. למעשה מרגע היוודע העובדה שהקשר נחשף הם כלל לא פעלו, אלא המתינו למעצרים. יש בכך כדי להוכיח שהקשר היה מנת חלקם של מעטים בצבא ומעטים עוד יותר בציבור הכללי, שלא ראה בעין יפה התערבות בוטה שכזו בהליכים הדמוקרטיים במדינה, ובטח שלא מצד הצבא. דבר זה יש בו כדי להעיד על מקומו החברתי של הצבא. בניגוד למדינות אחרות בהן הוא נתפס כמגן האחרון של המשטר או של "הדמוקרטיה", בסרי לנקה של אותם שנים הוא נתפס כגורם מפריע ומתסיס, שיש לפקח עליו ולהרחיקו. קל לראות את השינוי שחל בעמדה זו. כיום לאחר הניצחון על המורדים, שעליו ניצח הצבא, הוא נתפס כ"מגן העם" וכמייצג האומה, ומבחינה זו הוא "הרוויח" מהניצחון אף יותר מהפוליטיקאים. ביטוי לתהליך זה ניתן הי לראות עוד בשנות ה-90 של המאה הקודמת, אז במספר מקרים הצבא נתבקש להתערב בסכסוכים בין סיעות של פוליטיקאים, וברובם המוחלט הוא עמד לצד הממשלה. אחת הסיבות לכך היא הקשרים האישיים בין קצינים בכירים לפוליטיקאים בכירים בשלטון וחוסר האוטונומיה של הצבא.²⁹⁶

מה שכן בלט לעין בניסיון ההפיכה היה, שרוב הקצינים המעורבים באו משכבת הקצונה השנייה, חלקם חיילים מקצועיים אך הרוב משורות כוח המתנדבים (מחילות הארטילריה) ובעיקר, רובם המוחלט היו נוצרים, עובדה שנוצלה עד תום על ידי הממשלה שניסתה לקדם את הזהות הבודהיסטית-לאומנית. בתוספת למעצר החשודים וחקיקת חוק שיאפשר החזקת חשודים בעבירה של ניסיון הפיכה לזמן ארוך, הוחלף גם המפקד העליון של הצבא (שבעצמו לא היה חלק מניסיון ההפיכה) באדם ממוצא סינהאלאי והודק הפיקוח על הצבא בכלל. יחידות רבות פורקו, התקציבים קוצצו ותוכניות אימונים בוטלו. בנוסף הוקם כוח מקביל כחלק מהמשטרה, שתפקידו היה לעסוק בביטחון פנים (אך הוא פורק ב-1970). בעיקר הממשלות הבאות נהיו חשדניות מאוד כלפי הצבא, והוא מודר עוד יותר מכל ההליכים הפוליטיים במדינה, תוך הכנסת שיקולים של פוליטיקה אישית לתוכו וחיסול האוטונומיה שלו. ראשו הוחלפו באנשי שלומם של הפוליטיקאים והממשלה אף פעלה להחדיר לשורותיו יותר ויותר חיילים וקצינים ממוצא סינהאלאי נמוך במקום הקצינים הקתולים השכבות הגבוהות של החברה ומבתי הספר היוקרתיים. תהליך זה היה למעשה תמונת ראי של הנעשה בחברה, ועיקרו השתלטות והתבססות של הקבוצה הסינהאלאית-בודהיסטית על כל מוקדי הכוח וההשפעה בחברה, ונדעו לו השפעות ארוכות טווח ושליטות בעשורים הבאים. ב-1966 נעשה ניסיון הפיכה נוסף שנכשל – ובו היו שותפים קצינים זוטרים, במקרה זה רובם היו סינהאלאים-בודהיסטים, שפעלו כנגד ממשלת ה-UNP שחזרה לשלטון. אם בעבר הגיוס לצבא נעשה על בסיס מקצועי, לאחר העצמאות ובעיקר לאחר 1956 הקריטריון הפך להיות דתי יותר ויותר, אזי מנקודה זו הקריטריון לגיוס וקידום קצינים הפך להיות פוליטי יותר ויותר. אט אט צנח ייצוגם של קבוצות המיעוטים בצבא לטובת קבוצת הרוב. בשנות ה-70 טמילים החלו להדיר רגליהם מהצבא, גם עקב מדיניות מכוונת של המשטר וגם בגלל שעם התרחבות הקרע בין טמילים וסינהאלאית, הצבא (והמשטרה) נתפסו כזרועות של השלטון המדכא ולכן השתייכות אליהם נתפסה כ"שיתוף פעולה". תהליך זה הגיע עד כדי כך שעם פרוץ הסכסוך הפנימי ב-1983 רק 5% מכלל החיילים היו ממוצא טמילי. לכן גם כשפרץ

²⁹⁵ P.K. Balachandran, "Significance of the abortive 1962 military coup", *DailyNews Online* (01.06.2006)

<http://www.dailynews.lk/2006/06/01/fea05.asp>

²⁹⁶ Burger, Angela S, "Changing Civil-Military Relations in Sri Lanka" *Asian Survey* 32(8) (August 1992), pp. 744-

הסכסוך הצבא לא שימש זירה להידברות ושיתוף פעולה, אלא לבש אופי סינהאלזי-בודהיסטי מובהק בהרכבו החברתי ואפילו בשפתו. בהפעלתו נגד האוכלוסייה הטמילית הוא זכה במופגן ליחס של צבא זר וכובש, ובמהלך הזמן החל אף להתנהג ככזה.²⁹⁷

כאמור בתחילת דרכן כוחות הביטחון של סרי לנקה היו קטנים בגודלם וחסרי משמעות מבחינה צבאית ופוליטית. בתחילת שנות ה-70 מצב זה החל להשתנות בהדרגה. המבחן הראשון שמולו עמד צבא המדינה היה ההתקוממות רחבת ההיקף של נוער ה-JVP שהוזכרה בפרקים הקודמים. כאמור למבחן זה הצבא היה כלל לא מוכן – הוא היה חסר בציוד, באימונים ובניסיון קרבי נגד התקוממות שכזו. עד כדי כך שהממשלה נאלצה לבקש את עזרת הודו ששלחה מסוקים וספינות לפטרל באזורי העימות. אמנם ההתקוממות דוכאה לבסוף אך במחיר כבד ותוך האשמות שהצבא הפעיל יחידות מוות והוציא להורג חשודים ללא משפט. למעשה את רוב הפעילות לבלימת המתקוממים ביצעה המשטרה, שהייתה גדולה ומאומנת יותר. לאחר שהשליטה חזרה לממשלה, פתאום התחוויר לה הצורך בהרחבת וחיזוק הצבא, ואכן החלה תקופה של רכישת ציוד מסיבי, בעיקר מבריה"מ ומסין אך גם מאוסטרליה, ארה"ב ואפילו ישראל. בנוסף הושם דגש על אימונים נגד מורדים ולוחמת גיוגל, יחידות הורחבו וציודם שופר. אלו היו צעדים ראשוניים בחיזוק הצבא והפיכתו לבסיס חשוב של כוח פוליטי.

בשנים אלה התמודד הצבא בעיקר עם מהומות אתניות ותקיפות של כנופיות נוער טמיליות בצפון ומזרח המדינה, אך במהרה הצבא ושאר שירותי הביטחון עמדו בפני מבחן חשוב נוסף, שנתן להם את הדחיפה הרצינית ביותר לקראת הפיכתו לאחד הגורמים הפוליטיים המשפיעים בסרי לנקה כיום – הסכסוך עם הארגונים הטמילים השונים החל מ-1983.

יש לזכור שבשנה זו מנה הצבא רק כ-12,000 חיילים, ועדיין היה מצויד בנשק ישן (בעיקר רובים לחיילי חי"ר) ולא מספק. בסוף העשור ועם תחילת המעורבות של כוח השלום ההודי כבר מנה צבא סרי לנקה 40,000 חיילים ותקציבו עמד על כ-5% מהת"ג הלאומי (בדומה לישראל). גם חילות האוויר והים הוגדלו מאוד והפכו לזרועות לחימה עצמאיות וחזקות. בנוסף הוקמה לראשונה יחידת קומנדו (ב-1986), הוקמה אקדמיה צבאית (1981) להכשרת צוערים והוזמנו מומחים זרים (בעיקר בריטים ואמריקאים ואפילו ישראלים) על מנת לאמן את היחידות החדשות.²⁹⁸ כל אלו נתמכו על ידי חיילים וקצינים מתנדבים מ"צבא המתנדבים של סרי לנקה" (שכיום מונים כ-50,000 איש). למרות זאת הוא עדיין התקשה רבות בהתמודדות עם המורדים הטמילי והיה זקוק לתמיכת המשטרה וכוחות פארא-צבאיים, שהואשמו כאמור בנקיטת אמצעים בלתי חוקיים כנגד האוכלוסייה המקומית, מה שפגע בדימויים של החיילים, הן בזירה הבינ"ל ובקרבת ארגונים לזכויות אדם, והן בקרב האוכלוסייה בסרי לנקה, בעיקר אלה הטמילים.

K. M. De-Silva, *Managing ethnic tensions in multi-ethnic societies* (Lanham, MD: University Press of America, ²⁹⁷ 1986), pp 268-271

Special Operations.com, "Sri Lanka-Special Operations and Counterterrorist Forces" (2000) ²⁹⁸
http://www.specialoperations.com/Foreign/Sri_Lanka/Default.htm

ב-1985 הוכנס שינוי ארגוני נוסף בממסד הביטחון, עם יצירת תפקיד של "מפקד כוחות ההגנה" (Chief of Defence staff). התפקיד נוצר על מנת למלא את הצורך בתיאום קרוב יותר בין זרועות הלחימה השונות ובין לבין כוחות המשטרה והמיליציות האזרחיות השונות. לשם כך נוסדה באותה שנה "פיקוד הכוחות המשולבים" (JOC- Joint Operations Command) הכוללת נציגים מכל שירותי הבטחון והמודיעין של סרי לנקה. בנוסף, מפקד כוחות ההגנה הוא בעל דרגה גבוהה יותר משלושת מפקדי הזרועות, אך אין לו סמכות פיקוד אופרטיבית עליהם. תפקידו הוא בעיקר קביעת אסטרטגית הפיתוח של הכוחות המזוינים בסרי לנקה (מה שקרוי בישראל "בניין הכוח") ותחת אחריותו ניתן למצוא גם פיקוח על שירותי המודיעין השונים. נושא התפקיד חייב להיות מפקד לשעבר של אחת מזרועות הלחימה, והוא ממונה ישירות על ידי הנשיא (שהוא המפקד העליון של הכוחות המזוינים) ומתפקד תחת מזכיר ההגנה. התפקיד עבר שינויים שונים בהגדרת סמכויותיו שעיקרם מתן סמכויות יתר בפיקוד והכוונת כוחות הביטחון, בעיקר ב-1999 לאחר הקמת המועצה לביטחון לאומי בסרי לנקה ועם ייסוד "מפקדת הכוחות המשולבים" (JOH- Joint Operations Headquarters). השינוי האחרון היה ב-2009, לאחר סיום המלחמה במורדים, כשבעל התפקיד קיבל סמכויות מוגברות לפקח על הצבא עם הקמת מבנה פיקודי מאוחד ומרכזי יותר שהחליף את מפקדת הכוחות המשולבים.²⁹⁹

לאורך הסכסוך הצבא נחל ניצחונות רבים וקצר הישגים מרשימים, אך גם ספג תבוסות ואבידות רבות, שלעיתים ערערו את ביטחון הציבור בו וביכולתו להגיע להכרעה צבאית. למעשה לאורך מרבית שנות ה-90 הצבא היה נתון בקרבות אינטנסיביים ובקמפינים צבאים שונים כנגד המורדים הטמילים, כשבכל הזמן הזה הצבא לא מצליח להגיע להישגים עקביים לאורך זמן. אי יכולתו "לספק את הסחורה" הביאה את המדינה להתנדנדות בין העדפת האופציה הצבאית לפתרון הסכסוך ובין האופציה של תהליך שלום והידברות. למרות זאת לאורך תקופת הלחימה הצבא צבר ניסיון חסר תקדים והפיק לקחים. על בסיסם הוחל, בזמן שהפסקת האש הייתה בתוקף, בארגון מחדש של הצבא והנחלת משטר אימונים אינטנסיבי ליחידות השונות עם חידוש הלחימה ב-2006 כבר עמד מול המורדים צבא גדול, מאומן, מצויד, בעל אתוס של לחימה ותודעה של מקצוענות ובעיקר- נחוש. בקצרה, שונה לחלוטין מהארגון הצבאי של השנים הקודמות. לביטחון העצמי הזה של הצבא היה על מה להתבסס:

לאחר הבחירות לנשיאות ב-2005, התחלפה כל ההנהגה של המדינה והממסד הצבאי. הנשיא החדש היה נחוש לחסל את המורדים, ולכן אין פלא שהצבא התחזק מאוד מבחינה פוליטית בתקופה זו. הנשיא החדש שמר לעצמו בין השאר את תיק ההגנה ובנוסף הוא מינה את אנשי שלומו, שהיו שותפים למדיניות חסרת הפשרות אותה הוא שאף להוביל והיו נאמנים לו לחלוטין. ראשון להם היה אחיו, שהוחזר מארה"ב ומונה למזכיר ההגנה (ששירת תחת הנשיא שמינה עצמו לשר ההגנה) לאחר שפרש מהצבא בשנת 1992. בנוסף לו הוחלט למנות קציני צבא משדרת הפיקוד הבינונית על בסיס של יכולת מוכחת בשדה הקרב, ולא על בסיס ותק. תקציב המשרד ההגנה (שאחראי על הצבא והמשטרה) הוגדל מאוד עד שב-2009 הוא הגיע ל-1.5 מיליארד

²⁹⁹ Sarath Kumara, "Sri Lankan government hands greater powers to Chief of Defence Staff", *world socialist Web* <http://www.wsws.org/articles/2009/jun2009/sril-j17.shtml> Site (17/6/2009)

דולר.³⁰⁰ אמנם דבר גרם לגירעון גדול ולצורך בהלוואות מהקהילה הבינלאומית, אך מעניין שעובדה זו לא ערעה את האמון בממשלה או בצבא, להיפך: מרבית האוכלוסייה הסינהאלזית התלכדה מאחורי הנשיא ומדיניותו ומאחורי הצבא. נדמה שבסדר העדיפויות הלאומי, לחימה במורדים וחסולם תפסה מקום ראשון לפני כל יעד אחר, ולכן הצבא (וכוחות הביטחון האחרים) היה המוסד החברתי המוערך ביותר. דבר זה גם התבטא בהיענות הגבוהה למבצעי הגיוס שנערכו בשנים אלו לעומת שנים עברו.

ההכרזה על פתיחת מבצעי גיוס רבים הייתה אחת הפעולות הראשונות של הנשיא דבר שאפשר את הגדלת הכוחות המזוינים מ-110,000 חיילים ליותר מ-350,000 ב-2009.³⁰¹ בנוסף הצבא למעשה קיבל את כל הציוד הצבאי שנדרש לו על מנת לנהל קמפיין נרחב נגד המורדים. ואכן, ב-2009 חוסל ארגון "הנמרים הטמילים". הישג זה היה נקודת השיא בתהליך התפתחות שהחל כבר בקרבות נגד הנערים הבודהיסטים ב-1971, ועיקרו היווצרות של כוח צבאי גדול, מאומן, בעל ניסיון קרבי עשיר ובעל תודעה מקצועית והכרה פוליטית מגובשת. עדות לכך ניתן לראות לאחרונה פרשיית מעצרו בין הנשיא רג'אפאקסה לבין המועמד לנשיאות, הגנרל סאראת' פונסקה (Sareth Fonseka), שהיה אחראי על הנהגת הצבא בשלב האחרון של הסכסוך. כיום, לאחר חיסול המורדים על ידי הצבא, עולים חששות מחודשים מפני השתלטות הצבא על מוקדי הכוח במדינה, ומתנהל מאבק סמוי על הנהגת המדינה – בין הצבא שניצח על חיסול המורדים, ובין הפוליטיקאים האזרחים, שתמכו בו ונתנו לו את חופש הפעולה הבלתי מוגבל לעשות כן.

כוח המשטרה של סרי לנקה והמיליציות הפארא-צבאיות

את תחילתו הרשמית של כוח המשטרה הלאומי בסרי לנקה מקובל למנות ב-1866, אז מינו הבריטים קצין משטרה מקצועי (שהובא במיוחד מהודו) לתפקיד של מפקח כללי. מעתה כוח המשטרה אכן אורגן על בסיס ארצי ומקצועי. עד אז מונו רק כמה סמלים מקומיים שתפקידם היה לפטרל, בעיקר בערים הגדולות. בתקופת השלטון ההולנדי משימות ביטחון בכלל היו נתונות בידי הכוח הצבאי הזר. ב-1805 הבריטים קבעו את המשימות של כוחות המשטרה באי – ועיקרם הגנה על ביטחונם, שלמותם ורווחתם של תושבי האי. בתקופה זו נוצר מעמד הסמלים (לפי המודל הבריטי המקובל) והאי חולק לכ-15 מחוזות שונים.³⁰²

דפוסי הגיוס של המשטרה בשנים לפני ואחרי העצמאות היו דומים ברובם לאלו של הצבא. לפני העצמאות הבריטים סמכו בעיקר על שוטרים ממוצא מאלאי, בעוד שבשורות הקצינים היה כמובן הייצוג המסורתי לטמילים ובורגרים ממוצא גבוה. מעניין לציין שבשורות המשטרה כיהנו יותר סינהאלזים בדרגות הקצונה הגבוהות מאשר במשטרה. אלו היו בעיקר נוצרים ממעמד גבוה, ובודהיסטים כמעט ולא היו בנמצא, כנראה עקב הזיכרון של המהומות האלימות ב-1915.³⁰³

³⁰⁰ (Asian Development bank, "Sri Lanka: Economic and political Update" (13.09.2007

http://www.adb.org/documents/economic_updates/sri/in236-07.pdf

³⁰¹ Asia News, "Sri Lanka to increase defence spending to US\$ 1.74 billion this year" (7/17/2009)

[http://www.asianews.it/news-en/Sri-Lanka-to-increase-defence-spending-to-US\\$-1.74-billion-this-year-15816.html](http://www.asianews.it/news-en/Sri-Lanka-to-increase-defence-spending-to-US$-1.74-billion-this-year-15816.html)

³⁰² Sri Lanka Police Service, "Police History" (14/2/2011)

<http://www.police.lk/divisions/history.asp>

Donald Horowitz, *Op cit*, pp.55-56.

שלא בדומה לצבא, כוח המשטרה היה מפותח יותר מבחינה מקצועית בשנים הראשונות לאחר קבלת העצמאות, למרות שהוא היה רק במעט גדול יותר מכוחות הצבא. בדומה להם, מבחנה העיקרי של המשטרה הלאומית היה ההתקוממות של 1971. בשנה זו הצבא מנה כ-9000 שוטרים, והוא היה מאורגן לפי 3 אזורים: צפון, מזרח ודרום (הבירה קולומבו נחשבה מחוז נפרד). בכל אזור כזה הייתה חלוקה נוספת למחלקות, מחוזות ותחנות יחידות. המהומות של 1971 תפסו את המשטרה לא מוכנה, בייחוד לאור העובדה שהמטרות העיקריות לתקיפות של המתקוממים היו תחנות משטרה בכל רחבי האי. למרות שלבסוף המרידה דוכאה (ראו הפרקים הקודמים) אירועים אלו הבהירו את הצורך בכוח משטרה חצי צבאי שיהיה מאומן ויוכל להגיב במהירות במקרה הצורך. אין זה מקרה שהקמתם הגיעה עם התגברות התסיסה הטמילית בצפון המדינה לקראת סוף שנות ה-70. המשטרה לא הצליחה להתמודד עם מעשי הפשע וההפחדה של כנופיות הנוער הטמילי, ובתסכולה אף גרמה להתרחבות הקרע בין המילים ומוסדות המדינה. ב-1977 המשטרה כלל לא הצליחה להשתלט על ההתפרעויות והסדר שב על כנו רק לאחר התערבות הצבא ושוב ב-1981 היה לה תפקיד שלילי ביותר בהצתת המהומות. הצרכים החדשים הובילו ב-1983 להקמתו של כוח המשימה המשטרתי (Police task force). כוח זה הורכב משוטרים רגילים שאומנו בידי מומחים בריטיים וישראלים בשיטות נגד-טרור ובעיקר לוחמת חי"ר אורבנית ולוחמת גיוגל. הכוח היה, ועדיין, חוד החנית של המשטרה בלחימתה במורדים בעיקר בשנים הראשונות של הסכסוך עד להתערבות ההודית בסכסוך, אז הוא מנה כ-1000 חיילים. אם זאת היה לו גם תפקיד משמעותי ביותר בשלבים האחרונים של הסכסוך, אז הוא פעל בתיאום עם הצבא כיחידת חי"ר לכל דבר, במידה רובה במודל דומה לזה של כוחות משמר הגבול הישראליים. בתור כוח משטרה לכוחות המשימה היו סמכויות מעצר ועיכוב נרחבות ולכן בעקבות מקרי היעלמות והוצאות להורג ללא משפט של עצירים האצבעות המאשימות הופנו כלפי כוחות המשימה הללו.³⁰⁴ כיום מונים הכוחות כ-6000 שוטרים המחולקים ל-7 מחלקות, והם אחראים לא רק על לחימה בטרור אלא גם על הגנת מתקנים אסטרטגיים ואפילו על הגנה על הנשיא ונכבדים אחרים.³⁰⁵

בנוסף לכוחות אלו יש לציין את הקמתה של מיליציה נוספת המורכבת מכוחות מקומיים מתנדבים (Home Guard). כוח זה נועד לארגן הגנות אזרחיות על כרפים ועיירות מפני מתקפות של המורדים הטמילים ועל מנת לשחרר כוחות צבא לוחמים למשימות תקיפה. הכוח (הקרוי גם CDF-civil Defense Force) הוקם לראשונה ב-1985 כשבכל כפר נבחרו גברים (לרוב סינהאלזים) בריאים שלהם ניתן נשק כשהפיקוד אורגן על ידי תחנת המשטרה המחוזית וההכשרה הבסיסית בשימוש בנשק ניתנת על ידי הצבא. בעשור הראשון לסכסוך כוחות אלו כלל לא מאומנים והמשמעת שלהם הייתה רופפת מאוד. נפוצו דיווחים על מעשי נקם שלהם בטמילים חפים מפשע ורציחות. כל זאת לא מנע את הגדלתו ההדרגתית של הכוח לאורך השנים.³⁰⁶ ב-2007 המיליציה הוכנסה תחת הסמכות משרד ההגנה – המחלקה להגנה אזרחית ומספרה הוגדל. כיום היא מונה כ-35,000 מתנדבים שבעיקר משמשים לאיוש מחסומי דרכים, פטרולים בכפרים ובערים וכדומה.

³⁰⁴ US Department of State, Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor, "Sri Lanka" (28/2/2005)

<http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2004/41744.htm>

³⁰⁵ Sri Lanka Air Force, "Special task force" (2011)

<http://www.ranjanwijeratnefoundation.org.lk/special-task-force.html>

³⁰⁶ Country Listing, "Sri Lanka- The Home Guard" (Data as of October 1988)

<http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-13290.html>

פרק 5: הארגונים המיליטנטיים הטמילים

ה-LTTE – "נמרי השחרור של טאמיל אילאם": פרופיל ארגוני ואידיאולוגי

כפי שתואר מוקדם יותר, שנות ה-70 היו סוערות מאוד בהיסטוריה של סרי לנקה. התקוממות רחבת היקף של נוער סינהאלזי, ניסוח חוקה חדשה למדינה, משבר כלכלי חריף וצמיחת פערים חברתיים ועוד³⁰⁷. אחת מההתפתחויות המכריעות ביותר בתקופה זו הייתה צמיחתה של תודעה לאומית טמילית מגובשת, ועל בסיסה הופיעה דרישה לקיום פוליטי נפרד לטמילים בשטחי "המולדת ההיסטורית" שלהם. כפי שראינו עם דרישה זו לבדה ניתן אולי היה להתמודד בדרכם פוליטיות שונות, אך היא לא נשארה בתחום הפוליטי בלבד אלא גלשה לפעולה אקטיבית ואלימה, תודות לארגונים רבים שהוקמו באותה תקופה למטרה זו. הרקע הפוליטי והחברתי בצפון סרי לנקה היווה קרקע פורייה למשיכה של צעירים לקבוצות ואידיאולוגיות אלימות, וביחד עם המצע הרעיוני שסיפקה התודעה הלאומית החדשה, יצרו אלו שילוב קטלני. אין להתפלא אם כן שבעשור זה צמחו לא פחות מ-30 "ארגוני שחרור" שונים, רובם כמובן נעלמו עם הזמן עקב השתלבות בקבוצות אחרות, מצע אידיאולוגי לוקה בחסר או חיסול פעיליהם. בשנות ה-80 נותרו רק כ-5 ארגונים בעלי חשיבות כלשהי למאבק של הטמילים בממשלה, אך בסוף העשור רק ארגון אחד נותר כמייצג הבלעדי של זכויות הטמילים בסרי לנקה. כיצד נוצר מצב זה? כיצד צמח ארגון גרילה קטן, שבתחילת דרכו מנה פחות מ-30 חברים, לאחד מארגוני הטרור הגדולים, המתקדמים, המאורגנים והחזקים בעולם? ויותר מכך, כיצד לאחר שהגיע לעמדה כזו, הובס באופן נחרץ כל כך, ונעלם כלא היה?

הקמת "הנמרים הטמילים":

ניתן לאתר את מקורות הארגון כבר בתנועה של סטודנטים טמילים נגד מדיניות הקבלה לאוניברסיטאות של תחילת שנות ה-70. בתנועה זו התרכזו כל האנרגיות הלאומיות והתסכול שחוה הנוער הטמילי אותה תקופה. במאי 1972 הוקם ארגון "הנמרים הטמילים החדשים" (Tamil New Tigers). הוא הוקם על ידי נער צעיר בן 17 בשם Velupillai Prabhakaran, ששאף להפכו לחוד החנית במאבק למען עצמאות הטמילים. הקבוצה כללה כמה נערים צעירים, שבין השאר זרקו פצצות בקרנבלים ואסיפות פוליטיות וריססו סיסמאות על בתי ספר כנגד הממשלה וכנגד "בוגדים" מקרב הטמילים. מאוחר יותר המשיך הארגון בביצוע של מתקפות על תחנות משטרה וחטיפה של אישם החשודים ב"שיתוף פעולה". לאחר ששמו נודע למשטרה, הוא נאלץ לברוח לעיר מדרס, בירתה של מדינת טמיל-נאדו בדרום הודו, שם יש רבים הסוברים שהוא קיבל אימון צבאי בסיסי על ידי שירותי המודיעין ההודי (שבאותה תקופה תמכה במורדים). לאחר שחזר לסרי-לנקה ביצע את פעולתו המפורסמת ביותר: ההתנקשות בראש העיר של ג'אפנה, במה שלמעשה הייתה פעולת ההתנקשות הפוליטית הראשונה של טמילים בסכסוך נגד הממשלה. פעולה זו גררה תגובה אלימה של כוחות הביטחון על תגובה זו

³⁰⁷ Amita Shastri, "Government Policies and the Ethnic Crisis in Sri Lanka," in Michael Brown and S. Ganguly (eds.) *Government Policies and Ethnic Relations in Asia and the Pacific* (Cambridge, MA: MIT Press, 1997), pp. 150-151.

ואמצעי הביטחון השונים שהופעלו נגד הטמילים באותה תקופה³⁰⁸ ודחפה את האוכלוסייה לזרועות המיליטנטים.

בשלב זה פרבהקאראן החליט להפוך את הקבוצה לארגון גרילה לכל דבר. במאי 1976 הוא שינה את שמו ל "נמרי השחרור של טאמיל אילאם" (Liberation Tigers of Tamil Eelam). "אילאם" בטמילית משמעה "מולדת", ואילו הנמר הוא רמז לסמלים של ממלכת Chola הקדומה בדרום הודו, והוא אמור לשמש ניגוד ל"אריה", שהוא הסמל הקדום של העם הסינהאלזי³⁰⁹. בתחילת דרכו פרבהקאראן אימן בעצמו את חברי הארגון המעטים באמצעות מספר זעום של אקדחים שנקנו, תוך שהוא שואב השראה ממערבונים אמריקאיים וסרטי מלחמה שונים (למשל רמבו היה סרט פופולארי בקרב המגויסים המאוחרים של הארגון). רק בשלבים מאוחרים יותר הוא האציל סמכות זו לסגניו המנוסים יותר.

בתחילת שנות ה-80 הודו החלה להיות מעורבת יותר ויותר במאבק בין הטמילים לממשלת סרי לנקה. כוחות הביטחון של הודו, ובעיקר שירות המודיעין שלה, החלו לתמוך בקבוצות הטמיליות השונות במתן אימונים ותמיכה לוגיסטית וכלכלית בעיקר, בעוד הודו הרשמית מכחישה כל מעורבות. למעשה "הנמרים הטמילים" היו הארגון האחרון שזכה לתמיכה צבאית מצד הודו³¹⁰, וכפי שנראה מאוחר יותר ארגונים אחרים הועדפו על פניו מסיבות אידיאולוגיות ופרקטיות. כיצד אם כן הוא הצליח לגבור על כל הארגונים האחרים ולהפוך לנציג הבלעדי למעשה של העם הטמילי בסרי-לנקה? על מנת להבין תהליך זה, יש קודם כל צורך לבחון את צורת הארגון ושיטות הפעולה, את האישיות של מנהיגו הבלתי מעורער וכמובן את טיבה המדויק של "האידיאולוגיה המהפכנית" שלו:

המנהיג: לא הרבה ידוע על מייסד ומנהיג הארגון Velippillai Prabhakaran, שכן מגיל צעיר מאוד הוא הוביל את המאבק הטמילי לעצמאות ועל כן חי כל חייו במחתרת, ולא הרבה להתראיין או להופיע בציבור. הוא נולד ב 26 בנובמבר 1954, בכפר דייגים קטן מחוץ לעיר ג'אפנה בצפון סרי-לנקה כבן לפקיד ממשלתי וכצעיר מבין ארבעה אחים. משפחתו הייתה שייכת לקסטה הנמוכה בחברה הטמילית, מה שייתכן וגרם לרגשי נחיתות אצל פרבהקאראן למול הקסטות הגבוהות יותר בחברה הטמילית כמו גם למול הרוב הסינהאלזי במדינה. הוא היה תלמיד ביישן שהרבה לקרוא. מגיל צעיר מאוד הוא התקומם על היחס המפלה לו לדעתו זכו הטמילים מצד הממשלה, ועל כן הוא החל להיות מעורב בפוליטיקה המקומית כשהשתתף בעצרות בחירות ובכינוסים, ואף החל ללמוד אומנויות לחימה שונות. בתור ילד שנולד בקסטה נמוכה בכפר שהיה מוקד להברחות בצפון, הוא למד על בשרו מהי גזענות ואת הדיכוי והשרירותיות של קציני המשטרה הסינהאלזים שנשלחו מהדרום להילחם בהברחות. כאמור כבר בגיל 18 הוא הקים ועמד בראש ארגון ה-TNT, ולמעשה מאז ועד מותו הקדיש את כל חייו למאבק למען עצמאות הטמילים בסרי-לנקה. חייו קשורים קשר בל יינתק לסיפור הסכסוך כולו, ולא פלא שרק עם מותו יכלה ממשלת סרי-לנקה להכריז בביטחון על ניצחונה.

K T Rajasingham, "Sri Lanka: The Untold Story Chapter 26: When conflict turns to terror", *Asia Times*³⁰⁸
<http://www.atimes.com/ind-pak/DB09Df02.html> (9/2/2002)

N. Manoharan, "Semiotics of Terrorism: A 'Symbolic' Understanding of the LTTE", *Institute of Peace & Conflict*³⁰⁹
<http://www.ipcs.org/article/terrorism-in-sri-lanka/semiotics-of-terrorism-a-symbolic-Studies> (16/1/2007)
[understanding-of-the-ltte-2189.html](http://www.atimes.com/ind-pak/understanding-of-the-ltte-2189.html)

K T Rajasingham, "Sri Lanka: The Untold Story Chapter 30: Whirlpool of violence", *Asia Times*³¹⁰
<http://www.atimes.com/ind-pak/DC09Df04.html> (9/3/2002)

למרות שהוא נודע כתלמיד בינוני, כבר מגיל צעיר בלטה חיבתו לספרים, ובעיקר לספרי היסטוריה וביוגרפיות. כך הוא התוודע לחייהם של אלכסנדר הגדול ונפוליאון, אך הוא גם העריץ דמויות שנויות יותר במחלוקת כמו Subash Chandra Bose (שלחם למען עצמאות הודו ותמך בנאצים), Bhagat Singh (גם כן לחם למען עצמאות הודו, נודע בשאיפתו להיות מרטיר הודי. הוא הוצא להורג על ידי הבריטים לאחר שהתנקש בקצין משטרה בריטי) ואפילו היטלר.

כבר מילדות הוא היה מחויב לגמרי לרעיון של לאומנות טמילית והקמת מדינה עצמאית להם בשטחי הצפון ומזרח המדינה. הוא התנגד לרעיון שניתן להגיע להישגים דרך השתתפות בפוליטיקה הכלל-ארצית, אלא רק באמצעות שימוש באלימות ובכוח וע"י הקרבה אישית (ראו ראיון נדיר עימו בתחילת דרכו³¹¹).

תחת הנהגתו התפשט פולחן מנהיגות בקרב כל חברי הארגון. פרבהאקאראן זכה למעמד של חצי-אל, וכל הלוחמים נשבעו לו אמונים באופן אישי. בתור מנהיג הארגון פרבהאקאראן שאף לשלוט לא רק בלוחמים דרך משמעת ברזל, אלא גם בכל היבט של המאבק הלאומי הטמילי – לשם כך הוא חיסל והשתיק את כל הקולות המתונים שבקרב הטמילים, שכן סבר שהמאבק יהיה אפקטיבי רק אם יושמע קול אחד. הוא סבר שריבוי קולות במחנה הטמילי יכול להוביל לחילוקי דעות ולרפיון בקרב הלוחמים. בגישה זו ניתן לראות מעין השפעה המרקסיזם על תנועות לאומיות שונות ברחבי העולם וה-LTTE בפרט. גישה שהתבטאה גם בטובת פולחן אישיות נרחב והמוכר ממקומות שונים בהיסטוריה³¹². אם זאת במקרה הזה נדמה שיש לייחס אותה יותר לאישיות הכריזמטית אך נטולת הפשרות ותכונותיו המיוחדות של פרבהאקאראן עצמו, מאשר לאיזושהי אידיאולוגיה סדורה. תמונות של המנהיג בכל פינה והפצת נאומיו בקרב לוחמים ובשטח תחת שליטת ה-LTTE, שירים המהללים את המטרה ואת ההקרבה האולטימטיבית, כמו גם שיעורי אינדוקטרינציה המהללים את ההיסטוריה הטמילית המפוארת ומתארים את האויב (הרוב הסינהאלזי) כחבורה של רוצחים, אנסים וגנבים לא היו מחוזה נדיר משנות ה-80 ואילך באזור צפון המדינה. בנוסף פרבהאקאראן הקפיד להצטלם עם הלוחמים הצעירים במצבים יום-יומיים במחנות האימונים, בחדר האוכל ובתרגילי קרב. הוא הקפיד לכנות את הלוחמים של הארגון כ"גורים", והם כינו אותו Thambi (שמשמעו בטמילית "אח קטן"). כל אלו תרמו לחיזוק הנאמנות ותחושת הקרבה של הלוחמים למנהיג מצד אחד, ולחיזוק תדמית המנהיג המושלם אך הנגיש והעממי מצד שני. בהופעותיו המעטות בראיונות לתקשורת הוא הופיע תמיד לבוש מדים ועם אקדח, כמנהג מנהיגים אחרים של תנועות שחרור לאומיות, שרצו ליצור לעצמם הילה של "קרבות". עם זאת הוא בעצמו לא היה מהפכן כדוגמת צ'ה גווארה ואחרים, אלא באמת ראה עצמו כלוחם חופש. חלומו היחיד היה ליצור מדינה לטמילים במה שהוא סבר היא המולדת שלהם - השטח הצפוני והמזרחי של סרי-לנקה. לשם כך כל האמצעים היו כשרים. הוא לא שאף ליצור סדר חברתי-עולמי חדש, או להנחיל איזושהי תפיסת עולם אידיאולוגית—ערכית בתוך המדינה החדשה (מעבר לסיסמאות הריקות בדבר סוציאליזם ו"דמוקרטיה של העם" או הנחלת המורשת הטמילית והערכים "הקדומים" של הממלכות הטמיליות

³¹¹ The Hindu, "Making of a militant leader-Part II (September 1986)"

<http://www.hindu.com/nic/prabakaran-interview2.htm>

³¹² Shyam Tekwani, "The Man Who Destroyed Eelam", *Tehelka Magazine* (23/5/2009)

http://tehelka.com/story_main41.asp?filename=Ne230509coverstory.asp

המפוארות³¹³. ולמרות שלאחר מכן שיטות הגרילה שהארגון עליו הוא פיקד פיתח ושכלל אומצו על ידי תנועות אסלאמיות ומרקסיסטיות ברחבי העולם וכיום הם מזוהות בעיקר עם האסלאם הקיצוני ועם התנגדות לסדר העולמי הקיים³¹⁴, במקור הם פותחו על ידי תנועה חילונית במהותה וכחלק ממאבק לאומי נטול כוונות אידיאולוגיות ספציפיות או השלכות מכוונות על הסדר הבינ"ל הקיים³¹⁵. להיפך, בניגוד לתנועות כמו אל-קעידה למשל, תנועת ה"נמרים הטמילים" שאפה להצטרף לסדר העולמי הקיים על בסיס ארגון לאומי, בדומה לתנועות הלאומיות של המאה ה-18 באירופה ואפילו בדומה לתנועה הציונית (או להבדיל, זו של אש"ף). ה"נמרים הטמילים" לא שאפו לקדם השקפת עולם ייחודית קוסמולוגית-אידיאולוגית או דתית, למעט זו הלאומית. הם גם לא שאפו להרוס או "לתקן" את המדינה הקיימת (סרי-לנקה) או להקים ישות על-לאומית חדשה. ייתכן שדבר זה היה בעוכריהם, שכן את רוב מאמציהם הם השקיעו בהפעלת אלימות על מנת להשיג את המטרה של הקמת מדינה ובמאמצים להשתלט ולשמור על שטח רב ככל שניתן (שעליו אמורה הייתה לקום אותה המדינה), תוך השקעת מאמצים פחותים ביצירת תדמית אידיאולוגית ספציפית לאותה מדינה עתידית או בשיווי נופך אידיאולוגי חוצה הגדרות לאומיות לתנועתם, דבר שאולי היה מעניק להם תמיכה בינלאומית רחבה יותר.

כפי שצוין קודם, כל טירון של הארגון נאלץ לשאת שבועת נאמנות למנהיג. נאמנות לו נתפסה כזהה לנאמנות למטרה – ושתיהן חייבו מחויבות מוחלטת, אפילו במחיר של מוות. המנהיג זוהה עם הארגון, והארגון היה למעשה נציג הלגיטימי היחיד של שאיפות הטמילים. למען חיזוק הדבקות במטרה הונהגה משמעת ברזל בארגון: שתייה והימורים ושאר "חטאים" נאסרו תחת איום של מוות. כמו כן נאסר על לוחמים לקיים יחסי אישות ונישואין במשך 5 השנים הראשונות לגיוסם, על מנת שלא יפתחו מחויבויות שיאפילו על דבקותם במטרה (למרות שפרבהאקאראן עצמו נישא בשנת 1984, וכך גם חלק מעוזריו). לשם כך כל לוחם קיבל שם חדש – המבטא את הצטרפותו למאבק ושעל פיו הוא היה מוכר ותחתיו הוא נקבר. אמצעים אלו גם כוונו במכוון כדי ליצור לארגון תדמית נקייה וישרה של "מגן וצבא העם" על מנת להשיג את אמון האוכלוסייה המקומית.

מרבית הלוחמים היו ילדים או נערים צעירים (חלקם נחטפו מבתייהם בגיל צעיר), ולכן כמעט ולא היה להם קשר עם משפחותיהם. לעיתים גם הוקפד על רוטציה של קבוצות לוחמים בין אזורים על מנת לא ליצור הזדהות גדולה מדי ל"מחוז הלחימה" ולשמור על ערנות הלוחמים מבחינה צבאית. כמובן ששיטה זו פגעה ביכולת הכרת השטח של הארגון, שהיא אחת מהיתרונות הבולטים של כל ארגון גרילה. לבסוף, כל לוחם קיבל גלולת ציאניד שתלויה כשרשרת על צווארו, ואותה היה עליה לבלוע במקרה של חשש לנפילה בשבי. זאת על מנת לא לתת לאויב ניצחון תעמולתי ויותר חשוב – שלא לגלות שום מידע על הארגון. כל

³¹³ The Hindu, "Making of a militant leader-Part II"

<http://www.hindu.com/nic/prabakaran-interview2.htm>

ו- Bryan Pfaffenberger, "Ethnic conflict and youth insurgency in Sri Lanka: The social origins of Tamil separatism" in Joseph V. Montville (Ed.) *Conflict and peacemaking in multiethnic societies* (New York : Lexington Books, 1991) pp. 255-256

³¹⁴ Mia Bloom, "What the Tigers Taught Al-Qaeda", *Washington Post* (24/5/2009)

<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/05/22/AR2009052202033.html>

³¹⁵ "Al-Qaeda follows LTTE text book on terror faithfully", *Asian Tribune* (12.02.2007)

<http://www.asiantribune.com/index.php?q=node/4518>

מקרה של התאבדות כזו הופך במהרה בקרב שאר הלוחמים כמעשה גבורה הרואי שיש לחקותו.³¹⁶ למעשה כמעט כל מקרה גבורה שהתרחש הופך מיד בין לוחמי הארגון על מנת לחזק את הערך של הקרבה ותחושת "חברים לנשק", ושבזמנה ניתן היה לדרוש מכל לוחם להקריב את חייו למען הכלל. הלוחם שנהרג בעת הגנה על חבריו קודם לדרגת "קדוש" עם פולחן טקסי לזכרו ולעיתים אף מקדש קטן. הכינוי ללוחם שנפל הוא Mavirar (שבמידות מסוימות אינו שונה כלל מקונספט ה"מרטיר" המוסלמי-ראו Roberts:2005). כמובן שהמקרים בהם לוחמים לא השתמשו בגלולה והעדיפו לזרוק אותה ולהילקח בשבי לא הוזכרו כלל. על ידי שיטות אלו וקירבתו האישית שלו לשאר בכירי הארגון, הצליח פרבהאקאראן לשלוט באופן מלא בכל הנעשה בארגון. כך, כל ההחלטות שהתקבלו על מתקפות ופעולות צבאיות או פוליטיות היו בסמכותו הבלעדית, וכל כיוון שאליו פנה הארגון – נבע מניתוח המצב האסטרטגי כפי שנעשה במוחו של פרבהאקאראן. למרות שחוף מפרבהאקאראן היו עוד מנהיגים בולטים של הארגון שכל אחד מהם היה אחראי על היבט אחר בפעילותו, ללא מייסדו הכריזמטי הארגון לא יכול היה להתאושש, ולאחר מותו למעשה הסתיים הפרק הצבאי בסכסוך בסרי-לנקה.

ארגון:

ארגון "הנמרים הטמילים" נבנה יחסית בפשטות ומבוסס על הכריזמה והנאמנות האישית של כל לוחם – מהפשוט ביותר ועד הבכיר ביותר – למנהיג העליון, הוא פרבהאקאראן. מה שמעניין הוא שהארגון השקיע מאמצים רבים על מנת לשוות לעצמו תדמית של "צבא שבדרך" – בעיקר בניסיונות להשיג יכולות אוויריות. גם בתחום זה הארגון היה חלוץ בדברי הימים של ארגוני טרור. לאף ארגון טרור אין ולא היו יכולות דומות לאלו שה-LTTE הצליח לפתח ולהשיג באופן עצמאי. יש לייחס זאת כמובן למטרותו הבדלנית של הארגון, שהיא הקמת מדינה חדשה, בניגוד להשתלטות על מדינה קיימת.³¹⁷ הערכות על כוח הארגון משתנות ונעות בין 6000-10000 לוחמים וחברים אחרים, אם כי ממשלת סרי לנקה טענה שכוח הארגון אף כפול ממספר זה. סביר להניח שהמספר האמיתי בשיא כוחו של הארגון סבב סביב 15,000 חברים.³¹⁸ הארגון חולק למעשה ל-2: זרוע צבאית, וזרוע פוליטי-אזרחי כפופה.³¹⁹ מעליהם הייתה מעין מועצה מפקחת שכיוונה את פעילות הארגון והרכבה ממנהיגי כל הזרועות והמחלקות העיקריות ובראשה עמד פרבהאקאראן. בניגוד לארגוני גרילה מוכרים בעולם (בעיקר אלו הקומוניסטים) במקרה של ה-LTTE הארגון הצבאי היה עליון על זה הפוליטי. המפלגה הפוליטית של הארגון (שהוקמה רק בתחילת שנות ה-2000!) הייתה כפופה לחלוטין לארגון הצבאי.

Sabil Francis, "The Uniqueness of LTTE's Suicide Bombers", *Institute of Peace and Conflict Studies*, (2/2/2000) ³¹⁶

<http://www.ipcs.org/article/terrorism/the-uniqueness-of-lttes-suicide-bombers-321.html>

Major General P S B Kulatunge, "Insurgency in a Small Country, Ethnic Revolt in Sri Lanka", *USAWC Strategy Research Project* ³¹⁷

<http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?Location=U2&doc=GetTRDoc.pdf&AD=ADA415340>

"LTTE strength on decline: Sri Lankan paper", *Express India* (3/2/2008) ³¹⁸

<http://www.expressindia.com/latest-news/LTTE-strength-on-decline-Sri-Lankan-paper/268535>

"Transnational and Non-State Armed Groups, "Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE)" (2008) ³¹⁹

<http://www.armed-groups.org/6/section.aspx/ViewGroup?id=17>

הזרוע הצבאית חולקה על פי תחומים וכולל כ-4 יחידות יבשתיות עיקריות, המכונות בריגדות. כל אחת מהן מנתה בין 1200-2000 איש בממוצע. חלק מהיחידות היו ייחודיות לארגון טרור, וארגון ה-LTTE למעשה היה הארגון הראשון שאינו מדינה להחזיק בהם – בעיקר הכוונה לכוח אווירי וימי. בתוך כל זרוע ארגונית או חטיבה צבאית הייתה גם חלוקה אזורית – על כל אזור הופקד מפקד ומתחתיו פקודים, עד ליחידה הבסיסית של חבורה של בין 10-15 איש. כל מפקד דיווח לממונה הישיר עליו, ובדרך כלל לא הייתה תקשורת ישירה בין הקבוצות. מבצעים משולבים פוקחו על ידי המפקדים העליונים, שהעבירו את פקודותיהם למטה.

▪ Charles Anthony Brigade: נוסדה רק באפריל 1991, ונקראת על שם חברו הקרוב של פרבהקאראן שנהרג בהתנגשות עם חיילי הצבא ב-1983. (אין להתבלבל עם בנו של פרבהקאראן שנשא את אותו השם, ושגם פיקד על היחידה הלוגיסטית-טכנולוגית של הארגון). מפקדה היה Balasegaram Kandiah (Balraj). למעשה זהו היה הכוח הקונוונציונאלי העיקרי של הארגון. במהלך הלחימה נגד הצבא הוכיח כוח זה שהוא מסוגל לתמרונים נרחבים תוך תמיכה מיחידות ארטילריה, אנטי-טנקים ויחידות נוספות. בזכות יכולותיו הוא הצליח לכבוש את חצי האי Jaffna מידי כוחות הממשלה, אם כי הצלחתו הגדולה הייתה בשנת 2000 בעת כיבוש "מעבר הפיל" (Elephant Pass) שקישר בין חצי האי הצפוני לשאר המדינה. במהלך הסכסוך היחידה הייתה מעורבת ביותר בכ-75 קרבות נגד כוחות הממשלה, ביניהם מתקפות על "מעבר הפיל" ב-1991, 1993 ו-2000, קרב המגננה על המפקדה הראשית בקילינוצ'י (Kilinochchi) ב-1998 ו-2008 ועוד קרבות חשובים וגדולים.

▪ Jeyanthan Brigade - יש לציין גם את יחידת העילית שהורכבה ממגויסים מהמזרח, שהשתתפה בקרבות חשובים ביותר כמו של על "מעבר הפיל", קילינוצ'י (Kilinochchi), מוליטאיבו (Mullitaivu) ועוד. בעיקר היחידה מילאה תפקיד משמעותי במאבק של הזרם הפורש של הארגון במזרח בראשות קולונל קארונה (Karuna) ב-2004 נגד ההנהגה המרכזית של הארגון, דבר שהחליש אותה מבחינת כוח אדם ופגע ביעילותה הקרבית. בשלבים האחרונים של הסכסוך הצבאי היא שימשה כבסיס הצבאי של המפלגה שהקים Karuna וגויסו לתוכה בעיקר חיילים-ילדים, זאת בתמיכת הממשלה שאיתה Karuna שיתף פעולה.

▪ Imran-Pandiyan, יחידת נגד-מטוסים של הארגון שהוקמה ב-1998. הייתה חמושה בעיקר ב-RPG אך גם טילי קרקע-אוויר (SAM) ואפילו טילי סטינגר שנקנו באפגניסטן. בנוסף מכונות ירייה 12.7 מ"מ שתיפקדו כנשק נגד מטוסים לעת מצוא. היא נחשבה כאחת מהיחידות הכי מאומנות ומוכשרות של הארגון ובתוכה נכללו גם:

Victor יחידה נגד טנקים – פעלה בעיקר נגד טנקים ורכבים משוריינים של צבא סרי-לנקה בפיקודו של Col. Akbar.³²⁰ חמושה גם היא בעיקר ב-RPG ובמוקשים נגד טנקים. בנוסף לאחר תבוסתו הסופית של הארגון התגלה שברשותו היו כמה טנקים, רובם לא כשירים צבאית אך הם שימשו כמעין ארטילריה ניידת נגד טנקי הצבא.

יחידת הארטילריה Kittu – זכתה לחימוש בעיקר של פצצות ארטילריה ומרגמות, בעיקר מרגמות 120Mm ואפילו תותחי 153 מ"מ שנתפסו מהצבא, כמו גם תותחי הוביצר שסיפקו כיסוי אווירי לכוחות המורדים, בפיקודו של Banu. היו דיווחים שהיחידה השיגה גם קטיושות מצפון קוריאה.³²¹

- Leopard Brigade – יחידה זו נחשבת יחידת הקומנדו של הארגון. היא מורכבת מלוחמים מנוסים מבריגדת Charles-Anthony ובעיקר מורכבת מחיילים-ילדים שגויסו מתוך מערך הפנימיות המנוהל על ידי הארגון. לכן היא גם מכונה לעיתים Baby Brigade.³²² באופן לא מפתיע הם נאמנים באופן מיוחד למנהיג פרבהאקאראן ולמטרה הלאומית טמילית, ועל כן אין פלא שהיחידה נחשבת אחת האמיצות והנועזות שברשות הארגון.³²³ בקרב אחד מפורסם ב-1997 ליד Kanakarankulam הם הקיפו והרגו 200 חיילי קומנדו של צבא סרי-לנקה, תוך ספיגת אבידות כבדות.
- יחידת Ponnammam – יחידת ייצור מוקשים ומרגמות – אחראיות על ייצור מוקשים נגד טנקים וכלי רכב משוריינים. מוקשים אלו שימשו נשק מרכזי ביותר באסטרטגיית הלחימה של הארגון, והם כיסו חלקים רבים מאוד מסביב לאזורים שנשלטו על ידי "הנמרים הטמילים" ובסיסיהם על מנת להאט את התקדמות כוחות הממשלה.
- בנוסף ליחידות אלו הארגון כלל גם חטיבת נשים :
הנוכחות של נשים בארגונים אלימים היא כמובן נושא רחב ומרתק אך שאינו מעניינה של עבודה זו. בפסקאות הבאה לכן רק נרחיב מעט על תרומתן של הנשים לכוחו של ה-LTTE ולהתפתחותו כארגון הגרילה הדומיננטי ביותר.
בתחילה ההצטרפות של נשים לארגוני המורדים הטמילים הגיע דווקא עקב דרישה של הנשים עצמם. רוב הפעילים דאז התנגדו לכך עקב המאפיינים של החברה הטמילית, שהיא חברה מסורתית-שוביניסטית ובה לנשים אין מעמד גבוה או משפיע במיוחד. למרות זאת נשים רבות המשיכו לדרוש שיתאפשר להן למלא את חובתן הלאומית ולהצטרף למאבק. כמה תהליכים גרמו להיפוך בעמדה המקורית של ה-LTTE נגד גיוס נשים ולקבלתן לבסוף לארגון :

D.B.S. Jeyaraj, "How 12 armoured vehicles were crippled by LTTE Victor Unit", *Lanka E-News* (22/12/2008) ³²⁰

<http://www.lankaenews.com/English/news.php?id=3226>

Col R Hariharan, "Sri Lanka: How strong are the tigers?", *South Asia Analysis Group* (28. 02. 2006) ³²¹

<http://www.southasiaanalysis.org/%5Cnotes3%5Cnote297.html>

Nirupama Subramanian, "The LTTE's 'baby brigade'", *Frontline* (24/11/2001) ³²²

<http://www.hinduonnet.com/fline/fl1824/18240700.htm>

Dr. Rohan Gunaratna, "SRI LANKA", *South Asia intelligence review - Weekly Assessments & Briefings* ³²³

http://www.satp.org/satporgrp/sair/Archives/1_31.htm (17/2/2003)

קודם כל, השימוש בנשים בא על מנת לחפות במחסור בפעילים גברים, בעיקר בשנות ה-80 המוקדמות. בימים ההם התקיימה תחרות בין ארגונית קשה שגרמה להתדלדלות השורות ולצורך להחליף את הפעילים שמתו. גם הגברת האינטנסיביות של העימותים עם הצבא גרמה לצורך מבצעי לקבל עוד פעילים לשורות הארגון. בנוסף, קבלת נשים לארגון העניקה יתרונות טקטיים לארגון לעומת הצבא. כך השימוש בהן במחבלות מתאבדות הפתיע את כוחות הביטחון שגם הם לא ציפו שנשים יכולות למלא תפקיד קרבי משמעותי. לבסוף, Prabhakaran עצמו בכך דבר חיובי. השתתפותן במאבק הטמילי התאימה לשאיפתו המוצהרת לבטל את ההבדלים המעמדים בחברה הטמילית וליצור חברה שוויונית יותר.³²⁴

הרצון של נשים להצטרף לארגון נבעה ממגוון של סיבות, שדומים למדי לסיבות של לוחמים גברים להצטרף לארגונים לשחרור לאומי. חלקן הצטרפו עקב להט לאומני אמיתי להשפיע על הגורל של העם הטמילי ולהילחם "באויביו". אחרות עקב תחושה של אי צדק, השפלה לאומית או דיכוי אישי. ההשתתפות במאבק העניקה להן מטרה ראויה בחיים, וכך העניקה להן משמעות. דבר זה חשוב במיוחד לנשים שאיבדו את משפחותיהן בעקבות הסכסוך והאלימות שהופעלה במסגרתו. גם האפליה של הרוב בסרי לנקה נגד טמילים, בעיקר בתחומי ההשכלה והתעסוקה, גרמה לנשים רבות להאמין שאין להן תקווה להתקדם בחיים אלא על ידי הצטרפות למאבק. לכך יש להוסיף גורמים כגון עוני, או נשים שחוו אלימות (כולל אלימות מינית) ורצו "נקמה" או כאלו שחששו שאלימות כזו תופנה נגדם ורצו הגנה. סיבה חשובה נוספת נוגעת למבנה החברתי של הקבוצה הטמילית. ה-LTTE הציג את השתתפות הנשים במאבק כאמצעי לשחרר את הנשים ממעמדן הכנוע בחברה. גורם זה היווה מגנט חשוב מאוד לנשים רבות, שראו בו את דרכן היחידה להימלט מגורל של שירות וכניעות בחברה פטריארכאלית מובהקת. בכך הצטרפות למאבק הייתה סוג של מרד חברתי.³²⁵

לצד היתרונות הרבים שהיו יכולות להיות לשירות של נשים בארגון, הצטרפותן על בסיס רחב יכלה גם להשפיע לרעה על המורל של הגברים עקב הפרת המסורת הכרוכה בכך וחששן שהנשים יערערו את הכושר הקרבי של הארגון כולו. לכן בתחילה נעשה בהן שימוש בתפקידים עורפיים כמו עזרה ראשונה, ביטול ובעיקר תפקידי חינוך ותעמולה. רק לאחר כמה שנים הוחל בפתיחת מחנות אימונים לנשים (הראשון נפתח ב-Jaffna ב-1985 ובמזרח ב-1990). המאבק הגלוי עם הצבא ההודי והצרכים המבצעיים החדשים האיץ את הנטייה הקיימת וב-1989 אורגנה הזרוע הצבאית של נשים (Women's Military Wing). מאז נשים משותפות בכל התפקידים בתוך הארגון, גם כלוחמות קו ראשון ואפילו גויסו ליחידת המתאבדים של הארגון (למשל הייתה זו מחבלת מתאבדת שהתנקשה בחייו של ראש ממשלת הודו ראגייב גאנדי ב-1991).³²⁶

המנהיגה הנשית של הארגון וזו שנתנה דחיפה רבה לקידום הרעיון של "האישה הלוחמת" היא ללא ספק Adele Ann Balasingham. אוסטרלית במוצאה והמערבית היחידה בארגון, היא התחתנה ב-1987 עם

Miranda Alison, Women and political violence; Female combatants in ethno-national conflict (Routledge: USA, 2009), pp 123-126 ³²⁴

Miranda Alison (2009), *Op cit*, pp 128-138 ³²⁵

Miranda Allison, "Cogs in the Wheel? Women in the liberation tigers of Tamil Eelam", *Civil wars*, Vol 6. No. 4 (Winter 2003), pp. 37-54 ³²⁶

http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/pais/staff/alison/research/cogs_in_the_wheel/cogs_in_the_wheel.pdf

היועץ הפוליטי והתיאורטיקן של "הנמרים הטמילים", Anton Balasingham, ונהפכה לדמות הנשית הדומיננטית במאבק הטמילי. היא נחשבת כ"אימא" של הלוחמות³²⁷, שמנו בשיאן כ-2200 נשים. רובן מפוזרות בין 2 יחידות עיקריות (לא כולל מחבלות מתאבדות): Malathi Brigade (על שם הקצינה הראשונה של הארגון שנהרגה בקרב על ידי כוח השלום ההודי) ו- Sothiya Brigade (על שם המפקדת של יחידת הנשים הראשונה). על האגף הלוחם הנשי מפקדת Colonel Vithusha שעומדת בראשות חטיבה באותה השם שהוקמה ב-1996 על ידי איחוד כל יחידות הנשים הלוחמות. בנוסף ישנה יחידת נשים בכל אחת מזרועות הלחימה העיקריות של הארגון (בעיקר הזרוע הימית ויחידת המתאבדים), כך שהן השתתפו בלחימה באופן פעיל, בעיקר בשלבים האחרונים של המלחמה ב-2006 ואילך. למעשה הם נחשבות כלוחמות הכי אמיצות ומחויבות למטרה, אפילו יותר מהלוחמים הבנים³²⁸.

■ Air Tigers – הזרוע האווירית של הארגון. כבר בשנות ה-80 המאוחרות הארגון התאמץ מאוד להשיג יכולות אוויריות מסוימות כהכנה למדינה עצמאית שהוא שאף להקים, אך רק בשנים האחרונות לסכסוך נחשף כוחו האווירי במלואו. הקמת כוחו האווירי מיוחסת ל Col. Shankar (Vythialingam Sornalingam), מהנדס אווירונאוטיקה ממוצא טמילי שעבד בקנדה שנים ספורות, אך חזר לסרי לנקה לאחר 1983 והצטרף לארגון ה-LTTE בסוף שנות ה-80. עקב חשיבות זרוע זו היא עומדת תחת פיקודו הישיר של פרבהאקאראן. הכוח האווירי של הארגון שימש לא רק כסמל סטאטוס של ארגון השואף להקים מדינה, אלא בעיקר נועד לשמש מענה להפצצות הנרחבות מן האוויר בהן עשה שימוש חיל האוויר של סרי-לנקה. בשנות ה-90 רכש הארגון יכולות נגד מטוסים (למשל טילי SA-7), דבר שהקשה מאוד על צבא סרי לנקה. רק באמצע שנות ה-90 ואילך ולאחר שהצבא רכש ראדארים (ומטוסי "כפיר" מישראל) זוכה מחדש ביתרון הטכנולוגי, נאלץ הארגון לבנות כוח אווירי שיוכל להתמודד באוויר עם מטוסי הצבא³²⁹.

בנוסף יכולות הארגון בתחום זה גם שימשו למתקפות טרור מן האוויר על קולומבו וערים נוספות ועל מתקני תשתיות ואנרגיה (כמו זו ב-26 באפריל 2007) כמו גם על בסיסי צבא (המתקפה המשולבת על בסיס הצבא ב- Anuradhapura ב-22 באוקטובר 2007, אז נהרגו 14 חיילים), להם היה אפקט פסיכולוגי חשוב ביותר. אמנם הכוח האווירי של הארגון היה קטן מכדי להשפיע משמעותית בשדה הקרב או להתמודד עם חיל האוויר של סרי-לנקה, אך חלק מן ההתקפות הנועזות ביותר של הארגון בוצעו באמצעות מטוסים והייתה להם השפעה מרחיקת לכת על שגרת החיים ברחבי המדינה (למשל המתקפה ב-2001 על שדה התעופה הבינ"ל בקולומבו הבירה או המתקפות על בסיסי חיל האוויר ב-

³²⁷ K T Rajasingham, "Sri Lanka: The Untold Story-Chapter 38: Badgering for Indian withdrawal", *Asia Times* (4/5/2002)

³²⁸ <http://www.atimes.com/ind-pak/DE04Df03.html>
 "The LTTE in Brief", Sri Lanka defense ministry
<http://www.defence.lk/paps/LTTEinbrief.pdf>

³²⁹ N Manoharan, "Tigers with Wings - Air Power of the LTTE", *Institute of Peace and Conflict Studies* (28/4/2005)
<http://ipcs.org/article/sri-lanka/tigers-with-wings-air-power-of-the-ltte-1720.html>

2007, 2008 ו-2009 כמו גם על נמל Trincomalee (ב-2008). הכוח האווירי של הארגון כלל כמה מטוסים קלים Zlin Z-143, R44 Astro ציפים כמו גם כמה מסוקים. כלי הטיס הוברחו ברובם בחלקים, כנראה מאוסטרליה. בנוסף התקבלו דיווחים רבים על סלילת מסלולי נחיתה מאספלט באזורי המזרח תחת שליטת הארגון החל מ-1996, חלקם ארוכים מספיק לשמש אפילו מטוסי הרקולס C-30 (1250 מטר) ושומורים לשמש לקבלת אספקה מן האוויר^{330 331}.

■ הזרוע הימית – Sea Tigers – בהנהגת Col. Soosai (Thillaiyampalam Sivanesan), שהצטרף לארגון כבר ב-1981 ונודע כמפקד מוכשר. הוא למעשה הקים, פיתח ופיקד על הכוח הימי של הארגון מהיווסדו ב-1984. כבר מתחילתו נודעה לו חשיבות מכרעת בקיומו של הארגון וכוח הלחימה שלו. מכיוון שסרי-לנקה היא אי, הארגון היה תלוי מלכתחילה בהברחות של ציוד ונשק שיכלו להגיע רק דרך הים, ובתחילת הדרך בעיקר פעל לקיום הקשר של הארגון דרך 16 הק"מ של מיצרי פאלק (Palk Straits) עם הודו, שם למורדים היו מחנות אימונים ולשם הם ברחו לאחר ביצוע פעולות טרור. בנוסף לכך פרבהאקאראן עצמו נולד לתוך קסטת הדייגים של החוף הצפוני של סרי-לנקה, והכיר בחשיבותו של הים להגנה ולאספקה של משאבים חיוניים. במידה מסוימת הזרוע הימית הייתה החשובה ביותר בארגון, שכן היא אפשרה אספקה מסודרת של תחמושת, מזון, כסף ופעילים, שהיוו את צינור החמצן עם העולם החיצוני. בנוסף, הזרוע אפשרה לארגון לשמור על כוחו היבשתי בכך שמנעה מחיל הים של סרי-לנקה חופש פעולה בשימוש בים (Sea Denial) ואיגוף הארגון על ידי הנחתת חיילים ותגבורות למתקפותיו. היא חייבה את חיל הים לפזר את כוחו ולעסוק בהגנה על ספינותיו ולרדוף אחרי ספינות בודדות, במקום להתרכז בתקיפת כוחו היבשתי של הארגון.

עם פריסת כוח השלום ההודי ב-1987 "חיל הים" הלא רשמי הזה שידרג את יכולותיו ההתקפיות, והחל בפעולות התאבדות דרך הים כנגד חיל הים של סרי-לנקה, תפיסת ספינות מסחר והשתלטות עליהם ועל מטענים והברחות נשק, כסף ואנשים. בנוסף משנות ה-90 החל הארגון להנחית לוחמים בעומק השטח של הממשלה (פעולות שהגיעו לשיאם במתקפה המוצלחת על "מעבר הפיל" בשנת 2000), ולהשתלט על ספינות מסחר והפיכתן ל"ספינות רפאים", כלומר ספינות שנחשבות כטבועות, המשייטות בים תחת דגל של מדינה זרה ומשמשות "מחסנים צפים"^{332 333}. שיטה נוספת הייתה להשתמש בספינות מסחר (לרוב תחת דגלי המדינות Pan-Ho-Lib: פנמה, הונדורס, ליבריה) הנושאות בנוסף לסחורות לגיטימיות גם תחמושת ואספקה למורדים. את הנשק היו מעבירים לספינות קטנות ומהירות בלב ים ומשם הוא הועבר

³³⁰ Shanaka Jayasekara, "Air capabilities of global terror groups and non-formal States", *Lanka Newspapers* (22/03/2005)

<http://www.lankanewspapers.com/news/2005/3/1212.html>

³³¹ Sri Lanka Army news, "LTTE's Next Plan against Sri Lankan Army", *Now Public* (21/11/2008)

<http://www.nowpublic.com/world/ltte-s-next-plan-against-sri-lankan-army>

³³² Walter Jayawardhana, "Jordan confirms Tamil Tigers pirated ship: Reports crew members are safe", *Asian Tribune* (24/12/2006)

<http://www.asiantribune.com/index.php?q=node/3826>

³³³ "The LTTE in Brief", Sri Lanka defense ministry

<http://www.defence.lk/ppls/LTTEinbrief.pdf>

למקומות מסתור בג'ונגלים. (ראו נאום של שר ההגנה³³⁴. כך, במקרה מפורסם ב-1997 הזרוע הימית של ה-LTTE השתלטה על ספינת מסחר שנשאה 32,000 מרגמות (81 מ"מ) שנרכשו על ידי ממשלת סרי-לנקה מתעשיית הביטחון של זימבבווה, והעבירה אותם לידי הארגון³³⁵.

לפי הערכות מסוימות כוחו הכולל של הכוח הימי סבב בין 5000-6000 איש (כולל נשים) והוא כלל לוחמים בים, מהנדסים על החוף לתחזוקת הספינות, טכנאי תקשורת ימי, אנשי מודיעין ימי וכמובן אנשי קומנדו ומבצעי פעולות התאבדות דרך הים (Black sea Tigers)³³⁶. נדמה שמספר זה הוא מוגזם מעט ויש להעריך אותו בסביבות 2000-3000. מגודל זה ניתן להבין את חשיבותו העצומה של כוח הימי באסטרטגיה הצבאית של הארגון.

מבחינת ספינות לחימה, הארגון עשה מאמצים לגוון את יכולותיו לפעולה קרבית משולבת. בתחילה הארגון עשה שימוש בספינות הדיוגים של תומכיו מקרב האוכלוסייה המקומית, אך משנות ה-90 החל לבנות סירות תקיפה מפיברגלאס, קטנות ומהירות כמו גם ספינות אספקה גדולות יותר. בנוסף הוא רכש ספינות בעלות יכולות התחמקות מראדאר (מצפון קוריאנה בעיקר), מצופות עם שריון קל ומהירות. לאחר חיסול הארגון אף התגלה שהארגון פעל לבנות צי צוללות^{337 338}. סך הכל לארגון היו כ-500-1000 כלי שיט מסוגים שונים³³⁹. הכלים הימיים העיקריים בהם השתמש הארגון נבנו ופותחו על ידו לפי דגמי סירות מוכרים ועל בסיס ספינות הדיוגים שקיימות בשפע בקרב האוכלוסייה הצפונית של סרי-לנקה ושודרגו לצרכי הארגון. אלו כללו:

Muraj – אורך 10 מטר. שימשה ספינת התקיפה העיקרית. מהירות מרבית היא 40 קשר, יכולת נשיאה של 10 אנשי צוות ונושאת 3 תתי מקלעים³⁴⁰.

Sudai – אורך 8 מטר. מהירות מרבית 10 קשר, נושאת צוות של 6 עם תת-מקלע יחיד.

Thrikka – אורך 6 מטר. מהירות מרבית 45 קשר, נושאת צוות של 4 ותת מקלע אחד. משמשת לרוב את יחידת החבלה והקומנדו של הארגון ("אנשי הצפרדע").

Idayan – אורך 6 מטר. מהירות מרבית 45 קשר. נושאת צוות של 2. משמשת בעיקר לפיגועי התאבדות מהים.

³³⁴ "Full text of the speech made by Secretary Defence Mr. Gotabaya Rajapaksa at the inaugural session of the Galle Dialogue Maritime Conference" (30/12/2010)

http://www.defence.lk/new.asp?fname=20100806_12

Walter Jayawardhana, Op cit³³⁵

N. Manoharan, "Tigers with Fins: Naval wing of the LTTE", *Institute of peace and conflict studies* (01.06.2005)³³⁶

<http://ipcs.org/article/sri-lanka/tigers-with-fins-naval-wing-of-the-ltte-1757.html>

Lanka-e-News, "World's first rebel submarine captured from LTTE" (29/1/2009)³³⁷

<http://www.lankaenews.com/English/news.php?id=7057>

P K Balachandran, "Lankan army captures LTTE submarines", *Express Buzz* (31/1/2009)³³⁸

<http://expressbuzz.com/world/lanka-army-captures-ltte-submarines/38103.html>

Major General P S B Kulatunge, "Insurgency in a Small Country, Ethnic Revolt in Sri Lanka", *USAWC Strategy*³³⁹

Research Project עמוד 15

<http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?Location=U2&doc=GetTRDoc.pdf&AD=ADA415340>

Lanka Newspapers, "SEA TIGERS - An Assessment of the MURAJ Class"³⁴⁰

http://www.lankanewspapers.com/news/2007/12/22650_space.html

הטקטיקה העיקרית של הארגון הייתה להשיג יתרון מספרי מקומי בכל קרב ימי מול חיל הים. זאת הוא השיג על ידי פעולה עצמאית של יחידות הים שלו **ללא** קשר עם המפקדים בחוף, על ידי פיזור ספינותיו ותוך שימוש ביכולות קשר מתקדמות יחסית בין הכלים שבים, ריכוז מהיר של להק ספינות מסביב לכוח הימי של הצבא, תקיפתו, ובריחה חזרה אל החוף. במקרים רבים ספינות חיל הים של סרי-לנקה הוקפו על ידי 15 סירות של הארגון שהיו חמושות בראדארים, אמצעי ראיית לילה ומערכות תקשורת ומיקום לווייני, בעוד 8-10 סירות התאבדות מהירות היו מתערבבות עם סירות הדיג שמסביב (שהוצאו לים בעקבות הוראות מפורשות של ה-LTTE), מה שהקשה על זיהויים. כל זאת תוך ניצול המהירות העדיפה של הסירות הקטנות של הארגון. לספינות חיל הים היה קשה להתמודד עם "אסטרטגיית הנחיל" הזו (Swarm tactic)^{341 342}. שיטה נוספת בה נעשה שימוש הייתה העמסת חומרי נפץ על סירה קטנה ומהירה שתנגח בספינת חיל הים העיקרית (בעיקר ספינות תוצרת ישראל מדגם דבורה). כך הושגו הצלחות רבות של הארגון כנגד חיל הים של סרי-לנקה. ככל הנראה, לאורך הסכסוך הצליח הארגון להטביע כ-29 ספינות לחימה של חיל הים. (להבנת המשמעות של מספר זה יש לזכור שכיום מונה כל חיל הים של סרי לנקה כ-50 ספינות מסוגים שונים)

- אגף המודיעין של הארגון. בשמו המלא Tiger Organization Security Intelligence Service (TOSIS) בראשות Pottu Amman (Shanmugalingam Sivashankar) שלמעשה היה מספר 2 בארגון. עם הצטרפותו לארגון הוא היה מפקד מחנה אימונים בדרום הודו, וכנראה שהוא אומן על ידי שירותי המודיעין של הודו, שבתחילת שנות ה-80 העניקו סיוע למורדים הטמילים. הוא אף נחטף על ידי הארגון הטמילי היריב PLOTE, אך שוחרר ב-1985. מאז הוא היה "המוח" המבצעי מאחורי רבות ממבצעי הארגון ויד ימינו של פרבהאקאראן³⁴³.
באופן כללי המחלקה הייתה אחראית על איסוף מידע סודי וגלוי לקידום פעולות התאבדות ומתקפות צבאיות, איתור סוכני ממשלה ו"אויבים" וכמו כן סיוע למבצעי רכישת נשק, תעמולה פנימית וחיצונית ברחבי העולם והברחת אנשים ונשק אל ומחוץ לסרי לנקה. בנוסף המחלקה ניהלה רישום (וגבתה "וויזת כניסה" בסך \$200) על כל מי שנכנס לשטחים תחת שליטת הארגון על מנת לבדוק אפשרויות גיוסו כסוכן או סחיטת כספים ממנו בחו"ל תמורת "הגנה" על בני משפחתו שנשארו בסרי-לנקה.
המחלקה התפתחה לא רק עם עזרה של שירותי הביון ההודי, אלא גם נאספו ספרים וסרטים על שירותי ביון אחרים בעולם כגון הסי.איי.אי, MI5, שירות הביון הצרפתי והפקיסטני (שאת ספר הדרכת הסוכנים

³⁴¹ Tim Fish, "Sri Lanka learns to counter sea Tiger's Swarm tactics" (15.03.2009)

http://transcurrents.com/tc/2009/03/sri_lanka_learn_to_counter_se.html

³⁴² "Maritime security: Lessons from Sri Lanka for combating terrorists at sea" (09.01.2010)

<http://feraljundi.com/2010/02/10/maritime-security-lessons-from-sri-lanka-for-combating-terrorists-at-sea>

³⁴³ על תחילת דרכו ראו:

D.B.S. Jeyaraj, "Pottu Amman' and the Intelligence Division of the LTTE", *Lanka-E-News* (13/9/2009)

<http://www.lankaenews.com/English/news.php?id=8303>

שלהם הארגון הצליח להשיג) וגם המוסד והש"ב (ששימש מעין מודל לחיקוי של ארגון ביון של מדינה קטנה מוקפת אויבים)³⁴⁴.

כל אלו שימשו על מנת ליצור רשת של סוכנים ומודיעים צפופה, שתאסוף מידע מכל מקור אפשרי – גלוי וסמוי, ותאפשר גם להגן על נכסים מודיעיניים וגם תתריע על מתקפות קרובות מצד הממשלה. מרבית הפעילות נעשתה על ידי סוכנים אנושיים הן בתוך המדינה (בעיקר בירה קולומבו) והן בקרב קהילות גולים ומדינות בחו"ל על מנת לספק ולאסוף מידע (ועזרה אחרת – כסף, בתי מחסה³⁴⁵) מגורמים אוהדים שם. הכוונה הייתה ליצור רשת מודיעינית שתחדור אפילו למעגלי השלטון העליונים ביותר ובעיקר לתוך שירותי הביטחון ותוכל להתריע בפני כוונות הממשלה כלפי הארגון ולבצע פעולות התנקשות בקצינים רמי דרג. עם זאת, ההסתמכות הכמעט מוחלטת על מודיעין אנושי יצרה אפשרות של חדירה לתוך ארגון ה-LTTE עצמו, מה שאכן קרה. העובדה היא שהארגון כלל לא היה מודע לתוכניות המתקפה של הממשלה ב-2006, ועם תחילתה רבים מתאי המודיעין של הארגון בקולומבו אותרו ונעצרו³⁴⁶.

ארגון המודיעין של "הנמרים הטמילים" כלל יחידות איסוף מידע, יחידת מחקר, יחידת אימונים וטכנולוגיה, יחידה אדמיניסטרטיבית ויחידה למבצעים מיוחדים³⁴⁷. ביחידה שירת גם Rathnam master, שהיה שומר ראשו וראש יחידת האישית של פרבהאקאראן (Radha brigade). הוא אף מונה למפקד המחלקה ב-2008 לאחר ש Pottu Amman הודח מתפקידו³⁴⁸. בנוסף לכל אלו המחלקה גם פעלה בחו"ל לאיסוף כספים בקהילות הטמיליות, ביקר בקנדה וארה"ב (ראו פירוט להלן תחת "מחלקת KP").

למרות כל זאת מנגנון המודיעין של הארגון ידוע בעיקר עקב פעילות קבוצת ה-Black tigers (בטמילית: Karum Puligal) - חטיבת ההתאבדות של "הנמרים הטמילים" שנחשבה כיחידת העילית של הארגון (ראו הסעיף על היחידה).

- מחלקת הלוגיסטיקה (KP): אחראית על הצד הלוגיסטי של הארגון: רכישות נשק, העברות הכספים מחשבוניות בנק סודיים רחבי העולם וניצול המסחר הבינלאומי למטרות הארגון (בעיקר רכישת ספינות וסחורות ע"י מסמכים מזויפים והעברתם לסרי-לנקה). זהו חלק הביני"ל הכי ותיק של הארגון והוא נקרא על שם ראשי התיבות של מפקדו Kumaran (Selvarasa) Pathmanathan. שמו האמיתי הוא

³⁴⁴ Ruwan Weerakoon, "Pottu Amman: Patient but ruthless Tiger", *The Nation* (4/10/2009)

<http://www.nation.lk/2009/10/04/militarym.htm>

³⁴⁵ Col R Hariharan, (28. 02. 2006), *Op cit.*

³⁴⁶ סעיף 4. <http://www.southasiaanalysis.org/%5Cnotes3%5Cnote297.html>

³⁴⁷ Jolyroger, "Role of Intelligence Services", *Lanka newspapers* (17/5/2010)

http://www.lankanewspapers.com/news/2006/9/8415_377.html?CH11275776661765EN1

³⁴⁸ על המחלקות ותפקידיהן הספציפיים ראו:

The Little Insider, "The LTTE Intelligence Wing" (18/2/2009)

http://thelittleinsider.blogspot.com/2009/02/ltte-intelligence-wing_18.html

³⁴⁸ Sudha Ramachandran, "Tigers turn on themselves", *Asia Times* (13/1/2009)

http://www.atimes.com/atimes/South_Asia/KA13Df04.html

Tharmalingam Shanmugham³⁴⁹, והוא אף מונה למנהיג הארגון לאחר חיסול כל ההנהגה בסרי לנקה במאי 2009. אם זאת זמן קצר לאחר מכן הוא נעצר בבנגקוק (לפי דיווחים מסוימים-קואלה לאמפור)³⁵⁰ לאחר שהוכרז כמבוקש על ידי האינטרפול באוגוסט באותה שנה והוסגר לסרי לנקה. לאחר ש-KP עזב את סרי-לנקה בעקבות המהומות של 1983 ועבר למלזיה, הוא פתח שם חברת ספנות ב-1987 והחל להפעילה לטובת ה-LTTE³⁵¹.

ב-1990, לאחר ששירות המודיעין שם תפס ספינה השייכת ל-LTTE, העביר KP את פעילות החברה לתאילנד, ששימשה מקלט בטוח לפעילויות רכישת הנשק, הבנקאות והספנות של הארגון. הוא אפילו הצליח להקים בית מלאכה ומעגן סירות משוכלל, שם בנה הארגון כ-12 סירות, ואף ניסה לייצר מיני-צוללות (ראו פרק על "Sea Tigers"). למרות שהרשויות בתאילנד היו מודעות לפעילות זו של הארגון בתחום האי פוקט, הן לא יכלו לפעול שכן אין זו עבירה בתאילנד לבנות צוללות. בנוסף נעזר הארגון בקציני צבא ופוליטיקאים מושחתים. הפעילות בתאילנד הוגברה לאחר שפעילות המחלקה הבינ"ל של ה-LTTE בבורמה אולצה להיסגר^{352 353}.

שיטת הפעולה של המחלקה הייתה פשוטה מאוד: KP ושליחיו היו רוכשים נשקים מסוגים שונים (בעיקר רובים, מרגמות, חומר נפץ TNT ואפילו RDX, מוקשים, מטולי רימונים ותחמושת) מאזורים שונים כמו קמבודיה ותאילנד (אם כי שליחיו היו פעילים גם במדינות הגוש הסובייטי לשעבר כמו בולגריה ואוקראינה, בפקיסטן ואפגניסטן, אריתריאה, אוסטרליה, קנדה ועוד^{354 355 356 358}).

K T Rajasingham, "Sri Lanka: The Untold Story Chapter 42: When conflict turns to terror", *Asia Times* ³⁴⁹ (01/06/2002) <http://www.atimes.com/ind-pak/DF01Df02.html> ראו נספח

Walter Jayawardhana, "New LTTE leader Kp was betrayed by his own men in his outfit who vehemently opposed his leadership, many tamils believe", *LankaWeb* (07/08/2009) ³⁵⁰ <http://www.lankaweb.com/news/items/2009/08/07/new-ltte-leader-kp-was-betrayed-by-his-own-men-in-his-outfit-who-vehemently-opposed-his-leadership-many-tamils-believe>

John Thompson, "Other people's wars: A Review of Overseas Terrorism in Canada", *The Mackenzie Institute* ³⁵¹ http://www.mackenzieinstitute.com/2003/other_peoples_wars3.htm#tamils

Marwaan Macan-Markar, "LTTE's End Game in South-east Asia", *IPS* (07/08/2009) ³⁵² <http://ipsnews.net/news.asp?idnews=48000>

Rohan Gunaratna, "The transformation of terror?", *Asia Times* (25/9/2002) ³⁵³ http://www.atimes.com/atimes/South_Asia/DI25Df05.html

³⁵⁴ על פעילות רכישות הנשק של הארגון ראו:

Peter Chalk, "Liberation tigers of Tamil Eelam's (LTTE) International organization & operations", *Canadian security intelligence service* "(17/03/2000) <http://www.fas.org/irp/world/para/docs/com77e.htm>

³⁵⁵ על קשרי LTTE ופקיסטן: (03/08/2009) Pakistan Defence Forum <http://www.defence.pk/forums/strategic-geopolitical-issues/22964-sri-lankan-report-links-ltte-let.html> ³⁵⁶ על קשרי הארגון בדרום אפריקה:

Rohan Gunaratna, "South African LTTE Connections Exposed", *Ministry of Defence* (30/12/2010) http://www.defence.lk/new.asp?fname=20070212_10

³⁵⁷ על פעילותו בקנדה:

John Thompson, *Op cit*

³⁵⁸ על קשרים עם ארגוני טרור אסלאמיים אחרים ראו:

Shanaka Jayasekara, "Tamil Tiger Links with Islamist Terrorist Groups", *International Institute for Counter-Terrorism* (02/03/2008) <http://www.ict.org.il/Articles/tabid/66/Articlsid/277/currentpage/7/Default.aspx>

בתמורה להם היה משלם מחשבונות בנק של הארגון באוסטרליה, לונדון, פרנקפורט, סינגפור וקפריסין³⁵⁹ ומעמיס את הסחורות בתאילנד ומשם מעביר את הנשקים בספינות של הארגון או בספינות מסחר נושאות סחורות לגיטימיות בנוסף לסחורות של LTTE (שכינו Sea Pigeons). כך ב-2006 חיל האוויר של סרי לנקה השמיד בלב ים את הספינה (Julex Comex 3) Horizon לאחר שמידע שהועבר על ידי הודו אישר שהספינה נושאת נשק ל-LTTE. ספינה נוספת טבעה עקב משקל עודף. רק במהלך הקמפיין האחרון הושמדו כ-10 ספינות מטען ענקיות של הארגון בלב ים³⁶⁰.

ההערכות מדברות שהמחלקה תחת הנהגתו של KP יצרה לארגון "הנמרים הטמילים בשיא פעילותה חלק נכבד מהרווח השנתי של בין 200-300 מיליון דולר בשנה של הארגון³⁶¹. היקף פעילותה הביא לכך שה-LTTE לא רק הצליח לרכוש נשק מודרני משוכלל שאפשר לו להפעיל כוח אש שווה ערך לזה של הצבא הסדיר של סרי לנקה, אלא לפי כמה משקיפים ה-LTTE נהנה מעדיפות ברורה בחימוש – הן באיכות והן בכמות³⁶².

בפעילותה נעזרה מחלקת KP בזרוע בינ"ל נוספת של ה-LTTE, שכונתה Aiyanna group (על שם מפקדה). קבוצה זו הייתה שייכת למעשה לזרוע המודיעין של ה-LTTE אך פעלה מתוך המערך הבינלאומי של הארגון. היא הייתה אחראית על גיוס הכספים מקהילות הגולים הטמילים המפוזרות בעולם (גרמניה, שוויצריה, אוסטרליה ובעיקר קנדה-שם חיה הקהילה הטמילית הגדולה והחזקה ביותר), השקעת הכספים במגוון מקומות כמו נדל"ן, בניה וחברות טלקומוניקציה³⁶³ ושינועם לטובת מבצעי מודיעין וטרור שונים ברחבי העולם כגון סחיטה, הברחות סמים, אנשים וכסף³⁶⁴. 2 הקבוצות הללו היו כפופות אישית לראש מנגנון המודיעין של ה-LTTE Pottu Amman ולמנהיג הארגון פרבהאקאראן.

- המחלקה הבינלאומית (International Secretariat): בהנהגתו של קסטרו (Veerakathy Manivannam). כבר ב-1985 פתח הארגון את המשרד הראשון שלו בלונדון, ומאז פיתח מערך נוכחות בכ-54 מדינות, כש-12 מתוכן נחשבות מדינות פעילות עיקרית ומקור עיקרי לכספים ותמיכה (ביניהם קנדה, ארה"ב, גרמניה,

³⁵⁹ Kalinga Senevirante, "KP' the man who Watch as LTTE moves overseas", *Asia views* (2009) <http://www.pvtr.org/pdf/ICPVTRinNews/KP%20TheManToWatchAsLTTEMovesOverseas.pdf>

³⁶⁰ דוגמא לפעילות הגלובלית של הרשת:

Ali M. Koknar, "PKK – LTTE: TWIN TERROR", *South Asia Analysis Group*, (29. 06. 2006) <http://www.southasiaanalysis.org/%5Cpapers19%5Cpaper1865.html>

Peter Chalk, *Op cit*

Six Silent Men – LRRP on the web, "Jane's spells out LTTE's annual income" (12/08/2008) <http://lrrp2.wordpress.com/2008/08/12/jane-s-spells-out-ltte-s-annual-income>

³⁶² מידע שנמסר לכותב בראיון על ידי שגריר סרי לנקה בישראל – 27.10.2010

³⁶³ ראו פרק על המחלקה הבינ"ל ו-

Rajesh Venupogal, "The global dimensions of conflict in Sri Lanka", QEH working papers paper no. 99 (February 2003), pp 22 <http://www3.geh.ox.ac.uk/pdf/gehwp/gehwp99.pdf>

³⁶⁴ B. Muralidhar Reddy, "Pathmanathan, second-most wanted man in Sri Lanka", *The Hindu* (12/09/2007) <http://hindu.com/2007/09/12/stories/2007091262551600.htm>

אוסטרליה, בריטניה, צרפת, שווייץ, הולנד, דנמרק, נורווגיה מלזיה ותאילנד)³⁶⁵. בזכות מערך זה ארגון ה-LTTE הצליח לשרוד שנים רבות כל כך ולחזק את כוחו. הפעילות הבינלאומית של הארגון בתוך קהילות הגולים הטמילים היא מקור כוחו ולמעשה "צינור החמצן" הלוגיסטי, הכספי והפוליטי שלו. למערך הבינ"ל הייתה מטרה אחת עיקרית: הוא נועד לתעל ולמצות ככל שניתן את המשאבים החומריים והרוחניים של הטמילים ברחבי העולם לטובת המאבק הצבאי הסופי לטובת מדינה עצמאית לטמילים בתוך סרי לנקה. זאת על ידי תמיכה וחיזוק הארגון מבחינה פוליטית (תעמולה), מוסרית (באמצעות ארגוני זכויות אדם) וכמובן כלכלית (תרומות)³⁶⁶. באמצעותו הצליח הארגון לממן את רכישות הנשק הנרחבות שלו ואת כל פעילותו בתוך סרי לנקה³⁶⁷.

המערך היה בנוי כך שבכל מדינה הוצב נציג של המחלקה הבינ"ל שהיה אחראי על כל הפעילות באותה מדינה, והוא העביר את הוראותיו דרך ועידת תיאום טמילית (Tamil Co-Ordination Committee) שהוקמה בכל מדינה. מרבית החברים במחלקה הבינ"ל של הארגון היו לוחמים מצטיינים לשעבר או קרובי משפחה של בכירים בארגון.

המבנה של כל נציגות מקומית כזו היה דומה בעיקרו, אם כי היו שינויים מתחייבים מגודל הנציגות (שמושפעת מגודל הקהילה הטמילית המקומית), מהניסיון והכישורים של חברי הנציגות ומידת היטמעותם בקהילה ובעיקר מסוג השלטון במדינה הספציפית בה נערכת הפעילות.

תחת הנציג העליון של הארגון בכל מדינה ישנם כארבעה מחלקות:

המחלקה הפוליטית: אחראית על ייצוג פוליטי של הקהילה הטמילית בתוך המדינה, גיבוש וחיזוק הקהילה על ידי הקמת ארגונים קהילתיים כמו ארגוני נוער, צדקה, זכויות אדם ובעיקר ארגונים בתחום הבריאות³⁶⁸ ובעיקר על הפצת מסרי התעמולה של ה-LTTE בקרב הקהילה הטמילית המקומית כמו גם לאוכלוסייה הרחבה³⁶⁹.

מחלקת כספים: אחראית על שינוע מערך גיוס הכספים של הארגון במדינה הספציפית לפי יעדי הגיוס שנקבעו על ידי מפקדת הארגון ב-Killinochchi. במהלך השנים הארגון פיתח שיטות רבות ומגוונות לאיסוף כספים. ביניהם ניתן למנות גיוס כספים ישיר על בסיס חודשי מבעלי עסקים וראשי משפחות, גיוס באירועי צדקה למען "קורבנות המלחמה" בסרי לנקה, פעילות פלילית של כנופיות נוער טמיליות, הקמת "ארגוני צדקה" שמעבירים כספים ל-LTTE (בדומה לפעילות הגיוס הכספים של ארגוני טרור אסלאמיים כיום), השקעה מסיבית בשווקים כמו נדל"ן ובניין, ניהול מקדשים הינדים ברחבי העולם,

Ravinatha P. Aryasinha, "Time to Act: The LTTE, its Front Organizations, and the Challenge to Europe", *EU-US international seminar on LTTE*, chapter 4 (10/12/2008)

http://www.priu.gov.lk/ltte_report/chapter4.html

Rapa, "LTTE 'Tamil Tigers' and its UK-wide network", *ElaKiri Community* (23/11/2006)

<http://www.elakiri.com/forum/showthread.php?s=fb3b655948f6f09a33253262817d1170&t=7782>

P. Aryasinha, (10/12/2008). *Op cit*, chapter 6

http://www.priu.gov.lk/ltte_report/chapter6.html

לרשימה חלקית של ארגונים ראו:

P. Aryasinha, (10/12/2008), *Ibid*

Peter Chalk, "liberation tigers of tamil eelam's (LTTE) international organization and operations - a preliminary analysis", *Canadian security intelligence service* (17/03/2000)

<http://www.fas.org/irp/world/para/docs/com77e.html>

השתלטות על שוק מכירת והפצת כרטיסי טלפון, כספים ממנויים על שירותי הטלוויזיה בלווין של הארגון הונאה של כרטיסי אשראי ועוד שיטות רבות³⁷⁰.

לאחר שגיוס הכספים נעשה נכנס לפעולה מערך שינוע והעברת הכספים המתוחכם של הארגון (Aiyaana group). דרך הפעילות של השיטה הייתה כדלהלן: בכל מדינה מונה מנהל כספים (Controller). אדם זה לא בהכרח היה ראש מחלקת הכספים במדינה, ולרוב הוא דווקא שמר על פרופיל נמוך ואף לא החזיק כספים על שמו. תפקידו היה לנהל רישום של כל הכספים העומדים לרשות המערכת ולתאם ולתת הוראות ל"מנהלי קרנות" (Trust managers) כמה כספים להעביר ולכן (על פי צרכי הפעילות השוטפת). את הוראותיו הוא קיבל מהמפקדה של ה-LTTE ב-Killinochchi, שהיא זו שריכזה את צרכי מחלקות הרכישה ברחבי העולם ותיאמה אותם. מי שמחזיק את הכספים בפועל במגוון של מקומות מסתור – בנקים, כספות וצורות השקעה לגיטימיות אחרות – הם מנהלי הקרנות. הם אינם מנהלים קשר ביניהם (ולעיתים אינם מודעים לקיומו של השני) אלא רק עם מנהל הכספים, לו הם היו חייבים בדיווח שוטף על מצב הכספים ברשותם. לאחר קבלת ההוראה ממנהל הכספים הכסף הועבר במגוון שיטות – העברות בנק, על ידי שליחים אנושיים, זיוף קבלות ייבוא-ייצוא ועוד. לרוב הכסף הועבר למדינה בדרום-מזרח אסיה (למשל סינגפור שם אין מגבלה על כמות הכסף שניתן להכניס למדינה). חברי מחלקת הרכישה אספו את הכסף לרשותם באותה מדינה והשתמשו בו על מנת לשלם על רכישת הנשק שיועבר לסרי לנקה. הערכות מדברות שהארגון הרוויח לפחות חצי מיליון דולר בחודש בכל מדינה בה היה פעיל³⁷¹.

בנוסף למחלקות אלו היו עוד 2 מחלקות שלא היו כפופות ישירות לראש הנציגות המקומית, אלא השתמשו בהשפעה והתמיכה החומרית והלוגיסטית של הנציגות המקומית של הארגון לקידום יעדיהן. מחלקות אלו הן זרוע הרכישה (השייכת "למחלקת KP") וזרוע המודיעין, שהשתמשה במידע שהושג על ידי שאר המחלקות (בעיקר מחלקת הכספים) על מנת לזהות אישי מפתח בקהילה שעליהם ניתן ללחוץ (באמצעות קרובי משפחתם בסרי לנקה) לשרת את יעדי הארגון בין אם באמצעות "תרומות" נדיבות לארגון ובין אם באמצעות פעילות שתדלנות ציבורית מקומית. אמצעי פופולארי במיוחד היה זיהוי אנשי עסקים טמילים הנוסעים לביקור משפחות בסרי-לנקה והתראת המפקדה של מחלקת המודיעין ב-Killinochchi. פעילי מודיעין היו מעכבים את אותו אדם במחסומים דרכים ולעיתים מחרמים את דרכו עד שהוא (או משפחתו) היו משלמים סכום כסף מסוים³⁷².

לצידם הוקמה לצורך כך רשת גדולה של ארגונים ללא כוונות רווח, שמטרתם לפעול בהיבט ההומניטארי של האוכלוסייה הטמילית ולהדגיש את סבלם של הטמילים עקב המלחמה "הגזענית" שנכפתה עליהם על

³⁷⁰ למחקר נרחב על שיטות אלו ראו:

Shanka Jayasekare, "LTTE Fundraising & Money Transfer Operation" (24/10 2007) http://www.apgml.org/frameworks/docs/7/LTTE%20Fundraising%20&%20Money%20Transfer_Oct07-Jayasekara.pdf

³⁷¹ לחלק מהסכומים ראו:

Anthony Davis, "Tiger International: How a secret global network keeps Sri Lanka's Tamil guerrilla organization up and killing", Asiaweek (16/07/1996)

<http://www.lankalibrary.com/pol/tiger%20international.htm>
Ravinatha P. Aryasinha, (10/12/2008), *Op cit*, chapter 6³⁷²
http://www.priu.gov.lk/ltte_report/chapter6.html

ידי הממשלות הסינהאלוזיות בסרי לנקה³⁷³. ארגונים אלו יכלו לגייס כספים למטרות של שיקום ותמיכה בניצולים כמו גם יכלו להפיץ תעמולה במסווה של "דוחות" על המצב ההומניטארי בסרי לנקה עצמה³⁷⁴.

■ הזרוע הפוליטית- במקביל למחלקות הצבאיות שתוארו לעיל, הוקמה גם זרוע פוליטית, שהייתה אחראית על המנהל האדמיניסטרטיבי בשטח תחת שליטת ה-LTTE. מרבית הזרועות של מחלקה זו הוקמו כבר בתחילת שנות ה-90, לאחר נסיגת כוח השלום ההודי, שאפשרה לארגון להתפנות לביסוס שליטתו בשטחי צפון ומזרח המדינה. על כל הזרוע הזו היה מופקד Tamilselvan, שהוחלף לאחר מותו על ידי מפקד המשטרה של הארגון P. Nadesan ב-2007. תפקיד מערך זה היה לדאוג לצרכי האוכלוסייה ולהכין את הקרקע להכרזה על מדינה עצמאית ולענות על הצורך לספק שירותים בסיסיים לאוכלוסייה בשטחים בהם הוא שלט על מנת לזכות בתמיכתה, לפחות הפסיבית. יש לציין שהארגון מעולם לא היה השליט הבלעדי בחלק מהשטחים של צפון ומזרח המדינה, וממשלת סרי לנקה סיפקה גם היא שירותים מסוימים כמו בנקאות, בריאות, חינוך ורווחה ואף שילמה את משכורותיהם של פקידי ממשלה שונים³⁷⁵. למעשה התקיימו מעין 2 מערכות כלכליות ופוליטיות באזורי הצפון והמזרח- זו הרשמית, וזו המחתרתית של ארגון ה-LTTE, שלעיתים פעלה באופן גלוי וחופשי למדי בעוד המערכת הממשלתית הרשמית דווקא פעלה "בהסתר" (עקב פחד האוכלוסייה מנקמת ה-LTTE אם יזוהו כמשתפי פעולה).

אחד המוסדות הראשונים שהקים הארגון היה בנק מרכזי, שהוקם ב-1994 ומרכזו בעיירה Killinochchi. הוא ניהל את כל ענייני הכספים של הארגון והאוכלוסייה תחת שליטתו³⁷⁶. בשנות ה-90 הבנק התפתח וצמח ל-2 סניפים וכ-100 עובדים. את ההכנסות לבנק הארגון השיג מהפעילות הבינ"ל שלו, ממסים שונים שהוטלו על האוכלוסייה כגון מס על החזקת טרקטורים או רישיונות עסק, מויות ו"תרומות" של אזרחים זרים שנכנסו לשטחים שבשליטת הארגון (כמו למשל מס הכניסה לכביש המהיר ה-A9) וכדומה³⁷⁷. בנוסף פקידי המחלקה היו אחראים על ניהול חקירות כלכליות ופשע כלכלית. כל המערך הפיננסי הזה נוהל ופוקח על ידי Tamilnethi (Sabaratnam Selvaturai), שזכה לאמון מוחלט מצדו של פרבהאקאראן³⁷⁸.

³⁷³ Ravinatha P. Aryasinha, (10/12/2008), *Ibid*, chapter 6

³⁷⁴ Ajit Kumar Singh, "Targeting LTTE's Global Network", *International Institute for Counter-Terrorism* (23/04/2008)

³⁷⁵ <http://www.ict.org.il/NewsCommentaries/Commentaries/tabid/69/Articlsid/162/Default.aspx>
Kristian Stokk, "Building the Tamil Eelem State", *Australian Parliament* (January 2006)

³⁷⁶ עמוד 13 <http://www.aph.gov.au/house/committee/pjic/proscription/submissions/sub35a.pdf>
³⁷⁶ Geert De Clercq, "Tamillelam Bank Symbol of Sri Lankan Rebel Autonomy (16/03/2006)

³⁷⁷ <http://www.sangam.org/articles/view/?id=260>
Amantha perera in Jaffna, "The Tiger re-emerges in his lair", *Leader Publications*
³⁷⁸ <http://www.thesundayleader.lk/archive/20021006/spotlight.htm>

³⁷⁸ "Senior rebel official killed in Sri Lankan fighting", *CCTV* (3/12/2009)
<http://www.cctv.com/english/20090312/101564.shtml>

מערכת חשובה נוספת שהוקמה הייתה מערכת המשפט, שהוקמה רשמית ב-1993 ובראשה עמד E. Pararajasingham (Para): היא כללה בתי משפט מקומיים, מחוזיים ואפילו בית משפט עליון. סך הכול היו כ-7 בתי משפט מחוזיים, בית משפט לערעורים, בית דין מיוחד (למקרים שנדחו על ידי בית הדין לערעורים) ו-2 בתי משפט עליונים, בהם שירתו 26 שופטים וכ-100 עורכי דין. הוקמה גם מכללה למשפט שתכשיר שופטים ועורכי הדין.³⁷⁹

הם היו אחראים על ניהול הסדר החברתי לפי הקוד החוקי שהוחל על ידי ה-LTTE ב-1994 ועל בסיס חוקים נוספים שנוסחו מזמן לזמן ועסקו בענייני הגנה על נשים, ילדים והסדר החברתי.³⁸⁰ לצד זרוע זו הוקמה ב-1991 גם משטרת טמיל-אילאם, שעד 2007 כללה כבר 25 תחנות משטרה. את מספר השוטרים והקצינים בה לא ניתן להעריך אך ידוע שהיא חולקה לשישה מדורים: תנועה, מניעת פשיעה, איתור פשיעה, יחידת למידע, יחידה אדמיניסטרטיבית ו"יחידה מיוחדת" (מעין ימ"מ). מפקד המשטרה היה כאמור P. Nadesan, שהיה שוטר במשטרת סרי-לנקה מ-1973 ועד שהצטרף לארגון "הנמרים הטמילים" ב-1984.³⁸¹ למרות הביקורת על כך שזרועות אלו (ובעיקר המשטרה) הם בעצם חלק מהכוח הלוחם של ארגון ה-LTTE ואינם אלא עוד אמצעי של שליטה וכפייה, יש לציין שהם זכו להערכה רבה בקרב האוכלוסייה המקומית שהעניקה לפעולתם לגיטימציה רבה, והארגון עשה מאמץ רב לשכנע שהמשטרה למעשה פועלת גם נגד חברים בכוח הלוחם של ה-LTTE, ולא רק מול האוכלוסייה המקומית.³⁸²

כמו כל שלטון אזרחי הארגון החזיק גם מחלקת ספורט, מערך של חינוך ותמיכה סוציאלית – בתי ספר, בתי יתומים, תמיכה כספית באלמנות ועוד, מערך בריאות של מרפאות ובתי חולים. חשיבות מיוחדת הייתה למחלקת האמנות והתרבות. תפקידה היה להוציא לאור ספרים מקורים ומתורגמים בשפה הטמילית. היא גם הייתה אחראית על שידורי התעמולה. בתור ארגון גרילה, "הנמרים הטמילים" היו הראשונים להבין את החשיבות של שליטה ונוכחות במערכות התקשורת השונות. לכן הארגון החזיק מערך של ארגוני תעמולה שונים. מערך זה כלל תחנת רדיו (Voice of Tigers) שהוקמה כבר ב-1985, עיתונים יומיים ושבועונים שהופצו לא רק בסרי לנקה עצמה אלא גם בקרב קהילות הגולה, אתרי אינטרנט (לא פחות משבעה!) שייצגו את העמדות של הארגון כלפי העולם וכמובן תחנת טלוויזיה ששידרה למזרח אסיה, אוסטרליה ולאירופה (NTT- National Television of Tamil-Eelam). התחנה הוקמה לראשונה בשנות ה-80 אך היא הושמדה על ידי הודו ב-1987. היא הוקמה מחדש במרץ 2005 ושידרה בתחילה דרך לוויין 15 דקות כל יום. האות נקלט על ידי Tamil News Network המבוססת בפריז. מערכת תקשורת זו שידרה בתורה למנוייה (בתשלום) את האות הנקלט בכל רחבי אירופה על ידי

³⁷⁹ TamilNet, "TamilEelam Legislature enacts Child Protection Act" (25/10/2006) <http://www.tamilnet.com/art.html?catid=13&artid=20025>

³⁸⁰ Kristian Stokk., *Op cit*, pp. 7-10

³⁸¹ Frederica Jansz, "LTTE's police and UPFA's silence", *TamilCanadian* (20/6/2004) <http://www.tamilcanadian.com/page.php?cat=299&id=2418>

³⁸² V.S. SAMBANDAN, "On Tiger turf", *Frontline* (24/11/2003) <http://www.hinduonnet.com/fline/fl2024/stories/20031205005001300.htm>

התחברות לא חוקית ללוחמי שונים³⁸³. הקמתה הבהירה ש"הנמרים הטמילים" כארגון היו הראשונים להבין את החשיבות של פעילות מקוונת, הן לצרכי תעמולה והסברה והן לגיוס תומכים למאבק והן לצרכים מבצעיים שונים^{384 385}. כך למשל ב-1997 הארגון היה אחראי על מתקפת הטרור הקיברנטית הראשונה כנגד מערכות ממוחשבות של ממשלת סרי לנקה³⁸⁶. לצד זאת נפתחו גם משרדים מקומיים בלא פחות מ-54 מדינות, רובם במדינות מערביות. תפקידם היה לפנות אל מקבלי החלטות וקבוצות לחץ, להסביר את העמדות של הארגון ובעיקר להחדיר לדעת הקהל את המסר שהארגון שואף לשלום למרות מתקפות הממשלה וניסיונה לחסל את העם הטמילי. בנוסף מטרתם הייתה לגייס תמיכה תקשורתית, כלכלית ופוליטית כנגד ממשלת סרי לנקה ולטובת הארגון³⁸⁷. באמצעים אלו ניסה הארגון להפיץ את דעותיו ולייצר לחץ בינ"ל על הממשלה להפסיק את מתקפותיה ולהציג את הטמילים כמיעוט מדוכא בארצו³⁸⁸.

השימוש בפיגועי התאבדות:

כמו מרבית ארגוני הגרילה בעולם, גם ה-LTTE השתמש בשיטות של טרור, הפחדה וכפייה על מנת לגרום לאוכלוסייה לשתף פעולה עם רצונותיו ועל מנת לסלק מנהיגים שנחשבו כאיום על הדומיננטיות של ה-LTTE או על רעיונותיו. הפסקאות הבאות אם זאת לא דנות בכך, אלא בשימוש המיוחד שנעשה סוג מסוים מאוד של טרור – פעולות ההתאבדות. הכוונה היא להראות את הייחוד של הארגון, ייחוד שמבדיל אותו מארגוני גרילה אחרים בעולם ושופך אור על היבט מיוחד בפעילותו.

אחד הסיבות בגללן ה-LTTE ידוע ברחבי העולם הוא השימוש המשוכלל שהוא ביצע בנשק של טרור ההתאבדות. במהלך 26 שנות סכסוך יחידת "הנמרים השחורים", שהייתה האחראית להוצאה לפועל של פיגועים אלו, "איבדה" בין 200-250 לוחמים, שאיבדו את חייהם במהלך ביצוע של כ-200-150 פיגועי התאבדות. "בזכות" נתון זה ארגון ה-LTTE הוא היחיד בעולם שיכול לזקוף לזכותו רצח של 2 ראשי ממשלה של מדינות שונות, כמו גם קורבנות רמי דרג אחרים- שרים, אנשי רוח, אישי צבא ופוליטיקאים³⁸⁹. בתחילת דרכה היחידה פעלה בעיקר כנגד אישים ופוליטיקאים מתונים מקרב הטמילים עצמם (המפורסם מביניהם הוא מנהיג מפלגת ה-TULF, שנרצח ב-1989, ובכך למעשה נסתם הגולל על כל ארגון טמילי שתמך בפשרה

³⁸³ John CK Daly, "LTTE: Technologically innovative rebels", *ISN Zurich* (05/06/2007) <http://www.isn.ethz.ch/isn/Current-Affairs/Security-Watch/Detail/?ots591=4888CAA0-B3DB-1461-98B9-E20E7B9C13D4&lng=en&id=53217>

³⁸⁴ Shyam Tekwani, "The LTTE's network and its implications for regional security" (January 2006) <http://www.rsis.edu.sg/publications/WorkingPapers/WP104.pdf>

³⁸⁵ John C K Daly, *Op cit*

³⁸⁶ Ravinatha P. Aryasinha (10/12/2008), *Op cit*, chapter 4 http://www.priu.gov.lk/ltte_report/chapter4.html

³⁸⁷ Peter Chalk, *Op cit*

<http://www.fas.org/irp/world/para/docs/com77e.htm>

³⁸⁸ Taraki, "TV images: LTTE's next strategic dimension?", *Tamil Canadian* (30/3/2005)

<http://www.tamilcanadian.com/page.php?cat=123&id=3139>

³⁸⁹ R. Ramasubramanian, *Suicide terrorism in Sri Lanka* (New Delhi: Institute of peace and conflict study, 2004), p.

ובהידברות עם הממשלה המרכזית). רק לאחר נסיגת כוח השלום ההודי ב-1990 היחידה החלה להתמקד בפעולות כנגד פוליטיקאים ואנשי צבא סינהאלזים. הלוחמים ביחידה נבחרים מקרב הלוחמים בארגון, שהתנדבו לה על ידי כתיבת מכתב אישי למנהיג הארגון, והם מאומנים במיוחד לצורך ביצוע פעולות התאבדות מיוחדות.³⁹⁰

יחידת "נמרים השחורים" הוקמה כנראה מתישהו בסביבות שנת 1985 על מנת לתפקד כיחידת עילית. לכן היא קיבלה לשורותיה רק אנשים מובחרים, שהוכיחו לא רק כושר צבאי ומחויבות למטרה, אלא גם לוחמים בעלי ראיית עולם מגובשת והכרה ברורה של המטרה למענה נלחמים. היחידה לכן לא עסקה בגיוס כפוי או נרחב לשורותיה ולא מיקדה מאמציה דווקא בדחויים או במקופחים מקרב האוכלוסייה, שאמנם מוכנים להתנדב למשימות התאבדות אך חסרים את הכישורים הפסיכולוגיים והשכליים לבצע פעולות אלו באפקטיביות. תהליך האימון של המועמדים ליחידה היה מפרך וכלל לא רק אימון פיזי, אלא גם פסיכולוגי, על מנת להכין אותם לתקופות של ציפייה ממושכת כ"רדומים" עד שייקראו למשימה. עד אז הם שירתו כחלק מהיחידות הלוחמות הרגילות מבלי שחבריהם לנשק ידעו על היותם חברים ביחידה הנערצת.³⁹¹

ה-LTTE טען תמיד שאת ההשראה לשימוש בכלי של נשק ההתאבדות קיבל Prabhakaran לאחר שצפה בסרט הוליוודי שתיאר התנקשות על ידי התאבדות, עם זאת יותר סביר שאת ההשראה לכך קיבל הארגון מפעולתו של ארגון חיזבאללה בביירות ב-1983 נגד בסיס המארינס. בשנים אלו פעילים טמילים התאמנו אצל ארגוני טרור פלסטינים בלבנון ומשם כנראה קיבלו את הרעיון. עם זאת במהלך השנים ה-LTTE העלו את השימוש בפיגועי התאבדות לדרגת אומנות צבאית.

בניגוד לארגוני טרור מודרניים מסוימים, ה-LTTE פיתח את השימוש בפעולות התאבדות כחלק מאסטרטגיה צבאית של לוחמת גרילה סדורה. יחידת "הנמרים השחורים" עסקה במשימות התאבדות לא רק לשם "יראו וייראו" או בהתאם לתפיסת עולם דתית המהללת אל הקורבן ואת מעשה ההקרבה (למרות שאלמנטים כאלה היו קיימים כמובן באתוס של הארגון), אלא ככלי טקטי-צבאי לגיטימי שיש לעשות בו שימוש מושכל ורציונאלי בנקודת הזמן המתאימה כנגד המטרות המתאימות וזאת על מנת להשיג מקסימום של אפקט קרבי. זאת בדומה לטייסי הקמיקאזה היפנים אך בניגוד לתנועות גרילה דתיות כמו אל-קעידה. למעשה בכירי הארגון היו בעצמם מודעים להבדלים האלו ואף בזו לסוגי פעולות התאבדות כאלו נגד אזרחים שאין לצידם תגמול צבאי קונקרטי.³⁹²

פעולות ההתאבדות הקרביות (להבדיל ממעשי התאבדות של לוחמים על ידי שימוש בקפסולת הציאניד לאחר שנתפסו) נחשבו למעשה כמשימות קומנדו של הארגון, שכן בהם הסיכויים לחזור בחיים היו מועטים ביותר. אם זאת לאחר שהפעולה הושלמה לא הייתה מניעה עקרונית שהלוחם ינסה לברוח ולהציל את חייו, ובתולדות הארגון ידוע על 2 לוחמים שחזרו ממשימות "התאבדות". בהתחשב במשאבים שהושקעו באיתור ואימון לוחמים אלו היה זה "בזבוז" מבחינת הארגון אילו כל לוחם היה מתגייס למשימה אחת בלבד. כך, למרות

³⁹⁰ Alex Perry, "How Sri Lanka's Rebels Build a Suicide Bomber", *TIME* (12/05/2006)

<http://www.time.com/time/world/article/0,8599,1193862,00.html>

³⁹¹ Stephen Hopgood, "Tamil Tigers 1987-2002" in Diego Gambetta (Ed.) *Making sense of suicide missions*

(Oxford & New York: Oxford University Press, 2006), pp. 60-67

³⁹² Mia Bloom, "Sri Lanka: In the Tigers' Belly", *WorldPress* (22/04/2003)

<http://www.worldpress.org/Asia/1015.cfm>

שמוות עדיף מכישלון, לחזור בחיים ממשימה שהושלמה הייתה תוצאה עדיפה מלמות במסגרתה. למעשה, בניגוד למחבלים מתאבדים "מודרניים" המהללים את האקט של המוות במטרה בפני עצמה, ובניגוד גם ללוחמים רגילים המפגינים אומץ לב בלתי רגיל במהלך הקרב על ידי הסתערות אמיצה (אך חסרת תכלית) על יעד מבוצר היטב או עמדת ארטילריה, "הנמרים השחורים" היו יחידה צבאית מאומנת לכל דבר. מה שייחד אותה משאר היחידות בעולם (ואפילו מכוחות הקומנדו של ארגון ה-LTTE עצמו) הייתה העובדה שהושקעו בה מאמצים באיתור אותם לוחמים אשר היו נכונים ביותר לגלות מעשי אומץ קרביים (עד כדי נכונות למות), ואימונם ושליחתם למשימות בהם הם יידרשו להקרבה כזו, אך במקומות בהם הארגון סבר שהם **יביאו את מירב התועלת הצבאית**.³⁹³

המשימות עצמן נחלקו לשלושה סוגים: **הסוג הראשון** והנפוץ ביותר (גם אם הפחות בולט) הוא כחלק מלוחמה קונוונציונאלית בים, אוויר או יבשה, שבה משתתף הלוחם בקרב עם לוחמי הארגון "הרגילים" ומאתר את הנקודה המתאימה ביותר במחנה היריב על מנת לשמש כ"פצצה אנושית" מדויקת. הקרבה זו אמורה לא רק לפגוע במטרה צבאית ספציפית אלא גם להמריץ את שאר הלוחמים ולהעניק להם השראה. **הסוג השני** של שימוש הוא כחלק מפעולות גרילה קלאסיות, למשל במבצעים צבאיים נגד מטרות צבאיות של האויב. כך, לוחם היחידה מוביל את המתקפה הראשונית וגורם לפרצה במערך האויב, שהלוחמים הרגילים יכולים לאחר מכן לנצל. **הסוג השלישי** והמפורסם ביותר של פעולות (אם כי הנדיר באופן יחסי מבין שלושת הסוגים) בהם נעשה שימוש בלוחמים מתאבדים הוא בפעולות התנקשות נגד אישים פוליטיים או צבאיים או נגד מטרות אזרחיות בעלות חשיבות צבאית, כלכלית, סמלית, או שלושתם ביחד (בדומה למשל למתקפה מן האוויר על בסיס חיל האוויר ושדה התעופה הבינ"ל של סרי-לנקה ב-2001). זאת על מנת לפגוע בהנהגה הצבאית והאזרחית של האויב וגם כדי לעורר תגובה פרועה של שירותי הביטחון, שיתקפו את האוכלוסייה הטמילית וכך התמיכה במאבק ובמטרה להשיג מדינה נפרדת תושג.

השימוש בנשק של פעולות התאבדות נועד במקור כאמור בראש ובראשונה לא דווקא כדי להעביר מסר של הקרבה (אם כי יש לפעולה יש אפקט כזה), אלא **לפצות על נחיתות בנשק כבד ונחיתות ארגונית** מול צבא מדינה מאורגן, ועל מנת להשיג גישה למתקנים בעלי חשיבות צבאית או כלכלית שלא ניתן להגיע אליהם בשיטות צבאיות רגילות (בסיסי צבא מוגנים, שדות תעופה, תחנות כוח ונמלים באזורים מעבר לשליטת הארגון וכדומה). הדרישה של נכונות למוות מכל לוחם הייתה אמנם ביטוי לנכונותו להקריב ונאמנותו לארגון, אך היא נבעה בעיקר מהאופי המסובך והמסוכן של פעולה בעורף האויב או נגד מטרות מוגנות היטב. היא לא הוצבה בפני עצמה כהקרבה חסרת תכלית צבאית מיידית.

למשל פעולת ההתאבדות הראשונה, בחמישי ביולי, 1987 (החל מ-1990 בתאריך זה הוכרז "יום גיבורים" מיוחד לזכר לוחמי היחידה- זאת בנפרד מ"יום הגיבורים" של הארגון כולו שנחגג ב-27 נובמבר) שילבה בתוכה את כל האלמנטים שתוארו לעיל: פעיל הארגון ("Captain Miller") הסיע משאית עמוסה בחומרי נפץ אל תוך בסיס של הצבא בצפון המדינה, לאחר ההתפוצצות, לוחמי גרילה חדרו לבסיס ותקפו את החיילים ההמומים ונסוגו מיד לאחר מכן. הפעולה הייתה אפקטיבית מאוד, שכן למרות שנהרגו בה רק בין 100-39 חיילים, היא

³⁹³ Hopgood, in Diego Gambetta *Op cit.*, (2006) p. 73

היממה את הממשלה ועצרה בתחילתו מבצע צבאי נרחב מתוכנן של צבא סרי-לנקה בצפון. אין להתפלא גם שהיא הגיעה בזמן שבו הארגון היה בעמדת נחיתות צבאית מובהקת: ללא כלי נשק עם עוצמת אש חזקה, עם מספר מועט יחסית של לוחמים, ובדיוק בזמן שהצבא הקים בסיסים רבים בצפון האי על מנת לצאת למתקפה סופית כנגד המורדים. פעולת ההתאבדות נועדה רק באופן משני לשדר נחישות ודבקות במטרה, ובראש ובראשונה נועדה להשיג תוצאה צבאית קונקרטית: תקיפת בסיס צבאי גדול על מנת לפגוע בהכנות של הממשלה למתקפה נרחבת. הדרך היחידה לפגוע בבסיסי הצבא ללא תחמושת ארטילרית בכמות רבה הייתה להשתמש בלוחם אנושי, שיוביל את התחמושת אל המטרה באופן מדויק³⁹⁴.

בשל כך השימוש בכלי זה היה מדוד יחסית, ותלוי בעיקר במצב הצבאי הספציפי של הארגון מול הממשלה. למשל בתקופת כוח השלום ההודי לא הייתה ולו התקפת התאבדות אחת ויחידה. ניתן להסביר עובדה זו בכך שהצבא ההודי היה גדול יותר (80,000 חיילים), מאורגן יותר ובסיסיו- מוגנים יותר. בנוסף יוזמותיו ההתקפיות גרמו ל-LTTE לסגת אל אזורים מבודדים, שם מטבע הדברים קשה יותר למצוא מטרות ולצאת למשימות איסוף מודיעין. לכן היה יותר קשה לו להתארגן לפעולות התאבדות והוא התרכז בניסיון להדוף את המתקפות הקונוונציונאליות עליו.

תימוכין נוספים לעובדה זו ניתן למצוא שבמהלך שנות ה-90 הארגון לא ביצע כמעט פעולות התאבדות מהסוג הראשון והשני, אלא רק פעולות טרור במרכזי ערים ונגד בירים בפוליטיקה של סרי לנקה. תופעה זו אינה מקרה שכן בעשור זה הארגון היה חזק יותר ומצויד טוב יותר מהצבא עצמו! זאת עקב העובדה שהוא קיבל נשק מראש הממשלה של סרי לנקה על מנת להילחם בצבא ההודי וגם עקב הצלחתו להבריח נשק בכמויות גדולות לתוך המדינה והשתלטותו על מצבורי נשק שהיו שייכים לצבא הודו (לאחר נסיגתו) וצבא סרי לנקה עצמו.

יחידת "הנמרים השחורים" הייתה חלוצה לא רק בשימוש הנרחב של מתבלים מתאבדים כאסטרטגיית גרילה צבאית, אלא גם שימוש בנשים כלוחמות מתאבדות (שכוונות (Birds of Freedom)³⁹⁵ ואף המציאה שיטות חדשות על מנת לייעל את האפקט של פעולות כאלו, כמו למשל חגורת הנפץ ובעיקר טקטיקת משאית/סירת הנפץ (תזכורת לשיטה זו קיבלנו בהתקפה על המשחתת האמריקאית USS Cole בשנת 2000). הם גם היו הראשונים שביצעו מתקפת טרור על ידי כלי טיס (כמעט עשור לפני פיגוע ה-9/11)³⁹⁶. לא בכדי יצא לה מוניטין של יחידה מאומנת היטב ומסוכנת. ה-LTTE בעצמו חיזק דימוי זה (כלפי פנים) במגוון של אמצעים³⁹⁷. ה-LTTE יותר מכולם הבין את התרומה הצבאית של היחידה, תרומה שבזכותה הוא הגיע למעמד שאליו הוא הגיע.

³⁹⁴ Hopgood, in Gambetta (2006), *Ibid*, pp. 50-51

³⁹⁵ Ruwan Weerakoon, "Pottu Amman: Patient but ruthless Tiger", *The Nations*

<http://www.nation.lk/2009/10/04/militarym.htm>

³⁹⁶ "The LTTE in Brief", Sri Lanka defense ministry

<http://www.defence.lk/pps/LTTEinbrief.pdf>

³⁹⁷ Michael Patrick Echemendia, "Deliberate death: an investigation into the nature of suicide attacks" (Pittsburgh:

University of Pittsburgh, 2010) pp. 131-154

http://etd.library.pitt.edu/ETD/available/etd-08242010-092039/unrestricted/Echemendia20August2010_final.pdf

אידיאולוגיה:

ה-LTTE הוא ארגון בעל אופי לא אידיאולוגי וחילוני בעליל. למעשה מסיבה זו ראוי לא לכוונת את "הנמרים הטמילים" בשם "תנועה מהפכנית". בשנים האחרונות עלו ארגוני טרור המבוססים באופן מובהק על תפיסת עולם אסלאמית-פונדמנטליסטית והמסתמכים על האוכלוסיות המוסלמיות הגולות בארצות השונות. בעבר הרחוק יותר תנועות טרור בינ"ל התבססו בעיקר דווקא על האידיאולוגיה המרקסיסטית-מאואיסטית, שזכו לתמיכה של בריה"מ או של סין. ה-LTTE הוא יוצא דופן בתופעה זו. אמנם בתחילת דרכו השמיע מייסדו ומנהיגו הצהרות דמוי-מרקסיסטיות על שוויון ואחוה בין המדוכאים בכל העולם, אך במהרה נזנח קו אידיאולוגי זה, ונדמה שהמאפיין היחיד שאומץ מהדגם הקומוניסטי הייתה החיבה היתירה למנהיג יחיד השולט על ארגון מאוחד וריכוזי שמייצג באופן בלעדי את קבוצת הקולקטיב ("העם"). כמו כן הארגון כלל לא הטיף למהפכה דתית מיוחדת כלשהי. אמנם הטמילים מחזיקים באמונה ההינדית, בעוד שאויביהם הסינהאליים הם בודהיסטים (ואף מדגישים זאת בגאוה יתרה כחלק מתפיסת הלאומיות להם) אך המאבק עצמו לא נוהל מעיקרו על קווים של תחייה דתית או גלורפיקציה של הדת, אלא על בסיס של קיפוח אתני-לאומי. בשל כך ובניגוד לתנועות כמו אל-קעידה או אפילו חיזבאללה, השואפות לשינוי בסיסי של הסדר החברתי והפוליטי המקומי (או העולמי) באזורים בהם הן פועלות, ה-LTTE נותר מחויב תמיד לרעיון החילוני-לאומי, שבאופן בסיסי הוא תמיד מוגבל וצר רעיונית וטריטוריאלי. למעשה ניתן לראות ב"נמרים הטמילים" ארגון **שמרני** באידיאולוגיה שלו (זאת בניגוד לחדשנות הצבאית והאופרטיבית פורצת הדרך שלו), בעל מטרה לאומית מוגבלת מעיקרה. אמנם ניתן לטעון שהקמת מדינה חדשה בתת היבשת ההודית הייתה משנה את הסטאטוס קוו הפוליטי באזור זה ואת היחסים בין סרי לנקה, הודו, וייתכן אפילו פקיסטן וארה"ב, אך כפי שמראה הניסיון הטרי של קוסובו למשל, הקמת מדינה לאומית חדשה אינה יכולה להיחשב כשינוי סדרי עולם חברתיים ופוליטיים מסדר הגודל אליהם שואפות (לפחות מבחינה הצהרתית) תנועות אסלאמיות כמו אל-קעידה או אפילו החמא"ס.

מכאן נובע גם הבלבול בנוגע לשימוש בכלי של פעולות התאבדות ומחבלים מתאבדים ומקומו באסטרטגיה הצבאית והאתוס של הארגון. כיום אמצעי זה מזוהה בדעת הקהל העולמית באופן בלעדי כמעט עם פונדמנטליסטים אסלאמיים קיצוניים למיניהם, למרות שבהיסטוריה ידוע השימוש באמצעי ההתאבדות במקרים רבים ומגוונים (בהקשר של פעולה צבאית ניתן להזכיר את הטייסים היפנים במלחמת העולם השנייה או לוחמי וייט-מין נגד הכוחות הקולוניאליים הצרפתיים בוייטנאם לאחר מלחמת העולם השנייה ובהקשר של פעולות טרור את כת המתנקשים המוסלמית במאות ה-10-11 או את המתנקשים היהודים במאה הראשונה לספירה) אין זה מפתיע שחוקרים רבים הכלילו את ה-LTTE תחת המטריה הקונספטואלית של "עוד" ארגון טרור פונדמנטליסטי בעולם השלישי השולח את תומכיו להיהרג כאקט מחאה נגד האימפריאליזם או נגד המערב או כל "דיכוי" אחר. בחינה מדוקדקת יותר מגלה מציאות אחרת – זו של תפיסה צבאית רציונאלית וסדורה בבסיס פעולות ההתאבדות אליהם נשלחו פעילי הארגון. ההתאבדות לא נעשתה לשם המוות, אלא נבעה מהאופי המסוכן של המשימות להם נדרשו הלוחמים והייתה נלווית לו. היחידה שאמונה הייתה על מתקפות כאלו אימנה לוחמים במיוחד על מנת שיישלחו למשימות כנגד יעדים אסטרטגיים של האויב אשר הגישה אליהם בדרכים צבאיות מקובלות הייתה קשה (בעיקר בהיעדר נשק ארטילרי חזק ובעל טווח רחוק).

נשק ההתאבדות נועד לענות על 2 חסרונות טקטיים בולטים: היעדר נשק מדויק נגד שיוכל לחסל את המטרה, והיעדר יכולת העברה והנחיה של נשק זה (אם היה בנמצא) במהירות וביעילות אל המטרה. הפיכת לוחם הארגון לפצצה אנושית פתרה באופן זול ויעיל בעיות אלו. יש לייחס את תחילת השימוש במחבלים מתאבדים על ידי "הנמרים הטמילים" לצרכים אופרטיביים ולא לאידיאולוגיה או תפיסת עולם המהללת את ההקרבה והמוות (אם כי כמובן אלמנטים כאלו של האדרה והקרבה היו קיימים בהחלט באתוס הצבאי של הארגון והם נועדו במפורש לעודד את הנכונות של תומכי הארגון לבצע פעולות התאבדות בעתיד). בשל כך היו גם לוחמים מתאבדים שחזרו בחיים לאחר ביצוע פעולות "התאבדות". כל עוד המשימה הושלמה אין מניעה שהלוחם יחזור להילחם. למעשה מצב כזה הוא אפילו מועדף בהתחשב במשאבים הרבים שהושקע באימון לוחמים אלו. לכן גם ניתן לראות שינוי במידת השימוש בנשק זה לאורך הסכסוך ובהתאם למצב הצבאי והפוליטי בכל נקודת זמן. ככל שהארגון התחזק – השימוש בכלי זה פחת. פיגועי ההתאבדות הגדולים והמפורסמים ביותר של הארגון באו בזמן של מצוקה צבאית לאחר איבוד שטח או בזמן שלחץ בינ"ל גובר על הארגון הכניס אותו למצוקה פוליטית. כלי ההתאבדות נועד גם לחלץ את הארגון ממצבים פוליטיים מאיימים ובכך היה לו מסר "שהזכיר" את קיומו וחיוניותו של הארגון ואת הצורך להתחשב בו. רק באופן משני היה זה כלי שביטא שחרור פסיכולוגי מהדיכוי של העם הטמילי ומחאה נגד הסדר הפוליטי הקיים.

הגולה הטמילית:

נקודת ראויה להרחבה היא קיומה של הרשת הבינלאומית הענפה של הארגון. כיום כבר ברור שלכל ארגון טרור/גרילה יש פרישה גלובלית רחבה, או לפחות כל ארגון מנסה להשיג פרישה כזו. אל-קעידה פועל בגרמניה, במדריד או בניו-יורק כמו שהוא יכול להפעיל תאים באפגניסטן או פקיסטן או דרום אפריקה, חיזבאללה פועל מלבנון אך יכול להוציא לפועל פיגועים גם בדרום אמריקה או מזרח אירופה. כך כמעט כל ארגון חתרני שואף לפרוש רשת של תאים במדינות רבות ככל האפשר בקרב קהילות השותפות להשקפת העולם שלו על מנת לתמוך בו פיננסית, לוגיסטית ופוליטית. מסיבה זו ארגונים כאלו קיימו בעבר ומקיימים ביניהם גם כיום קשרים הדדיים ביניהם בנושאי אימונים, רכישות נשק ושיתוף בניסיון מבצעי. ה-LTTE אינו ייחודי במאמץ זה, אם כי הוא היה הארגון הראשון שעשה זאת בהיקף גלובלי. לעזרתו עמדה קיומם של קהילות טמיליות גולות רבות ברחבי העולם, אליהם הוא יכול היה לחדור ולשאוב את המשאבים הדרושים לו (כיום רק לאל-קעידה יש אפשרות תיאורטית לתמיכה רוחנית ולוגיסטית כזו נרחבת. מעניין יהיה לבחון בצורה השוואתית את מידת הצלחתו של אל-קעידה בניצול פוטנציאל זה מול הצלחת "הנמרים הטמילים").

הרשת הבינ"ל של הארגון התבססה על הגולה הטמילית. גולה זו נוצרה לאחר שטמילים רבים ברחו מסרי לנקה להודו ולמערב לאחר המהומות האלימות של 1983. הזיכרון של האלימות הרבה שהופעלה נגדם מסבירה ללא ספק את תמיכתם במאבק הלאומי בטמילי, וגם את העובדה שהם לעיתים היו יותר קיצוניים מהתושבים שנותרו בתוך סרי לנקה. למרות שלפני 1983 היו קהילות טמיליות בגולה. שנה זו מציינת את נקודת המפנה, שכן בעקבותיה יותר מ-100,000 איש עזבו את סרי לנקה ועברו בתחילה להודו ואחר כך – למערב אירופה וצפון אמריקה. במדינות אלה הם התבססו מבחינה כלכלית, חברתית ופוליטית. במהלך השנים הם גדלו והערכות כיום מדברות על לפחות 2 מיליון טמילים ברחבי העולם.

לאחר עליית ה-LTTE כארגון יחיד בתוך סרי לנקה, הוא פנה לבנות את כוחו גם בקרב הקהילות הטמיליות בחו"ל, בעיקר במערב אירופה. גם כאן דפוס הפעולה היה דומה למדי לדפוס המסורתי של ה-LTTE ולדפוס של גיבוש תמיכה על ידי ארגוני גרילה בכלל. אישים מקומיים אוהדים הקימו ארגונים, עסקים ורשתות תמיכה שאספו כספים ופעלו בתוך הקהילה לגבש את התמיכה ב-LTTE. כמובן, לא כל הטמילים בגולה תמכו בארגון, במטרותיו או בשיטותיו. למעשה, חלק מהפליטים היו כאלה שנאלצו לברוח מסרי לנקה עקב תמיכתם בארגונים הטמילים האחרים. במקרה כאלה הופעלה אלימות נגד המתנגדים הקולניים ביותר וכספים נאספו לעיתים קרובות על ידי העסקת בריונים צעירים שהפחידו בעלי עסקים טמילים. ההשתלטות של ה-LTTE על החיים החברתיים והכלכליים בתוך הקהילות בגולה אפשרה לו לייצא את המאבק הלאומי שלו לזירות חדשות. (על האופנים בהם ה-LTTE התבסס בקרב טמילים במדינות מערביות³⁹⁸ התרומה של הגולה הטמילית לכוחו של ה-LTTE כללה פעילות בארבעה תחומים: תרומות כספים, רכישות נשק וציוד, פעילות דיפלומטית נמרצת ובעיקר – פעילות ציבורית ותקשורתית בקרב "המגזר השלישי – ארגוני מדיה וארגונים לא ממשלתיים).

בקשר לכספים, לא צריך להרחיב על החשיבות של גורם זה. ללא מימון שום ארגון לא יכול להתקיים לאורך זמן. והקהילות הטמיליות במערב היו מכרה זהב אמיתי למורדים. ההערכות הן שהארגון אסף כ-200-100 מיליון דולר בשנה. כסף זה נאסף במגוון דרכים – התרומות, מסים על משפחות ועסקים, תרומות של אישים אמידים וכדומה – ושימש כעיקרון לתמיכה בקהילות בתוך סרי לנקה, אך בעיקר הופנה לרכישות של נשק באסיה ובמזרח אירופה ובמידה מסוימת להשקעה ורכישה של עסקים חוקיים לגמרי במדינות אחרות.³⁹⁹

כפי שצוין כבר הארגון הקים רשת שלמה לרכישות נשק והעברתן לתוך סרי לנקה באופן חשאי. רשת זו מורכבת מנציגים במדינות השונות האחראים על איתור שווקים מתאימים ומצי של ספינות שאחראי על שינוע הסחורות. כך, ה-LTTE הצליח ליצור קשר עם גורמים צבאים ופוליטיים מקומיים בסינגפור, מלזיה, מיינמאר ומדינות נוספות כדי לאפשר את המשך הפעילות של הרשתות שלו.⁴⁰⁰

התרומה המשמעותית ביותר של הגולה הטמילית הייתה ללא ספק בתמיכה פוליטית ומוסרית למאבק הטמילי ובעיקר ל-LTTE. בתחילה קיבל הארגון תמיכה דיפלומטית חשובה מאוד מול ממשלת סרי לנקה מהודו, בעלת בריתו הגדולה. תמיכה זו התבטאה בפעילות דיפלומטית רשמית בקרב ממשלות זרות ובמסדרונות האו"ם בוועדות השונות. בסוף שנות ה-80 תמיכה זו כבר לא הייתה קיימת, וה-LTTE נאלץ להישען על ארגונים לא ממשלתיים, שבתחילת שנות ה-90 זכו להשפעה הולכת וגוברת בזירה הבינ"ל. תהליך זה אפשר לארגונים שאינם מדינה לקחת חלק בקביעת סדרי עדיפויות גלובליים ולהשמיע את קולם בנושאים החשובים להם בפורומים שעד אז נקבעו בלעדית באינטראקציה בין מדינות. על מנת לנצל התפתחויות אלו

³⁹⁸ Oivind Fuglerud, *Life on the outside: The Tamil Diaspora and long distance nationalism* (London & USA: Pluto press, 1996) pp 172-181

³⁹⁹ International crisis group, "The Sri Lankan Tamil Diaspora after the LTTE", *Asia report* 186 (23.02.2010) pp 5-7

<http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-asia/sri-lanka/186%20The%20Sri%20Lankan%20Tamil%20Diaspora%20after%20the%20LTTE.ashx>

⁴⁰⁰ Peter Chalk, *Op cit*

<http://www.fas.org/irp/world/para/docs/com77e.htm>

התמיכה של הגולה הטמילית הייתה מכרעת, שכן רק לה היו את המשאבים, הידע והנגישות לארגונים בינ"ל ולגורמים ממשלתיים וחצי ממשלתיים בתוך מדינות החסות. למעשה הם היו המתווכים בין ה-LTTE והעולם הרחב. הם סיפקו גם אמינות לטיעונים של הארגון, הפעילו כוח פוליטי ותקשורתי ובכך יצרו גם רושם של "אמת" משותפת ושל אחדות בין כל הטמילים. בניגוד לכך ממשלת סרי לנקה המשיכה לנהל את המאבק בזירה הדיפלומטית הרשמית, שם אמנם היא נתקלה בהתנגדות מועטה יחסית אך זירה זו הייתה פחות חשובה בעיצוב דעת קהל והתודעה גלובלית לגבי המתרחש בתוך סרי לנקה⁴⁰¹. ה-LTTE לא הסתפק בגישה לארגונים קיימים אלא הוא אף השתמש במשאבים של הקהילות הטמיליות מחוץ לסרי לנקה על מנת להקים ארגונים משלו שפעלו בתחומים כמו זכויות אדם, תקשורת וכדומה ולמעשה ניהלו את המערכה הדיפלומטית מטעמו. העובדה שה-LTTE הצליח ליצור קמפיין חובק עולם נגד ממשלת סרי לנקה ולהדביק לה תווית של מדינה שמפרה זכויות אדם באופן שיטתי ומבצעת רצח עם חייב להיות מיוחס לקיומה ותמיכתה הפעילה של גולה טמילית גדולה, מעורבת ובעיקר – רדיקלית ואקטיבית. גולה זו אימצה את אורחות החיים המערביים ורכשה את התחכום הפוליטי והתרבותי של מדינות החסות שלהם והיוותה נכס בל יתואר לארגון הגרילה. עם זאת קיום הגולה הטמילית שהיוותה צינור חמצן לוגיסטי וכלכלי הקשתה על הארגון למעשה להגיע לפשרה אמיתית. פשרה כזו הייתה מחייבת אותו לוותר על כל היתרונות שנבעו מהתמיכה הבלתי מסויגת כמעט של טמילים ברחבי העולם. אם הרשת הבינ"ל שהוקמה בקרב הקהילות הגולות הייתה הבסיס לקיום המלחמה, המלחמה גם הייתה ההצדקה לקיומה של רשת כזו. במובן זה שלום היה תורם להחלשת הארגון וייתכן שהתמיכה של הגולה הטמילית הייתה גורם שהשפיע דווקא על הקצנתו של ה-LTTE. נקודה זו מעוררת מחשבות על ההשפעה שיש לתמיכה חיצונית על הימשכותם של סכסוכים אתניים ברחבי העולם.

הצלחתו העיקרית של ה-LTTE הייתה ביכולתו לנצל ולסחוט עד תום את הפוטנציאל הגלום בקהילות הטמיליות ברחבי העולם ולרתמו לצרכיו. לשם כך נדרש ארגון גלובלי גדול, חזק ומתוחכם, ופרק זה ניסה לעמוד במדויק ככל הניתן על היקף הפעילות של החלקים השונים בארגון זה. גם כיום לאחר חיסול הארגון רב הנסתר על הגלוי מבחינה זו. עם זאת ככל הידוע אין ולא היה אף ארגון דומה שהגיע לרמת התחכום, הידע וההצלחה של ה-LTTE בבנייה וניצול של רשתות טרור בינלאומיות לצרכי השגת כספים במגוון עצום של דרכים, רכישות נשק מסיביות והעברתם באופן פיזי לידי הכוחות הלוחמים של הארגון. כל זאת **תוך פעולה עצמאית כמעט לחלוטין, ללא עזרה או תמיכה של מדינה כלשהי**, ולרוב תוך התנגדות של מדינות רבות. (עלינו רק להסתכל על התמיכה המסיבית לה זוכה ארגון החיזבאללה מצד סוריה ואיראן וכוחו בהשוואה ל"נמרים הטמילים" כדי להבין את גודל ההישג). ארגון ה-LTTE הצליח למעשה להקים לעצמו באופן עצמאי וחלוצי רשת סבוכה וחתרנית של מסחר וספנות בינ"ל, שמטרתה היחידה להחזיק ולתמוך בכוח הצבאי של הארגון בתוך סרי-לנקה ולקדם את המטרה הפוליטית העליונה של הקמת מדינה עצמאית חדשה. אירוניה היסטורית היא שהרשת הבינ"ל של הארגון שורדת גם כיום במידה מסוימת, אפילו לאחר שהכוח הצבאי של הארגון בתוך סרי לנקה חוסל ופוזר. הדבר יכול להעיד על כך שלמעשה רשת זו הייתה מקור כוחו האמיתי של הארגון.

Rajesh Venupogal, (February 2003), *Op cit*, pp 22-25⁴⁰¹
<http://www3.geh.ox.ac.uk/pdf/qehwp/qehwps99.pdf>

הישרדותה יכולה להוות סימן מבשר רעות לממשלת סרי לנקה אם הסכסוך יגלוש שוב בעתיד לפסים אלימים. עם זאת ללא ארגון צבאי מגובש בתוך סרי לנקה קשה לראות איזו השפעה ממשית יכולה להיות להמשך קיום הרשת, מעבר לרווחה הכלכלית של מי שישים ידיו על סכומי הכסף האדירים של הרשת שעדיין חבויים במקומות מסתור ברחבי העולם⁴⁰².

סיכום

פרק זה ניסה לשרטט דיוקן של ארגון ה"נמרים הטמילים לשחרור טאמיל-אילאם", בעיקר של החלקים הצבאיים שלו ומקצת משיטות הפעולה של כל חלק וחלק. אין ספק שחובה עלינו כחוקרים להבין ככל שניתן את מערכות הארגון והשליטה של כל ארגון טרור וגרילה כלשהו (וזאת מבלי לציין את החשיבות שיש להבנת דרכי הפעולה של ארגון כזה לאנשי מודיעין וקובעי מדיניות במדינות הרלוונטיות) על מנת שיהיה אפשר להבין את ההיגיון האופרטיבי והרעיוני העומד בבסיס פעילותו. ארגון ה-LTTE הוא ייחודי במובנים רבים, שכן הוא טרח והשקיע בהקמת מנגנונים של כוח שאף ארגון גרילה אחר לא ניסה להשיג. דרך המחקר של כל ארגון (לא בהכרח צבאי) ניתן לגזור מסקנות לגבי מטרותיו ויעדיו הבסיסיים ולגבי דרך הפעולה האופרטיבית המנחה אותו. אם נשווה בין ארגון ה-LTTE ולארגוני גרילה מוכרים אחרים, עלינו לשאול את עצמנו "מה מייחד אותו מכל השאר?" הנקודה הבולטת ביותר בהקשר זה היא הקמתם של כוחות אוויר וים (לצד כוחות היבשה שיש בכל ארגון צבאי) **כזרועות** לחימה אסטרטגיות ולא כאמצעים נוחים ואופורטוניסטיים להוצאה לפועל של פיגועים. כפי שעולה מפרק זה, ארגון ה-LTTE שונה מתנועות גרילה וטרור אחרות בכך שהוא היה מכוון באופן בסיסי להקמה של מדינה חילונית למען מיעוט לאומי, בשטח מוגדר ונתון. הארגון ראה עצמו כ"צבא שחרור לאומי" במלוא מובן המילה, שעליו הוטלה המשימה ההיסטורית לחלץ את המדינה הטאמילית מציפורני ה"כובשים הסינהאליים". למעשה הארגון הניח שקיימת מדינה טאמילית כבר שגבולותיה ברורים פחות או יותר (וחופפים לאזורים בהם ישבו טמילים) ונותר רק להקים את עצמו בתור הצבא של אותה מדינה "ולשחרר" אותה. לכן עליו להיות מאורגן כמו כל צבא מדינתי אחר (ואכן מדינות העולם וארגוניהם הצבאיים היו נקודת ההתייחסות האידיאלית של הארגון, ולא ארגוני גרילה אחרים ברחבי העולם).

בתחילת דרכו, עקב אילוצים טקטיים ואופרטיביים, הארגון הסתמך רבות על טקטיקות גרילה מסורתיות כמתקפות "פגע וברח", הסתתרות בקרב האוכלוסייה ושימוש באופי הקרקע על מנת ליצור בסיסים בטוחים בהם ניתן יהיה להתארגן ולהתאמן לקראת פעולות. בנוסף נעשה ניסיון להשתמש באמצעים לא קונוונציונאליים. כך למשל השימוש בנשים היה סוג של מכפיל כוח, שאפשר לארגון בו זמנית להתחזק מספרית, לגייס תמיכה של אוכלוסיות נוספות באוכלוסיית היעד שלו וגם להכות בצבא סרי לנקה בנשק אותו הוא לא צפה – מחבלות מתאבדות. ככל שהסכסוך התקדם וה-LTTE זכה בהצלחות בשדה הקרב, הוא הלך והתחזק. בהתאם לכך הוא החל לבנות יחידות וגופים צבאיים שדימו יותר צבא רגיל מאשר ארגון גרילה.

⁴⁰² Shanaka Jayasekara, "How the LTTE was destroyed and power grab for the international network", *TransCurrents* (30/05/2009)

http://transcurrents.com/tc/2009/05/how_the_ltte_was_destroyed_and.html

Raj Gonsalkorale, "LTTE down, but not out; Tamil Diaspora keeps them alive", *Asian Tribune* (21/06/2010)
<http://www.asiantribune.com/news/2010/06/21/ltte-down-not-out-tamil-diaspora-keeps-them-alive>

התפתחות זו תאמה את האידיאולוגיה הלאומית הבסיסית של הארגון, אך היה לה גם חיסרון מהותי בולט. ככל שה-LTTE צבר יותר נכסים צבאיים והשתלט על יותר שטח, הוא החל להפוך עצמו לא רק לכוח צבאי סדיר אלא לארגון פוליטי חצי מדינתי, עם משרדים, "שגרירויות", מחלקות פוליטיות מגוונות וכדומה. בהתאם לתיאוריה המהפכנית של מאו הוא התפתח מהשלב הראשון (בשנות ה-80) לשלב השני ואפילו השלישי (שנות התשעים ותחילת המאה ה-21). ככל שהוא עשה כן הוא לבש צורה יותר קונוונציונאלית. ככל שהתהליך התקדם נדמה היה שהארגון מתחזק ונהיה בלתי מנוצח, אבל למעשה תהליך זה היה עקב האכילס שלבסוף הביא לתבוסתו, שכן הוא גרם לו לזנוח את שיטות הגרילה שהביאו להצלחתו המקורית. בהתמודדות הקונוונציונאלית עם צבא המדינה הסדיר ה-LTTE לא יכול היה להחזיק בכל השטח עליו הוא התיימר לשלוט, ולבסוף הוא הובס באופן מכריע בשדה הקרב. בפרקים הבאים נראה כיצד זה קרה.

ארגונים טמילים נוספים

מלבד ה-LTTE, בשנים הראשונות של המאבק היה מגוון רחב של ארגונים טמילים שלחמו למען המטרה של מדינה טמילית עצמאית. רובם הגדול היה למעשה לא יותר מכנופיות פשע פשוטות בכסות אידיאולוגית-מהפכנית, והם היו חסרי חשיבות צבאית או פוליטית כלשהי. ארגונים רבים כלל, כך נדמה, לא טרחו לנסח איזשהו מניפסט פוליטי כלשהו מעבר למטרה של הקמת מדינה טמילית עצמאית והנכונות להשתמש באלימות לשם כך, ולעתים לא ברור מה קדם למה. כמעט כולם סבלו מחילוקי דעות אישיים ופוליטיים, חלוקות פנימיות ומצוקה תקציבית, ולא היה זה נדיר למצוא אישים שפנו לכל גורם שניתן להעלות על הדעת (כולל לכוחות הביטחון של סרי לנקה) על מנת לשמור על מעמדם הפוליטי ולהבטיח את עתידם. כפי שהובהר בפרק הקודם, "הנמרים הטמילים" היו הארגון הכי גדול, חזק, ובעיקר ממושמע ומאורגן, ולכן לא סבל מהסימפטומים שמהם סבלו שאר הארגונים. בשל כל אלו ראוי למנות רק כחצי תריסר ארגונים טמילים בעלי השפעה כלשהי. לקראת סוף שנות ה-80 גם רובם הגדול של ארגונים אלו חוסל או הצטרף ל-LTTE, כפי שנראה בהמשך. למרות שהארגונים המקוריים לא שרדו, המשיכו לפעול קבוצות שקיימו זיקה (בעיקר אישית ולא אידיאולוגית) לארגון האם, למרות שהם פעלו תחת שמות אחרים. רובם הגדול על מנת להבטיח את קיומן חיפשו, וקיבלו, את התמיכה של ממשלת סרי לנקה, ופעלו בתור מיליציות נאמנות לצבא כנגד ה-LTTE, בעיקר במזרח המדינה. חלקם נהפכו באמת למפלגות פוליטיות טמיליות שהשתתפו בבחירות המקומיות ואף הארציות והשתתפו במשחק הפוליטי, כשהם משתפים פעולה עם המפלגות הסינהליות הגדולות בהתאם למצב הפוליטי המשתנה.

:EROS/Eelam Revolutionary Organization of Students

ארגון זה היה הראשון והמאורגן ביותר שהתגבש בשנות ה-70 על רקע המאבקים הפוליטיים בתוך סרי לנקה, וכתגובה ליוזמות השונות של הממשלה בתחום החינוך וההתיישבות (ראו הפרקים הקודמים). הארגון הוקם ב-1975 במקור בתור קבוצת חשיבה על נושאים הטמילים, והוא ניסה למצוא פתרונות לבעיות השונות בהן נתקלו הטמילים (כולל המוסלמים) בסרי לנקה באותה תקופה. הארגון אמנם פעל רבות במזרח המדינה, אך

מנהיגותו ישבה בכלל בלונדון. עקב נטייתו המרקסיסטית המובהקת של הארגון, הוא החל לרקום קשרים עם תנועות מהפכניות אחרות, בעיקר אלו של הפלסטינים, ואף שלחו צעירים טמילים להתאמן במחנות של אש"ף. צעירים אלו יהפכו בשנים הבאות למרכז הכובד של התנועות המיליטנטיות השונות במאבק הטמילי נגד הממשלה. לארגון היה חלק נכבד בהעלאת נושאים טמילים שונים אל קדמת הבמה הפוליטית בתוך ומחוץ לסרי לנקה, ולמעשה היה הגרעין של ההנהגה הטמילית בשנות ה-70. הם תרמו רבות לגיבוש ולחיזוק התודעה פוליטית המהפכנית והמיליטנטית של צעירים טמילים רבים, ובמובנים רבים הארגון אכן היה "כוח החלוץ" של הלאומנות הטמילית, למרות שמבחינה צבאית הוא היה הרבה פחות פעיל מכל ממשיכי דרכו.

ב-1979 התפצל הארגון עקב חילוקי דעות בין פעיליו – הזרוע הסטודנטאלית של הארגון – General Union of Eelam Students (GUES) הקימה ארגון מרקסיסטי חדש, ה-EPRLF.

למרות הפיצול הארגון המשיך להתקיים ובעיקר היה התומך הבולט ביותר של הפעולות האלימות של "הנמרים הטמילים", הן כנגד כוח השלום ההודי והן כנגד ממשלת סרי לנקה. ב-1990 שוב התפצל הארגון על רקע זה, כשחלק גדול ממנו למעשה הצטרף ל-LTTE, בעיקר לרשתותיו בחו"ל, ואילו החלק השני, שישב בקולומבו, החל לתמוך בממשלה בתור מפלגה פוליטית ואף הקים מיליציה שלחמה כנגד ה-LTTE. כיום לאחר כישלון המאבק האלים נעשים ניסיונות להחיות את הארגון מחדש על בסיס דמוקרטי יותר ופחות אלים ומהפכני.⁴⁰³

EPRLF/Eelam People's Revolutionary Liberation Front

קבוצה זו הוקמה ב-1980 על ידי K. "Ranjan" Padmanaba (Pathmanaba), מתוך ארגון הסטודנטים המהפכני שנלחם למען זכויות הטמילים (EROS), על רקע חילוקי דעות ביחס לצורך בנקיטת אלימות במאבק הלאומי הטמילי. מטרתה המוצהרת הייתה לפעול למען מדינה טמילית עצמאית בסרי לנקה, גם באופן אלים אם יהיה צורך. ב-1982 התארגנה תחת חסותה מיליציה צבאית (People's Liberation Army). בראשות המיליציה עמד Douglas Devananda, שהיה בצעירותו פעיל צבאי ב-EROS ואף נעצר פעמיים על ידי כוחות הביטחון בשל פעילותו למען המטרה הטמילית. מיליציה זו זכתה לתמיכה ואימונים בלבנון על ידי "חזית העמית לשחרור פלסטין" ובמידה מצומצמת יותר גם על ידי שירותי המודיעין של הודו, אך מכיוון שמוקד פעילותה היה בהודו השפעת פעולותיה על רווחת כלל האוכלוסייה הטמילית הייתה זעומה. למעשה הארגון כמעט ולא פעל באופן צבאי כנגד צבא סרי לנקה, זאת מכיוון שהמפלגה לא נתמכה בצורה מסודרת על ידי שום ארגון פוליטי חיצוני והיא נאלצה לגייס כספים בדרכים אחרות. בשל כך המיליציה נודעה בפעולות חטיפה של אזרחים, זרים ומקומיים, ושחרורם תמורת כופר גבוה. פעולתם הידועה ביותר לשמצה הייתה חטיפת למטרות כופר של הזוג אלן, זוג אמריקאי שעבד על פרויקט הנחת צינור מים בצפון סרי לנקה, ב-1984 בטענה שהם סוכני של הסי.איי. הפעולה הסבה תשומת לב שלילית ביותר לפעילות הארגונים הטמילים החמושים בעולם ועוררה ביקורת רבה. הזוג שוחרר כמה ימים לאחר מכן לאחר שהודו הפעילה לחץ על התנועה.⁴⁰⁴ שנות

⁴⁰³ Arular Arudpragasam, "The Agenda of Resurgent EROS", *Sri Lanka Guardian* (11/11/2009),

<http://www.srilankaguardian.org/2009/01/agenda-of-resurgent-eros.html>

⁴⁰⁴ K T Rajasingham, "Sri Lanka: The Untold Story", Chapter 30, *Asia Times* (26.10.2001)

<http://www.atimes.com/ind-pak/DC09Df04.html>

ה-80 למעשה המיליציה של מפלגת ה-EPRLF דמתה יותר לארגון פשע מקומי מאשר לתנועת שחרור. לא פלא אם כן שבשנת 1986 התגלו חילוקי דעות בין מנהיגיה המרכזיים, והמפלגה נחצתה לשניים: חלק אחד בראשות מייסד הקבוצה, ואילו החלק השני הונהג על ידי מפקד המיליציה דאגלס דוונאנדה.

יש לזכור שבשנים אלו הארגונים הטמילים השונים ניהלו ביניהם מאבקים אידיאולוגיים ואישיים מרובים על השליטה בזירה הפוליטית הטמילית, כשכל ארגון טוען לבכורה ולחשיבות מיוחדת בטענה ששאר הארגונים אינם אפקטיביים ו/או מושחתים. כידוע משנים פרועות אלו יצאו "הנמרים הטמילים" כשידם על העליונה ולאחר שחיסלו והעלימו את כל מתנגדיהם מהארגונים היריבים. 1986 הייתה שנה קריטית לארגונים רבים במובן זה, ובכללם EPRLF. באותה שנה המפלגה הציבה את עצמה בגלוי כנגד ה-LTTE לאחר שתמכה בביקורת הציבורית ובחקירת היעלמותו של סטודנט מג'אפנה בשטח תחת שליטת ה-LTTE⁴⁰⁵. בדצמבר ה-LTTE ניצל את המחלוקות בתוך הארגון ותקף. הבסיסים של ה-EPRLF בתוך סרי לנקה ננטשו כשבתוכם מצבורים רבים של נשק, ופעילים רבים נתפסו, עונו ונרצחו. למרבה הפלא דוונאנדה עצמו ניצל שכן הוא היה בהודו באותה זמן, אך הכישלון נזקף לחובתו. מאוחר יותר ב-1987 הוא הקים בשיתוף עם פעילים מארגונים אחרים ארגון חדש בשם Eelam National Democratic Liberation Front (ENDLF), שגם הוא התפרק זמן קצר לאחר מכן עקב חילוקי דעות בנוגע לתמיכה בכוח השלום ההודי שהחל לפעול באותה שנה, ושלקיומו התנגד דוונאנדה נחרצות. ב-1987 הוא חזר לסרי לנקה והקים ארגון נוסף, ה-Eelam People's Democratic Party (EDPD)⁴⁰⁶. את ארגונו החדש הוא העמיד לרשות ממשלת סרי לנקה וכוחות הביטחון שלה תמורת תמיכה כספית נרחבת, ועל בסיס תמיכה זו נכנס לפוליטיקה ואף נבחר כנציג מטעם מחוז ג'אפנה לפרלמנט, שבו הוא חבר גם כיום. בנוסף לכך הקבוצה בראשותו וקבוצות נוספות של ה-EPRLF החלו לרדוף אחרי פעילי LTTE–, בעיקר במזרח המדינה באזור העיר Batticaloa, מה שהקשה מאוד על הארגון להתבסס שם במשך זמן רב⁴⁰⁷.

למרות מפלותיה הרבות, מפלגת ה-EPRLF המשיכה להתקיים כמפלגה פוליטית טמילית. היא תמכה בכוח השלום ההודי ותחת חסותו גדלה והתחזקה מבחינת חבריה, והשתתפה ואף ניצחה בבחירות למועצה המחוזית בג'אפנה. מנהיגה, Varatharajah Perumal, שימש כראש המועצה. לאחר נסיגת ההודים מסרי לנקה ב-1990, המפלגה הכריזה באופן חד צדדי ועל דעת עצמה על מדינה טמילית עצמאית. תגובתה הנזעמת של הממשלה לא איחרה לבוא – הממשלה פיזרה את המועצה המחוזית, הטילה שלטון ישיר על האזור, ומנהיגי המפלגה ברחו להודו. באותה שנה ה-LTTE תקף פגישה של מנהיגות הארגון בהודו והרג את מייסד המפלגה⁴⁰⁸. רק ב-1997 חזר הארגון לפעול בתוך סרי לנקה, לאחר שהצבא השתלט מחדש על אזור ג'אפנה. ב-

⁴⁰⁵ University Teachers for Human Rights, report 1, Appendix 1, "The Snares of Violence" (January 1989)

<http://www.uthr.org/Reports/Report1/Appendix1.htm>

D.B.S. Jeyaraj, "The Douglas Devananda phenomenon" (22 November 2001) ⁴⁰⁶

http://www.sangam.org/ANALYSIS_ARCHIVES/Jeyaraj_11_22_01.htm

D.B.S. Jeyaraj, "Another human bomb", *India's National Magazine* (19/6/99) ⁴⁰⁷

<http://www.hinduonnet.com/fline/fl1613/16130550.htm>

T.S. Subramanian, "Chronicle of murders", *India's National Magazine* (16/8/99) ⁴⁰⁸

<http://www.hinduonnet.com/fline/fl1617/16171020.htm>

1999 שוב התפצלה המפלגה כשחלק אחד ממנה הצטרף ל"נמרים הטמילים", ולמעשה בכך סיימה המפלגה את דרכה העצמאית.

TELO/Tamil Eelam Liberation Organization

זהו אחד הארגונים היותר מוכרים בזירה הטמילית, אם כי הוא התקיים תקופה קצרה יחסית לפני שחוסל. באופן רשמי הארגון הוקם ב-1979 כשהוא שואב השראה מארגונים כגון EROS וה-LTTE. למרות זאת מנהיגיו, Nadarajah Thangathurai ו-Selvarajah Yogachandranu (או בשמו המחתרתי Kuttimani) היו חלק מקבוצה טמילית לאומנית שהייתה פעילה עוד משנת 1968 (Thangadorai group). בניגוד לארגונים טמילים אחרים באותה תקופה, TELO לא נודע בשל נטיות אידיאולוגיות שמאלניות, אלא תמך אך ורק בלאומיות טמילית. ייתכן שבשל כך הוא זכה לתמיכה רחבה מאוד באוכלוסייה הטמילית. כמו הארגונים האחרים בתחילת דרכו פעילותיו התאפיינו באלימות ופשעה, ששירתו הן את הצורך להשיג כספים למימון קניית נשק, להאדרת הארגון בעיני הנוער הטמילי, וגם על מנת לערער את שליטת הממשלה סמכות וכוחות הביטחון באזור כצעד ראשון לקראת היפרדות מהמדינה והקמת מדינה טמילית. הארגון התמקד לכן בתקיפת נקודות משטרה ואנשי כוחות ביטחון, כמו גם במעשי שוד של בנקים בצפון האי⁴⁰⁹. בשל פעילויות אלו ב-1981 נעצרו מייסדי הארגון, וב-1983 הם נרצחו בבית הכלא על ידי אסירים סינהאליים. את מקומם בהנהגת הארגון תפס Sri Sabaratnam. למרות שהארגון זכה לכמות התרומות הגדולה ביותר ובעיקר לתמיכה המוחלטת של מנהיגות מדינת טאמיל-נאדו וממשלת הודו, שהתכוונה שהארגון יהפוך לארגון המוביל של הטמילים. עם זאת מכיוון שהארגון לא קידם אידיאולוגיה מסוימת, רבים מפעיליו נתפסו כבריונים פשוטים. בתוך הארגון החלו חילוקי דעות בין קבוצות חמושות שונות, שמנהיג הארגון לא הצליח ליישב. בנוסף, למרות שיתוף הפעולה שהיה קיים לכאורה בין כל הארגונים טמילים השונים, התגלע סכסוך בין הארגון ובין ה-LTTE: פרבהאקאראן באופן בסיסי טען שהמאבק צריך להיות מובל על ידי ארגון אחד בלבד שכן ריבוי ארגונים ילבה מחלוקות וסכסוכים וכך יחליש את הכוח של הטמילים. בנוסף הוא התנגד לקשר בין הארגון ובין הודו מחשש שהודו תשתמש בארגון על מנת להשתלט על המאבק הטמילי ותכוון אותו לצרכיה. בנוסף הוא פחד שהודו שואפת להשתמש בפעילי הארגון על מנת לחסלו. ב-1986 ה-LTTE פעל: לאחר ששאר הארגונים החמושים הוזהרו שלא להתערב במאבק בין הארגונים, במתקפת בזק מתואמת וקטלנית כל בסיסי הארגון באזור ג'אפנה הותקפו במרגמות ובמטולי רימונים. מרבית פעיליו אותרו ונורו, כולל כאלו שנכנעו. מנהיג הארגון נתפס גם הוא על ידי אחד מהמפקדים המפורסמים של "הנמרים הטמילים", Kittu, ונרצח. גופתו הוצגה לראווה ופעילי ה-LTTE עברו בערים והכריזו על ניצחונם. פרק זה בסיפור של המאבקים הפנים-טמיליים הוא חשוב במיוחד, שכן הוא הבהיר בצורה שאינה משתמעת בשום פנים את מידת הנחישות של "הנמרים הטמילים" להפוך לנציג הבלעדי של דרישות הטמילים. למעשה TELO היה האיום המשמעותי ביותר על ההגמוניה של ה-LTTE שכן הוא זכה לתמיכה הרבה ביותר הן מצד הודו והן של הגולה הטמילית בחו"ל. חיסולו המהיר והנחרץ היווה מכה קשה לכוחם של כל הארגונים הטמילים החמושים והחליש מאוד את המאבק הטמילי

⁴⁰⁹ Australian Refugee Review Tribunal, "Srilanka Country Refugee Research", page 6 (6/10/2006) <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/4b6fe293d.pdf>

הכללי, כפי שהתברר ב-1987, כשצבא סרי לנקה נחל הצלחות צבאיות רבות כנגד החמושים הטמילים ואף כמעט והצליח לחסל אותם כליל.⁴¹⁰

לאחר תבוסה צבאית זו TELO חדל למעשה מלהתקיים כגוף צבאי, למרות ניסיונות של כוח השלום ההודי וצבא הודו להחיות אותו. בשל כך הוחלט על ידי הנהגת הארגון להפוך למפלגה פוליטית. בשנות ה-90 באופן פרדוקסאלי תמך הארגון ב-LTTE על מנת להציג חזית טמילית אחידה, אך בבחירות הארציות לפרלמנט בשנות האלפיים הארגון שיתף פעולה עם מפלגות טמיליות אחרות כמו ה-TULF או ה-EPRLF וגם עם מפלגת ה-UNP הסינהאלזית, והוא אף זכה לייצוג קטן בפרלמנט בכמה מערכות בחירות.

PLOTE)People's Liberation Organization of Tamil Eelam

ארגון זה הוקם ב-1980 על ידי Uma Maheswaran (Mukundan), שבמקור היה היו"ר של "הנמרים הטמילים" במשך 3 שנים אך לאחר ויכוחים רבים עם מנהיג ה-LTTE הוא פרש מהארגון והקים את PLOTE. למרות שהארגון נתמך על ידי שירות הביטחון ההודי (RAW), מבחינה צבאית ואידיאולוגית הוא לא התבלט. אם זאת מתחילת דרכו הארגון כן נודע בקשרים שהוא יצר עם תנועות מהפכניות ברחבי העולם, בעיקר התנועות הפלסטיניות (בעיקר החזית העממית), תנועות באלג'יריה ובאפריקה השחורה, ואל-סלבדור, בניקרגואה ועוד. מאוחר יותר רשתות אלו יעברו לשליטת ה-LTTE שישתמש בהם לטובת פעולותיו ברחבי העולם כחלק מהרשת הבינלאומית שהוא יצר (ראו הפרק על הארגון). לא פלא לכן שאת פרסומו הארגון קנה כלל לא בפעולה כנגד ממשלת סרי לנקה אלא בכלל במעורבותו בניסיון הפיכה כושל באיים המלדיבים ב-1988.⁴¹¹ כבר לפני כן נפוצו בהודו דיווחים על מעשי רצח של פעילים בארגון על רקע מאבקי כוח ושליטה שונים.⁴¹² ועוד ב-1982 פרבהאקאראן עצמו ניסה לחסל את Uma Maheswaran בהודו.⁴¹³ לאורך שנות ה-80 הארגון, כמו מרבית הארגונים האחרים שהוזכרו, היה עסוק בעיקר במעשי פשע בהודו (בעיקר חטיפות וסחיטה) על מנת להשיג מימון לקניית נשק, באימונים ברחבי העולם אצל קבוצות מהפכניות (בלבנון ובסוריה) ובמאבקים פנימיים בתוכו ובעיקר עם ה-LTTE. ב-1989 מאבק זה הגיע לשיאו, כשמנהיג ומייסד הארגון חוסל בקולומבו. בשנות ה-90 הארגון חדל למעשה להתקיים בארגון גרילה, ובדומה לארגונים האחרים שחוסלו הפך את הזרוע הפוליטית שלו (DPLF – Democratic People's Liberation Front) בהנהגת Dharmalingam Sidarthan למפלגה פוליטית זניחה יחסית, בעוד חלק אחר של הארגון נותר כמיליציה פרו-ממשלתית, שעזרה לכוחות הביטחון במבצעים נגד "הנמרים הטמילים" במזרח המדינה. חלק זה הונהג על ידי Manickathan עד שזה נהרג ב-1999 בהתפוצצות מוקש כחלק מהתקפה של ה-LTTE על הבסיס הראשי של

⁴¹⁰ Colombo, "Remembering Sri Sabaratnam, the TELO leader", *Asian Tribune* (6/5/2006) <http://www.asiantribune.com/news/2005/05/06/remembering-sri-sabaratham-telo-leader>

⁴¹¹ K T Rajasingham, "Sri Lanka: the untold story", *Asia Times* (2002)

<http://www.atimes.com/ind-pak/DD20Df03.html>

⁴¹² University Teachers for Human Rights, report 1, Appendix 1 "The Snares of Violence" (January 1989)

<http://www.uthr.org/Reports/Report1/Appendix1.htm>

⁴¹³ K T Rajasingham, *Op cit*, Chapter 33 "India shows its hand"

<http://www.atimes.com/ind-pak/DC30Df04.html>

הארגון בעיירה Vavuniya. לאחר מתקפה זו גם המיליציה חדלה מלהתקיים באופן מעשי ורוב הפעילים של הארגון הצטרפו ל-LTTE.⁴¹⁴

ENDLF - Eelam National Democratic Liberation Front

ארגון זה הורכב מפלגים רבים מארגונים שונים שהתחברו יחד תחת התמיכה והמימון של כוח השלום ההודי ב-1987, על מנת להוות אלטרנטיבה פוליטית שתוכל לאחד את כל האוכלוסייה הטמילית תחתיה ולייצגה, וכדי לעזור לכוח השלום ושירותי הביטחון ההודי להילחם ב-LTTE. הארגון כלל קבוצות שפרשו מ-PLOTE, TELO ו-EPRLF והוא השתתף בבחירות למועצות האזוריות ב-1988 ובבחירות לפרלמנט שנה לאחר מכן. לאחר שכוח השלום ההודי נסוג מסרי לנקה ב-1990 גם חברי הארגון עברו לדרום הודו וריכזו שם את פעילותם.⁴¹⁵ ב-2004 הארגון התעורר לחיים לאחר הפילוג שהתרחש בתוך ה-LTTE במזרח המדינה, כשמנהיג הפלג הפורש, קולונל קארונה (Karuna) הצטרף אל הארגון והנהיג אותו במשך זמן מסוים, עד שחילוקי דעות גרמו לו לעזוב ולהקים ארגון משלו. לאחר מכן הארגון החל לתמוך ב-LTTE ולמעשה הפך למעין סניף של "הנמרים הטמילים" בהודו ובלונדון.⁴¹⁶

TMVP - KARUNA: Tamil Peoples Liberation Tigers

מפלגה זו הוקמה כאמור על ידי קולונל קארונה (Karuna) לאחר שהוא פרש מ"הנמרים הטמילים" ב-2004. קארונה היה המפקד של הארגון ואחראי על השליטה בכל האזור המזרחי וזכה לאמונו המוחלט של מנהיג ומפקד הארגון פרבהאקאראן. עם זאת לאחר חילוקי דעות רבים עקב טענות כאילו הנהגת הארגון העדיפה להשתמש במגויסים מהמזרח במתקפותיה על מנת לשמר את המגויסים מהצפון (משם באה מרבית הנהגת הארגון) ולא לסכנם. בנוסף הוא טען לקיפוח במשאבים של חייליו לעומת חטיבות מהצפון. בשל כך הוא העביר את תמיכתו ותמיכת חייליו (במקור כ-6000 חיילים) לצד הממשלה. בתמורה לחסינות לו ולשימור מעמדו הוא העביר מודיעין בעל ערך רב ותמיכה לוגיסטית וצבאית נגד שאר חיילי הארגון, ותומכיו החלו לנהל קרבות רחוב ומתקפות נגד חיילים שנותרו נאמנים למנהיגות הארגון. פרשה זו החלישה מאוד את כוחם של "הנמרים הטמילים", שאיבדו את הגישה החופשית שלהם לנמלים, לאוכלוסייה ולמשאבים לוגיסטיים וכלכליים בכמעט מחצית משטח שליטה המקורי שלהם. למרות הניסיונות הרבים הצליחו תומכיו של קארונה, בתמיכת צבא סרי לנקה, להדיר את רגליהם של פעילי ה-LTTE מהאזור ב-2007 למרות שהדבר החליש את כוחם לכ-700 פעילים בלבד.⁴¹⁷ הצלחה זו היוותה נקודת ציון חשובה במאבק של הממשלה בארגון ונתנה זריקת מרץ

⁴¹⁴ Nirupama Subramanian, "PLOTE leader Manickathasan killed", *The Indian Express* (1999) <http://www.expressindia.com/ie/daily/19990903/ie03027p.html>

⁴¹⁵ Azad, "Murders most foul committed by the ENDLF in the Indian soil" (Part 02), *Sri Lanka Guardian* (2008) <http://www.srilankaguardian.org/2008/02/murders-most-foul-committed-by-endlf-in.html>

⁴¹⁶ Azad, "ENDLF aligning with the LTTE", *Sri Lanka Guardian* (2008) <http://www.srilankaguardian.org/2008/01/endlf-aligning-with-ltte.html>

⁴¹⁷ Transnational and Non-State Armed Groups, "Tamil People's Liberation Tiger" (2008) <http://www.armed-groups.org/6/section.aspx/ViewGroup?id=18>

לקמפיין הצבאי של הצבא (ראו הפרקים הבאים). למעשה הממשלה "העניקה" את השליטה באזור המזרחי למפלגה של קארונה בתמורה לעזרתו הצבאית והמודיעינית כנגד ה-LTTE. על מנת לחזק יותר את שליטתם באזור המזרחי ולהפוך את שליטתם ל"רשמית", הקימו קארונה תומכיו מפלגה פוליטית טמילית, למעשה כמעט היחידה באזור המזרח. בהתאם לכך בבחירות למועצה האזורית של העיירה Batticaloa ב-2008 המפלגה זכתה ל-70% מהקולות, בעיקר משום שחבריה איימו על נציגי מפלגות טמיליות אחרות לא להציע עצמם. בבחירות הכלליות באזור ב-2008 זכתה המפלגה לרוב במועצות המקומיות, והייתה המפלגה הטמילית היחידה שזכתה למושב כלשהו במזרח. זאת למרות שגם היא סבלה מחילוקי דעות שגרמו להדחתו של קולונל קארונה ב-2008 מהנהגת הארגון ומינויו של Sivanethurai Chandrakanthan (Pillayan) במקומו⁴¹⁸ (יש לציין שלאחר תבוסתו קארונה נסע לבריטניה, שם הוא נעצר וכלוא עד היום). נגד המפלגה והזרוע הצבאית שלה הועלו טענות רבות על שימוש בחיילים-חיילים (על ידי חטיפתם) והפעלת "חוליות מוות" שמאיימות על אזרחים שחשודים בהתנגדות למפלגה ובעיקר כאלו שחשודים בהשתייכות ל-LTTE. עם זאת המשטרה והצבא נמנעו מלפעול נגד החמושים עקב הברית שנכרתה בין הצדדים ב-2004 והשותפות שלהם במלחמה ב"נמרים הטמילים"⁴¹⁹.

Tamil united liberation Front (TULF):

בנוסף לארגונים חמושים אלו יש להזכיר כאמור את מפלגת Tamil united liberation Front (TULF) שלא החזיקה זרוע צבאית חמושה אלא שימשה כמעין מפלגה חצי רשמית של הטמילים גם לאחר שאיבדה את מושביה בפרלמנט עקב קבלת התיקון השישי לחוקה ב-1983. לאחר תחילת הסכסוך באותה שנה עברו מנהיגיה להודו והמשיכו לקיים מגעים עם ממשלת הודו ופוליטיקאים הודיים לגבי הסכמים אפשריים לפתרון הסכסוך. בתור הסמן המתון של הארגונים הטמילים השונים, ולמרות היותה הארגון הראשון שקרא לפתרון כזה, המפלגה לא חייבה היפרדות והקמת מדינה טמילית עצמאית, אלא הייתה מוכנה לקבל פתרון של אוטונומיה מקומית נרחבת לטמילים ואפילו מבנה פדראלי כללי של סרי לנקה. עם כל כישלון של המגעים להסכם שלום מעמד המפלגה הלך והתדרדר לטובת הארגונים החמושים שפעלו בשטח. ככל שהם הכתיבו את סדר היום האלים באזור וגדלו וצברו כוח, גם דרישותיהם החלו להישמע בקול חזק יותר, והם אף פתחו בקמפיין של טרור והפחדות כנגד פוליטיקאים שנחשבו בעיניהם מתונים או "משתפי פעולה". למעשה כל מי שהתנגד להם או לדרישתם לעצמאות נחשב כ"בוגד" של האומה הטמילית, ולכן כבן מוות. לא ייפלא לכן שב-1989 מנהיג המפלגה Appapillai Amirthalingam חוסל על ידי ה-LTTE עקב עמדותיו המתונות ותמיכתו במשא ומתן עם ממשלת סרי לנקה⁴²⁰. מאז המפלגה אמנם המשיכה להתקיים באופן רשמי אך מעשית הייתה נטולת השפעה כלשהי על הסכסוך. מתחילת שנות ה-80 תפסו את רסן ההובלה הארגונים החמושים ובעיקר

⁴¹⁸ D.B.S. Jeyaraj, "Karuna-Pillaiyan Factions of TMVP Clash in East", *Transcurrents* (8/5/2007)

<http://transcurrents.com/tamiliana/archives/319>

⁴¹⁹ Transnational and Non-State Armed Groups, "Tamil People's Liberation Tiger" (2008)

<http://www.armed-groups.org/6/section.aspx/ViewGroup?id=18>

⁴²⁰ T.S. Subramanian, "Chronicle of murders", *Frontline* (16/8/99)

<http://www.hinduonnet.com/fline/fl1617/16171020.htm>

ארגון "הנמרים הטמילים" (שלו התנגדה ה-TULF). כיום, לאחר חיסול הארגון וסיום הסכסוך, ה-TULF עדיין מתקשה להחזיר לעצמה את גדולתה. מ-2001 היא התחברה ל "ברית הטמילית הלאומית" (Tamil National alliance), איחוד פוליטי עם EPRLF, All Ceylon Tamil Congress ו-TELO. כשב-2004 נקטה הברית עמדה אוהדת כלפי ה-LTTE פרשה ממנה ה-TULF, ומאז היא נאלצה להתמודד כמפלגה עצמאית. בשל כך היא איבדה את ייצוגה בפרלמנט והיא אף אינה מיוצגת במועצות המקומיות. מ-2002 מונהגת המפלגה על ידי Veerasingham Anandasangaree.

לאחר שהובא תיאור של ארגון ה-LTTE והארגונים הטמילים האחרים מצד אחד, ושל כוחות הממשלה מצד שני, אפשר להתפנות לתאר את השלבים השונים של הסכסוך הצבאי: מה ייחד כל שלב? מה היו תוצאותיו הצבאיות והפוליטיות, וכיצד אלו עיצבו בתורם והשפיעו על אופי הסכסוך בשלב הבא. בייחוד הפרקים באים יתמקדו בשינויים שעברו על האסטרטגיות הצבאיות בהם נקט כל צד לאורך זמן וכיצד שינויים אלו הובילו לבסוף לגיבוש ויישום האסטרטגיה המקיפה שהביאה לניצחון הצבאי המוחץ של הממשלה על ה-LTTE.

חלק ד' - שלבי הסכסוך

הקדמה

מקובל לחלק את הסכסוך בסרי לנקה לכמה שלבים שונים לפי חלוקה כרונולוגית. כל תקופה ניתן לאפיין בשיטות לחימה ואסטרטגיות שונות של פתרון הסכסוך שננקטו על ידי כל צד. השילוב ביניהן הוא שיצר אופי מיוחד לכל תקופת זמן בסכסוך. בפרקים הבאים תובא סקירה של השלבים העיקריים בסכסוך בהתמקדות במאמצים הצבאיים של כל צד כמו גם בניסיונות להידברות ולמו"מ שנוסו בכל שאחד מהשלבים. שילוב התוצאות של כל שלב והנסיון הצבאי והפוליטי שנצבר בו הם שאפשרו לבסוף את גיבוש האסטרטגיה הצבאית המוצלחת ב-2006. כך ניתן יהיה להבין מה היה כל כך ייחודי בקמפיין הצבאי הסופי של הממשלה, זה שהוביל לבסוף בהצלחה לניצחון ולחיסול ה"נמרים הטמילים".

פרק 6: מלחמת אילאם הראשונה 1983-1987

תחילת הסכסוך האלים – תסכול פוליטי ופשעה אידיאולוגית

בשלב זה המאבק היה בעיקרו פנימי. הממשלה ניסתה להתמודד עם מצב בטחוני פנימי מתדרדר באמצעים פוליטיים למיניהם, בעיקר שימוש בכוחות הביטחון במשימות שיטור, מניעת הפרות סדר ולוחמה בעבריינות הכנופיות המתפשטות, ובמקביל ניסיונות לנהל דיאלוג ולהציע פתרונות פוליטיים שונים למנהיגי הטמילים. לקראת אמצע העשור סרי לנקה ניסתה ליישם מדיניות צבאית נרחבת כפתרון ועל מנת לחסל את הארגונים החמושים השונים שהלכו והתחזקו. לקראת סוף התקופה ולאחר כישלון מדיניות זו פנתה סרי לנקה להודו בניסיון להגיע להסכם דו צדדי שיעקוף את הצד הטמילי. בנוסף למאבק זה התרחש גם מאבק אלים פנים-טמילי, כשהארגונים השונים נלחמים בינם לבין עצמם יותר מאשר בכוחות הממשלה, על מנת לבסס את כוחם ומעמדם ועל מנת להשיג שליטה על המרחב הפוליטי הטמילי ולהיות הנציגים הבלעדיים של תביעות העם הטמילי למדינה משלו. שלב זה זהה עם השלב הראשון בכל התקוממות (לפי המודל הטאואיסטי), שבה ארגון המורדים מנסה לגייס ולגבש תמיכה רבה ככל האפשר לפני המעבר לפעולות צבאיות נרחבות.

המעורבות החיצונית בסכסוך – המדיניות של הודו בסרי לנקה

כפי שצוין מוקדם יותר, המהומות האלימות של 1983 היוו את יריית הפתיחה של השלבים האלימים בסכסוך. אם עד שנה זו המאבק בין סינהאלזים וטמילים היה נושא פוליטי פנימי בעיקרו עם אלימות המונית אך ספורדית בהופעתה לאורך השנים, המהומות של 1983 הכניסו גורם חדש למשוואה, והוא סיבך עוד יותר את המצב הפוליטי באזור כולו והקשה על הגעה לפתרון. גורם זה היה הודו. בעקבות המהומות לא רק שהוקצנו העמדות בתוך סרי לנקה עצמה, אלא שטמילים רבים נאלצו לברוח לדרום הודו למדינת טאמיל-נאדו, שם חיו

טמילים רבים. אמנם עוד מלפני כן חברי הכנופיות הטמיליות השונות זכו לתמיכה מצד מדינה זו, אך המהומות והבריחה המונית של פליטים מסרי לנקה להודו סחפו את סרי לנקה כולה אל תוך המערבולת של הפוליטיקה המסובכת והפלגנית של הודו ואל תוך המשוואה של יחסי מעצמה אזורית-מדינה קטנה. אמנם אין להאשים את הודו ביצירת המשבר, אך מעורבותה המגוונת (הן של הממשלה המרכזית והן של מדינת טאמיל-נאדו) והלא עקבית החריפה את הבעיות שבפניהם ניצבה סרי לנקה והקשתה עליה לנהל את הסכסוך כראות עיניה. מעורבותה גם הקצינה מאוד את עמדות הקיצונים הטמילים ותרמה לביטחון עצמי גובר (ואף מופרז) שלהם ביכולתם לכפות על סרי לנקה את דרישותיהם. חלקם אף דרשו במפגיע שהודו תפעל כנגד סרי לנקה באותה צורה בה פעלה מול פקיסטן ב-1971.⁴²¹

באופן בסיסי, דעת הקהל בדרום הודו תמכה באופן בולט ביותר בתלונות הטמילים של סרי לנקה, ודרשה פעולה של הממשלה (הן המקומית והן המרכזית) על מנת להפסיק את "העוולות" הנעשות כנגדם. אין צורך להיכנס לעובי הקורה של הפוליטיקה התחרותית להחריד דאז של מדינת טאמיל נאדו, רק יצוין כי הן האופוזיציה והן מפלגת השלטון (שלמעשה במקור הייתה פלג שפרש ממפלגת האופוזיציה) שאפו להשתמש בנושא הפליטים הטמילים על מנת להראות את תמיכתם "באחים" מעבר למיצרים וכך לצבור ולחזק את התמיכה הפוליטית בהם. לכן הם העלימו עין ממחנות האימונים של הארגונים הטמילים שונים, כמו גם מפעילות גיוס הכספים שלהם ומעורבותם הנרחבת בסחר בסמים. למעשה כל מפלגה לקחה תחת חסותה ארגון טמילי אחר – מפלגת השלטון בטאמיל נאדו תמכה ב"נמרים הטמילים", בעוד מפלגת האופוזיציה המקומית תמכה דווקא בארגון אחר. הארגונים הטמילים השונים למעשה זכו בדרום הודו למעמד של לוחמי חופש וניתנה להם האפשרות לאגור נשק, להתאמן ולגייס כספים ללא הפרעה. ואכן הם ניצלו הזדמנות זו ואף לא נרתעו מיישוב חילוקי הדעות הארגוניים והאידיאולוגיים שלהם באלימות ובגלוי.

הממשלה המרכזית בהודו גם היא לא ישבה בחיבוק ידיים, אם כי מצבה של ראש ממשלת הודו, אינדיירה גאנדי (ואחרי שהיא נרצחה ב-1984 על ידי לאומן סיקי – בנה ראגייב גאנדי) היה מסובך יותר. היא הייתה זקוקה נואשות לתמיכת מנהיגים מקומיים על מנת לשמור על שלטונה. לכן היא לא יכלה להרשות לעצמה לאבד את תמיכת המנהיגים של מדינת טאמיל-נאדו, מה גם שמפלגת השלטון במדינה זו הייתה בין התומכים הגדולים של הממשלה המרכזית (בעוד מפלגת האופוזיציה מדינה הייתה מתנגדת בולטת לשלטון המרכזי). המחיר אם כן של תמיכה זו היה פעולה בנושא הטמילי ולחץ על ממשלת סרי לנקה להגיע להסכמות עם הטמילים. אם זאת מצבו של גאנדי לא היה פשוט עד כדי כך: דבר ראשון לא היה לו שום רצון לעודד תנועות היפרדות לאומיות, בטח לא במדינה שכנה, שכן דבר זה היה עלול לעודד התפתחויות לא רצויות כלל בהודו עצמה, המורכבת מעמים ולאומים רבים מאוד ונאבקת בכל דרישה שלהם להיפרדות (למשל מצד הסיקים). לכן האינטרס העליון של הממשלה המרכזית היה לרסן את הארגונים הטמילים, אך מבלי שייראה כאילו היא תומכת בממשלת סרי לנקה שנתפסה בהודו כמדכאת ואלימה. הטקטיקה שנקטה הייתה עזרה, מימון וחימוש של כל הארגונים הטמילים החדשים, על מנת לאפשר להודו להיות בעמדת השפעה בלעדית על פעילותם ובעיקר כדי לפלג את התנועה הטמילית ולהחלישה.⁴²²

Howard Wriggins, "Sri Lanka: Negotiations in a Secessionist Conflict", in William Zartman, *Elusive peace*:⁴²¹

Negotiating an end to ethnic conflicts (Washington, D.C.: Brookings Institution, 1995), pp. 35-58

Sudha Ramachandran, "Who's behind the LTTE split?", *Asian Times* (26.03.2004)⁴²²

http://www.atimes.com/atimes/South_Asia/FC26Df04.html

גורם נוסף שהקשה על הודו היה אסטרטגי – על מנת לדכא את הפעולות האלימות של הארגונים הטמילים פנתה סרי לנקה למדינות חיצוניות לתמיכה צבאית וכלכלית, בעיקר בריטניה, גרמניה, ישראל, סין ובעיקר פקיסטן. הודו ראתה במעורבותם של מדינות אלו כמעוררת את מעמדה כמעצמה אזורית, שכן מדיניות החוץ של הודו התנגדה באופן מסורתי למעורבות חיצונית בענייני האזור, מה גם שפקיסטן וסין הציבו בפני הודו אתגר לא פשוט לכוחה ולעליונותה, ואף התנגשו עימה צבאית בעבר הלא רחוק (1971 ו-1962 בהתאמה).⁴²³ בשל כל אלו הודו כעסה על סרי לנקה שאפשרה למעצמות זרות להתערב בענייני האזור ושאפה ללמד אותה לקח. לכן היא הושיטה עזרה צבאית באימונים לארגונים הטמילים השונים, ובנוסף לחצה רבות על סרי לנקה להיענות לדרישות של הטמילים ובשלב מסוים אף איימה בהתערבות צבאית לטובתם.⁴²⁴ התערבותה הקשתה על סרי לנקה לפתור את חילוקי הדעות ישירות עם מנהיגי הטמילים (שהקצינו עמדותיהם ולמעשה היו מפולגים בין הארגונים השונים) וחייבה בסופו של דבר את סרי לנקה לשאת ולתת מול הודו עצמה. ואכן מ-1983 החלו מגעים רבים בין הצדדים על מנת לנסות לפתור את חילוקי הדעות ולהגיע לפתרון מוסכם של הסכסוך:

המגעים החלו בנסיעות של שליחים ומתווכים רבים מטעם אש ממשלת הודו בין הודו וסרי לנקה על מנת לנסות ולנסח עקרונות מוסכמים שעל פיהם ניתן יהיה לגבש פתרון פוליטי כלשהו שיהיה מוסכם על כל הצדדים הרלוונטיים. הרעיון המרכזי שהועלה היה הרעיון המוכר כבר של מועצות מקומיות בעלות סמכויות אדמיניסטרטיביות מסוימות, שיענו על הדרישה לאוטונומיה. הדילמה הייתה כמובן כמה נרחבות יהיו סמכויותיהם, ובאיזה גודל של אזור למעשה תיושם התוכנית. ככל שהאזור גדול יותר (למשל איחוד מסוים של אזורי הצפון והמזרח כפי שדרשו מנהיגי הטמילים) וסמכויות נרחבות יותר, כך האפשרות של יצירתה בסופו של דבר של מדינה עצמאית גדולה יותר, וזו תוצאה ממנה חששה הממשלה מאוד. הטמילים סברו שרק ישות פוליטית גדולה וחזקה תוכל להגן על זכויותיהם והאינטרסים שלהם באופן הולם יותר. בנוסף הם המשיכו לדרוש שלאזורים המאוחדים יהיו סממנים של מדינה, כמו כוח משטרה מאוחד. לקראת סוף נובמבר 1983 נערכה פגישה בניו דלהי בין ראש ממשלת הודו אינדירה גאנדי ונשיא סרי לנקה ג'יאורדנה (Junius Richard Jayewardene) תחת המעטה של ועידת הנשיאים של מדינות חבר העמים הבריטי שהתכנסה אז. בוועידה הוסכם על מסמך שכונה "נספח C", שכלל נקודות בנושאים שונים כגון הסמכויות שיינתנו למועצות האזוריות שיוקמו למשל חוק וסדר, כלכלה (כולל גביית מיסים), פיתוח, שיטור וכמובן נושאים של שימוש בקרקע.⁴²⁵ הכוונה הייתה שמסמך זה יהווה את הבסיס לדיונים בוועידה כלל מפלגתית שהייתה עתידה להיפתח בהמשך במהלך 1984. ועידה זו כללה נציגים מכל הקבוצות האתניות במדינה – נוצרים, סינהאלזים, נזירים בודהיסטים, מוסלמים, נציגים של כל המפלגות הפוליטיות באי ואנשי מפתח נוספים. למרות שנציגי מפלגת SLFP פרשו מהשיחות כחודש לאחר תחילתן והתחילו במסע האשמות נגד הממשלה ש"מוכרת" את המדינה לטמילים, הדיונים נמשכו בוועדות השונות שדנו בכל הפתרונות האפשריים למצב הפוליטי שנוצר. הוועידה

⁴²³ (<http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-13262.html> "Sri Lanka – India perspective" (October 1988))

⁴²⁴ K T Rajasingham, "Sri Lanka: The Untold Story", Chapter 30, *Asia Times* (26.10.2001)

<http://www.atimes.com/ind-pak/DC09Df04.html>

⁴²⁵ Sunil C. Roy, "Quest for Human rights" (November 2005), chapter 4

http://www.sangam.org/FB_PHOTORAW/4.htm Sunil

הגיעה בסופו של דבר לקונצנזוס מסוים בדבר הצורך בביזור והעברת סמכויות לגורמים מקומיים, אך לא הרבה מעבר לכך. במאי נחתמה הוועידה מבלי שהגיעה להסכמה על פתרונות קונקרטיים, למורת רוחם של נציגי מפלגת ה- TULF הטמילית⁴²⁶.

לאחר כישלון הניסיון הזה ולאור החמרת המצב בטחוני בצפון המדינה, הודו החליטה לשנות את כיוון מדיניות החוץ שלה, על ידי נקיטת יוזמה. זאת עקב החשש מפני מעורבות מוגברת של גורמים זרים (בעיקר ארה"ב) באזור תוך ניצול חילוקי הדעות בין סרי לנקה והודו. בנוסף ב-1985 עלה ראגייב גאנדי לשלטון בהודו לאחר רצח אימו. למרות התמיכה העממית לה זה בתחילה, מעמדו הפוליטי היה מעורער והא נתפס כחסר יכולת פוליטית להנהיג את המדינה. לכן הוא שאף להישג במדיניות החוץ, שיגביר את התמיכה בו ויקדם את מעמדו באזור כולו. בנוסף הוא חשש שהתחזקות הקיצונים הטמילים תעורר שאיפות רדומות בהודו עצמה ותעודד דרישות להיפרדות. בשל כל אלו שאפה הודו לקרב מחדש בינה ובין סרי לנקה ולחזק את הקשרים הידידותיים בין המדינות על מנת להדוף כל ניסיון התערבות אחר ולעודד את סרי לנקה להידבר עם המנהיגים הטמילים. לאחר מגעים רבים בתיווך הודו, הוחלט על עריכת 2 סבבי התייעצויות במדינה שלישית, בהוטן. לקראת השיחות הוכרזה הפסקת אש לשלושה חודשים יוני 1985, על מנת לאפשר אווירה מועילה להתקדמות. למרות שלמעשה הייתה זו הפעם הראשונה שהארגונים הטמילים קיבלו הכרה פוליטית חיצונית כצד לסכסוך וישבו בפעם הראשונה לדון פנים מול פנים מול נציגי הממשלה, נציגי הארגונים הטמילים הגיעו כמעט בעל כורחם לשיחות ורק לאחר לחץ הודי לא מבוטל לסלקם מהודו אם לא ייענו. הממשלה מצידה שלחה משלחת של משפטים בעיקר שבראשותה עמד אחיו הצעיר של ראש הממשלה, שלמרות היותו דמות משפטית בכירה לא נשא כל תפקיד פוליטי רשמי בממשלה עצמה. צעד זה נתפס גם על ידי ההודים כזלזול במעמד של השיחות. במהלך השיחות נציגי הטמילים הציבו ארבעה תנאים עליהם יצטרך לענות כל הסדר עתידי: שהטמילים הם לאום נפרד ומובחן, שקיימת להם מולדת היסטורית ושיש להם את הזכות להגדרה עצמית. בנוסף התעקשו על זוויון זכויות וכיבוד זכויות אדם לכל הקהילות באי. בכך למעשה הם נותרו נאמנים לעמדתם הבסיסית ולדרישתם למדינה טמילית עצמאית באזורי הצפון והמזרח. המשלחת מטעם הממשלה כאמור לא יכלה להסכים לכך, והמשיכה להציע העברת סמכויות מקומית לפי מודלים שכבר הוצעו.⁴²⁷ לאחר כשבוע של דיונים עקרים הוחלט לסיים את הסבב הראשון שלשיחות ולכנס סבב שני בתחילת אוגוסט. שיחות אלו הופסקו גם הן לאחר 10 ימים בעקבות ההתדרדרות במצב הביטחוני בסרי לנקה עצמה, וללא שהצטמצם פער בין עמדות הצדדים. למעשה פרשת השיחות בבהוטן רק תרמה לקרע בין הקבוצות הטמיליות השונות ובין הודו, כשהראשונים נטרו טינה על כך שהכריחו אותם להשתתף בתרגיל העקר, ואילו האחרונה כעסה על הטמילים שלא הסכימו להתגמש בדרישותיהם ואף לא הציגו כל הצעה מעשית לפתרון. היא אף גירשה מתחומה נציגים של כל אחד מהארגונים הטמילים החמושים, אם כי לאחר לחצים רבים הסכימה להחזיר את אנטון באלסינגהאם, הנציג של ה-LTTE.

⁴²⁶ K T Rajasingham, "Sri Lanka: The Untold Story", Chapter 30,, *Asia Times* (26.10.2001)

<http://www.atimes.com/ind-pak/DC09Df04.html>

⁴²⁷ למהלך השיחות ראו K T Rajasingham, "Sri Lanka: The Untold Story", Chapter 32,, *Asia Times* (23.03.2002)

<http://www.atimes.com/ind-pak/DC23Df05.html>

לאחר כשלון השיחות בבהוטן (Bhutan) וקריסת הפסקת האש, הניסיונות לפתור את הסכסוך חזרו למסלול הבילטרלי, כשהודו וסרי לנקה ניסו למצוא פתרון מוסכם שיוכל להתקבל על דעתם של הארגונים הטמילים, שהפכו חזקים יותר ובטוחים בעצמם. בעיקר הדבר נכון ל"נמרים הטמילים" שהסתמנו כגורם הקיצוני והבלתי מתפשר מקרב כל הארגונים בנוגע לדרישה להקים מדינה טמילית עצמאית בתוך סרי לנקה.

המגעים בין המדינות הובילו בסוף אוגוסט 1985 לטיטה של מסגרת להסכם הבנות. המסמך נתפס כהתקדמות וכבסיס שעליו ניתן יהיה להמשיך ולקיים משא ומתן. לפיו יואצלו סמכויות מסוימות (בתחומי החוק ושמירה על הסדר בעיר, חינוך ואפילו הקצאת אדמות) ליחידת "המחוז" כיחידת ההתייחסות המקומית ותוקם ועדה של חברי פרלמנט טמילים שללא אישורה לא יועברו חוקים הנוגעים לטמילים. עם זאת לא הוסכם על איחוד של מחוזות הצפון והמזרח. מסמך זה לא זכה לתמיכה רבה הן מצד חברי הקבינט והן מצד הארגונים הטמילים. לכל אורך התקופה מסוף 1985 ועד סוף שנת 1986 המשיכו להתקיים מגעים שונים בין ממשלת סרי לנקה, ממשלת הודו ונציגי הקבוצות הטמיליות השונות. הצעות הועברו ודיונים נערכו על פתרונות אפשריים. למרות המאמצים הרבים, בסוף שנת 1986 עדיין לא הוסכם על פתרון⁴²⁸.

בדצמבר 1986 נפגשו ראש ממשלת הודו, ראגיב גאנדי ונשיא סרי לנקה ג'וניוס ג'איארדנה (Junius Richard Jayewardene) במהלך ועידה של הארגון לשיתוף פעולה אזורי במזרח אסיה, שהתקיים בהודו. הם דנו בפתרון של הקמת 3 מחוזות שונים במזרח – כולם זהים מבחינה אתנית. הפעם ההתנגדות באה מצד המוסלמים במזרח שחששו מהתערערות במעמדם. ניסיון זה היה במידה מסוימת ההזדמנות האחרונה להגיע להסכמה כלשהי לאור המצב הביטחוני המתדרדר. כישלון המאמצים להגיע לשלום משנת 1983 גבה מחיר כבד מהאמון של 2 הצדדים אחד בשני, ובנקודת זמן זו נדמה ששניהם סברו שהגיע הזמן להכרעה צבאית של הסכסוך בסרי לנקה.

תחילת המאבק הצבאי

חשוב לציין שלכל אורך התקופה לוו מאמצי השלום בהתדרדרות מתמשכת ועקבית במצב הביטחוני בעיקר באזור הצפון, ככל שהארגונים הטמילים החמושים צברו ביטחון, כסף, נשקים וניסיון צבאי. בהתאם לכך, חמושים טמילים תקפו נקודות משטרה וחברים בשירותי הביטחון של סרי לנקה. בנוסף כבישים מוקשו ומארבים הוצבו כנגד שיירות צבאיות שהובילו אספקה לבסיסי צבא. מעשי פשע רבים שבוצעו כגון שוד בנקים וחטיפות לצורכי כופר לא פוענחו שכן האוכלוסייה לא שיתפה פעולה עם המשטרה והצבא. המצב בשטח התדרדר ככל שהסמכות השלטונית של סרי לנקה התערערה. מצב זה גרם לתסכול רב בקרב כוחות הביטחון, ולאחר כל מקרה רצח של שוטרים או חיילים, התגובה לא איחרה לבוא. היעלמויות, תקיפות ומעשי

⁴²⁸ K T Rajasingham, "Sri Lanka: The Untold Story", Chapter 33, *Asia Times* (30.03.2002)

<http://www.atimes.com/ind-pak/DC30Df04.html>

Sunil C. Roy, "Quest for Human rights" (November 2005), chapter 4

http://www.sangam.org/FB_PHOTORAW/4.htm Sunil

Howard Wiggins, "Sri Lanka: Negotiations in a Secessionist Conflict", in William Zartman, *Elusive peace: Negotiating an end to ethnic conflicts* (Washington, D.C. : Brookings Institution, 1995), pp. 45-48

רצח של אזרחים טמילים כמו גם הרס חנויות של סוחרים טמילים שבוצעו בידי חיילים ושוטרים רק הרחיבו את הקרע שנוצר בין האוכלוסייה בצפון ומזרח סרי לנקה ובין הממשלה. גם המיליציות שפעלו בתמיכת הממשלה ובשיתוף עם הצבא הואשמו בחטיפות ובהוצאות להורג של אזרחים טמילים שנחשדו בחברות בארגונים שונים. קצרה היריעה מלמנות את כל מעשי הרצח והאלימות שהתרחשו בתקופה בשנים 1984-1985 על ידי 2 הצדדים⁴²⁹ אך די לציין שהיה זה תהליך עקבי ועקשני של ערעור הסמכות והיכולת של הממשלה למשול, בד בבד עם התחזקות הארגונים הטמילים החמושים והגברת הביטחון העצמי שלהם. אט אט הסכסוך האתני-קהילתי קיבל מאפיינים של עימות צבאי בלתי מוגבל.

כפי שצוין מוקדם יותר ממשלת סרי לנקה פנתה אל מדינות רבות בבקשה לסיוע צבאי על מנת לאמן את צבאה ולחמש אותו. בנוסף היא פעלה כדי להגדיל את מחזורי הגיוס (מה שהביא את הצבא לכוח של כ-120,000 חיילים). בתחילת 1987 הממשלה הטילה סגר כלכלי-ימי על חצי האי הצפוני של המדינה, דבר שגרם למשבר הומאניטארי ומחסור חמור במצרכי אוכל ודלק, ולביקורת מצד הודו⁴³⁰. גם אמצעי זה לא עזר לקדם את תהליך השלום, ובאמצע 1987, בעקבות פיגועי טרור שבוצעו על ידי "הנמרים הטמילים" כנגד אזרחים סינהאלזים (כולל הטמנת פצצה בטרמינל האוטובוסים המרכזי בקולומבו והרג 113 אזרחים), לאחר כישלון מאמצי השלום ובעקבות המאבקים הפנימיים בין הארגונים הטמילים החמושים, החליטה ממשלת סרי לנקה שהגיעה השעה למדיניות תקיפה יותר.

ב-26 במאי 1987 החל מבצע "שחרור" (Vadamarachchi- Liberation), למרות שתנועת הכוחות לתוך האזור החלה כבר ב-18 במאי, על מנת להטעות את המורדים לגבי המיקום והכיוון המדויק של המתקפה. המבצע היה למעשה הקרב הקונבנציונאלי הראשון שבו היה מעורב צבא סרי לנקה מאז השלטון הבריטי. מטרתו הייתה להשיב את השליטה על האזור הצפוני של סרי לנקה (ראו מפה) מידי ה"נמרים הטמילים", להקשות על פעילותם החופשית באזור ובעיקר להכריח אותם להתייצב מול הצבא ובכך לחשוף אותם ואת בסיסיהם, או לחילופין לגרום להם לברוח להודו או להשתמש באוכלוסייה במעין "מגן אנושי" ובכך לקרוע את הארגון מתוך האוכלוסייה. מטרת פוליטית משנית הייתה להכריח את הארגון להסכים להיכנס למשא ומתן ולהגמיש את דרישותיו⁴³¹. המבצע כלל 2 בריגדות חי"ר (Gajaba Regiment ו- Gemunu Watch) וסה"כ כ-8000 חיילים, יחידות מודיעין, הנדסה קרבית, ארטילריה, כוחות אוויר ועוד⁴³². עליהם פיקדו שניים מהמפקדים המפורסמים ביותר של הצבא כולו: תת-אלוף Denzil Kobbekaduwa ואלוף משנה (קולונל) Vijaya Wimalaratne⁴³³. החיילים הופעלו לא על מנת לכבוש ולהחזיק בשטח מסוים, דבר שהיה מאט את התקדמותם, אלא הצבא התקדם בכמה טורים רחבים על מנת לאפשר תמרון מהיר ו"חיתוך" של כוחות

Kim, Kyung Mook, History of the civil war in sri lanka since 1983 (2006) ⁴²⁹

<http://www.zum.de/whkmla/sp/0809/kyungmook/kyungmook1.html>

Sunil C. Roy, "Quest for Human rights" (November 2005), chapter 5 ⁴³⁰

http://www.sangam.org/FB_PHOTORAW/5.htm

Ranil Wijayapala, "Legacy of Vadaamarachchi – 20 years on", *Daily News* (26.05.2007) ⁴³¹

<http://www.dailynews.lk/2007/05/26/fea01.asp>

Ranil Wijayapala, *Ibid* ⁴³²

Maj Gen Lalin Fernando, Great Generals remembered with respect, gratitude and affection (2006) ⁴³³

http://www.defence.lk/new.asp?fname=20060808_04

המורדים, כשכל העת כיוון ההתקדמות היה אל הנקודה הצפונית ביותר של האי (Point Pedro)⁴³⁴. למרות התנגדות ה-LTTE שהפעיל כוח אש רב מאוד (בצורת מרגמות ומטולי רימונים) מיקש חלקים גדולים מאוד של האזור, ואף פוצץ את גשר הגישה לעיירה Valvettithurai (מקום הולדתו של מנהיג "הנמרים הטמילים" ושל רבים מהפיקוד הבכיר של הארגון), לאחר יומיים של לחימה ובעזרת סיוע צמוד של יחידות מודיעין ובעיקר של חיל האוויר שנהנה מחופש פעולה אווירי מוחלט, הצליחו כוחות הרגלים (בתגבור כוחות קומנדו) לכבוש את הכפר ובנוסף את העיירה המרכזית Nelliady. הצבא היה גם מרחק שעות ספורות מלכידת מנהיג הארגון בכבודו ובעצמו, אך הוא הצליח להימלט ביחד עם מפקדים בכירים אחרים. בכל זאת, תוך 5 ימים הצבא השתלט לגמרי על החצי המזרחי של חצי האי ג'אפנה, תוך שהוא מצליח לחשוף מצבורי נשק גדולים, להרוס בסיסי אספקה של הארגון, להרוג כמה מאות מורדים ולהבריח רבים אחרים אל הודו. המבצע נחשב כאחת ההצלחות המפוארות ביותר של צבא סרי לנקה בעידן המודרני בשל המהירות הרבה ובעיקר התיאום והמשמעת שהציגו היחידות השונות שהשתתפו בלחימה. את מידת האפקטיביות של המבצע ניתן להבין גם לאור העובדה שכחודש לאחר סיומו (5 ביולי), ארגון ה-LTTE הוציא לפועל את פעולת ההתאבדות הראשונה שלו. כפי שצוין בפרקים הקודמים השימוש בכלי של פיגועי ההתאבדות בא לפצות על מצוקה טקטית ואסטרטגית, ולא פלא אם כן שהפעולה הראשונה התרחשה בסמיכות כזו למבצע הקרקעי הרחב המוצלח הראשון של הצבא. זמן קצר לאחר מכן התפוצצה פצצה בתחנת האוטובוסים המרכזית בקולומבו הבירה והרגה 100 אזרחים. אין ספק שהשימוש בפיגועי טרור כנשק אסטרטגי נועד להרתיע את הממשלה מלהמשיך במבצע עקב אי היכולת של המורדים להתנגד לצבא בשיטות צבאיות "קונבנציונאליות".

לאור ההצלחה הגדולה, ב-2 ביוני הצבא ביקש להתחיל בשלב השני של המבצע שכלל הטלת מצור על העיר החשובה ג'אפנה כהכנה לכיבושה ולהשתלטות על כל חצי האי הצפוני. במידה ומטרה זו הייתה מושגת הממשלה למעשה הייתה משתלטת מחדש על כל השטחים שהיא איבדה לטובת המורדים הטמילים. בשלב קריטי זה שוב התערבה הודו:

למרות המהירות הרבה שבה התנהל המבצע הצבאי על הקרקע, יש לזכור שהמצב ההומניטארי באזור היה חמור כבר מתחילת השנה בעקבות הסגר הימי על האזור ובעקבות הלחימה הבלתי פוסקת. הדיווחים של אזרחים ופעילי LTTE, הן אלו שנסו להודו בדרך הים והן אלו שנשארו בסרי לנקה (אך שידרו לחבריהם בהודו), היו מטרידים מאוד וסיפרו על מתקפות אוויריות ללא הפסקה, הפגזות ארטילריות ללא הבחנה ומחסור במוצרים בסיסיים. 50 מיליון הטמילים בהודו, כולל פוליטיקאים מקומיים, החלו ללחוץ על הממשלה להתערב לטובת הטמילים בסרי לנקה. הממשלה מצידה הייתה מתוסכלת מאי יכולתה לגרום לצדדים להידבר ביניהם ולהגיע להסכמה וחששה מפני התדרדרות נוספת במצב ההומניטארי. בשל כך הודו הציעה את עזרתה ההומניטארית לסרי לנקה, הצעה שנדחתה על ידי הממשלה בתואנה של התערבות בענייניה הפנימיים. בכל זאת הודו החליטה לעשות מעשה: ב-3 במאי ממשלת הודו החכירה כ-20 ספינות דיג לא חמושות מלאות במצרכי מזון וביגוד תחת הדגל של הצלב האדום ההודי. בנוסף ליוותה את המשט ספינה ועליה נציגי תקשורת מקומית וזרה. ניסיון זה הסתיים במבוכה רבתי של ממשלת הודו, כשהמשט נחסם על ידי ספינות של חיל הים של סרי לנקה שהבהירו למפקדיו שלא יותר להם להיכנס לשטח הימי של סרי לנקה.

⁴³⁴ על התקדמות הצבא ראו (27.05.2006) "Eelam war I – Operation Vadamaratchi – Liberation" <http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?t=2398>

לאחר כמה שעות הודו נאלצה להחזיר את המשט חזרה.⁴³⁵ בעקבות מבוכה זו תסכולה של הודו גבר, והיא החליטה לנקוט עמדה תקיפה יותר וללמד את סרי לנקה לקח. יום לאחר מכן יצא לפועל Operation Poomalai, במסגרתו הודו התכוונה להצניח מצרכים שונים מהאוויר לאוכלוסייה הנצורה בצפון סרי לנקה. מטרת המבצע הייתה למעשה ללמד את סרי לנקה לקח ולהוכיח את כוחה של הודו. בנוסף המבצע נועד לשמר את יוקרתו של ראש ממשלת הודו, רג'יב גאנדי. ואכן ב-4 ביוני בסביבות השעה 16:00, ולאחר שממשלת סרי לנקה הוזהרה מלהתערב, 5 מטוסי אנטונוב-32 (שכללו גם נציגי תקשורת), מלווים ב-5 מטוסי קרב מסוג מיראז', הצניחו כ-25 טונות של מצרכים מחוץ לעיר ג'אפנה.⁴³⁶ למרות מחאותיה של ממשלת סרי לנקה על הפרה זו של ריבונותה האווירית, למעשה לא היה ביכולתה למנוע בכוח מהודו לממש את תוכניתה. בעקבות מעורבותה של הודו והחשש מפני מעורבות עמוקה יותר עד כדי פלישה צבאית, לסרי לנקה לא נותרה ברירה אלא להסיר את המצור מעל העיר ג'אפנה, ולדון עם הודו לגבי צעדים עתידיים של 2 המדינות. כמובן שהמשך המבצע הקרקעי בוטל, לתסכולם הרב של אנשי צבא ומנהיגים סינהאלזים, שכבר ראו כיצד הצבא מצליח להחזיר את השקט וסדר למדינה. המגעים בין המדינות עתידיים יהיו להגיע לשיא בסוף יולי עם החתימה על הסכם הבנות בין 2 הממשלות, הסכם שיצר את "כוח השלום ההודי", ופתח עידן חדש בתולדות הסכסוך באזור.

פרק 7: תקופת כוח השלום ההודי (IPKF) 1987-1990

כאמור ב-29 ביולי 1987 נחתם הסכם הבנות בין ממשלות הודו וסרי לנקה על פתרון אפשרי לסכסוך האתני, זאת בתמיכתם המסויגת של הארגונים הטמילים החמושים, ובעיקר ה-LTTE שהסכים לו בלית ברירה. למעשה הפתרון המוצע היה שינוי מדיניות בכל הנוגע לפתרון הסכסוך האתני. היה זה ניסיון נועז לשאת ולתת עם **צד שלישי**, חיצוני לסכסוך, שעד אז שימש כמתווך. נשיא סרי לנקה שאף להעביר את הודו לצידו במלחמה במורדים, וכך לשנות את תפקידה של הודו ממתווכת (עם נטייה מסוימת לצד המורדים) לבעלת ברית. ההסכם לכן היה תולדה של דיונים בילטרליים חשאיים בין נציגי הממשלות של הודו וסרי לנקה, ללא מעורבות של נציגים טמילים כלל. כמובן שמאפיין זה היה חיסרון משמעותי בכל התהליך, ולמעשה מנע אפשרות של יישום ההסכם בצורה אפקטיבית.⁴³⁷ ההסכם השתמש בהצעות לפתרון שהועלו בעבר בעת הדיונים של 1985-1986, ושחלקם נדחו בידי הטמילים.

⁴³⁵ Steven R. Weisma, "Indian flotilla is turned back by Sri Lankan naval vessels", *New York Times* (03.06.1987)

<http://www.nytimes.com/1987/06/04/world/indian-flotilla-is-turned-back-by-sri-lankan-naval-vessels.html>

⁴³⁶ Steven R. Weisma, "India airlifts aid to tamil rebels", *New York Times* (04.06.1987)

<http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?sec=health&res=9B0DE0D8173FF936A35755C0A961948260&n=Top%2fNews%2fWorld%2fCountries%20and%20Territories%2fIndia%20India%20Airlifts%20Aid%20to%20Tamil%20Rebels>

⁴³⁷ Dennis Austin & Anirudha Gupta: *Lions and tigers: the crisis in Sri Lanka* (London: Centre for Security and Conflict Studies, 1988), pp 12-13

הרוב היה למעשה חזרה על ההצעות מדצמבר 1986⁴³⁸ עם עירוב של נושאים דיפלומטיים שהיו שייכים ליחסי 2 המדינות ללא קשר ישיר לסכסוך (למשל פיתוח הדדי של נמל Trincomalee ואי שימוש בו על ידי לצרכים צבאיים ובחינה מחדש של היחסים של סרי לנקה עם מעצמות זרות).

הויתור העיקרי שביצעה הממשלה הייתה הסכמה לאיחוד מיידי של מחוזות הצפון והמזרח ולהפכן ליחידה אדמיניסטרטיבית אחת. זו הייתה דרישה עיקרית ומרכזית של הטמילים במשך זמן רב. עם זאת איחוד זה היה אמור להיות כפוף לאישור של משאל עם בקרב תושבי המחוזות. בהתחשב באוכלוסייה המוסלמית והסינהאלזית הגדולה שבמזרח, תנאי זה היה אמור להבטיח כמעט בוודאות שהאיחוד לא יימשך זמן רב. גם המועצה המאוחדת החדשה לא קיבלה לידיה סמכויות רבות בתחומי הכלכלה, שיטור, הקצאת קרקעות ותחומים אחרים. בנוסף המועצה תהיה כפופה לנציג רשמי מטעם קולומבו בעל סמכויות התערבות נרחבות. למרות זאת הממשלה העבירה זמן קצר לאחר מכן את התיקון ה-13 לחוקה, שאפשר הקמת מועצות מחוזיות. בנוסף הממשלה הסכימה להפוך את הטמילית (והאנגלית) לשפה רשמית לצד הסינהאלזית. בתמורה לויתור זה הממשלה הכריזה על הפסקת הפעולות האלימות למשך יומיים מרגע חתימת החוזה, ובזמן זה המורדים מצידם נדרשו למסור לרשויות את כל כלי הנשק שברשותם. הממשלה גם הסכימה שהצבא יישר מרותק לבסיסיו במהלך תקופה של 72 שעות על מנת לאפשר החזרה של הנשקים. ההסכם כלל בין השאר חנינה כללית לטמילים שנכלאו והורשעו תחת חוקים למניעת טרור והתחייבה לשקם נערים טמילים מתוך ראייה לשלבם "בחיים הלאומיים" של המדינה. הודו מצידה התחייבה בהסכם לשתף פעולה עם כוחות הביטחון של סרי לנקה בתחומי שיטור ימי ולוחמה בטרור והפסקת התמיכה בארגונים החמושים. הסעיף החשוב ביותר לענייננו הוא סעיף (C) 2.16, שלפיו הודו הסכימה להעמיד לרשות סרי לנקה עזרה צבאית ככל שתידרש על פי בקשת הממשלה (לנוסח הסכם ראו נספח א'). ואכן תחת סעיף זה נחת כוח שלום הודי (IPKF- Indian Peace Keeping Force) בצפון סרי לנקה ב-31 ביולי 1987.

הכוח הראשוני מדיוויזיית החי"ר 54 כמה אלפי לוחמים בלבד מגובים ביחידה אווירית, שכן הוא נועד לפקח על הפסקת האש. מפקד הכוח כולו היה Major General Hakirat Singh, שהיה כפוף למפקדת "כוח השלום" בפקודו של Lt. Gen. A.S. Kalkat ושישבה בעיר מדרס. שבתורה הייתה כפופה למפקדת האזור הדרומי (Southern Command) שמושבה היה בעיר פונה (Pune) והייתה תחת פיקודו של Lt. General Depinder Singh. במהרה הכוח התרחב, ובשיאו מנה אף 100,000 לוחמים.⁴³⁹ בתחילה היה נדמה כאילו תהליך העברת הנשקים והפסקת האש מתנהלים על מי מנוחות ובהצלחה מרובה, אך במהרה הסכסוך גלש לעימות אלים מחדש. הפעם עם זאת מי שהתמודד עם ה-LTTE לא היה צבא סרי לנקה (שבאותה תקופה היה עסוק בדיכוי ההתקוממות בדרום-ראו למטה) אלא הצבא הרביעי בגודלו בעולם

⁴³⁸ ראו שוב Sunil C. Roy, "Quest for Human rights" (November 2005), chapter 5

http://www.sangam.org/FB_PHOTORAW/5.htm

⁴³⁹ להרכב המלא של הכוח ראו Dave Sandhu, "Indian peace keeping force in Sri Lanka" (08.09.2002) <http://www.ordersofbattle.darkscape.net/site/cimh/india/ipkf.html>

באותה תקופה. מספר אירועים תרמו להתדרדרות זו ביחסים בין הודו ובני חסותם לשעבר, והתדרדרות זו הייתה כל כך מהירה עד שבאמצע אוקטובר כבר פרצה לחימה כוללת. המאורע הראשון שגרם לקרע בין הודו ובין דעת הקהל הטמילית כולה התחיל ב-15 לספטמבר 1987, והיא פרשת שביתת הרעב של Amirthalingham Thileepan, שהיה מנהיג עממי טמילי ידוע וראש המחלקה הפוליטית של ה-LTTE. למרות שצבא הודו ראה בכך פרובוקציה של "הנמרים הטמילים" ועירוב של הודו בפוליטיקה הפנימית וביריבות בין ארגוני המורדים שונים, הארגון נתן פומבי לשביתת הרעב על ידי הקמת במה מרכזית ליד מקדש הינדי פופולארי, והשביתה, שנמשכה 9 ימים והסתיימה במותו של Thileepan קיבלה חשיפה תקשורתית והפכה למעין הפגנה פוליטית של טמילים למען זכויות הטמילים, ובעצם כנגד הודו עצמה שנתפסה כמי ששיתפה פעולה עם "הדיכוי" ואפשרה את מותו של Thileepan שכן היא סירבה לשלוח נציג על מנת להיפגש עימו. הודו מצידה כעסה על ה-LTTE שארגן את השביתה והפך אותה למוקד תקשורתי אנטי-הודי מרכזי כל כך⁴⁴⁰. חוסר האמון שנזרע בפרשה זו לא הקל על הצדדים להגיע להבנות ולהימנע מעימות, שאכן פרץ זמן קצר לאחר מכן. המאורע הבא שדחף את הצדדים לעבר עימות אלים התרחש ב-2 באוקטובר 1987, כשפטרול ימי של כוח השלום ההודי לכד סירה ובה 17 לוחמים של ה-LTTE, ביניהם המפקד של אזור Jaffna והמפקד של Trincomalee. הפעילים הועברו למעצר וממשלת סרי לנקה התכוונה להעבירם לקולומבו לצורך חקירה. ה-LTTE וגם נציגים הודיים התנגדו לכך שכן חששו שהדבר יוביל למהומות אלימות ולהתדרדרות במצב בטחוני השביר. במשך כמה ימים התנהלו מגעים שונים אך לבסוף ממשלת סרי לנקה התעקשה להעבירם לידיה. ממשלת הודו הורתה לצבאה להעביר את העצורים לידי כוחות ביטחון של סרי לנקה, אך בעת העברתם לבירה נטלו הפעילים את גולות הציאניד שברשותם. 12 מהם מתו במקום, ועוד 3 מתו בבית החולים זמן קצר לאחר מכן. ה-LTTE איים להגיב בעוד הוא מאשים את הודו "במכירה" של הטמילים לממשלת סרי לנקה. היה ברור שפרוץ האלימות הוא רק עניין של זמן⁴⁴¹. ואכן ימים ספורים לאחר מכן ה-LTTE הגיב ברצח של אזרחים סינהאלזים בצפון ובתקיפה ורצח של אוטובוס מלא חיילים סינהאלזים ובני משפחותיהם⁴⁴². "ל"כוח השלום" ההודי לא נותרה ברירה, ועל מנת להשליט את סמכותו ולהחזיר את החוק והסדר לצפון המדינה כדי לאפשר את קיום הבחירות למועצת המחוקקת המאוחדת כפי שנקבע בהסכם בין הודו וסרי לנקה, הוא החליט לצאת למבצע צבאי רחב כנגד ה-LTTE על מנת להחליש אותו במידה כזו שלא תהיה לו אפשרות אלא למתן את דרישותיו ולמעשה להסכים למסגרת הפוליטית לפתרון הסכסוך שנקבעה בהסכם בין הודו וסרי לנקה.

מבצע Pawan ("רוח" בהינדית) החל ב-11 באוקטובר 1987 ומטרתו המרכזית הייתה כיבוש מלא של העיר Jaffna. העיר נבחרה לא רק עקב חשיבותה הצבאית לארגון, שכן בה היו ממוקמים רוב מצבורי הנשק, קווי

⁴⁴⁰ על הפרשה ראו K T Rajasingham, "Sri Lanka: The Untold Story", Chapter 35, *Asia Times* (13.04.2002)

<http://www.atimes.com/ind-pak/DD13Df02.html>

Rajasingham, *Ibid* ⁴⁴¹

Rajan Hoole, Daya Somasundaram, K. Sritharan and Rajani Thiraganama, "The Brokem Palmyra- The Tamil crisis in Sri Lanka - an inside account" (USA: Sri Lanka Studies Institute, 1990), Vol. 2, Chapter 1

<http://www.uthr.org/BP/volume2/Chapter1.html>

התקשורת ואספקה, בסיסי האימונים, פעילים מרכזיים והנהגת הארגון, אלא בעיקר בגלל מעמדה הסמלי וחשיבותה כבירת "הארץ הטמילית" מבחינה היסטורית ומעמדה כבירה העתידית של המדינה הטמילית מבחינת המורדים.⁴⁴³ המבצע נועד אם כך לחסל את התשתית, בעיקר זו התקשורתית, של ארגון הנמרים הטמילים, לתפוס את פעילו ומפקדיו המרכזיים, לחשוף את מצבורי הנשק הגדולים של הארגון ולחסל את בסיסי האימונים שלו.

השלב הראשון של המבצע החל כבר ב-9 באוקטובר, כשהצבא ההודי תקף את מרכזי התקשורת של הארגון – עיתונים, תחנות רדיו וטלוויזיה ובתי דפוס שהדפיסו עלונים של הארגון. כ-200 פעילים ועיתונאים נתפסו בפעולות אלו, וה-LTTE הגיב במתקפת מרגמות ומטולי רימונים על מוצבים של "כוח השלום ההודי" (שהיו כמעט ולא מוגנים). בנוסף הארגון חטף ג'יפ שבו נסעו חמישה לוחמי קומנדו הודים והרג אותם.

מטרה מרכזית אחת של המבצע הייתה בפירוש ללכוד את מנהיגי הארגון ומפקדיו הבכירים, על מנת להחליש את התנגדותו ולהותיר אותו ללא פיקוד עליון אחיד. לשם כך הצבא ההודי תכנן להוציא לפועל מתקפת קומנדו מהירה וקטלנית במתחם של אוניברסיטת ג'אפנה, שחלקים בה שימשו למעשה כמרכז הפיקוד המרכזי של "הנמרים הטמילים". לפי מידע שהיה בידי שירותי המודיעין של הודו, במקום תוכננה להיערך פגישה של ההנהגה הבכירה של הארגון, כולל מנהיג הארגון Vellupillai Prabhakaran. הפעולה ללכידתו הייתה אמורה להוות את יריית הפתיחה לכיבוש העיר כולה על ידי החלשת ההתנגדות של המורדים והתכנון היה להצניח כוחות קומנדו (כ-120 חיילים) ממסוקים בחשות החשיכה במגרש הפוטבול של האוניברסיטה. בפועל הפעולה הייתה כישלון מוחלט: תשדורות הצבא ההודי יורטו מראש על ידי ה-LTTE וכך כל תכנון המשימה היה ידוע להם. בהתאם לכך מיקש הארגון את כל דרכי הגישה למבנים במוקשים נגד טנקים ובנוסף העביר מכוונות ירייה כבדות (קליבר 0.50) לגגות הבתים שמסביב. הארגון גם הציב צלפים מסביב לכל האזור. צלפים אלו היו חמושים בכוונות טלסקופיות, דבר שהגביר את יכולתם לכוון את האש כנגד קצינים בכירים ובעיקר אנשי הרדיו של הכוח ההודי, כך הם הצליחו לשבש את קשר הרדיו עם הבסיס הראשי והפיקוד הבכיר ולזרוע אי-וודאות ואי יכולת תגובה מצד הצבא ההודי.⁴⁴⁴ בפעולה נהרגו 35 חיילים, שכולה למעשה הייתה מחלקה אחת שלמה מדיוויזיית חי"ר 13 הסיקית. הניצול היחיד מהמחלקה נלקח בשבי על ידי ה-LTTE ורק לאחר שחרורו נודע למעשה סיפור הקרב במלואו. למרות כישלון טקטי זה של הצבא ההודי, שהבליט את הכשלים המהותיים בפעילותו בעיקר מבחינת איסוף וניתוח מודיעין ומבחינת חימוש וציוד לוקה בחסר, המבצע לכיבוש העיר Jaffna לא הופסק. הצבא ההודי התקדם באיטיות מרובה, שוב מאחר שה-LTTE הקפיד למקש את דרכי הגישה לעיר ואת הדרכים המרכזיות בה. בנוסף הצבא ההודי הוטרד ללא הרף על ידי מכוונות הירייה ובעיקר אש צלפים עקשנית שכוונה כנגד קצינים לוחמים ואנשי הרדיו. הראשונים דאגו כל כך מפני סכנה זו שחלקם אף הורידו את דרגותיהם והקפידו להתלבש ולהתנהג כחיילים מן השורה. כמובן שבהתאם לדוקטרינה של לוחמת גרילה פעילי ה-LTTE הקפידו להיטמע ככל שניתן באוכלוסייה האזרחית. אתגר נוסף שאיתו התמודד הצבא ההודי היה השימוש הנרחב שנעשה על ידי ה-LTTE בילדים-חיילים, ששימשו לא רק כתצפיתנים

Rajasingham, *Ibid* ⁴⁴³

Jagan Pillarisetti, "The Indian Air Force in Sri Lanka 1987-1990", Chapter 3: "Descent into danger: Jaffna" ⁴⁴⁴
<http://www.bharat-rakshak.com/IAF/History/1987IPKF/Chapter3.html> University Helidrop

ומעבירי מסרים על תנועות הצבא ההודי, אלא נשאו פעמים רבות נשק אישי ורימונים והשתמשו בהם כדי להתקרב לחיילים ההודים ולתקוף אותם.

הצבא ההודי מצידו נקט בכמה פעולות על מנת להתמודד עם שיטות אלו ולהבטיח את כיבוש העיר: בראש ובראשונה חיל הים ההודי הטיל מצור (כמו חיל הים של סרי לנקה לפניו) על החוף הצפוני-מזרחי של סרי לנקה, באורך של כ- 300 מייל (480 קילומטר) על מנת לחתוך את קווי האספקה והבריחה של המורדים ועל מנת להעביר כוחות ואספקה לכוחות הלוחמים על הקרקע. גם חיל האוויר ביצע מתקפות גיחה רבות, רובם המוחלט על ידי מסוקים (MI-25) בעיקר כדי לספק מודיעין ולהצניח אספקה לכוחות הקרקעיים. רק בשלבים מאוחרים יותר של הלחימה הותר לו לבצע גיחות הפצה על מעוזים של ה-LTTE. למרות זאת מרבית הכוח הלוחם היו חיילי החי"ר. כמה עשרות אלפי חיילים השתתפו במתקפה אך הם סבלו מאימונים לא מתאימים לסוג הלחימה שהתפתחה, מציד חסר וברובו מיושן ומויכוחים וחילוקי דעות בקרב הקצונה הבכירה ובינה ובין ההנהגה הצבאית והאזרחית בהודו⁴⁴⁵. שיטת הפעולה העיקרית בשלב זה של הכוחות הקרקעיים הייתה תנועה במספרים גדולים (אך ללא תמרונים מהירים), לעתים קרובות מלוות ומחופות על ידי תנועת טנקים (בתחילה נעשה שימוש בטנקי T-54 סובייטים אך אלו הוחלפו במהרה על ידי טנקי T-72, גם הם מתוצרת סובייטית). רבים מהטנקים נפגעו מהמוקשים הרבים שפוזרו בחצי האי הצפוני ואילו המספר הרב של חיילים בפטרולים הקל על ה-LTTE לפגוע בהם במכונות ירייה.⁴⁴⁶

בעיה נוספת של הצבא הייתה מחד האיסור לפגוע במקדשים הינדים, הוראה שנוצלה עד תום על ידי "הנמרים הטמילים" שמיקמו שם מצבורי נשק, עמדות צלפים ומכונות ירייה. בנוסף היה איסור להשתמש בנשק ארטילרי כבד עקב שיקולים פוליטיים של ממשלת הודו, ששאפה לשמור ככל שניתן על אופי "שמירת השלום" של הצבא ההודי ועל מנת שלא לגרום נזק רק מדי לתשתיות ולבתי מגורים, דבר שעלול היה לנכר את האוכלוסייה הטמילית מהודו ולערער את המאמצים לחזק טמילים מתונים. עקב חולשות אלו הצבא ההודי נשען הצבא ההודי יותר ויותר על פעילות של כוחות קומנדו מיוחדים (IMSF-Indian Marines Special Forces)⁴⁴⁷ שביצעו פעולות נועזות בקבוצות קטנות, למשל הכיבוש של נמל Jaffna. ההצלחה הגדולה של טקטיקה זו תהפוך לסימן ההיכר של הצבא ההודי בסרי לנקה ומאוחר יותר תאומץ גם על ידי צבא סרי לנקה עצמו במלחמתו נגד ה-LTTE.

למרות כל הקשיים העיר Jaffna נכבשה ברובה המוחלט לאחר שבועיים של לחימה עקשנית⁴⁴⁸, למרות שמבצע Pawan הסתיים רשמית הלחימה נמשכה בתוך העיר ובסביבתה עוד שבועות רבים, והסתיימה רק בסוף

L.N. Subramanian & P V S Jagan Mohan, "The Indian army in Sri Lanka", Appendix A ⁴⁴⁵
<http://www.bharat-rakshak.com/LAND-FORCES/History/1987-90/300-Appendix-A.html>

Subramanian & P V S Jagan Mohan, *Ibid* ⁴⁴⁶
 "India- Marine command corps" (2000) ⁴⁴⁷

<http://www.specialoperations.com/Foreign/India/MCF.htm>

L.N. Subramanian & P V S Jagan Mohan, "The Indian army in Sri Lanka", Chapter 3 "Operation Pawan" ⁴⁴⁸
 לא לפני שהודו שלחה תגבורות רבות נוספות – ראו

<http://www.bharat-rakshak.com/LAND-FORCES/History/1987-90/296-Operation-Pawan.html>
 Pakistan Military Consortium, "Indian Peace Keeping Force in Sri Lanka – India's Vietnam"

נובמבר עם כיבוש נמל Jaffna ואבטחת הציר הראשי ממנו למפקדת הכוחות בבסיס חיל האוויר Pallaly שבצפון.

בסופו של דבר הצלחת המבצע הייתה חלקית: מספרים מדויקים על הנפגעים מקרב האזרחים הלא חמושים אין בנמצא, אך ברור שהמספר עלה על 1000. הצבא ההודי איבד בין 200-300 חיילים (אם כי ישנן הערכות המדברות אפילו על 600 הרוגים – כחצי מכלל האבידות של "כוח השלום ההודי" בכל תקופת פעילותו!) בעוד שכ-700 נפצעו, אך הצליח לכבוש את העיר ואת רובו של חצי האי הצפוני מידי ה-LTTE. שליטה זו אפשרה ל"כוח השלום ההודי" לנהל מראית עין של שליטה אפקטיבית וחיים פוליטיים תקינים (כולל בחירות) למרות התנגשויות והתקפות הטרור שנמשכו בשנתיים וחצי הבאות. מצד שני, למרות שארגון ה-LTTE עצמו ספג כ-1000 אבידות לפי ההערכות הנמוכות ביותר, הוא לא חוסל. אמנם מרבית שכבת הפיקוד האמצעית (הצעירה) שלו נכחדה, אך רבים מפעיליו המרכזיים והמנוסים ביותר (כולל מנהיגיו) חמקו מחצי האי וברחו אל הגיונגלים של אזור Vavuniya במזרח, משם הם המשיכו לנהל את מלחמת הגרילה שלהם כנגד הצבא ההודי וכנגד האוכלוסייה הסינהאלזית והמוסלמית ממעמקי הנוחות שסיפקו הלגונות והגיונגלים של מזרח המדינה. אזור זה היה אידיאלי כמחסה ובסיס יציאה לארגון גרילה, שכן מיקומו המרכזי אפשר יציאה לפעולות לא רק במזרח אלא גם בצפון ואפילו בבירה עצמה, שכן האזור חלש על קווי התקשורת והתחבורה המרכזיים של סרי לנקה (למשל הכביש המהיר A9 שמחבר בין קולומבו בדרום וג'אפנה במזרח או הכביש בין Trincomalee במזרח ו-Mannar במערב). בנוסף האזור עצמו היה גדול ונרחב יותר מהגיאוגרפיה הסגורה של חצי האי הצפוני. כפי שקורה לעיתים קרובות בלוחמת גרילה, "הנמרים הטמילים" הקריבו שטח שהיה תחת שליטתם על ידי נסיגה אסטרטגית וזאת על מנת להרוויח זמן וחופש פעולה. נאמנים לדוקטרינת הגרילה הקלאסית, המטרה המיידית של "הנמרים הטמילים" הייתה לערער את תחושת הביטחון של האזרחים על מנת להחליש את האמון שלהם בצבא ההודי וביכולתו לשלוט באפקטיביות, דבר שבסופו של דבר, כך הם קיוו, יוביל לנסיגתו.⁴⁴⁹

בכך נפתח פרק חדש בלחימה בין הצבא ההודי והמורדים הטמילים. הצבא ההודי נאלץ בעקבות פיזור הכוח לתגבר את אזור מזרח המדינה עם דיוויזיית החי"ר 36 ודיוויזיה 57 שהייתה מאומנת במיוחד ללוחמה הררית, בעוד דיוויזיית החי"ר 54 קיבלה לידיה את האחריות על השטח הצפוני של האי והאזור של העיר Jaffna. היא נאלצה כאמור להתמודד עם מוקשים רבים שנותרו בשטח ובייחוד עם מתקפות של פעילי LTTE שהשתמשו במטענים מאולתרים ונשק קל ותקפו פטרולים של הצבא. מציאות זו של פעולות צבאיות בעצימות נמוכה ורדיפה אחרי אויב גרילה בלתי נראה שמכיר את השטח בצורה מצוינת שחקה את המורל של החיילים ההודים, את קור רוחם ובעיקר את האתוס המקצועי שלהם. בנוסף היא הכריחה את הצבא ההודי לשנות את הטקטיקות שלו לטובת תנועה מהירה בקבוצות קטנות בתוך מרכזי אוכלוסייה עוינים או בתוך גיונגלים צפופים כחלק ממבצעי "חפש והשמד" של פעילי LTTE, בסיסיהם ומצבורי הנשק שלהם.⁴⁵⁰ שיטות אלו למרות הצלחתם נשאו בקרבם כמה סכנות, העיקרית שבהם הייתה שהחיפוש האקטיבי אחרי פעילים חמושים

<http://www.pakdef.info/pids/pids2/research/ipkf.html>

Ashok K. Mehta, "Tackling the Tigers – Indian experience" (1999)⁴⁴⁹

<http://www.lankalibrary.com/pol/india2.htm>

L.N. Subramanian & P V S Jagan Mohan, "The Indian army in Sri Lanka", Chapter 4 "Shifting to the jungles"⁴⁵⁰

<http://www.bharat-rakshak.com/LAND-FORCES/History/1987-90/297-Shifting-To-Jungles.html>

בתוך שטח עוין ולא מוכר הביא לעלייה הדרגתית במספר הפצועים וההרוגים. כפי שקורה לעיתים קרובות לכוח צבאי בעת לוחמת גרילה במדינה זרה, גם הודו חוותה על בשרה את התסכול שברדיפה סיוזיפית אחרי מצבורי נשק ומורדים שנטמעים באוכלוסייה. לאחר כל מתקפה של ה-LTTE נפוצו דיווחים על "נקמות" של חיילים הודים באוכלוסייה האזרחית בערים, בשווקים ובכפרים, כמו למשל הטבח בבית החולים המרכזי של ג'אפנה כמו גם מעשי רצח ואונס אחרים.⁴⁵¹ כמובן שפעולות אלו ניכרו את האוכלוסייה ואת הצבא ההודי, שמצא את עצמו יותר ויותר חסר אונים ומתרחק ממטרתו המקורית – להשליט סדר באזור ולפרק את הארגונים החמושים מנשקם על מנת לאפשר קיום בחירות וממשל עצמי מסודר בצפון-מזרח סרי לנקה.

בנוסף לכך הנסיגה של ה-LTTE לאזור אחר, שונה מהותית בגיאוגרפיה ובדמוגרפיה שלו מזה של צפון סרי לנקה, חייבה את הצבא ההודי לפעול בזהירות רבה יותר ובסיכון רב יותר לחייליו באזורים המאוכלסים. יש לזכור שאזור המזרח היה מיושב לא רק בטמילים, אלא גם במוסלמים ובעיקר סינהאלזים, שרבים מהם התייחסו בעוינות וחשדנות כלפי הודו עקב עזרתה למורדים הטמילים. מצד שני התבססות המורדים לא רק באזור החוף המזרחי של סרי לנקה אלא גם באזורי הג'ונגלים של פנים המדינה חייבו כאמור הבאת תגבורות מאומנות בלוחמה מיוערת ושכלול שיטות לאיתור הבסיסים של ה-LTTE. רובם יש לציין, היו מבוצרים בכבדות והדרכים המובילות אליהם היו ממוקשות. מצד שני בשטח לא מיושב כזה זה לא הייתה הגבלה על השימוש בנשק ארטילרי משמעותי.

לכן לאחר סיום מבצע Pawan וההשתלטות המלאה על העיר ג'אפנה וסביבתה הפיקוד העליון ההודי החל בגיבוש דוקטרינת לחימה חדשה, שעיקרה מעבר מלוחמה סטאטית תוך השתלטות על נקודות מפתח במרחב הלחימה וחיזוקן לדוקטרינת לחימה אקטיבית יותר שחייבה תמרונים מהירים כנגד בסיסים מרכזיים של המורדים ומבצעי "חפש והשמד" עתירי אש ותנועה.⁴⁵² במהלך 1988 אכן ניהל הצבא ההודי כמה מבצעים צבאיים רחבים בכל אחד מאזורי הלחימה השונים שיישמו בדיוק לקחים אלו:

Operation Trishul + Operation Viraat – 2 מבצעים שנוהלו בו זמנית באפריל 1988 במשך כ-4 חודשים. הם כללו סה"כ כ-15,000 חיילים מכל זרועות הלחימה – כוחות רגליים, כוחות משוריינים, כוחות ים ואוויר וחיילי קומנדו. מרחב הלחימה הכולל של מבצעים אלו השתרע מאזור העיר Mannar בחוף המערבי של סרי לנקה עד Mullaitivu שעל החוף הצפון-מזרחי של האי ומאזור Vavuniya שנמצא בחצי הדרך ביניהם עד למעבר Elephant pass – בצפון (כלומר כל האזור שבו שהו המורדים להוציא את חצי האי הצפוני עצמו – זהו שטח שמכסה כמעט שליש משטח סרי לנקה כולה!). מטרת המבצעים הייתה כאמור לדחוף את ה-LTTE לעמדת מגננה, שבה יכולתו להוציא לפועל פעולות טרור תהיה מוגבלת ועל ידי כך להכריח אותו להסכים לתנאים של הסכם השלום ההודי-סרי לנקה. מבצעים אלו השיגו כמה הצלחות: נחשפו מצבורי נשק רבים של הארגון במקומות רבים. במהלך המבצעים פגע הצבא בכמות מסוימת לא ידועה של פעילי הארגון. כמות זו לא הייתה גבוהה במיוחד שכן נאמנים לעקרונות הלחימה של תנועת גרילה נמנעו פעילי הארגון מלהילחם והעדיפו

⁴⁵¹ University Teachers for Human Rights, Report No 1, Appendix I (January 1989)

<http://www.uthr.org/Reports/Report1/Appendix1.htm>

⁴⁵² Pakistan Military Consortium, "Indian Peace Keeping Force in Sri Lanka – India's Vietnam"

<http://www.pakdef.info/pids/pids2/research/ipkf.html>

לסגת עמוק יותר אל הגיונגלים ואל הביצות והלגונות של המזרח. הצלחה רבה יותר הייתה לצבא הודו בחשיפת הבונקרים מבטון והמבצרים של ה-LTTE במעבי הגיונגלים והריסתם.

באזור החוף המזרחי ליד העיר Batticaloa גם כן נוהלו מבצעים שונים, כשהצבא ההודי סרק את העיר ואת העיירות הסמוכות לו אחר מצבורי נשק ופעילי LTTE. חיל הים ההודי מצידו הטיל סגר על האזור על מנת למנוע מפעילי הארגון להעביר אספקה ונשק לפעיליו ולמנוע מהם לברוח ובעזרת שימוש בסירות קטנות ומהירות ניסה להתמודד עם הכוח הימי של הארגון, שהיה אמון על אספקת האוכל והציוד למורדים.⁴⁵³ חיל האוויר מצידו גם תרם את חלקו בחיפוי ארטילרי בגיונגלים הלא מיושבים.⁴⁵⁴

ההצלחות היחידות של ה"הנמרים הטמילים" היו על כן במארבים לשיירות מבודדות ולפטרולים קטנים של הצבא. פעולות אלו העלו אמנם את מניין הנפגעים של הצבא ההודי אך לא פגעו בנחישות הצבא וחייליו להמשיך במשימה. יש לזכור שצבא ההודי, שלא כמו הצבא הסרי-לנקי לפניו, היה מאומן בלחימה במתארים קשים וכנגד תנועות גרילה שונות. הצבא ההודי גם נהנה מניסיון רב שנים וממסורת לחימה ארוכה עוד מתקופת מלחמות העולם. במובן זה צבא הודו היה יריב עיקש הרבה יותר מבחינת ה"הנמרים הטמילים", ולכן גם ניתן לייחס חלק ניכר מהצלחותיו האופרטיביות.

למרות המצב הביטחוני המתדרדר המשיכו החים הפוליטיים הרגילים בכל רחבי המדינה, כתוצאה ממאמץ מודע לזכות באמון התושבים ביכולת של הממשלה להמשיך ולמשול. באוקטובר 1988 היו עתידות להתקיים הבחירות למועצה המקומית המאוחדת, ואילו בנובמבר 1988 ופברואר 1989 היו עתידים להתקיים הבחירות לנשיאות ולפרלמנט המדינה, בהתאמה. כהכנה לאירועים אלו שהיו חשובים ביותר על מנת להמשיך לקיים מסגרת שלטונית בסרי לנקה לאור האלימות הרבה שממנה סבלה המדינה, הצבא ההודי המשיך ביתר שאת בפעולותיו כנגד המורדים הטמילים:

Operation Checkmate – מבצע זה החל ביוני 1988 והסתיים באמצע אוקטובר של אותה שנה. באותו הזמן היו אמורות להיערך הבחירות למועצה המקומית של האזור המאוחד צפון-מזרח. ה"הנמרים הטמילים" קראו להחרים בחירות אלו שכן הדבר נחשב כשיתוף פעולה עם "האויב". על מנת שלא לאפשר ל-LTTE להפריע למהלך הבחירות החליט הצבא ההודי לפעול כנגדו. המבצע למעשה התנהל לפי אותה דוקטרינה לחימה שהוזכרה למעלה ובקווים דומים למבצעים שנוהלו במזרח המדינה, הפעם גם כנגד בסיסי הארגון בחצי האי הצפוני באזור Vadamarachchi (אותו אזור שבו נוהל ב-1987 המבצע של צבא סרי לנקה שהביא להתערבות של הודו). אזור זה היה מרכז תמיכה של ה-LTTE ולכל אורך פעילותו, "כוח השלום ההודי" סבל מפעולות "פגע וברח" של הארגון באזור.⁴⁵⁵ גם כאן יחידות של הצבא ההודי סללו כבישים וחדרו עמוק אל תוך הגיונגלים. הם הצליחו להרוס מספר רב של בסיסים מרכזיים של הארגון, לחשוף מצבורי נשק ולפגוע פיזית

L.N. Subramanian & P V S Jagan Mohan, "The Indian army in Sri Lanka", Chapter 4 "Shifting to the jungles" ⁴⁵³

<http://www.bharat-rakshak.com/LAND-FORCES/History/1987-90/297-Shifting-To-Jungles.html>

Pushpindar Singh, "Indian Peace keepers in Sri Lanka" *World air power Journal*, Vol 4 (Spring 1991) at ⁴⁵⁴

<http://www.bharat-rakshak.com/IAF/History/1987IPKF/Pushpindar01.html>

University Teachers for Human Rights, Report No 3, chapter 3 (January 1989) ⁴⁵⁵

<http://www.uthr.org/Reports/Report3/chapter3.htm>

בפעילי הארגון, בעיקר מהקאדר הלוחם ומשכבת הפיקוד המרכזית שלו⁴⁵⁶. ניהול מבצע זה אפשר לקיים את הבחירות במועדן (19 באוקטובר) וכמעט ללא אירועים אלימים, למרות איומי ה-LTTE לפעול כנגד מתמודדים וטמילים שיעזו להצביע. בבחירות זכתה מפלגת ה-EPRLF שנהנתה מחסותה של הודו כדי שתשמש משקל מאזניים לכוחו של ה-LTTE. ניצחון זה אפשר ליישם חלק מההסכם בין הודו וסרי לנקה. קיום מסגרת שלטונית באזור הצפון במיוחד הייתה חשובה על מנת לזכות באמון האוכלוסייה ולהרחיק בינה ובין ה-LTTE, אכן "כוח שמירת השלום" השקיע מאמצים רבים בהקמת כוח שיטור מקומי ואימונו, ובשכנוע מנהיגים מקומיים לתמוך בפעולות אלו ובמנהל המקומי כולו.⁴⁵⁷

Operation Baaz - גם לאחר קיום הבחירות בסרי לנקה לא הזניח "כוח שמירת השלום" את משימותיו, למרות המצב הפוליטי המשתנה בסרי לנקה (עקב הבחירות לפרלמנט ולנשיאות בתחילת 1989) והביקורת הגוברת על פעילותו ועצם נוכחותו במדינה (גם מצד הממשלה החדשה). לאור הצלחותיו האופרטיביות הוא המשיך לפעול כנגד ה-LTTE מתוך כוונה להכריח אותו להיכנע. במרץ 1989 נפתח מבצע נוסף במזרח.⁴⁵⁸ למעשה היה זה אחד המבצעים הגדולים האחרונים של הצבא ההודי בסרי לנקה. תרומתו הייתה בכך שהוא המשיך את המגמה של חיסול איטי ושיטתי של לוחמי ה-LTTE, בעיקר משכבות הלחימה והפיקוד המקומיות, ושל חיסול בסיסיהם.⁴⁵⁹ לאחר כל מבצע גדול ארגון ה-LTTE נחלש, שטחו הצטמצם, נשקו התדלדל וגודלו המספרי קטן.

הטקטיקות של צבא הודו היו כה מוצלחות שלאחר המבצע ה-LTTE החל בשיחות עם הממשלה החדשה שהסתיימו בברית ביניהם, כנגד המשך המעורבות של הודו בסכסוך. כך או כך, לאחריו החליטה הודו לצמצם את נוכחותה הצבאית בסרי לנקה. ביולי 1989 יזם הצבא ההודי את המבצע הקרקעי האחרון שלו בסרי לנקה: Operation Toofan ("סערה"), שגם הוא נוהל במזרח המדינה וכלל כ-500 לוחמי קומנדו.⁴⁶⁰ לאחר מכן "כוח שמירת השלום" ההודי החל בהדרגה לצמצם את כוחו, עד שבמרץ 1990 עזב החייל ההודי האחרון את המדינה, וסיים בכך את תפקידה הצבאי של הודו בסכסוך בסרי לנקה.

מה אם כן גרם לשינוי באקלים הפוליטי במדינה שהוביל לתוצאה זו?

⁴⁵⁶ Pradeep p. Barua, *The State at war in south Asia* (Lincoln: University of Nebraska Press, 2005), p 246- 247
http://books.google.co.il/books?id=FIIQhuAOGaIC&pg=PA247&lpg=PA247&dq=Baaz+IPKF&source=bl&ots=-OGKHN22qS&sig=vG_Nz32u6qag2E3FFu9DXkaa3CI&hl=iw&ei=eqKkTMDsMoWD4QaK4-DKDQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CAgQ6AEwAA#v=onepage&q=Baaz%20IPKF&f=false

⁴⁵⁷ L.N. Subramanian & P V S Jagan Mohan, "The Indian army in Sri Lanka", Chapter 5 "Consolidation"
<http://www.bharat-rakshak.com/LAND-FORCES/History/1987-90/298-Consolidation.html>

⁴⁵⁸ Barua, *Op cit*, p. 247

⁴⁵⁹ L.N. Subramanian & P V S Jagan Mohan, *Ibid*

⁴⁶⁰ Ghosh, P. A. *Ethnic conflict in Sri Lanka and role of Indian Peace Keeping Force (IPKF)* (New Delhi: להרחבה ראו: APH Publishing, 1999), p. 131

http://books.google.com/books?id=YZscr75ijq8C&printsec=frontcover&dq=Ghosh+%2B+sri+lanka&source=bl&ots=0W3KAfVNvI&sig=4Xf4nYAO486BXMkj1EO5wGSXE4Q&hl=en&ei=d11ZTfzrNMSGhQfZ0rGrDA&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=4&ved=0CC4Q6AEwAw#v=onepage&q&f=false

בראש ובראשונה היה זה שינוי פוליטי, שנבע ישירות מהתחלפות ההנהגה בסרי לנקה (אך גם בהודו) לאחר הבחירות לפרלמנט ולנשיאות בתחילת 1989. הנהגה החדשה ראתה בנוכחות של הצבא ההודי על אדמת סרי לנקה כהפרה של ריבונות המדינה והעם, והציבה את נסיגתו בעדיפות גבוהה יותר מאשר חיסול המורדים הטמילים. את הסיבות לעמדה מפתיעה זו אין למצוא רק באופי ניהול הפעולות הצבאיות על ידי "כוח השלום" ההודי אלא, כמו במקרים רבים קודמים, בלהט הלאומני-אתני שמאפיין את קבוצת הרוב בסרי לנקה ואת החששות הגיאוגרפיים וההיסטוריים של הסינהאלזים מול הזהות הטמילית ומבטאיה האזוריים. בנוסף, יש לבחון את השינוי הפוליטי הזה על רקע המצב הביטחוני והחברתי בדרום המדינה, שם השתוללה התקוממות אלימה ורחבת היקף ביוזמת ונהגת ארגוני שמאל רדיקליים ובראשם ה-JVP הידועה לשמצה.

ההתקוממות השנייה של ה-JVP 1987-1989

כצפוי, הצעד המפתיע של חתימת ההסכם בין ממשלות סרי לנקה והודו ב-1987 עורר תגובות נזעמות מאוד בדעת הקהל הסינהאלזית. צעדיה של הודו ומעורבותה למען הטמילים בסרי לנקה נגעו בעצב היסטורי חשוף בתודעה הסינהאלזית, זה של חששות "מפלישה טמילית" מהצפון והשתלטות על שטח המחיה הסינהאלזי הקדוש. הסכמת הממשלה להציב כוח צבאי הודי בשטח סרי לנקה הייתה מבחינה זו מעשה שלא ייעשה, ונחשב גם בעיני סינהאלזים מתונים בתור מעשה שגוי שנכנע ללחציה ואיומיה של הודו, אם לא כבגיידה מפורשת בעם הסינהאלזי. הרגשות האנטי הודיים האלו היוו את הקרקע עליה צמחו הזרעים של תקומת מפלגת ה-JVP, והם נוצלו עד תום בקמפיין שלה לא רק כנגד מפלגת ה-UNP שבשלטון אלא כנגד מבנה המדינה כולה. הביטוי המעשי הראשון של זעם זה לא איחר לבוא.

באוגוסט 1987, פחות משבוע לאחר חתימת ההסכם הסרי לנקה-הודי, נעשה ניסיון להתנקש בנשיא על ידי זריקת רימון לישיבת פרלמנט בה הוא השתתף. התוקפים, כפי שהתברר מאוחר יותר, השתייכו למפלגת ה-JVP.⁴⁶¹ מפלגה זו, שירדה למחתרת לאחר שהוצאה מחוץ לחוק ולאחר שהואשמה במעורבות במהומות האלימות של יולי 1983, ניצלה את המחצית הראשונה של שנות ה-80 על מנת להתחזק לקראת "הסיבוב השני" במאבק שלה להשתלט על המרכז הפוליטי. המעורבות ההודית למען המורדים הטמילים בצפון העניקה למפלגה תנופה מחודשת לאחר שירדה מהבמה הפוליטית כמה שנים טובות לפני כן. כמעט מייד לאחר נחיתת "כוח שמירת השלום" ההודי בסרי לנקה, שטף את המדינה גל של אלימות ביוזמת ה-JVP, שלעומתו ההתקוממות המוקדמת יותר של 1971 נראתה כאפיזודה חסרת משמעות. יש לראות את הצעדים השונים שננקטו על ידי הנשיא החדש בהקשר ליחסים עם הודו לא רק על הרקע של המאבק הטמילי לעצמאות ופעולות הצבא ההודי בתוך סרי לנקה, אלא בעיקר על רקע המאבק חסר הפרשות לשליטה פוליטית שנוהל בין המרכז הפוליטי בסרי לנקה למתחריו בשמאל הסינהאלזי, הרדיקלי והלאומני.

בדומה להתקוממות של 1971, גם זו של 1987 הצליחה להטיל טרור על מרבית המדינה והיא התאפיינה באלימות רחבה וקיצונית כמנו גם ברטוריקה לאומנית-שמאלנית שיצאה כנגד כל דעה מנוגדת או מתחרה.

⁴⁶¹ Associated Press, "Sri Lanka attack misses President, 1 dead, 14 injured" (18.08.1987) <http://www.nytimes.com/1987/08/19/world/sri-lanka-attack-misses-president-1-killed-14-hurt.html?scp=10&sq=sri+lanka&st=nyt>

כיאה למפלגה עם השקפת עולם מרקסיסטית, את ההתקוממות הנהיגה קבוצה שכונתה ה"פוליטבירורו" שקיבלה את ההחלטות המרכזיות ובראשה עמד מייסד התנועה, Rohana Wijeweera. את העמדה של מפלגת ה-JVP ותומכיה ניתן לאפיין כ"מרקסיזם-לאומני". מצד אחד, שימוש ברטוריקה קומוניסטית-מרקסיסטית בנוגע לענייני כלכלה ופוליטיקה, ובכלל זה דחייה מלאה של הדמוקרטיה הפרלמנטארית ומנהיגיה כקפיטליזם, מה שאומר שהמפלגה בהכרח חייבת הייתה להשתמש באמצעים חוץ-פרלמנטאריים ואלימים על מנת לשמש כ"כוח החלוץ" למהפכה של מעמד הפועלים המדוכא⁴⁶². בשל כך המפלגה הרבתה להשוות את עצמה לפידל קסטרו וצ'ה גווארה ולמהפכה שהם הנהיגו בקובה.⁴⁶³ מצד שני, המפלגה נקטה קו לאומני בכך שהשתמשה ברטוריקה של ייצוג הזהות הסינהאלזית בלבד ובכך שהיא מגנה למעשה על "הזכויות הטבעיות" של העם הסינהאלזית והדת הבודהיסטית כנגד "האימפריאליזם ההודי והמערבי". למעשה המפלגה שאפה ליהנות מ-2 העולמות: למרות מיקומה במחנה השמאל הרדיקלי, היא הצליחה לקרב לצידה את אלו מבין הסינהאלזים שהיו קרובים למרכז ולימין המפה הפוליטית והתנגדו גם הם לנוכחות ההודית וללאומיות הטמילית שהתפתחה בסרי לנקה בכלל. כך ההתנגדות לפעולותיה הייתה פחותה ממה שיכלה להיות, שכן השימוש ברטוריקה האנטי-טמילית הקשתה על ארגונים ומפלגות רבות מלהתנגד לפרקטיקות האלימות שלה בגלוי.

באופן מסקרן, ולמרות שהוצתה ברגשות אנטי-הודיים, ההתקוממות של 1987 כלל לא הציבה לה למטרה לתקוף את חיילי הצבא ההודי המוצבים במדינה ואפילו לא נציגים הודיים או פוליטיקאים טמילים. כל הקורבנות, ללא יוצא מן הכלל – היו אזרחים סינהאלזים.⁴⁶⁴ למעשה התקוממות זו הייתה ניסיון בוטה של ה-JVP להשתלט על המחנה השמאלי כולו ועל מנגנוני המדינה באמצעים רדיקליים. בדמיון מצמרר ל-LTTE, ה-JVP לא סבל שום דעה שאינה שלו, והיה מוכן להשתמש בכוח על מנת להיהפך לדובר היחיד של הזהות הסינהאלזית בסרי לנקה. כפי שניתן לראות לעיתים קרובות בהיסטוריה, קיצוניות במהותה נשארת אותו דבר, גם כשהיא לובשת אידיאולוגיות או השקפות עולם מנוגדות. למרות שה-JVP לחם (או טען שהוא לוחם) כנגד הלאומניות הטמילית והטרור שבו נעשה שימוש על ידי ה-LTTE, בפועל הארגון השתמש בדיוק באותן שיטות אלימות כנגד אלמנטים "בוגדים" בתוך הלאום הסינהאלזי (אך לא כנגד הודו עצמה או נציגיה ואזרחיה בסרי לנקה). לא פלא אם כן שקורבנותיה הראשונים של התנועה היו פעילים חברתיים ומנהיגי שמאל רדיקלי, שכלל לא היו "אשמים" בפשעים בהם האשימה התנועה את "השמאל הישן" ואת מפלגות המרכז, בעיקר אלו המתייחסים להשתתפות במערכת הפוליטית הדמוקרטית ושתומכים בפתרון פוליטי לסכסוך ובמעורבותה של הודו בו.⁴⁶⁵

למרות שלאחר כישלונו ב-1971 הארגון כמעט וחוסל כליל, המהומות האלימות ועליית המאבק הטמילי העניקו לארגון חיים חדשים. המהומות של 1983 העניקו לו דחיפה משמעותית נוספת. לאור מעורבותו בהם

Mick Moore, "Thoroughly Modern Revolutionaries: The JVP in Sri Lanka", *Modern Asian Studies* ⁴⁶²
<http://www.jstor.org/stable/312963> Vol. 27, No. 3 (July 1993), pp. 593-642

Tisaranee Gunasakera, "The Secong JVP insurrection", *Sri Lanka Guardian* (29.11.2007), Part 1 ⁴⁶³
<http://www.srilankaguardian.org/2007/11/second-jvp-insurgency-part-one.html>

Tisaranee Gunasakera, "The Secong JVP insurrection", *Sri Lanka Guardian* (12.2007), Part 2 ⁴⁶⁴
<http://www.srilankaguardian.org/2007/12/second-jvp-insurgency-part-02.html>

Tisaranee Gunasakera, *Op cit*, part 1 ⁴⁶⁵

בממשלה החליטה להוציא את הארגון אל מחוץ לחוק, אך עובדה זו נדמה שרק חיזקה אותו ואת נחישותו לפעול להשתלטות אלימה על הכוח הפוליטי, שכן הדרך הדמוקרטית והשלווה הייתה חסומה בפניו עתה. בשנים שלפני 1987 הארגון פעל בעיקר באוניברסיטאות ובקרב ארגוני עובדים, תוך שהוא מנסה להשתלט על ארגוני סטודנטים וועדים ולהיפך לארגון האקסקלוסיבי בקרבם. בד בבד, ולא בשונה מה-LTTE באותה תקופה, הארגון שאף להחליש את מפלגות השמאל האחרות, בעיקר אלו שהתנגדו למצע האנטי-טמילי וגזעני של ה-JVP ואלו שתמכו בפתרון פוליטי לסכסוך האתני (בדמות ההצעות לביזור סמכויות כחלק מההסכם בין הודו וסרי לנקה). את חלקם הוא גם תקף פיזית.⁴⁶⁶ תקיפתם נעשתה על מנת למנוע מהם להוות אלטרנטיבה של השמאל הסינהאלזי למצע של ה-JVP, כך שהוא אכן ייהפך למייצג היחיד של האוכלוסייה הסינהאלזית.

באופן מעניין הארגון איחד כוחות עם מפלגת ה-SLFP (Sri Lanka Freedom Party) שהייתה באופוזיציה. ברית זו על פניה נראית לא-טבעית, שכן למרות היות ה-SLFP מפלגת שמאל לאומנית (סינהאלזית), היא עדיין הייתה חלק חשוב במערכת הפוליטית הדמוקרטית, אותה מערכת שה-JVP שאף להשתלט עליה. נדמה שבברית זו כל צד ניסה להשתמש בשני. מפלגת ה-SLFP חשבה שהיא תוכל להשתלט על המאבק העממי ולרכב עליו עד כדי זכייה בבחירות. מצד שני ה-JVP נזקק לכסות הדמוקרטיות שתעניק לאלים חסרת המעצורים שלו לגיטימציה פוליטית, לגיטימציה שה-SLFP שמחה להעניק. למעשה מפלגת האופוזיציה הייתה השותף החלש בברית לא קדושה זו, ולא הבינה את המניעים האמיתיים מאחורי התקוממות.⁴⁶⁷

סימן היכר מיוחד של ההתקוממות של 1987 היא שנעשה בה שימוש נרחב בלוחמה כלכלית, ככלי לשתק את הפעילות הנורמאלית במדינה ולהחליש את יכולת ההתנגדות של הממשלה. שביתות המוניות של מגזרי כלכלה שלמים – תחבורה, פיננסים והמגזר הציבורי, היו מחזה נפוץ. שביתות אלו לעתים קרובות לוו באלים רבה כנגד אלו שסירבו לשבות. תחת הסיסמות האנטי-הודיות הוטלו חרמות על כל בעלי עסק שמכרו או פרסמו מוצרים שיובאו מהודו – ובקטגוריה זו נכללו מוצרים מעגבניות בשוק עד לתרופות בבתי חולים! (כולל התנקשות בראש התאחדות הרוקחים על סירובה לתמוך בחרם על יבוא מוצרים רפואיים מהודו).⁴⁶⁸ בעלי עסק הותקפו ונרצחו, ועצרות פוליטיות לוו באלים רבה. בנוסף הארגון הטיל "עוצר" על מקומות שונים, וכל מי שהפר את הוראות התנועה הותקף באכזריות. כל זאת נעשה על מנת לשתק את המדינה ולהפוך אותה ל"בלתי משילה", בתקווה שמפלגת ה-UNP תיכנע ותסכים להעביר לפחות חלק מכוחה הפוליטי אל ה-JVP. במקרה שלא, תמיד ניתן היה לקוות שהמפלגה תאבד את שלטונה בבחירות הקרבות לטובת ה-SLFP, שאותה קל היה יותר "לשכנע".

⁴⁶⁶ Sachi Sri Kantha, "The JVP and Pol Potism" (25.01.2006)

http://www.sangam.org/taraki/articles/2006/01-25_JVP_and_Pol_Potism.php?uid=1462

⁴⁶⁷ Tisaranee Gunasakera, "The Second JVP insurrection", *Sri Lanka Guardian* (17.12.2007), Part 3

<http://www.srilankaguardian.org/2007/12/second-jvp-insurgency-part-iii.html>

⁴⁶⁸ Tisaranee Gunasakera, *Op cit*, part 2

כחלק מהפעולות האלימות ונאמנים למטרתם, הותקפו גם חברי מפלגת ה-UNP. חלקם החליטו להודיע על פרישתם מפוליטיקה עקב הפחד שלהם שמפלגתם לא תזכה בבחירות הבאות והם יירדפו. חברי פרלמנט רבים מטעם המפלגה נרצחו, והיא הייתה בסכנת פילוג.⁴⁶⁹

האלימות ההמונית, שאפיינה גם את ניסיון ההתקוממות הקודם של הארגון, הייתה לכן סימן ההיכר הבולט גם במקרה הנוכחי. עם זאת וכפי שתואר בפרקים הקודמים, ב-1971 האלימות נבעה יותר ממניעים פסיכולוגיים ומתסכול של דור צעיר, עני וחסר אפשרויות תעסוקה כנגד התנאים הכלכליים והחברתיים ששררו בזמנו. באופן פרדוקסאלי, ב-1971 מניעים כלכליים וחברתיים שיחקו תפקיד רב יותר בסחיפת ההמונים לפעולה. גם אז עם זאת, לא ננקטו צעדים של לוחמה כלכלית שכן המטרה לא הייתה שיתוק של הפעילות הכלכלית, אלא הרחבתה לאזורים ולמגזרי אוכלוסייה נוספים. ההתקוממות של 1987 הייתה הרבה יותר מסוכנת, שכן היא הציבה לה מטרה ברורה: השתלטות על המרחב הפוליטי של המדינה ועל הכוח של מנגנוני המדינה. גורמים חברתיים וכלכליים שיחקו תפקיד שולי ביותר. למעשה למעט בנושא החברתי-פוליטי של הסכסוך האתני במדינה כמעט ולא נשמעו דרישות לתיקונים בתחומי הכלכלה או החברה. האופי האמיתי בהתקוממות של 1987 היה בעצם ניסיון הפיכה אלים והשתלטות על מוקדי הכוח הפוליטי במדינה, שכן ה-JVP ידע שמבחינה פרלמנטארית אין לו שום סיכוי להשיג את יעדיו. הייתה זו מתקפה אלימה על הדמוקרטיה בתקווה שהכוחות במרכז יותשו וייכנעו לגל של האלימות העממית, והיא הייתה קרובה להחריד להשיג את מטרתה.

אם זאת ייתכן שכלקח מניסיונם הקודם ה-JVP לא תקפו ישירות את כוחות הביטחון. אסטרטגיית הפעולה לא הייתה מתקפה מהירה ישירה ומאורגנת על מוקדי כוח, אלא דווקא להיפך – תהליך עקבי של ערעור הסמכות השלטונית על ידי הפצת אלימות בקנה מידה רחב והחלשת היכולת הפוליטית של ההנהגה האזרחית להתנגד באופן אפקטיבי לדרישות התנועה. כמובן שדבר זה לא מנע בסופו של דבר את עירובם של כוחות הביטחון בדיכוי המרידה.

הבחירות לפרלמנט ולנשיאות בסוף שנת 1988 ותחילת 1989 התבררו כנקודת מפנה ל-JVP ולסרי לנקה כולה. דבר ראשון, הם גרמו לקרע בין ה-JVP, שהתנגד להשתתפות בבחירות ואף איים לתקוף אזרחים אשר יעזו להצביע, ובין מפלגת ה-SLFP, שתמכה בהשתתפות בבחירות שהרי זו הייתה מטרתה מלכתחילה – לנצח בבחירות ולחזור לשלטון אחרי יותר מעשור באופוזיציה. חילוקי דעות אלו גרמו לקרע בין המפלגות, וה-JVP החל לתקוף גם את מפלגת ה-SLFP.⁴⁷⁰ למרות ניסיונות ה-JVP לאיים על המצביעים והצלחתו לגרום לשיעורי הצבעה נמוכים באזורים בהם הוא היה הכי חזק, הבחירות נערכו במועד ומפלגת ה-UNP בהנהגת מנהיגה החדש Ranasinghe Premadasa זכתה בהם בהפרש משמעותי.

⁴⁶⁹ K T Rajasingham, "Sri Lanka: The Untold Story", Chapter 35, *Asia Times* (13.04.2002)

<http://www.atimes.com/ind-pak/DD13Df02.html>

⁴⁷⁰ Tisaranee Gunasakera, "The Second JVP insurrection", *Sri Lanka Guardian* (.12.2007), Part 4

<http://www.srilankaguardian.org/2007/12/second-jvp-insurgency-part-iv.html>

ההשפעה של ניצחון זה על הסכסוך עם הטמילים ועל הפוליטיקה הכללית במדינה תנחת מאוחר יותר. לענייננו חשוב לציין שלמרות השיוך ל-UNP התנגדותו של הנשיא החדש לנוכחות של הודו בסרי לנקה ומעורבותה למען הטמילים הייתה מוכרת. ייתכן שבשל סיבה זו הוא לא פנה באופן מיידי לאופציה הצבאית בהתמודדות מול קמפיין האלימות של ה-JVP, אלא ניסה להגיע איתם להידברות ופשרה הדדית. לשם כך הוא הכריז על הפסקת אש חד צדדית, שחרר אלפי עצורים החשודים בהשתייכות ל-JVP מבתי הכלא וניסה לארגן פגישות עם מנהיגי התנועה על מנת להגיע להסכמה כלשהי.⁴⁷¹ עם זאת, כל ההצעות השונות נדחו, ולממשלה לא נותרה ברירה למעשה, והיא נאלצה להתחיל בהחלשת התנועה וחיסול המרידה. על רקע זה יש לראות את קריאתו של הנשיא החדש להודו, בבקשה להסיג את כוחותיה מיידיית מסרי לנקה. היה זה צעד נועז והוא נועד להשיג כמה מטרות:

קודם כל, צעד כזה הציב את Premadasa במחנה "האנטי-הודי". ה-JVP בהודעותיו והצהרותיו למעשה חילק את הפוליטיקה בסרי לנקה לחלוקה קשיחה אחת: "בעד הודו" – הבוגדים, ו – "נגד הודו" – הפטריוטים. דבר זה העניק לו את הלגיטימציה לדון עם ה-JVP (וגם עם ה-LTTE) ולהציע הצעות לפשרה. כך גם הוא יצר אקלים שבו התנועות האלימות (הן זו הסינהאלזית והן הטמילית) יכלו להסכים להצעותיו השונות מבלי להיחשב כמי שויתרו על עקרונותיהם.⁴⁷² מניע נסתר יותר היה הרצון למעשה לטרוף את הקלפים של מנהיגי ההתקוממות. הרי מטרתם הייתה להשיג כוח ושלטון. השימוש ברגשות האנטי-הודיים נועד ככיסוי לאפשר את קמפיין ההפחדה ולהצדיק בעיני האוכלוסייה את כל מעשי הרצח והאלימות. במידה והתנועה הייתה מסרבת לשתף פעולה עם הכרזתו המפתיעה של הנשיא, פניה האמיתיות היו נחשפות ובכך מרחיקות ממנה את כלל האוכלוסייה. ואכן, התנועה הגיבה בעוצר ושבתה נוספות ובקריאה לנשיא להתפטר. למרות זאת המטוטלת החלה לנוע כנגד ה-JVP. הנשיא הצליח לשכנע את האוכלוסייה בכנות ניסיונותיו לפתור את הסכסוכים מהם סבלה המדינה.

בצד פעולה זו Premadasa הכין גם אסטרטגיה כלכלית-חברתית שתענה על בעיות היסוד שאפשרו את פרוץ המרד מלכתחילה. לשם כך הוא ניסח כמה תוכניות חברתיות למען הכפרים הסינהאלזים בדרום המדינה שמטרתם הייתה לספק תעסוקה ודיור ראויים בכל כפר ועיירה במחוזות בהם כוחו של ה-JVP היה גדול ביותר. מדיניות זו הראתה את נכונותו להתמודד עם הבעיות הכלכליות של המדינה והחלישו את כוח המשיכה של פעולות אלימות מבית מדרשו של ה-JVP.⁴⁷³

בפעולות אלו הוא הצליח להחליש את ה-JVP וליצור קרע בינה ובין מרבית האוכלוסייה הסינהאלזית, שקצה באימים ובמעשי האלימות ובשיתוק החיים הכלכליים במדינה. הקרקע הייתה פורייה להתערבות של הצבא והמשטרה. אכן, בתוך חצי שנה מקריאתו של הנשיא וסירובה של התנועה להיכנס לשיחות, מנהיגי חוסלו כולם והסדר הושב על כנו. עם זאת הפנייה לאופציה הצבאית לא הייתה המועדפת על הנשיא, ובאמצעות

Tisaranee Gunasakera, "Insurrectionary Violence in Sri Lanka: The Janatha Vimukthi Peramuna insurgencies of 1971 and 1987-1989", *Ethnic Studies Report*, Vol. XVII, No. 1 (January 1999), p. 79

http://www.ices.lk/publications/esr/articles_jan99/book%20review.Tisaranee.pdf

Tisaranee Gunasakera, "The Second JVP insurrection", *Sri Lanka Guardian* (25.12.2007), Part 5⁴⁷²

http://www.srilankaguardian.org/2007/12/second-jvp-insurgency-part-iv_24.html

Tisaranee Gunasakera, "The Second JVP insurrection", *Sri Lanka Guardian* (25.12.2007), Part 6⁴⁷³

<http://www.srilankaguardian.org/2007/12/second-jvp-insurgency-part-vi.html>

הניסיונות להידבר עם מנהיגי המרידה ולענות על תלונות האוכלוסייה הוא קיווה שהתנועה תסכים לאיזושהי פשרה שתחזיר אותם למרכז הפוליטי ובכך תוותר על המתקפה שלה נגד הדמוקרטיה הפרלמנטארית.⁴⁷⁴ בנוסף היה את החשש (שהיה קיים גם ב-1971) שה-JVP הצליח להסתגל לשורות כוחות הביטחון. חשש זה הוגבר לאחר מתקפה של הארגון במאי 1987 על בסיס צבאי וגניבת נשק משם, מה שעורר ספקולציות שהמתקפה נתמכה על ידי קצינים וחיילים בתוך הבסיס.

למרות החששות, ברגע שהצבא הטיל את כל כובד משקלו, הוא לא נעצר. השיטות הצבאיות לנטרול המרידה היו פשוטות כשם שהיו אכזריות, וזאת עקב הלקחים של ההתקוממות הראשונה. למרות זאת היו כמה הבדלים: ב-1971 המשטרה וכוחות הביטחון היו המטרה המיידית של מחוללי המרידה. ההתקפות הישירות עליהם חייבו אותם להגיב מתחילת ההתקוממות. ואכן, כל נקודת משטרה הייתה אחראית על הביטחון באזור שלה, בעוד הצבא התרכז בעיקר בעיר הבירה ובערי הפריפריה בהם לא הייתה נוכחות משטרתית אפקטיבית. ברור גם שבהתקוממות המוקדמת יותר כוחות הביטחון היו הרבה פחות מפותחים ומאומנים מאשר בהתקוממות השנייה. לכן האסטרטגיה הבסיסית הייתה "לנקות" כל שטח מנוכחות של פעילי JVP. כפי שצוין כבר, ההתקוממות הראשונה ב-1971 הייתה הרבה פחות מאורגנת, לכן כל אזור נבדל ממשנהו ברמת האלימות שהוצתה בו ובכמות הפעילים שנכחו בו והיו מוכנים לפעולות אלימות. לכן הצבא לא התקשה במרבית המקרים לדחוק את רגלי המתקוממים מתוך הערים ולתוך היערות. יש לזכור שהצבא והמשטרה רדפו בעיקר אחרי הפעילים המקומיים, "מדביקי הפוסטרים" ופחות התמקדו בהנהגה, שחלקה ממילא ישב כבר בכלא. עובדה זו יש בה להסביר את הזמן הרב שלקח לדכא את המרידה ואת מספר הקורבנות הרב מאוד.

מבחינה פסיכולוגית, המרידה של 1971 אופיינה בהלם גדול יותר מבחינת ההנהגה, שלא הייתה מוכנה כלל לאפשרות של מרידה רחבת היקף מצד הנוער הסינהאלזי נגדה. מה גם שבאותו הזמן מי שהנהיגה את המדינה הייתה מפלגתה-SLFP עצמה, שלמעשה ראתה עצמה כמייצגת את אותו פלח האוכלוסייה המתקומם. לעומת זאת ב-1987 המרידה הופנתה כנגד מפלגת ה-UNP ותפיסת העולם שלה, שהייתה מנוגדת לתפיסת של ה-JVP לחלוטין. ההתקוממות השנייה הייתה גם הרבה יותר מאורגנת ורחבת היקף, ולכן הסכנה שהיא הציבה הייתה רבה יותר. בנוסף, ואולי הכי חשוב, היא התרחשה במדינה מפותחת ויותר מודרנית מבחינת קווי התחבורה והתקשורת שלה ומבחינת התרבות הפוליטית בה, בעיקר לאחר שהמדינה כבר חוותה התקוממות מאורגנת אחרת – זו שבהנהגת ה"נמרים הטמילים". למצב זה היו 2 השפעות הפוכות: אמנם מצד אחד המרידה שאבה השראה ולקחים מהניסיון של ה-LTTE בהנהגת התקוממות רחבה ובאי התפשרות עם קבוצות מתחרות ולכן הציבה איום גדול יותר על השלטון. בנוסף המטרה של מנהיגי המרד הייתה הרבה יותר ממוקדת ומנוסחת בבחירות – תפיסת השלטון במדינה. מצד שני גם כוחות הביטחון היו הרבה יותר מאומנים ובעלי ניסיון, ויכלו להתמודד באופן שקול הרבה יותר במקרה כזה על ידי פיתוח אסטרטגיות רבות יותר מאשר עמדו לרשותם ב-1971. עזרה להם העובדה שלמעשה הלחימה בצפון נגד המורדים הטמילים התנהלה כולה למעשה על ידי הצבא ההודי, ודבר זה שיחרר כוחות רבים שהוצבו בדרום המדינה להילחם ב-JVP. בנוסף יש לזכור שהמרידות השונות של ה-JVP לא היו מהפכניות. להפך, הם כוונו לשמור על המערכת הפוליטית ולמנוע כל ויתור לטמילים. המטרה הייתה מכוונת לא להיפרדות מהמערכת הפוליטית אלא לבטל כל אפשרות לשינויה.

⁴⁷⁴ Tisaranee Gunasakera (1999), *Op cit*, p. 83

בתחילה, כוחות הביטחון עמדו בהתחלה מהצד, ולא פעלו באופן נרחב כנגד המתקוממים הסינהאלזים. רק לקראת אוגוסט 1989 הם נאלצו להתערב, וזאת כי ה-JVP, שחש בלחץ מהנשיא ודעת הקהל, איים להתמקד בחברי משפחה של חברים בשירות הביטחון אם אלו לא יתפטרו מתפקידם. איום שכזה נבע מביטחון עצמי מופרז של מנהיגי המרד ביכולתם לשלוט על ההמונים, אך הייתה זו טעות חמורה. מעתה ואילך כוחות הביטחון נכנסו למערכה לצד הממשלה.

האסטרטגיה שנבחרה על ידם להתמודד עם המרידה הייתה שונה מזו שננקטה ב-1971: במקום לרדוף אחרי הפעילים המקומיים, הוחלט להתמודד עם המרד במישור המודיעיני. הוקמה מפקדת מבצעים משולבת לכל זרועות הצבא והמשטרה (Joint operations headquarters). הוחל Operation Combines, שבמהלכו סוכני מודיעין של הממשלה חדרו לשורות הארגון ואספו מודיעין, בעיקר כנגד מנהיגי התנועה. במקום לפעול רק כנגד הפעילים המקומיים בשכבות התחתונות, דבר שהיה גורר התדרדרות גדולה יותר במצב הביטחוני ומעורר ביקורת ציבורית רבה לצד אפקטיביות צבאית נמוכה, הוחלט לפעול באופן כירורגי נגד קבוצת ההנהגה של התנועה,⁴⁷⁵ צעד שקול שהיה זוכה להרבה פחות ביקורת ציבורית ומעביר את האוכלוסייה לצד של הממשלה כנגד המורדים.⁴⁷⁶ אין זה אומר שהצבא לא הטיל עוצרים במקומות רבים ואכף אותם בתקיפות ולעיתים בברוטאליות. חשודים בתמיכה במרד נלקחו למעצר תחת החוק למניעת טרור ורבים מהם לא חזרו לעולם. למרות שהאסטרטגיה שהותוותה בתיאוריה נשמעת סטירילית, בשטח עדיין התרחשו התנגשויות אלימות רבות בין כוחות הביטחון ובין אזרחים שנחשדו, בצדק או שלא, במעורבות בהתקוממות. לצד כוחות הביטחון נודעו גם קבוצות חמושות שונות שאיתרו ותקפו חשודים בחברות ב-JVP. רובם הורכבו מחברים לשעבר בקבוצות שמאל שהותקפו בעצמם על ידי ה-JVP בעבר והם היו קשורים לכוחות הביטחון השונים, כך שהם שימשו מעין זרוע ביצועית שפעלה מחוץ לחוק אך בשירות הממשלה. ברובם הם היו האחראים להיעלמויות ולרציחות בכמות גדולה בכל רחבי המדינה.⁴⁷⁷

כך או כך, האסטרטגיה של הממשלה נשאה פירות. אלפים נעצרו באשמה של חברות בתנועה, ובתחילת נובמבר אותרו ונורו 3 הפעילים הבכירים ביותר של התנועה, כולל מייסדה, וכך הקיץ הקץ על פרשה זו. כחודש לאחר מכן חזר השקט לערי המדינה, לפחות בכל הקשור לשמאל הרדיקלי.

סה"כ מספר הקורבנות הכולל לפי מרבית ההערכות בשנתיים של המרידה הגיע לכ-60,000 איש. גם אם יש להתייחס למספר זה בספקנות, אין ספק שעדיין מספר ההרוגים הוא עצום בהתחשב בתקופה הקצרה שבה למעשה התרחשה ההתקוממות, וגדול מאוד למרות ההחלטה על שימוש באסטרטגיה "ממוקדת". לשם השוואה ביותר מ-25 שנות סכסוך עם הטמילים נהרגו כ-80,000 איש! שוב מסתבר, שפעולות הננקטות על ידי ממשלות סרי לנקה השונות כנגד פלח האוכלוסייה שאותו הן נחשבות כמייצגות לובשות אופי הרבה יותר

Tisaranee Gunasakera, (25.12.2007), *Op Cit*, Part 5⁴⁷⁵

N. Manoharan, "Counter-Terrorism legislation in Sri Lanka: Evaluating Efficacy", *Policy studies* 28⁴⁷⁶
(Washington: East-West center, 2006), p. 39

<http://www.eastwestcenter.org/fileadmin/stored/pdfs/PS028.pdf>

Asoka Bandarage, *The separatist conflict in Sri Lanka: Terrorism, Ethnicity, Political economy* (USA: Routledge,⁴⁷⁷
(2009), pp. 143-4

http://books.google.co.il/books?id=Hqiwt7DucsC&pg=PA143&lpg=PA143&dq=people's+revolutionary+red+army+sri+lanka&source=bl&ots=fIy8k6h7xB&sig=jzPHF4LcKbDHPDKIKftgbO6Yk8I&hl=iw&ei=IpgsTMugM8vm4wabvITOCA&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=10&ved=0CDkQ6AEwCQ#v=onepage&q=people's%20revolutionary%20red%20army%20sri%20lanka&f=false

אלים מאשר כשהן נלחמות כנגד אויב מוצהר "חיצוני", כמו הטמילים. זוהי עובדה פסיכולוגית מעניינת שראויה למחקר נפרד.

"הברית המוזרה" ונסיגת "כוח שמירת השלום" ההודי 1990

כפי שצוין, סרי לנקה חוותה מהפך פוליטי עמוק, עם הבחירות לנשיאות בתחילת 1989 והיבחרו של Ranasinghe Premadasa לתפקיד. Premadasa נולד למשפחה קשת יום מקאסטה נמוכה בדרום הסינהאלזי של סרי לנקה. למעשה הוא היה הפוליטיקאי הראשון מצמח "מלמטה", מהשכבות התחתונות של החברה והגיע לפסגת הפוליטיקה הלאומית. בשל כך חוגים רבים בשלטון ראו בו כמאיים על האינטרסים שלהם וחששו מההשפעה שלו על ההמונים ויכולתו לסחוף אותם אחריו. העובדה שהנשיא החדש צמח באווירה חברתית דלת אמצעים תרמה להבנתו את המצוקות הכלכליות והחברתיות לא רק של הנוער הסינהאלזי, אלא גם את אלו של הנוער הטמילי ואת משיכתו למצע האלים של המאבק המזוין. דווקא עקב הרקע שבתוכו הוא צמח הוא לא הרגיש צורך לבטא עמדה לאומנית בוטה ו"להוכיח" את נאמנותו ללאומנות הסינהלית. לכן הוא גם לא היה לאומן סינהאלזי קלאסי במובן זה שהוא לא ראה בטמילים בהכרח כאויב. להיפך, הוא הבין את מצוקותיהם והיה נחוש לרתום את הכוח הדינמי של המאבקים האלימים לטובת המערכת הפוליטית הארצית.⁴⁷⁸

לכן, על רקע המצב הביטחוני בדרום המדינה, הוא שאף ליישם מדיניות חדשה, זו של הידברות כפולה עם ה-JVP וה-LTTE והכנסתם אל תוך המרכז הפוליטי במדינה, מתוך אמונה שהראשונים יסכימו לבסוף לפשרה הוגנת, והאחרונים יסכימו לוותר על דרישתם הבלתי מתפשרת למדינה עצמאית. בנוגע ל-JVP מדיניות זו נכשלה עקב קיצוניות התנועה, והממשלה נאלצה לפנות לאופציה הצבאית. אך מה בנוגע ל-LTTE! לאחר היבחרו החל הנשיא החדש לפעול לקיום שיחות עם הארגון על מנת להגיע להסדר. על מנת לאפשר אווירה פרודוקטיבית שתאפשר קיום מגעים כאלה, העמיד עצמו הנשיא כנגד הודו, והוא ביקש מראש ממשלת הודו, ראגיב גאנדי, להסיג את הצבא ההודי מהמדינה.

באמצע שנת 1989 הנשיא קרא ל-LTTE לפתוח בשיחות עימו על המצב הפוליטי במדינה ועל דרכים לפתורנו. ואכן בעקבות המתקפות של הצבא ההודי על "הנמרים הטמילים" והתדרדרות המורל בקרב פעיליו לנוכח התבוסות הרבות, הארגון הסכים לפתוח בשיחות בעיקר על מנת להביא לנסיגתו של הצבא ההודי. במאי 1989 נפתח סיבוב השיחות הראשון בדיאלוג בין הנשיא ונציגיו ובין נציגי הארגון, בעיקר Anton Balasingham ואשתו⁴⁷⁹. במספר פגישות הוסכמו הנושאים השונים שיידונו בשיחות, ביניהם תפקידו של "כוח שמירת השלום" ההודי, המצב הפוליטי בצפון ומזרח המדינה והמסגרות השלטוניות שם, מקומם של הטמילים בסרי

⁴⁷⁸ Evans Cooray, "Remembering President Ranasinghe Premadasa"

<http://www.rootsweb.ancestry.com/~lkawgw/rprema.html>

⁴⁷⁹ K T Rajasingham, "Sri Lanka: The Untold Story", Chapter 37, *Asia Times* (27.04.2002)

<http://www.atimes.com/ind-pak/DD27Df01.html>

לנקה והבעיות בפניהן הם ניצבים ועוד⁴⁸⁰. בסיום מגעים אלו בסוף מאי ולקראת סיבוב השיחות השני בין הצדדים, הוציא הנשיא בראשון ביוני את בקשתו הפומבית מראגייב גאנדי לנסיגת הכוחות ההודיים מסרי לנקה באופן מיידי, ולא יאוחר מיום השנה השני לחתימת ההסכם בין סרי לנקה והודו. הודו מצידה לא ששה להסיג את כוחותיה ללא הישג פוליטי משמעותי, שכן הדבר היה מערער את מעמד הממשלה ההודית לאור ההשקעה הכספית והאנושית העצומה של הודו בסכסוך בסרי לנקה. גאנדי דרש שממשלת סרי לנקה תחזק את המנגנונים הפוליטיים שהוקמו בצפון, בייחוד את המועצות המקומיות בהנהגת מפלגת ה-EPRLF וכוח השיטור המקומי שהיא הקימה בתמיכת הודו ובאימונה, ה-CVF- Civilian Volunteer Force. כוח זה נועד להיות מעין צבא לאומי טמילי (TNA- Tamil National Army) באימון ובתמיכה של הודו שיילחם כנגד ה-LTTE והתקווה הייתה שעם ארגון זה ניתן יהיה להגיע להסכמות בקלות רבה יותר. כחלק מהמאמצים לחזק את הארגון החדש בוצע גיוס כפוי של נערים טמילים. באופן אירוני דווקא ה-LTTE התלונן על פרקטיקות גיוס אלו.⁴⁸¹

לאור עמדה זו של גאנדי סבב השיחות השני בין נשיא Premadasa וה-LTTE שנפתח באמצע יוני נסב סביב האפשרויות שיובילו לעזיבת הצבא ההודי את המדינה. הנשיא הציע שה-LTTE יכריז על הפסקת אש עם הממשלה וכך יתאפשר לנשיא לפנות להודו בתואנה שהם הצליחו להביא שקט לצפון המדינה ועל כן תפקידם בסרי לנקה הסתיים. החשש של Premadasa היה שבמידה והצבא ההודי יצליח לחסל את ארגון ה-LTTE, הוא יישאר תקופה ארוכה בתוך סרי לנקה ולמעשה ישלט על צפון המדינה באמצעות שליחיו, ה-EPRLF והארגונים הטמילים האחרים. בשל אמונתו שהשיחות יצליחו להגמיש את מטרות הסופית המוצהרת של הארגון להיפרדות ולהחזיר את הארגונים הטמילים אל החיים הדמוקרטיים במדינה, הוא יזם צעד מפתיע ונועז שעיקרו היה ברית בין ממשלת סרי לנקה ובין ארגון "הנמרים הטמילים", כנגד הצבא ההודי. במסגרתו חימשה הממשלה את ה-LTTE נגד "כוח שמירת השלום" ההודי על מנת להכריח אותו לסגת.⁴⁸²

ביוני 1989 נדמה שהתרחשה התקדמות לא מבוטלת: ארגון ה-LTTE הסכים ל"הפסקת אש" בינו ובין הכוחות הצבאיים של סרי לנקה, ואף התחייב שהנשק שיסופק לו על ידי ממשלת סרי לנקה לא יכוון כנגד צבא סרי לנקה אלא רק נגד הצבא ההודי. בהתאם לכך נשלחו אליו באופן שוטף ובדרכים שונות משלוחים מלאים במרגמות מתוחכמות, מטולי רימונים, רובים ותחמושות, כמו גם בטון לבצר את בסיסיו. בנוסף לכך הקים הארגון מפלגה פוליטית רשומה – ה-PFLT- People's front of Liberation tigers בהנהגת Mahataya שהיה גם הסגן של פרבהאקאראן. כל זאת מתוך כוונה להשתתף בבחירות המקומיות הדמוקרטיות הבאות. בנוסף הסכים הארגון להיות נוכח כמשקיף בוועידה כלל מפלגתית שהנשיא התכוון לכנס בספטמבר 1989 על מנת לדון בבעיות העומדות בפני המדינה כולה.⁴⁸³

K T Rajasingham, *Ibid.*, Chapter 37 ⁴⁸⁰

K T Rajasingham, "Sri Lanka: The Untold Story", Chapter 41, *Asia Times* (25.05.2002) ⁴⁸¹

<http://www.atimes.com/ind-pak/DE25Df01.html>

Nirupama Subramanian, Premadasa armed LTTE: Panel, *Express India* (18.04.1998) ⁴⁸²

<http://www.expressindia.com/news/ie/daily/19980418/10850534.html>

K T Rajasingham, "Sri Lanka: The Untold Story", Chapter 40, *Asia Times* (18.05.2002) ⁴⁸³

<http://www.atimes.com/ind-pak/DE18Df04.html>

בינתיים הקרע בין הודו וסרי לנקה החל להחריף, כש-Premadasa איים שהוא ימנע בכוח מכוחות הצבא ההודי לנוע מחוץ לבסיסייהם אם הם עדיין יהיו בתוך סרי לנקה לאחר חודש יולי. הצבא ההודי מצידו איים לפתוח באש במידה והוא יותקף בכל צורה.⁴⁸⁴

במהלך תקופה זו נערכו חילופי מכתבים בין נשיאי הודו וסרי לנקה, שהבהירו את העמדות של 2 הצדדים כלפי המצב:

נשיא סרי לנקה התעקש על נסיגה מיידית של הצבא ההודי, בטענה שהוא הוכנס למדינה עקב בקשה מפורשת של נשיא סרי לנקה הקודם. לכן, די בבקשה מפורשת מהנשיא שהכוח הודי יעזוב. מכיוון שהצבא ההודי כבר לא היה נחוץ או רצוי, עליו לעזוב. התעקשות שלו להישאר במדינה משמעה למעשה הפרת של הריבונות הטריטוריאלית של סרי לנקה והפרה של החוק הבינלאומי.

לעומת זאת, עמדתה של הודו כלפי הברית המשונה שנוצרה בפתאומיות מבחינתה, הייתה עוינת. עמדתה הייתה שהצבא ההודי נמצא בתוך סרי לנקה על מנת לאכוף הפסקת אש בין המורדים לממשלה ולפקח על החזרת נשקים ופעולה תקינה של המסגרות הפוליטיות המקומיות שהוקמו בעקבות ההסכם בין 2 המדינות מיולי 1987. במובן זה הודו נמצאת בסרי לנקה למען הטמילים, והיא ערבה לקיום ההבטחות של ממשלת סרי לנקה בהסכם, שעיקרם נתינת מעמד שווה וזכויות לטמילים של אזורי הצפון והמזרח ומתן אוטונומיה להם. כל עוד מטרה זו לא הושגה להודו יש מחויבות משפטית להמשיך ולהישאר בתוך סרי לנקה. בנוסף, כל עוד הבטחה זו לא מתקיימת ממשלת סרי לנקה היא שמפרה את ההסכם. בנוסף היא מפרה אותו על ידי חימוש המורדים כנגד הודו. במובן זה, אין שום ערך להצהרה נוספת על הפסקת אש בין הממשלה והמורדים שכן מצב כזה כבר היה קיים בפועל בעקבות החתימה על ההסכם ביולי 1987. כל עוד ה-LTTE לא מסכים לוותר על נשקו ולהיכנס לתהליך דמוקרטי תפקידה של הודו יימשך לפי הקווים המנחים שתוארו בהסכם.

ארגון ה-LTTE מצידו דרש שצבא הודו יעזוב באופן מידי, שכן הוא נכשל בתפקידו ולמעשה הפך לכובש ומדכא של הטמילים. לאור המגעים בין הארגון והממשלה החדשה, למגבלות של ההסכם בין הודו וסרי לנקה אין שום תוקף, שכן השיחות נערכות ללא כל תנאים מוקדמים וממילא נושא הויתור על אלימות והחזרת נשק היא נושא דו צדדי בין הארגון וממשלת סרי לנקה.⁴⁸⁵

בינתיים בשטח המצב החל להחמיר. מנהיג המועצה המחוזית של צפון-מזרח, הכריז כי הארגון הצבאי החדש שהוקם בתמיכת הודו – "הצבא הלאומי הטמילי" (TNA), יתחיל בפעולות אלימות כנגד ארגון ה-LTTE על מנת לפרוק אותו מנשקו. ה-LTTE מצידו פנה בבהילות לממשלת סרי לנקה בדרישה לקבלת נשק וציוד שיאפשר לו להגן על עצמו מול הודו ושלחיה. סרי לנקה הסכימה, ובכך העמידה עצמה באופן חד משמעי לצד ארגון ה-LTTE ונגד הודו והמועצה המקומית של צפון-מזרח, שהיא בעצם מסגרת פוליטית שהוקמה לפי תיקון לחוקה של סרי לנקה עצמה! מסגרת זו אוישה ברובה על ידי טמילים שהשתייכו לארגונים טמילים אחרים, בעיקר EPRLF, TELO, ENDLF ועוד. כמובן שבכך נתנה הממשלה הכשר ל-LTTE, שראה בהם בוגדים ומשתפי פעולה, לתקוף את המינהל המקומי ואת נציגי הציבור במשרדים השונים (שחלקם מונו על ידי

⁴⁸⁴ L.N. Subramanian & P V S Jagan Mohan, "The Indian army in Sri Lanka", Chapter 5 "Consolidation"

<http://www.bharat-rakshak.com/LAND-FORCES/History/1987-90/298-Consolidation.html>

⁴⁸⁵ לחלופת המכתבים בין המנהיגים ולפרשנות ראו K T Rajasingham, "Sri Lanka: The Untold Story", Chapter 38, *Asia Times* <http://www.atimes.com/ind-pak/DE04Df03.html> (04.05.2002)

הממשלה עצמה). התוצאות של מצב זה לא איחרו לבוא: ה-LTTE הכריז על איסור עבודה במשרדים ואף תקף פקידים בכירים על מנת להפחיד אחרים מלהגיע לעבודה.⁴⁸⁶

הודו מצידה, באמצעות שירות המודיעין שלה, תמכה ואימנה את המיליציה הטמילית החדשה מתוך שאיפה להפוך אותו לכוח לוחם בעל 15,000 לוחמים לפחות. כאמור חלק ניכר ממספר זה היה נוער טמילי ש"הצטרף" לארגון לאחר שנחטף באיומי נשק, עובדה שלא עזרה להודו ובעיקר לארגונים הטמילים להשיג תמיכה בקרב האוכלוסייה לשלטונם.⁴⁸⁷ כוח זה היה אמור לקל את השליטה על כל אזור ממנו הצבא ההודי היה אמור לסגת, שכן כבר לאחר סיום המבצעים הגדולים באוקטובר 1989 ולאחר חתימת הסכם בינה ובין סרי לנקה ב-18 בספטמבר 1989, הודו החליטה לצמצם בדרגה את נוכחותה הצבאית במזרח ובצפון המדינה מתוך ראייה לסגת מהמדינה עד סוף השנה.⁴⁸⁸

למרות תקוותה של הודו, היה ברור שהמיליציה החדשה לא יכולה הייתה להתמודד עם הארגון, המשמעת והניסיון של "הנמרים הטמילים" בנובמבר הותקפו 2 בסיסים של המיליציה לאחר שזו שקיבלה לידיה את השליטה במחוז Ampari במזרח המדינה לאחר נסיגת הצבא ההודי משם. הקרב לא נמשך זמן רב: חברי המיליציה נפוצו לכל עבר תוך שהם משאירים מאחוריהם מצבורים גדולים של נשק מתוחכם שכולל מרגמות, מטולי רימונים, רובי סער ומכונות ירייה. לאחר מכן צבא סרי לנקה נכנס ולקח לידיה את השליטה באזור.⁴⁸⁹ המתקפה נתנה את האות למלחמה כוללת, כשכוח שמירת השלום של הודו נלחם ב-LTTE, שמצידו נלחם בכוח המשטרה החדש CVF ובעיקר במיליציה ה-TNA, שמצידה, ותחת הדרכתו הצמודה של שירות המודיעין של הודו (RAW), החלה בהתקפות הן כנגד ה-LTTE אך בעיקר על תחנות משטרה של הממשלה וצבא סרי לנקה. נדמה היה שאין מוצא מהמצב האנרכי שהתפתח בתוך המדינה. השינוי הגיע בתחילת דצמבר 1989 מהודו דווקא, שם מפלגתו של ראגייב גאנדי לא הצליחה להרכיב ממשלה חדשה בעקבות הבחירות הכלליות שהתקיימו שם, ובמקומו נבחר לראש ממשלת Viswanath Pratab Singh. פוליטיקאי זה, יריבו של ראגייב גאנדי, נדמה שקיבל החלטות באופן בלעדי לפי הקו המנחה, שכל מה שקודמו בתפקיד עשה, היה טעות. הצבת הצבא ההודי בסרי לנקה הייתה הטעות הכי גדולה. בהתאם כך ראש הממשלה ההודי החדש הכריז שעד סוף מרץ 1990, הודו תיסוג לחלוטין מסרי לנקה. הכרזה זו הייתה למורת רוחם של הארגונים הטמילים השונים (למעט כמובן ה-LTTE), שחששו לחייהם וטענו שהודו למעשה בגדה בהם. רבים מהם החלו להעביר את פעילותם להודו עצמה.⁴⁹⁰ למרות מחאתם הכוח הצבאי ההודי האחרון עזב את סרי לנקה ב-24 במרץ 1990, לאחר 32 חודשים במדינה.

⁴⁸⁶ University teachers for Human Rights, Report No 3, chapter 2 (January 1989)

<http://www.uthr.org/Reports/Report3/chapter2.htm>

⁴⁸⁷ K T Rajasingham, "Sri Lanka: The Untold Story", Chapter 41, *Asia Times* (25.05.2002)

<http://www.atimes.com/ind-pak/DE25Df01.html>

⁴⁸⁸ Ghosh, P. A. *Ethnic conflict in Sri Lanka and role of Indian Peace Keeping Force (IPKF)* (New Delhi: APH Publishing, 1999), p. 135

⁴⁸⁹ K T Rajasingham, *Op cit*, Chapter 41

⁴⁹⁰ K T Rajasingham, "Sri Lanka: The Untold Story", Chapter 42, *Asia Times* (01.06.2002)

<http://www.atimes.com/ind-pak/DF01Df02.html>

סיכום המעורבות ההודית בסרי לנקה

אחרי יותר משנתיים של לחימה, לאחר שאיבדו כ-1200 חיילים והשקיעו יותר מ-20 מיליארד רופיות במבצע הצבאי בסרי לנקה, כיצד נעריך את הפעילות של "כוח שמירת השלום" ההודי ואת המעורבות של הודו בסכסוך בשלב זה?

באופן בסיסי, כל הפרשה של המעורבות ההודית בסרי לנקה היא דוגמה מובהקת ל"מלחמה מוגבלת" של מעצמה אזורית נגד ארגון מורדים המשתמש בשיטות של גרילה נגד צבא קונוונציונאלי. לכל דבר ועניין מעורבות זו ניתנת להשוואה עם מבצעי מעורבות זרה בהיסטוריה, למשל של הצרפתים בארלג'יריה, של האמריקאים בויטנאם וכדומה. בדומה להם, גם הודו סבלה מאותן בעיות צבאיות ופוליטיות שגרמו לנסיגת הכוח המתערב במקרים האחרים. עיקרם – חוסר יכולת ונחישות פוליטית להשקיע את כל המשאבים הדרושים על מנת לבצע את המשימות השונות, חוסר יכולת להתמודד עם העוינות המובנית של האוכלוסייה כנגד הודו, ובעיקר היריבות הפוליטית הפנימית וההשפעה ההרסנית שהייתה לדעת הקהל על חופש הפעולה המדיני והצבאי של הודו. כל אלו הכריחו אותה לסגת בסופו של דבר, למרות שמבחינה צבאית טהורה דווקא הודו הצליחה ליישם מדיניות מוצלחת למדי של פשיטות ומארבים של כוחות קטנים במעמקי אזורי הבסיס של ה-LTTE. בעייתה הייתה שהיא לא הצליחה לחזק ולשמור על האזורים שתחת שליטתה, ולא הצליחה לגרום לאוכלוסייה להאמין ביכולתה למשול ביעילות ולפתור את בעיות התושבים.

בשל כל אלו, נוכחות "כוח שמירת השלום" נתפסת בסרי לנקה ובהודו עצמה ככישלון מהדהד. הודו לא הצליחה למלא את התחייבויותיה, שעיקרם פירוק הארגונים הטמילים החמושים ובעיקר ארגון "הנמרים הטמילים". במקום זאת היא נסחפה למלחמה נגד המורדים, תפקיד שכלל לא היה אמור להיות בתחום פעילותה. גם בתחום הפוליטי-מקומי התוצאה סופית הייתה כישלון, כשהמסגרות הפוליטיות שהוקמו בתמיכת הודו, ובעיקר המנהל המקומי וכוחות השיטור, קרסו זמן קצר לאחר עזיבת הצבא ההודי את האי עקב חוסר בתמיכה ובאמון של האוכלוסייה בהם.

בעיני משקיפים סינאזליים רבים גם כיום, המעורבות ההודית אז נתפסת כלא פחות מפשע מלחמה: הודו מנעה מצבא סרי לנקה להשמיד את המורדים בכך שעמדה בדרכו והכריחה את ממשלת סרי לנקה לשאת ולתת עימה במקום עם המורדים עצמם. יותר מכך היא הכריחה את סרי לנקה לקבל נוכחות הודית צבאית חמושה בניגוד לרצונה. בכך למעשה היא הצילה את המאבק הטמילי והאריכה את הסכסוך בעוד 2 עשורים. לולא התערבותה צבא סרי לנקה היה מצליח להשתלט על חצי האי הצפוני ולהשליט שם סדר. תפיסה זו יש לה על מה להסתמך, אך היא מתעלמת מההיבטים הסוציו-פוליטיים המקוריים של הסכסוך ומכך שאפילו לאחר ניצחון צבאי מוחלט הגורמים הבסיסיים שגרמו לפרוץ הסכסוך מלכתחילה היו נותרים בעינם. סביר מאוד להניח שלאחר ניצחון שכזה, צבא סרי לנקה היה סובל מאותם תופעות של הפרות סדר מהם הוא סבל בשנים הראשונות של שנות ה-80 ושאותם הוא לא הצליח להתמודד. מנגד, ההתערבות ההודית תרמה כמה לקחים חשובים, שיישומם כן הביא לבסוף לסיום הסכסוך, גם אם 20 שנה "מאוחר מדי":

בראש ובראשונה יש להתמקד בתחום הצבאי: הייתה זו הפעם הראשונה שהמורדים נתקלו בצבא גדול, מאומן, בעל ניסיון קרבי עשיר ושיטות לחימה מתקדמות. לא במפתיע, התברר ש"הנמרים הטמילים" אינם יכולים להתמודד כשווים עם כוח צבאי מאומן וגדול. אמנם הארגון זכה להצלחות טקטיות לא מבוטלות, אך במישור האופרטיבי כל התמודדות בין צבא הודו ו"הנמרים הטמילים" הסתיים בחיסול כוח המורדים ולרוב – בנסיגתו משדה הקרב. אפילו לאחר "הנסיגה האסטרטגית" של המורדים ליערות וללגונות של מזרח המדינה הצבא ההודי המשיך להפעיל לחץ צבאי עקבי על המורדים. למעשה, הצבא ההודי היה הכוח הצבאי הראשון שניסה, והצליח, לחדור עמוק יותר אל תוך הגיונגלים הצפופים של צפון-מזרח סרי לנקה ולאתגר את המורדים בשטחם ובשיטותיהם הם. אפילו לאחר עזיבתם את המדינה, משקיפים הודים וסרי-לנקים רבים חשו שבהינתן להודו כוחות וזמן נוספים, היו מצליחים ללא ספק לחסל את הארגון כולו. הרי הארגון הצליח לשרוד רק לאחר שהוא פנה לקבל נשק מממשלת סרי לנקה! תחושה זו עתידה הייתה לתת דחיפה משמעותית לנשיא סרי לנקה ב- 2006 בהחלטתו לצאת למבצע הצבאי הנרחב שהוביל בסופו של דבר לחיסול הארגון ב-2009.

מבחינה אופרטיבית, הקמפיין הצבאי הסופי של ממשלת סרי לנקה ב-2006 יישם רבים מהלקחים שהנחיל הצבא ההודי: תמרון רחב של כוחות גדולים אך כניסה עמוק לתוך הגיונגלים על ידי כוחות קרקעיים בקבוצות קטנות יחסית וכל זאת בחיפוי של כוחות ארטילריה. לקח חשוב נוסף היה ההצלחות המשמעותיות של כוחות קומנדו הודיים בלחימה מול המורדים.⁴⁹¹ יחידת הקומנדו הימי ההודי, שהוקמה למעשה רק כמה חודשים לפני פריסת הצבא ההודי בסרי לנקה, השתתפה בלחימה באופן אינטנסיבי וזכתה להצלחות משמעותיות.⁴⁹² כל אלו הביאו לכך שצבא הודו הצליח לדחוק ולהכיל את המורדים בשטח מיוער קטן ומבודד, זאת לאחר שהצליח לחסל לוחמים רבים של הארגון (הערכות דיברו על כ-5000 הרוגים מקרב המורדים). אמנם מרבית ההרוגים היו מפקדים בשכבת הפיקוד האמצעית של הארגון ולא באו מקרב ההנהגה הבכירה (שהצליחה להימלט למרות שפעמים רבות לכידתם הייתה עניין של שניות). ועדיין, הצלחות צבא ההודי היו לא מבוטלות, וצבא סרי לנקה לא התבייש לחקות את אופן פעולתו בעימותים הבאים שלו עם המורדים. בצד זה יש לציין שלהודו היו גם כמה כישלונות בניהול המבצעים הצבאיים, שגם מהם ניתן להפיק לקחים חשובים (שחלקם אכן הופקו). לקחים אוניברסאליים אלה נוגעים דווקא למישור הפוליטי של ניהול מבצעים משולבים, צבאיים ואזרחיים, וכוחם יפה גם לסכסוכים אחרים ברחבי העולם ולא מוגבלים לסרי לנקה בלבד:

דבר ראשון, יש צורך קריטי בתיאום בין המערכות הצבאיות והאזרחיות השונות הפועלות כחלק מהמאמץ של שמירת השלום. לכל אורך פעילותו של "כוח שמירת השלום" הוא סבל מחילוקי דעות אישיים בין המפקדים הבכירים של הצבא ההודי כולו ושל הכוח שנמצא בתוך סרי לנקה, וביניהם ובין הנציג האזרחי של ממשלת הודו במדינה.⁴⁹³

L.N. Subramanian & P V S Jagan Mohan, "The Indian army in Sri Lanka", Appendix C ⁴⁹¹
<http://www.bharat-rakshak.com/LAND-FORCES/History/1987-90/302-Appendix-C.html>

"India- Marine command corps" (2000) ⁴⁹²

<http://www.specialoperations.com/Foreign/India/MCF.htm>

Pradeep p. Barua, *The State at war in south Asia* (Lincoln: University of Nebraska Press, 2005), p 248

A. G.. Noorani, "Shocking Disclosures", *Frontline*, Vol 24, Issue 18 (18-21.09.2007) ⁴⁹³

<http://www.hinduonnet.com/fline/fl2418/stories/20070921505807900.htm>

חשוב מכך, הודו עצמה הייתה מחולקת בגישתה לסכסוך כולו: הצבא קיבל הוראות (גם אם מבולבלות לעיתים) מממשלת הודו לחסל את ארגוני המורדים, בעוד ששירותי המודיעין של אותה ממשלה עצמה אימנו את המורדים ותמכו בהם צבאית, כספית ופוליטית. בנוסף מדינת טאמיל-נאדו תמכה במורדים וסיפקה להם עזרה לוגיסטית ומחסה בתוך שטחה. למעשה בהודו היו כמה "אדונים" שחילקו הוראות. ברור שמצב מבולבל זה לא הקל על המוראל של חיילי הצבא.⁴⁹⁴

בעיה חמורה הייתה כאמור חוסר התיאום המוחלט בין כוחות הצבא ובין שירות המודיעין של הודו. למעשה ארגון המודיעין פעל באופן עצמאי כמעט לחלוטין: הוא ניהל בסיסים משלו, הפעיל סוכנים בתוך הקבוצות הטמיליות השונות (לא רק בתוך ה-LTTE) ובאופן כללי לא ראה עצמו כפוף למטרות הצבאיות כפי שהותוו על ידי הצבא. ביטוי למחדלים אלו היו לא רק בכישלונות צבאיים כמארב הקטלני שפתח את המבצע לכיבוש העיר Jaffna או במקרים הרבים בהם הצבא ההודי הלך שולל אחר שמועות שגויות על מיקומו של מנהיג "הנמרים הטמילים", פרבהאקאראן, אלא גם בעובדה שלצבא ההודי לא היו אפילו מפות עדכניות של שטח הלחימה.⁴⁹⁵

מעבר לכך, כבר צוין שצבא ההודי היה מוגבל בגודלו, ואפילו לאחר שהגיע לשיא כוחו הוא מנה לא יותר מ-100,000 איש. יחידות רבות פעלו רק ב-50% מכוחן ובנוסף ציוד רב, כולל נשק כבד, היה חסר.⁴⁹⁶ עקב כך ולמרות העובדה שהיה לו יחס מספרי עדיף של 10 ל-1 הצבא ההודי לא הצליח מעולם להפעיל שליטה ונוכחות אפקטיבית על כל האיזור שהיה רשמית תחת שליטתו, ועל חלקו הוא נאלץ לוותר מול המורדים.

בנוסף הצבא ההודי לא זכה מעולם בתמיכת חלק גדול מהאוכלוסייה הטמילית שעליה הוא הופקד להגן. למרות הניסיונות הכנים שלו לזכות "בלבבות ומוחות" האוכלוסייה – על ידי ארגון בחירות, יצירת ארגונים טמילים מקומיים כולל מיליציה מקומית וכדומה- מלכתחילה אנשים רבים, כולל טמילים בהודו עצמה, ראו בו צבא זר כובש שסופו לסגת.⁴⁹⁷ לראייה זו לא תרמו ההאשמות הרבות מקרב האזרחים על הפרות של זכויות אדם ופשעי מלחמה שבוצעו על ידי חיילים בצבא ההודי. טענות אלו הושמעו דרך ארגוני העיתונות השונים של ה-LTTE בתוך הודו שהפעילו מערכת תעמולה ממוקדת נגד הצבא ההודי, שמצידו לא נקט שום פעולה בתחום זה על מנת לנסות להשפיע על דעת הקהל בארצו. למרות שהודו הכחישה כל האשמה כזו, האשמות נמשכו ונדמה שאמנם יש בסיס רב במידע כדי לתמוך בטענה שככל שהצבא ההודי הסתבך על הקרקע, כך חייליו הפכו יותר ויותר נואשים, מה שהוביל להפעלת אלימות מצידם. יש לזכור שתסכולם נגרם משיטות הפעולה של ה-LTTE, שנטמע תוך האוכלוסייה ולעתים היה מבצע התקפות ומיד נעלם בתוך האזרחים. לכן מקרים בהם חיילים תקפו אזרחים שנחשדו על ידם בתמיכה או באהדה למורדים לא היו בלתי נפוצים. כך הם שיחקו לידיים של הגרילה שציפתה לתגובה כזו בדיוק. האשמות אלו גם גרמו לא רק לאיבוד תמיכתה של

P. R. Chari, "The IPKF experience in Sri Lanka", ACDIS Occasional papers (1994), p. 18 ⁴⁹⁴

https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/55/Chari_IPKF.pdf?sequence=1

"India's Vietnam: The IPKF in Sri Lanka, 10 years on", Rediff (2000), Part 1) ⁴⁹⁵

<http://in.rediff.com/news/2000/mar/23lanka.htm>

L.N. Subramanian & P V S Jagan Mohan, "The Indian army in Sri Lanka", Appendix A ⁴⁹⁶

<http://www.bharat-rakshak.com/LAND-FORCES/History/1987-90/300-Appendix-A.html>

Ashok K. Mehta, "Tackling the Tigers – Indian experience" (1999) ⁴⁹⁷

<http://www.lankalibrary.com/pol/india2.htm>

האוכלוסייה המקומית אלא גם לאיבה של הודים רבים, בעיקר במדינת טאמיל-נאדו, כנגד הצבא שלהם עצמם. עד כדי כך מצב זה היה חמור, שכשהצבא ההודי חזר לבסוף להודו, הוא לא התקבל בזרועות פתוחות אלא באדישות מוחלטת, אם לא בכעס.⁴⁹⁸ תגובה זו היא אופיינית למדי למבצעי התערבות צבאיים כנגד כוחות גרילה במדינות אחרות, כפי שהיה למשל בארה"ב לאחר ווייטנאם ובמידה מסוימת גם בישראל לאחר מלחמת לבנון הראשונה. בכל זאת היה זה אקורד סיום עצוב לאחד המבצעים הארוכים והיקרים בתולדותיה של הודו. הנסיגה של הודו אפשרה ל-LTTE להתפאר שהוא הצליח לזנב בצבא הרביעי בגודלו בעולם. היה בכך הישג פוליטי משמעותי לארגון, והוא תרם לתחושה הכללית כאילו לא ניתן לחסלו. תחושה זו השפיעה בעיקר על האוכלוסייה המקומית שמטבע הדברים רובה מצדד בצד שנדמה כמנצח. כך ממשלת סרי לנקה התקשתה עוד יותר להעביר את האוכלוסייה לתמוך בה.

עם זאת בחשבון הסופי, הצבא ההודי תיפקד באופן מוצלח למדי במישור הצבאי ונחל הצלחות אופרטיביות משמעותיות כנגד "הנמרים הטמילים". הצלחותיו היוו דוגמה חיובית לצבא של סרי לנקה, שלמד את הלקחים מניסיונה של הודו וניסה ליישם אותם. את הצלחותיו הצבאיות בשנות ה-90 יש לייחס ליישום לקחים אלו.

גם מבחינה פוליטית, בשלב מסוים נדמה היה שהודו זוכה להצלחות לא מבוטלות: בהתאם להסכם מיולי 1987, התקיימו בחירות במדינה למועצה הצפון-מזרחית המאוחדת. בבחירות אלו השתתפו מפלגות רבות (למעט ה-LTTE). המועצה, לאחר שהוקמה, ניסתה להקים כוח משטרה חדש. שנה לאחר תחילת הלחימה למעשה חזרו החיים הפוליטיים לשגרה בצפון סרי לנקה. הייתה זו הצלחה משמעותית להודו שכן היא הייתה המטרה העיקרית של ההסכם שנחתם ב-1987 בין הודו וסרי לנקה. יש לזכור שלפי ההסכם לאחר קיום הבחירות והקמת מועצה מאוחדת, סרי לנקה התחייבה להעביר למועצה סמכויות מקומיות נרחבות, ואילו הודו תוודא שהארגונים הטמילים החמושים יתפרקו ממשקם.⁴⁹⁹ העלייה של ממשלה חדשה ששאפה ללכת בדרך אחרת, שונה מזו שהותוותה בהסכם טרפה את הקלפים מבחינת הודו. גם החזרה של ה-LTTE מהסכמתו המקורית להפסיק את האלימות הביאה לפריצה של לחימה נרחבת שבסופה נאלצה הודו לסגת מהמדינה.

כפי שקורה במקרים רבים, כישלון (או מה שנתפס ככישלון) של מעורבות צבאית אינטנסיבית של מדינה אחת במדינה אחרת יוצר תגובת נגד במדינה המתערבת בסכסוך, ומביא למעין עמדה פטליסטית, בבחינת "שיסתדרו בעצמם". כארה"ב בוייטנאם לפני, גם הודו לאחר הסגת כוחותיה, החליטה לנקוט עמדה נמנעת ולא מתערבת בסכסוך בסרי לנקה, כמעין "עונש" לצדדים על שעירבו אותה בסכסוך ביניהם. באופן מעניין, עמדה זו לא יכלה להתקיים זמן רב, והיא אכן השתנתה בקיצוניות שנים מספר לאחר מכן, עם ההתנקשות בחייו של ראש ממשלת הודו לשעבר ראגייב גאנדי על ידי ה-LTTE. צעד זה שוב סחף את הודו לתוך המערבולת האזורית, והפעם באופן חד משמעי לטובת ממשלת סרי לנקה. הודו השלימה סיבוב פוליטי מלא במדיניות החוץ שלה: מאמצע שנות ה-80 עת תמכה ואימנה את המורדים הטמילים, עד אמצע שנות ה-90, עת סובבה גבה למורדים ועברה לתמוך באופן בולט במלחמתה של סרי לנקה נגדם. התפתחות זו גרמה ל"נמרים

⁴⁹⁸ "India's Vietnam: The IPKF in Sri Lanka, 10 years on", *Rediff* (2000), Part 5

<http://in.rediff.com/news/2000/mar/23lanka.htm>

⁴⁹⁹ "India's Vietnam", *Ibid*, Part 3

הטמילים" לפתח את הגישה שעליהם להסתמך רק על עצמם בהשגת מטרותיהם, ואין הם יכולים לסמוך על אף גורם חיצוני, ידידותי כמה שיהיה. גישה זו, ההגיונית כשלעצמה לאור האירועים, תפגע קשות ביכולת הארגון לגייס תמיכה חיצונית למאבקו ובסופו של דבר תערער את כוחו הפוליטי והמוסרי לא רק בתוך האזור אלא גם בעולם הרחב.

פרק 8: מלחמת אילאם השנייה 1990-1994

השתלטות ה-LTTE על המרחב הטמילי הפוליטי והפיזי

אחת התוצאות המיידיות כאמור של כישלון המעורבות הצבאית ההודית בסרי לנקה הייתה הימנעות מוחלטת של הודו מכל הקשור לסכסוך בתוך סרי לנקה. ללא מעורבותה, בעלי בריתה החמושים מקרב הטמילים נותרו חסרי הגנה לחלוטין להתנגד לתוצאה הבלתי נמנעת: התחזקות המחודשת של "הנמרים הטמילים" והשתלטותם הפיזית על מרחב המחיה הטמילי בצפון ומזרח המדינה. ובאמת, זמן קצר לאחר נסיגת צבא הודו מהמדינה, ה-LTTE הגיח מבסיסיו בגיונגלים והשתלט על כל השטח שהיה ברשותו ב-1987, לפני המבצעים הצבאיים הגדולים נגדו. למעשה ה-LTTE יצא מחוזק: קודם כל הוא ניצל מתבוסה על ידי צבא סרי לנקה ב-1987 על ידי התערבותה של הודו. לאחר נסיגת צבאה הוא הציג את עצמו כארגון שחרור שהצליח להתמודד עם הצבא הרביעי גודלו בעולם, תדמית שכמובן העניקה לו תמיכה רבה בקרב טמילים רבים והעלה את מורל פעיליו. בתקופה זו הוגבר הגיוס לארגון על מנת למלא את החללים הרבים שהותירה הלחימה נגד הצבא ההודי, וגם מכיוון שבמקביל לחזרת הארגון לשטחים שפינתה הודו הוא גם פעל להשמיד את השרידים האחרונים שנותרו מהארגונים הטמילים היריבים. כבר ביולי 1989 הארגון רצח את המנהיג של מפלגת ה-TULF הוותיקה והמתונה בשל קריאתה להודו להישאר במדינה.⁵⁰⁰ גם ארגונים אחרים לא נמלטו מנחת זרועם של "הנמרים הטמילים", ובעיקר סבל ארגון ה-EPRLF, ששיתף פעולה באופן פעיל עם הודו נגד ה-LTTE היה המרכיב העיקרי במועצה המקומית של צפון-מזרח.

המצב הזה הציב את כל הניסוי הפוליטי שהוקם על ידי הודו בצפון סרי לנקה בנקודת מבחן: המועצה המקומית, שכאמור הוקמה על ידי תיקון לחוקת המדינה ובתמיכה צבאית ופוליטית של הודו, נאלצה להתמודד עם הסרת התמיכה של הספונסרית הראשית שלה ועם עוינות של השכבות הפוליטיות הבכירות בסרי לנקה שאמורות לפקח ולהסדיר את פעילותה, אך במקום זאת כרתו ברית עם הארגון הטמילי היריב. לאור כל זאת ראש המועצה (ומנהיג ה-EPRLF) החליט לנקוט בצעד רדיקלי:

באחד במרץ 1990, המועצה המקומית הכריזה באופן חד צדדי על הקמת מדינה טמילית עצמאית בשטחי הצפון והמזרח, שתיקרא Eelam Democratic Republic. כצפוי, להכרזה זו היו השלכות מרחיקות לכת, העיקרית שבהם הייתה שהנשיא הורה לפזר את המועצה ביוני 1990. ראש המועצה Varatharajah Perumal נאלץ לברוח להודו, ואיתו ברחו אלפי חברים במפלגת ה-EPRLF שבראשה הוא עמד. למעשה בכך הוסר

⁵⁰⁰ T. S. Subramanian "Chronicle of murder," *Frontline*, Vol. 16, No. 17, (14-27 June 1999).
<http://www.hinduonnet.com/fl1617/16171020.htm>

השריד האחרון של המעורבות ההודית בסרי לנקה, שהיה גם המכשול האחרון מפני השתלטות מלאה ומוחלטת של ה-LTTE על המרחב הפוליטי והפיזי של אזור צפון-מזרח סרי לנקה. נדמה שההישג היחיד של המעורבות הצבאית ההודית היה שלמעט ה-LTTE וממשלת סרי לנקה הסינהאלזית, כל שאר השחקנים הפוליטיים שהו מעורבים בצורה כזו או אחרת בסכסוך נעלמו לחלוטין. אמנם לקח קצת זמן עד ששני הצדדים גלשו שוב לאלימות, אך ללא ספק הייתה זו התפתחות צפויה לאור העמדות והמטרות הבסיסיות שלהם, שלמעשה לא השתנו כלל במהלך העשור שחלף.

למרות המשך השימוש באלימות על ידי ה-LTTE, מקרים שהובלטו בהרחבה בעיתונים סינהאלזים בדרום המדינה, המגעים בינו ובין הממשלה בראשות הנשיא Premadasa נמשכו לעת עתה, על רקע דעת הקהל הסינהאלזית העוינת והחדשות של ה-LTTE בנוגע למניעים של הנשיא. בשיחות בין הצדדים הועלו 2 נושאים עיקריים שמנעו התקדמות משמעותית:

הנושא הראשון היה ביטול התיקון השישי לחוקה. תיקון זה התקבל ב-1983 על מנת לחזק את הזהות הסינהאלזית-בודוהיסטית במדינה. הוא קבע שסרי לנקה היא מדינה מאוחדת והטיל איסור להטיף להיפרדות כלשהי. כל מי שיעשה כן יוטלו עליו עונשים פוליטיים ואישיים שונים. ה-LTTE טען שהוא לא יכול להשתתף בתהליך הפוליטי הקיים כל עוד תיקון זה בתוקף שכן הוא לא מוכן לוותר על זכותו להגדרה עצמית לטמילים. דרישה שנייה של הארגון הייתה לא רק פירוק המועצה המקומית של צפון-מזרח (כפי שהיה בעבר) אלא גם עריכת בחירות חדשות שבהם יקבל ה-LTTE מעמד בולט כנציג הבלעדי של הטמילים. למרות הרצון הטוב מצד הנשיא, שאף התיר ל-LTTE לגייס כ-7000 מאנשיו לכוח משטרה במזרח המדינה ואפילו להגביל את תנועות הצבא לבסיסיו, המגעים לא הביאו להסכמות ברורות עקב סירוב הנשיא להיענות לדרישות אלו ודרישתו שה-LTTE יתפרק ממשקו על מנת לאפשר הבחירות אכן יהיו חופשיות לגמרי. כמובן ה-LTTE התנגד לדרישה זו כתחבולה, שכן כל אותו הזמן הארגון חיזק את פעילותו בתחום הפוליטי (באמצעות המפלגה שלו PFLT) ובעיקר בתחום הצבאי.⁵⁰¹

לאור ההתדרדרות ביחסים בין ה-LTTE והנשיא לאחר עזיבת האויב המשותף, גם המצב בשטח הלך והחמיר. ה-LTTE ביצר את בסיסיו, הקים מחסומים, רדף את הארגונים האחרים ובאופן כללי פעילו החלו להסתובב חמושים ברחובות, בטוחים מכל רע. מצד שני הנשיא אישר לצבא ולמשטרה לתגבר את אנשיו במזרח ובצפון המדינה ואף להגביר את הפטרולים באזור, דבר שהביא לחיכוך עם פעילי ה-LTTE, בעיקר אלו שאיישו מחסומים של הארגון בסביבת בסיסים של הצבא ובדרכים המרכזיות.

נדמה שהצדדים בחרו כל אחד מסיבותיו הוא באפשרות של חזרה לאלימות: הנשיא עקב אי נכונותו לשנות את החוקה ועקב הלחץ הרב עליו מצד הניצים בממשלתו (בעיקר מצד שר הגנה) ומצד הצבא, שהיה בטוח ביכולתו להביס את המורדים צבאית לאור הצלחתו בדיכוי המרד של ה-JVP, וה-LTTE עקב ביטחונו העצמי ביכולתו להשתלט צבאית ולסלק את הצבא מאזורי הצפון והמזרח לאחר ש"ניצח" את הצבא ההודי, וחוסר נכונותו

⁵⁰¹ K T Rajasingham, "Sri Lanka: The Untold Story", *Asia Times*, chapter 42 (01.06.2002) <http://www.atimes.com/ind-pak/DF01Df02.html>

להיכנע לדרישה להניח את נשקו ולהיהפך למפלגה פוליטית טמילית "מן המניין". שני הצדדים קיבלו החלטה להכריע את הסכסוך באמצעים צבאיים.

חידוש הקרבות בין ה-LTTE לממשלה

לכל אורך מאי 1990, אירעו התנגשויות בודדות ונפרדות בין חיילים לבין פעילים של ה-LTTE, שלא תרמו להרגעת הרוחות. בעשירי ביוני 1990, מתח זה התפרץ ונתן את האות לפרוץ מלחמת אילאם השנייה: לאחר שצבא מוסלמי שעזר ל-LTTE, נעצר, פעילי הארגון הקיפו את תחנת המשטרה בעיר Batticaloa והשתלטו עליה. לאחר כן הארגון הוציא אזהרה לשוטרים ובני משפחותיהם להיכנע ולהניח את נשקם או שייענשו. בימים שלאחר מכן תחנות משטרה בערים שונות במזרח המדינה הותקפו על ידי הארגון, ובעוד השוטרים הסינהאלזים ברחו למחנות צבא, פעילי ה-LTTE בזזו את הרכוש והנשקים שבתחנות. ועדיין, שוטרים רבים כן נכנעו לארגון, וזאת במפתיע תחת הוראות מפורשות של הממשלה המרכזית לא להתנגד. במקרה אחד יותר מ-600 שוטרים נכנעו, וכ-113 מהם הוצאו להורג בדם קר. סה"כ כמה מאות של שוטרים סינהאלזים נרצחו.⁵⁰² גם שיירות ובסיסים של הצבא הותקפו, כשחיל האוויר מגיב בהפצצות משלו על עמדות של הארגון וכנגד אזרחים טמילים חשודים. למרות שנעשו ניסיונות להגיע להפסקת אש הלחימה על הקרקע נמשכה לא רק במזרח, אלא גם גלשה לחצי האי הצפוני.⁵⁰³

מבחינה צבאית השלב החדש של הלחימה הורכב בעצם ממספר רב של מבצעים צבאיים, קרקעיים וימיים, שבהם ניסה כל צד להשתלט על כמה שיותר שטח: הממשלה ניסתה להחזיר לעצמה את השליטה הפיזית באזורים מהם נסוג הצבא ההודי (ושעליהם השתלט ה-LTTE) כאמצעי לחסל את המורדים באופן פיזי, ואילו ה-LTTE נאבק לשמור לעצמו את האחיזה בהם ולהכריח את הצבא לסגת מהבסיסים הגדולים שנותרו לו באזורי צפון ומזרח המדינה, על מנת שיוכל להקים באזורים אלה מנגנוני שליטה פוליטיים כבסיס לדרישתו להקמת מדינה עצמאית. בשל כל אלה שלב זה התאפיין בלחימה סטטית של מערכים גדולים כנגד יעדים מבוזרים.

מעניין במיוחד הוא תהליך ההתפתחות של ארגון "הנמרים הטמילים" מארגון גרילה המתמחה בפעולות "פגע וברח", לארגון צבאי המסוגל לנהל מתקפה קונוונציונאלית מתואמת ומשולבת על יעדים מבוזרים היטב, ולהמשיך לנהל אותה במשך זמן רב, כפי שהוכח במקרה של הטלת המצור הארוך על הבסיס צבאי הגדול והמבוצר בנמל Jaffna ועל בסיסים אחרים. כחלק מתהליך זה של מעבר מצבא גרילה למעין "צבא שבדרך", החלו בתקופה להתגבש גם זרועות הלחימה השונות של "הנמרים הטמילים", ובעיקר הזרוע הימית של הארגון. זאת צד בצד עם המחלקות הפוליטיות השונות שלו, כפי שתוארו בפרקים הקודמים. לתהליך ההפיכה

⁵⁰² University Teachers for Human Rights, report 4, chapter 2 (August 1990)

<http://www.uthr.org/Reports/Report4/chapter2.htm>

University Teachers for Human Rights, special report 3, chapter 2 section 3 (16.10.1990)

http://www.uthr.org/SpecialReports/spreport3.htm#_Toc15893083

⁵⁰³ K T Rajasingham, "Sri Lanka: The Untold Story", *Asia Times*, chapter 44 (15.06.2002)

<http://www.atimes.com/ind-pak/DF15Df01.html>

של הארגון לכמעט צבא קונוונציונאלי תהיה השפעה מרחיקת לכת על יכולתו להתמודד מול הצבא ולהמשיך להחזיק בשטחים הנרחבים בהם הוא שלט בשנות התשעים. השלכות שליליות אלו יבואו לידי ביטוי רק במהלך העשור הראשון של המאה ה-21. בשלב זה התהליך הנ"ל היה הכרחי מבחינת "הנמרים הטמילים" על מנת שהם יוכלו לטעון שהם אכן מהווים בפועל "צבא של מדינה" שיש להכיר בו, ולא ארגון טרור פשוט שיש לחסל. כמובן אין זה אומר שהארגון זנח לגמרי את השימוש בשיטות של טרור, בעיקר את נשק ההתנקשויות במנהיגים בולטים או את נשק פיגועי ההתאבדות. למעשה, בשלב זה של הסכסוך הארגון פנה לשימוש בפיגועי התאבדות לא רק כנגד יעדים צבאיים, אלא גם, ואולי בעיקר, נגד **יעדים פוליטיים וכלכליים**, כתחנות אוטובוס, שדות תעופה, מרכזי עסקים וכדומה. בצד ההתפתחות של הארגון ככוח גרילה צבאי לוחם, הוא גם התפתח מבחינת האופי שלו כארגון טרור לכל דבר.

כך ה-LTTE יצר שילוב מיוחד של ארגון גרילה – כזה שעושה שימוש באמצעים קלאסיים של גרילה – נסיגות טקטיות על מנת למתוח את קווי האספקה והלחימה של האויב ותקיפתו היכן שהוא חלש ביותר, אך גם כוח לוחם קונוונציונאלי – כזה שנהנה מחלוקה מסורתית לזרועות לחימה, ממערכת פיקוד מרכזית והירארכית ושנהנה מנשק מודרני ומהיכולת להפעיל עוצמות אש חזקות ביותר, שבמידה רבה עולות על אלו שמסוגל הצבא להפעיל! יתרונות אלו, ושאיפת הארגון להיחשב בצבא לכל דבר, יצרו גם שיטות לחימה מעניינות- למשל המאבק לכבוש ולשמור על שטחים קריטיים (שבהם אמורה להיות מוקמת מדינה), והשימוש בטקטיקה הסינית של "גלים אנושיים" על מנת להשיג יתרון מספרי בנקודה מסוימת. טקטיקה זו נוסתה כבר במלחמת קוריאה על ידי הסינים, ובמידה רבה היא מנוגדת לציווי של דוקטרינת הגרילה הקלאסית של להימנע מקרבות הכרעה גדולים ומאבידות, זאת מתוך הנחה שהאויב הסדיר חזק יותר. בסרי לנקה במובנים רבים דווקא ארגון הגרילה היה חזק יותר!⁵⁰⁴

סימן היכר נוסף של תקופה זו היה ההתדרדרות ביחסים הבין אתניים במזרח המדינה, לא רק בין טמילים וסינהאלזים אלא בעיקר בין ארגון "הנמרים הטמילים" ובין האוכלוסייה המוסלמית, שחלקה אף חומשה על ידי הממשלה כנגד ה-LTTE. ההתדרדרות נבעה מכך שה-LTTE, בניסיון למצב את כוחו ושליטתו באזורים הטמילים וכהכנה להקמת מדינה טמילית, החליט באוקטובר 1990 לגרש את כל המוסלמים מהשטחים בהם שלט כדי להפוך את האזורים הללו ל"טהורים" מבחינה אתנית.⁵⁰⁵ סה"כ כ-80,000 מוסלמים אולצו לעזוב את ביתם, דבר שללא ספק ניכר חלק גדול מהאוכלוסייה במזרח המדינה כנגד הטמילים ומאבקם. כך ה-LTTE הצליח, בתקופת זמן של לא יותר משלוש שנים, לאבד למען הטמילים את התמיכה הן של המעצמה האזורית הגדולה ביותר, הן של חלקים מהאוכלוסייה הטמילית עצמה (שתמכה בארגונים הטמילים שחוסלו על ידי הארגון), הן של הממשלה המרכזית שאיתה הוא כרת ברית, והן של כל הקהילות האתניות האחרות בתוך סרי לנקה עצמה. בכך למעשה הוא מיצב את הטמילים במאבק "נגד העולם". במהלך 10 השנים הבאות יצליח הארגון גם לאבד את התמיכה הפוליטית והכלכלית של הקהילה הבינלאומית. גישת "ההסתמכות העצמית" של הארגון, שהחלה כלקח מה"בגידה" של הודו שפנתה כנגד הטמילים נהפכה לקיצונית עד כדי כך שהיא גרמה לחשדנות כמעט פרנואידית. בכך ה-LTTE איבד את יכולתו להסתמך על תמיכה חיצונית, פוליטית

⁵⁰⁴ Sabil Francis, "LTTE'S human wave tactics redefine guerrilla warfare", *IPCS*, article 289 (19.11.1999)

http://www.ipcs.org/article_details.php?articleNo=289

⁵⁰⁵ K T Rajasingham, *Op cit*, chapter 44 (15.06.2002)

ומוסרית, למאבקו. כך הוא נותר לבד במערכה. במחצית העשור הראשון של המאה ה-21 גישה זו עתידה לפגוע בו רבות כשכוחו הצבאי-קונוונציונאלי לא יעמוד לו מול האתגר הצבאי שתציב לו ממשלת סרי לנקה.

למרות ששני הצדדים הגיעו למסקנה שאין מנוס מחזרה לאלימות, קשה לזהות אסטרטגיה ברורה לסיום הסכסוך, לפחות מצד הממשלה. אם ל-LTTE הייתה מטרה ברורה – להשתלט על כמה שיותר שטח ולהכין את הקרקע למדינה עצמאית, לממשלה לא הייתה תכנית פעולה אופרטיבית כיצד להביא לסיום הסכסוך. מעבר לרצון הברור לחסל את ה-LTTE, לא היה ברור כיצד תוצאה זו תושג. הוכחה לכך ניתן לראות בעובדה, שבתחילה הממשלה והצבא נתפסו לא מוכנים למתקפות הרבות של המורדים על בסיסי הצבא, שכן כוח הצבא באזורים אלו היה מוגבל עקב הלחימה הקודמת מול ה-JVP. הפעולה הבסיסית של תגבור כוחות כלל לא נעשתה מראש. לכן עמדות רבות ננטשו והיה צורך לתגבר באופן ניכר בסיסי צבא מרכזיים. חלק מבסיסים אלו היו תחת מצור של פעילי ה-LTTE ונאלצו לעמוד מול מתקפות ארטילריה מתמשכות. אי מוכנות זו הופגנה על ידי הצבא הן במזרח המדינה, והן בצפונה:

במזרח, הצבא לא התקשה להחדיר כוחות ולהשתלט על שטח, למשל במחוזות Batticaloa ו-Amparai, בעיקר בגלל שהנהגת ה-LTTE, בהתייבבה מול המשבר הלא מתוכנן, החליטה לבצע מה שכינתה "נסיגה אסטרטגית" חזרה אל הגיונגלים. יש לזכור שדווקא במזרח האחיזה של ה-LTTE הייתה שבירה מאוד עקב ההרכב האתני של האוכלוסייה. באזור התגוררו סינהאלזים, טמילים ומוסלמים באחוזים דומים מאוד, כך שההתנגדות לארגון הייתה חזקה הרבה יותר. לשון המאזניים היו למעשה המוסלמים: בהיותם דוברי השפה הטמילית, ה-LTTE "ניכס" את תמיכתם לעצמו אך למעשה הארגון עשה כמעט הכול על מנת לנכר קבוצה זאת ממאבקו: הוא ערער את מארג החיים הכלכלי של המוסלמים על ידי דרישתו מסוחרים במזרח למסים גבוהים על כל פעילות ורכוש חקלאי ומסחרי. מרבית הסוחרים ממעמד בינוני במזרח היו מוסלמים ודרישה זו פגעה בהם קשות. גם ההנהגה המוסלמית נאלצה לכופף בפני הדרישות של המפקדים המקומיים של ה-LTTE ולא לשתף פעולה עם ארגוני הממשלה. למעשה ה-LTTE פעל לדכא את האוכלוסייה המוסלמית במקום לנהוג איתה ברוחב לב, דבר שהיה מחזק את הנטייה הרגשית של המוסלמית לכיוון המאבק הטמילי למזכה אותם בתמיכה הפוליטית המוסלמית.⁵⁰⁶ הרצח של שוטרים מוסלמים רבים היה אירוע בולט שהרחיב את הקרע בין 2 האוכלוסיות. הממשלה מצד שני זכתה לתמיכה מוסלמית רבה, לפחות ברמת הפוליטיקה הלאומית. עם זאת ניסיונותיה לטפח זהות מוסלמית נפרדת מזו הטמילית בד בבד עם מאמציה לעודד התיישבות סינהאלזית באזור פגעה מאוד במעמד של המוסלמים במזרח. גם הגישה האלימה של כוחות הממשלה, שפגעו באזרחים מוסלמים לא פחות מטמילים, לא תרמה ליחסים המעורערים ממילא. אמנם הממשלה הקימה מיליציות מוסלמיות שנועדו להילחם ב-LTTE, אך הם הורכבו מאלמנטים פליליים מקרב האוכלוסייה המוסלמית שעסקו בעיקר בביזה ומעשי שוד, ובכך רק החלישו את מארג החיים החברתיים בקרב קבוצה זו במקום לחזק אותה.⁵⁰⁷

⁵⁰⁶ ליחס של המוסלמים בסרי לנקה ל-LTTE ראו Dennis B. McGilvray and Mirak Raheem, "Muslim Perspectives on the Sri Lankan conflict", *Policy studies* 41 (Washington: East-West Center, 2007)

<http://www.eastwestcenter.org/fileadmin/stored/pdfs/ps041.pdf>
⁵⁰⁷ University Teachers for Human Rights, special report 3, chapter 6 (16.10.1990)

כך 2 הצדדים הלוחמים ערערו את כוחם במזרח, ולא פלא שאנרכיה החלה להתפשט במחוזות הרבים כש ה-LTTE מבצע התקפות ומאיים על אזרחים בעוד הוא נסוג מעיירות אחרות עקב לחץ כוחות הביטחון, בעוד הם תוקפים אזרחים חשודים, עוצרים אותם ו"מעלימים" אותם כחלק מלחימתם בטרור הטמילי. כאמור מעבר לאלימות הרבה שהתפשטה, קשה לזהות אסטרטגיה עקבית של לוחמה בטרור בפעולות הממשלה במזרח בתחילת שנות ה-90, אלא מדובר יותר על פעולות נפרדות של מעצרים, חקירות והוצאות להורג של אזרחים חשודים. בצד זה לא היה שום ניסיון עקבי ומכוון לזכות בתמיכת האוכלוסייה המקומית או לחזק את המערכות הפוליטיות והחברתיות. ה-LTTE מצד שני, כלל לא ביצע שום ניסיון רציני לחזק את כוחו או להשתלט על המזרח, כנראה בידעו שסיכוייו להצליח בכך מועטים. לכן הוא התרכז בצפון המדינה, שם היוקרה והרווחים היו יכולים להיות רבים יותר שכן היה זה איזור המחיה ההיסטורי של האומה הטמילית כמו גם מקום לידתו של ארגון "הנמרים הטמילים". למרות הצהרותיה הרבות, נדמה שהנהגת הארגון ראתה במזרח זירת לחימה משנית ובעיקר כמקור לגיוסים של לוחמים, ולא כאזור שמיועד באופן ריאלי להיות כלול בשטחה של המדינה העתידית שהוא שאף להקים. התייחסות זו עתידה להיות לה השלכות חמורות מאוד מבחינת הארגון לאחר פגיעת הצונאמי באזור והפילוג בהנהגת הארגון.

בעוד במזרח התנהלה מעין "מלחמת כל בכל", כשמיליציות חמושות נלחמות אחת נגד השנייה, ואילו הצבא מתנהל כמעין מיליציה חסינה בעצמו בחסות החוק ועקב החסינות שהוקנתה לו, בצפון המאבק התנהל בקווים יותר צבאיים, כשכאמור שיטת הלחימה ע"י 2 הצדדים נסבה סביב שימוש בעמדות מבוצרות ובסיסים נייחים: המורדים מצד אחד ניסו לצור ולכבוש את בסיסי הצבא כדי לסלק את דריסת הרגל שלו באזור, ואילו הצבא מצידו המשיך בשיטה של חדירת כוחות רגליים למעבי הגיונגלים והיערות על מנת לאתר את בסיסי הארגון ובעיקר לפגוע במפקדיו הבכירים של הארגון.

מעבר לכך הממשלה ניסתה להפעיל אסטרטגיה של לוחמה כלכלית, בתקווה לשתק את הפעילות הכלכלית בצפון ולהקשות על הפעילות של המערכות הפוליטיות והכלכליות של ה-LTTE ויכולתו להשיג את תמיכת האוכלוסייה. לכן לאחר שה-LTTE השתלט מחדש על שטחים רבים שפוגו על ידי הצבא ההודי, הממשלה הטילה אמברגו כלכלי כמעט מוחלט על כניסת סחורות מסחריות לצפון, ולמעשה הטילה סגר יבשתי וימי על חצי האי הצפוני. האמברגו כלל לא רק סחורות צבאיות אלה גם סחורות אזרחיות (כבטריות, חלקי חילוף, דלקים, מוצרים רפואיים וכדומה) שעליהן הוטלו מגבלות כמותיות. בנוסף הוטלו מגבלות על פעילויות כלכליות, בעיקר על דיג.⁵⁰⁸ הממשלה גם ניתקה את קווי החשמל והתקשורת לאזור, יותר על מנת להעניש את האוכלוסייה האזרחית הטמילית מאשר בשביל להילחם באפקטיביות בארגון ה-LTTE.

במהלך שנת 1990 התנהלו כמה קרבות נייחים בין כוחות הממשלה וארגון "הנמרים הטמילים", לאחר שהאחרונים צרו על מספר בסיסי צבא בצפון. מתוך 8 הבסיסים העיקריים של צבא סרי לנקה בצפון המדינה, ארגון ה-LTTE הטיל מצור על 5 מהם. בתחילת יולי הארגון הצליח לכבוש ולהרוס בסיס של הצבא בעיירה Kokavil, והצליח להכריח את הצבא לסגת מבסיסיו בעיירות Mankulam ו-Killinochchi. בספטמבר 1990

http://www.uthr.org/SpecialReports/spreport3.htm#_Toc15893074
Muttukrishna Sarvananthan, "Economy of the conflict region in Sri Lanka: From Embargo to repression" Policy ⁵⁰⁸
(studies 44 (Washington: East-West center, 2007), p. 44
<http://www.eastwestcenter.org/fileadmin/stored/pdfs/ps044.pdf>

גם בסיס הצבא ב-Mullaithivu הותקף על ידי הארגון, אך הצבא הצליח לתגבר אותו באמצעות הנחתה של כוחות מהים ולבסוף הצליח להדוף את התקפת המורדים ("Operation Sea Breeze"). מקרה דומה חזר על עצמו בבסיס המרכזי של הצבא במבצר בנמל Jaffna: באוגוסט 1990 ה-LTTE הטיל מצור על המחנה שבו שהו כמה מאות חיילים ותקף אותם באש ארטילריה ומרגמות. החיילים היו נצורים ללא יכולת להתפנות או לקבל תגבורות. רק לאחר כחודש נפתח Operation Thrividha Balaya. המבצע כלל שימוש במסוקים של חיל האוויר להעביר אספקה לכוח הנצור ולפנות את הפצועים. מכיוון שהגישה דרך היבשה לנמל הייתה חסומה על ידי עמדות של המורדים הצבא נאלץ לפנות גישה דרך מעבר ימי בין האיים הרבים במיצרים, כשבכל העת נפתחה על הכוחות אש מכיוון היבשה. בספטמבר הצבא הצליח לבסוף לפלס גישה לבסיס ולפנות את שארית הכוחות. הפינוי סימל את הדומיננטיות והשליטה המוחלטת של ה-LTTE בצפון האי ואת חוסר היכולת של הצבא לשמור על השטחים שבשליטתו.⁵⁰⁹

עד סוף השנה נערכו עוד מספר מבצעים צבאיים שמטרתם הייתה בעיקר הרחבה והגנה על בסיסים קיימים (למשל של הקומפלס הצבאי ב-Pallaly). לטובת מבצעים אלו הצבא פתח במבצעי גיוס נרחבים שכוונו בעיקר לנערים סינהאלזים. רבים מהם התגייסו עקב מצוקת אבטלה קשה מאוד ובתקווה שקריירה צבאית תחלץ אותם מחיי עוני. כמובן רבים מהם נהרגו לאחר שקיבלו אימון צבאי בסיסי ביותר לפני שנשלחו אל אזורי הקרבות. למרות קשייו של הצבא בשאר אזורי המדינה, בנובמבר הוא הצליח להשתלט על אזור חצי האי Mannar במערב המדינה ולסלק את ה-LTTE מהאזור.⁵¹⁰

חשוב לציין שבתקופה זו, על בסיס הניסיון ההודי הקודם וכלקח מהמבצעים שתוארו, הוקמו יחידות החדירה העמוקות (DPU-Deep Penetration Units), או בשם המוכר יותר "יחידות סיור ארוכות טווח" (LRRP-Long Range Reconnaissance Patrol). היו אלה למעשה יחידות קומנדו שהתמחו בפעולה בעומק שטח האויב.⁵¹¹ מטרתם העיקרית הייתה הנחת מארבים ובעיקר איסוף מודיעין על ארגון ה-LTTE. מודיעין זה שימש לאחר מכן במתקפות מדויקות של צבא סרי לנקה על בסיסי צבא ובעיקר בפעולות נגד בכירי הארגון. לא הייתה זו המצאה ייחודית לסרי לנקה שכן למעשה יחידות דומות הופעלו כבר על ידי צבא ארה"ב במלחמת וייטנאם. בסרי לנקה יחידות אלו השתייכו ליחידת המודיעין הצבאי, והם הורכבו משילוב מעניין של כוחות מיוחדים ופעילי טרור טמילים שהתנגדו ל-LTTE או שפרשו מהארגון. הם פעלו כאמור בקבוצות קטנות ונטמעו תחת כיסוי בשטח האויב לזמנים ארוכים.⁵¹² ליחידה היו הצלחות רבות מאוד באיתור ותקיפה של בסיסי אויב כמו גם של מנהיגים בולטים של ה-LTTE.⁵¹³

⁵⁰⁹ "Eelam war II - Operation Balavegaya" (27.05.2006)

<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?t=2399>

⁵¹⁰ K T Rajasingham, "Sri Lanka: The Untold Story", *Asia Times*, chapter 45 (22.06.2002)

<http://www.atimes.com/ind-pak/DF22Df04.html>

⁵¹¹ "The deadly Mahasohon brigade" (04.09.2007)

<http://www.strategypage.com/htmw/htsf/articles/20070904.aspx>

⁵¹² "LRRP infiltration demolishes impregnable Tiger terrain myth" (15.03.2008)

http://www.lankanewspapers.com/news/2008/3/25727_space.html

⁵¹³ D.B.S. Jeyaraj, "Shadow war comes to Colombo", (12.03.2008)

http://www.thebottomline.lk/2008/03/12/BDBS_Coll.htm

אך למרות הצלחות אלו, ב-2002 הכיסוי של היחידה נחשף על ידי המשטרה, שפשטה על בית ששימש לוחמים של הארגון. בעקבות כך ה-LTTE פתח בקמפיין נגד חברי היחידה ורבים מהם נרצחו על ידיו. בשל כך היא פורקה, אך טקטיקות הגרילה ושיטות הלחימה שלה הונחלו לכלל כוחות החי"ר של צבא סרי לנקה שפעלו לפיהם מ-2006 ואילך. בשנה זו היחידה גם הוקמה מחדש ושימשה בתפקיד חשוב בלחימה הסופית כנגד המורדים.⁵¹⁴

כפי שצוין קודם, בצפון נוצר מצב מוזר שבו הצבא מחזיק בכמה בסיסים גדולים בחצי האי הצפוני, אך ללא יכולת לשלוט מבחינה מנהלית על השטח הנרחב ועל הערים המרכזיות, שנשלטו כמעט לחלוטין על ידי ה-LTTE. מצב כזה היה בלתי נסבל מבחינת 2 הצדדים,⁵¹⁵ והתוצאה הבלתי נמנעת שלו לא איחרה לבוא בדמות המבצע המרכזי בשלב זה של הסכסוך ("Operation Tharai, Kadal, Aahayam" (Land Sea, Air)) שהחל ביולי 1991 באזור שכונה Elephant pass. זהו מעבר קרקעי צר שמחבר את חצי האי הצפוני עם שאר סרי לנקה, ושליטה עליו למעשה מקנה את השליטה הקרקעית על כל חצי האי הצפוני. לא פלא אם כן שהן ה-LTTE והן ממשלת סרי לנקה שאפו לשלוט עליו. במעבר היה קיים בסיס גדול מאוד של הצבא. בעצם היה זה קומפלס של בסיס גדול שהיה מבוצר היטב ועוד כארבעה בסיסים קטנים יותר, כולם במעבר יבשתי שרוחבו לא עולה על שלושה קילומטר.

בתשיעי ביולי כ-5000 לוחמים של ה-LTTE הקיפו את עמדות ההגנה הדרומיות של המחנה, ובעזרת אש ארטילרית ובולדוזרים ניסה לפרק את ההגנה ההיקפית של הקומפלס. הארגון גם הכריח אזרחים לחפור בונקרים ותילי אדמה עמוקים על מנת להגן על לוחמיו מירי החיילים ובעיקר מהתקפות חיל האוויר.⁵¹⁶ ביום השני הארגון החל במתקפה גם מצפון לבסיס ולמעשה הקיף אותו מכל הכיוונים. הצבא ניסה להצניח אספקה וכוחות מהאוויר אך ניסיונות רבים שלו נכשלו. הדרך היחידה שנותרה לצבא לעזור לחיילים הלכודים בבסיס ולהדוף את כוחות המורדים הייתה דרך הים: ואכן, ב-14 ביולי יצא משט של סירות ועליהם לא פחות מ-8000 חיילים מנמל Trincomalee אל הבסיס מתוך כוונה לתגבר אותו. הניסיון הראשון ליצור שטח נחיתה מתאים וראש חץ יבשתי כ-12 קילומטר ממזרח לבסיס נכשל בתחילה עקב ההתנגדות הרבה של ה-LTTE. הניסיון השני לנחות באזור צלח, והכוחות החלו להתקדם באיטיות. השטח המדובר היה בעל אופי של דיונות חול רבות, כשביניהן מפוזרים עצי דקל ושיחים קוצניים. לא היה שום מחסה מפני הפצצות מכיוון הים או מן האוויר והלחימה לבשה אופי של פלישה קונוונציונאלית עיקשת. למעשה לכוחות לקח כ-18 ימים לצלוח את 12 הקילומטר עד לבסיס, כשלכל אורך הדרך נמשכת הלחימה העיקשת. בשבוע השלישי של הלחימה הצטרפו לכוחות הנוחתים גם כוחות משוריינים – טנקים ונגמ"שים (מסוג Buffel). ב-9 באוגוסט הצליחו כוחות הצבא להגיע לקרבת הבסיס, ובשלב זה ה-LTTE החליט לבצע נסיגה טקטית. הארגון איבד כ-573 לוחמים (כול 123 נשים), בעוד הצבא איבד בין 400-200 חיילים.⁵¹⁷ הייתה זו דחיפה מוראלית עצומה לצבא, שהצליח, במבצע

⁵¹⁴ "The deadly Mahasohon brigade", *Op cit*

⁵¹⁵ K T Rajasingham, "Sri Lanka: The Untold Story", *Asia Times*, chapter 50 (27.07.2002)

http://atimes.com/atimes/South_Asia/DG27Df02.html

⁵¹⁶ Human Rights Watch, "Sri Lanka", Human rights watch world report 1992

http://www.hrw.org/reports/1992/WR92/ASW-14.htm#P860_317153

⁵¹⁷ "Eelam war II - Operation Balavegaya" (27.05.2006)

האמפיבי הגדול ביותר בהיסטוריה של סרי לנקה, להציל נכס צבאי ואסטרטגי חשוב ביותר ולהתמודד עם ה-LTTE בלוחמה קונוונציונאלית מפרכת כשוים מול שוים.

באוגוסט 1991 הצבא החל במבצע Akunupahara (= "ברק") באיזור Weli Oya. היה זה איזור שנשלט ברובו על ידי ה-LTTE. לקחו בו חלק כ-4000 חיילי, שנעו משלושה כיוונים שונים עמוק אל תוך הגיונגלים של איזור Nithikaikulam בגיבוי כוחות שריון ומסוקי תקיפה. כמה בסיסי אימונים של ה-LTTE נהרסו וכ-800 לוחמיו נהרגו (לעומת 150 חיילים) לפני שה-LTTE נסוג שוב. למרות שכוחות הצבא נסוגו גם הם מן האיזור (לא לפני שהכריזו על ניצחונם), הייתה זו הפעם הראשונה שכוחות צבא יזמו מבצע תקיפה שלא על מנת להגן על בסיסים של הצבא. למרות הצלחות טקטיות אלו במזרח המדינה כוחו של ארגון ה-LTTE לא נשבר, וכאמור בצפון הוא רק התחזק.

ב-1992 לעומת זאת, הצבא איבד בסיס צפוני גדול ומוגן היטב ליד העיירה Kaddaikadu בצפון המדינה במתקפה לילית של ה-LTTE, שהצליח לחצות שדה מוקשים, לחתוך את הגדר המקיפה לבסיס ולהימנע מגילוי על ידי נקודות השמירה. לאחר שפתח בירי על החיילים המופתעים הם ברחו מותירים מאחור מצבורי נשק גדולים. 518

ב-1993 ה-LTTE תקף בסיס ימי ליד העיירה Pooneryn על החוף הדרומי של חצי האי Jaffna. הבסיס שלט על הלגונות באיזור ומנע מה-LTTE להשתמש בקווים ימיים על מנת לספק מזון ונשק לחצי האי הצפוני. בשל כך הבסיס היווה מטרה חשובה בניסיון של הארגון לחזק את שליטתו באיזור. ב-11 בנובמבר הארגון תקף בהפתעה את הבסיס לאחר שהצליח להחדיר אליו כוח חלוץ קטן. החיילים בבסיס לא הצליחו להציב התנגדות מאורגנת וגם הם התפצלו לקבוצות קטנות, שנלחמו כל אחת ללא הכוונה מרכזית. בסופו של דבר ה-LTTE השתלט על הבסיס לאחר שהרג כ-240 חיילים ולקח בשבי עוד כ-200 (שהוצאו להורג לאחר מכן). למרות שהארגון איבד כ-450 לוחמים, הוא זכה בנשק רב, כולל ספינות ירי מהירות, נשק קל, תחמושת ואפילו 2 טנקים.

כפי שראינו היו אלו שנים של כישלונות צבאיים רבים עבור צבא סרי לנקה. בעייתו העיקרית, מעבר לבעיות של מורל ואיבוד מפקדים בכירים במתקפות של ה-LTTE, הייתה שלא היה לו את כוח האדם המספיק על מנת להגן בצורה אפקטיבית על כל נקודות השמירה והעמדות שהוא הקים על מנת לפקח על הנעשה במזרח המדינה כמו גם בצפונה על מנת לקיים את הסגר שעליו החליטה הממשלה. מצב כזה הוא אידיאלי לארגוני גרילה, שמשתמשים באסטרטגיה של מציאת נקודות חלשות אצל היריב ותקיפתן בשיטה של "פגע וברח". בכך למעשה הצבא שיחק לידיים של ה-LTTE כשפיזר את כוחותיו לאורך קווי אספקה ולחימה ארוכים מדי. "העונש" שלו בא בדמות פשיטות מהירות ונועזות על עמדות חלשות, ובהם ה-LTTE הצליח להשיג נשק רב מידי הצבא, נשק ששימש אותו להמשך המאבק המזוין.

<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?t=2399>
K T Rajasingham, "Sri Lanka: The Untold Story", *Asia Times*, chapter 53 (17.08.2002)⁵¹⁸
http://www.atimes.com/atimes/South_Asia/DH17Df01.html

לאור חולשתו על הקרקע הצבא פנה יותר ויותר להסתמך על כוחו האווירי, ובשנים אלו החל השימוש המסיבי בהפצצות אוויריות על עמדות ה-LTTE וכסיוע לכוחות הקרקע של הצבא. במידה רבה עקב חוסר איזון זה מול הצבא, ה-LTTE החל לפתח את כוחו האווירי ובעיקר את יכולתו לרכוש נשק נגד מטוסים בהם הוא השתמש באופן מסיבי. תגובה שנייה לאסימטריות זו הייתה השימוש בפיגועי התאבדות כנשק אסטרטגי.

תחילת השימוש בפיגועי התאבדות וטרור ככלי פוליטי ואסטרטגי

במצב עניינים זה של קיפאון פוליטי וחוסר יכולת צבאית הדדית להכריע את הסכסוך, ה-LTTE פנה לשימוש בכלי של פיגועי התאבדות נגד מטרות פוליטיות מרכזיות, בתקווה להכריח את הממשלה להכיר בכוחו והישגיו ולסחוט ויתורים פוליטיים. בעיקר הארגון התמקד באישים שנודעו בעמדתם הניצית כנגד הארגון.⁵¹⁹ החל מ-1991 קמפיין הטרור של הארגון נכנס להילוך גבוה: במרץ 1991 הארגון התנקש בשר ההגנה הניצי, Ranjan Wijeratne, בפיגוע התאבדות בו מחבל פוצץ מכונית תופת במרכז העיר בזמן ששיירת השר עברה במקום. כמה עשרות אנשים נהרגו וכמאה נפצעו.⁵²⁰ הייתה זו ההתנקשות הראשונה מני רבות שביצע ארגון ה-LTTE באישים פוליטיים מרכזיים, במטרה לבטא את כוחו ולהכריח את הממשלה להיכנס עימו למשא ומתן. ב-21 במאי 1991 ביצע הארגון את מתקפתו המפורסמת ביותר (וכנראה גם את טעותו האסטרטגית הגדולה ביותר): מחבלת מתאבדת שנשלחה על ידי הארגון פוצצה עצמה בעצרת בחירות שכונסה על ידי ראש ממשלת הודו לשעבר, ראגייב גאנדי, והרגה אותו.⁵²¹ הרצח זעזע את המפה הפוליטית בהודו, ואייד באחת את כל התמיכה הפוליטית שלה זכו "הנמרים הטמילים" במדינה. וועדת החקירה שמונתה בעקבות הרצח מצאה עקבות ברורים לפעילות ארוכת השנים של ה-LTTE (והארגונים הטמילים האחרים) בתוך הודו, כולל התמיכה לה זכו משירותי המודיעין ההודיים השונים ומגורמים פוליטיים בממשלת טאמיל-נאדו.⁵²² והגיעה למסקנה שה-LTTE היה זה שביצע את הרצח, למרות העושר בחשודים אפשריים והאשמות של גורמים שונים במעורבות ברצח.⁵²³ ולמרות הכחשות הארגון (רק ב-2006 הארגון כינה את הרצח "טרגדיה" והביע חרטה עליו, אך מבלי שנטל אחריות רשמית.⁵²⁴

המתקפה נעשתה כנראה עקב החשש של ה-LTTE שבמידה וגאנדי ייבחר שנית לראשות הממשלה, הוא יסייע לממשלת סרי לנקה כנגד הארגון ואולי אפילו יחזיר את צבא הודו למדינה ובמקרה הפחות גרוע לא יאפשר

⁵¹⁹ RR Vinod, "LTTE operations and attacks: A method to the madness", IPCS, article 2051 (26.06.2006) <http://www.ipcs.org/article/suicide-terrorism-in-sri-lanka/ltte-operations-and-attacks-a-method-to-the-madness-2051.html>

⁵²⁰ BBC, "Sri Lankan hardliner among 19 killed in blast" (02.03.1991)

http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/march/2/newsid_4201000/4201675.stm

⁵²¹ K T Rajasingham, "Sri Lanka: The Untold Story", *Asia Times*, chapter 46 (29.06.2002)

<http://www.atimes.com/ind-pak/DF29Df01.html>

⁵²² Rtiu Sarin, Probe Chandraswami's role in Rajiv case -- Jain report, *Indian Express* (11.07.1998)

<http://www.expressindia.com/ie/daily/19980711/19250694.html>

⁵²³ Vir Sanghvi, "Who Killed Rajiv?" Rediff (02.12.1997)

<http://www.rediff.com/news/dec/02vir.htm>

⁵²⁴ Sachi Kri Kantha, "Rajiv Gandhi Assassination: Wading through the paper maze", *The Pirabhakaran Phenomenon*, (part 25 (01.12.2001

<http://www.sangam.org/PIRABAKARAN/Part25.htm>

לארגון להשתמש בשטח של הודו כבסיס לוגיסטי. למעשה בטווח המידי הפעולה הביאה בדיוק לתוצאה ממנה חשש ה-LTTE: איבוד התמיכה הפוליטית של מדינת טאמיל-נאדו והיכולת להשתמש בשטח על מנת לנהל מבצעים, לגייס נשק, לאמן פעילים ובאופן כללי להשתמש בשטח המדינה כבסיס לוגיסטי חשוב וחסין מפגיעה. כבר בחודשים לפני ההתנקשות הרוחות בהודו נשבו בכיוון זה כשהממשלה המרכזית פיזרה את ממשלת טאמיל-נאדו בשל סירובה לפעול כנגד פעולות ה-LTTE בשטח.⁵²⁵ לאחר ההתנקשות הארגון הוצא מחוץ לחוק בהודו, ופרבהאקאראן הוכרז כמבוקש לחקירה שם.

בטווח הארוך התנקשות בראש מדינה שכנה הכתים מאוד את המוניטין של הארגון בעיקר בזירה הבינלאומית, והחלה למשוך תשומת לב שלילית מאוד (מבחינתו) לפעולותיו בעולם. הקונצנזוס בהודו בנוגע לאשמה של ה-LTTE בהתנקשות הקל על ממשלת סרי לנקה ללחוץ על ממשלות אחרות להגביל ולפקח על פעילויות הארגון בשטח, ולחץ זה יהיה קריטי ככל שהארגון יתקשה להמשיך בפעולות הבינ"ל שלו בתחילת שנות האלפיים.

בשנת 1992 ובשנים שאחרי קמפיין הטרור של הארגון המשיך. מתקפות הטרור בתוככי הערים גברו בתרחישים המוכרים לישראלים רבים. בשנים אלו אירעו פיגוע טרור באוטובוסים, רכבות וטרמינלים הן במזרח המדינה והן בבירה קולומבו.⁵²⁶ פיגועים אלו נועדו לזרוע פחד בקרב האוכלוסייה ולגרום לה ללחוץ על הממשלה להגיע להסדר עם המורדים. לצד זה נמשכו גם ההתקפות (הן באמצעות נשק צבאי והן באמצעות מתאבדים) כנגד אישים צבאיים ופוליטיים מרכזיים: באוגוסט 1992 נהרגו 3 מפקדי צבא בכירים וכשבעה מפקדים זוטרים בצפון המדינה כשהרכב בו נסעו עלה על מוקד שהוטמן על ידי ה-LTTE באחד האיים ליד חצי האי Jaffna. בין ההרוגים היה גם גנרל Denzil Kobbekaduwa, שהיה מפקד הפיקוד הצפוני ואחד הגנרלים המוכשרים והנערצים בשורות הצבא, כמו גם מפקד אזור Jaffna. בזמן מותם הם היו עסוקים בתכנון מה שנועדה להיות המערכה הסופית לכבוש את חצי האי הצפוני מידי המורדים. ההתנקשות הייתה מכה קשה לצבא, שאיבד את מפקדיו המנוסים ביותר שהשתתפו במבצעים מפורסמים כמו מבצע "שחרור" ב-1987, המבצע לתגבור הבסיס ב-Elephant pass ומבצעים נוספים והציתה שמועות רבות אף על מעורבות של גורמים פוליטיים בהתנקשות.⁵²⁷ בנובמבר של אותה שנה נהרג על ידי מחבל מתאבד רכוב על אופנוע גם המפקד הטרי של חיל הים של סרי לנקה, אדמירל Clancy Fernando, שמונה לתפקיד רק שבועיים קודם לכן, והיה בעל הדרגה הצבאית הגבוהה ביתר של סרי לנקה שנהרג בעת מילוי תפקידו. הוא נהפך למטרה עקב יוזמות שלו לפתח צי של כלי ים קטנים ומהירים שיוכלו לפעול קרוב יחסית לחוף ולהתמודד עם השליטה של ה-LTTE במעברים הימיים והלגונות של פנים האי.

⁵²⁵ K T Rajasingham, "Sri Lanka: The Untold Story", *Asia Times*, chapter 43 (08.06.2002)

<http://www.atimes.com/ind-pak/DF08Df01.html>

⁵²⁶ (לרשימת פיגועים ראו 2009) "Major LTTE attacks at civilians since 1984" (Ministry of Defence, <http://www.defence.lk/LTTE%20Attrocities/Atro2.xml>)

⁵²⁷ K T Rajasingham, "Sri Lanka: The Untold Story", *Asia Times*, chapter 52 (10.08.2002)

http://www.atimes.com/atimes/South_Asia/DH10Df01.html

גם בשנת 1993 תהליך זה לא נפסק. בעוד במזרח המדינה המשיכה האלימות הבין-קהילתית להתפשט והקיפאון הצבאי לא נפתר בצורה חד משמעית, ההתנקשויות ופיגועי ההתאבדות נמשכו. באפריל נרצח על ידי מתנקש Lalith Athulathmudali, ראש האופוזיציה ומי שהיה שר ההגנה בשנות ה-80 ונודע בקו התקיף שלו כנגד ה-LTTE.⁵²⁸ גם במקרה זה נשמעו האשמות כאילו ההתנקשות אורגנה על ידי הנשיא בכבודו ובעצמו, ששאף להיפטר מיריבו לאחר שהניל ארגן ניסיון להדיח אותו.

שבוע לאחר מכן המדינה התעסקה בפרשה סוערת הרבה יותר: בעצרת מפלגתית לכבוד חג הפועלים מחבל מתאבד רכוב על אופניים הצליח לפוצץ את המטען שנשא בקרבת הנשיא, והרג אותו ו-24 אנשים נוספים.⁵²⁹ הרצח הטיל את המדינה למערבולת פוליטית של האשמות ונאשמות נגדיות לקראת הבחירות לראשות הממשלה ולנשיאות שנקבעו להיערך באוגוסט ונובמבר 1994. תוצאות הבחירות הללו סימנו שינוי כיוון למערכת הפוליטית בסרי לנקה, שכן הם סיימו 17 שנים של שלטון ללא מצרים של מפלגת ה-UNP. תחת הנהגתה, כך האשימו רבים, החל תהליך של ריכוז כוח רב מאוד בידי הרשות המבצעת ובעיקר בידי הנשיא. דבר זה התבטא כבר בשינוי החוקה ב-1978 ונמשך עם פרוץ המרידה הטמילית. משקיפים רבים האשימו שסרי לנקה הפכה למדינה יותר אוטוקרטית ופחות דמוקרטית, שהתאפיינה בחיסולים פוליטיים, התנקשויות, היעלמויות, לחץ ואיומים על עיתונאים, שימוש בכוחות הביטחון להפחיד יריבים פוליטיים וכל זאת במסווה של לחימה בטרור.⁵³⁰ לעומת זאת בבחירות של 1994 התמודדה מפלגת השמאל SLFP, שארגנה קואליציה של מפלגות שמאל קטנות יותר (וכונתה ה-PA-People's Alliance). המצע שלה כלל הבטחות לשינוי, ליתר דמוקרטיזציה ובעיקר – לסיום מלחמת האזרחים וחתירה לשלום ולסיום הקונפליקט האלים.⁵³¹ על בסיס מצע זה של הבטחה לשלום נבחרה באוגוסט 1994 לראשות הממשלה Chandrika Bandaranaike Kumaratunga, שהיא בתם של 2 ראשי ממשלה בעבר: S. W. R. D. Bandaranaike (1956-59) ו-Sirima Bandaranaike (1960-65 and 1970-77). שניהם כזכור היו נציגים בולטים של המדיניות הלאומנית הסינהאלזית, ואביה אף נרצח על ידי לאומן סינהאלזי עקב נכונותו לנסות להגיע לפשרה עם הטמילים. יש לציין שגם בעלה נרצח על ידי ה-JVP עקב דעותיו הליברליות. למרות זאת בתור מנהיגת ה-SLFP היא זכתה ל-105 מושבים בפרלמנט (מתוך 225) על בסיס מצע של שינוי. לא היה זה רוב, אך בתמיכת המפלגות הקטנות יותר הסיכויים היו טובים ליצור קואליציה יציבה. לאור הניצחון הדחוק ראש הממשלה החדשה לא יכלה לנוח על זרי הדפנה, שכן בנובמבר של אותה שנה נערכו גם הבחירות לנשיאות. בבחירות אלה התחרתה ראש הממשלה החדשה כנגד המנהיג החדש של ה-UNP, Gamini Dissanayake (שהחליף את Dingiri Banda Wijetunga, שלמעשה שימש ראש ממשלה לאחר מות Premadasa). לרוע המזל, כשבועיים לפני מועד

⁵²⁸ T. M. S Nanayakkara, "Lalith Athulathmudali - a great son of lanka" (21.04.2007)

<http://www.rootsweb.ancestry.com/~lkawgw/lalitha.htm>

⁵²⁹ Edward A. Gargan, "Suicide Bomber Kills President of Sri Lanka, New York Times (02.05.1993

<http://www.nytimes.com/1993/05/02/world/suicide-bomber-kills-president-of-sri-lanka.html?pagewanted=1>

⁵³⁰ K T Rajasingham, "Sri Lanka: The Untold Story", Asia Times, chapter 59 (28.09.2002)

http://www.atimes.com/atimes/South_Asia/DI28Df01.html

⁵³¹ S.W.R de A. Samarasinghe, "The 1994 Parliamentary Elections in Sri Lanka: A vote for good governance", Asian Survey, vol 34, No 12, (December 1994), p. 1023

הבחירות גם הוא חוסל על ידי מחבלת מתאבדת של ה-LTTE ביחד עם כ-50 חברי מפלגתו.⁵³² למרות שהוא הוחלף מיידית על ידי אשתו, ברור שבמצב זה לא היה כמעט סיכוי לאופוזיציה להתאושש עד מועד הבחירות, וראש הממשלה החדשה מונתה לנשיאות לאחר שזכתה ב-62% מהקולות ולאחר שאחוז ההצבעות היה אחד הגבוהים בהיסטוריה של המדינה, מה שסימן את העימות מהמלחמה והכמיהה לשינוי. במקומה כראש ממשלה היא מינתה את אימה, Sirima Bandaranaike, לתקופת כהונה שלישית בתפקיד.

המשא ומתן לשלום 1994-1995

בהתאם להבטחת הבחירות שלה, החלה Chandrika Kumaratunga במגעים לפתוח בשיחות שלום עם ה-LTTE. כבר באוקטובר 1994 הגיעה משלחת מטעמה ל-Jaffna על מנת לדון בסידורים השונים לפיהם יתנהל המו"מ. את שיחות השלום ניתן לחלק לארבעה סיבובים. הראשון כאמור החל באוקטובר, ולמעשה סבב סביב החלפת רעיונות כללית בנוגע לאפשרויות לפתרון. יש לזכור ששני הצדדים לא היו בקשר ישיר כבר כמה שנים, ולכן היה צורך קודם כל להניח את היסודות לתהליך של משא ומתן. כך כל צד התאמץ להוכיח את רצינותו להגיע לשלום, כשה-LTTE שחרר שבויי מלחמה והממשלה הכריזה על הסרה חלקית של החרם על אזורי הצפון.⁵³³ בשלב זה ה-LTTE התעקש לדון, עוד לפני פתרון פוליטי, בנושאים של שיפור המצב ההומניטארי בצפון המדינה ובהתייבויות של הממשלה למאמצי שיקום ורווחה. במהלך הסיבוב הראשון כאמור נרצח מועמד ה-UNP לנשיאות המדינה, דבר שערער את הנכונות בקרב דעת הקהל הסינהאלזית להמשיך בשיחות. למרות זאת Kumaratunga זכתה בניצחון סוחף, מה שאפשר לה להמשיך ביוזמת השלום שלה על בסיס תמיכה רחבה. הסבב השני של השיחות נערך בשלישי בינואר, ולקראתו שדרגו הצדדים את המשלחות שלהם, כשהממשלה מצרפת מומחים צבאיים ואילו ה-LTTE הוסיף את ראש המחלקה הפוליטית שלו, Tamilchelvan. בשיחות נדון בעיקר הנושא של הפסקת מעשי האיבה שכן ה-LTTE סירב לדון בכל נושא פוליטי לפני התקדמות בנושאים של שיקום ובנייה מחדש של האזורים תחת שליטתו. בנוסף הוא הוסיף דרישה לפתוח דרכי אספקה לצפון ופינוי בסיסי צבא באזור. הממשלה סירבה לוותר על כל טריטוריה ללא תמורה.⁵³⁴ למרות זאת בשמיני בינואר הצדדים הכריזו כי הם הגיעו להסכם הפסקת אש לתקופת מבחן של שבועיים (שהוארך לאחר מכן ללא הגבלת זמן), כנראה לכבוד ביקור האפיפיור במדינה באותו זמן. ההסכם למעשה הקפיא את המצב הצבאי על הקרקע כדי לאפשר לשיחות להמשיך ולהתנהל באווירה חיובית.⁵³⁵ סבב השיחות השלישי התנהל ב-14 בינואר, אך בו לא חלה התקדמות משמעותית עקב חילוקי הדעות בין הממשלה וארגון ה-LTTE, שהמשיך לסרב לדון בשאלות פוליטיות אלא העלה את דרישותיו לנסיגה של כוחות צבא ולהגברת מאמצי השיקום והתלונן שהבטחות קודמות של הממשלה (בעיקר בנושאי החרם הכלכלי והקלות על

⁵³² "Bomb Kills 50 at vote rally in Sri Lanka", New York Times (24.10.1994)

<http://www.nytimes.com/1994/10/24/world/bomb-kills-50-at-vote-rally-in-sri-lanka.html>

⁵³³ David M. Rothenberg, "Negotiation and Dispute resolution in the Sri Lankan context: Lesson from the 1994-1995 peace talks", Fordham International Law Journal, Vol. 22, Number2 (December 1998), p. 529

<http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/frdint22&id=1&collection=journals&index=#529>

⁵³⁴ Rothenberg, *Ibid.* p. 531

⁵³⁵ לטקסט המלא של ההסכם ראו נספח

פרק 9: מלחמת אילאם השלישית 1995–2000

השיחות שלום בין הצדדים הגיעו לסיומן בצורה פתאומית למדי. בשל כך לשני הצדדים לא הייתה תוכנית גיבוי למצב כזה, מה שמסביר את העובדה שמהלך כמה חודשים לא היה ברור הכיוון אליו הולכת המערכת הפוליטית במדינה. מה שכן ברור הוא לאחר הכישלון של ניסיון ההידברות 2 הצדדים סברו עדיין שביכולתם להשתלט בכוח על הזירה הפוליטית, גם אם אינם יכולים להביס לגמרי את הצד השני. כך המלחמה התחדשה ביתר עוצמה, כששני הצדדים פונים לאופציה הצבאית על מנת לנסות ולחזק את מעמדם.

האסטרטגיה של הממשלה בשנים אלו כונתה "המלחמה למען השלום".⁵⁴² הייתה זו אסטרטגיה בעלת 2 מימדים: מבחינה צבאית, היה זה ניסיון להפעיל לחץ צבאי, **על מנת להחליש את המורדים וללחוץ עליהם לחזור לשולחן הדינאים**. חשוב להבין, שההמטרה לא הייתה חיסול ה-LTTE לכשעצמו, אלא רק החלשתו במידה מספקת על מנת לגרום לו להסכים לתהליך של משא ומתן. בשל כך המטרה הצבאית הבולטת של כוחות הביטחון הייתה **תפיסת** שטחים בהם שלט ה-LTTE, בניגוד לניסיון לחסל כמה שיותר מאנשיו או לחסלו מבחינה צבאית, כלכלית או פוליטית. מבחינה פוליטית, נעשו ניסיונות להחליש את בסיס הכוח של ה-LTTE על ידי העלאת הצעות לביזור סמכויות בכלל המדינה ומתן יתר סמכויות של שלטון עצמי לטמילים המתונים ובכך להפוך את ה-LTTE לשולי. התקווה הייתה "לזכות בלבבות ובמוחות האנשים" ולהעביר אותם לתמיכה בממשלה ונגד המורדים.⁵⁴³

ה-LTTE מצידו הראה שביכולתו להפעיל לחץ נגדי שווה, הן בשדה הקרב על ידי הגנה על השטחים בהם הוא שלט או לחילופין תפיסת שטחים שהיו רשמית תחת שליטת כוחות הביטחון אך למעשה הנוכחות הצבאית בהם הייתה מוחלטת, ובמידה רבה בהפגנת יכולתו האסטרטגית להכות בבסיס הפוליטי והכלכלי של המדינה – הברירה קולומבו. מלחמת אילאם השלישית הייתה למעשה ניסיון הדדי מתמשך של כל צד לכפות על הצד השני חזרה למשא ומתן מעמדה נוחה יותר. עם זאת העובדה שה-LTTE הכריז על הפסקת השיחות, הכרזה שלווה גם במתקפה צבאית מיידית, החלישה מאוד את עמדתו הן מבחינה פנימית והן מבחינה בינלאומית שכן מרבית הגורמים המעורבים בסכסוך כולל דעת הקהל הפנימית והבינ"ל תלתה בו את האשמה להפסקת השיחות. התפיסה הרווחת הייתה שה-LTTE הוא ארגון טרור הנחוש להקים מדינה עצמאית בכל מחיר ולכן אינו מחויב לפתרון של שלום. עקב כך הייתה תמיכה רחבה יחסית בפעולות הצבאיות של הממשלה נגדו.⁵⁴⁴

Nick Lewer and Joe William, "Sri Lanka: Finding a Negotiated end to Twenty-Five years of violence", *European* ⁵⁴²
Center for Conflict Prevention (2002)

<http://www.conflict-prevention.net/page.php?id=40&formid=73&action=show&surveyid=31>

S. Sathanantham, "From operation Leap Forward to Pon Sivapalan: Death of a strategy", *TamilCanadian* ⁵⁴³
(01.11.1998)

<http://www.tamilcanadian.com/page.php?cat=131&id=726>

Kumudini Samuel, "Straining consensus: Government strategies for war and peace in Sri Lanka 1994-98" ⁵⁴⁴
(August 1998)

<http://www.c-r.org/our-work/accord/sri-lanka/straining-consensus.php>

הלחימה הקונוונציונאלית

כאמור, לאחר תקופת בלבול והכנה של כמה שבועות, בהם הממשלה חידשה את החרם הכלכלי על אזור הצפון והכריזה מחדש על מצב חירום במדינה (שלמעט כמה חודשים היה קיים מאז 1983⁵⁴⁵). הלחימה הצבאית התחדשה במלוא הכוח וכבעבר היא נסבה בעיקרה סביב הניסיון לתפוס ולהחזיק שטחים. מבחינה אסטרטגית הייתה זו יותר לחימה קונוונציונאלית המתאימה לתחילת המאה ה-20 מאשר לוחמת גרילה קלאסית. מבחינה אופרטיבית-טקטית עדיין ניתן לזהות מאפיינים של תורת הגרילה הקלאסית, בעיקר התנועה בקבוצות קטנות (גם על ידי כוחות הביטחון עצמם), פעולות של "פגע וברח", שימוש במחבלים מתאבדים נגד מטרות צבאיות ואזרחיות ובעיקר בניסיונות לתקוף היכן שהיריב חלש וכוחותיו מפוזרים, אך אלו יותר משהיו דוקטרינה מכוונת היו טקטיקות שעוצבו לפי המצב בשטח. משלב זה של לחימה ניתן להגיע למסקנה שבכל פעם שה-LTTE לחם על בסיס קווי לחימה קונוונציונאליים (נסיון להגן על שטח) הוא הפסיד. לעומת זאת בכל פעם שהוא חזר להפעיל את שיטות הגרילה המוכרות (הימנעות מלחימה, תקיפה היכן שהיריב חלש) הוא זכה להצלחות בשדה הקרב.

בשל האסטרטגיה של הממשלה להכריח את הארגון לחזור למשא ומתן תחת תנאים משופרים מבחינתה, היה עליה להוכיח את יכולתה לתקוף את מרכז הכובד של ה-LTTE. מבחינה טריטוריאלית, היה זה באופן מובהק חצי האי הצפוני, שבו שלט הארגון באופן כמעט מוחלט מאז שכוח שמירת השלום ההודי עזב את המדינה. לא פלא אם כן שהמבצעים הראשונים שיזמה ממשלת סרי לנקה כונו להשתלט על שטח זה או לכל הפחות להכות פגיעה משמעותית בארגון ה-LTTE.

המבצעים הראשונים החלו ב-9 ביולי, והם נועדו למעשה כמבצעי הכנה לאופנסיבה הגדולה שתוכננה להיערך מאוחר יותר. המבצעים, שכינו Operation Leap Forward, ו-"Thunder strike" נועדו להרחיב את שטח השליטה של בסיס Pallaly הן בצדו המערבי והן מצידו המזרחי של חצי האי Jaffna. המבצע הראשון נחל הצלחה חלקית, כשהכוחות מצליחים להתקדם ולכבוש כ-250 קמ"ר של שטח, אך עקב מתקפות נגדיות של ה-LTTE נאלצו לסגת מחלק גדול מהשטח שנכבש.⁵⁴⁶ למעשה בשלב זה נתקל צבא סרי לנקה בנשק חדש של ה-LTTE, שכנגדו הוא לא היה מוכן: היו אלה טילי קרקע-אוויר (SAM-7, Stinger) שנרכשו ממקורות שונים בתקופה החל מ-1993⁵⁴⁷.

⁵⁴⁵ Amnesty International, "Sri Lanka: Wavering commitment to Human rights" (August 1996) <http://www.amnestyusa.org/document.php?id=5DE6367A0D9A95CF802569000069339C&lang=e>
⁵⁴⁶ T.D.S.A. Dissanayaka and Saroj Pathak, *War or peace in Sri Lanka* (Mumbai: Popular Prakashan PVT, 2004), p. 169

⁵⁴⁷ Maj. Gen. P. S. B. Kalatunge, "Insurgency in a small country, Ethnic revolt in Sri Lanka", Strategy research <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?Location=U2&doc=GetTRDoc.pdf&AD=ADA415340> (project (Pennsylvania: US Army war college, 2003) pp 15-17,19,23

Tom Cooper, "Sri Lanka since 1971", *Air Combat information group* (29.10.2003) http://www.acig.org/artman/publish/article_336.shtml

הנשק החדש ביטל את החופש האופרטיבי המוחלט ממנו נהנה חיל האוויר של סרי לנקה, כפי שהוכח במקרים רבים של הפלות "מסתוריות" של מטוסים. דבר זה הכריח את צבא סרי לנקה לרכוש מטוסים חדישים ומשוכללים יותר, למשל מטוסי "הכפיר" מִישראל⁵⁴⁸.

למרות שהצבא נאלץ לסגת במבצע הראשון, בסוף ספטמבר הוחל במבצע השני שכוון להשתלט על השטחים שממזרח לקומפלס הצבאי ב-Pallaly. במקרה זה הצבא דווקא נחל הצלחה גדולה באיזור כשהוא הדף מתקפה גדולה של ה-LTTE והרג כ-200 פעילים של הארגון. ניצחון זה נתן דחיפה מוראלית גדולה לצבא, שהתכוון למתקפה על היעד הנחשק מכל: השתלטות על כל חצי האי ובעיקר על העיר Jaffna, שהייתה הבירה הלא רשמית של הטמילים. מבצע Riviresa ("קרני שמש") החל ב-17 באוקטובר 1995 עם 20,000 חיילים, במבצע הקרקעי הגדול ביותר של צבא סרי לנקה. בלחימה השתתפו כוחות מדיוויזיות החי"ר 51, 52, 53, בצירוף כוחות מיוחדים וכוחות אוויר וים. הכוחות התקדמו ממזרח לעיר Jaffna וסגרו עליה ממזרח. לאחר כחודש של לחימה ותוך התגברות על התנגדות חזקה מצד המורדים (שהביאו תגבורות של לוחמים ממזרח המדינה והגבירו את הגיוס של ילדים-לוחמים) הצבא הצליח להשתלט על השטח שמסביב לעיר ועל הצירים המרכזיים שמובילים אליה. בסוף נובמבר 10,000 חיילים קיבלו הוראה לנוע אל תוך העיר, ולאחר שבוע של לחימה וכ-500 הרוגים (לעומת 2000 של ה-LTTE) כבשו גם אותה. בפעם הראשונה ב-12 שנים, העיר הייתה תחת שליטה של כוחות הממשלה. הצלחה ענקית זו תרמה מאוד למורל של ההנהגה הפוליטית, שסברה שה-LTTE חוסל לגמרי ואינו מסוגל יותר להוציא לפועל מתקפות צבאיות. כפי שעתיד היה להתברר, מסקנה זו הייתה רחוקה מלהיות מציאותית. לנוכח התבוסה הממשמשת, ה-LTTE החליט לבצע נסיגה מאורגנת מכל השטחים שבהם התקדם הצבא. בנוסף, הארגון הכריח גם את האוכלוסייה האזרחית לנטוש את בתיהם בעיר, וכ-300,000 איש נאלצו לעבור דרומה (יש לציין שרבים מהם חזרו לאחר כמה חודשים לעיר למרות הניסיונות למנוע זאת מהם). בנוסף הארגון השמיד כל ציוד או תשתית שיכול היה לשמש את הצבא בניסיונו לנהל את העיר לאחר סיום הקרבות, כולל למשל חבלה בציוד רפואי בבית החולים המרכזי בעיר.⁵⁴⁹ התבוסה הייתה מכה תדמיתית קשה מאוד לארגון, שכן הוכח בפעם הראשונה שצבא סרי לנקה מסוגל להביס אותו בשדה הקרב. בנוסף, הנפילה של "עיר הבירה" הלא רשמית של המורדים הייתה בעלת משמעות סמלית מאוד חזקה, שכן החלום על הקמת מדינה טמילית בשטחים הטמילים נגוזה. לאור התבוסה הקשה, לארגון לא נותר אלא להתארגן מחדש בצפון-מזרח המדינה (אזור ה-Vanni) ולהמשיך בקמפיין הגרילה והטרור על מנת להחליש את הצבא ולהכריח את הממשלה לסגת, כפי שקרה לצבא ההודי 5 שנים לפני כן.⁵⁵⁰

באמצע שנת 1996 התחדשה הלחימה, כשהארגון יזם מתקפות נרחבות בצפון-מזרח המדינה ואילו הצבא ניסה להגן ולהרחיב את השטח עליו הוא שלט. תחילת הקרבות ביוזמה של ה-LTTE להשתלט על העיירה

⁵⁴⁸ "Eelam war III" (26.08.2006)

<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=2817&sid=6f74cd19064b7088749828c065c99a10>

⁵⁴⁹ Amnesty International, "Sri Lanka: Wavering commitment to Human rights" (August 1996)

<http://www.amnestyusa.org/document.php?id=5DE6367A0D9A95CF802569000069339C&lang=e>

⁵⁵⁰ T.D.S.A. Dissanayaka and Saroj Pathak, *War or peace in Sri Lanka* (Mumbai: Popular Prakashan PVT, 2004), p.

Mullaitivu על החוף המזרחי של סרי לנקה (Operation "Oyatha Alaikal" - Unceasing Waves). בעיירה זו היה קיים הבסיס המשמעותי היחיד של צבא סרי לנקה, והוא חלש על כל המחוז. היה זה בסיס גדול, שאמנם מצדו האחד היה מוגן על ידי האוקיינוס, אך מצד שני היה מוקף בעיירה (שהייתה המרכז האדמיניסטרטיבי של האזור) ללא קשר קרקעי ישיר לשום בסיס או מוצב צבאי אחר. ה-LTTE קיווה בצורה זו להתכונן לאיים על הבסיס הצבאי ב"מעבר הפיל", ובנוסף היה זקוק לקו אספקה ימי על מנת שיוכל להכניס ציוד צבאי ובעיקר נשק ארטילרי אל תוך המדינה, לאחר שאיבד את אחיזתו בחצי האי הצפוני.⁵⁵¹ לצורך המתקפה הארגון היה צריך לגייס את כל פעיליו ולהרחיב את השורות בצורה משמעותית לאחר ההפסדים הכבדים שהוא ספג בקרבות קודמים. זאת הוא עשה על ידי שימוש במגויסים מהמזרח ועל ידי גיוס בכפייה של ילדים-חיילים. כ-4000 לוחמים שימשו במתקפה של "גלים אנושיים", והם ייצגו כמעט את כל כוחו הצבאי של הארגון. מנגד ניצבו 1500 חיילים, שהיו גם בנחיתות מול עוצמת האש שהפעיל ה-LTTE. הקרבות נמשכו בצורה עזה כשבעה ימים, במהלכם הצבא הצניח תגבורות של לוחמי קומנדו מהאוויר והנחית כוחות מהים למרות האש העזה מצד ה-LTTE והטבעת אחת מספינות חיל הים על ידי סירה עמוסה בחומרי נפץ.⁵⁵² למרות נסיונות הצבא הבסיס היה אבוד, ולנוכח הנפגעים בהרבים הממשלה הורתה לצבא לסגת. היה זה ניצחון חשוב מאוד מבחינת ה-LTTE, לא רק מכיוון שהוא השתלט על ציוד צבאי רב ובעיקר כמות גדולה מאוד של מרגמות מהנשקיה של הצבא, אלא שעם הניצחון כל האיזור היה נתון נוכחות צבאית והושם תחת שליטתו המוחלטת של הארגון. מכיוון שהיה זה הבסיס הקרקעי המשמעותי היחיד של ה"נמרים הטמילים", הם ריכזו את כל כוחותיהם בשטח זה. לכן הם נסוגו משטחים אחרים, וכך הקלו מאוד על הצבא להתקדם. יום לאחר נפילת בסיס Mullaitivu הצבא החל במתקפה דרומה לכיוון העיר המרכזית של Killinochchi, שחלשה על הכביש המהיר A-9 שחיבר בין Jaffna ודרום המדינה. זאת על מנת לפתוח נתיב אספקה קרקעי חלופי לזה שאבד עם נפילת הבסיס ב-Mullaitivu. מבצע Sath Jaya ("ניצחון אמת") החל ביולי 1996 וכוון למטרה זו. בתחילת המבצע אכן הצליח הצבא להשתלט על הצמתים המרכזיים שמובילים לעיירה Killinochch ולכבוש אותה.⁵⁵³

יש לציין שבשלב זה המאמץ הקרקעי הנרחב של הצבא התחיל לתת את אותותיו. השטחים הנרחבים שנכבשו ב-Jaffna ובאזורים אחרים, החשש מפיגועי טרור שחייב תגבור ביטחון בעיר הבירה, והצורך והרצון של הפיקוד הצבאי והאזרחי בהמשך המבצעים הצבאיים מתחו את יכולת הגיוס של הצבא עד לקצה, ואט אט התברר שהצבא יתקשה מאוד לבצע את כל משימותיו בכוח האדם שעמד לרשותו (רק לצורך השליטה בעיר Jaffna וסביבותיה היה צורך ב-30,000 חיילים). ככל שיותר שטח נכבש מידי המורדים, כך קווי האספקה

⁵⁵¹ Raj Chengappa, "Return of the Tigers", IndiaToday (22.05.2000)

<http://www.india-today.com/itoday/20000522/cover.html>

⁵⁵² "Operation Unceasing waves: The Mullaitivu Battle" (16.02.2010)

<http://www.eelamweb.com/index.php/component/content/article/414-Operation-Unceasing-Waves-The-Mullaitivu-Battle.html>

⁵⁵³ "EP and Muhamalai Also Untenable for LTTE" (02.01.2009)

http://www.lankanewspapers.com/news/2009/1/37400_space.html

והתגבורת התארכו ונחשפו למתקפות פתע. ה-LTTE היה מודע לעובדה זו ובמידה רבה בנה את כל האסטרטגיה הצבאית שלו עליה.⁵⁵⁴

במרץ 1997 ה-LTTE הצליח להשתלט על העיירה Vavuniya, שמדרום ל-Killinochchi.⁵⁵⁵ עיירה זו הייתה חשובה כיוון שגם היא נמצאת על הכביש הראשי A-9 והצבא התכוון להשתמש בה על מנת לפתוח קו אספקה ראשי אל צפון המדינה. בנוסף הארגון ביצע מתקפות ארטילריה על בסיסים שונים של הצבא באיזור. לאחר כיבושה היא הייתה המאחז הכי צפוני של הממשלה (למעט הכוחות שהיו לה ב Jaffna עצמה). אם זאת 75 הקילומטר של הכביש מעיירה זו עד "מעבר הפיל" היו בשליטת ה-LTTE, שאף גבו "מס מעבר" מכל מכונית שנסעה בו.⁵⁵⁶

חודשיים לאחר מכן הצבא החל במבצע Jaya sikuru ("ניצחון מובטח") על מנת לאבטח את איזור ה-Vanni שבין העיירות Vavuniya ו-Killinochchi, כל זאת במטרה הן לפתוח נתיב קרקעי ל-Jaffna על ידי שליטה בכביש הראשי, והן כדי לתמרן על מנת להכריח את ה-LTTE להגיח ממחבואיו בגיוגל ולהכריח אותו להילחם. התקווה הייתה שכוח האש העדיף משמעותית של צבא סרי לנקה יצליח לחסל את מרבית לוחמי הארגון.⁵⁵⁷ המבצע נמשך כשנתיים תמימות, כשבמהלכו שטחים נרחבים ועיירות חשובות החליפו ידיים כמה פעמים. עקב המחסור בכוח אדם אפילו כוחות מחיל האוויר וחיל הים שימשו בתפקידים קרקעיים ואיישו עמדות הגנה קדמיות. למרות צעד זה השטח היה נרחב מכדי שהצבא יוכל להגן על כל עמדה באפקטיביות, וכך הקרקע הייתה פורייה למבצעי תמרונים, כשמתפתח משחק "חתול ועכבר" בין הצדדים. ה-LTTE נסוג מפני הצבא המתקדם רק כדי לתקוף במקום אחר, מה שחייב את הצבא להזרים כוחות תגבורת לאזור, וחוזר חלילה.⁵⁵⁸ בשבועות הבאים נמשכו הקרבות באזור כשהצבא מצליח להשתלט על שטחים מסוימים ואילו ה-LTTE מנסה לאגף אותו בהשתלטו על אחרים. שנה לאחר תחילת המבצע, הצבא ספג תבוסה שהעמידה בספק את כל הישגיו הקודמים, כשבספטמבר 1998 ה-LTTE יזם את מבצע "Unceasing waves II", שמטרתו כיבוש העיר Killinochchi. לאחר יומיים של לחימה עזה בהשתתפות אלפי לוחמים הצבא נאלץ לפנות את העיר, שכן ה-LTTE הצליח לכבוש את העיירה ואף מנע ממנו להזרים תגבורת לאיזור על ידי שימוש בנשק הארטילרי שנתפס מבסיסים של הצבא עצמו!⁵⁵⁹

במהלך 1998-1999 התרחשו כאמור קרבות רבים שהסתיימו ללא הכרעה מוחלטת או ניצחון ברור של מי מהצדדים. במצב עניינים זה אור הזרקורים עבר באופן טבעי להתרחשויות פוליטיות שעיקרם הניסיונות הפוליטיים של הממשלה לעצב הצעה פוליטית לסיום הסכסוך שתהיה מקובלת על מרבית האזרחים ותהפוך

⁵⁵⁴ Raj Chengappa, *Op cit*

⁵⁵⁵ Iqbal Athas, "Tiger triple jump in the Eastern Theatre", *Sunday Times* (09.03.1997)

<http://sundaytimes.lk/970309/sitrep.html>

⁵⁵⁶ Sumantra Bose, *Contested Lands* (Massachusetts: Harvard University Press, 2007), p. 41

⁵⁵⁷ T.D.S.A. Dissanayaka and Saroj Pathak, *War or peace in Sri Lanka* (Mumbai: Popular Prakashan, 2004), p. 185

⁵⁵⁸ "Eelam war III" (26.08.2006)

<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=2817&sid=6f74cd19064b7088749828c065c99a10>

⁵⁵⁹ CNN, "Rebels launch heavy assault on Sri Lankan Army" (07.10.1998)

<http://edition.cnn.com/WORLD/asiapcf/9810/07/sri.lanka/index.html>

את ה-LTTE ללא רלוונטי. כפי נראה הארגון הגיב לנסיונות אלו בעיקר ע"י המשך פעולות טרור, אך לרוע מזלו אלו החלו לקבל הד בינלאומי הולך וגובר.

הנסיונות להסדר פוליטי

כפי שצוין מקודם, אסטרטגית נגד-הטרור של הממשלה כללה 2 מימדים: מימד צבאי, שמהלכו ותוצאותיו (הלא מעודדות מבחינת הממשלה) תוארו לעיל, ומימד פוליטי, שנועד להעביר את האוכלוסייה הטמילית לצד הממשלה על ידי הוכחה של רצינות כוונותיה לפתור את הסכסוך ובמתן מענה לטענות האוכלוסייה הטמילית בסרי לנקה. כפי שנראה מאמצים אלו לא נשאו פרי כפי שקיוותה ההנהגה הפוליטית, וכישלון הנסיונות הללו הובילו לחידוש והגברת הלחימה בין הצבא וה-LTTE.

כבר באוגוסט 1995 הממשלה ניסחה והניחה בפני המדינה הצעה לשינוי המבנה הפוליטי במדינה, שהסתמכה על הצעות קודמות ולפי קווים של ביזור סמכויות פוליטי למועצות אזוריות ומקומיות. למעשה בהכרזתה הציעה הנשיאה מבנה פדרלי, שקיפל בתוכו נכונות מעל ומעבר לענות על התלונות של האוכלוסייה הטמילית בנוגע לבעיות הפוליטיות במדינה. הצעות אלו גם חייבו שינוי בחוקת המדינה ובעיקר ביטול סעיפים 2 (המכריז על המדינה כמאוחדת) ו-76 (האוסר על הפרלמנט לוותר על סמכויותיו). שינוי כזה דרש רוב לא רק בדעת הקהל אלא בעיקר בפרלמנט. לממשלה לא היה רוב דרוש (היה לה רוב של 1) לבצע מהלך כזה, ולכן היא הייתה חייבת להתחשב באופוזיציה הסינהאלזית בבואה להגיש הצעה קונקרטית. ואכן, האופוזיציה (בראשות מפלגת ה-UNP) התנגדה להצעות אלו ולכוונה לשנות את חוקת המדינה.

למרות ההתנגדות הממשלה הייתה נחושה להמשיך בתוכניתה להציג "הצעת שלום", ובינואר 1996 הגישה הצעה מפורטת לשינוי הבסיס החוקתי הקיים על בסיס העקרונות שהותוו בהצהרה הקודמת. למרבה האכזבה של טמילים רבים בהצעה נכללו סעיפים רבים שנועדו לרצות את האופוזיציה ואת דעת הקהל, וכך בעצם לא הייתה שונה במהותה מהצעות דומות שהוגשו בעבר.⁵⁶⁰

בנוסף היו בה כמה פגמים והשמטות חשובות, בעיקר השמירה של המעמד העליון שניתן לכמורה הבודהיסטית בחיים הפוליטיים במדינה.⁵⁶¹

כך או כך, ההצעה המפורטת הזו הוגשה לדיון בוועדה מיוחדת של הפרלמנט. וועדה זו הכילה את כל המפלגות, ולאור עובדה זאת אין פלא שאחרי שנתיים של דיונים לא הצליחה להגיע לקונצנזוס משמעותי בנוגע לטיוטת ההצעה. על מנת שניתן יהיה להתקדם על בסיס פוליטי כלשהו ולאור העיכובים בהתקדמות של המהלכים הצבאיים בשנים 1996-1997 החליטה הממשלה להגיש מחדש את ההצעה שלה לביזור סמכויות במדינה על בסיס הטיוטא מינואר 1996 בצירוף התיקונים וההשגות שהועלו בוועדה הפרלמנטרית. באוקטובר 1997 פורסמה הטיוטא והוגשה לאישור הפרלמנט:

לפי המסמך, במקום מדינה מאוחדת סרי לנקה תיהפך "לאיחוד של אזורים", כשכל איזור ינוהל על ידי מועצה נבחרת שלה יהיו סמכויות חקיקה נרחבות (למעט בנושאי ביטחון, יחסי חוץ, תכנון לאומי ועניינים כספיים).

K.M. De Silva, "Sri Lanka: Ethnic conflict and the search for durable peace, 1978-1999" *Ethnic Studies Report*,⁵⁶⁰

http://www.ices.lk/publications/esr/articles_jul99/ESR-DEVOLUTION.pdf Vol XVII, No. 2, July 1999

Rohan Edrisinha, "Trying Times: Constitutional attempts to resolve armed conflict in Sri Lanka", *In Accord* No.⁵⁶¹
4 (1998), p. 28-36

לממשלה המרכזית גם לא תהיה סמכות לפזר מועצה או לפרק את המחוז. למרות הכוונות הטובות והנכונות המרחיקת לכת של הממשלה בהצעה, עדיין היא הכילה כמה סעיפים בעייתיים מבחינת הלאומנים הטמילים מצד אחד ודעת הקהל הסינהאלזית מצד שני⁵⁶²

יש לציין שארגון ה-LTTE התנגד להצעות אלו של הממשלה בטענה שהם אינם אלא מסכה להסתיר את השאיפה לשבור את המאבק הלאומי הטמילי באמצעים צבאיים, ואינם אלא ניסיון ליצור קרע בין ה-LTTE והעם הטמילי. טענה נוספת הייתה שכל ההצעות הללו נבנו על ההנחה כאילו המאבק הטמילי מייצג בעייה פוליטית מוגבלת של מיעוט פוליטי, בעוד שה-LTTE רואה עצמו כארגון שחרור לאומי השואף לממש את זכותו להגדרה עצמית. לכן גם במידה ויסכים לביזור סמכויות, ברור שהאיזור הטמילי באיחוד החדש צריך להנות ממגוון רחב יותר של סמכויות חקיקה מאשר האזורים הסינהאלזים.⁵⁶³

לאור התקדמות הקמפיין הצבאי של הממשלה החשדנות של ה-LTTE כלפי הממשלה הייתה מובנת. חשדנות זו התחזקה לאור הצהרות של בכירים בממשלה על כך שמגוון ההצעות הפוליטיות לסיום הסכסוך **כפופות** למאמץ הצבאי ונועדו להשלים אותו ולחזק אותו. כלומר ההעדפה הבסיסית היא לכיוון של פתרון צבאי.⁵⁶⁴

ההתנגדות להסכם לא באה רק מכיוון ה-LTTE, אלא גם (ואולי בעיקר) מצד האופוזיציה הסינהאלזית בראשות מפלגת ה-UNP. למרות השתתפותה בדיונים של הוועדה הפרלמנטרית שדנה בהצעות הממשלה, המפלגה ביקרה קשות את הנשיאה על נכונותה לוותר על סמכויות רבות לטובת הטמילים ועל כשלונה להגיע להכרעה צבאית מול המורדים. למעשה התפתחה מעין תחרות בין 2 המפלגות הסינהאלזיות הגדולות על מי יציע "חבילת שלום" מוצלחת יותר.⁵⁶⁵

ה-UNP למשל גיבשה הצעה לתיווך על ידי נשיא דרום אפריקה, נלסון מנדלה, למרות העמדה הרשמית של הממשלה כנגד תיווך בינלאומי בטענה שהסכסוך הוא עניין פנימי של סרי לנקה. למרות הצהרות המפלגה על תמיכה בשלום, היא לא העניקה תמיכה פוליטית בפרלמנט ליוזמות הממשלה והמשיכה לבקר אותה לאחר כל כישלון צבאי.

בפברואר 1998 נדמה היה שהאסטרטגיה הכפולה של הממשלה נכשלה כישלון חרוץ: ב-25 בינואר ה-LTTE ביצע פיגוע במקדש הקדוש ביותר לבודהיסטים במדינה - Temple of the tooth בקאנדי. מקדש זה מכיל לפי המסורת את שרידיו של מייסד הבודהיזם במדינה. בפיגוע נהרגו אמנם "רק" 13 אנשים, אך האופי הקדוש של המקום נתפס כפגיעה ישירה לא רק בנזירים הבודהיסטים של סרי לנקה (שבאופן מסורתי התנגדו לכל פשרה עם הטמילים) אלא כהתקפה על כלל הבודהיסטים במדינה.⁵⁶⁶ זאת גם לאור התזמון של ההתקפה, לא רק

⁵⁶² Rohan Edrisinha, op.cit. p.34

S. Sathananthan, "Conflict Resolution in Sri Lanka: Problems & Prospects", South Asia Terrorism Portal <http://www.satp.org/satporgtp/publication/faultlines/volume5/fault5-3ssanthan.htm>

⁵⁶³ Dr S Sathananthan, "The 1997 Draft constitution in Sri Lanka: Whither Devolution of Power?" The Action Group of Tamils in Colombo (AGOTIC), (03.12.1997)

http://www.sangam.org/ANALYSIS_AGOTIC/Whither_Devolution.htm
⁵⁶⁴ Dr S Sathananthan, "From Operation Leap Forward to Pon Sivapalan: Death of a strategy", TamilCanadian, (01.11.1998)

⁵⁶⁵ S. Sathananthan, Op cit

⁵⁶⁶ "Attack on the Sacred Temple of the Tooth Relic The Sri DaladaMaligawa" (25.02.2009)

לקראת הבחירות המקומיות במחוז Jaffna אלא לקראת חגיגות היובל לעצמאות המדינה (ב-4 בפברואר). בעקבות הפיגוע הכריזה מפלגת ה-UNP על התנגדותה הרשמית לכל ההצעות שהועלו על ידי הממשלה, ובכך למעשה יצרה מבוי סתום בניסיונות להגיע לקונצנזוס פוליטי שעל בסיסו ניתן יהיה לפתור את הסכסוך בדרכי שלום. לאור הלחץ הציבורי, לממשלה לא נותרה כל ברירה, והיא הכריזה על ה-LTTE כארגון טרור לא חוקי (חצי שנה לאחר שארה"ב עשתה זאת בעצמה!). משמעות הכרזה זו היא איסור על קיום כל קשר עם הארגון או נציגיו. בכך למעשה נמנעה האפשרות של דיאלוג או משא ומתן עימו.⁵⁶⁷

לאור מצב זה והצורך להתגבר על הקיפאון הצבאי ולהוכיח התקדמות משמעותית בתהליך השלום לקראת הבחירות הקרבות, הממשלה פנתה לדרך אחרת על מנת לזכות בתמיכת האוכלוסייה הטמילית בצפון המדינה, בלי שתצטרך לדון עם ה-LTTE. ב-1997 הממשלה הכריזה על עריכת בחירות מקומיות ב-Jaffna. זאת במטרה לשחרר את הצבא ממשימות של אדמיניסטרציה ועל מנת להחזיר את "הנורמליות" לאוכלוסייה הטמילית ולהראות את הרצון הטוב של הממשלה בנכונותה להעניק לטמילים סמכויות של שלטון עצמי. בהתאם למחשבה הצבאית השולטת כיום בנוגע למבצעים נגד מורדים (למשל בעיראק או אפגניסטן), היה זה לפיכך נדבך חשוב במאמץ של הממשלה לנסות ולנתק בין הטמילים לבין ה-LTTE על ידי הוכחת נכונותה לענות על המצוקות של האוכלוסייה הטמילית. למרות כמה מכשולים בניהול הבחירות, כולל ניסיונות של ה-LTTE לאיים על בוחרים ומועמדים (כולל רצח של 9 פעילים של EPDP), הן נערכו ב-29 בינואר בהשתתפות כל המפלגות הפוליטיות הטמיליות (כולל ה-TULF) ויצרו היענות רחבה של כ-50% מכלל הבוחרים הרשומים!⁵⁶⁸

למרות שהממשלה החשיבה את הבחירות כנדבך חשוב מאוד באסטרטגיה שלה לשפר את תנאי החיים של האזרחים הטמילים בצפון ולאפשר להם לנהל את ענייניהם בעצמם ולא על ידי ה-LTTE, נשמעו טענות שהיא לא העניקה משאבים מספקים לבעלי התפקידים שנבחרו על מנת שיוכלו לספק את צרכי האוכלוסייה באופן מלא. תפיסות כאלה ערערו מאוד את האמון בממשלה ואת התמיכה בה.⁵⁶⁹ אירועים נוספים תרמו להכשיל את האסטרטגיה הפוליטית של הממשלה:

לאחר הבחירות נבחרה Mrs. Sarojini Yogeswaran כראש העירייה של Jaffna, אך היא נרצחה ב-17 במאי על ידי אלמונים. למרות שקבוצה לא מוכרת נטלה אחריות על הרצח. האמונה הרווחת היא שה-LTTE היה זה שאחראי להתנקשות על מנת להפריע לניהול תקין של המנהל הציבורי.⁵⁷⁰

לאחר הרצח מונה לה מחליף, Pon Sivapalan, אך גם הוא נרצח בעצמו בספטמבר על ידי ה-LTTE לאחר שהארגון השליך מוקש בכינוס של אסיפת העיר. איתו נהרג גם המפקד הצבאי של העיר.⁵⁷¹

http://www.lankapuvath.lk/index.php?view=article&id=276%3Aattack-on-the-sacred-temple-of-the-tooth-relic-the-sri-daladamaligawa-&option=com_content&Itemid=80

"Kandy Blast Forces Sri Lanka to Outlaw LTTE" (28.01.1998), SAPRA Indian Foundation ⁵⁶⁷
http://www.subcontinent.com/research/sapra_documents/tr_1998_01_001_s.html

Kumudini Samuel, "Straining consensus: Government strategies for war and peace in Sri Lanka 1994-98", ⁵⁶⁸
Accord, No. 4 (1998), p.25

Kumudini Samuel, *Op cit*, p. 26 ⁵⁶⁹

Jeremy Armon, Andy Carl and Liz Philipson, *Sri Lanka Introduction*, Conciliation Resources August 1998

<http://www.c-r.org/our-work/accord/sri-lanka/introduction.php>

U.S. Department of State, "Sri Lanka: Killing of Jaffna Mayor" (19.05.1998) ⁵⁷⁰

<http://secretary.state.gov/www/briefings/statements/1998/ps980519a.html>

לנוכח אירועים אלו הממשלה פיזרה את משרת ראש העיר ומשרדו והתפקיד עבר להיות תחת הסמכות של מושל האזור מטעם הממשלה.

אירועים אלו כאמור חברו כולם להכשיל את נסיונות הממשלה לפעול לפי אסטרטגיה כפולה של התמודדות צבאית בצירוף מאמצים פוליטיים לענות על הגורמים שהובילו לסכסוך מלכתחילה. אם זאת, בעייה אחת משמעותית נותרה ללא מענה: זוהי הבעייה של היריבות בין 2 המפלגות הסינהאלזיות הגדולות. היריבות ביניהן, יותר משהיא אידיאולוגית, לבשה בעיקר אופי של תחרות שוביניסטית בוטה לצבור תמיכה רבה ככל האפשר בקרב דעת הקהל הסינהאלזית על בסיס הצהרות לוחמניות והתנגדות לכל יוזמת שלום של המפלגה האחרת, על מנת להכשילה. היבט זה של הפוליטיקה הסרי-לנקית הכשיל כבר בשנות ה-50 וה-60 נסיונות להגיע להסדרים פוליטיים בין טמילים וסינהאלזית. אמנם במהלך 1998 נעשו נסיונות שונים להגיע להסכמות בין מנהיגי 2 המפלגות, אך ללא הצלחה מרובה. כך או כך, לקראת סוף 1998 כבר היה ברור שהאסטרטגיה של הממשלה נכשלה. לאור זאת נדמה שהממשלה חסרה את הרצון הפוליטי להמשיך במאמצים לקידום השלום והמדינה התנדנדה חזרה לעבר בחירה באופציה הצבאית כאפשרות המועדפת לפתרון הסכסוך. כפי שנראה בהמשך, הצבא נתקל בקשיים אופרטיביים רבים, כך שפתרון כזה לא נראה בר השגה בתקופת זמן זו. המשך האלימות העביר את הפוקוס של המדינה ושל הקהילה הבינלאומית (שהחלה להיות יותר ויותר מעורבת בסכסוך) לאירועים הצבאיים ובעיקר לפיגועי הטרור וההתאבדות שבוצעו על ידי ה-LTTE. פיגועים כאלה היו עתידים לערער מאוד את העמדה של ה-LTTE בעיני הקהילה הבינלאומית, ובמידה מסוימת ניתן לומר שבעשור זה, היה זה ההישג הפוליטי המשמעותי ביותר שניתן לזקוף לזכות ממשלת ה-People's Alliance.

המשך השימוש בפיגועי התאבדות וטרור ככלי פוליטי ואסטרטגי והשפעתם הבינלאומית על ה-LTTE

כפי שצוין מוקדם יותר, מתקפות הטרור של ה-LTTE לא היו מטרה למען עצמן, אלה נועדו לשרת מטרה צבאית-אסטרטגית רחבה יותר. בין מטרות אלו ניתן למנות היותם אקט הצהרתי של מחאה ליוזמות הממשלה ונסיונותיה לכפות עליו חזרה לשולחן המשא ומתן, ניסיון להחזיר לעצמו כוח פוליטי שאבד לו לאחר תבוסות בשדה הקרב ואפילו כדי לציין ימי שנה חשובים בתולדות הארגון (Pathak:2004, 180). סיבה חשובה נוספת היא התקווה שפעולות התאבדות בלב אוכלוסייה סינהאלזית תגרום לתגובת נגד אלימה נגד האוכלוסייה הטמילית ברחבי האי. תגובה כזו בעבר עודדה צעירים טמילים להתגייס ל-LTTE והגדילה את כוחו המספרי.

עם זאת, ובניגוד לפעולות טרור שביצע הארגון בעבר, בתקופה זו לפעולותיו היה אפקט בינלאומי חזק מאוד. עובדה זו נובעת מהגברת פעילות הארגון ושלוחותיו בחו"ל עקב התבססות הפזורה הטמילית וחיזוק השליטה של הארגון על פזורה זו. בנוסף תרמה לכך העובדה שהמטרות אותם בחר הארגון היו מטרות בעלי ערך כלכלי או תיירותי רב וכללו חומר נפץ רב (מה שקרוי "מגה-פיגוע") ולכן היה להם הד תקשורתי ואפילו בינ"ל גדול יותר. למעשה כבר תהליך השלום של 1994-1995 תרם ל"בינאום" של הסכסוך מבחינה דיפלומטית ולמעורבות

⁵⁷¹ <http://www.tamilnet.com/art.html?catid=13&artid=2018> TamilNet, "Eighteen killed in Jaffna blast" (11.09.1998)

של גורמים חיצוניים בפוליטיקה של נסיונות שלום בסרי לנקה. לכך יש להוסיף גם את העובדה שהארגון החל לבצע מתקפות (בעיקר ימיות) נגד מטרות זרות, מה שהעלה את ההיבט הטרוריסטי של הארגון בעיני משקיפים מערביים. תשומת לב כזו הייתה מאוד בלתי רצויה לארגון והיו לה השלכות שליליות מאוד על מרחב הפעולה והתמרון הבינלאומי שלו. הם גם הקלו על ממשלת סרי לנקה להפעיל לחץ על ממשלות מערביות וארגונים בינ"ל לפעול כנגד פעילות הארגון בשטחם.⁵⁷² פעילות זו הייתה בסיס הכלכלי והלוגיסטי של "הנמרים הטמילים", שנשמכה באופן כמעט בלעדי על הנשקים, הכספים והתמיכה הפוליטית והתעמולתית שהגיעו מהפזורה הטמילית בחו"ל. בלעדיה הארגון התקשה להתמודד עם הלוחמה הקונוונציונאלית הממושכת והאינטנסיבית שכפה עליו הצבא.

הפנייה של ה-LTTE לפעולות טרור במרכזיים כלכליים נבעה מהחלטה ברורה ללחוץ על ממשלת סרי לנקה להיענות לדרישות הארגון, ו"להשלים" עם קיומו. אסטרטגיה זו הייתה קשורה ללחץ הצבאי הישיר שהפעילה הממשלה על הארגון, לחץ שהניב את סילוקו של הארגון ממכורתו בחצי האי Jaffna. למרות המכשולים הצבאיים בהם נתקלה הממשלה מול הארגון (שברובם נבעו מההצלחה הצאית המהירה של הצבא בשלבים הראשונים של הלחימה ב-1995) האסטרטגיה הזו הצליחה הפעיל לחץ צבאי על ה-LTTE. בשל מצוקתו לגייס לוחמים נוספים במקום המאות שאבדו לו, פנה ה-LTTE אל פיגעי התאבדות בעלי פרופיל גבוה כאמצעי לצבור תמיכה בקרב האוכלוסייה הטמילית (גם זו שבחו"ל) ועל מנת לעודד את הגיוס לארגון ואת התמיכה הכלכלית בו. לפעולות כאלו עם זאת, היה כאמור גם אפקט בינלאומי שלילי, שהתברר כקריטי ביותר לקראת המחצית השנייה של שנות האלפיים, שכן הוא צמצם את מרחב התמרון של השלוחות הבינלאומיות של ה-LTTE בגיוס כספים והברחת נשקים אל תוך סרי לנקה. ללא התמיכה של שלוחות אלו, ה-LTTE בתוך סרי לנקה הלך ונחלש. היה זה מעין מעגל קסמים, שתוצאתו הסופית הייתה בעלת השלכות חמורות מאוד לקיומו של המאבק הלאומי הטמילי. למרבה צערם תוצאה זו נעלמה ממנהיגי "הנמרים הטמילים", שכן בטווח הקצר הם אכן הצליחו ללחוץ על הממשלה ולהכשיל את תוכניותיה.

לאחר תבוסות צבאיות משמעותיות כמו שספג ה-LTTE, הייתה זו תגובה צפויה שהוא יפנה לשימוש בפיגועי התאבדות בעלי אפקט ציבורי גדול הן על מנת להוכיח את כוחו והן על מנת לתת לעצמו זמן להתארגן מבחינה צבאית. ואכן, השנתיים הבאות היו בין הקטלנים ביותר מבחינת מספר הקורבנות מפיגועי טרור בסכסוך כולו.⁵⁷³ כבר ב-20 באוקטובר 1995 (לאחר איבוד Jaffna) הארגון חדר ופוצץ 4 מכלי דלק ונפט במתחם בקולומבו, לאחר ששלוש מחבלים מתאבדים פוצצו עצמם בצמוד למיכלים, בעוד חבריהם יורים מרגמות ומטולי רימונים על המתחם. 22 אנשי ביטחון ואזרחים נהרגו במתקפה, וציוד ב-10 מיליון דולר נהרס.⁵⁷⁴

⁵⁷² United States Department of Agriculture Foreign Agricultural Service, "Patterns of Global Terrorism: 1998", http://www.fas.org/irp/threat/terror_98/asia.htm, Asia Overview
⁵⁷³ Dr. Brendan O'Duffy, "LTTE Suicide Attacks and Govt. Responses, 1987-2006", Royal United Services Institute, http://www.rusi.org/downloads/assets/Dr_ODuffy.pdf p.5
⁵⁷⁴ Sarath Malalasekera, "Tiger hit men go for oil facility", Daily News, (21.10.1995) <http://www.dailynews.lk/2001/pix/PrintPage.asp?REF=/2009/08/05/fea10.asp>

שבועיים לאחר מכן (11 בנובמבר) מחבל מתאבד פוצץ עצמו בתחנת רכבת והרג 15 אזרחים. ב-24 בנובמבר 2 מחבלות מתאבדות של הארגון חדרו לבסיס המרכזי של הצבא בקולומבו ופוצצו עצמם. 16 חיילים נהרגו במתקפה זו - 52 נפצעו. זאת בנוסף למתקפות רבות אחרות ברחבי המדינה^{575,576}.

ביואר 1996 ה-LTTE הוציא לפועל פיגוע במשרדי הבנק המרכזי בקולומבו שבו נהרגו כ-70 בני אדם ויותר מ-1000 נפצעו.⁵⁷⁷

היה זה פיגוע טרור שכדוגמתו לא היו ידועים פיגועים רבים ברחבי העולם, אך למרות החשיבות של המטרה, הכמות הרבה של הנפגעים והנועזות של המבצעים, הפיגוע לא זכה לתשומת לב של דעת הקהל מחוץ לסרי לנקה. רק כמה מדינות בודדות (בעיקר ארה"ב – ייתכן עקב הדמיון של פיגוע זה למתקפה במרכז הסחר העולמי בניו יורק ב-1993 ולפיגוע בעיר אוקלהומה ב-1995.⁵⁷⁸ החלו לבחון יותר לעומק את האופי האמיתי של ה-LTTE ובחנו את הדרכים שניתן להתמודד עם האיומים שמציב הסכסוך לקהילה הבינלאומית. במהלך השנה התרחשו מתקפות נוספות בתחנות רכבת, נגד אנשי כוחות ביטחון ואפילו נגד שרים בממשלה.⁵⁷⁹

כל הפיגועים הללו הובילו להחרפת תחושת מצב החירום במדינה ולייאוש הולך וגובר, ולרצון לראות מנהיג חזק שיוביל את המדינה מהמשבר אליה היא נקלעה. בעקבות הפיגועים גם הוקשחו נהלי הביטחון והמדינה החלה להגיב בקיצוניות כנגד חשודים בתמיכה במורדים⁵⁸⁰.

גם בשנת 1997 הארגון המשיך באסטרטגיה זו במקביל לניסיונותיו להתמודד באופן צבאי עם כוחות הביטחון. למעט כמה מתקפות של הארגון על כפרים מוסלמים במזרח המדינה, הארגון ביצע ב-15 באוקטובר את אחת המתקפות המוכרות ביותר שלו – הפיגוע במרכז הסחר העולמי בקולומבו. בפיגוע זה נהרגו 18 בני אדם ומעל 100 נפצעו,⁵⁸¹ אך חשוב מכך, היה זה פיגוע נגד מטרה כלכלית וסמלית ראשונה במעלה, שכן היא ייצגה את הכוח הכלכלי והעסקי של סרי לנקה בעיני עצמה ובעיני העולם.⁵⁸² פיגוע בלב הכלכלי של המדינה היה מכה כואבת והלם רב למדינה. הפיגוע גם העלה את ה-LTTE לכותרות, זמן רב לפני הפיגועים במגדלי התאומים בניו יורק. מבחינת הארגון מעבר להישג ההצהרתי החשוב, המתקפה סימנה את העובדה שהארגון החל לשים לו למטרה לפגוע ביציבות הכלכלית ובדימוי העסקי של המדינה (זאת בתוספת לפיגוע בבנק המרכזי שנה לפני). המחשבה הייתה שפגיעה בכלכלת סרי לנקה תחליש מאוד את יכולתה להתמודד צבאית עם הארגון ותחייב

SPUR, "Chronology of Suicide Bomb Attacks by LTTE Tamil Tiger Terrorists in Sri Lanka" ⁵⁷⁵
http://www.spur.asn.au/chronology_of_suicide_bomb_attacks_by_Tamil_Tigers_in_sri_Lanka.htm
 Minorities at risk, Chronology for Sri Lankan Tamils in Sri Lanka ⁵⁷⁶
<http://www.cidem.umd.edu/mar/chronology.asp?groupId=78002>
 BBC, "Fifty dead in Sri Lanka suicide bombing" (31.01.1996) ⁵⁷⁷
http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/january/31/newsid_4083000/4083095.stm
 FBI 100 "First Strike: Global Terror in America", (26.02.08) ⁵⁷⁸
http://www.fbi.gov/news/stories/2008/february/tradebom_022608
 "Suicide attacks By LTTE", SATP (30.12.2009) ⁵⁷⁹
http://www.satp.org/satporgtp/countries/shrilanka/database/data_suicide_killings.htm
 Immigration and Refugee Board of Canada, "Sri Lanka: Information on the situation in Colombo since the 31 January 1996 Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE) bombing of the Central Bank in Colombo, 1996" ⁵⁸⁰
<http://www.unhcr.org/refworld/topic.4565c22538.45a51ac42.3ae6ab608.0.html> (01.04.1996)
 P.S. Suryanarayana, "A new declaration of war", *Frontline*, Vol. 14, No. 22 (Nov. 1 - 14, 1997) ⁵⁸¹
<http://www.hinduonnet.com/fline/fl1422/14220620.htm>
 Dilshika Jayamaha, "Sri Lanka Towers tall After '96 Bomb" (24.09.2000) ⁵⁸²
<http://webhome.idirect.com/~sluna/sltowers.htm>

אותה להיענות לדרישותיו כדי להימנע מפגיעות נוספות כאלה. היה זה ההיגיון של כפייה ונקמה המאפיין את השימוש בכלי של פיגועי התאבדות.⁵⁸³

כחלק מהמאמץ לשבש את הפעילות הכלכלית הנורמלית של המדינה, ה-LTTE שם לו למטרה לפגוע גם בדרכי התקשורת והתחבורה של סרי לנקה. לשם כך הוא ניסה להתקיף את הנמל בקולומבו ב-1996 ובנוסף תקף ספינות רבות שנעו קרוב לחופי סרי לנקה. פעולות אלו נועדו לשבש את התעבורה הימית אל ומחוץ לאי ובכך לשתק את הפעילות הכלכלית של סרי לנקה. ספינות רבות שהותקפו נשאו מוצרי מזון בסיסיים, שיכלו לשמש גם לאספקה ללוחמי הארגון עצמם. יוצאת דופן בכך הייתה חטיפת ספינה שהובילה משלוח של 32,000 מרגמות מזימבבואה למערכת הביטחון של סרי לנקה.⁵⁸⁴ רוב המטרות היו, לא במקרה, ספינות תובלה זרות על מנת להתריע חברות זרות לקיים תחבורה דרך המדינה ולהחליש את כלכלתה.⁵⁸⁵ חלק מהספינות שהותקפו שימשו כאמור בתור "ספינות רפאים" לאחר שצוותם נרצח⁵⁸⁶ וסה"כ לאורך השנים היו דיווחים על לא פחות מ-29 ספינות שהותקפו או נעלמו ליד חופי סרי לנקה (זאת ללא קשר לפעילות הימית הנוספת של ה-LTTE במתקפות נגד חיל הים או הברחות נשק).

בעקבות פעילויות אלו ארה"ב לראשונה הכלילה את הארגון ברשימת ארגוני הטרור של משרד החוץ והוציאה את פעילותו במדינה מחוץ לחוק, זאת עקב מאמץ דיפלומטי בינ"ל נמרץ וממוקד מצד נשיאת סרי לנקה. היה זה הישג בינלאומי חשוב לממשלה⁵⁸⁷ שיכלה לבנות עליו על מנת לשכנע מדינות אחרות לפעול באותה דרך ולהפעיל פיקוח הדוק יותר על פעילות ה-LTTE בחו"ל. הייתה זו הסנונית הראשונה בתהליך שילך ויצבור תאוצה בשנים שאחרי ושהשלכותיו תוארו לעיל. התהליך התגבר לאחר פיגועי ה-9/11 בארה"ב ב-2001.⁵⁸⁸ בטווח הקצר נדמה היה שלהחלטה זו לא הייתה כל השפעה על "הנמרים הטמילים". בשנת 1998 נמשכו מתקפות הטרור במקביל להכנות למתקפה צבאית גדולה מצד המורדים בצפון המדינה. המפורסמים ביניהם התרחשו כאמור בין השאר בינואר כאשר מחבל מתאבד התפוצץ מחוץ למקדש הבודהיסטי הקדוש ביותר בעיר Kandy. במאי 1998 נרצח אחד המפקדים הבכירים ב-Jaffna על ידי מחבל מתאבד של ה-LTTE.⁵⁸⁹ ימים אחר כך אירעה ההתנקשות בראש העיר החדש של העיר Jaffna, ובסוף ספטמבר (בדיוק ביום כיבוש העיר Killinochchi על ידי ה-LTTE) הופל מטוס אזרחי של חברת התעופה Lionair כשעליו כ-50 נוסעים

⁵⁸³ BBC News, "Sri Lanka: How ethnic tensions grew", (28.01.1998)

http://news.bbc.co.uk/2/hi/special_report/1998/sri_lanka/50926.stm

⁵⁸⁴ Walter Jayawardhana, *Jordan confirms Tamil Tigers pirated ship: Reports crew members are safe*, Asian

<http://www.asiantribune.com/index.php?q=node/3826> Tribune, 24.12.2006

⁵⁸⁵ Ravin Edirisinghe, "SL Navy's Role in Eradicating International Maritime Terrorism: Year 2007 and Challenges

<http://www.asiantribune.com/?q=node/9062> Ahead", Asian Tribune, (10.01.2008)

⁵⁸⁶ Dr. Vijay Sakhuja, "Sea Piracy in South Asia", South Asia Analysis Group, Paper 1259 (18.02.2005)

<http://www.southasiaanalysis.org/%5Cpapers13%5Cpaper1259.html>

⁵⁸⁷ D. B. S. Jeyaraj, *The Proscription Problematique*, The Sunday Reader, (27.01.2002)

http://www.sangam.org/ANALYSIS/Jeyaraj_01_27_02.htm

⁵⁸⁸ Ehalaivan, "Sri Lanka: International Support or International Trap?" *Tamil Canadian*, (02.06.2006), page 3

<http://www.tamilcanadian.com/page.php?cat=40&id=4113&page=3>

⁵⁸⁹ University teachers for Human Rights, "The Drift in Jaffna: The Urgency of a political settlement & the importance of Larry Wijeratne's Legacy", *Bulletin 18* (08.07.1998)

<http://www.uthr.org/bulletins/bul18.htm>

לאחר שהמריא משדה התעופה ב-Pallaly בדרכו לקולומבו⁵⁹⁰. היה זה עוד נדבך במאמץ של הארגון לשתק את התחבורה בתוך המדינה ומחוצה לה. חשיבות של התחבורה האווירית גדלה בעיקר לאור העובדה שהצבא עדיין לא הצליח להשלים את המבצע הצבאי שנועד לפנות ציר קרקעי בטוח שיוביל מדרום המדינה אל חצי האי הצפוני תחת שליטתו. לכן דרכי התחבורה היחידות (הן לאזרחים והן לאנשי צבא) היו דרך הים והאוויר.

זה אם כך היה מצב העניינים הפוליטי בסרי לנקה לקראת סוף העשור. ב-1999 המשיכו פעולות ההתאבדות, הטרור וההתנקשויות מצד ה-LTTE כנגד אזרחים סינהאלזים במזרח וכנגד מטרות פוליטיות וכלכליות בדרום מדינה. ביוני 1999 למשל נרצח חבר פרלמנט ואקדמאי טמילי שהיה פעיל שלום מוערך בעולם⁵⁹¹. רצח זה גם הוא תרם את חלקו להתדרדרות התדמית של הארגון בדעת הקהל העולמית. למרות זאת שנה זו נודעה בעיקר עקב ההתדרדרות הנוספת במצב הפוליטי והצבאי בצפון-מזרח המדינה. לקראת סוף השנה ה-LTTE היה מוכן לערוך את מתקפתו הסופית על מנת להחזיר לעצמו את השליטה בשטחי "המולדת" שאבדו לו. מעבר לכך הייתה זו שנה של בחירות לנשיאות, כך שהקזת הדם ההדדית בין הממשלה והמורדים השתלבה במאבק הפוליטי בין הנשיאה Kumaratunga ויריביה. למרות שהנשיאה המכהנת ניצחה לבסוף ונבחרה לכהונת נשיאות נוספת, לא ניתן להגיד שבהיבט הצבאי היא נחלה ניצחון דומה. להיפך. ההצלחות של ה-LTTE בשדה הקרב והכישלון שהוזכר לעיל של כל האסטרטגיות של הממשלה לפתור את הסכסוך הובילו שוב לעייפות בדעת הקהל ולהכרה שלא ניתן לפתור את הסכסוך באמצעים צבאיים. לא היה מנוס מלעשות ניסיון רציני נוסף להידברות, הפעם במעורבות בינ"ל גדולה הרבה יותר. כפי שנראה ניסיון זה היה למעשה "המשך המאבק באמצעים אחרים", כשכל צד מנסה לנצל את המעורבות הבינ"ל כדי להשיג יתרונות פוליטיים, דיפלומטיים ותדמיתיים שונים על הצד השני. כפי שנראה, התוצאה של ניסיונות אלו זה עתידה תהיה לקבוע את העוצמה ויכולת הפעולה והתמרון של כל אחד הצדדים בסיבוב האחרון של הלחימה.

חידוש הקרבות בצפון המדינה

כאמור, למרות הפנייה למבצעים כדוגמת מתקפות טרור ה-LTTE לא ויתר על שאיפתו להחזיר לעצמו את השטחים שאבדו לו ולמצב עצמו ככוח צבאי לוחם לגיטימי. למעשה ההעדפה האסטרטגית של הארגון הייתה להיחשב ככוח צבאי לכל דבר, יותר מאשר כארגון גרילה. כבר ציינו שמטרת הארגון הייתה להקים מדינה עצמאית. לשם כך ארגון גרילה לא יצליח, ויש צורך להקים "צבא שבדרך". זאת ניסה ה-LTTE לעשות. בסוף 1999 ה-LTTE אותת על אי נכונותו להתפשר על שטחים שבהם הוא ראה כשייכים ל"מולדת ההיסטורית" של הטמילים, ואליהם הוא כיוון את ניסיונותיו הצבאיים.

⁵⁹⁰ Shattered dreams behind Lion Air Mystery, *Sunday Times* (04.10.1998)

<http://sundaytimes.lk/981004/spec.html>

⁵⁹¹ Nirupama Subramanian, "Suicide bomber kills Lankan MP", *Indian Express* (30.07.1999)

<http://www.indianexpress.com/res/web/pIe/ie/daily/19990730/ige30066.html>

למרות שהצבא השתלט במהלך שנת 1999 על כמעט כל איזור Mannar המזרחי במבצע Rana Gosa⁵⁹² ואף הצליח להשתלט על שטחים רבים בסקטור המזרחי של איזור ה-Vanni, לקראת סוף 1999 ה-LTTE פתח במבצע Unceasing waves III, שתוכנן על מנת להשתלט על מחדש על כל חצי האי הצפוני ושטחי ה-Vanni ((צפון מזרח סרי לנקה) שנכבשו על ידי הצבא במבצע Rivi Bala במהלך השנה. המטרה העיקרית של המבצע הייתה להשתלט על מעבר Elephant pass שהוא נתיב הגישה העיקרי ל-Jaffna. יש לזכור שה-LTTE כבר השתלט על כמה עיירות חשובות לאורך כביש ה-A-9, כולל העיירה Killinochchi והבסיס הגדול ב-Mullaitivu, שהיה גם בסיס הפעילות העיקרי של "נמרי הים". כדי לאבטח את האיזור ה-LTTE פתח בכמה פעולות התקפיות להרחיב ולחזק את שליטתו באזור לקראת המתקפה הגדולה והעיקרית בצפון. באוקטובר 1999 הצליח הארגון להשתלט על העיירה Oddusudan (20 ק"מ דרומית-מזרחית ל-Mullaitivu) שבה היה קומפלדקס צבאי גדול.⁵⁹³ כ-800 חיילים של הצבא נהרגו במתקפה, וה-LTTE גם תפס מצבורי נשק גדולים כולל תותחי ארטילריה 130 מ"מ לטווח ארוך. במהלך השבוע הראשון של נובמבר ה-LTTE המשיך לכבוש עיירות נוספות על ציר האספקה המרכזי בחלק הדרומי של הכביש המהיר, עד שכל השטח מהעיירה Vavuniya עד Mankulam היה ברשותו תוך כשבועיים בלבד של לחימה!⁵⁹⁴

במצב זה היוזמה והיתרון האופרטיבי בשדה הקרב היה מונח בידי המורדים, והצבא היה בעמדת נחיתות מובהקת. באותה שנה הוא מנה רק כ-100,000 וסבל מבעיות מורל קשות ביותר, שהתבטאו במספר הגדול של 20,000 עריקים! זאת בנוסף להדחות נרחבות של מפקדים בדרגי הביניים שכשלו.⁵⁹⁵

ה-LTTE לעומת זאת נהנה ממחזור חדש של מגויסים (בין השאר עקב הפצצות חסרות אבחנה של חיל האוויר של הצבא שגרמו למספר גבוה של קורבנות אזרחיים, מה שמטבע הדברים עורר רגשות זעם ונקמה אצל נערים טמילים) ומכמויות נשק אדירות ובלתי נגמרות. מעניין לציין שוב שה-LTTE היה מצויד יותר טוב מצבא סרי לנקה! הארגון רכש ערכות גי.פי.אס לטיווח ארטילרי טוב יותר ולניווט, היו לו עשרות אלפי פצצות מרגמה וכמה עשרות תותחי ארטילריה לטווח ארוך (כולל טילי סטינגר נגד מטוסים), זאת בנוסף לאמצעי ראיית לילה ונשק אישי לכל לוחם כמו גם ערכות רדיו טקטיות. למעשה היתרון הבולט היחיד של הצבא בתקופה זו היה גודלו המספרי ובעיקר הכוח האווירי המתרחב במהירות שלו, ושעליו הוא החל מסתמך יותר ויותר.⁵⁹⁶

⁵⁹² Iqbal Athas, Did LTTE misjudge Op. Rana Gosa II advance?, *Sunday Times* (28.03.1999)

<http://sundaytimes.lk/990328/sitrep.html>

S.Chandrasekharan, Sri Lanka - Rana Gosa III & IV, *South Asia Analysis Group*, Update 6

<http://www.southasiaanalysis.org/notes/note23.html>

⁵⁹³ Tigers raise flag at Oddusuddan", *TamilNet*, (02 November 1999)

<http://www.tamilnet.com/art.html?catid=13&artid=4153>

⁵⁹⁴ T.D.S.A. Dissanayaka and Saroj Pathak, *War or peace in Sri Lanka*" (Mumbai: Popular Prakashan PVT, 2004), p.

187-188

⁵⁹⁵ A long year on the road, *TamilNet*, (13 May 1998)

<http://www.tamilnet.com/art.html?catid=79&artid=7384>

⁵⁹⁶ Tom Cooper, "Sri Lanka since 1971", *Air Combat information group* (29.10.2003)

http://www.acig.org/artman/publish/article_336.shtml

היה זה פרדוקס שדווקא הצבא הגדול מספרית נאלץ לפנות לטקטיקות של גרילה על מנת להצליח, בעוד ארגון המורדים הקטן מספרית היה זה ששאף לפעול ככוח צבאי לוחם קונוונציונאלי ולהשתלט על שטחים ברי הגנה.⁵⁹⁷

לאור התקדמות ה-LTTE, במרץ ואפריל של שנת 2000 המשיך הארגון לחזק את שליטתו על ציר האספקה המרכזי A9 והחל לרכז את כוחותיו (ארטילריה, נשק נגד מטוסים, לוחמים וכוחות ימיים) מדרום למעבר האסטרטגי החשוב. למעשה במהלך השנה החולפת כל מבצעי ה-LTTE היו מכוונים למטרה ספציפית אחת – איגוף הבסיס מכל צדדיו וניתוק קווי האספקה שלו, וזאת על מנת להבטיח את כיבושו.⁵⁹⁸ היה זה לקח מהמתקפה הכושלת על הבסיס ב-1991, אז תגבורות שהביא הצבא דרך הים והנחישות של הלוחמים בתוך הבסיס הביאו לכישלון המתקפה הישירה של ה-LTTE על הבסיס. העיירות שנכבשו עוד בתקופה שבין 1998-2000 נועדו למשל לנתק את אספקת המים לבסיס.⁵⁹⁹

כ-5000 לוחמים של ה-LTTE רוכזו על מנת לתקוף את הבסיס הענקי, כשחלק מהכוח משמש כעתודה למנוע מצבא סרי לנקה להחיש תגבורות לאזור. בלחימה השתתפו כמעט כל היחידות הלוחמות של הארגון, כולל יחידות הארטילריה והשריון, כשמולם ניצבו כמעט 15,000 חיילים של הצבא. כוח זה מלמד על החשיבות העצומה של הבסיס בעיני מערכת הביטחון. בשל חשיבות זו לשליטה על כל חצי האי הצפוני, היה זה הבסיס הצבאי הכי מבוצר ומוגן. למרות זאת ה-LTTE הצליח לאגף את הבסיס על ידי העברה של כוח בן 1200 לוחמים מאחורי הבסיס עמוק בתוך מערך ההגנה שלו, באופן שחסם יכולת תגובה של כוחות צבא ששהו בחצי האי הצפוני, זאת בניגוד לטקטיקה המוכרת של הארגון ששלחה גלים גלים של לוחמים-מתאבדים במתקפה ישירה אל מול ההגנה המרחבית של עמדות הצבא. לאחר כמה ימים של הפגזות ארטילריות על הבסיס ולנוכח המחסור באספקת מים לבסיס ואי היכולת לתגברו, הצבא החליט לבצע "נסיגה טקטית" למרות שה-LTTE למעשה לא התקרב באופן פיזי למרכז הקומפלס. למעשה היה זה ויתור על הבסיס כולו ובעצם על שליטה אפקטיבית בכל חצי האי Jaffna (למעט עיר הבירה של המחוז). הנסיגה עצמה התבצעה ללא תיאום, באמצע היום ובשמש הקופחת (כזכור רבים מהחיילים כבר היו על סף התייבשות) ולנוכח המשך ההפגזות הארטילריות של ה-LTTE. דבר זה רק הגביר את מספר האבידות של הצבא ואת תחושת הכישלון והבלבול בצבא. לאחר ה-LTTE תקף במהירות והשתלט על עמדות צבאיות בכל רחבי Jaffna בדרך לשליטה כמעט מוחלטת על חצי האי.⁶⁰⁰ הקרב על המעבר סימן את השינוי הגדול שעבר על ארגון "הנמרים הטמילים" בעשור של לחימה. מכוח מורדים המפעיל טקטיקות גרילה ומסתמך על הגורם האנושי באופן מכריע, הפך הארגון לכוח צבאי לוחם, "צבא" לכל דבר החמוש בנשק מודרני לחלוטין, שתוקף עמדות חזקות ומבוצרות היטב תוך שימוש בטקטיקה של "חנק ואיגוף". זאת כדי להשתלט ולנסות להגן על השטחים עליהם חלשו עמדות אלו.

D.B.S. Jeyaraj, "The taking of Elephant Pass", *Frontline* Volume 17, Issue 10 (13 - 26.05.2000)⁵⁹⁷

<http://www.hinduonnet.com/fline/fl1710/17100100.htm>

"Tiger manoeuvres trouble gateway garrison", *TamilNet*, (16.12. 1999)⁵⁹⁸

<http://www.tamilnet.com/art.html?catid=13&artid=4374>

D.B.S. Jeyaraj, *Op cit*⁵⁹⁹

D.B.S. Jeyaraj, *Ibid*⁶⁰⁰

D.B.S. Jeyaraj, "The battle for Jaffna", *Frontline* Volume 17, Issue 11, (27.05- 09.06.2000)

<http://www.hinduonnet.com/fline/fl1711/17110120.htm>

הצבא ניסה עוד להוציא לפועל מתקפה צבאית שתבטל את ההישגים של ה-LTTE ויחזיר את המצב לקדמותו. אך למעט התרומה שלהם לדילול הכוח הלוחם של ה-LTTE והרמת המורל של החיילים, הם היו חסרי משמעות אסטרטגית משמעותית לנוכח נפילת הבסיס המרכזי.⁶⁰¹

בעקבות המבצעים של הצבא וכישלון מתקפתו האחרונה של ה-LTTE⁶⁰² הכריז הארגון על הפסקת אש חד צדדית החל מדצמבר 2000 כמחווה של רצון טוב מול תחילת המעורבות הנורווגית בסכסוך. באפריל 2001 הופרה הפסקת אש זאת לנוכח מבצע צבאי גדול שיוזם הצבא (מבצע "Agni Kheela" - Fire flame). לאחר 600 חיילים הרוגים ולמרות שימוש נרחב בהפגזות ארטילריות רובם מהאוויר (בסגנון "Shock and Awe") המבצע הופסק ללא הישגים משמעותיים.⁶⁰³ בתגובה למתקפה זו, וכדי להוכיח את יכולתו להתמודד ולנטרל את המרכיב החזק ביותר של צבא סרי לנקה, ה-LTTE הגיב במתקפה נועזת בלב המדינה. ב-24 ביולי 2001 פעילים של ההארגון תקפו את בסיס חיל האוויר Katunayake ואת שדה התעופה הבינלאומי הצמוד לו: בשעות הבוקר המוקדמות כ-14 מחבלים מתאבדים של הארגון, לבושים במדי צבא וחמושים במטולי רימונים, נשקים אישיים ומרגמות חדרו לבסיס חיל האוויר והחלו לירות לכל עבר, כשעיקר תשומת לבם מופנית אל מטוסי הצבא שחנו על המסלולים. כשמונה מטוסים נהרסו כליל. לנוכח ההתנגדות המועטת בה נתקלו המחבלים, הם חתכו את הגדר המפרידה וחדרו למתחם של שדה התעופה הבינלאומי הצמוד. שם הם תקפו ברימונים מטוסים של חברת התעופה הלאומית של סרי לנקה והשמידו שלושה מטוסי איירבוס (בנוסף לשלושה נוספים שניזוקו קשות) שהיו ריקים באותה שעה. כל 14 המחבלים נהרגו, לא לפני שהצליחו להשמיד או לגרום נזק ללא פחות מ-26 כלי טיס.⁶⁰⁴ המתקפה הייתה הלם מוחלט לכוחות הביטחון של סרי לנקה ולממסד הפוליטי כולו. ה-LTTE הדגים את יכולתו לפגוע בלב הבסיס הכלכלי של המדינה. בייחוד חיל האוויר ניזוק מהמתקפה, שהייתה מיסודה פעולה נגד מטרה צבאית, גם אם בלתי קונוונציונאלית. טייסות רבות נפגעו בתקיפה, וחלק מהמטוסים גם יכלו להיות מוטסים רק מהבסיס שהותקף (כמטוסי הכפיר הישראליים או מטוסי המיג).⁶⁰⁵ החדירה לשדה התעופה המרכזי שיתקה את כלכלת המדינה שהסתמכה רבות על תיירות נכנסת. מעבר לנזק הכספי, כ-50% ממצבת המטוסים של חברת התעופה הלאומית ניזוקו או הושמדו, מה ששיתק את פעילותה וכמעט הוביל אותה לפשיטת רגל.⁶⁰⁶ כמובן שלפעולה היה כמובן גם הד בינלאומי רחב,

⁶⁰¹ "Eelam war III" (August 2006)

<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=2817&sid=6f74cd19064b7088749828c065c99a10>

⁶⁰² "Tigers launch Unceasing Waves 4", *TamilNet* (27.09.2000)

<http://www.tamilnet.com/art.html?catid=13&artid=5444>

⁶⁰³ "Agni Khiela debacle sets back military for at least four months", *Island*, (06.05.2001)

<http://www.island.lk/2001/05/06/defenc01.html>

D.B.S. Jeyaraj, Army suffers "Agni Kheela" type debacle again, *Transcurrents* (15.10.2006)

<http://transcurrents.com/tamiliana/archives/206>

⁶⁰⁴ Tom Cooper, "Sri Lanka since 1971", *Air Combat information group* (29.10.2003)

http://www.acig.org/artman/publish/article_336.shtml

⁶⁰⁵ Rohan Gunaratna, "A wake-up call", *Frontline*, Volume 18, Issue 17 (18 - 31.08.2001)

<http://www.hinduonnet.com/fline/fl1817/18170520.htm>

⁶⁰⁶ (Celia W. Dugger, "Rebel Attack on Airport Shocks Leaders of Sri Lanka", *New York Times* (25.06.2001)

<http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?sec=travel&res=9F0DE3DB1F3AF936A15754C0A9679C8B63>

שכן היא הייתה המתקפה החמורה ביותר בהיסטוריה של טרור אווירי (או כנגד מטרות אוויריות), כחצי שנה לפני פיגועי ה-9/11. עובדה זו רק מדגימה את החדשנות האופרטיבית של "הנמרים הטמילים" וקטלניותם.⁶⁰⁷

התבוסות הצבאיות הצורבות, איבוד נכס אסטרטגי כל כך חשוב ובעיקר הפיגוע נגד שדה התעופה היוו כולם אקורד סיום צורם לעשור של קרבות, וסימן את מכת המוות לאסטרטגיה של הממשלה שהתמצתה בפתרון הסכסוך באמצעים צבאיים. האקלים הפוליטי במדינה השתנה גם הוא, כשהיאווש וחוסר התקווה הולכים וגוברים לנוכח המשך האלימות והכלכלה המקרטעת נוכח חיסול התיירות בעקבות פיגועי הטרור וההשקעות העצומות בביטחון על פני כל תחום אחר.⁶⁰⁸ הבחירות לנשיאות של 1999 והבחירות לפרלמנט באוגוסט 2000 הבהירו את התסכול של הבוחרים. לא היה מנוס משינוי אסטרטגיה: מהסתמכות על אמצעים צבאיים לפתרון הסכסוך לאסטרטגיה של הידברות ומשא ומתן. בנקודת זמן זו אם זאת, הממשלה הייתה כבר בעמדת נחיתות מובהקת לאור ההישגים המסחררים של המורדים בשדה הקרב. היה ברור של-LTTE הייתה היכולת לשאת ולתת עם ממשלת סרי לנקה על בסיס כוח שווה (אם לא מעמדת יתרון) מה שעודד אותו גם להציב את הדרישה שייתייחסו אליו כשותף שווה כוח בתהליך.⁶⁰⁹ היה ברור שההצלחה של ה-LTTE תלויה לחלוטין בהצלחתו בשדה הקרב. ללא כוח צבאי ה-LTTE היה חסר משמעות פוליטית ונטול לגיטימציה בתור צד לסכסוך.

המצב הפוליטי המעורער והבחירות לנשיאות (1999) ולפרלמנט (2000, 2001)

כאמור ההתרכזות הבלעדית בשימוש באמצעים צבאיים לפתרון הסכסוך והכישלונות הצורבים של הצבא תרמו לתחושה של דעת הקהל בסרי לנקה כאילו הסכסוך חסר פתרון צבאי, אלא רק פוליטי. הרגשה זו הביאה לקראת סוף 1999 לשינויים פוליטיים חשובים שהובילו בסופו של דבר לניסיון מחודש לפתור את חילוקי הדעות על ידי משא ומתן. בדצמבר 1999 נערכו בחירות לנשיאות, לאחר ש- Kumaratunga הקדימה את הבחירות בשנה. בבחירות אלו הנושא העיקרי היה כמובן כיצד להתמודד עם קמפיין הגרילה והטרור בדינה, כשמועמד ה-UNP מהאופוזיציה, Ranil Wickremesinghe, התמודד על בסיס של קריאה לפתוח בשיחות שלום. המאבק היה צמוד לכל אורכו, אך יומיים לפני מועד הבחירות הנשיאה נפגעה בעינה בניסיון התנקשות על ידי ה-LTTE בעצרת בחירות של מפלגתה. כ-100 אנשים נפצעו ו-20 נהרגו בפיגוע, שייתכן שהוביל לגל אהדה ולניצחונה של הנשיאה, שזכתה ב-51% מהקולות (ירידה לעומת 62% האחוזים להם זכתה ב-1994)⁶¹⁰ בסוף שנת 2000 נערכו גם בחירות לפרלמנט שבהם הצליחה מפלגת ה-PA לשמור על הרוב שלה בפרלמנט, אך הוא הצטמצם מאד (45% מול 40% לאופוזיציה). לאור זאת המצב הפוליטי במדינה המשיך להיות מתוח,

⁶⁰⁷ Rohan Gunaratna, *Op cit*

⁶⁰⁸ S. Sathanathan, "Conflict Resolution in Sri Lanka: Problems & Prospects", South Asia Terrorism Portal

<http://www.satp.org/satporgtp/publication/faultlines/volume5/fault5-3ssathan.htm>

⁶⁰⁹ "The LTTE will negotiate only with parity of military status", *Tamil Canadian* (28.01.2004)

<http://www.tamilcanadian.com/page.php?cat=133&id=2241>

"Sustaining strategic parity and beyond", *TamilNet*, (30.04 2003)

<http://www.tamilnet.com/art.html?catid=79&artid=8880>

⁶¹⁰ V.S. Sambandan, "A second chance for Kumaratunga", *Frontline*, Volume 17, Issue 01, (08 - 21.01. 2000)

<http://www.hinduonnet.com/fline/fl1701/17010240.htm>

ובדצמבר 2001 שוב נערכו בחירות לפרלמנט, ובהם זכתה כבר האופוזיציה. בהתאם לכך מנהיג ה-UNP, Ranil Wickremesinghe נבחר לראשות הממשלה, בעוד Kumaratunga נותרת כנשיאה. ברור שמצב פוליטי בו ראש הממשלה מייצג מפלגת שלטון ויש לו שליטה ביצועית על הקבינט ועל המהלכים הפוליטיים, בעוד הנשיאה מייצגת מפלגת אופוזיציה ואמורה לייצג את מדיניות הממשלה בחו"ל, אינו מצב יציב. חוסר יציבות זו עתיד יהיה להשפיע מאוד על הפתיחה של שיחות שלום ועל מהלך תהליך השלום כולו.

פרק 10: תהליך השלום 2002–2006

האלימות הגוברת בסרי לנקה שהחלה עוד בתחילת שנות ה-90 הביאה כמצופה, להתפתחות מחנה שלום גדול בסרי לנקה. מחנה זה ניסה לקדם את ההשקפה המוכרת שלסכסוך אין ולא יכול להיות פתרון צבאי, ולכן יש לפתור אותו באמצעות משא ומתן. הכשלונות הצבאיים של כוחות הביטחון של סרי לנקה והמצב הבטחוני המעורער בדרום המדינה חיזקו השקפה זו בקרב דעת הקהל.

ברור שנוכחות של מחנה שלום חזק ומשפיע תורמת מאוד ללחץ על ממשלה נבחרת להיכנס לתהליך של הידברות, אך היא אינה מספיקה. הגורם העיקרי להסכמה של שני הצדדים לפנות לאסטרטגיה של הידברות נבעה מהמבוי הסתום הצבאי ההדדי שהתפתח. הממשלה מצד אחד נאלצה להתמודד עם חובות הולכים וגדלים, תיירות מרוסקת ומצב פוליטי מעורער, שנבעו כולם מחוסר יכולת צבאית להכניע את המורדים. הצבא לא היה גדול או חזק מספיק להחזיק בשטחים אותם הוא כבש. בנוסף הוא סבל מבעיה הולכת וגוברת של עריקות המוניות של חיילים קרביים.⁶¹¹ הממשלה החדשה אם כן פנתה לאסטרטגיה שונה. חשוב לציין שהפנייה לתהליך של משא ומתן לא נעשתה ממניעים מוסריים או מהשקפת עולם פציפיסטית של מנהיגי המדינה, אלא היה זה ניסיון מכוון להחליש את המורדים בדרך אחרת. הייתה זו טקטיקה צבאית בעיקרה במסווה אזרחי. מעין "המשך המלחמה באמצעים אחרים". הטקטיקה החדשה הייתה לא פחות מנסיון להשתמש בתמריצים כלכליים ודיפלומטיים על מנת לגרום לארגון לוותר על שאיפתו למדינה נפרדת. בתור תכנית גיבוי נעשה גם ניסיון להשתמש בלחץ בינלאומי על מנת להכריח את ה-LTTE לוותר על השימוש באלימות או לפחות להגביל את יכולתו להוציא לפועל התקפות אלימות ללא מחיר בינלאומי כבד. המטרה המיידית של הממשלה הייתה שיקום היציבות הכלכלית שתאפשר לה להמשיך לחזק את הצבא ואת המערכות הפוליטיות במדינה. לשם כך היא נזקקה לתיירות ולהשקעות זרות שייתכנו רק לאחר ייצוב המצב בטחוני. לכן ממשלת סרי לנקה ניסתה לחזק את מעמדה הבינ"ל מתוך תקווה להגביר בעתיד את יכולתה להפעיל לחץ צבאי על המורדים בתקווה לחסלם.⁶¹²

⁶¹¹ Kim, Kyung Mook, History of the civil war in Sri Lanka since 1983 (2006)

<http://www.zum.de/whkmla/sp/0809/kyungmook/kyungmook1.html#ranasinghe>

⁶¹² Austin Fernando, "Peace Process and Security Issues" (February 2006)

<http://www.tamilnet.com/img/publish/2006/02/CFAbByAustin.pdf>

המורדים מצידם, גם הם לא יכלו להשתלט על מלוא השטח אותו הם תבעו לעצמם בעיקר עקב איבוד לוחמים רבים וירידה במוראל בקרבם לאחר שנים רבות של לחימה.⁶¹³ בשל כך הארגון נאלץ לפנות לגיוס כוח של ילדים-לוחמים. מנהג זה הביא את הארגון להיות תחת אור הזרקורים של הקהילה הבינ"ל שביקרה אותו קשות על רקע זה. תשומת הלב הבינלאומית השלילית ההולכת וגוברת הלחיצו את הארגון, שהסתמך על המערכות הבינ"ל שלו לתעמולה, גיוס כספים ורכישות נשק. גם הגולה הטמילית הגדולה במערב החלה ללחוץ על הארגון לשנות את מדיניותו ולהגיע להסכם עם הממשלה.⁶¹⁴ הארגון נזקק להפסקה בקרבות לא רק על מנת לרענן את שורותיו ולחזק את שליטתו האדמיניסטרטיבית בשטחים החדשים שכבש, אלא בעיקר כדי לשקם ולשפר את מעמדו בעולם, לאור האוירה החדשה לאחר פיגועי ה-9/11. כחלק מקו מחשבה של "אין מה להפסיד", התקווה של ה-LTTE הייתה שתהליך שלום יאפשר להם להתחזק ובו זמנית לחשוף את אי הנכונות של הממשלה להתפשר ולהיענות לדרישות של הטמילים.⁶¹⁵ לכן גם ה-LTTE ראה צורך במתווך פעיל, שיוכל לכפות על ממשלת סרי לנקה תנאים נוחים לארגון עצמו.⁶¹⁶

מסיבות אלו ונוספות כבר ב-1999 נורווגיה התבקשה על ידי ממשלת סרי לנקה לתווך בין הצדדים ולעזור להם לנהל שיחות שלום. ה-LTTE הסכים רק לאחר השתלטותו על הבסיס Elephant Pass והצורך שלו בביסוס שליטתו בשטחים שנכבשו. הפנייה לנורווגיה דווקא נבעה ממגוון סיבות, לא רק עקב הצלחתו של תהליך השלום הישראלי-פלסטיני בניהולה אלא עקב מעורבותה בפרויקטים של פיתוח בכל רחבי סרי לנקה והיותה מקובלת על ידי ארצות הברית והאיחוד האירופי, לא כל שכן על ידי הודו (שחששה באופן מסורתי ממעורבות עמוקה מדי של מעצמות בסרי לנקה) ואפילו על ידי ה-LTTE עצמו עקב הקהילה הטמילית הגדולה והחזקה בנורווגיה.⁶¹⁷

הדמות העיקרית במאמץ התיווך הנורווגי היה היועץ המיוחד לשר החוץ, Eric Solheim, זאת בתמיכת שר החוץ וממשלת נורווגיה. בתחילה נראה שהמאמצים נושאים פרי כשבדצמבר 2000 ה-LTTE הכריזו על הפסקת אש חד צדדית ואף חידש אותה מדי חודש. עם זאת לאור חידוש ההתנגשויות הצבאיות בשנת 2001 ניסיונות התיווך לא התקדמו הרבה. למעשה תהליך השלום בסרי לנקה החל לצבור תאוצה רק עקב אירועים אחרים שהתרחשו אלפי קילומטר משם אבל הייתה להם השפעה מיידית בעיקר על ה-LTTE: היו אלה פיגועי ה-11 בספטמבר בארה"ב. פיגועים אלו יצרו באופן מיידי אקלים בינלאומי חדש של "מלחמה בטרור" העולמי באשר הוא, ואפס סובלנות מצד מדינות מערביות לתופעות של טרור.

Christian Wagner, "Sri Lanka - A new chance for peace?", *European Institute for Asian Studies* (2004), page 10⁶¹³

<http://www.eias.org/publications/briefing/2004/srilankapeace.pdf>

Amita Shastri, "Ending Ethnic civil wars: The peace process in Sri Lanka", *Commonwealth & Comparative Politics*, 47 (1), p. 82⁶¹⁴

Kasun Ubayasiri, "Failed peace talks", *South Asia Analysis Group*, Paper 1856 (23.06.2006)⁶¹⁵

http://www.saag.org/common/uploaded_files/paper1856.html

Col R Hariharan, "The Norwegians: Mediators Or Moderators?", *South Asia Analysis Group*, Paper 1454 (11.07.2005)⁶¹⁶

<http://www.southasiaanalysis.org/%5Cpapers15%5Cpaper1454.html>

Shammika Dlah, Krishangani P.P.G.I, "Contextual limitations: A theoretical analysis of Norwegian mediation in Sri Lankan conflict" (2008), p 8-10⁶¹⁷

<http://www.apmec.unisa.edu.au/apmf/2008/papers/18-Shammika.pdf>

הכרונולוגיה של תהליך השלום

פיגועי ה- 9/11 יצרו מאזן כוחות דיפלומטי חדש בעולם. הנחישות של ארה"ב להילחם בכל גילויי טרור באשר הוא וחיפוש אחר אויב שניתן לרדוף אותו העמידה בכוננות את הקהילה הבינ"ל כולה וגם את הקורבנות הפוטנציאליים לזעם האמריקאי. האקלים החדש לא נעלם מעיני המנהיגים של ה"נמרים הטמילים". באותה תקופה, לאור הקמפיין הדיפלומטי של הממשלה הסרי-לנקית וההכרזה עליהם בארה"ב כארגון טרור בינ"ל, ה-LTTE היה רגיש מאוד למעמדו בעולם ובעיקר חשש מהכללתו בקבוצה אחת עם ארגוני הטרור האסלאמיים.⁶¹⁸ יש לזכור שבניגוד לארגון כמו אל-קעידה, ה"נמרים הטמילים" הם תנועה חילונית המציגה עצמה כתנועת שחרור לאומי. על מנת להשיג את מטרתה העיקרית (הקמת מדינה חדשה) תנועה כזו חייבת להשיג תמיכה והכרה בינ"ל שכן בלעדיהן לא תיתכן קבלה של המדינה החדשה למערכת הבינ"ל הקיימת. בשל כך הארגון הכריז מחדש על נכונותו להיכנס לשיחות שלום ובדצמבר 2001 הכריז שוב על הפסקת אש. במקרה זה הממשלה נענתה בחיוב, ובעקבות כך בפברואר 2002 נחתם מזכר הבנות שהוביל לחתימה על הסכם הפסקת אש (CFA).

הסכם זה היה יריית הפתיחה לתהליך שלום שנמשך כשנה וחצי, עד אוגוסט 2003. במסגרתו נערכו שישה סבבי פגישות עיקריות שלו בפעילות דיפלומטית מאומצת ומעורבות של גורמים בינ"ל רבים.

הסבב הראשון נערך בין ה-16 - 18 בספטמבר 2002, בתאילנד

הסבב השני נערך ב-31 באוקטובר - 3 בנובמבר 2002, בתאילנד

הסבב השלישי נערך ב-5-2 בדצמבר 2002, בנורווגיה

הסבב הרביעי נערך בין ה-9-6 בינואר 2003, בתאילנד

הסבב החמישי נערך בין ה-8-7 בפברואר 2003, בגרמניה

הסבב השישי נערך בין ה-21-18 במרץ 2003, ביפן

הסבב השביעי, 29 באפריל - 2 במאי, בתאילנד (לא נערך עקב פרישת ה-LTTE מתהליך השלום)

באפריל 2003 ה-LTTE הודיע שהוא משעה את שיחות השלום, אם כי אין משתמע מכך חזרה מיידידת לפעולות צבאיות. אם כן מדוע, במהלך זמן של 15 חודשים, תהליך השלום בסרי לנקה שהחל באופטימיות גדולה כל כך ורשם לזכותו הישגים לא מעטים, הופסק בפתאומיות כזו? אילו התרחשויות ופעילויות תפסו את מקומן של השיחות, וכיצד תהליכים אלו השפיעו ברמה האסטרטגית על מעמדם ועמדותיהם של הצדדים הלוחמים ועל התפתחות הסכסוך כולו?

הסכם הפסקת האש, פברואר 2002

⁶¹⁸ Rashmee Z Ahmed, "Osama hand in glove with LTTE", *Times of India* (23.09.2001) <http://www.freerepublic.com/focus/f-news/530193/posts>

לאחר ההכרזה על הפסקת אש בין הצדדים ב-24 בדצמבר 2001, נורווגיה החלה לתווך בין הצדדים על מנת להפוך את המצב לקבוע. במהלך השיחות כבר התגלתה מחלוקת, כשהארגון דרש ממשלת סרי לנקה להסיר את החרם על הארגון ולבטל את הכרזתו כארגון טרור שאסור לקיים עימו קשרים.⁶¹⁹ צעד כזה היה בו משמעות סמלית – שוויון במעמד הפוליטי של ארגון המורדים עם ממשלת סרי לנקה. הכוונה של הארגון הייתה שלאור צעד כזה מדינות אחרות (בעיקר הודו, ארה"ב, בריטניה ומאלזיה) יאלצו לבטל גם הן את ההכרזה על ה-LTTE כארגון טרור. לביטול כזה יכלו להיות 2 תוצאות חשובות, וביניהן כאמור קבלת הכרה בינ"ל כתנועת שחרור לאומי לגיטימית, זאת בנוסף ליכולת לחידוש הלוגיסטית והאופרטיבית לפעול לגיוס כספים ולהשפעה על דעת הקהל המקומית במדינות אלו ללא חשש מפיקוח.⁶²⁰ ראש ממשלת סרי לנקה החל לנהל מגעים עם ראשי הממשלות השונות והוא הצליח לקבל מהם הבטחה שאפילו ממשלת סרי לנקה תסיר את החרם מעל הארגון, ממשלות אלו לא יעשו כן עד אשר הארגון יזנח את דרכי הטרור בהצהרות ובמעשים. היה זה סימן מעודד מאוד מבחינת ממשלת סרי לנקה (ומאכזב מבחינת ה-LTTE אם הוא היה מודע לכך), ובהתאם לכך ראש הממשלה הכריז על נכונותו העקרונית להסיר את החרם מעל הארגון.⁶²¹ כך הוסר המכשול הראשון בתהליך. ב-23 בפברואר נחתם הסכם הבנות (MoU) על ידי ראש הממשלה ומנהיג ה-LTTE (בנפרד) והפסקת האש נכנסה לתוקפה באותו היום.

בפתיחת הסכם הצדדים הכריזו על נכונותם להגיע לפתרון של שלום לסכסוך ביניהם. מבחינה מעשית ההסכם קבע הפסקת הפעולות האלימות התקפיות, הפרדת כוחות ביניהן והאיסור על הכנסת נשק לאזורים תחת השליטה של כל צד. למעשה הוא "הקפיא" את הסטאטוס קוו הצבאי בשטח. בנוסף הצדדים הסכימו שלוחמים מכל צד יוכלו לעבור באזורים תחת שליטת הצד האחר כל עוד אינם נושאים נשק. (זאת מתוך ניסיון לאפשר ל-LTTE להפוך עצמו למפלגה פוליטית אזרחית). חלק אחר בהסכם עסק בהחזרת החיים האזרחיים למסלולם, למשל על ידי פתיחת בתי ספר ואי שימוש בהם על ידי הכוחות הלוחמים, הסרה של מוקשים מהכביש המהיר A-9 והסרת הסגר הכלכלי על צפון המדינה. (לנוסח ההסכם ראו נספח ג') בעקבות ההסכם הוקמה משלחת של כ-60 משקיפים שהורכבה מנציגים של כל המדינות הסקנדינביות (ואיסלנד) על מנת לפקח על קיום ההסכם. תפקידה היה לאסוף מידע ולרשום תלונות על הפרות ההסכם.⁶²² בפועל שני הצדדים ניסו להשתמש במשלחת על מנת "לנכח" את הצד שני ולהאשימו בהפרות שונות על מנת לחזק את מעמדם בקרב הקהילה הבינ"ל. גם נורווגיה כמתווכת העיקרית הפכה לשחקן במאבק הדיפלומטי בין הצדדים, כשכל צד מאשימה לחילופין בתמיכה בצד האחר.

אמנם ההסכם לוה באופטימיות רבה, אך הוא גם ספג ביקורות רבות:

⁶¹⁹ J. S. Tissainayagam War or peace, de-proscription a must, *Tamil Canadian* (27.01.2002) <http://www.tamilcanadian.com/page.php?cat=40&id=178>

⁶²⁰ D. B. S. Jeyaraj, *The Proscription Problematique*, *The Sunday Reader*, (27.01.2002) http://www.sangam.org/ANALYSIS/Jeyaraj_01_27_02.htm

⁶²¹ T.D.S.A. Dissanayaka and Saroj Pathak, *War or peace in Sri Lanka* (Mumbai: Popular Prakashan PVT, 2004), p.

203

⁶²² SLMM, "The Sri Lanka Monitoring Mission" http://www.slmm.info/ABOUT_THE_SLMM

הביקורת הראשונה נוגעת באופן כללי לאופי של סכסוכים א-סימטריים. מעצם אופיים לצד המדינתי יש עוצמה רבה יותר עקב מעמדו החוקי ויכולת הכפייה שלו מול ארגונים לא מדינתיים. לכן כל תהליך של משא ומתן מקפל בתוכו הכרה משמעותית של הארגון הלא מדינתי, שמועלה, לפחות באופן זמני, לדרגת שותף שווה ערך למדינה. זאת למגינת ליבם של קבוצות שונות בתוך המדינה שנוקטות קו קיצוני יותר ומתנגדות לכל ויתור לארגון הגרילה. בטווח הקצר זהו מחיר שעל המדינה לשלם כשהיא נכנסת לתהליך של הידברות עם ארגוני מורדים.⁶²³

ה-LTTE, יותר מארגונים אחרים, עקב שאיפתו המוצהרת להיפך למדינה עצמאית, חיפש שוויון פוליטי כזה. הוא דרש במפגיע ועל בסיס כוחו הצבאי, שיתייחסו אליו כשווה כוחות עם ממשלת סרי לנקה. התדמית הזו של הארגון בעיני עצמו לא יכלה כמובן להתקבל לאורך זמן על ידי הקהילה הבינ"ל עקב מגוון רחב של סיבות משפטיות ודיפלומטיות.⁶²⁴ ברגע שמטרה זו תתברר כלא ברת השגה, התהליך יהיה נידון לכישלון. בינתיים תדמית זו רק הרגיזה את הקיצונים מבין הסינהאלזים, שהתקשו לראות כיצד ארגון מורדים אלים וקטן צומח למעמד בינ"ל מכובד ומקבל כבוד ממדינות רבות.

מבחינת התהליך עצמו, הסכם הפסקת האש ביטא תפיסה דו-קוטבית מצד 2 הצדדים. למעשה ראש הממשלה ומנהיג ה-LTTE בחתימתם הוציאו מהסכסוך את כל שאר הגורמים שהיו יכולים להיות מעורבים בפתרון. מבחינת ה-LTTE תפיסה זו ביטאה את שאיפתם להיות הנציגים הבלעדיים של העם הטמילי, ולכן ברור שלא יכלו לקבל את שיתופם העצמאי של הארגונים הטמילים האחרים (ואפילו דרשו לפרק את הארגונים הטמילים החמושים שפעלו בשירות המדינה). הממשלה מצד שני גם היא הוציאה מחוץ לתהליך נציגים של קבוצות אוכלוסייה שונות, בעיקר נציגי המוסלמים במדינה ואפילו נציגי מערכת הביטחון, שלא נועצו בהם בעת גיבוש ההסכם. אפילו הנשיאה לא הייתה צד להסכם ולא הייתה מעורבת בגיבוש פרטיו! ההסכם הכיר בכל הכיבושים של ה-LTTE, ולמעשה איפשר לארגון להחזיק בשטחים בהם הוא היה חזק ביותר. המדינה בעצם "ויתרה" במידה מסוימת על חלק מהריבונות שלה, שכן לשטחים אלו הצבא לא יכול היה להיכנס חמוש. גם הקביעה שהצבא יהיה מוגבל לבסיסיו אפשרה ל-LTTE לחזק את שלטונם ברחבי חצי האי הצפוני ללא הפרעה.

בעייה נוספת הייתה שההסכם לא אסר על המשך ההתחמשות של כל צד. בעיקר נהנה מכך ה-LTTE, שכצפוי ניצל את ההפסקה בלחימה להכניס כמויות גדולות של נשק מודרני שנקנה בחו"ל אל תוך השטחים בשליטתו ללא חשש מפעילות נגדו. בנוסף גם האיסור על גיוס כפוי של ילדים, שהיה הקלף החזק ביותר של הממשלה נגד ה-LTTE בזירה הבינ"ל, כלל לא הוזכר בהסכם.⁶²⁵ גם אם נושא זה היה מוזכר, ההסכם עצמו לא כלל שום

Amita Shastri, "Ending Ethnic civil wars: The peace process in Sri Lanka", *Commonwealth & Comparative Politics*, 47 (1), p. 84-5

S. Chandrasekharan, Sri Lanka: "Cease-fire agreement-advantage LTTE", *South Asia Analysis Group*, note 147 (28.02.2002)

<http://www.southasiaanalysis.org/%5Cnotes2%5Cnote147.html>

Visuvanathan Rudrakumaram, "Assymetries in the peace process: the liberation tigers of Tamil Eelam",⁶²⁴

Accord, no 16 (2005)

S. Chandrasekharan, Sri Lanka: Cease-fire agreement and prospects for peace, *South Asia Analysis Group*, paper 426 (15.03.2002)⁶²⁵

מנגנון ענישה או סנקציות על הפרות של הוראות ההסכם, למעט הפגיעה במוניטין של הצד המפר. הקביעה מי למעשה הפר את ההסכם הייתה נתונה בידיהם של המשקיפים, וכך כאמור הם הפכו לכלי למניפולציות ולהאשמות סותרות מצד הצדדים השונים.

בעקבות הסכם הפסקת האש הגיעה תקופה חסרת תקדים של תקווה, בעיקר לאוכלוסייה האזרחית בצפון ומזרח סרי לנקה. בתי ספר ומבני ציבור חזרו לתפקידם המקורי, משרדים פליטיים נפתחו ופרוייקטים של שיקום החלו. הייתה זו גם תקופה של פריחה ל"מחנה השלום" במדינה.⁶²⁶ כביש ה-A-9 שמחבר בין דרום המדינה וצפונה נפתח לתנועה בפעם הראשונה מזה שנים והוא פונה ממוקשים וממחסומים. מכוח ההסכם הועברו לשטחי הצפון והמזרח משלוחים של חומרי מזון ומוצרי יסוד רבים, שהקלו על המצב ההומינטרי. לקראת תחילת השיחות וכהבעת תמיכה בתהליך ממשלות ארה"ב, ראשי האיחוד האירופי, יפן ונורווגיה הכריזו על הקמת קרן תרומות שתאסוף ותחלק כספים לשיקום אזורי הקרבות ככל שתהיה התקדמות בתהליך.⁶²⁷

באוגוסט ובהתאם להבטחתה, הממשלה הסירה באופן רשמי את החרם החוקי מעל הארגון, כהכנה לקראת הסבב הראשון של השיחות. כבר בצעד זה היא עוררה עליה התנגדות רבתי של דעת הקהל הסינהאלית ובעיקר של הנשיאה. ההכרזה הזו, למרות שהייתה הכרחית לקיום השיחות, נתפסה "כפרס" שניתן למורדים מבלי שהם למעשה עשו דבר להרוויחו (למשל ויתור על האלימות או פירוק מנשק). הנשיאה בעיקר השמיעה את ביקורתה למהלך זה. נושא זה תפס מקום מרכזי מאוד בפוליטיקה של סרי לנקה באותה תקופה, ושתי המפלגות הגדולות השתמשו בו על מנת לנגח אחד את השני כחלק מדפוס הפעולה המסורתי שלהם של ניצול רגשות לאומניים לטובת רווח פוליטי, אך לרעת התהליך המדיני.⁶²⁸

סבב השיחות הראשון, 16-18 בספטמבר 2002, תאילנד:

הסבב הראשון נערך בבסיס צבאי סגור בתאילנד, על מנת לעודד אווירה פתוחה והתמקדות בנושאים שעל הפרק. הנציגים של שני הצדדים דנו בעיקר בנושאים של החזרת החיים הנורמליים לאזורי הקרבות, שיקום ופרוייקטים של פיתוח והחזרת האוכלוסייה העקורה לבתייהם.⁶²⁹ בהקשר זה נערכו גם דיונים עם המדינות התורמות לגבי הסכומים שיידרשו להשקעה. סה"כ השיחות עצמם החלו ברגל ימין, בדיוק מהסיבה שלא נדונו בהם נושאים הקשורים להסדר הפוליטי העתידי. בשיחות הוסכם להקים כוח משימה משותף שיטפל בעניינים הומניטאריים ונקבעו מועדי השיחות הבאות. (Shastri: 2009, 84) האופטימיות הגדולה בסיום השיחות התבטאה בכך שבמסיבת העיתונאים בסיומם, הנציג הבכיר של ה-LTTE השמיע הצהרה שהיה בה למעשה חזרה מהעמדה ההיסטורית של הארגון בדבר דרישתו למדינה עצמאית! לפי דבריו, ניתן היה להניח שהארגון

<http://www.southasiaanalysis.org/papers5/paper426.html>

Camilla Orjuela, "Building peace in Sri Lanka: A role for civil society?", *Journal of peace research*, vol 40, no 2 (Mars 2003), pp 195-212

Sumantra Bose, *Contested Lands* (Massachusetts, Harvard University Press, 2007), p. 44

Sonia Bouffard and David Carment, "The Sri Lanka peace process: A critical review", *Journal of South Asian development*, 1: 2 (2006), pp 165-166

Peace in Sri Lanka, Session 1: "16-18 September 2002, Thailand"

<http://www.peaceinsrilanka.org/negotiations/session-1>

יסכים "לשלטון עצמי" או ל"אוטונומיה" טריטוריאלית במסגרת פוליטית מאוחדת.⁶³⁰ בתוספת האווירה החמימה והידידותית בין המשתתפים השונים בשיחות, הייתה זו התקדמות עצומה שעוררה התרגשות רבה בקרב כל הגורמים המעורבים בשיחות, ועוררה תקוות רבות לקראת פתיחת הסבב הבא של דיונים.

סבב השיחות השני, 31 באוקטובר – 3 בנובמבר 2002, תאילנד:

הסבב השני עמד בסימן ההרשעה של Prabhakaran (לא בנוכחותו) בבית המשפט העליון ל-200 שנות מאסר בעקבות חלקו בפיגוע בבנק המרכזי ב-1996. למרות זאת הדיונים לגבי יישום ההסכמות אליהם הגיעו הצדדים בסבב הראשון נמשכו. כך הוחלט להקים וועדות משנה כחלק מכוח המשימה, למשל בנושאי מיתון האלימות ונורמליזציה (SDN- Sub-Committee on De-escalation and Normalization). (Peebles: 2006, 173). כמו כן נידונו נושאים צבאיים ובעיקר פירוק בסיסי צבא ואזורים צבאיים סגורים בצפון ומזרח המדינה, שרובם הורכבו על שטחי חקלאות ולכן השפיעו לרעה על יכולת הקיום של האוכלוסייה המקומית. הנציגים גם הסכימו לעבוד יחד ברמה המקומית על מנת לפתור בעיות שיתעוררו ברמה המקומית ועל מנת להבין את צרכי הקבוצות השונות באוכלוסייה ולפתור אותם. לשם כך הצדדים גם ניסחו הצהרה משותפת שתפנה למדינות התורמות בבקשה להקצות כספים לפרויקטים שונים בצפון ומזרח המדינה. מה שיותר חשוב, הוקמו וועדות לדון באפשרויות לפתור את המחלוקות הפוליטיות הבערות ולדון בפתרונות אפשריים לסכסוך כולו. בהקשר זה ה-LTTE הכריז על נכונותו להימנע מגיוס ילדים לוחמים לשורותיו ולעזור בשיקום ילדים ונשים שהושפעו מהסכסוך.⁶³¹

כל ההסכמות אלו היו הכנה לסבב השלישי שעתיד היה להתקיים חודש אחרי, ובו עתידות היו להיות נדונות כל הסוגיות הפוליטיות העיקריות בין הצדדים. סוגיה מרכזית הייתה המודל של שיתוף כוח וסמכויות בין הממשלה ל-LTTE והיא הייתה חלק מהפתרון הרחב יותר של הפיכת סרי לנקה למדינה פדרלית בעלת מבנה כוח מבוזר יותר. לקראת הסבב הבא נערכה פעילות בינ"ל אינטנסיבית, כשמדינות רבות בעולם נהיו מעורבות בתהליך (אפילו הודו הסכימה לשלוח משלחת מדרג נמוך) והבטיחו עזרה בשיקום ופיתוח סרי לנקה, בעודם לוחצים על הצדדים (ובעיקר ה-LTTE) להמשיך לשפר את המצב ההומניטארי במדינה ולהימנע מלהפר הסכם הפסקת האש.⁶³²

למרות האופטימיות בשכבות הגבוהות של הפוליטיקה הלאומית והדיפלומטיה הבינ"ל, מבחינת האוכלוסייה בסרי לנקה המצב היה עדיין מעורער, ורבים בדעת הקהל התקשו לסמוך ולהאמין להצהרות ה-LTTE. למרות מחוות הדדיות של הצדדים, למשל חילופי אסירים, פתיחת משרדים אזרחיים מצד ה-LTTE, פתיחת הכביש המהיר וסילוק מוקשים, יישוב מחדש של פליטים ושיקום מערכת המים והחשמל, בקרב האוכלוסייה הסינהאלזית בדרום ומזרח סרי לנקה עדיין היו ספקות לגבי המניעים האמיתיים של ה-LTTE בשיחות. הם

Peace in Sri Lanka, "Press conference held at the closing of Session 1" (19.09.2002) ⁶³⁰

<http://www.peaceinsrilanka.org/negotiations/press-conference-transcript>

Peace in Sri Lanka, Press conference held at the closing of Session 2 (3.12. 2002) ⁶³¹

<http://www.peaceinsrilanka.org/negotiations/session-2-press-conference-transcript>

(SLMM, "Normalization, Security and Gradual Changes towards a New Sri Lanka" 26.12.2002) ⁶³²

<http://www.slmm.info/STATEMENTS/2002/26%2F12%2F02+-+SLMM+Head%3A+Normalization%2C+Security+and+Gradual+Changes+towards+a+New+Sri+Lanka.9UFRnIZx.ips>

הצביעו על העובדה שהארגון הביע נכונות למשא ומתן רק לאחר פיגוע ה-11 בספטמבר והאיומים של ארה"ב להילחם בטרור. בנוסף הארגון המשיך במעשי אלימות, חטיפות ורצח של מתנגדיו מקרב הטמילים, כמו גם בהברחות הנשק אל תוך האזורים שבשליטתו.⁶³³

סבב השיחות השלישי, 2-5 בדצמבר 2002, אוסלו, נורווגיה:

הסבב השלישי של השיחות כאמור התכנס מתוך מטרה לגבש הסכמות בנוגע לאופי הפוליטי העתידי של סרי לנקה כמדינה ואת המעמד של הקבוצות השונות בה. בעקבות לחץ של המדינות התורמות והקהילה הבינ"ל ה-LTTE הכריז על נכונותו לבחון מודלים שונים של מבנה פדרלי כחלק ממדינה סרי לנקה מאוחדת, זאת בהתבסס על רעיונות שהועלו כבר בעבר לגבי חלוקת סמכויות אזורית ואיחוד של מחוזות הצפון והמזרח ליחידה אחת. בשיחות נושא זה נידון בהרחבה, שכן יש לזכור ששינוי כזה היה מחייב כתיבת חוקה חדשה למדינה. בנוסף הוסכמו כמה אמצעים על מנת לחזק את הסכמת האש, למשל בנוגע לחופש התנועה, חיזוק מפלגות פוליטיות ופעילותן האזרחית, שיקום מוסדות דת, חיזוק החוק והסדר באזורי הקרבות, הקמת קרן לשיקום הצפון והמזרח ועוד. בנוסף הוסכמו אמצעים להמשיך ולשקם נשים וילדים שהושפעו מהסכסוך.⁶³⁴

עם זאת ההסכמה הכי חשובה אליה הגיעו הצדדים הייתה כאמור הנכונות של ה-LTTE להשתתף במבנה פוליטי פדרלי ובכך לוותר על דרישתו להקמת מדינה טמילית עצמאית נפרדת. בהתאם לכך ההסכמה הייתה לבחון מודלים שונים בעולם כגון זה של קנדה, שווייץ או ספרד ולראות איזה מהם מתאים למצב הפוליטי בסרי לנקה.⁶³⁵ עם פרסום ההסכמות הללו שוב ניעורו תקוות רבות לקראת סבבי השיחות הבאים, כשהתקווה העיקרית הייתה לסכם את הפרטים העיקריים בנוגע לשינוי הפוליטי המוצע.

סבב השיחות הרביעי, 6-9 בינואר 2003, תאילנד:

למרות התקוות הרבות לקראת סבב השיחות הנ"ל לאור ההסכמות שהצדדים כבר הגיעו אליהם, הדיונים בתאילנד סימנו משבר גדול בתהליך. ייתכן שה"נמרים הטמילים" נרתעו מהפירוש הרדיקלי שניתן לנכונותם לחקור מודלים שונים של פדרליזם כויתור על עמדתם המסורתית. כך או כך אף צד לא הגיש הצעה מגובשת של חוקה חדשה או של מבנה פוליטי חדש, למעשה שוב נידונו פה הסדרי ביטחון ושיקום שונים, כשהויכוח העיקרי נסב על מעמדם ומיקומם של אזורים צבאיים סגורים (HSZ- High Security Zones). בעוד ה-LTTE ניסה להשתמש בנושא זה (במסווה של דאגה לזכויות אדם וחזרה של פליטים לבתייהם) על מנת להגביל את נוכחות הצבא בשטחים מסוימים בצפון ומזרח המדינה, הממשלה ניסתה לקשור את נושא הסרתם לנושא הכללי של פירוק הארגון מנשקו, ובעיקר מנשק ארטילרי ארוך טווח, ללא הצלחה.⁶³⁶

T.D.S.A. Dissanayaka and Saroj Pathak, *War or peace in Sri Lanka* (Mumbai: Popular Prakashan, 2004), p. 215 ⁶³³

Peace in Sri Lanka, "Press conference held at the closing of Session 3" (30.12.2002) ⁶³⁴

<http://www.peaceinsrilanka.org/negotiations/session-3-press-conference-transcript>

Johan Mikaelsson, "POLITICS-SRI LANKA: Political Solution In Sight Following Oslo Peace Talks" ⁶³⁵
(05.12.2002)

http://ipsnews.net/srilanka/note_06121.shtml

International Crisis Group, "Sri Lanka: The failure of the peace process", *Asia report No. 124* (28.11.2006) p. 7 ⁶³⁶

http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-asia/sri-lanka/124_sri_lanka_the_failure_of_the_peace_process.ashx

מעבר לזה גם נידון הנושא של חיזוק ושיפור הפיקוח על הפסקת האש לאור החשש מהתדרדרות בטחונית בשטח.⁶³⁷ בשיחות אלו נתגלעו חילוקי דעות חריפים, וה-LTTE אפילו השעה את השתתפותו בוועדת המשנה לנורמליזציה והפחתת האלימות (SDN) של כוח המשימה המשותף.⁶³⁸

התערעורת הפסקת האש וההתפתחויות בשטח

לקראת סוף 2002 ותחילת שנת 2003 המצב הבטחוני בשטחי הצפון והמזרח החל להתדרדר. ייתכן שהייתה זו האכזבה ההדדית הגוברת מאי התקדמות תהליך השלום, אך בחודשים הראשונים של 2003 התרחשו התנגשויות רבות בעיקר בין חיל הים של סרי לנקה ובין "נמרי הים", על רקע פעילות הברחות הנשק העניפה של הארגון. גם הנסיונות של ה-LTTE להילחם במתנגדיו מקרב הטמילים וחששותיו מפני שיתוף פעולה שלהם עם כוחות הביטחון הובילו לתקריות אלימות, בעיקר סביב הפעילות של קבוצות חיסול חשאיות של הממשלה ששמו להם למטרה לפגוע במפקדים בכירים של הארגון. גם ניסיונות הארגון לחזק עצמו על ידי גיוס ילדים, סחיטת כספים באיומים והטלת "מיסים" על האוכלוסייה במזרח, וניסיונותיו להגביל את התנועה אל ומתוך השטחים תחת שליטתו הביאו אותו לחיכוכים עם הצבא.

לאור המצב הבטחוני בשטח החלה הקצנה של דעת הקהל הסינהאלזית בסרי לנקה נגד ה-LTTE, נגד המתווכים הנורווגים ונגד התהליך כולו. עיקר ההקצנה נסוב סביב ההפרות בולטות שהתרחשו ושקיבלו ביטוי רב בעיתונות הסינהאלזית באותה התקופה. למשל המקרה של ספינה שזוהתה על ידי חיל הים כנושאת נשק ל-LTTE ושהארגון סרב לאפשר לחיל הים גישה לה.⁶³⁹

במקרה אחר חיל הים הטביע ספינה חשודה של ה-LTTE. בנוסף להם התרחשו מקרים רבים אחרים של הפרת הסכם הפסקת האש שיצרו מחדש אווירה של חשדנות, חוסר אמון ובעיקר חוסר סיפוק בקרב שני הצדדים מהתקדמות תהליך השלום ומהיתרונות שניתן להפיק ממנו.⁶⁴⁰ פרסום הדוחות של משלחת המשקיפים, ובעיקר הדוח שלה על מספר ההפרות הגבוה מצד ה-LTTE נתפסו כהוכחה שהארגון אינו מסוגל או רוצה להתחייב לפתרון של שלום לסכסוך והוכחה למניעי הזדוניים. אווירה זו, בתוספת לתהליכים עמוקים שעברו על כל אחד מן הצדדים בתקופה של שנה מאז נחתמה הפסקת האש (ושיתוארו בהמשך), השפיעה לרעה על המשך התהליך והביאה לבסוף לכשלונ.

סבב השיחות החמישי, 7-8 בפברואר 2003, ברלין, גרמניה

Peace in Sri Lanka, "Accelerated action on resettlement and humanitarian action, progress on human rights"⁶³⁷
<http://www.peaceinsrilanka.org/negotiations/session-4-norwegian-closing-statement> (09.01.2003)

Peebles Patrick; *The history of Sri Lanka* (Westport, Connecticut: Greenwood Press, 2006), p. 173⁶³⁸

T.D.S.A. Dissanayaka and Saroj Pathak, *War or peace in Sri Lanka* (Mumbai: Popular Prakashan PVT, 2004), pp. 232-233⁶³⁹

[/http://www.slmm.info/STATEMENTS/2003](http://www.slmm.info/STATEMENTS/2003) SLMM, "Statements- 2003" ראו⁶⁴⁰

כאמור, סבב שיחות מקוצר זה נערך בצל מתיחות רבה בעקבות תקרית בים בין חיל הים של סרי לנקה וספינה חשודה בנשיאת נשק ל-LTTE. בהמשך למגעים בינ"ל השיחות נסבו סביב הפעילות של תת הוועדה לעניינים הומניטאריים ולשיקום (SHRIN) בתוך כוח המשימה המשותף. ההסכמה העיקרית הייתה הנכונות של 2 הצדדים לשתף את נציגי האוכלוסייה המוסלמית במזרח בפעילות של הצוותים השונים תפקידן היה לבחון את צרכי השיקום והקצאות הכספים לכל פרויקט ופרויקט. בנוסף הוחלט על פנייה למוסדות בינ"ל (בעיקר UNICEF) שיגבשו תכנית כיצד לשפר ולפקח על המצב ההומניטארי באזורי הקרבות ועל תכנית ללימוד וחינוך ה-LTTE בנושאי זכויות אדם. בנוסף התחייב הארגון להפסיק את גיוס הילדים מתחת לגיל 18 כל אלו היו צעדים מאוד מצד הארגון לקראת הכרה באחריות למצב ההומניטארי בשטחים תחת שליטתו, והם נבעו ישירות מהלחץ הבינ"ל הגובר עליו.⁶⁴¹

למרות הסכמות אלו כאמור, המתחים האינהרנטיים בתוך תהליך השלום והפסקת האש החלו להחריף. מתחים אלו התבטאו במצב הבטחוני על הקרקע והם הלכו והחריפו לקראת סבב השיחות השישי במספר, שעתיד היה להיערך בחודש מרץ ביוני.

סבב השיחות השישי, 21-18 במרץ 2003, יפן:

עד שהצדדים הגיעו לסבב השיחות השישי ביניהם, המצב ברחבי סרי לנקה הפך מתוח יותר ויותר. השיחות נערכו חודש לאחר יום השנה הראשון להסכם הפסקת האש. מועד זה היה ציון דרך חשוב בסכסוך במדינה, אך הוא עורר רגשות מעורבים בקרב אזרחי המדינה. סינהאלזים רבים התאכזבו מכך שהממשלה והקהילה הבינ"ל לא הצליחה להפסיק את פעילותם של ה"הנמרים הטמילים". בנוסף למרות ההתקדמות הרבה שהתרחשה דעת הקהל הסינהאלזית לא ראתה התקדמות לקראת פתרון פוליטי סופי לסכסוך. זאת למרות השתפרות המצב הבטחוני בדרום המדינה. הרושם שהתקבל היה של סחיבת זמן על ידי ה-LTTE וניסיונות התחמקות מצידו בנושאים כמו ויתור על אלימות והתפרקות מנשקו. ראש הממשלה החל לספוג לחצים גוברים מצד קבוצות פוליטיות שונות (בעיקר ה-JVP) שטענו נגדו שהסכם הפסקת האש נכשל ושכל התהליך אינו יוביל לחיסול המורדים אלא רק ליותר ויתורים מצד הממשלה. גם הנשיאה הביעה את ביקורתה נגד האסטרטגיה של הממשלה בטיפול בתהליך השלום.

ה-LTTE מצידו, גם החל להתאכזב מתהליך השלום והכיוון אליו הוא התקדם. הארגון האשים את הממשלה בנסיגה ואי מילוי התחייבויותיה, בעיקר בתחומים כמו יישוב מחדש של פליטים, שיקום המזרח והצפון, עזרה לקורבנות אלימות, אי נסיגה של הצבא ממבני ציבור ובעיקר אי התקדמות בנוגע לאופי הפתרון הפוליטי לסכסוך.⁶⁴² גם המשך פעילות הצבא נגד ה-LTTE הרגיז את הארגון, כמו גם הלחץ הבינ"ל הגובר עליו לבצע "ויתורים" בעיקר בנושאים כמו גיוס ילדים, יחס לאופוזיציה וכדומה (ראו פרק הבא). גם האוכלוסייה הטמילית עדיין סבלה ממצוקות כלכליות, תעסוקתיות ופוליטיות שונות כמומיסים של ה-LTTE, הגבלות תנועה, איומים נגד פעילים פוליטיים וכדומה. הממשלה מצידה לא יכלה לעשות דבר נגד זה מחשש להפר את

⁶⁴¹ Peace in Sri Lanka, "Press release from the Royal Norwegian Embassy in Berlin" (08.02.2003)

<http://www.peaceinsrilanka.org/negotiations/session-5-norwegian-closing-statement>

⁶⁴² Implementation of Cease-fire Agreement not adequate- Sivajilingam", *TamilNet*, (21.02.2003)

<http://www.tamilnet.com/art.html?catid=13&artid=8397>

הסכם הפסקת האש ולפגוע בתהליך השלום. מצב זה החרף את חוסר שביעות הרצון של האוכלוסייה בסרי לנקה מהפסקת האש ומתהליך השלום כולו. התפתחויות אלו השפיעו כמובן על הנציגים שהגיעו ליפן. הדיונים סבבו מצד אחד על שיפור המצב הבטחוני ומצד שני על ההסדר הפוליטי הסופי במדינה. בתחום הראשון הצדדים הסכימו להקים קבוצת עבודה בראשות ראש משלחת המשקיפים על מנת לחזק את יכולתה של המשלחת לפקח בשטח על פעילות 2 הצדדים ולמנוע הפרות של הפסקת האש.⁶⁴³ הוסכם גם לחזק את המנדט של המשקיפים ולהבטיח את שלומם ביתר שאת. בנושא הפוליטי הוחלט להמשיך לדון על מודלים פדרליים שונים, על יחס הסמכויות בין המרכז למחוזות השונים ובעיקר על מנגנוני ניהול כספים פדרליים ועל המשך ההתקדמות בנושאים של זכויות אדם בנוסף הצדדים סיכמו על המשך שיחות השלום לשלושת החודשים הבאים.⁶⁴⁴ למרבה הצער סבב השיחות הבא שנועד להתקיים בתאילנד מעולם לא נערך, שכן עד מועד כינוסה ה-LTTE כבר החליט לפרוש מהשיחות.

פרישת ה-LTTE והפסקת תהליך השלום

הפרישה הגיעה בתגובה להתדרדרות במצב הבטחוני והוסברה בסיבות שונות⁶⁴⁵ אך כפי שנראה היא הגיעה בתגובה לתהליכים עמוקים יותר שנגעו לסיבות שלפיהם הצדדים נכנסו לתהליך מלכתחילה, לאסטרטגיות של כל צד בתהליך ולמטרות אותם הם רצו להשיג.

הסיבה המיידית לפרישה הייתה הועידה של מדינות תורמות שכונסה באפריל 2003 בארה"ב. מטרת הועידה הייתה דיון בדרכים לקדם את תהליך השלום, לגייס כספים ולבחון כיצד לחלק אותם בצורה הטובה ביותר. כל זאת כהכנה לכנס הגדול יותר שהיה עתיד להיערך ביוני ביפן. לועידה הוזמנו נציגי כל המדינות המעורבות בתהליך השלום (יפן, נורווגיה, האיחוד האירופי, בריטניה, הודו ועוד) וכמובן נציגי ממשלת סרי לנקה. לעומת זאת, ה-LTTE לא הוזמן להשתתף. הסיבה לכך הייתה מעמדו בארה"ב כארגון טרור, שמנע מנציגיו להיכנס למדינה. בעקבות זאת הנציג הבכיר של הארגון לשיחות שלח מכתב לראש הממשלה בו הוא מודיע על השעיית השיחות ל"עת עתה".⁶⁴⁶ למרות שהוא לא השתתף בועידה בווינגטון, לא הייתה מניעה שהארגון ישתתף בועידה החשובה יותר ביפן. בכל זאת הארגון החליט להחרים אותה.

⁶⁴³ "Peace in Sri Lanka, "Consolidation of ceasefire top priority, Sri Lanka Monitoring Mission to be strengthened" (21.03.2003)

<http://www.peaceinsrilanka.org/negotiations/session-6-norwegian-closing-statement>
Hakone talks focus on federalism, security concerns at sea", TamilNet (21.03.2003)⁶⁴⁴

<http://www.tamilnet.com/art.html?catid=13&artid=8581>

Sonia Bouffard and David Carment, "The Sri Lanka peace process: A critical review", *Journal of South Asian development*, 1: 2 (2006), pp 171⁶⁴⁵

"LTTE suspends negotiations with Sri Lanka pending implementation of agreements reached", TamilNet,⁶⁴⁶
<http://www.tamilnet.com/art.html?catid=13&artid=8824> (21.04.2003)

ברור שהסיבה האמיתית אינה אי הכללת הארגון בועידה בינ"ל כזו או אחרת. לכל אורך התהליך הארגון ביטא שאיפה מוצהרת לשוויון פוליטי עם ממשלת סרי לנקה (במידה רבה למען מטרה זו הסכים הארגון לתהליך השלום מלכתחילה). הלחץ הבינ"ל הגובר על הארגון ואי הזמנתו לועידה הבינ"ל הבהירה לארגון שמטרה זו לא תושג, שכן מדינות העולם לא יתייחסו אל ארגון גרילה/טרור כפי שהם מתייחסים למדינה ריבונית ולגיטימית. מכיוון שהארגון הבין שמטרה זו לעולם לא תושג, הדבר עירער מאוד את נכונותו לשלם מחירים פוליטיים על מנת להגיע להסכמות עם הממשלה.⁶⁴⁷

אמנם בסופו של הדבר הכנס התקיים במועדו והיה הצלחה גדולה. המדינות התורמות גייסו כ-4.5 מיליארד דולר, אך במקביל הן התנו את העברת הכספים בהתקדמות של תהליך השלום ובעיקר בקבלת סטנדרטים גבוהים יותר של זכויות אדם, דמוקרטיה ופלורליזם. דרישה זו נתפסה בעיקר כאיום כלפי ה-LTTE, למרות שגם הממשלה נדרשה לפרק את המיליציות החמושות תחת שליטתה.⁶⁴⁸ מבחינת המורדים היה זה סימן נוסף לאפקטים השליליים של המעורבות הבינ"ל בסכסוך בסרי לנקה. כזכור מלכתחילה הארגון תמך במעורבות כזו רק מתוך רצון ללחוץ על הממשלה להסכים לדרישותיו.

יש לציין שהחלטות אלו של הארגון לא ביטלו את קיומו של הסכם הפסקת האש, שעדיין המשיך להתקיים בפועל. כך, התקשורת הלא רשמית בין 2 הצדדים נמשכה.⁶⁴⁹ תקשורת זו כמובן נוהלה מסביב לבעיות שהתפתחו בשטח ולא על בסיס התקדמות לקראת פתרון פוליטי כולל. (נושא מרכזי היה שחרור ילדים שגויסו ללחימה ושיקומם). אמנם לאחר הכנס ביפן הממשלה הגישה כמה הצעות לממשל עצמי שינוהל על ידי הטמילים, אך הצעות אלו נדחו שכן הסמכויות שניתנו לטמילים נגעו רק לענייני פיתוח והיו מצומצמים יותר לעומת הצעות של ממשלות קודמות.⁶⁵⁰ השיחות ה-LTTE הגיש לראשונה הצעה רצינית להסדר פוליטי. כפי שהתברר, תהיה זו ההצעה האחרונה, שכן היא הייתה עתידה להצית תהליך פוליטי שבסופו של דבר הוביל להפלת הממשלה ועליית ממשלה חדשה.

ניתוח של כישלון תהליך השלום

כזכור, הסכם הפסקת האש היה נקודת הפתיחה לתהליך השלום. ההסכם נחתם במידה רבה עקב אילוצים בטחוניים של שני הצדדים והייאוש וחוסר התקווה של האוכלוסייה ברחבי המדינה מהמשך האלימות. מתוך מחשבה אופורטוניסטית-צבאית, שני הצדדים התכוונו להשתמש בתהליך על מנת לחזק את מעמדם הצבאי והפוליטי – בינ"ל ולהחליש את הצד האחר, כהכנה לקראת סיבוב לחימה עתידי ביניהם. אם זאת, באווירה

Visuvanathan Rudrakumaram, "Asymmetries in the peace process: the liberation tigers of Tamil Eelam", *Accord*,⁶⁴⁷ no 16 (2005), p. 84

Jayadeva Uyngoda, "Ethnic conflict in Sri Lanka: Changing Dynamics" (Washington: East-West Center, 2007), p. 31-39

Amita Shastri, "Ending Ethnic civil wars: The peace process in Sri Lanka", *Commonwealth & Comparative Politics*, 47 (1), p. 86⁶⁴⁸

Sonia Bouffard and David Carment, "The Sri Lanka peace process: A critical review", *Journal of South Asian development*, 1: 2 (2006), p. 170⁶⁴⁹

International Crisis Group, "Sri Lanka: The failure of the peace process", *Asia report No. 124* (28.11.2006) p. 8⁶⁵⁰
http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-asia/sri-lanka/124_sri_lanka_the_failure_of_the_peace_process.ashx

החויבות שהתפתחה מתחילת שנת 2002 ועד סופה, שני הצדדים, בלחץ הקהילה הבינלאומית, הסכימו ביניהם להתחיל ולשפר את המצב ההומניטארי באזורי הקרבות, ואכן נעשו בתחום זה כמה פעולות חשובות. הנושא העיקרי בתחום זה היה היחס לנשים וילדים והחזרה של פליטים לבתיהם, אך דווקא בו היה חוסר איזון בולט ביחס הקהילה הבינלאומית אל שני הצדדים. בעוד הקהילה הבינלאומית התעלמה במידה רבה ממה שה-LTTE כינה "קמפיין הטרור" של הממשלה כלפי אזרחים הטמילים, תשומת הלב העיקרית של העולם הופנתה למעשי הארגון עצמו, ובייחוד הגיוס הכפוי שלו של ילדים לשורותיו. כצפוי, מדינות מערביות רבות (בתמיכה ציבורית נמרצת של ארגוני זכויות אדם) החלו להעלות את הנושא לראש סדר העדיפויות בתהליך, ואף התנו את תמיכתן הכספית (ובמובלע, הדיפלומטית) בשיפור הרקורד של הארגון. הארגון, בניסיון להיחלץ מהלחץ הבינ"ל עליו ובעיקר כדי לשפר את תדמיתו בקרב דעת הקהל המערבית, הסכים בתחילת העשור להפסיק לגייס בכפייה ילדים לשורותיו. ב-2003 אף נחתם הסכם עם UNICEF על הפסקת גיוס הילדים מתחת לגיל 18 ושחרור כל הילדים-לוחמים שכבר גויסו מתחת לגיל זה.⁶⁵¹

גורם שני שהשפיע באופן שלילי על מעמדו של ה-LTTE היה הפעילות של ארגוני זכויות אדם בעולם. באופן מסקרן, רוב תשומת הלב של ארגונים אלה היה נתון באופן מסורתי לפעולותיה של ממשלת סרי לנקה אך היו כמה ארגונים מקומיים שביקרו בחריפות את ה-LTTE. הם העבירו מידע לעמיתיהם ברחבי העולם ועזרו להפיץ ולתת פומבי למצב ההומניטארי הקשה בשטחים אלו ולאחריותו של ה-LTTE ביצירת מצב זה. לצערם, הם גם נרדפו על ידי ה-LTTE, מה שרק הבהיר את חוסר הסובלנות של הארגון לנושא של זכויות אדם, מאפיין שממשלת סרי לנקה לא איחרה לנצל.

מעבר לכך, פעילות משלחת הניטור לסרי לנקה שתפקידה היה לפקח על הפסת האש גם היא פרסמה דוחות קבועים על מגוון הפרות של ההסכם. המשלחת מילאה תפקיד של מפקחת נייטרלית אך לדוחות שהיא פרסמה הייתה השפעה של האשמה פומבית של צד זה או אחר.⁶⁵² כפי הנראה, ה-LTTE הפר את ההסכם מספר רב יותר של פעמים מאשר הממשלה.⁶⁵³ וכך ספג את מירב הביקורת. מעבר לכך, כל הפרה של ההסכם על ידי הארגון נגעה לנושא ההומניטארי הקרוב לליבה של הקהילה הבינ"ל – חטיפות של אזרחים, גיוס ילדים, הצרת דרכיהם ואיום על עיתונאים ופעילי זכויות אדם ובאופן כללי נקיטה בסגנון שלטוני מדכא ואלים. גם המשך הפעילות של סחיטת כספים באיומים, הברחות נשק, הטרדות של אויבים פוליטיים, היעלמויות ואפילו רציחות פוליטיות של חשודים בשיתוף פעולה עם כוחות הביטחון לא יכלו להתקבל על ידי המדינות השונות שהיו מעורבות בתהליך השלום, שרובן היו דמוקרטיות מערביות (ארה"ב, האיחוד האירופי, בריטניה, קנדה, אוסטרליה ועוד. זאת לא כולל את הודו שעמדתה העוינת כלפי ה-LTTE הייתה ידועה זה מכבר). רוב המעורבות הבינ"ל ובעיקר התמיכה הכלכלית, נקשרה עם נושאים כמו פיתוח ושיקום, שלמעשה מתקשרים

⁶⁵¹ UNICEF, "Government and LTTE agree on action plan for children", (11.04.2003)

http://www.unicef.org/media/media_7159.html

⁶⁵² Jonathan Goodhand., & Bert Klem, B. Aid, conflict and peacebuilding in Sri Lanka. (Colombo: Asia Foundation

http://www.asiafoundation.org/pdf/full_sr_report.pdf 2005), p. 70

⁶⁵³ Ruki Fernando, "The Human Rights History of the Past Peace Process - Part III: The Role of International Actors" (22.05.2009) <http://www.peaceinsrilanka.org/negotiations/slmm-statistics> <http://lines-magazine.org/?p=936>

באופן הדוק לנושא של הגנה ושמירה על זכויות אדם ו"בניית שלום".⁶⁵⁴ ה-LTTE ספג ביקורות קשות מאוד בהקשר לפעילותו בתחום זה, דבר שהחליש מאוד את מעמדו בתהליך השלום הכללי ולא ענה על הציפיות המוקדמות של הארגון בעת שהסכים להיכנס לתהליך שלום.

ככל שהתהליך הלך והתקדם, ה-LTTE נדרש לקבל החלטות כואבות יותר ויותר מבחינתו. וככל שהארגון והממשלה הגיעו לעוד ועוד הסכמות על שיפור המצב בשטח, על חלוקת כספים מהמדינות התורמות, על נסיגת כוחות ובעיקר - על מעבר של הארגון מארגון חמוש ששולט על שטח שעליו עתידה לקום מדינה עצמאית למפלגה פוליטית לגיטימית, מצא עצמו ה-LTTE במצב שאותו הוא לא צפה.

מבחינת ה-LTTE, מההתחלה ההסכמה להיכנס לתהליך נבעה ממצוקה פוליטית מסוימת, עיקרה הקושי למצוא מגויסים חדשים והצורך לחזק את שליטתו בשטחים החדשים שעליהם השתלט הארגון, כל זאת על רקע של ההתדרדרות במעמדו הבינ"ל ולחץ בינ"ל הולך וגובר עליו. התקווה הייתה שתהליך שלום יאפשר הן להשיג תמיכה ולגיטימציה בינ"ל מחודשת לארגון ולמאבקו, הן להציג את ממשלת סרי לנקה כחסרת רצון או יכולת להגיע להסכם ובכך להסיט את הלחץ הבינ"ל אליה, והן להשתמש בתהליך על מנת ללחוץ על הממשלה להכיר במעמדו ובשליטתו של הארגון בשטחים מסוימים (תוך נסיון להרחיבם פוליטית). במקרה הגרוע ביותר ההפוגה תיתן לארגון זמן לארגן ולחמש מחדש את הזרוע הצבאית לו ולהתכונן לסיבוב לחימה מחודש.

בתחילה נדמה שאסטרטגיה זו אכן פועלת. הפסקת הלחץ הצבאי אפשר לארגון לחזק את מערכותיו הפוליטיות (והצבאיות) ואף הוא השיג הכרה ממשלת סרי לנקה בהיותו הנציג הבלעדי של העם הטמילי, גם שלטונו בשטחים מסוימים הוכר רשמית על ידי הממשלה (ובעקיפין גם על ידי הקהילה הבינ"ל). הבעייה הייתה שכחלק מפעילותו לפי האסטרטגיה שתוארה לעיל, הארגון נמצא במסלול התנגשות עם הערכים הליברליים והדמוקרטיים שהקהילה הבינ"ל ניסתה לקדם על ידי מעורבותה בסכסוך.

מכיוון שהארגון ראה עצמו כנציג היחיד של הטמילים, שום אפוזיציה לא יכלה הייתה להיות מקובלת. לכן מנהיגים מקומיים נרדפו ומתנגדים פוליטיים נחטפו, ספגו איומים על חייהם או נרצחו. ברור גם שפעילות עיתונאית חופשית לא נסבלה.

על מנת לחזק את הזרוע הצבאית שלו, ה-LTTE היה זקוק לכספים, שאותם הוא השיג על ידי סחיטת אנשי עסקים והטלת מיסים על האוכלוסייה המקומית. בנוסף הוא היה זקוק לחיילים, אך הגיוס הלך ונעשה קשה יותר באווירה של תהליך שלום. מכאן הצורך והפנייה לגיוס כפוי של ילדים וילדות. גם המאמצים של הארגון להתחמש מחדש היוו הפרה של הסכם הפסקת האש. הנשק הגיע מחו"ל והועבר תוך שימוש בנתיבי תחבורה וכלי שייט לגיטימיים והוברח לתוך המדינה תוך נסיון להתחמק ולהסתיר פעילות זו מחיל הים של סרי לנקה וממשלת המשקיפים הבינ"ל. למרות שהיה זה צורך קריטי של ארגון גרילה היו לכך השלכות תדמיתיות שליליות.⁶⁵⁵ כל הפעילויות האלו היוו הפרות של הסכם הפסקת האש, ויותר מכך הם היו למעשה הצהרת אי אמון בתהליך השלום, ושימוש את ממשלת סרי לנקה כהוכחה כלפי הקהילה הבינ"ל לאי-נכונות של הארגון

⁶⁵⁴ Cenani Pirani, Ahilan Kadirgamar, "Internationalisation of Sri Lanka's peace process and governance: A Review of strategic conflict assessment", *Economic and political weekly*, (06.05.2006), pp 1789-1795 <http://www.internationalcentregoa.com/southasia/10053.pdf>

Goodhand & Klem, *Op cit*, 65-70
⁶⁵⁵ U.S. slams LTTE over arms smuggling", *Asian Tribune* (13.02.2003) <http://www.asiantribune.com/news/2003/02/13/us-slams-ltte-over-arms-smuggling>

להתפרק מנשקו ולהשתלב במערכת הפוליטית הדמוקרטית של המדינה. בעיקר גם דעת הקהל הסינהאלוזית התרגשה מאד מכל דיווח על פעילות אלימה כזו או אחרת של הארגון, כך החל תהליך של הקצנה בדעת הקהל במדינה כלפי תהליך השלום. הקצנה זו כפי שצוין, נתמכה גם על ידי חילוקי הדעות בצמרת הפוליטית במדינה בין ראש הממשלה והנשיאה, שלא שותפה בקבלת ההחלטות וחיכתה לרגע המתאים להפגין את סמכותה.⁶⁵⁶

מבחינת הממשלה, גם היא נכנסה לתהליך השלום עקב הייאוש בדעת הקהל מהמשך האלימות ומתוך ניסיון מודע להשתמש בקהילה הבינ"ל על מנת להשיג כמה מטרות מיידידות:

המטרה הראשונה הייתה כמובן השגת שקט פוליטי, שיאפשר לצבא לשקם את עצמו ובעיקר יאפשר לכלכלה להשתקם. מטרה שנייה הייתה השגת תמיכה ולגיטימציה בינ"ל, שיאפשרו קבלת הלוואות נוחות מארגונים כמו קרן המטבע הבינ"ל וימשכו תיירות והשקעות למדינה. חיזוק התשתית הכלכלית נועד בהמשך לתמוך בהגדלת ושיפור היכול הצבאית להתמודד עם ה-LTTE בקרב, ואילו הפעילות הדיפלומטית הנמרצת שנועדה להשחיר את פניו של הארגון מבחינת הרקורד ההומניטארי שלו תרמה לחיזוק יכולת התמרון הדיפלומטי של סרי לנקה. בעיקר הדבר נכון בדרישתה להוציא את הארגון מחוץ לחוק ולהתייחס אליו כארגון טרור לכל דבר כחלק מהמלחמה העולמית נגד הטרור. צעד כזה יפעיל לחץ על התשתית הבינ"ל של ה-LTTE ויקשה עליו לאסוף תמיכה פוליטית, כספית וצבאית מרשתותיו בחו"ל על מנת לחזק עצמו בתוך המדינה.

ככל שהתקדם התהליך ממשלת סרי לנקה גם היא נוכחה לדעת שיידרשו ממנה ויתורים פוליטיים משמעותיים. בראש ובראשונה היה עליה לקבל את ה-LTTE, להכיר בו כארגון לגיטימי ולשתף אותו בכוח הפוליטי. למעשה המשך התהליך היה מחייב לשנות את מבנה הכוח והיחסים בין המרכז הפוליטי והפריפריה. שינוי כזה אינו פשוט במדינה ריכוזית ואפילו אוטוריטרית כמו סרי לנקה. בנוסף, חלקים חשובים באליטה הסרי לנקית ובדעת הקהל הסינהאלוזית, למשל ה-JVP ואפילו הנשיאה, התנגדו למה שנדמה בעיניהם כויתורים ללא תמורה, וכתהליך שלמעשה מאפשר ל-LTTE להתחזק, במקום להיחלש או להתפרק כפי שהם קיוו.⁶⁵⁷ תסכול זה ניתן לראות בהתבטאויות ודעות שונות לפיהן נורווגיה וה-LTTE למעשה פעלו ביד אחת כנגד סרי לנקה על מנת לפרקה.⁶⁵⁸

מתחים אלו הגיעו לשיאם לקראת סוף 2003 ותרמו לחוסר שביעות רצון הולכת וגוברת בקרב ציבורים גדולים מתהליך השלום, תחושה שחלחלה למעלה, להנהגות. היה זה רק עניין של זמן עד שצד אחד היה מקבל את ההחלטה לפרוש מהשיחות ולפנות לגישה לעומתית יותר.

ואמנם, באפריל 2003 ה-LTTE הכריז על השעיית השיחות. החלטה זו אמנם לא דרדרה את המדינה באופן מיידי למלחמת אזרחים מחודשת (שכן הסכם הפסקת האש היה עדיין בתוקף), אך היא כן יצרה משבר פוליטי חמור. החלטת ה-LTTE להשעות את שיחות השלום יצרה בעייה פוליטית לשני הצדדים, שכן שניהם לא היו נכונים לחדש את הקמפיין הצבאי והמלחמה ביניהם.

Paikiasothy Saravanamuttu, "Democratization of the Peace process: Sri Lanka", In *Democracy, Conflict and Human Security*, (Sweden: International Institute for Democracy and Electoral Assistance, 2006) 207-219

http://www.idea.int/publications/dchs/upload/dchs_vol2_sec5_4.pdf

N. Manoharan, "Peace Process in Sri Lanka I", Tamil Canadian (April 2002)⁶⁵⁷

<http://www.tamilcanadian.com/article/194>

<http://www.sinhaya.com/Sinhaya.com/Norway-LTTE.html> Sinhaya.com, "Norway and the LTTE"⁶⁵⁸

בשביל ה-LTTE הפרישה יצרה השלכות בינ"ל חמורות מאוד, שכן הקהילה הבינ"ל ראתה בו את הגורם המכשיל בתהליך. ההשקפה, שגם קודמה במרץ על ידי ממשלת סרי לנקה, הייתה שהארגון כלל לא התכוון לוותר על מאבקו האלים למען מדינה עצמאית, ושהוא לעולם לא יוותר על השימוש באלימות ולשם השגת מטרה זו. מכיוון שהוכח שה-LTTE הוא ארגון אלים שאין לסמוך עליו, יש להילחם בו ולחסלו. על הקהילה הבינ"ל לתמוך בסרי לנקה דיפלומטית, כלכלית וצבאית על מנת להשיג מטרה זו.

הארגון היה צריך להוכיח לעולם שפניו עדיין לשלום על מנת להימנע מסנקציות חמורות. בשל כך הארגון פנה להגיש הצעות חד צדדיות והציב דרישות חד משמעיות בפני ממשלת סרי לנקה, מתוך תקווה שאי היענות להם תאפשר לו לטעון למעשה הממשלה היא זו שאינה מוכנה להגיע לפתרון.

מבחינת הממשלה, המצב החדש סיכן את כל האסטרטגיה הפוליטית של ראש הממשלה (לשמחתה הגלויה של הנשיאה). ראש הממשלה נאלץ עתה להסביר לדעת הקהל כיצד ממשיכים הלאה מבלי לחזור אל מלחמה אלימה, שתוביל מחדש למשבר כלכלי ואי יציבות פוליטית. מבחינת הנשיאה, הייתה זו הזדמנות פז להחזיר לעצמה ולמפלגתה את העליונות הפוליטית, שכן עתה התברר שהיא "צדקה" כל הזמן כשהיא הזהירה מפני ההשלכות של הסתמכות על הבטחות ה-LTTE ומתן וויתורים לו. גם דעת הקהל הסינהאלזית בדרום ומזרח המדינה הייתה חסרת סבלנות, ונדמה שהקרקה הייתה כשרה לעימות קונסטיטוציוני.

העימות אכן הגיע לאחר שה-LTTE פרסתם את הצעתו/דרישתו כיצד לקדם את תהליך השלום מבלי למעשה לקיים משא ומתן. ההצעה של הארגון, שהוצגה ב-31 באוקטובר, הייתה להקים "רשות שלטון עצמי" זמנית (ISGA - Interim Self Government Authority) לתקופה של 5 שנים. רשות זו תורכב מאיחוד של מחוזות הצפון והמזרח ויהיו בה נציגים של כל קבוצות האוכלוסייה, אך עם עליונות ברורה לטמילים (למרות שבמזרח הם אינם הרוב!). בנוסף יינתנו לה סמכויות רחבות ביותר. למעשה ההצעה הייתה לא פחות ממודל של קונפדרציה, שבו לאוטונומיות המחוזיות ישנם סמכויות כמעט בלתי מוגבלות ולמרכז אין סמכויות כפייה או עליונות עליהן. למעשה הן הרשות המקומית והן זו המרכזית הן בעלות מעמד שווה בגיוס כספים, פיתוח כוחות ביטחון, ניצול משאבים בשטחם וקביעת האופי הפוליטי המקומי.⁶⁵⁹ לאחר 5 שנים הכוונה הייתה או שיתקיים משא ומתן בין הממשלה לארגון על הסדר פוליטי סופי או שייערכו בחירות שינוהלו על ידי ה-LTTE.⁶⁶⁰

כפי שהוצגה ההצעה ביטאה את השאיפה המקורית של ה-LTTE לצעוד בכיוון של הקמת מדינה עצמאית ככל שניתן, או לפחות להיחשב במעמד פוליטי שווה לזה של הממשלה. מכיוון שיחות השלום לא העניקו לארגון את הסטאטוס השוויוני לו הם קיוו (כפי שהתברר להם לאחר שהם לא נכללו ברשימת המוזמנים לוועידת התורמים בארה"ב) הוא חזר לאסטרטגיה היחידה שהצליחה לו בעבר – זו של עימות צבאי.

International Crisis Group, "Sri Lanka: The failure of the peace process", *Asia report No. 124* (28.11.2006) p. 8⁶⁵⁹

http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-asia/sri-lanka/124_sri_lanka_the_failure_of_the_peace_process.ashx

⁶⁶⁰ לנוסח ההצעה ראו (V.S. Sambandan, "The LTTE's blueprint", *Frontline*, Volume 20, Issue 23, (08 - 21.11.2003) <http://www.hinduonnet.com/fline/fl2023/stories/20031121006501200.htm>

ההצעה, מכיוון שהייתה הרבה מחוץ לטווח ההסכמות האפשרי של דעת הקהל או של הממשלה, הציתה עימות בקרב האליטה הפוליטית הסינהאלזית, שכן היא אישרה לכאורה את החשדות הישנים בדבר המניעים האמיתיים של ה-LTTE. ראש הממשלה, שתהליך השלום היה המצע הפוליטי העיקרי שלו, הרגיש תחת לחץ להמשיך את התהליך בצורה כלשהי. עם זאת לא היה בכוחו להניע שינויים פוליטיים מרחיקי לכת שכן למפלגתו לא היה את הרוב הדרוש בפרלמנט. הנשיאה ומפלגתה כמובן דחו את הצעת הארגון וטענו שאם כבר אז הצעתם הקודמת משנת 1997 (שנדחתה על ידי מפלגת ה-UNP וראש הממשלה) מתאימה יותר כהסדר סופי לסכסוך. גם התקשורת גם הייתה ביקורתית מאוד כלפי ראש הממשלה והנשיאה (שחיכתה זמן רב להזדמנות) החליטה שהגיעה השעה לפעול:

בתחילת נובמבר בעת שראש הממשלה היה בביקור בארה"ב, היא הכריזה על מצב חירום, ובכך פיטרה את שרי ההגנה, הפנים והמידע ולקחה לעצמה תיקים אלו. בנוסף היא השעתה את פרלמנט והכריזה על בחירות חדשות לאפריל 2004.⁶⁶¹

ההחלטה של הנשיאה לפעול בכזו נחרצות נבעה לא רק מלחץ תוך-מפלגתי לפעול נגד ראש הממשלה שנבחר מטעם מפלגה יריבה. היתה זו בעיקר תגובה נגד אי הכללתה בתהליך השלום, ואי מתן תשומת לב לאזהרותיה נגד ויתורים מפליגים מדי ל-LTTE. המשבר סימן למעשה את סיום תהליך השלום במתכונתו הנוכחית. הממשלה כמובן לא יכלה להמשיך בתהליך לאור שיתוק הפרלמנט והפילוג בדעת הקהל. היה ברור שהאקלים הפוליטי במדינה הולך ונעשה קיצוני יותר, דבר שלא השאיר מרחב תמרון דרוש לנהל שיחות שלום. ה-LTTE מצידו, לאחר דחיית הצעתו, נותר חסר אפשרויות ריאליות, והוא נאלץ לנקוט קו נוקשה יותר.

המשבר הפוליטי הקפיא את תהליך השלום, שכן כל המדינה חיכתה לראות את תוצאות הבחירות. המפלגות הגדולות לא הצליחו להגיע לפשרה, ואילו המתווכים הנורווגים הודיעו על הקפאת מאמצי התיווך שלהם. לקראת הבחירות הנשיאה גיבשה ברית פוליטית עם מפלגת ה-JVP הקיצונית. המצע העיקרי של ברית זו היה פשוט ביותר: מפלגת ה-UNP, וראש הממשלה Ranil Wickremasinghe בראשה, נקטו קו רך וותרני מדי כלפי ה-LTTE. הנשיאה מצידה הבטיחה ליישם קו תקיף יותר, שלא יאפשר לארגון להעלות דרישות להיפרדות. מפלגת ה-UNP המשיכה לטעון לצורך בפתרון של שלום לסכסוך והדגישה את הדיווידנדים הכלכליים של הפסקת האש ואת השיפור בתדמית הבינ"ל של המדינה לנוכח תהליך השלום.

לנוכח חידוש הפעולות האלימות של ה-LTTE במזרח ואפילו בבירה אין פלא שמפלגתה של הנשיאה זכתה בבחירות עם רוב של 45% ו-105 מושבים בפרלמנט. מפלגתו של ראש הממשלה זכתה רק ל-82 מושבים (37%), בעוד באזורי הצפון והמזרח זכתה הקואליציה הטמילית בראשות LTTE לרוב מוחלט של המושבים. תוצאה זו סימנה את תחילת תנועת המטוטלת הפוליטית בקרב דעת הקהל והאליטה הפוליטית חזרה לאסטרטגיה תקיפה יותר כלפי הסכסוך ככל שמחיר השלום נדמה כגבוה יותר ממחיר המלחמה. האסטרטגיה החדשה נוסחה, יושמה והתבטאה באישיותו של מי שמונה לאחר הבחירות כראש הממשלה ושנה אחרי כן ימונה כנשיא המדינה, Mahinda Rajapaksa.

⁶⁶¹ BBC News, "Sri Lanka thrown into political crisis" (04.11.2003) http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/3239303.stm

אך לפני שהנשיא החדש קיבל את הזדמנות להוכיח את מדיניותו, התרחשו בשנת 2004 שני אירועים קריטיים שהיו עתידיים להשפיע באופן בלתי הפיך על תהליך השלום ועל הסכסוך כולו: הראשון היה הפרישה של הפלג המזרחי של ה-LTTE מהארגון במרץ 2004, והשני היה הצונאמי שהיכה במזרח אסיה בסוף 2004. מעניין ששניהם התרחשו במזרח המדינה, איזור בו השליטה של ה-LTTE הייתה באופן מסורתי חלשה יותר.

הפילוג ב-LTTE והמרד במזרח בהנהגת קולונל Karuna

ב-6 במרץ 2004 ה-LTTE הכריז על סילוק מהארגון של אחד ממפקדיו הבכירים ביותר - Col. Karuna, המפקד הצבאי של כל אזור המזרח. הכרזה זו הייתה דרמטית ביותר, שכן עד אז הארגון הקפיד על הצגת תדמית של ארגון מאוחד בעל משמעת ברזל. ככל שהפרשה החלה להתפתח התבררו פרטים רבים יותר, שהפכו את ההודעה לדרמטית עוד יותר וככזו שהיו לה השלכות מרחיקות לכת על סרי לנקה כולה.⁶⁶²

Vinayagamoorthis Muralitharan, הידוע בכינויו Col. Karuna, לא היה "עוד" מפקד צבאי אזורי בארגון הגרילה, אלא למעשה שימש כמספר 2 בארגון. הוא נולד בכפר קטן במזרח סרי לנקה, והתגייס לארגון בגיל צעיר. לאחר שהוכשר בשירות המודיעין של הארגון ואף שימש כשומר ראשו של פרבהאקאראן תקופה מסוימת, ב-1987 הוא מונה למפקד כל מחוז Baticaloa והיה אחראי על ההתנגדות לכוח השלום ההודי, כל זאת רק 4 שנים לאחר שהצטרף. לאחר נסיגת הצבא ההודי הוא השתלט אט אט על שטחים נוספים במזרח והתקדם במהירות עד שלמעשה היה השליט למעשה מטעם ה-LTTE של כל המחוזות המזרחיים במדינה. הוא שימש בתפקיד זה כ-17 שנים, תופעה חסרת תקדים בארגון שהקפיד על נטרול כל מוקדי כוח מתחרים אפשריים למנהיגותו של פרבהאקאראן.

עקב יכולתו הצבאית, כושרו הארגוני והעובדה שהוא נחשב כמייצג של הטמילים במזרח המדינה בארגון שרובו ככולו הורכב מטמילים מהצפון, הוא התקדם במהירות בתוך הארגון. עזרתו הצבאית לפרבהאקאראן במהלך שנות ה-90 ובעיקר תפקודו במבצעים הגדולים נגד צבא סרי לנקה (מבצעי Jayasikurui , Unceasing waves) שהצילו את הארגון מתבוסה צבאית ותרמו להפיכת המצב הצבאי במדינה, כל אלו גרמו לחיזוק מעמדו. הכללתו בצוות המשא ומתן לשיחות השלום ב-2002 ואילך רק קיבעו את מעמדו כנציג של כל הטמילים מהמזרח בתוך הארגון ומחוצה לו, וככזה שזוכה לאונו המוחלט של מנהיג הארגון. האמון הרב לו זכה העניק לו אוטונומיה מוחלטת כמעט לגמרי, מה שאפשר לו למעשה להקים מרכזי כוח מתחרים להנהגת הארגון, והוא הקפיד לחקות ולהקים את כל מבני הכוח בתוך הארגון גם בשטחים תחת שליטתו. זה כלל חיקוי של טקסים שנערכו בצפון כמו למשל נאום "יום הגיבורים" של פרבהאקאראן ועוד.⁶⁶³

⁶⁶² "Karuna removed from the LTTE", *TamilNet*, (06.03.2004)

<http://tamilnet.com/art.html?catid=13&artid=11391>

B. Raman, "Prabhakaran's eastern challenger", *Rediff*, (10.03.2004) part I

<http://in.rediff.com/news/2004/mar/09spec1.htm>

⁶⁶³ D.B.S. Jeyaraj, "The Eastern warlord", *Frontline*, Volume 21, Issue 07, (27.03-09.04.2004)

<http://www.hinduonnet.com/fline/fl2107/stories/20040409006000800.htm>

לאחר הודעה על "שחרורו" מהארגון, Col. Karuna הכריז שהוא למעשה נוטש את ה-LTTE ומעתה ואילך ינהל מדיניות עצמאית למען זכויות הטמילים. בתגובה החלו עימותים אלימים במזרח בין תומכי Karuna ופעילי ארגון מהצפון שהתנגדו לו ונותרו נאמנים לפרבהאקאראן. כך החל שבר גדול בארגון, שבר שתסר רבות להיחלשותו ויש הטוענים גם לחיסולו הסופי. אך מה גרם לשבר זה?

בהודעת הארגון צוין ש Karuna פעל ממניעים בוגדניים ובתמיכה של "גורמים עוינים" למאבק הטמילי על מנת להחליש את הארגון. עם זאת שמועות נסבו סביב פעילות אישית לא כשרה שלו בענייני כספים, בניגוד להוראות המחמירות של ה-LTTE בנוגע ליושר וניקיון כפיים. למעשה, כמה ימים לפני ההודעה Karuna זומן למפקדת הארגון בצפון "לבירור" עניינים אלה. נראה ש-Karuna חשש מהגעה לפגישה הזו, מה שהצית אצלו את ההחלטה על מרד פנימי.

עם זאת לאחר שהוא סולק מהארגון, Karuna טען שפרישתו נבעה מאפליה רבת השנים של הלוחמים הטמילים ממזרח המדינה ששימשו למעשה "בשר תותחים", לעומת הטמילים מצפון סרי לנקה ששלטו בארגון ונהנו מזכויות יתר, למרות שנשאו בנטל פחות במאבק הצבאי. טענה זו יש לה על מה להישען, שכן באמת היו אלה Karuna ולוחמיו שבאו לעזרת פרבהאקאראן בעבר. בנוסף כמה ימים לפני הפרישה הוא סירב לבקשת הנהגת הארגון לפריסה של 1000 לוחמים מהמזרח בעמדות בצפון המדינה. בנוסף דרש Karuna שהמחוזות תחת שליטתו יישמשו כזרוע לחימה נפרדת, הכפופה רק למנהיג הארגון ולא למנגנון הביניים של ה-LTTE.

עם זאת היו משקיפים שטענו שהמרד כלל לא היה מתוכנן, שכן בעבר Karuna כמעט ולא העלה טענות אלו. רק חששו האישי שיתגלו מעילותיו בכספים הניעו אותו לפרוש מהארגון.⁶⁶⁴ לתמיכה בטענה זו הם מציינים את מגוון הסיבות הרב ש Karuna ציין לפרישתו, ביניהם אופיו הטוטליטרי של פרבהאקאראן, אי נכונותו להגיע להסכם של שלום על בסיס פדרלי והתכנונים שנעשו לסבב לחימה נוסף.⁶⁶⁵

מעניין לציין שגם לאחר פרישתו, הנהגת הארגון, למרות שפתחה בקמפיין צבאי נגדו במזרח, לא ניסתה להשחיר את דמותו על ידי פרסום עדויות שיתמכו בהאשמות על מעילה וחוסר יושרה אישי. פרסום כזה יכול היה לערער את סמכותו כמפקד צבאי בעיני לוחמיו ולהחלישו. נדמה שהסיבה נעוצה בתדמית הנקייה והישרה שהארגון שאף לייחס לעצמו, אפילו במחיר כבד של חיזוק מנהיג פורש. מה שכן, Karuna הואשם שיתוף פעולה עם הממשלה כנגד המאבק הטמילי וכ"בוגד" בעם.

האשמה זו גם היא הייתה לה על מה להסתמך. באפריל 2004 ולאחר שה-LTTE הבטיח להשמיד את המורדים, Karuna פיזר את תומכיו וברח בראשות כמה מאות לוחמים דרומה לשטח שבשליטת הממשלה, שם הובטחה לו תמיכה על מנת לשקם את ארגונו כנגד ה-LTTE.

⁶⁶⁴ "Karuna embezzled funds, feared disciplinary action before split - Karikalan", *TamilNet*, (13.03.2004)

<http://tamilnet.com/art.html?catid=13&artid=11452>

⁶⁶⁵ BBC, "A date with a renegade rebel Tiger" (04.04.2007)

http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/6524869.stm

באוקטובר 2004 Karuna הקים באופן רשמי מפלגה פוליטית-ה- *TMVP- Tamil Peoples Liberation Tigers*. מפלגה זו היתה אם כן החזית שאפשרה לכוח הלוחם שלו להתקיים ונתנה לו את הלגיטימיות שלו. המצע של המפלגה הוא דחייה של האלימות ככלי שנכשל בהבטחת הזכויות של העם הטמילי. המפלגה מוכנה אם כן לשיתוף פעולה עם כל המפלגות על מנת לפתור את הסכסוך ולשמור על זכויות הטמילים, גם בתוך **מסגרת פוליטית אחת**. הכרזה זו מוגבלת שכן המפלגה מסרבת לשותף פעולה עם ה-LTTE. *TMVP* מתנגדת ליומרה של ה-LTTE לייצוג בלעדי של העם הטמילי בטענה שהארגון הרג יותר טמילים מכוחות הממשלה.⁶⁶⁶ מעבר להתנגדות ל-LTTE, לא ברוה אם זאת התכנית הפוליטית ארוכת הטווח של המפלגה. בשל כך המרכיב הפוליטי בה היה פחות חשוב מזה הצבאי, ולכן ראוי יותר להתייחס אליה בתור מיליציה במסווה של מפלגה פוליטית.⁶⁶⁷

Karuna עצמו לא עמד באופן רשמי בראש המפלגה אלא העמיד את תומכיו בראשה. לכן מבחינת כוחה העצמאי המפלגה מנתה בין 300-700 פעילים בלבד בתחילת דרכה. כמובן שאט אט נעשו מאמצי גיוס (גם כפוי) של ילדים לארגון על מנת להתחזק, דבר שהביא לביקורת מקומית ובינ"ל לא רק עליו אלא גם על הממשלה עמצה ששיתפה פעולה עימו.⁶⁶⁸

אז מה היו הסיבות האמיתיות למרד? מה הניע את הפילוג וכיצד הוא השפיע על ה-LTTE בטווח הארוך? ברור שמעבר ליריבויות האישיות, לטענות בדבר שחיתות ואגה לאינטרסים העצמיים של הנהגה וכדומה, היו גם גורמים בסיסיים שאפשרו פרישה רחבת היקף כזו.⁶⁶⁹ כפי שצוין מוקדם יותר, בניגוד לצפון המדינה, שם רוב האוכלוסייה היא הומוגנית ממוצא טמילי, במזרח המדינה המצב שונה לחלוטין. למעשה, ולמרות טענות ה-LTTE, במזרח הטמילים הם מיעוט, דווקא המוסלמים הם הרוב עם כ-40% מהאוכלוסייה, בעוד הטמילים מהווים 32%, זאת מבלי לשכוח את האוכלוסייה הסינהאלזית (כ-27%). הפעילות האלימה של ה-LTTE, המיסים שהארגון הטיל על השטחים בשליטתו, פעילותו נגד כפרים סינהאלזים ומוסלמים, מעשי טבח שהתרחשו בעבר, גיוס כפוי של ילדים, מעשי אלימות פנימיים בתוך הארגון ושימוש בבתים של מקומיים כמחסני נשק ועמדות ירי- כל אלו עוררו את זעם האוכלוסייה המקומית שאינה טמילית, שמלכתחילה לא נטתה לתמוך במטרת ה-LTTE למדינה עצמאית ובטח שלא בשליטתו הפיזית במזרח. מבחינת הטמילים במזרח, הם התנגדו לגיוס המתמשך, ולעיתים קרובות הכפוי, של ילדיהם לפעולות צבאיות בצפון המדינה רחוק מהבית. התנגדות זו רק גברה לאחר שהגיוס הזה נמשך אפילו לאחר החתימה על הסכם הפסקת האש. זאת בניגוד לתקוות האוכלוסייה שמצבם ישתפר

N Manoharan, "The 'K' Factor in Sri Lankan Politics: Karuna's Traverse from Bullet to Ballot", *IPCS*, ⁶⁶⁶
<http://ipcs.org/article/sri-lanka/the-k-factor-in-sri-lankan-politics-karunas-traverse-from-1542.html> (25.10.2004)

Col R Hariharan, "Karuna In A No-Win Situation", *Sout Asia Analysis Group*, Paper 1165 (13.11.2004) ⁶⁶⁷

<http://www.southasiaanalysis.org/papers12/paper1165.html>

Human Rights Watch, "Sri Lanka: Karuna Group Abducts Children for Combat" (24.01.2007) ⁶⁶⁸

<http://www.hrw.org/en/news/2007/01/23/sri-lanka-karuna-group-abducts-children-combat>

B. Raman, "Seeds of Discontent", *Rediff*, (11.03.2004) ⁶⁶⁹

<http://in.rediff.com/news/2004/mar/10spec12.htm>

בעקבות שיחות השלום.⁶⁷⁰ התמשכות השיחות ולבסוף הפסקתן המוחלטת, מבלי שהביאו לשיפור משמעותי בחיי היום-יום של התושבים הטמילים במזרח עוררו מרמור רב כלפי ההנהגה הצפונית, שנתפסה כמנהלת משחקי פוליטיקה בעוד חיי ילדיהם מונחים על הכף.

בנוסף הושמעו טענות כאילו רוב כספי השיקום שהגיעו מתורמים בינ"ל הופנו לאזור הצפון, זאת למרות שלוחמים מהמזרח נשאו בעיקר הנטל הקרבי.⁶⁷¹

באופן בסיסי, האופי המיוחד של האוכלוסייה במזרח גם הביא מטבע דברים לנכונות רבה יותר של טמילים שם להסכים לפתרון פדרלי מתון שאינו כולל הקמת מדינה עצמאית, כן היה ברור להם שבסביבה האנושית במזרח סרי לנקה קשה לצפות שהממשלה תסכים להקמת מדינה טמילית עצמאית ונפרדת. מתינות זו עמדה בניגוד גמור לחוסר הנכונות לפשרה מצד פרבהאקאראן ועוזריו. הבדלי תפיסות אלו הם שאפשרו ל Karuna להציג עצמו כמנהיג טמילי מתון ולגייס תמיכה מקומית רחבה על בסיס זה.

בעקבות פרישתו, היה ברור שהנהגת ה-LTTE לא תשב בחיבוק ידיים ותנסה לחסל אותו ואת תומכיו על מנת להחזיר לעצמה את השליטה במזרח. למעשה, רבים טענו שלא ייתכן שהפרישה לא הייתה מתואמת מראש עם ממשלת סרי לנקה או עם כוח חזק אחר, ויש שאפילו חשדו בהודו או בארה"ב כפטרונים של הארגון החדש. זאת מכיוון ש Karuna זקוק לא רק לאנשים, אלא גם לנשק ותמיכה כלכלית רבה על מנת לעמוד מול הארגון המעולה של ה-LTTE. ברור שלאחר הפרישה אין לו גישה לקהילה הטמילית הגדולה בחו"ל וכמובן שלא למערכות גיוס הכסף של הארגון. גם רשתות הברחת הנשק לתוך סרי לנקה נותרו ברובם בידי הנהגה המרכזית של ה-LTTE. לאחר שה-LTTE יזם מבצע צבאי נגדו ונגד תומכיו, נעשתה פנייה לממשלת סרי לנקה לתמיכה בזרם הפורש. כך החלה ברית פוליטית וצבאית, כשממשלת סרי לנקה משתמשת בארגון של Karuna כמיליציה מקומית שמהווה משקל נגד ה-LTTE. בעקבות התפתחויות אלו החל מסע של אלימות ואלימות נגדית במזרח בין ה-LTTE לבין תומכי Karuna (שנתמכו על ידי הממשלה). כך הממשלה יכלה להחליש את ה-LTTE למרות שמבחינה פורמלית הסכם הפסקת האש עדיין היה בתוקפו.

מבחינה מעשית, המשבר השפיע על ה-LTTE ב-3 רמות: תדמיתית, מבחינת הכוח שלו בתהליך הפוליטי וכמובן מבחינה צבאית.

מבחינה תדמיתית, אין ספק של-LTTE נגרם נזק לא מבוטל: כמובן הנזק העיקרי הוא סדיקת התדמית המאוחדת שהארגון הקפיד לקיים במהלך כל שנות הקמתו. ה-LTTE הקפיד תמיד להצהיר שהוא הנציג הבלעדי של העם הטמילי, ולכן גם יצא באלימות נגד מתנגדיו. לכן ברורה המבוכה שלו לנוכח פילוג פומבי שכזה בשורותיו ולכן ברורים גם ניסיונותיו להמעט מחומרת הפילוג ולהצהיר שזהו משבר לא משמעותי. קריאת התיגר על הבלעדיות של הארגון וקיומו של ארגון טמילי אזורי מתחרה, שמוכן לקבל פתרון פוליטי לסכסוך, השמיטה את הקרקע מתחת לקיומו של ה-LTTE ולהציג אותו כארגון קיצוני שאינו פועל לטובת

⁶⁷⁰ B. Raman, "More Ruthless than Prabhakaran", *Rediff*, (11.03.2004)

<http://www.rediff.com/news/2004/mar/11spec3.htm>

⁶⁷¹ Ajit Kumar Singh, "Karuna's Lengthening Shadow", *South Asia Intelligence Review* Volume 5, No. 37

http://www.satp.org/satporgtg/sair/Archives/5_37.htm#assessment1 (26.03.2007)

העם אותו הוא טען לייצג. לכן הפרישה אלא הייתה רק משבר אישי או ארגוני, אלא הייתה משבר לגיטימיות. גם הטענות של Karuna בדבר אפליה של המזרח לעומת הצפון סדקה את הדימוי האגליטרי של ה-LTTE, ככזה שמתחס באופן שוויוני לכל קבוצות האוכלוסייה באומה הטמילית. הפילוג שבר את המיתוס של ארגון שהמשמעת היא סימן ההיכר שלו. אי היכולת להתמודד עם משבר סמכות גדול כזה השפיע באופן שלילי על ההילה של ה-LTTE ועל תדמיתו. בנוסף, המעבר של מנהיג צבאי חשוב כל כך לארגון מלוחם גרילה נערץ לפוליטיקאי מתון יחסית יכול לעודד פעילים אחרים ללכת בעקבותיו. הדוגמא של מורד דומיננטי שעורק לשורות הממשלה ומשתף איתה פעולה, ובתמורה זוכה לחנינה ומעמד פוליטי בולט במזרח היא התעמולה הכי יעילה לזכות הממשלה. המקרה יכול לשמש דוגמא וכפיתוי למפקדים בכירים ופעילים אחרים לערוק מהארגון ובכך להחלישו.

מבחינת המשא ומתן, הפרישה הבהירה את הסכנות שתקופת רגיעה ללא מאבק יכולה לגרום לארגון גרילה צבאי המסתמך מאוד על אתוס של לחימה בשביל לקיים משמעת. הפרישה כנראה לעולם לא הייתה מתרחשת לולא הקונטקסט של מעבר מתהליך של לחימה לתהליך של הידברות.⁶⁷² ברור שהיכולת של הממשלה לדון עם ארגון טמילי אזורי מתחרה על סדר פוליטי יכולה הייתה להדיר את ה-LTTE מכל תהליך השלום, על היתרונות הגלומים בו מבחינת הכרה בינלאומית ולגיטימציה. בנוסף גם לא הייתה ברורה מידת היכולת של ה-LTTE ליישם התחייבויותיו בכל הסכם עתידי עם הממשלה.⁶⁷³ קיומה של מפלגה מתחרה שיכולה לקחת קולות של טמילים שמטבע הדברים היו מצביעים בעבר ל-LTTE החלישה את כוחו האלקטורלי והייתה מקשה עליו להשתלט על האדמיניסטרציה במזרח או אפילו להוות גורם דומיננטי בפוליטיקה האזורית. דבר זה צמצם את הדיווידנדים של ה-LTTE בתהליך השלום, החליש את התמריץ שלו להשתתף בתהליך הדמוקרטי ודחף אותו חזרה לדרך האלימות. קיומו של מאבק פנימי המריץ את דעת הקהל הסינהאלזית לתמוך בפעולה תקיפה נגד הארגון, והניע את הממשלה לפעולה. ראש הממשלה (ומאוחר יותר הנשיא) זיהה בכך הזדמנות להחליש את ה-LTTE, לפחות במזרח המדינה, כצעד מקדים לקראת מימוש מטרות המוצהרות לחסל את המורדים ולסיים את הסכסוך.

למרות השפעות פוליטיות אלו ברור שההשפעה החמורה ביותר על ה-LTTE הייתה במישור הצבאי: בעקבות הפרישה החל מאבק אלים שהתנהל במזרח בין תומכי Karuna ופעילי ה-LTTE, שכלל התקפות אלימות של פעילים אחד על השני ו"סגירת חשבונות". כבר לאחר החתימה על הסכם הפסקת האש ה-LTTE התפנה לפעול כנגד מתנגדיו מקרב הטמילים (שהיו מרוכזים בעיקר במזרח המדינה) וכנגד חשודים בשיתוף פעולה עם כוחות הביטחון. המאבק בתומכי Karuna נתפס בתחילה כ"עוד" מאבק פנים-טמילי. מאבק זה כלל בעיקר איומים, חטיפות וכמובן התנקשויות (שהוסברו כ"מימוש פסקי על הוצאות להורג של בוגדים").

International Crisis Group, "Sri Lanka: The failure of the peace process", *Asia report No. 124* (28.11.2006) p. 9 ⁶⁷²

http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-asia/sri-lanka/124_sri_lanka_the_failure_of_the_peace_process.ashx

V.S. Sambandan, "The LTTE Crisis", *Frontline*, Volume 21, Issue 07, (27.03 - 09.04. 2004) ⁶⁷³

<http://www.hinduonnet.com/fline/fl2107/stories/20040409007200400.htm>

התרומה העיקרית של הפלג הפורש למאמץ הצבאי של כוחות הביטחון הייתה יותר במישור המודיעיני: בתמורה לחסינות לו ולשימור מעמדו הפוליטי Karuna העביר (באופן אישי ובאמצעות פעיליו) מודיעין בעל ערך רב כולל תמיכה לוגיסטית וצבאית לממשלה ולכוחות הביטחון נגד פעילי LTTE. הדבר איפשר לכוחות הביטחון לפעול נגד המפקדים האזוריים של ה-LTTE ולחסלם, לחשוף מצבורי נשק ולאתר את הבסיסים המרכזיים של ה-LTTE במזרח המדינה. עם תחילת סיבוב הלחימה מחדש ב-2006 למידע ולעזרה שסיפקו Karuna ותומכיו היה רב ערך בהשגת השליטה הבטחונית במזרח המדינה וסילוק ה-LTTE מהאזור באופן סופי.⁶⁷⁴

הנוכחות של קבוצה טמילית גדולה וחזקה שמתנגדת ל-LTTE באיזור המזרח גם הקשתה מאוד על ה-LTTE לפעול ללא הפרעה לגיוס פעילים, להקמת מחסומים ולארגון פעולות צבאיות. למרות שה-LTTE הצליח לשמור על נוכחות בקו החוף, מה שאפשר לו להמשיך ולקיים את פעילות הברחות הנשק שלו, פנים האזור היה בשליטת תומכי Karuna, מה שחסם את יכולת התנועה של פעילי ה-LTTE וגם את פעילותם עקב חששם מהתקפות עליהם מצד תומכי Karuna או מצד כוחות הביטחון. לפרישה היו גם השלכות שליליות מאוד על המוראל של המורדים.

יתרה מזאת קיומו כוח טמילי חזק ויעיל (לעומת הקבוצות הטמיליות האחרות) שהתחרה ב-LTTE היה סימן מקדים לחזרה לאלימות רחבת היקף. כך, למרות שרשמית הפסקת אש הייתה בתוקף, למעשה שני הצדדים המשיכו בלחימה הפארא-צבאית. כך הממשלה יכלה לנסות ולהחליש את ה-LTTE מבלי לוותר על תדמיתה כרודפת שלום וכמעוניינת בהסדר, ומבלי לוותר על הקשרים הפוליטיים והכלכליים החיוניים עם הקהילה הבינ"ל, קשרים שנבנו על בסיס קיומו של תהליך פוליטי.

השימוש של הממשלה במיליציה על מנת לקדם פעולות צבאיות האסורות עליה לפי החוק המקומי והבינ"ל (מעצר, חקירה ואפילו הוצאות להורג) אפשרה לה גמישות ויכולת תגובה תקיפה נגד המורדים, תוך שימור תדמיתה וללא האחריות הרשמית והסנקציות הנלוות להפרות החוק הללו.⁶⁷⁵

כך, הפרישה החלישה מאוד את כוחם של המורדים שאיבדו את הגישה החופשית שלהם לנמלים, לאוכלוסייה ולמשאבים לוגיסטיים וכלכליים בכמעט מחצית משטח שליטה המקורי שלהם. אובדן זה משמעותי יותר מאיבוד הכוח הצבאי הקונונציונאלי – לוחמים, נשק וכדומה, שכן הוא מסמן את היחלשות יכולת התמרון (הן הפיזי והן הפוליטי) ממנה נהנה ה-LTTE עד כה ושהייתה קריטית להישרדותו.

⁶⁷⁴ N. Manoharan, "Eelam War IV: Strategy of the Government of Sri Lanka", *IPCS*, (20.08.2008)

<http://ipcs.org/article/sri-lanka/eelam-war-iv-strategy-of-the-government-of-sri-lanka-2654.html>

⁶⁷⁵ על כך ראו 07COLOMBO728 Cable No. Wikileaks, "Sri Lanka: Gsl Complicity In Paramilitary", <http://213.251.145.96/cable/2007/05/07COLOMBO728.html>

הצונאמי בדרום מזרח אסיה – דצמבר 2004

האירוע השני שהחליש גם הוא מאוד את ארגון המורדים בעיקר באזור המזרח – היה הצונאמי שהכה בדרום-מזרח אסיה ב-26 בדצמבר 2004. סרי לנקה הייתה בין המדינות שהושפע בצורה הקשה ביותר מהאסון, כשההשפעה העיקרית שלו הייתה בחופיה המזרחיים והדרומיים של סרי-לנקה. הצונאמי היה אחד הגדולים בהיסטוריה והוא נבע מרעידת אדמה בחוזק של 9.1 באוקיאנוס ההודי ליד חופי אינדונזיה.

ההערכות הן שבעקבות הצונאמי כ-40,000 איש מתו ו-2.5 מיליון איש הפכו חסרי בית, אך בכך כמובן לא הסתיים הנזק. הגלים הגדולים שטפו כחמישה ק"מ לפני הארסו כל מה שבדרכם. סרי לנקה היא מדינת אי המבוססת על כלכלה מסורתית של דיג, חקלאות ומסחר מקומי. בנוסף, מרבית האוכלוסייה מרוכזת בעיקר בכפרים על החוף ובפנים המדינה ורק חלקה יושב בערים הגדולות, שרובם ממוקמות גם הן על קו החוף. לכן גלי הענק שהיכו במדינה השפיעו באופן שלילי מאוד על הבסיס הכלכלי והחברתי במזרח המדינה: בראש ובראשונה, כפרים רבים מזרח נהרסו לגמרי. רובם ממילא היו מורכבים משורות של בקתות עץ שנחפרו בגלים הענקיים. יותר מ-400 אלף איש הפכו לחסרי בית, ונאלצו לעבור לגור במחנות פליטים זמניים. במחנות אלו שררו תנאי צפיפות, מחלות ולעיתים רעב. השטפונות שיצרו הגלים שטחים רבים לחקלאות במזרח נהרסו והפכו לבלתי ראויים לעיבוד, מרבית הנמלים לדיג במדינה נפגעו, כמו גם חוות גידול הדגים.⁶⁷⁶ גם רבים ממאגרי המים לחקלאות ולשתייה נהרסו או הושחתו. תחומים אחרים של החיים הכלכליים והפוליטיים במדינה נפגעו כגון תעשייה, תחבורה, מגזר האנרגיה ועוד. ללא ספק האסון הותיר את רישומו על המדינה לשנים רבות. אך מה הייתה השפעתו המיידית על הסכסוך האתני במדינה?

למרות המרד של הפלג הפורש במזרח המדינה, ה-LTTE עדיין שלט במידה רבה באזורי החוף הקרובים ביותר למים ובהם הוא השתמש לצרכי העברת פעילים מאזור לאזור וכמובן לצורך פעילות הברחת הנשק לתוך המדינה. במובן מסוים, את מה שלא הצליח לעשות הפילוג הפנימי בארגון, השלים הצונאמי שפגע בחוף המזרחי של האי, שכן באזור זה באופן פרדוקסלי, ה-LTTE היה בעל נוכחות גדולה יותר מאשר הממשלה. מבחינה מבצעית, הצונאמי הרס ציוד רב שלו שהיה חבוי באזור החוף המזרחי – בעיקר סירות של הארגון, סירות דיג של כפרים באזור (ששימשו כמסווה לפעילות הארגון) ומצבורים של כלי נשק.⁶⁷⁷ בנוסף נהרסו תשתיות כבישים באזור מה שהקשה על מאמצי השיקום ועל תזוזה חופשית באזור. בעיה זו הוחמרה עקב תזוזת מוקשים שהוטמנו על ידי הארגון עד כדי כך שהייתה סכנה ממשית לחיי אדם באזור המזרח. בעיית המוקשים נתפסה כאשמת ה-LTTE דווקא, מה שתרם לביקורת רבה של דעת הקהל המקומית נגדו.⁶⁷⁸ הארגון נאלץ לארגן את מאמצי הסיוע והשיקום בעצמו ללא תמיכה כספית בינלאומית, שכן ממשלת סרי לנקה התנגדה להעברה ישירה של כספים לקרנות סיוע שהוקמו שלא על ידי הממשלה. בנוסף היו האשמות

⁶⁷⁶ UKABC, "Indian Ocean Tsunamis Devastate Fisherfolk" (26.12.2004)

<http://www.ukabc.org/tsunamis.htm>

⁶⁷⁷ B. Raman, "The Tsunami & The Ltte", South Asia Analysis Group, Paper 1217 (10.01.2005)

<http://www.southasiaanalysis.org/papers13/paper1217.html>

⁶⁷⁸ Reliefweb, "Effects of tsunami on landmine and unexploded ordnance in Sri Lanka" (03.01.2005)

<http://www.reliefweb.int/rw/rwb.nsf/db900sid/KHII-68C5NU?OpenDocument&rc=3&emid=TS-2004-000147-LKA>

כאילו הממשלה מונעת העברת סיוע לאזורים שנפגעו על מנת להחליש עוד יותר את הארגון. חשוב לציין שהממשלה גם נתקלה בהתנגדות קשה מצד ה-JVP במקרים בהם היא כן ניסתה לשתף פעולה עם ארגונים בינלאומיים ואף עם ה-LTTE לצרכי שיקום ועזרה הומניטארית במזרח.⁶⁷⁹

כך או כך רוב מקורות המימון של הארגון הופנו לצרכים מידיים ובסיסיים דוחקים. כדי לכסות על חוסר במימון הארגון פנה למקורות מימון חלופיים ומוכרים שלו- סחיטת "מסים" ו"דמי מעבר" מהאוכלוסיה המקומית. לנוכח מימדי הרס ברור שהצונאמי החליש מאוד את היכולת הכלכלית של האוכלוסיה, שכלכלתה נפגעה קשות באסון. הדבר האחרון שהתושבים (חלקם הגדול נותר ללא קורת גג) היו מוכנים או יכולים לעשות זה לממן את ארגון המורדים. ללא ספק דרישה כזו מצד ה-LTTE הייתה מעוררת עוד יותר את זעם האוכלוסיה. כך נפגע מאוד הבסיס הכלכלי של "הנמרים הטמילים". הם כבר לא יכלו לפנות לגיוס "מסים" מאנשי עסקים, סוחרים ודייגים על מנת לממן את פעולותיהם האדמיניסטרטיביות השונות שהיוו את השלד של המבנה המדינתי שהארגון שאף להקים. זאת, בצירוף הצורך להשקיע בבנייה מחדש של האזורים תחת שליטתו דרשו נטל כלכלי ואנושי כבד שלא אפשר לארגון להמשיך ולהתרכז בחיזוקו מבחינה צבאית. גם ל"נמרים הטמילים" היה ברור, שלא ניתן לקיים קמפיין מרד צבאי נרחב כשאזור שלם הנמצא תחת שליטתם כורע תחת נטל השיקום – ללא בתים, הרס של אדמות חקלאיות, הרס ציוד, פעילים שמתו או איבדו חברי משפחה, סכנת מוקשים וכבישים וגשרים הרוסים וכדומה. כל אלו אילצו את המורדים להפנות את תשומת לבם למאמצי סיוע אזרחיים בעיקרם, ותרמו להחלשתם. בתחילה הם עשו זאת בהצלחה לא מועטה, אך כאמור בסופו של דבר הם נאלצו להכיר במוגבלות של משאביהם לנוכח התנגדות הממשלה לפעולותיהם ופעולותיה למנוע הגעה של סיוע בינלאומי לשטחים תחת שלטונם.

בכל אותו זמן הממשלה והצבא – שנפגעו פחות מהמורדים מבחינת ציוד ובסיסים- יכלו לארגן ולאמן כוחות נוספים ואפילו לזכות באמון של האוכלוסיה המקומית על חשבון המורדים על ידי סיוע במאמצי השיקום.⁶⁸⁰ על ידי שליטה על מאמצי הסיוע האזרחיים יכלה הממשלה להחזיר לעצמה את תמיכת האוכלוסיה שנאבדה עקב מאמצי המורדים ב-25 השנים שקדמו. כך, הממשלה עשתה מאמץ מודע לא רק לשקם את האיזור אלא לשפר את התשתיות השונות בו ולהוכיח את היותה קשובה לבעיות המקומיות של התושבים.⁶⁸¹ בהקשר זה יש לציין את הויכוח שפרץ בין הממשלה ל-LTTE בנוגע לדרכים לחלק את הכספים הרבים שהובטחו למדינה מהקהילה הבינ"ל. ויכוח זה תרם לאי האמון בין הצדדים והיווה צעד נוסף בדרך לחזרה לסבב אלימות נוסף, אך מבחינת הממשלה היה זה הכרחי לשלוט על מאמצי השיקום מתוך הבנה שהצד שישלוט על המאמצים יוכל להשפיע רבות על הסביבה הפיזית והאנושית באזור, ובהתאם לכך- על התמיכה הפוליטית של האוכלוסיה. למשל כחלק ממאמצי השיקום יכלה הממשלה לבצע העברה של קהילות דייגים שלמות ולרכזם בכפרים הנתונים תחת שליטת כוחות הביטחון. בצורה זו האוכלוסיה הופרדה מהמורדים והגישה של האחרונים להם הוגבלה רבות. כבר צוין שתנאי זה הוא הכרחי בכל אסטרטגיה יעילה נגד גרילה

⁶⁷⁹ Paul Reynolds, "Analysis: Politics and the tsunami ", *BBC* (21.12.2005) <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/4548832.stm>

⁶⁸⁰ B. Raman, *Op cit*

⁶⁸¹ Ehangir S. Pocha, "Sri Lanka seeks to modernize "Not to replace shanties with shanties" (30.01.2005) <http://www.lankalibrary.com/news/housing.htm>

והוא יושם בהצלחה על ידי הבריטים במלחמת הבורים, במלאיה ובקניה, ועל ידי הצרפתים והאמריקאים בוויטנאם ובמקרים רבים אחרים.⁶⁸²

אמנם בתחילה הייתה תקווה כלשהי, שהאסון, שפגע בכל הקהילות במדינה, דווקא יאחד בין הצדדים ויגרום להם לשתף פעולה על מנת לשקם את האזורים שנפגעו. שיתוף פעולה זה יכול היה להיות צעד ראשון לקראת הבנה וקרבה הדדית שתוביל לאווירה נוחה יותר וחזרה להתליך השלום. כך, כבר בימים הראשונים אחרי האסון 2 הצדדים (בנפרד) פנו בפניות לקהילה הבינלאומית בבקשות סיוע. כך הועלה הרעיון להקים ארגון שיתאם את כל פעולות הסיוע ויקצה את הכספים שהיו עתידים להגיע למדינה בהתאם לצרכים השונים בשטח.⁶⁸³ ואכן, מיד לאחר האסון החלו לזרום למדינה סיוע כלכלי (בסך של יותר מ-3 מיליארד שקל) ומתנדבים מטעם ארגונים בינלאומיים עם ציוד רפואי והומניטרי מסוגים שונים, אך למרות זאת רק חצי שנה לאחר מכן, ב-24 ביוני 2005, ממשלת סרי לנקה וה-LTTE חתמו על מזכר הבנות להקמת מנגנון שכזה, שכונה P-TOMS- Post-Tsunami Operational Management Structure. (ראו נספח ה')

החתימה על ההסכם הגיעה רק לאחר שהקהילה הבינ"ל במאמץ מודע לקדם את תהליך השלום, התנתה את ההעברה של 3 מיליארד הדולרים הובטחו על ידי המדינות התורמות בהסכם בין הצדדים על חלוקה שוויונית. אגב, שוב ישנה כאן הגישה הדו-צדדית והמגבילה שאפיינה את תהליך השלום בסרי לנקה מתחילתו. כך, למרות שההסכם מעניק לקהילה המוסלמית נציג בוועדה שאמורה לקבוע את חלוקת הכספים, ההסכם עצמו נוסח ונחתם ללא ההשתתפות של נציגי הקהילה המוסלמית במזרח המדינה וזכה ממנה לביקורת.⁶⁸⁴

למרות שהחתימה נתפסה כפריצת דרך פוליטית, היישום של ההסכם בשטח היה איטי מאוד. הוועדות עצמן למשל מונו רק 3 שבועות לאחר החתימה. הסיבה העיקרית לגרירת הרגליים של הממשלה הייתה ההתנגדות הרבה מצד הקיצונים הסינהאלזיים (בעיקר ה-JVP) לשיתוף הפעולה עם ה-LTTE, שנתפס על ידיהם כהכרה בו וכמתן לגיטימציה לקיומו. יש לזכור שהמפלגה הייתה בעלת בריתה הפוליטית של מפלגת השלטון ושל הנשיאה. הקמפיין כלל שביתות רעב, הפגנות, ואף התפטרות מהממשלה. בנוסף לכל אלו המפלגה הגישה עתירה לבית המשפט העליון נגד החוקיות של ההסכם, על סמך הטענה שה-LTTE אינו ארגון מדינתי מוכר ולכן כל מנגנון ממשלתי המקנה לו זכויות פיננסיות וביצועיות אינו חוקתי. באמצע יולי בית המשפט אכן הטיל צו עיקול על ביצוע ההסכם עד למתן קביעתו הסופית בנושא ובספטמבר האריך את האיסור עד נובמבר.⁶⁸⁵ אם זאת עד שהתאריך הגיע כבר לא הייתה משמעות לכל ההסכם. ב-22 בספטמבר היו עתידות להיערך בחירות חדשות, לאחר שבית המשפט העליון דחה את בקשת הנשיאה להתמודד לתקופת כהונה שלישית. כך, המועמד הנבחר מטעם מפלגת ה-SLFP היה ראש הממשלה המכהן, Mahinda Rajapaksa. הוא נכנס לברית פוליטית עם ה-JVP והנזירים הבודהיסטים ועל כן ברור היה שאין בכוונתו ליישם את ההסכם בדבר הקמת ה-

⁶⁸² ראו שער ראשון בעבודה זו ו- Julian Paget, *Counter- Insurgency campaigning* (London: Faber and Faber, 1967). Pp 168-169 וטל טובי, *גרילה והמלחמה נגדה* (ירושלים: כרמל, 2010) ע"ע 130-170

⁶⁸³ Victor Rajakulendran, "Sri Lanka: Post-Tsunami Operational Management Structure and its implications", Paper 1431 (28.06.2005) <http://www.southasiaanalysis.org/%5Cpapers15%5Cpaper1431.html>

⁶⁸⁴ Victor Rajakulendran, *Ibid*
⁶⁸⁵ People's Tribunal sri lanka, " Post Tsunami Operational Management Structure (P-TOMS)", chapter 6 http://www.pptsrilanka.org/index.php?option=com_content&view=article&id=129&catid=34&Itemid=36

P-TOMS. הכישלון של הניסיון האחרון הזה לשיתוף פעולה הותיר את האחריות לשיקום המזרח בידי ארגונים בינ"ל ובידי הצבא. בעיקר הוא החריף את החשדנות ההדדית בין הצדדים ובעיקר מצד הטמילים כלפי הסינהאלזים. הפרשה הבהירה את חוסר הרצון והיכולת הפוליטיים של סרי לנקה לשותף פעולה עם המורדים אפילו בעניין הומאניטרי מובהק.⁶⁸⁶

עוד לפני זה נרצח שר החוץ (הטמילי) של סרי לנקה, Lakshman Kadirgamar, על ידי צלף בעת שהיה בביתו. במסגרת תפקידו הוא היה מרכיב חיוני בניסיונות של הממשלה לפעול כנגד ה-LTTE בקרב הקהילה הבינלאומית, ובעיקר במאמצים לשכנע מדינות להוציא את הארגון מחוץ לחוק. לכן האשמה הוטלה על הארגון, דבר שכמובן לא תרם למעמדו הבינ"ל והקשה עליו עוד יותר לקבל את הלגיטימציה הבינ"ל שהוא כה שאף לה, וכמובן שלא תרם ליצור "רצון טוב" אצל ממשלת סרי לנקה להיכנס עימו לדיונים.

לאסון ולאירועים שהתרחשו בעקבותיו היו אם כן השלכות פוליטיות מיידיות חשובות: דבר ראשון סינהאלזים רבים ראו בפגיעה שספגו המורדים הזדמנות פז לחסל אותם אחת ולתמיד, והיו שראו באסון "סימן מאלוהים" נגד הטמילים. כפי שקורה פעמים רבות כל כך, אין ספק שכשלו תהליך השלום בשנים שלפני החזיר את הציבור להלך רוח מיליטנטי ו"ימני" יותר. ההתקפות הדדיות בקרב המפלגות הסינהאלזיות הגדולות במדינה גרמו לקיטוב בציבור בין האופציה של המשך תהליך השלום המדשדש (והחסר יתרונות בעתיד המיידי) לבין חזרה למלחמה על מנת "לחסל" אחת ותמיד את המורדים ולאחד את המדינה. בנוסף אין להתעלם באמת מהפגיעה הקשה שספג ארגון ה-LTTE. גם דרישתו לקבל כספים על מנת שיוכל לשקם את האזורים תחת שליטתו נראו לרבים כעזות מצח. למעשה הארגון והממשלה התווכחו באופן פומבי בנושא זה, כשהממשלה מסרבת לעזור לארגון עקב חשש ברור שהוא ישתמש בכל עזרה שתתקבל כדי לשקם את עצמו. בנוסף ממשלת סרי לנקה זיהתה בצונאמי הזדמנות להחליש את האחיזה של המורדים באוכלוסייה ופתח שדרכו היא יכלה להפגין את נוכחותה באזור. כך היא השתמשה בנושא השיקום די לנסות ולזכות מחדש בתמיכת האוכלוסייה המקומית ולהשליט את המנהל הממשלתי במזרח. הממשלה גם השתמשה בהרס הרב שגרם הצונאמי להפיץ אינפורמציה שקרית על מנת להחליש את עמדת המורדים מבחינה תקשורתית, כמו ביקורת על מנהיג הארגון שאינו מופיע ו"עוזר" לתומכיו ואף הפצת שמועות על מותו ועל מות רבים מפעיליו.⁶⁸⁷

פרשת הצונאמי אם כן עצרה את כל תהליך שיחות השלום ואף הגביר את חוסר האמון והאיבה ההדדית. כפי שראינו אחד התנאים החשובים להצלחתו של כל ארגון מורדים הוא היכולת שלו לכפות קיפאון צבאי שמביא למשבר פוליטי. המשבר מתמקד ביכולת לשכנע את דעת הקהל הפנימית במדינה שאין ביכולת המדינה להכריע את הסכסוך, ולכן מוטב להשלים עם קיומו של ארגון הגרילה ולהיענות לתביעותיו. במקרה של סרי לנקה, האירועים הדרמטיים של 2004 גרמו לכך שדעת הקהל הסינהאלזית (ובמידה מסוימת גם זו הבינ"ל) הפכה רק יותר מיליטנטית והחלה לדרוש שוב את חיסולם הצבאי של המורדים. על רקע זה כאמור נערכו הבחירות לנשיאות ב-2005 שבהם נבחר מועמד ה-SLFP, מהינדה רג'פאקסה (Mahinda Rajapaksa) בתמיכת המחנה הסינהאלזי הרדיקלי.

Paul Reynolds, *Op Cit* ⁶⁸⁶

B. Raman, "The Tsunami & The Ltte", South Asia Analysis Group, Paper 1217 (10.01.2005) ⁶⁸⁷
<http://www.southasiaanalysis.org/papers13/paper1217.html>

סיכום ביניים

נקודה חשובה הקשורה ל-2 האירועים הדרמטיים שתוארו בפרק זה נוגעת **ליכולת משילות** – כל ארגון גרילה באשר הוא, ובמיוחד אלו השואפים לבנות מדינה, חייב להוכיח יכולת מקומית בסיסית **לשלוט בשטח ובאוכלוסייה**.

כידוע, כל ארגון גרילה מסתמך על האוכלוסייה המקומית לתמיכה פוליטית – אקטיבית ופסיבית, לוגיסטית – מזון ומים, מחסה וכדומה, ומבצעית – בעיקר מודיעין או ליתר דיוק – מניעתו מהאויב. באופן כללי כל אוכלוסייה ניתן לחלק באופן גס לשלושה סוגי קבוצות- התומכים האקטיביים בגרילה, התומכים האקטיביים בממשלה וכוחות ביטחון, ובתווך ישנה אוכלוסייה פסיבית, שאינה נוטה לצד זה או אחר אך נאלצת לשתף פעולה עם אחד הצדדים עקב חשש מפגיעה, איומים עליהם או פשוט מכיוון שאותו צד שולט במקרה בשטח ספציפי. כלפי אוכלוסייה זו מכוון ארגון הגרילה את שיטות הטרור שלו (תקיפות, התנקשויות). אם זאת, טרור כזה אפקטיבי לאורך זמן רק אם הוא מופעל בסלקטיביות. את מרבית האוכלוסייה יש לשכנע בדרכים אחרים. מכיוון שכך חוקרים ואנשי מקצוע רבים בתחום הלוחמה בגרילה ניסחו את המושג "לזכות בלבבות ובמוחות" ("Winning the hearts and minds") של האוכלוסייה המקומית. העיקרון מאחורי משפט זה הוא שכוחות הממשלה צריכים לפעול על מנת לזכות בתמיכת האוכלוסייה המקומית ולמנוע תמיכה זו מהמורדים. כדי לעשות זאת יש לפעול בהגינות, יושר ותוך שמירה על כבוד התושבים המקומיים ומנהגיהם. אם כך נשאלת השאלה – מדוע ארגוני גרילה, שבבירור מפעילים כוח וכפייה כנגד תושבים תחת שליטתם, עדיין מצליחים לשגשג ו"לנצח"? הסיבה לכך היא שלוחמת גרילה אינה תחרות בפופולאריות. הכלי העיקרי של כל צד לזכות באמון האוכלוסייה הוא על ידי יצירת מערכת שלטונית שתגייס את אמון האוכלוסייה ביעילותה ובעיקר ביכולתה לפתור מגוון בעיות מקומיות ולשפר את תנאי החיים של האוכלוסייה המקומית. כלומר לוחמת גרילה היא תחרות בין **מערכות שלטוניות**. הגרילה שואף להחליף את המערכת השלטונית של הממשלה במערכת משלו, שלגביה הוא טוען שהיא יותר "צודקת", או יעילה. התחרות בין הגרילה לכוחות הממשלה אינה אם כן מי יותר "אהוב", אלא איזו מערכת שלטונית זוכה לגיטימציה (כלומר אמון ביעילותה) רבה יותר באוכלוסייה.⁶⁸⁸

במשך כ-20 שנה, ה-LTTE הצליח לבנות מערכת שלטונית משוכללת ויעילה, שאמנם לא היה לה מעמד רשמי כלשהו, אך זכתה לאמון של התושבים, **למרות** המחיר הכבד שהיא דרשה מהם (גיוס ילדים בכפייה, מיסים כבדים, מעשי אלימות וטרור ועוד). בצפון סרי לנקה אמון זה היה גבוה יותר מכיוון שהאוכלוסייה נטתה מלכתחילה לתמוך במורדים לא רק בגלל הלגיטימציה הארגונית שלהם אלא בעיקר עקב הלגיטימציה האידאולוגית של המורדים והמטרה לשמה הם נלחמו. החלק באוכלוסייה שהתנגד ל-LTTE חוסל או הושתק. במזרח סרי לנקה לעומת זאת, הלגיטימציה של האידאולוגיה של ה-LTTE הייתה פחותה מלכתחילה עקב האופי של האוכלוסייה. לכן הצעדים האלימים שננקטו על ידי הארגון רק הפחיתו את היכולת

⁶⁸⁸ United States Military Academy, "Hearts and minds as a misleading Misnomer" <http://www.usma.edu/dmi/IWmsgs/Hearts-and-Minds.pdf>

של האוכלוסייה "לסבול" את נוכחות הארגון. עם זאת, כל עוד הארגון הצליח להפגין יכולת קרבית מרשימה ושליטה אפקטיבית בשטח אזי החלקים הפסיביים באוכלוסייה המשיכו לתמוך בו עקב חשש מפגיעה בהם. הפילוג הפנימי בארגון, בתוספת הצונאמי, החלישו רבות את השליטה האפקטיבית של ה-LTTE על השטח. גם העובדה שתושבים רבים היו מרוכזים במחנות פליטים מאולתרים, שבהם היה לנכחות הביטחון נוכחות מוגברת, הקשו מאוד על המורדים להפעיל את השפעתם על האוכלוסייה. המחסור במשאבים גרם לארגון לתבוע יותר תמיכה מצד האוכלוסייה, שבנקודת זמן זו הייתה פחות נכונה ומסוגלת להושיט סיוע. במקרים בהם ה-LTTE דרש סיוע כזה תוך שימוש באלימות הדבר רק תרם לפגיעה בתדמיתו ובלגיטימיות שלו.⁶⁸⁹ כך נפתח פתח לכוחות הממשלה להושיט סיוע מטעמים (עקב נגישות רבה יותר למשאבים). אט אט האוכלוסייה החלה להעביר תמיכתה לצד הממשלה עקב האמון הרב יותר ביכולתה לסייע ולפתור בעיות מקומיות. צעד זה היה הצעד החשוב הראשון לקראת הניצחון הצבאי והפוליטי הסופי של ממשלת סרי לנקה על ה-LTTE.

הממשלה החדשה, כישלון תהליך השלום והחזרה לאלימות

הפרקים הקודמים תיארו כמה אירועים שתרמו מאוד לעצירת תהליך השלום. נקודת המפנה היא כמובן הבחירות לנשיאות שהתרחשו בנובמבר 2005 והביאו לעלייתה של מנהיגות חדשה. הנשיא הנבחר היה כאמור ראש הממשלה מטעם ה-SLFP, Mahinda Rajapaksa. הוא נבחר לנשיאות לאחר שגבר על ראש הממשלה לשעבר והאחראי למעשה על תהליך השלום Ranil Wickremasinghe. לעומת יריבו, Rajapaksa עמד בראש קואליציה סינאהאליזית-בודהיסטית-שמאלנית מובהקת, שהייתה באופן מסורתי מתנגת תקיפה לכל פשרה עם הטמילים.⁶⁹⁰ ייתכן שהרקע שלו, בתור פוליטיקאי שמגיע מהדרום העמוק של סרי לנקה, עזר לו לגייס את תמיכת ההמונים הסינאהאליזים למדיניותו, שמראש נתפסה כבר כנוקשה ובלתי מתפשרת כלפי תהליך השלום וה-LTTE.

למרות זאת, האמת היא שניצחונו בא רק לאחר שה-LTTE אסר על תומכיו ועל האוכלוסייה בשטחים תחת שלטונו להשתתף בבחירות, וכך אפשר את עלייתו של מועמד תוקפני ונוקשה יותר כלפיהם. העובדה היא שההפרש בין 2 המתמודדים היו רק 180,000 קולות!⁶⁹¹ כנראה שגם בקרב המורדים היה רצון מסוים לחזור לפעולות האיבה על מנת לחזק את מעמדם. נדמה שהם הרגישו שתהליך השלום מיצה את יתרונותיו, וככל שגבר הלחץ הביני"ל על הארגון כך הוא ניסה למצוא דרך להתחמק ממחויבותו ולחזור לאסטרטגית המלחמה כדי להשיג את מטרותיו. נדמה אם זאת שמצב הממשלה

⁶⁸⁹ Amita Shastri, "Ending Ethnic civil wars: The peace process in Sri Lanka", *Commonwealth & Comparative Politics*, 47 (1), p. 89

⁶⁹⁰ Sumantra Bose, *Contested Lands* (Massachusetts: Harvard University Press, 2007), p. 52

⁶⁹¹ BBC, "Hardliner wins Sri Lanka election" (18.11.2005) http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/4447794.stm

היה קצת נוח יותר שכן האקלים הבינ"ל בשיחות השלום נסב לטובתה ונגד המורדים, שנתפסו יותר ויותר כארגון טרור שעליו הופעל לחץ כבד במערב.⁶⁹²

הנשיא החדש מיהר למנות את אנשי שלומו וכאלו השותפים להשקפת העולם שלו לעמדות בכירות בשלטון. דבר זה כלל גם את אחיו שהוחזר מארה"ב על מנת לעמוד בראש משרד ההגנה.⁶⁹³ למרות התדמית התקיפה של הנשיא והקואליציה שבתמיכתה הוא נבחר, הוא ביקש לעשות נסיון נוסף להידברות. בתחילה הוא ביקש מהודו מעורבות עמוקה יותר בתהליך, כתחליף למתווכת נורווגיה. כמובן שהודו התקשתה למלא תפקיד רשמי עקב העוינות בינה ובין ה-LTTE. בנוסף גם לא ברור כיצד הסינהאלזים היותר קיצוניים היו מגיבים למעורבותה של הודו לנוכח ההיסטוריה שלה בסכסוך ותפקידה בחימוש הארגונים הטמילים בתחילת דרכם. לכן, Rajapaksa הציע חזרה לתהליך השלום בניסיון לפתור את חילוקי הדעות ובהתאם לכך, העלה הצעה לבחון מחדש את הסכם הפסקת האש ואף לשנותו במידת הצורך.⁶⁹⁴ לזאת ה-LTTE התנגד. אך לאחר שהמצב הבטחוני בשטח התדרדר לאחר עימותים בין שירותי הביטחון וה-LTTE, ובינו ובין הארגונים הטמילים האחרים. ולאחר שהמתווכת נורווגיה הפעילה לחץ כבד עליהם לשבת ולפתור את חילוקי הדעות בדרכי שלום, הסכימו הצדדים להיפגש ולדון בדרכים לחזק את השמירה על הפסקת האש. בפברואר 2006 נערך מפגש בז'נבה אך בו הצדדים הצליחו רק להגיע להכרזה משותפת על נכונותם להיצמד ולשמור על הסכם הפסקת האש והוראותיו.⁶⁹⁵ מפגש נוסף נקבע להיערך באפריל, אך הוא נדחה בטענות שונות מטעם 2 הצדדים. ב-9 ביוני נציגי הממשלה וה-LTTE טסו לאוסלו במה שאמורה הייתה להיות מעין ועידת פסגה בהשתתפות בינ"ל, אך נציגי ה-LTTE סירבו לשבת באותו חדר עם נציגי הממשלה ולדון בנושאים שונים (כולל הנושא של גיוס ילדים) והסכימו לדון רק מול הנציגים הנורווגיים. זאת בטענות שונות.⁶⁹⁶ כך התהליך נתקע עוד לפני שהוא החל.⁶⁹⁷ יש לזכור שהשיחות התקיימו זמן קצר מאוד לאחר שקנדה והאיחוד האירופי הוציאו מחוץ לחוק את ה-LTTE וללא ספק גם ההתפחויות השליליות בשטח מתחילת 2005 גרמו לאווירה העכורה במפגשים אלו ולכשלונם בסופו של דבר.

למעשה, כבר החל מ-2005 ארגון "הנמרים הטמילים" פתח בסדרה של התנקשויות באישי צבא ופעולות טרור אחרות כשהצבא מגיב בהפצצות אוויריות ומתקפות על כלי שיט של הארגון

⁶⁹² Shastri, *Op cit*, pp. 93-95

⁶⁹³ Ministry of Defence, "Gotabaya Rajapaksa RWP RSP psc MSc"

⁶⁹⁴ http://www.defence.lk/main_abt.asp?fname=SoD

⁶⁹⁴ Melecki, Meredith, "The effects of the Indian ocean tsunami on peace in Sri Lanka and Aceh" (Australia:

<http://ro.uow.edu.au/theses/665> University of Wollongong, 2006) pp. 48-51

⁶⁹⁵ Peace in Sri Lanka, "The Geneva talks of February 2006"

<http://www.peaceinsrilanka.org/negotiations/the-geneva-talks-of-february-2006>

⁶⁹⁶ Kasun Ubayasiri, "Failed peace talks", *South Asia Analysis Group*, Paper 1856 (23.06.2006)

http://www.saag.org/common/uploaded_files/paper1856.html

⁶⁹⁷ K. Ratnayake, "Oslo talks between Sri Lankan government and LTTE collapse", *WSWS* (13.06.2006)

<http://www.wsws.org/articles/2006/jun2006/sril-j13.shtml>

במקום אחר צוינה ההתנקשות של ה-LTTE בשר החוץ הטמילי של סרי לנקה, Lakshman Kadirgamar, באוגוסט 2005. מכיוון ששר החוץ היה דמות בינ"ל מוכרת, שגם היה ידוע בביקורת הנוקבת שלו כלפי ה-LTTE, הרצח גרם לתגובה נזעמת בקרב מדינות העולם (בעיקר במערב) ולטענות רבות מאוד נגד ה-LTTE. מתחילת 2006 מצב הבטחוני בסרי לנקה הסלים מאוד:

בינואר סירת דיג של ה-LTTE עמוסה בחומרי נפץ, התנגשה במכוון בסירת פטרול של חיל הים של סרי לנקה, הטביעה אותה והרגה 13 חובלים.⁶⁹⁸

ב-25 באפריל, מחבלת מתאבדת שנשלחת על ידי ה-LTTE הצליחה לחדור לתוך הבסיס הראשי של צבא סרי לנקה ולפוצץ עצמה ליד שיירתו של הרמטכ"ל.⁶⁹⁹ למרות שהרמטכ"ל עצמו נפגע קלות בהתקפה, הייתה זו הצהרה משמעותית מצד ה-LTTE, שהוא מוכן ומזומן לחדש את המאבק המזוין. כבר צוין בפרקים קודמים שלשימוש בטרור מצד ה-LTTE היה היבט מבצעי מובהק, הרבה יותר מההיבט ההצהרתי שיש לטרור בדרך כלל. פגיעה באישיות צבאית בכירה כל כך חייבת לכן להיתפס כצעד הכנה מבצעי לקראת מבצע צבאי. למעשה זאת הייתה הדעה אצל הנשיא ומקורביו, וזה היה אחד האירועים שחיזקו אצלם את המסקנה שאין מנוס מהכנה למתקפה כלשהי של ה-LTTE (שאכן לא איחרה לבוא) והתכוננות להוצאה לפועל של קמפיין צבאי מחודש. תחושה זו רק חוזקה לאחר שביוני מחבל מתאבד של הארגון התנקש בסגן הרמטכ"ל בעת שהיה בדרכו לבסיס ליד עיר הברירה.⁷⁰⁰

בתחילת מאי יחידת "נמרי הים" תקפה סירות "דבורה" של חיל הים הסרי לנקי והטביעה אחת מהם. מיד לאחר המתקפה הארגון הזהיר את משקיפי משלחת הניטור שלא להיות נוכחים על סיפון ספינות של חיל הים. הכרזה זו נתפסה כאיום חמור על שלומם של המשקיפים.⁷⁰¹

אירועים אלה ואחרים, יותר משהכינו את דעת הקהל המקומית לחזרה לסבב אלימות ולמלחמה והעמידו את הממשלה וכוחות הביטחון בכוונות עליונה, יצרו אקלים בינ"ל מאוד נוח לממשלה לפעול כנגד ה-LTTE. למרות העמדה הבינ"ל הרשמית שתמכה בשיחות שלום ושמירה על הפסקת האש, הקהילה הבינ"ל נטתה יותר לצדה של הממשלה, ולכל הפחות החלה להפעיל לחץ כבד על ה-LTTE לחדול משימוש בטרור ולהסכים פומבית לפתרון פוליטי לסכסוך. ממשלות אחרות החלו להיות מודאגות מגלישה של הטרור הטמילי לשטחיהן ונזעקו לפעול בנידון.

באפריל 2006 קנדה הכריזה על ה-LTTE כ"ארגון טרור" והחלה לפעול כנגד הארגונים השונים שהיו משויכים אליו במדינה. ב-29 במאי 2006 האיחוד האירופי הכריז גם הוא על ה"נמרים הטמילים" כארגון טרור עקב מתקפותיו האלימות על אזרחים, כמו גם הרגלי הגיוס בכפייה של ילדים שלו. המשמעות המעשית של הכרזה

⁶⁹⁸ BBC, "Rebels Sink Sri Lanka Navy boat", (07.01.2006)

http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/4589758.stm

⁶⁹⁹ "Bomb targets Sri Lanka army chief", BBC (25.04.2006)

http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/4941744.stm

⁷⁰⁰ CNN, "Bomber kills Sri Lankan general" (26.06.2006)

<http://edition.cnn.com/2006/WORLD/asiapcf/06/25/srilanka.general/index.html>

⁷⁰¹ D.B.S. Jeyaraj, "The Marine battle over 'MV Pearl Cruise II': An Overview", *Transcurrents* (14.05.2006)

<http://transcurrents.com/tamiliana/archives/166>

זו הייתה איסור על הארגון לנוע בשטחי האיחוד האירופי, כמו גם לגייס כספים ב-25 המדינות החברות בו.⁷⁰² בעיקר הפגיעה בארגון הייתה ביכולת גיוס הכספים ובנגישות לתקשורת ולמעצבי דעת הקהל.⁷⁰³ הכרזות אלו הצטרפו לצעדים דומים על ידי ארה"ב (1997), בריטניה (2000) וכמובן הודו (1992). אמנם בתגובה ראשונית הארגון הכריז על נכונותו להמשיך את הפגישות על ממשלת סרי לנקה ולנסות להגיע להסכם עימה, אך מאוחר יותר הארגון דרש שכל חברי משלחת הניטור הבאים ממדינות של האיחוד האירופי יסולקו ממנה. בעקבות כך החזירו שוודיה, פינלנד ודנמרק את חבריהם במשלחת, והיא למעשה נותרה שריד חסר יכולת פעולה אמיתית של תהליך השלום. מהלכים אלו היו החותמת הרשמית לא רק לכשלון תהליך השלום אלא בעיקר להתדרדרות המהירה במעמדו הבינ"ל של ה-LTTE וכישלונם לגבש ולשמור על התמיכה והלגיטימציה הבינ"ל שניתנה לו בתחילת התהליך. חודש וחצי לאחר ההכרזה של האיחוד האירופי, כבר פרצה לחימה רחבת היקף במזרח וצפון סרי לנקה בין כוחות הממשלה השונים ובין ה-LTTE, ומלחמת אילאם הרביעית החלה.

ניתוח תהליך השלום וכישלונם

בפרק הקודם תוארו השלבים השונים והסוגיות הרבות שהיוו חלק נכבד מתהליך השלום. נקודת הפתיחה לדיון הייתה, שבשנת 2002 שני הצדדים, המורדים והממשלה, נקלעו למבוי סתום- צבאי ופוליטי. בהתאם לדוקטרינה הפוליטית שלו ה-LTTE מיצב עצמו כארגון שחרור לאומי השולט על שטח מוגדר (גם אם משתנה) ואוכלוסייה תומכת. בקרב אוכלוסייה זו הוא בנה מערכת שלטונית משוכללת שהיוותה מעין "ממשלה" חלופית לזו שישבה בקולומבו. למרות זאת ברור שהמרכיב הצבאי היה המכריע בהצלחת הארגון לשרוד ולהגיע לעמדה פוליטית ככ משמעותית. הארגון, באמצעות הזרוע הצבאית שלו, הצליח לכפות על סרי לנקה מאבק דמים ארוך. מתיש ובעיקר יקר. פעולות הטרור של הארגון בערים המרכזיות, נגד מרכזים כלכליים ונגד קווי תעבורה יצרו אפקט פסיכולוגי גדול על דעת הקהל. היכולת של ה-LTTE לפגוע שוב ושוב במרכז הפוליטי והכלכלי מדינה גרמה בדיוק לתוצאה המקווה – דעת הקהל התעייפה מהמלחמה, לא הייתה מסוגלת לשלם את המחיר האנושי, הכלכלי והמנטלי שהמשך הסכסוך היה יוצר ובאופן כללי התיאשה בכלל מכך שיש איזושהו סיכוי לנצח. כל אלו הביאו להיבחרה של ממשלה חדשה, שהבטיחה בפירוש לפנות לתהליך של משא ומתן על מנת לשקם את המצב הפוליטי במדינה ולהחזיר את היציבות. נקודה זו הייתה שיא ההצלחה של המורדים.

הם מבחינתם, פנו לתהליך זה מתוך תקווה לגבש את ההישגים שצברו. מנקודת המבט של ארגון גרילה, הוא אינו יכול להביס צבאית יריב מדינתי. לכן נצחונות צבאיים זמניים כאלה או אחרים הם חסרי תועלת ללא משמעות פוליטית מתמשכת. במקרה של ארגון שחרור לאומי, השואף להקים מדינה חדשה בתוך שטח של

⁷⁰² R. Hariharan, "Sri Lanka: Impact of EU Resolution on LTTE", South Asia Analysis Group, Update No. 91 <http://www.southasiaanalysis.org/%5Cnotes4%5Cnote313.html> (20.05.2006)

⁷⁰³ Alok Rashmi Mukhopadhyay, "The EU Ban on the LTTE", Institute for Defence studies & Analysis" http://www.idsa.in/idsastrategiccomments/TheEUBanonthelTTE_ARMukhopadhyay_060606 (06.06.2006)

מדינה ריבונית קיימת, דרושה לו לגיטימציה בינ"ל לא רק לקיומו אלא לשליטתו בשטח מסוים. זה היה היעד העיקרי שה-LTTE ניסה לממש דרך השתתפותו בתהליך השלום. בתיאוריה הקלאסית בדבר "מלחמה מוגבלת", שנת 2002 הייתה ללא ספק השלב שבו מדינה חיצונית הייתה נסוגה מהסכסוך ומחזירה כוחותיה חזרה הביתה. במקרה של סרי לנקה כמובן, צעד כזה לא היה אפשרי עקב האופי של הסכסוך ומהותו (שאינו קולוניאלי או "מהפכני"), ולכן שני הצדדים החלו בתהליך הידברות שהיה אמור להוביל לעקרונות מנחים שיאפשרו חיים משותפים ביחד.

מבחינת ה-LTTE, עצם הכניסה לשיחות שלום כבר נשא בחובו השלכות חיוביות מאוד לגבי מעמדו הבינ"ל. לכן, הארגון עשה כל שביכולתו על מנת ליצור מצג של שוויון בסטטוס בינו ובין ממשלת סרי לנקה. בקיצור, הוא דרש שיתייחסו אליו בתור ארגון פוליטי בעל מעמד דומה למדינה ריבונית. דרישה זו הייתה לצנינים בעיני דעת הקהל, אך הממשלה נאלצה להיענות (לפחות חלקית) לה על מנת לקדם את התהליך. ככל שהתהליך התקדם לאורך זמן הדינמיקה שלו, הדרישות השונות של כל צד, החיכוכים, הויכוחים והביקורת הרבה כל מיני גורמים פוליטיים תרמו להיווצרות תהליך מעניין של החלשת המורדים. הסיבה לכך היא פשוטה: המערכת הבינלאומית מאז 1648 מבוססת על מערכת של מדינות ריבוניות, שהן יחידת ההתייחסות והארגון הפוליטי הבסיסי. אמנם מאז 1945 ישנה פריחה של ארגונים על מדינות וותן-מדינותיים, שתורמים להיחלשות המונופול של המדינה במערכת. למרות זאת, הקהילה הבינ"ל עדיין מתייחסת באופן שונה למדינה ריבונית ולארגון לא מדינתי. לרוב יחס זה מתבטא בביקורת לא פרופורציונאלית על הדינה, כאילו היא פועלת בניגוד לנורמות בינ"ל אילתן היא מחוייבת, בעוד מורדים אינם מחוייבים לנורמות כאלו. אך מצד שני, לא משנה כמה חזקים המורדים מבחינה צבאית, לעולם לא יהיה להם מעמד משפטי ודיפלומטי זהה לזה של מדינה, לא משנה כמה קטנה, חלשה או בלתי חשובה היא מבחינה אזורית וגלובלית. אין תחום שבו יחס לא שווה זה בא לידי ביטוי יותר מאשר היחס של הקהילה הבינ"ל לפעולות הצבאיות מצד 2 הצדדים לאחר החתימה על הסכם הפסקת האש ובזמן תהליך השלום עצמו:

כפי שצוין בתחילת הפרק, שני הצדדים אמנם הסכימו להתחיל בתהליך של משא ומתן, אך גם ניסו להשתמש ברגיעה על מנת לחזק את כוחם הצבאי ושליטתם בשטח, שכן שניהם ראו בתהליך שלב בדרך לסיבוב לחימה נוסף. מבחינת הממשלה הדבר כלל צעדים שונים לחיזוק הצבא (שיידונו בהרחבה בפרק הבא) – הגדלתו, אימונים ליחידות הלוחמות, רכישת ציוד לחימה חדש וצעדים אחרים שהם מתחום הפעולה השגרתי של כל מדינה. זאת מבלי להיכנס לשיקולים שונים של "ריאל-פוליטיק" ושיקולים אסטרטגיים ודיפלומטיים שונים, שמנעו לחץ בינ"ל רב מדי על ממשלת סרי לנקה.⁷⁰⁴

הממשלה מצידה, ככל שהתקשתה לגייס תמיכה בתהליך וככל שהיא הרגישה שעליה להעניק ויתורים רבים למורדים מבלי שהם יפסיקו את האלימות ומבלי שיוותרו על מטרתם המוצהרת להקמת מדינה נפרדת, החלה להסתמך יותר ויותר על הקהילה הבינ"ל ש"תעשה את העבודה בשבילה", על ידי שתלחץ על ה-LTTE לבצע ויתורים שונים לממשלה.

⁷⁰⁴ R Hariharan, "International response to Sri Lanka war after the end of CFA", *South Asia Analysis Group*, Paper 2600 (26.02.2008) <http://www.southasiaanalysis.org/%5Cpapers26%5Cpaper2600.html>

המורדים לעומתם, ניסו גם הם לחזק את הכוח הלוחם שלהם, אך פעולותיהם למען מטרה זו נתפסו בעולם כהרבה פחות לגיטימיות: ביניהן ניתן למנות גביית כספים (לעיתים באיומים), הברחות נשק למדינה, גיוס ילדים (לעיתים בכפייה) וכדומה. ברור שפעולות כאלו גרמו לביקורת רבה בקרב הקהילה הבינלאומית נגד הארגון והביאו לחיכוכים רבים. ארגון גרילה, מעצם טבעו, מתקשה לסבול ויכוחים פנימיים רבים מדי: עקב מחסור במשאבים וכוח אדם, כל ארגון חייב לעודד משמעת חזקה מאוד ונאמנות לארגון, שאם לא כן הוא לא יוכל להיות אפקטיבי בלחימה נגד כוח חזק ממנו. ה-LTTE לא היה חריג בהקשר זה, אם כי הוא כן עשה מאמצים רבים יותר להדגיש את אופיו המונוליטי ואת תביעתו להיות הנציג הבלעד במאבק. לכן הוא רדף את מתנגדיו הפוליטיים הן בסרי לנקה והן מחוצה לה, כולל חשודים בשיתוף פעולה עם כוחות הביטחון. שוב, פעולות כאלה לא יכלו להתקבל על ידי הקהילה הבינלאומית גם כשהם מבוצעות על ידי מדינה ריבונית (כפי שמוכיחה הביקורת הבינ"ל בהקשר זה נגד סרי לנקה), לא כל כשכן על ידי ארגון גרילה לא מדינתי. נושאים אלו היו לכן מקור לחילוקי דעות שכן הקהילה הבינלאומית ניסתה להשפיע על ה-LTTE להפסיק פעולות אלו ולעודד התפתחות ארגון יותר פתוח ו"דמוקרטי". למרות שה-LTTE הגיע להסכמות שונות, בעיקר בנוגע ליחס לילדים.⁷⁰⁵ לא הייתה לו כל כוונה להשתנות בצורה כזו. יתרה מכך, הוא ראה את הלחץ הבינלאומי בהקשר זה כלא הוגן או שוויוני. תפיסה זו רק חוזקה על ידי הנסיונות הבלתי פוסקים מצד ממשלה סרי לנקה להגביר לחץ זה ולרתום את מדינות העולם לפעולה דיפלומטית נגד ה-LTTE. ההוצאה לחוק של ה-LTTE והארגונים הקשורים אליו במדינות השונות הם ביטוי להצלחת הממשלה ולהתייחסות השונה מצד הקהילה הבינ"ל כלפי ממשלת סרי לנקה מצד אחד וה-LTTE (כארגון לא-מדינתי) מצד שני.⁷⁰⁶ כל אלו החלישו מאוד את המחויבות של ה-LTTE להמשיך להשתתף בתהליך, שנתפס על ידו יותר ויותר כלא שוויוני.⁷⁰⁷

ככל שהזמן עבר, ה-LTTE הגיע להכרה שהוא יתקשה מאוד לקבל את להגיטימציה הבינ"ל אותה הוא היה צריך על מנת להכריז על מדינה עצמאית. ללא ספק פעולות אלימות שונות מצדו (חטיפות, איומים על מתנגדים, התנקשויות של פעילים, גיוס ילדים בכוח בניגוד להתחייבויותיו, איומים על חברי משלחת הניטור ועוד) ובעיקר המשך גיוס הכספים בקרב הגולה הטמילית ורכישות נשק שם הקשו עליו מאוד שכן הם הבהירו לממשלות השונות את האופי הצבאי שלו ואת האיום הגלום בו ליציבותם, בעיקר לנוכח האקלים הבינלאומי נגד טרור. מבחינת ה-LTTE צעדים אלה היו חיוניים על מנת להתחזק ולשמור על כוחו, אך הם הביאו להתפכחות בקרב דעת הקהל העולמית ולהכרה שה-LTTE לא מוכן לוותר על השימוש באלימות על מנת להשיג את מטרותיו. דבר כזה עמד בניגוד לערכים ולמטרות של הקהילה הבינ"ל וגרם לכך שה-LTTE איבד את הנכונות שלה לתמוך בו. פרישתו מהשיחות ב-2003 ללא מתן הסבר משביע רצון כמו גם התנקשותו בשר החוץ של סרי לנקה ב-2005 היו ציוני דרך בתהליך זה. ככל שה-LTTE הרגיש תחת לחץ בתהליך הוא חזר

⁷⁰⁵ Human Rights Watch, "Living in Fear" (10.11.2004)

<http://www.hrw.org/en/node/11900/section/3>

⁷⁰⁶ Cenani Pirani, Ahilan Kadirgamar, "Internationalisation of Sri Lanka's peace process and governance: A Review of strategic conflict assessment", *Economic and political weekly*, (06.05.2006), pp 1791, 1794

<http://www.internationalcentregoa.com/southasia/10053.pdf>

⁷⁰⁷ Ehalaivan, "Sri Lanka: International Support or International Trap?" *Tamil Canadian*, (02.06.2006) p. 4

<http://www.tamilcanadian.com/page.php?cat=40&id=4113&page=4>

לאמצעי הבדוק היחיד מבחינתו- אלימות. כך הוא רק נחלש יותר בקרב ממשלות העולם ודחף אותם להתייצב נגדו. היה זה סופו של תהליך שהחל עם ההתנקשות של הארגון בראש ממשלת הודו לשעבר ב-1992. 2006 מציינת את הסוף של תהליך, שבו ה-LTTE איבד בשיטתיות את תמיכת מדינות האזור והעולם.⁷⁰⁸ לסיבוב האחרון של הלחימה הוא נכנס לא רק בשפל מבחינה ציבורית אלא עם קואליציה בינ"ל רחבה וחזקה מאוד נגדו. לקואליציה זו הייתה השפעה מכרעת על יכולתו לגייס אספקה צבאית ותמיכה דיפלומטית מחוץ לסרי לנקה והיא הייתה אחת הסיבות החשובות לתבוסתו.

נקודה נוספת חשובה נוגעת לדעת הקהל הפנימית בסרי לנקה. אם ב-2002 דעת הקהל נואשה מפתרון צבאי לסכסוך לאחר שנים רבות של כשלונות, ב-2006 קולו של "מחנה השלום" כמעט ולא נשמע. להיפך. מרבית האוכלוסייה האמינה שישנה הזדמנות לחסל את הארגון אחת ולתמיד. הפרישה של פלג Karuna ובעיקר הצונאמי ב-2004 הדגישו את הבעיות החדשות בפניהם עמד ה-LTTE ואת חולשתו. העוינות הקיימת ממילא של דעת הקהל בסרי לנקה נגד הטמילים ונסיונם להיפרד מסרי לנקה צפה מחדש לאור דרישותיו של ה-LTTE במשא ומתן, הצהרותיו המתגרות, המשך הפעולות האלימות שלו במזרח וצפון המדינה (שפורסמו בהרחבה בעיתונות הסינהאלזית) והיכוחים הפוליטיים בין הנשיאה וראש הממשלה. ככל שהתהליך התקדם דעת הקהל הסתייגה ממה שהיא תפסה כויתורים מרחיקי לכת מדי וכמתן הכרה ולגיטימציה לארגון אלים ולא חוקי. תפיסות כאלו אינן נדירות כלל בסכסוכים לאומיים, אך ככל שהתהליך התארך ונתקע, דעת הקהל לא ראתה אלטרנטיבה במשא ומתן. יש לזכור שמאז 2002 מצבה הכלכלי והבטחוני של סרי לנקה השתפר מאוד – השקעות זרות זרמו לאי, תיירים הגיעו, לא היו פיגועי טרור בבירה ולא היו דיווחים על כשלונות צבאיים. מצב זה היה תוצאה ישירה של תהליך השלום, ובאופן פרדוקסלי הוא גרם למעין "שכחה" ציבורית של התקופה הרעה הקודמת. הביטחון העצמי חזר לציבור הסינהאלזי בסרי לנקה והוא החל לדרוש את חיסולו את ה-LTTE. אם אחד הגורמים המשפיעים ביותר שעומד לצדו של ארגון מורדים הוא הייאוש וחוסר התקווה של דעת הקהל הפנימית ביכולת לנצח בסכסוך – בסכסוכים פנימיים כמו זה שבסרי לנקה, תקופה ארוכה מדי של שקט יכולה להיות הרסנית לאתוס הצבאי הבלתי מנוצח של גרילה. תקופה כזו מביאה לא רק להתרופפות במורל ובעירנות של הגרילה, אלא גם לנחישות מחודשת של דעת הקהל לפנות שוב לפתרון צבאי על כל חסרונותיו. לעתים דווקא תהליך שלום תקוע ורווי בחיכוכים פוליטיים פנימיים, מביא (כמו מלחמה שלא מתקדמת כמצופה) לעייפות וייאוש ורצון לנסות פתרון אחר.

ב-2006, ממשלת סרי לנקה החדשה כבר הייתה מוכנה לחזור לאסטרטגיה של לחימה על בסיס ביטחון רב יותר: הצבא שוקם והוגדל מאוד והממשלה נהנתה מלגיטימציה בינלאומית רבה מאוד: תרומות והלוואות הגיעו למדינה ובעיקר תהליך השלום העניק לממשלה תמיכה בינ"ל חזקה מאוד – שכן רוב הלחץ הופעל על המורדים עקב האקלים הבינ"ל של "המלחמה בטרור".⁷⁰⁹ בנוסף המערב החל להדק את הפיקוח על ארגונים בשטחו הפועלים במסווה "הומניטארי" להעביר כספים לארגונים שהוכרו כארגוני טרור.

⁷⁰⁸ "Strategic miscalculations by the LTTE", *International Institute for Counter-Terrorism* (12.02.2009)

<http://www.ict.org.il/Articles/tabid/66/Articlsid/642/Default.aspx>

⁷⁰⁹ K. Ratnayake, "Oslo talks between Sri Lankan government and LTTE collapse", *WSWS* (13.06.2006)

<http://www.wsws.org/articles/2006/jun2006/sril-j13.shtml>

לאור כל אלו, נוסחה אסטרטגיה חדשה-ישנה: מלחמה צבאית חסרת פשרות בארגון: ביולי 2006 כבר היה ברור שהפסקת האש לא הייתה תקפה בפועל. באפריל נעשה ניסיון להתנקש במפקד הצבא החדש, Sarath Fonseka. בנוסף התרחשו מהומות קהילתיות בהיקף רחב במזרח המדינה.⁷¹⁰ ביוני נרצח סגן מפקד הצבא על ידי מחבל מתאבד, באוגוסט נרצח פקיד בכיר בממשלה שעסק בתהליך השלום ונעשה ניסיון להתנקש בנציג העליון של פקיסטן במדינה ובדצמבר נעשה ניסיון להתנקש במזכיר ההגנה.⁷¹¹ לאחר שה-LTTE חסם מאגר מים לחקלאים במזרח בעקבות סירוב הממשלה להעביר לו כספים לשקום, הצבא הגיב באופן רשמי והשתלט מחדש בכוח על מאגר המים. כך החל השלב הרביעי והאחרון בסכסוך.

פרק 11: מלחמת אילאם הרביעית 2006-2009

עד עתה תוארו השלבים השונים של הסכסוך האתני והפוליטי בסרי לנקה. כל שלב שיחק תפקיד חשוב בהתפתחות של הסכסוך ותוצאותיו השפיעו בתורם על השלבים הבאים. כך, תוארה התחזקותו ההדרגתית של ארגון ה-LTTE והפיכתו לארגון הדומיננטי בתנועת המרד הטמילית. תוארו גם הניסיונות הפוליטיים להגיע להסכמות עימו, כמו גם הניסיונות השונים שנעשו בעבר להכריע אותו באמצעים צבאיים. לאחר כישלון אמצעים אלו נפוצה ההשקפה שאין פתרון צבאי לגרילה הטמילית, ויש להשלים עם קיומה. על בסיס השקפה זו נעשה ניסיון להיכנס לתהליך שלום, עם מעורבות בינ"ל, על מנת להגיע להסדר פוליטי. תהליך זה נכשל אמנם, אך במהלכו התרחשו שינויים חשובים רבים: בכוח הפוליטי היחסי של כל צד, בארגון הכוח הצבאי שלהם, במעמדם בעיני הקהילה הבינ"ל, בלכידות הפנימית שלהם וכפועל יוצא של כל אלו- בחופש התמרון שלהם וביכולת שלהם להוציא לפועל את האסטרטגיות שלהם ולממש את מטרותיהם.

פרק זה יעסוק עתה בשלב האחרון, והמכריע, של הסכסוך הפוליטי בסרי לנקה. בסוף החלק הראשון של עבודה זו תוארו ההתפתחויות השונות באופיים של סכסוכים בין מדינות וארגונים שאינם מדינה. תוארו גם המגבלות השונות העומדות בפני מדינות בבואם להתמודד עם האתגר של מרידה פנימית רחבת היקף. צוינה גם העובדה שההשקפה השלטת כיום בממדים צבאיים היא שהניסיון לחסל צבאית ארגוני גרילה וטרור תלוי לא בהכרח בפרמטרים צבאיים מסורתיים דווקא, אלא בהיבטים פוליטיים שונים, ובעיקר היכולת לזכות ב"מוחות ובלבבות" של האוכלוסייה המקומית. עם זאת, הטענה הבסיסית של עבודה זו היא שניתן להכריע ארגוני גרילה וטרור על ידי נקיטת גישה צבאית בעיקרה – כלומר כזו שמכוונת באופן עיקרי לחיסול הכוח הלוחם שלהם ולא מתייחסת במיוחד לפעולות של "פסיפיקציה" או הפרדה של האוכלוסייה מלוחמי הגרילה. סרי לנקה הובאה בתור מקרה מבחן התומך בטענה זו.

הניתוח על מהותם של סכסוכים אסימטריים מודרניים, שהובא בסוף החלק הראשון, תיאר כמה תהליכים היסטוריים, שכל אחד מהם מקפל בתוכו כיום מגבלות ייחודיות על היכולת של מדינות ריבוניות להפעיל כוח על מנת להכריע ארגונים חמושים כיום. התהליכים והמגבלות שתוארו בחלק הראשון חולקו למעשה לשלושה

⁷¹⁰ James Ross, "When Ceasefires Fail", *Foreign Policy In Focus* (15.09.2006)

http://www.fpiif.org/articles/when_ceasefires_fail

⁷¹¹ LTTE: A trail of atrocities" (28.05.2007), pp. 15,16,30-31, 39-40, 43

http://www.defence.lk/LTTE%20Attrocities/LTTE_Atrocities14june.pdf

תחומים מרכזיים: התחום הצבאי, התחום המדיני- בינ"ל (חיצוני), והתחום הפוליטי-משפטי (הפנימי). לכך ניתן להוסיף את ההיבט התקשורתי, שלמעשה מתקשר לכל אחת מן הרמות האחרות ומשפיע עליהן, אך עקב חשיבותו הרבה בעולם כיום יזכה להתייחסות נפרדת.

על מנת להבין את ההצלחה של האסטרטגיה הצבאית של ממשלת סרי לנקה פרק זה יעסוק בכל ההיבטים הללו של הסכסוך. בתחילה יתוארו ההפתחויות הצבאיות והפוליטיות בסרי לנקה בתקופה שבה התנהל הקמפיין הצבאי מנקודת מבט כרונולוגית. זאת על מנת להבין את ההתפתחויות הצבאיות שהתרחשו "על הקרקע" ולהבין את הנסיבות הייחודיות שבהן נוהל הקמפיין הצבאי המוצלח. לאחר מכן נבחן את ההיבטים השונים בהם מתנהלים העימותים האסימטריים כיום, תוך התייחסות לנושאים השונים ולדרכים הספציפיות בהם סרי לנקה התמודדה עם המגבלות השונות. כך ניתן יהיה לסכם את המסקנות השונות ולבחון מה הייתה ההשפעה היחסית של הפעילויות השונות. לאחר בחינה וניתוח כאלו נוכל להבין אילו מסקנות ניתן "לשחזר" וליישם במקרים אחרים בעולם, ואילו מסקנות לא ניתן "לייצא" עקב ייחודיותן למקרה המבחן הספציפי של סרי לנקה. כך או כך המסקנות שאליהן נגיע יוכלו לשמש ללא ספק לקידום הדיון התיאורטי הרחב יותר בדבר אופיים וצורת ניהולם של סכסוכים אסימטריים באשר הם.

הקמפיין הצבאי ואירועים פוליטיים 2006-2009 – בחינה כרונולוגית

המצב הפוליטי 2006-2009

כבר צוין, שהבחירות לנשיאות של 2005 סימנו שינוי כיוון בדעת הקהל המקומית בסרי לנקה לכיוון יותר תקיף כלפי הסכסוך במדינה. ההיבחרות של Mahinda Rajapaksa לנשיא סימלה שינוי זה ובו בזמן חיזקה אותו. אחד הפעולות הראשונות של הנשיא החדש הייתה למנות את מקורביו לתפקידי מפתח. המינוי החשוב ביותר היה זה של אחיו, Gotabaya Rajapaksa, לתפקיד מזכיר ההגנה (הנשיא שמר כעצמו על תפקיד שר ההגנה). Gotabaya היה בעברו קצין צבא בעצמו, והוא אף השתתף בלחימה ב-Vaddamarchchi ב-1987. לכן הוא הבין את המגבלות שעמדו אז בפני הצבא בדרך לניצחון וכיצד להתגבר עליהן⁷¹².

בנובמבר מונה גם Sarath Fonseka, המפקד הצבאי ב-Jaffna, למפקד הצבא. לאחר התאוששותו מפציעה לאחר ניסיון ההתנקשות בו (יולי 2006), אישים אלו נודעו בתמיכתם בקו תקיף יותר כלפי המורדים והם התוו את האסטרטגיה הבסיסית של הממשלה – חיסול הצבאי של ארגון ה-LTTE. הם גם היו האחראים להוציא אסטרטגיה זו לפועל. בשלב זה חשוב לציין בקצרה כמה נקודות ציון משמעותיות שתרמו לגיבוש אסטרטגיה זו והיוו מרכיב משמעותי בה, לפני שנפנה לנתח אסטרטגיה זו ואת מרכיביה ביתר פירוט.

באוקטובר 2006 קבע בית המשפט העליון של סרי לנקה, בתגובה לעתירה של חברי פרלמנט מהמזרח מטעם ה-JVP (שתמכה מבחוץ בקואליציה), שמיזוג מחוזות הצפון והמזרח, כפי שנקבע בהסכם השלום ההודי-סרי

⁷¹² Shanaka Jayasekara, "Strategic miscalculations by the LTTE", *International Institute for Counter-Terrorism* <http://www.ict.org.il/Articles/tabid/66/Articlsid/642/Default.aspx> (12.02.2009)

לנקי בשנת 1987, הוא אינו חוקי, מנוגד לחוקה ולכן מבוטל. כזכור, המחוזות אוחדו באופן זמני ב-1987 לאחר קבלת תיקון 13 לחוקה. התיקון איפשר להעביר סמכויות למועצות המקומיות תחת התנאי של קיום משאל עם של התושבים בדבר המשך המיזוג ובכפוף לכניעה והחזרת נשק על ידי המורדים. שני התנאים מעולם לא קוימו. למעשה המועצה המאוחדת נוהלה על ידי השלטון המרכזי עוד מ-1990 לאחר שהמנהיג הטמילי שנבחר לנהל את המועצה הכריז באופן חד צדדי על הקמת מדינה טמילית. על בסיס מצב זה טענו העותרים שזכותם לשוויון פוליטי עם מחוזות אחרים הופרה. הם ביקשו לכן להכריז על המחוז המזרחי כיחידה פוליטית עצמאית ולאפשר לתושבים שם לבחור את נציגיהם במועצה המקומית. בית המשפט קיבל את טענותיהם, ובכך הכריח למעשה את הממשלה להקים מועצה מקומית ולערוך בחירות לה⁷¹³. בראשון בינואר 2007 האיחוד בוטל והוקם המחוז המזרחי. עם זאת הבחירות למועצה המקומית התקיימו רק במאי 2008, לאחר שהממשלה השתלטה מחדש על האיזור וה-LTTE נסוג ממנו. החלטת בית המשפט ביטלה סופית את ההסכם בין הודו וסרי לנקה ושמטה את כל הבסיס שתחתיו התנהלו שיחות השלום עד עתה. בנוסף היא פתחה את הפתח למדיניות של השתלטות צבאית על איזור המזרח. מכיוון שהוא הוכרז כמחוז נפרד במדינה שאינו קשור לסכסוך הלאומי הטמילי, לנוכחות של המיליציות הטמיליות בו אין כל הצדקה. כך, המבצע לסילוק ה-LTTE מהאיזור הוצג כהגשמה של החלטת בית המשפט ופעולה למען התושבים המקומיים ולמען זכותם לנהל את ענייניהם בעצמם. כך ניתן היה לגייס תמיכה פנימית רחבה לפעולות הצבאיות. ההחלטה הייתה מעין "אישור" לממשלה להתקדם במבצע הצבאי (שהחל עוד ביולי). 20 ימים לאחר קבלת ההחלטה שיחות השלום בין הצדדים בג'נבה קרסו. הייתה זו החותמת הכמעט סופית לשינוי במדיניות של סרי לנקה ביחסה לסכסוך עם המורדים.

האישור הסופי לקריסת תהליך השלום הגיעה בינואר 2008. אז המזרח כבר היה במלואו תחת שליטת הממשלה, והנוכחות של המורדים הוגבלה רק לשטחי הצפון. בתגובה לתבוסותיו בשדה הקרב ה-LTTE פעל על מנת להוציא לפועל פיגועי תופת ברחבי המדינה. לכל אורך שנת 2007 הארגון חידש את קמפיין הטרור שלו על ידי רציחת אישים במזרח ששיתפו פעולה עם כוחות הביטחון. בנוסף הוא פעל להוציא לפועל פיגועים במרכזי ערים, בעיקר נגד מרכזי תחבורה (אוטובוסים), נגד אישי ציבור ושרים וגם כנגד מתקני תשתיות ובסיסי צבא⁷¹⁴.

בשני ינואר 2008 הארגון הוציא לפועל פיגוע על ידי פיצוץ של אוטובוס שהוביל חיילים במרכז קולומבו. בפיגוע נהרגו ארבעה בני אדם ונפצעו 28, ובעקבותיו הממשלה הכריזה רשמית על ביטול הסכם הפסקת האש ולמעשה על סיום תפקידה של משלחת הניטור הסקנדינבית. בעקבות ההחלטה החברים במשלחת הניטור נאלצו לסגור את כל המשרדים שברשותם תוך שבועיים מיום קבלת ההודעה. האמת היא שכבר במשך שנה וחצי המשלחת לא תיפקדה כמעט לאחר שמספר חבריה צומצם בעקבות החרם של האיחוד האירופי על ה-LTTE. סיום הנוכחות של המשלחת לא היה מפתיע לאור העובדה שאף לא אחד מהסעיפים בהסכם הפסקת האש המקורי כווד על הקרקע. ה-LTTE השתמש בהסכם על מנת להתחזק ולחסל את יריביו (כמו גם סוכנים של שירותי

⁷¹³ "SC: North-East merger "illegal" (17.10.2006) <http://www.lankanewspapers.com/news/2006/10/8947.html>

⁷¹⁴ לרשימה חלקית ראו:

South Asia Terrorism Portal, " Suicide Attacks by the LTTE" (2009) http://www.satp.org/satporgtp/countries/shrilanka/database/data_suicide_killings.htm

המודיעין), כל זאת למול תסכולו של הצבא שהיה מודע לכל ההפרות (שתועדו בפירוט על ידי משלחת הניטור עצמה), אך לא יכול היה להגיב עקב חששה של הממשלה לבטל את ההסכם.

מעניין לציין שהכרזה זו זכתה לביקורת מועטה מאוד מבית ומחוץ. נציגי ה-UNP, שלמעשה חתמה על ההסכם, הדגישה כעת את היתרונות שהיו לו דווקא בהחלשת ה-LTTE מבחינה פוליטית ובהעברת הקהילה הבינ"ל לצד הממשלה. הקהילה הבינ"ל מצידה כמעט והתעלמה מההכרזה, מחוץ להצהרות בדבר "דאגה" מהמצב ההומניטארי. היה ברור שהשותפות השונות לתהליך השלום לא התכוונו ללחוץ על הממשלה לעצור את הלחימה על הקרקע. ההכרזה אמנם הייתה צפויה, אך האפקט שלה עדיין היה חשוב. הפסקת הנוכחות של המשקיפים הבינ"ל חוזקה בספטמבר 2008, כשהממשלה הכריזה שאין ביכולתה להמשיך ולהבטיח את שלומם של עובדי הסיוע בצפון. על כן היא הורתה לכל ארגוני הסיוע הזרים לעזוב את שטחי הלחימה ולעבור לשטחים שהיו תחת שליטת כוחות הצבא. הוראה זו כללה את כל הסוכנויות של האו"ם למעט הצלב האדום וארגונים שקשורים לכנסיה הקתולית, שכולם העסיקו עובדים מקומיים ולא זרים.⁷¹⁵

כל אלה, בצירוף צעדים נוספים כמו הגבלות על גישה של אמצעי התקשורת לאיזור, תרמה לסגירה ובידוד של שטח הלחימה מתשומת הלב הבינ"ל. כך לא ניתן היה לאשר ידיעות על הרוגים ומעשי טבח ולא ניתן היה לוודא מספר הרוגים, והשליטה של הממשלה על זירת הקרב, ועל ידי כך על עיצוב דעת הקהל בתוך המדינה ומחוצה לה תוך שליטה אילו ידיעות יפורסמו- הייתה כמעט מושלמת. המלחמה בצפון המדינה, שתפסה תאוצה החל ממרץ 2008, נערכה גם היא תחת תנאים אופטימליים ככל שניתן. לאחר שתיארנו כיצד הוכנה הקרקע מבחינה פוליטית להוצאה לפועל של הקמפינים הצבאיים הסופיים במזרח המדינה ובצפונה, נפנה לתאר את הביצוע בפועל של מבצעים אלו.

הקמפיין הצבאי 2006-2009

הלחימה במזרח

החזרה למלחמה כוללת התרחשה, לאחר שה-LTTE החליט לסגור מאגר מים שסיפק מי שתייה וחקלאות לעיר Trincomalee וסביבותיה, בדרום-מזרח המדינה (מאגר Mavil Aru). המאגר הוקם בשנות ה-70 על מנת לספק מים לקהילות באזור, והיה בשטח שנשלט על ידי LTTE לפי הסכם הפסקת האש⁷¹⁶. הארגון טען שהסגירה באה כמחאה על חוסר במי שתייה לחקלאים טמילים עקב אי התקדמות של יישום פרויקט פיתוח איזור. בהחלט ייתכן שהסיבה האמיתית מאחורי הפעולה הייתה להבריח את האוכלוסייה המאיוזר על מנת שהוא יוכל להשתלט על השטח הפורה והאסטרטגי, שמקשר בין שלושה מחוזות שונים. הסברה היא שברצונו גם לחסום את הגישה של הצבא לעיר Trincomalee שבצפון ואת יכולתו להשתמש בעיר כבסיס תגבורת לכוחות ימיים.⁷¹⁷

⁷¹⁵ People's Tribunal sri lanka, "Crimes against peace", chapter 7.5

http://www.pptsrilanka.org/index.php?option=com_content&view=article&id=134&catid=35&Itemid=36

⁷¹⁶ "1991 and 2006 battles for Mahaweli waters of Mawilaru (02.08.2006)"

<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=2710>

⁷¹⁷ מידע שנמסר לכותב ע"י כבוד דונלד פררה (Donald Perera), שגריר סרי לנקה בישראל, בראיון 27.10.2010

הנשיא ואחיו ראו בכך הזדמנות ליישם את האסטרטגיה ההתקפית שלהם, שאת ההכנות לה הם ביצעו בשנה לפני (ושיידונו בהרחבה מאוחר יותר). לכן הם דחו את כל הניסיונות של משלחת הניטור הסקנדינבית, שאנשיה פעלו להביא להסכמה בין הצדדים על פתיחת המאגר ואף הצליחו לשכנע את ה-LTTE להסכים לכך.⁷¹⁸

כל התהליכים הפנימיים והבינ"ל שהתרחשו מהחתימה על הסכם הפסקת האש הצטלבו בעימות הזניח לכאורה על מאגר מים. היה זה מעין "ניסוי כלים" של שני הצדדים על מנת לבחון את כוחם באווירה הפוליטית החדשה.

בתגובה לפעולות המורדים, הצבא החל בשבוע האחרון האחרון של יולי להפציץ על ידי ארטילריה ומטוסים את איזור המאגר. ה-LTTE מצידו השתמש במוקשים וביחידות תקיפה קטנות על מנת להדוף את הצבא ולעכב את התקדמותו. מבצע Watershed נמשך כשבועיים, ובסופו ה-LTTE נסוג מהאיזור עקב חוסר יכולתו התמודד עם הצבא מבחינה צבאית.⁷¹⁹

כחלק מהלחימה ה-LTTE השתלט על העיר Muttur הסמוכה. עיר זו היתה מיושבת על ידי רוב מוסלמי, ונמצאה בשטח תחת שליטת הממשלה. נדמה שהכוונה של הארגון הייתה לגרום לצבא לתקוף את עיר ולגרום לקורבנות מקרב התושבים. על ידי כך יופעל לחץ על הממשלה להפסיק את המבצע.⁷²⁰ ניסיון זה נכשל, והעיירה נפלה בידי הצבא, אך לא לפני שכ-100 תושבים מוסלמים נרצחו לפי החשד על ידי ה-LTTE, כולל 17 חברים בארגון סיוע צרפתי.⁷²¹ הלחימה במהרה גלשה מעבר לאיזור המאגר, לתוך העיר Trincomalee. המצב בסביבת העיר היה מתוח כבר לאחר 2002. אז, לאחר החימה על הסכם הפסקת האש ה-LTTE החל לבנות בסיסים מסביב לעיר ולמעשה הקיף אותה, כשהוא מבודד אותה משאר המדינה ברשת של מחנות וכלי ארטילריה כבדה. הפריסה מסביב לעיר לא הייתה במקרה. העיר שימשה בסיס ימי חשוב באיזור המזרח. חיל הים השתמש בבסיס שלו בעירה על מנת לתגבר את הכוחות שלו בצפון המדינה. ה-LTTE הקם בעיירה Sampur השכנה את מפקדה האזורית שלו, ותיכנן להשתלט על העיר על מנת שתשמש בסיס לזרוע הימית שלו. הסכסוך על מאגר המים היה בחלקו חלק מהאסטרטגיה הכללית של הארגון להשתלט על העיר ודרכה, על החוף המזרחי כולו.⁷²²

בתחילה, ה-LTTE תקף את הבסיס של חיל הים בעיר במטחי ארטילריה רבים. התקיפה בוצעה מתוך שטח העיירה Sampur שמדרום לנמל Trincomalee. כנראה מהלך זה נועד גם להסחת דעת שכן באותו זמן ה-

⁷¹⁸ People's Tribunal sri lanka, "Crimes against peace, chapter 7.2

http://www.pptsrilanka.org/index.php?option=com_content&view=article&id=131&catid=35&Itemid=36,

⁷¹⁹ R. Hariharan, "Mavil Aru operation and after- Analysis, South Asia Analysis Group, 12.08.2006

<http://www.southasiaanalysis.org/%5Cpapers20%5Cpaper1908.html>

⁷²⁰ <http://landlikenoother.blogspot.com/2006/08/mavil-arur-battle-the-whole-story-revealed> (07.08.2006)

battle-whole-true-story.html

⁷²¹ "Sri Lanka: the failure of the peace process", *International Crisis Group* (2006)

http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-asia/sri-lanka/124_sri_lanka_the_failure_of_the_peace_process.ashx

עמוד 11

"Operation liberation Sampur 2006 (27.05.2007) 722

<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=3414>

LTTE תקף ספינה של חיל הים שהובילה 600 חיילים לתגבור הצבא באיזור⁷²³. עם זאת הצבא הגיב ותקף את העיירה ובתחילת ספטמבר הוא הצליח להשתלט עליה. כיבוש העיירה סימן בפעם הראשונה שינוי של טריטוריה לטובת הממשלה מאז חתימת הסכם הפסקת האש⁷²⁴. לאחר ההשתלטות על האזורים בקרבת המאגר, הצבא לא הפסיק את פעולתו, והמשיך לנסות ולהרחיב את השטח תחת שליטתו בשאר אזור המזרח, תוך שהוא נעזר במיליציה הנאמנה לגנרל קארונה להשגת מודיעין ותמיכה צבאית.

חשוב לציין שכבר בשלבים הראשונים של ניהול הלחימה במזרח, שני הצדדים לא הקפידו על הימנעות מקורבנות אזרחיים. אמנם ארגוני זכויות אדם ביקרו בעיקר את הממשלה על מנהגה להפציץ במטוסי קרב אזורים מיושבים וטענו שאסטרטגיה כזו היא "חסרת תועלת", אך באיזור המזרח, שבו חיים ביחד זה לצד זה קהילות מוסלמיות, טמיליות וגם סינהאלזיות (שאותם עודדה הממשלה להתיישב באזור משנות ה-70), דווקא הנוכחות של ה-LTTE והפעלת טרור שלו על האוכלוסייה ניכרה את התושבים ממנו. מתקפותיו על הצבא גרמו לנוק רב באיזור ובעיקר להרס בתים. תושבים רבים נאלצו לברוח מבתיים, ובמקרים מסוימים ה-LTTE מנע מהם בכוח לעזוב את בתיים על מנת להקשות על הצבא לתקוף אותם⁷²⁵. בתור ארגון גרילה הנשען על תמיכתה של האוכלוסייה, הטקטיקות האלימות הללו של הארגון גרמו לו לאבד את תמיכתה. היה זה תהליך הדרגתי אך הרסני של איבוד כוחו של הארגון, וכפי שנראה סופו היה בסילוק הנוכחות של ה-LTTE מהמזרח, כל זאת תוך שנה אחת בלבד!

בעקבות התבוסה של הארגון בקרבות הללו, הוא ניסה להעביר את הלחימה לזירות לחימה חדשות, כטקטיקת גרילה קלאסית ועל מנת למתוח את משאבי הצבא ולהחלישו. אזור אחד בו פעל הארגון הייתה בחיבור בין חצי האי Jaffna ושאר המדינה. שם, קצת צפונה מ"מעבר הפיל, עבר הגבול בין שטח שבשליטת הממשלה ושטח בלשיטת המורדים. במתקפה שביצע הארגון באוקטובר על קווי ההגנה הקדמיים של הצבא באיזור העיירה Muhamalai נהרגו כ-130 חיילים. בנוסף, הארגון ביצע מתקפה על בסיס של חיל הים בעיר Galle. עיר זו נמצאת בקצה הדרומי של סרי לנקה, ובתקיפתה התכוון הארגון לגרום לצבא להעביר משאבים לשאר המדינה על מנת למגן את בסיסיו, ובכך יופנו משאבים חשובים מפעולות התקפות במזרח, למשימות הגנה סטטיות בבירה ובערים אחרות. אסטרטגיה זו נמשכה כשה-LTTE ביצע 2 פעולות התאבדות באוטובוסים בדרום המדינה. החזרה לטקטיקה של תקיפת אזרחים נבעה ממצוקתו הצבאית של הארגון, ונועדה להשפיע על דעת הקהל ללחוץ על הממשלה להפסיק את הקמפיין

⁷²³ "From Mavil Aru victory to the arrest of KP" (11.08.2009) http://www.lankanewspapers.com/news/2009/8/46715_space.html

⁷²⁴ "Eelam war IV" (22.04.2007) <http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=3299>

⁷²⁵ Dhaneshi Yatawara, "Never forget this day in your life", *Sunday Observer* (11.05.2008) <http://www.sundayobserver.lk/2008/05/11/sec10.asp>

הצבאי⁷²⁶. למרות ניסיונות אלו, ההחלטה הפוליטית התקבלה – לא נסוגים לאחור, וממשיכים את המבצעים הצבאיים במזרח.

זירת הלחימה הבאה אם כן הייתה האיזור המיידני שמדרום לעיר Trincomalee. באיזור זה עבר הכביש המהיר דרומה A15, שבחיבור שלו עם הכביש A5 שלט הן על החוף המזרחי והן על הקשר עם פנים המדינה ולמעשה עם החוף המערבי של המדינה. העיירה המרכזית הייתה Vakkarai, בחצי הדרך בין Trincomalee לעיר Batticaloa. איזור זה היה תחת שליטת ה-LTTE לכל אורך שנות ה-90, ובו הוא בנה בסיסים מבוצרים רבים. עם זאת, אחיזת ה-LTTE באיזור הוחלשה עקב הפילוג של הפלג בראשות קארוונה ולאחר הצונאמי, שפגע באיזור בצורה קשה. לפני פרשיות אלו האיזור היה מאוד פורה וחקלאים רבים סמכו על שדות העיבוד לחקלאות ולמחיה, אך בתחילת 2007 התושבים שנותרו באיזור סבלו ממחסור חמור בתשתיות מים וחשמל, ומאמצי השיקום שם לא התקדמו עקב הויכוח הפוליטי בין הממשלה וה-LTTE. ה-LTTE לא יכול היה להשקיע משאבים על מנת לשקם את האיזור. הצבא התכוון לנצל את החולשה של ארגון ואת הואקום הפוליטי על ידי השתלטות על המרחב ויישוב מחדש של החקלאים שם. על ידי כך הוא יכול היה להשיג את תמיכת האוכלוסייה ולזכות בהישג תעמולתי ופוליטי חשוב.

עקב האופי המיוחד של האיזור – השטחים הפוריים ובעיקר צפיפות האוכלוסייה באזורים שתחת שליטת ה-LTTE (כ-40,000 אזרחים), הצבא נקט בגישה צבאית פחות קונוונציונאלית. במקום להפעיל עוצמות אש אדירות של ארטילריה וחיל אוויר כבמקומות אחרים, הצבא החליט לתקוף בעיקר את הבסיסים של המורדים. בסיסים אלו, (היו כ-26 מהם שנועדו לאימונים, לאחסון נשק, לעמדות ארטילריה ועוד⁷²⁷ - מוקמו בחלקם עמוק בתוך הגיוגל וחלקם בתוך העיירות השונות באיזור, והם היו מבוצרים מאוד, אך הם גם היו מטרה צבאית בולטת עקב גודלם היחסי.

המבצע הצבאי "לשחרור Vakkarai" נערך בשני שלבים עיקריים:

השלב ראשון נועד לאפשר פינוי של האוכלוסייה האזרחית מהשטח תחת שליטת ה-LTTE. על ידי הפרדת האזרחים מהמורדים ניתן יהיה להפעיל את מירב העוצמה הצבאית הקונוונציונאלית של הצבא וחיל האוויר על מנת לתקוף את המורדים עצמם.

האסטרטגיה בה נעשה שימוש בחלק הראשון של המבצע הייתה דומה לזו שננקטה על ידי אמריקאים בווייטנאם: צוותים של כוחות קומנדו מיוחדים (מיחידות החדירה העמוקות - LRRP) הוחדרו עמוק לתוך השטח שבשליטת מורדים, ביצעו מארבים, ובעיקר אספו מודיעין לתמוך בפעולות נוספות. הנוכחות של כוחות אלו אילצה את המורדים לפזר את יחידותיהם ולנוע בסתר. כך, הם לא יכלו לפעול למנוע מהצבא ליצור "מסדרון" הומניטרי שדרכו האזרחים יכלו לנוע אל תוך השטח שהיה בשליטת הממשלה.

⁷²⁶ "Eelam War IV - The Final Assault", LANKALIBRARY FORUM (22/4/2007) <http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=3299>

⁷²⁷ "Battle of Vakkarai - 2007", LANKALIBRARY FORUM (27/05/2007) <http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=3412>

השלב הראשון נמשך מ-30 באוקטובר עד אמצע ינואר, ובמהלכו אזרחים רבים (כ-20,000) הצליחו לברוח מאזורי הקרבות וכ-300 לוחמים של ה-LTTE נהרגו, חלקם על ידי לוחמים נאמנים לקארונה. החלק השני של המבצע נפתח ב-15 בינואר. בשלב זה נכנסו לפעולה כוחות חי"ר של הצבא שתקפו באופן משולב מדרום ומצפון ויצרו נוכחות מלאה בשטח. כך הם הכריחו את לוחמי ה-LTTE לסגת מהאזור עקב נחיתותם הצבאית. במנוסתם יכלו המורדים רק לירות פגזי ארטילריה ו-RPG, אך לא יכלו להציב התנגדות מאורגנת. במנוסתם הם נתקלו במארבים של כוחות מיוחדים שנעזרו במידע שקיבלו מלוחמים של פלג קארונה, שגם הם השתתפו בלחימה. בשלב זה כבר היה שימוש חופשי יותר בארטילריה וחיל האוויר תקף מטרות רבות של המורדים במעמקי הג'ונגל. התקיפות נעשו על בסיס מודיעין מצד יחידות העילית שעל הקרקע, שאיתרו את הבסיסים של המורדים ואפשרו תקיפה מדויקת שלהם⁷²⁸.

במקביל למבצע זה נפתח גם מבצע "Niyathai Jaya" (Assured/Definite victory) מדרום ל-Batticaloa על ידי יחידות של כוחות המשימה המיוחדים (STF-Special Task Force). יחידות אלו היו למעשה כוחות משטרה מאומנים ללחימה בטרור, שהוקמו במיוחד להתמודד עם משימות של חוק וסדר בשטחים שפנו על ידי הצבא.

המבצע שנפתח ב-4 בינואר נועד להשתלט על מחוז Ampara בדרום המדינה ולסלק את הנוכחות של ה-LTTE משם. בתקופת הסכם הפסקת האש ה-LTTE הקים באזור בסיסים רבים, חלקם הגדולים ביותר של הארגון. בסיסים אלו שימשו לא רק לצרכים מבצעיים כמו מודיעין. מפקדות, אחסון אמצעי לחימה וציוד שהגיע מארגוני סיוע, בתי חרושת ולבגדים וחומרי נפץ, מרכזי תקשורת ואפילו בית חולים שדה מצויד (שנתרם על ידי ארגון סיוע סקנדינבי). הבסיסים גם שימשו כמרכז לפעילות הכלכלית של הארגון באזור המזרח. חלק מהפעילויות כללו מסחר לא חוקי בשנהב ובעץ ובעיקר גידול נרחב של מטעי מריחואנה (קנביס)⁷²⁹ על מנת להשתלט על הבסיסים של ה-LTTE ולחסל אותם הצבא נאלץ להתמודד עם הטקטיקה של המורדים, שמיקשו את כל דרכי הגישה לבסיסים, שבנוסף היו מבוצרים על ידי דיונות חול ומכשולי בטון. בין הבסיסים גם הוקמו קשרי רדיו (אפילו טלפונים לווינים!) שאיפשרו לארגון להגיב לכל התקדמות של כוחות הצבא ולסגת לאזורים פנויים במידת הצורך. לכן, הצבא נאלץ להסתמך מצידו על מידע מודיעיני בנוגע לתנועות המורדים. אך מכיוון שמטרתו הייתה חיסול הבסיסים, הצבא לא נאלץ לרדוף אחרי כל מורד, אלא יכול היה להתרכז במטרה המרכזית. מכיוון שהבסיסים היו למעשה מטרה נייחת, היוזמה נותרה בידי הצבא, ואילו המורדים בסופו של דבר נאלצו לסגת עקב נחיתותם המספרית.

הטקטיקה בה נעשה שימוש במבצע זה על ידי שירותי הביטחון הייתה פשוטה: כל בסיס הוקף במעגל רחב של כוחות מיוחדים וכוחות חי"ר. לאחר שהוקמה טבעת חנק כזו, הכוחות התכנסו פנימה, כשהם נעזרים בעיקר בסיוע אווירי- בעיקר של מסוקי תקיפה, שיכלו לטוס נמוך ולאט וכך לזהות תנועה של מורדים על הקרקע⁷³⁰.

⁷²⁸ "Battle of Vakkarai" (27.05.2007)

<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=3412>

⁷²⁹ "MaviI Aru water dispute" (22.04.2007)

<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=3299>

⁷³⁰ "Operation Definite Victory (Niyathai Jaya)", LANKALIBRARY FORUM (28/6/2007)

<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=3195>

השילוב של המבצעים הללו, ובעיקר של היוזמה התקפית של הצבא וכוחות הביטחון באזורים שונים בחלק המזרחי של סרי לנקה, הביאו לכך שהמורדים נאלצו לסגת מהאזורים בהם שלטו עד לא מזמן. באפריל 2007, לוחמי ה-LTTE הוגבלו לשטח קטן (כ-140 קמ"ר) באזור Thoppigala, בין הכבישים A5, A15 ו-A11. באזור זה, שאופיין בגיוגלים צפופים ובשטח הררי קשה לגישה, היו כמה בסיסים מרכזיים של ה-LTTE, שריכוזו את הפעילות הצבאית והפוליטית שלו מסביב לעיר Batticaloa. המבצע להשתלטות על האזור נפתח ב-25 בפברואר. כאן, הצבא נאלץ להתמודד עם האיומים של לוחמי ה-LTTE לפוצץ את הסכרים בשטח תחת שליטתם ולגרור להצפות של העיירות מסביב. בהתאם לכך הצבא נקט אסטרטגיה של בידוד השטח בו שהו המורדים על ידי חלוקתו לשני אזורים מובחנים. לאחר חלוקה זו, הצבא שלט על כל דרכי הגישה לאזור. כך הוא גם הצליח לזהות תנועה של כוחות של ה-LTTE שניסו לתגבר את המורדים הנצורים ולחסל אותם. ככל שהכוחות חדרו עמוק יותר, המורדים נותרו ללא קשר עם הפיקוד שלהם, והם סבלו ממחסור בביגוד, תרופות, מזון ותחמושת. רבים מהם העדיפו להיכנע לצבא, חלקם בחרו להתאבד, וחלק אחר ניסה לברוח דרך הגיוגלים על מנת לפרוץ לאזורים בצפון תחת שליטת ה-LTTE.⁷³¹

ב-11 ביולי, כשנה לאחר שהחל הקמפיין הצבאי, הצליחו כוחות הביטחון של סרי לנקה להשתלט על כל האזור המזרחי של המדינה. הייתה זו הצלחה מסחררת, שהייתה לה השפעה עצומה על המשך ניהול הסכסוך. בעיקר מבחינת הממשלה, היא הוכיחה את היכולת שלה להוציא לפועל את האסטרטגיה הצבאית שהותוותה במהלך שנת 2006 ונתנה דחיפה פוליטית חשובה להנהגה אזרחית, ובעיקר לנשיא.

מבחינת הצבא, הוא הוכיח את יכולתו הקרבית להוציא לפועל מבצעים צבאיים משולבים ומורכבים. בעיקר הפעילות של הכוחות המיוחדים וכוחות הח"ר של הצבא הוכיחו את יכולת התמרון שלהם, את יכולתם להתגבר על מתקפות מוקשים וארטילריה ובאופן כללי הוכיחו יכולת ליישם בהצלחה גישה התקפית ונטילת יוזמה. ההצלחות הצבאיות גם נבעו (ותרמו בתורם) להעלאת הגאווה והמורל של החיילים, ועזרו לגבש תמיכה עממית רחבה בצבא ובפעולותיו בקרב מרבית האזרחים. לאחר סיום הלחימה הצבא לקח את אחריות לכל מאמצי השיקום והנייהול האזרחיים במזרח, במקביל לפעולות של חיפוש נשק, חיפוש אחר פעילים טמילים עוינים, פינוי שדות המוקשים, ניהול מחנות הפליטים ולמעשה כמעט כל הפעולות האזרחיות הנחוצות.⁷³²

מבחינת ה-LTTE, לאיבוד אזור המזרח היו השלכות חמורות גם כן. מבחינה מסורתית האזור היה מקור חשוב לגיוס של כוח אדם ושל כספים להנהגת הארגון בצפון המדינה. איבוד המזרח היווה מכה צבאית ובעיקר תדמיתית קשה מאוד לארגון, שנתפס עד אז כבלתי מובס. כפי שצוין קודם, הקמפיין במזרח היה מבחן ליכולת של הממשלה ולאסטרטגיה שלה, כמו גם מבחן ליכולת של הצבא להוציא את תכניות ההנהגה לפועל. אם נסתכל על הקמפיין הצבאי במזרח מבחינה זו, ברור שהממשלה זכתה לניצחון פוליטי חשוב ביותר.⁷³³ בנוסף,

⁷³¹ <http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?t=3542> "Battle for Thoppigala- 2007" (20.06.2007)

⁷³² Vijay K. Nagaraj, "Sri Lanka military expanding its influence over civilians affairs, things are not looking good for democratic accountability", *Transcurrent*, (28.01.2011)

http://transcurrents.com/tc/2011/01/sri_lanka_military_extending_i.html

⁷³³ Ashok K. Mehta, "Sri Lanka's Ethnic Conflict: How Eelam War IV was Won", *Sri Lanka Guardian*

<http://www.srilankaguardian.org/2010/05/sri-lankas-ethnic-conflict-how-eelam.html>

היה ברור שה-LTTE סובל מחסרונות חמורים ביותר. חלקם היו צבאיים – כוח אדם לא מאומן מספיק, אבדות גבוהות מדי, הסתמכות רבה על אמצעי מיקוש ואמצעי הגנה סטטיים אחרים, כמו גם על ארטילריה, שמטבעה אינה מדויקת וגורמת לנזק סביבתי רב. גם הנחיתות שלו למול הכוח וחופש הפעולה של חיל האוויר היו קריטיים שכן הם ביטאו את היתרון של הצבא הכוח אש ובניידות (למשל השימוש במסוקים)⁷³⁴.

ייתכן שהחסרון הגדול ביותר שבא לידי ביטוי בלחימה במזרח, היה הגילוי שה-LTTE איבד את האחיזה שלו על האוכלוסייה המקומית. תהליך זה החל כבר עם הפרישה מהארגון של הפלג בראשות קולונל קארונה. במהלך התקופה של 2006-2007 התברר שהאוכלוסייה במזרח כבר עברה, מבחינה תודעתית ומעשית, לתמוך בממשלה. במהלך הלחימה לוחמי ה-LTTE השתמשו בתושבים המקומיים כמגן אנושי, על ידי כך שמנעו מהם לברוח מאזורי הקרבות ואף איימו עליהם במוות אם ינסו לעשות כן. בנוסף ה-LTTE התקיף בכוונה אזורים מיושבים, למשל על ידי מטחי ארטילריה לא מדויקים, וגרם להרוגים מקרב התושבים.

הצבא מצידו הדגיש כל הזמן את האופי "ההומניטארי" של המהלכים הצבאיים שלו. בכל מבצע הוא הקפיד ליצור שטח סטרילי, שאליו תוכל האוכלוסייה לברוח ושוב לא יתקיימו מתקפות אלימות. בנוסף הוא הקפיד ליידע את האוכלוסייה המקומית. מהלך זה תרם מאוד להעברת תמיכת האוכלוסייה המקומית לצידו ולצד הממשלה (זאת למרות ההקמה של "אזורי ביטחון" (HSZ- High Security Zones), שרובם הורכבו מאזורים מיושבים, מה שדרש פינוי של תושבים ויישובם במקומות אחרים).

בנוסף, במהלך המבצעים הרבים גם מורדים רבים פותו לערוק מהארגון ולהתאחד מחדש עם משפחותיהם, בהבטחות לשיקום כלכלי ותעסוקתי⁷³⁵. במהלך העימותים במזרח – בתחילת שנת 2007 לדוגמה – היו כ-1500 פעילים של ה-LTTE. במהלך המבצע לניקוי השטח ב-Thoppigala הערכות היו שכ-600 מורדים (רובם המוחלט מגויסים מהמזרח) החליטו להיכנע לידי הצבא, ובשטח נותרו לכן רק כ-250 לוחמים של ה-LTTE שהמשיכו להילחם עד הסוף.

הממשלה מצידה פעלה להראות את נוכחותה בכל איזור ש"שוחרר" משליטת המורדים. באזורים כאלה החלו מיד במבצעים ליישוב מחדש, עבודות שיקום, בניית תשתיות ואכיפה של חוק וסדר על ידי כוחות המשטרה המיוחדים. חשוב לציין עם זאת שהפעילות האזרחית הזו התרחשה רק לאחר שהשטח נפל לשליטתו המוחלטת של הצבא. כלומר היכולת של הממשלה להיות נוכחת באזורים אלו הייתה תלויה בהתקדמות הצבא, ולא להיפך, כפי שממליצה התיאוריות ה"קלאסיות" של לוחמה במרדנות. ההצלחה במזרח של הקמפיין הצבאי הייתה רק קרש קפיצה לשלב השני והחשוב יותר – הניסיון להשמיד את הכוח הלוחם של ה-LTTE באזור שבו היה מסורתית החזק ביותר – צפון המדינה. נתאר את השתלשלות הקמפיין הזה עתה.

⁷³⁴ Col R Hariharan, "Sri Lanka: Mavil Aru Operation & After - An Analysis", *South Asia Analysis Group* (12/8/2006)

<http://www.southasiaanalysis.org/%5Cpapers20%5Cpaper1908.html>

⁷³⁵ ראו הודעת משרד ההגנה:

Ministry of Defence- Sri Lanka, "Overseas jobs for Surrendered LTTE cadres" (30/12/2010) http://www.defence.lk/new.asp?fname=20070116_03

הלחימה בצפון:

כבר בתחילת הלחימה במזרח, ה-LTTE ניסה להעביר את הלחימה לצפון המדינה על מנת למשוך את הצבא לנהל את העימותים האלימים שם, שכן הוא היה חזק יותר בצפון. הנהגת ה-LTTE הייתה בטוחה ביכולתה להציג ניצחון מהיר בצפון. ניצחון שכזה היה מחזק את מעמדה בעיני העולם ובעיני הגולה הטמילית, ומאפשר לה לדרוש דיונים עם הממשלה על הסדר הפסקת אש חדש לקראת הסבב האחרון של שיחות שנועד להתקיים בג'נבה בסוף אוקטובר. עם זאת המתקפה שלו, שנערכה באוגוסט 2006, הסתיימה בכישלון ובהרוגים רבים. אחת הסיבות לכישלון הייתה עוצמת האש העדיפה של הצבא, שהסתמך רבות על מטוסי חיל האוויר (מדגם "כפיר") לביצוע תקיפות מדויקות על עמדות הארגון. בנוסף, למרות שהאסטרטגיה הכללית התאימה לדרך הגרילה – תקיפה במקום אחד על מנת להקל את הלחץ במקום אחר, הטקטיקות בהן נעשה שימוש בקרב זה שיחקו בדיוק לידיים של הצבא. על מנת לפרוץ דרך קווי ההגנה של הצבא, הארגון הטיל למערכה לוחמים רבים **בהתקפה חזיתית**, בסגנון של "גלים אנושיים". מרבית הלוחמים הללו השתייכו לחטיבה הילדים של הארגון – ולכן רובם חסרו ניסיון קרבי מספק⁷³⁶. כתוצאה מכך המתקפה גרמה להרוגים רבים ולאיבוד כוח אדם רב. היא שיקפה במידה מסוימת נאשיות של הנהגת ה-LTTE להשיג ניצחון מהיר שיחלץ אותה מהמצב הצבאי והפוליטי הקשה אליו היא נקלעה בעקבות היחלשותה במזרח וערעור מעמדה בעיני הקהילה הבינ"ל (בעקבות תהליך השלום וביצוע פיגועי טרור על ידי ארגון), וזאת כמה שבועות לפני הפגישה בין נציגי הארגון והממשלה בג'נבה. כל זאת היה בניגוד לאופי הפעולה המסרתי של הארגון, שהתקיים גם במזרח, שם ה-LTTE המשיך להסתמך על פעולות גרילה בקבוצות קטנות, על מתקפות "פגע וברח" ועל נסיגות טקטיות והימנעות מהתנגשות צבאית ככל שניתן. בשורה התחתונה, התבוסה בקיץ לא רק גרמה לאובדן כוח אדם, אך גם נכשלה בהשגת מטרתה האסטרטגית- הצבא לא נסוג מיעדו המקורי- להשתלט על איזור המזרח. רק לאחר שהסתיימה הלחימה באמצע 2007, היה ברור שהצבא יפנה להקדיש תשומת לב לזירת הלחימה הבאה- השטחים שבשליטת המורדים בצפון המדינה.

בעקבות תבוסת ה-LTTE במתקפת הקיץ שלו ב-2006, הצבא התעודד, ובטחונו העצמי ביכולתו לחסל את המורדים גם בצפון גדלה. בתחילה, ובעקבות נצחונו בקרב, הצבא ביקש לקחת את היוזמה בידיו ולנצל את החולשה שהוא זיהה במערך ההגנה של המורדים בחצי האי Jaffna. התכנון היה לדחוק ה-LTTE על ידי כוחות הצבא בצפון- דרומה, לכיוון אזור ה-Vanni, שם הארגון יהיה מבודד מהאוכלוסיה התומכת בו, מתוך תקווה שבשטח הג'ונגלים יתן יהיה להפעיל יותר עוצמת אש מבלי לחשוש לנפגעים מקרב האזרחים. בהתאם לכך הצבא הוציא לפועל מתקפה חזיתית משלו על עמדות ה-LTTE באיזור Muhamalai (כזכור זהו המקום בו נערך הקרב הקודם).

באיזור זה, למרות (ואולי בעקבות) התבוסה המוקדמת יותר של ה-LTTE, הארגון המשיך לירות פגזי ארטילריה מפעם לפעם על מנת להרתיע את הצבא מלתקוף ועל מנת להקשות עליו לתגבר את כוחותיו ולצאת לפעולות. הציפייה של שני הצדדים להמשך הפעולות הצבאיות השתקפה גם בתגבור כוחות משמעותי שנעשה

⁷³⁶ "Heavy Losses stun LTTE hierarchy" (20.08.2006) <http://lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?t=2793>

על ידי שני הצדדים. ואכן ב-11 באוקטובר 2006 נערכה המתקפה. הצבא ניסה לפרוץ את קווי ההגנה של ה-LTTE באיזור ובכך לדחוק אותו מחצי האי. כחלק מהמבצע, הצבא השתמש הן בחיילי רגלים והן בכוחות משוריינים (כולל טנקים) רבים. בנוסף נעשה שימוש מסיבי בתמיכה אווירית. הקרב נמשך שעות בלבד ובמהלכו הצליחו החיילים לפרוץ חלק מקווי ההגנה של ה-LTTE, אך בסופו של דבר צבא נאלץ לסגת לאחר שספג אבדות כבדות. הכישלון של המתקפה נבע מכך, שדבר ראשון, המורדים היו מוכנים למתקפה. בשבועות לפני הרב הם ביצרו את עמדותיהם – מילאו שקי חול, תגברו כוחות, הציבו מקלעים ומכונות ירייה כמו גם מלאי של פצצות מרגמה. בנוסף הוקמו תעלות על מנת להקשות על תנועת הטנקים. לבסוף, האזור שבין שני קווי ההגנה (של הצבא מצד אחד ושל המורדים מצד שני) מוקש בצורה כבדה. המטרה העיקרית של לוחמי ה-LTTE הייתה להדוף את הכוח המשוריין העיקרי. מכיוון שהארגון לא יכול היה לרכוש טנקים בעצמו, הארגון הקים יחידה ייעודית נגד טנקים (יחידת "ויקטור"). בזמן תקופת הפסקת האש יחידה זו חוזקה מאוד באנשים ובחימוש. בעיקר מטולי רימונים ונשק נגד טנקים. יחידה זו היא שנלחמה ב-Muhamalai. ואכן, כשהתחיל הקרב הטנקים היו אלו ספגו את מרבית הפגיעות. כמה מהם מתקעו בתעלות, חלקם עלו על המוקשים הרבים שפוזרו בשטח ויצאו מכלל שימוש, וחלקם נפגעו על ידי פגזי הארטילריה. צריך לזכור שבמהלך רוב שלבי הסכסוך, לא נעשה שימוש כל כך מסיבי בטנקים. זאת גם מכיוון שרוב שטח המדינה אינו מותאם ללוחמת טנקים, אך בעיקר מכיוון שה-LTTE היה מצויד בתחמושת רבה שביטלה את היתרון האיכותי של הצבא בשטח זה. ואכן, הקרב הזה הוכיח את החיסרון הגדול של כלי זה בלוחמה בארגון מורדים מצויד נשק מודרני, בייחוד כשלאחרון ניתנת שהות להתכונן מראש להגנה על שטח. היו אלה דווקא החיילים הרגליים שהשיגו את מרבית ההתקדמות, אך בשלב מסוים גם הם הוכרעו על ידי האש שהומטרה עליהם ממכונות ירייה, מטולי הרימונים והארטילריה, והם נאלצו לסגת על מנת שלא להיות מוקפים.⁷³⁷

אמנם מספרים מדויקים אינם בנמצא, אך כנראה שהצבא ספג בקרב כ-130 אבדות וכמעט 500 פצועים (מתוכם 283 קשה). ה-LTTE מצידו, כנראה איבד כ-200 לוחמים - מספר עצום לקרב אחד (שמייצג כמעט 2.5% מכוחו הכולל). ברור שהארגון עשה כבוד דרך ארוכה מארגון גרילה קטן בעל כמה עשרות חברים, לכוח לוחם בעל יכולות קונוונציונאליות מרשימות.

התבוסה הייתה מכה פוליטית קשה לממשלה. נטען אף שהוא נעשה לא ידיעתה ובניגוד למדיניות המפורשת עליה הצהיר הנשיא, שהתכונן לשיחות השלום. כך או כך התבוסה איימה להתיר את כל ההישגים הקודמים בהם זכתה ההנהגה האזרחית ולערער את תמיכת דעת הקהל בנשיא. קיום הפעולה למרות הכחשות נוקבות מצד נציגי הממשלה גם פגעו בלגיטימיות הבינ"ל שלה, לא קצת בגלל העובדה שהנשיא עצמו הכחיש באוזני נציגי המדינות התורמות את קיומה של פעולה צבאית.⁷³⁸ הנחמה היחידה של הצבא היתה רק מספר האבדות הרב שנגרם ל-LTTE. אם נתייחס לעימות הצבאי מנקודת מבט של מלחמת התשה (ובוודאי כל עימות עם ארגון גרילה מורד חייב להכיל מרכיב חזק מאוד של התשה), אז כל קרב אינטנסיבי בו נהרגים פעילי הארגון

⁷³⁷ "Muhamalai misadventure" (15.10.2006)

<http://lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?t=2978>

⁷³⁸ Iqbal Athas, "Muhamalai Debacle: The shocking story" (15.10.2006)

<http://lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?t=2978>

הוא הישג לצבא וזאת עקב המוגבלות של משאב זה מבחינת המורדים. כך, כלל לא חשוב שמרבית הלוחמים שנהרגו היו ילדים-לוחמים, שחלקם גויסו בכפייה לארגון והיו חסרי הכשרה צבאית כלשהי.

התבוסה בקרב סימלה גם שינוי באסטרטגיה הצבאית הכוללת. מחוץ ללקח בנוגע לחסרונות שבשימוש בטנקים (לעומת שימוש בחיילים רגליים) בעת לוחמה במורדים (בעיקר בסוג השטח שאיתו התמודדו הכוחות) הצבא גיבש תכנית חדשה. במקום לדחוק את המורדים דרומה מ-Jaffna, נעשה ניסיון להרחיב את השטח שבשליטת הממשלה דרומה יותר. כך הצבא רק היה צריך לרתק את הכוחות של ה-LTTE בעמדותיהם בצפון (חשוב לזכור שהנוכחות של ה-LTTE ב-Jaffna הייתה בשלב זה צבאית לחלוטין ובעלת אופי הגנתי, והיא הוגבלה לשטח שבקו החיבור בין חצי האי Jaffna ושאר המדינה ולא לשטחים המיושבים יותר בסביבת העיר Jaffna). זאת בעוד שהמאמץ העיקרי ייעשה מכיוון דרום – תוך התקדמות איטית ושחרור שטחים עד אשר היה ניתן לבצע את המתקפה הסופית על השטח בו למורדים הייתה את הנוכחות החזקה ביותר- כלומר באיזור ה-Vanni, שהיה גם המיושב ביותר. אסטרטגיה זו קיבלה דחיפה עם ההשתלטות על מזרח המדינה. כך, הורחב אזור הבסיס שבו הממשלה הייתה בשליטה מלאה על השטח וניתן היה לפנות כוחות למבצעים בצפון.

בינתיים עם זאת, שני הצדדים לקחו מעין "פסק זמן" על מנת לארגן את כוחותיהם מחדש ולקראת פגישת הנציגים של שני הצדדים בג'נבה (שהסתיימה ללא תוצאות). חוץ מזה יש לזכור שהחל מאוקטובר מתחילה עונת המונסונים שמכה בצפון סרי לנקה בכל שנה ומקשה מאוד על הלחימה. כך, מחוץ פעולות הצבאיות במזרח שהופסקו גם הם לקראת אוקטובר וחודשו רק בינואר 2007, הפעולה היחידה מצד הממשלה הייתה הסגירה (שוב) של הכביש המהיר A9. הסגירה באה לאחר הקרבות בצפון באוגוסט ובאוקטובר, ונועדה לבדוד את השטח מתנועת אזרחים ולוחמים של ה-LTTE. בעבר הארגון השתמש בכביש על מנת לגבות מיסים מכל אלו שנעו עליו ורצו להגיע לצפון המדינה. הסגירה של הכביש גרמה לפגיעה קשה במערך גיוס הכספים של הארגון ולשליטתו הפיזית בשטח, והיא שימשה גם לבדוד את שטח הלחימה ולהקשות על גישה אליו.

עקב מצוקתו של ה-LTTE, הוא פנה לנשק שפעל עבורו בעבר: היכולת שלו להכות באמצעים לא קונוונציונאליים עמוק בתוך "אזור הבסיס" של סרי לנקה – כלומר הבירה. כך, באוקטובר בוצעו כמה פיגועים נגד בסיס של חיל הים בדרום המדינה ונגד אוטובוס שהסיע חיילים. בפיגועים אלו נהרגו במשולב כ-100 בני אדם⁷³⁹. נקודת ציון משמעותית הייתה ניסיון ההתנקשות במזכיר ההגנה של סרי לנקה (ואחיו של הנשיא) בראשון בדצמבר 2009. מחבל מתאבד פוצץ עצמו בקולומבו ליד שיירת השר, אך מאבטחיו הצליחו להדוף את המחבל וכך השר ניצל.⁷⁴⁰ ללא ספק הצלחה של מתקפה כזו הייתה מהווה הישג גדול ל-LTTE ופגיעה חמורה ביכולת של הממשלה להוציא לפועל את האסטרטגיה התקפית שלו. בניגוד לכך, הכישלון של מתקפה זו, שהצטרף לכישלון לפועל במפקד הצבא חצי שנה לפני כן, פגעה קשות בתדמית היעילה שה-LTTE הצליח לצבור

⁷³⁹ ("Chronology of suicide attacks by LTTE in Sri Lanka")

http://www.spur.asn.au/chronology_of_suicide_bomb_attacks_by_Tamil_Tigers_in_sri_Lanka.htm

⁷⁴⁰ D.B.S. Jeyaraj, "How Gotabhaya Rajapakse escaped death", transcurrents (01.12.2006)

<http://transcurrents.com/tamiliana/archives/239>

במהלך השנים, ובייחוד פגעה במוניטין של יחידת המודיעין הכל-יכולה שלו. חוסר היכולת של היחידה "להציל" את הארגון על ידי ביצוע מתקפות יעילות שיזכו לתשומת לב תקשורתית ויסיחו את דעת הקהל מהמתרחש בשדה הקרב ערערה מאוד את האמון והלכידות בין מפקדה (Pottu Amman) ושאר המפקדים הבכירים בארגון.

כאמור לאחר ההשתלטות של הממשלה על המזרח, הלחימה בצפון התחדשה לקראת אמצע שנת 2007. שטח הלחימה השתרע לאורך כ-25,000 קמ"ר מאזור החוף המערבי של סרי לנקה (מחוז Mannar עד העיירה Pooneryn), לאורך כ-115 קילומטר של קווי הגנה שעברו דרך העיירות המרכזיות Vavuniya ו-Killinochchi (שזכור שימשה כמפקדה האזורית של ה-LTTE) במרכז המדינה, ועד החוף המזרחי של סרי לנקה, ובעיקר העיירה Mullaitivu. זה היה האיזור בו המורדים היו חזקים ביותר והצבא התמודד עם התנגדות עיקשת. עקב האופי המיוחד של האיזור וגודלו, כוחות הביטחון נאלצו לפעול בחזית רחבה מאוד. הכוחות שהוקדשו לחזית הצפונית הורכבו מחמישה חטיבות חי"ר (חטיבה 53 ו-55 מ-Jaffna וחטיבות 57, 58, 59) ובנוסף כשלושה-ארבעה כוחות משימה (Task Force) משטרתיים מיוחדים (כוח משימה 1,2,3,8). כוח משימה 1 הפך לחטיבה חי"ר (58) שהוקמו במיוחד ככוחות התערבות מיוחדים לצורך התמודדות עם המורדים ושהופעלו כחטיבות חי"ר לכל דבר⁷⁴¹. סה"כ הופעלו כ-10,000 שוטרים, 5000 מתנדבים של מיליציות מקומיות (Home Guards), זאת בנוסף לכוחות הצבא הרגילים כולל כוחות מיוחדים שפעלו עמוק בתוך השטח שבשליטת המורדים. הם תוגברו על ידי כוחות חיל ים (3000 חיילים) וחיל אוויר (כמה מאות חיילים). זאת לעומת פחות מ-10,000 מורדים.

כאמור, כוחות הביטחון פעלו בחזית רחבה, הן בזירה הקרקעית והן בזירה הימית. אמנם הדבר הצריך כוח אדם רב על מנת לכסות את כל שטח הלחימה, אך היה בכך יתרון שהם יכלו להותיר את ה-LTTE באפילה בנוגע לאיזה כיוון הם יתקפו. כך הם יצרו מגע על פני שטח רב ויכלו לשמור את היוזמה ההתקפית בידיהם. הדבר גם מנע מהמורדים להעביר כוחות מחזית אחת לאחרת. חלק אחר מהאסטרטגיה של כוחות הביטחון הייתה גם להתקדם לאורך החוף. זאת על מנת למנוע מהמורדים גישה לים. ללא גישה כזו ה-LTTE לא יוכל לקבל תגבורות, להבריח נשק ותחמושת ולהבריח לוחמים ומפקדים מחוץ לאזורי הקרבות. כך גם נמנעה יכולת של פליטים להציף את חופי הודו, מה שייתכן והיה מוביל ללחץ בינ"ל על הממשלה להפסיק את הלחימה. בכך גם הכוחות יכלו לאגף ולכתר את המורדים בשטח תחום ולהתקדם "פנימה" מכל הכיוונים.

היעד המיידי של כוחות הביטחון של סרי לנקה היה דווקא אזור החוף המערבי, במחוז Mannar ומזרחה. באיזור זה, שרובו שדות אורז נרחבים, הנוכחות של המורדים הייתה החלשה ביותר באופן יחסי, וכללה בעיקר בסיסים ימיים ששימש להברחת נשקים ותחמושת מהודו. חיסול הבסיסים השונים היה גורם לפגיעה קשה מאוד במערך האספקה של המורדים. שיקול נוסף היה הרצון לפתוח נתיב תגבורת לצבא לאורך כביש החוף A32. כביש זה מוביל מהעיר Mannar צפונה עד לעיירה Pooneryn. כך ניתן יהיה לתגבר גם את הכוחות בחצי

⁷⁴¹ "Special Task Forces" (31.08.2008)

<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=4467>

האי Jaffna דרך היבשה על ידי עקיפה של הכביש המרכזי A9, שעבר בדיוק באמצע השטח בו שלטו המורדים. שליטה על העיירה Pooneryn משמעה יצירת בסיס התארגנות קרוב למפקדות של ה-LTTE ב-Killinochchi, וגם מניעת האפשרות מה-LTTE לאיים בארטילריה על הבסיסים של הצבא בצפון המדינה.⁷⁴²

לאחר לחימה עיקשת, שהחלה בספטמבר 2007 ועירבה הן כוחות קרקעיים והן תמיכה של כוחות ימיים, הצבא הצליח להשתלט על העיירות Silavaturai ו-Artipu במחוז Mannar. עיירות אלו שימשו כבסיסים של ה-LTTE באיזור.⁷⁴³ ההצלחה הראשונית הזו עודדה את כוחות הביטחון, והם המשיכו במתקפה. בעוד כוחות צבא מבצעים מתקפות לכל אורך זירת הלחימה, חטיבה 58 המשיך לנקות את השטח שבאיזור Mannar.⁷⁴⁴

ב-24 באפריל 2008 הכוחות השתלטו על העיירה Madhu, שם היה מקדש נוצרי חשוב מאוד. למרות בקשותיו של הביטחון הקתולי של המקדש לכבד את קדושת המקום ה-LTTE השתלט על המקדש ובנה סביבו עמדות הגנה. בהתאם לכך הצבא התקיף את העיירה.⁷⁴⁵

לאחר שהצבא השתלט על המקדש פורסמו תמונות המראות את הפגיעות שספג מקדש ואת העמדות של המורדים סביבו. בנוסף, הוא גם העניק 1.5 מיליון רופיות מתקציב הביטחון לטובת שיקום המקדש. דבר זה תרם לתדמיתו בקרב התושבים.

שבועיים לאחר מכן הצבא כבש את העיר Adampam ובתחילת אוגוסט כבש את העיירה Vellankulam, בחצי הדרך על הכביש A32 בין Mannar ו-Pooneryn. עיירה זו הייתה המעוז האחרון בו הייתה נוכחות של המורדים.⁷⁴⁶ (כיבוש המחוז על ידי הצבא גרם לכ-600 פעילים הרוגים של ה-LTTE, מה שגרם ללחץ רב על כוח האדם של הארגון. ככל שהלחימה התקדמה הארגון נאלץ לפרוס את יחידותיו המאומנות ביותר להגנה על השטח המצטמצם שבשליטתו).⁷⁴⁷

לאחר ההשתלטות על Mannar הצבא יכול היה להמשיך בהפעלת הלחץ הצבאי. תוך כ שלושה חודשים הצליחו כוחות הביטחון להשיג שליטה על כל השטח לאורך כביש A32, וב-15 באוגוסט 2008 גם Pooneryn נפלה לידיהם.⁷⁴⁸ חשוב לזכור, שההתקדמות הכללית הייתה איטית מאוד, וכיבוש העיירה מצינת 8 חודשים של לחימה בהם החיילים התקדמו סה"כ כ-8 קילומטר!⁷⁴⁹

⁷⁴² Ashok K. Mehta, "Sri Lanka ethnic conflict: how Eelam war IV was won" (20.05.2010)

<http://www.srilankaguardian.org/2010/05/sri-lankas-ethnic-conflict-how-eelam.html>

⁷⁴³ Military says it captures rebel territory in north" (02.09.2007)

<http://www.lankanewspapers.com/news/2007/9/18933.html>

⁷⁴⁴ "Troops attack LTTE defences" (26.01.2008)

<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=4071>

⁷⁴⁵ Roland Buerk, "Revered Sri lanka statue removed", BBC (04.04.2008)

http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/7329452.stm

⁷⁴⁶ Ruwan Weerakoon, "Sri Lanka Army captured Vellankulam – last bastion of Tigers in Mannar district, *Asian*

<http://www.asiantribune.com/?q=node/12554> Tribune (03.08.2008)

⁷⁴⁷ "Cadres of Imran Pandiyan Brigade deployed in the Mannar and Weli Oya fronts" (02.03.2008)

<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=4160>

⁷⁴⁸ "Eelam war IV – Northern theater- Progress report part 5" (07.01.2009)

<http://lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?t=4509>

⁷⁴⁹ לקו זמן של התקדמות הכוחות ראו מפה אינטראקטיבית באתר משרד ההגנה <http://www.defence.lk/orbat/Default.asp>

במקביל לקרבות אלו כוחות הביטחון פעלו ברחבי כל חזית הלחימה. חטיבה 57 פעלה מדרום כבר ממרץ 2007 והתקיפה לכיוון צפון לאורך הכביש A9 והעיירות מסביבו. למעשה החטיבה הוקמה רק בפברואר 2007, במטרה מוצהרת לשמש כוח מתמרן התקפי. היא הורכבה משלושה גדודים (571,572,573), שאליהם צורף גדוד נוסף באוקטובר 2008. הם עזרו לכתר את העיירה Madhu ונוכחותם תרמה רבות בעיקר למנוע מהמורדים לתמרן דרומה ולאגף את הכוחות של חטיבות 58 ו-59 שהתקדמו לאורך החוף. מכיוון שהכביש עצמו היה ממוקש בכבדות, בעיקר מסביב לעיירות Vavuniya וכמובן Killinochchi הכוחות בחרו לנוע בתוך הגיונגלים והיערות שמסביב. כך הם הצליחו להפתיע את המורדים, שציפו להתקפה חזיתית. התמרן הזה גם אילץ את המורדים לשנות את המערך שלהם ולהזרים כוחות רבים על מנת להתמודד עם כוחות הצבא ולהגן על המפקדות שלהם באיזור מפני חיסול. העימותים האלימים גרמו לקורבנות רבים ולהתשה מהירה מאוד של כוח האדם של הגרילה⁷⁵⁰.

הכוחות של חטיבה 57 נתמכו על ידי כוחות משימה 1,2, שפעלו "לנקות" את השטח לאחר כיבושו. כך, יכלו הכוחות לנוע במהירות יחסית והם עזרו להשתלט על העיירות Silavaturai ו-Arripu, Mallavi (ספטמבר 2008), שהייתה מרכז פיקוד חשוב של ה-LTTE⁷⁵¹, העיירה החשובה Mankulam (נובמבר 2008), Kokavil (דצמבר 2008) וכמובן Killinochchi עצמה (ינואר 2009)⁷⁵².

במהלך הקרבות בזירה מרכזית זו נהרגו יותר מ-1000 לוחמים של ה-LTTE, רובם מיחידות העילית של הארגון⁷⁵³. הצבא גם חשף והשמיד בסיסים רבים של ה-LTTE. בסיסים אלו היו מבוצרים בכבדות על ידי מוקשים, שקי חול, תעלות ובונקרים מבטון. בנוסף כוחות גילו גם מערכת מנהרות שהובילו אל ומתוך הבסיס ושדרכם יכלו לוחמי ה-LTTE לתמרן מאחורי כוחות מתקדמים ולהפתיע אותם⁷⁵⁴.

לאחר כיבוש Pooneryn באוגוסט 2008 שתי החטיבות – 57 ו-58 - פעלו ביחד בחזית מערבית אחת. בינואר הכוחות כבשו את העיירה Paranthan בצפון ובכך השלימו את כיתור העיר Killinochchi עם הכוחות של חטיבות 53 ו-55 שנעו דרומה מ-Jaffna⁷⁵⁵.

בנוסף ללחימה מדרום וממערב, במזרח פעלה חטיבה 59 לאורך החוף מדרום לעיירה Mullaittivu לכל אורך החזית עד כביש A9. איזור זה, שמכונה Weli Oya, התאפיין בדיונות חול, שבקיץ הגיעו אפילו ל-40 מעלות, והקשו הן על תנועה של חיילי רגלים והן על תנועת כוחות משוריינים. בנוסף חלקים מהאיזור היו מכוסים

⁷⁵⁰ SinhaRaja Tamita-Delgoda, "Ashok Mehta's work on eelam war IV reviewed" (07.11.2010)

⁷⁵¹ <http://thuppahi.wordpress.com/2010/11/07/ashok-mehtas-work-on-eelam-war-iv-reviewed>

Sri Lanka Army, "LTTE's Mallavi Nerve Center Cleared" (02/09/2008)

<http://www.army.lk/opdetail.php?id=52>

⁷⁵² "Defining moments of eelam war IV" (13.09.2008)

<http://www.tamilguardian.com/article.asp?articleid=1916>

⁷⁵³ "Eelam War IV - Northern Theater - Progress Report - Part 1" (20/6/2008)

<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=4071>

⁷⁵⁴ Sri Lanka Army, "munakkam ltte military complex fell a major setback" (29/5/2008)

<http://www.army.lk/opdetail.php?id=35>

⁷⁵⁵ Shamindra Ferninado, "Forces poised for the kill on the Eastern flank", *The Island* (11.01.2009)

<http://www.island.lk/2009/01/11/defence1.html>

בג'ונגלים סבוכים. האופי של השטח הקשה על העברת אספקה (בעיקר מים) לחזית מה שמסביר את התקדמות האיטית בזירה זו ואת הכניסה היחסית מאוחרת לפעולה של הכוחות בחזית זו. המורדים ניצלו את תוואי השטח להיקם את הגנותיהם: תעלות עמוקות (בערך 2.5-3 מטר) ומכשולים מחול בגובה 3-4 מטרים. מיד לפנייהם פוזרו שדות מוקשים, שמעבר להם לא היה שום מחסה טבעי (עצים, צמחיה) לכוחות המתקדמים והם היו למעשה מטרות נוחות לפגיעה, כמעין שטח הריגה פתוח. לחיזוק המערך המורדים הקימו עמדות הגנה מכוסות עצים שהעניקו מחסה לכוחות המגנים והקשו על זיהוים. מצד שני, האיזור עצמו היה כמעט נטוש מאוכלוסייה, במידה רבה עקב גירוש רובם על ידי ה-LTTE. כך היה לכוחות יותר חופש פעולה ללחימה⁷⁵⁶.

ככל שהלחימה התקדמה לכיוון העיירה Mullaitivu פני השטח השתנו מדיונות חול אינסופיות לשטחי ג'ונגלים צפופים. אמנם השמש התקשתה לחדור דרך סבך העצים מה שהל במידה מסוימת על החיילים, אך מצד שני קו הראייה היה מוגבל והייתה סכנה חמורה של ניצול הצמחיה לביצוע מארבים.

בעבר, ה-LTTE הצליח ללכוד את כוח השלום ההודי באיזור זה, בעיקר בחלקים המיוערים, על ידי מיקוש מסיבי ומארבים שהסתמכו על הכרת השטח העדיפה של המורדים. למעשה, ה-LTTE היה בטוח שהצבא הסרי לנקה לא יעז להיכנס ליערות ויעדיף לעקוף אותם. הייתה זו הפתעה טקטית מצד הצבא, שהבין שעל מנת לזכות בהצלחה עליו לחדור ישירות אל תוך השטח שבשליטת המורדים כדי להכריח אותם להתנגד לצבא ובכך למעשה להילחם בקרב⁷⁵⁷.

הכוחות של חטיבה זו, שהורכבה גם היא משלושה גדודים עיקריים, פעלו ממערב למזרח, מהעיירה Nedunkerni עד Kokkuthuduvai שעל החוף המזרחי. במהלך מבצע הכוחות של חטיבה 59 הצליחו להשיג את הבסיסים המרכזיים של המורדים באיזור ביולי 2008, באוגוסט ובספטמבר⁷⁵⁸. בדצמבר הם הצליחו להשתלט על עיירת הדיג Alampil שנמצאת כ-12 קילומטר מדרום ל-Mullaitivu, ושבה השתמש הארגון כבסיס של "נמרי הים"⁷⁵⁹. ככל שהתקדמה הלחימה הכוחות בזירה זו תוגברו על ידי כוח משימה מספר 4, שפגין את נוכחותו בשטח ומנע מהמורדים לחזור לשטח שכבר "נוקה". כוח המשימה פעל החל מנובמבר 2008 בשטח שמסביב לעיירה Gajabapura (שנכבשה ב-23 אוקטובר 2008) ועד לעיירה Puliyanukulam שנמצאת על הכביש A9. החל מינואר 2009 הכוחות בזירה זו התייצבו מדרום וחסמו את דרכי הנסיגה של המורדים, שהלכו ונלכדו ברצועת החוף צרה באיזור Mullaitivu.

להשלמת תמונת האיגוף הכולל של המורדים, יש לציין את נוכחות והפעילות של חטיבות 53 ו-55 שפעלו בצפון. באיזור זה כבר ראינו שה-LTTE היה חזק במיוחד, ואכן אין זה פלא שרוב ההתקפות שלו נעשו כנגד הכוחות שהוצבו ב-Jaffna. בתחילה הצבא סבר שביכולתו להתקיף את מעוזי ה-LTTE בשטח זה ולהפעיל

⁷⁵⁶ SinhaRaja Tammita-Delgoda, "Sri Lanka: The Last Phase in Eelam War IV – From Chundikulam to Pudumattalan," *Manekshaw Paper*, No. 13, (New-Delhi: Centre for Land Warfare Studies, 2009),

<http://www.claws.in/index.php?action=Claws%20Paper> pp 1-5

⁷⁵⁷ SinhaRaja Tammita-Delgoda, "Ashok Mehta's work on eelam war IV reviewed" (2010)

<http://thuppahi.wordpress.com/2010/11/07/ashok-mehtas-work-on-eelam-war-iv-reviewed>

⁷⁵⁸ לרשימה של כיבושים ראו "Operations" Sri Lanka Army, <http://www.army.lk/operations.php>

⁷⁵⁹ Sri Lanka Army, "A-9 Highway Up To Puliyanukulam & Alampil Town Captured" (04.12.2008)

<http://www.army.lk/opdetail.php?id=68>

לחץ ישיר על מפקדותיו ב-Killinochchi ו-Mulattivu. עם זאת הניסיון הזה נכשל ובעקבותיו שינה הצבא את כיוון המתקפה והוחלט להתקדם מדרום. עקב כך, תפקיד הכוחות בצפון היה רק לרתק ולהסיח את דעתם של המורדים, על מנת שלא יוכלו לתגבר את יחידותיהם בדרום או לפרוץ לתוך חצי האי ולאיים על חיל המצב שהיה מוצב בעיר Jaffna. בנוסף הכוחות הגנו על הבסיס החשוב ב-Pallaly, שמתוכו יצאו מטוסי חיל האוויר למתקפות ושגם שימש כקו אספקה חשוב לכוחות שהיו מוצבים בצפון. ללא בסיס זה הצבא היה מתקשה מאוד לפעול בשטח הלחימה.

חטיבה 55 הייתה החטיבה הייעודית שהוקמה על מנת לפעול בחצי האי הצפוני, והיא הכירה את השטח בצורה יסודית. לעומתה, חטיבה 53 הייתה למעשה חטיבת תגבור, שהוקמה ואומנה בעזרת יועצים אמריקאיים, והיא הוצבה בצפון על מנת להתעמת עם המורדים שגם הם הציבו את מיטב לוחמיהם שם⁷⁶⁰.

איזור זה התאפיין בשטח מדברי, נטול מחסות טבעיים, ובו החום היה רב בחודשי הקיץ. לקראת סוף השנה היכו באיזור גשמי מונסון, הקשו על תנועה וראות. יותר דרומה, בנקודת החיבור של חצי האי עם שאר המדינה האיזור משנה פניו ולובש צורה של אגמים ולגונות, שביחד עם האוקייאנוס לוכדים שטח אדמה ארוך וצר. על שטח זה ההתקדמות חייבת להיעשות בטור אנכי שניתן בקלות לתקוף בארטילריה. על רצועת חוף זו היו פזורים בקתות שימשו כמעין בסיסי יציאה לפעולה של יחידת "נמרי היס" של המורדים. בעבר האיזור היה מיושב בכפרי דיגים, אך ה-LTTE סילק את האוכלוסייה מהאיזור והפך חלק מהשטח לשטח מפורז, ובשאר השתמש כנקודת גישה לים על מנת להבריק נשקים לתוך המדינה ולתמרן את כוחותיו לאורך אזור החוף. חטיבה 55 הופקדה על שטח זה ומטרתה הייתה להתקדם דרומה ולנקות את השטח מכל נוכחות צבאית של המורדים. חטיבה 53 הייתה אמורה לתמוך בפעולות אלה. לאחר שהמורדים נחלשו והגנתם נשברה בתחילת 2009 החטיבה נעה דרומה ואיחדה כוחות עם חטיבה 58 שהגיעה מ-Pooneryn וביחד הם כיתרו את הבסיסים של המורדים ב-Killinochchi וב-Paranthan⁷⁶¹.

לאחר כישלון המתקפות של הצבא בסוף 2006 רוב הלחימה עברה לדרום. בהתאם לכך, הכוחות ב-Jaffna נכנסו ללחימה בפועל רק לקראת סוף 2008. עד אז לא נערכו קרבות משמעותיים ושני הצדדים שמרו על קווי ההגנה שלהם אחד מול השני. מדי פעם ה-LTTE ביצע ירי ארטילריה על עמדות הצבא ועל כפרים אזוריים במטרה למשוך את הכוחות ללחימה ועל מנת לגרום לנפגעים מתוך תקווה שתוצאה כזו תוביל ללחץ פנימי ובינ"ל על הממשלה להפסיק את הלחימה כולה. מקרה כזה התרחש למשל במאי 2008, אז ירו המורדים מתוך העיירה Pooneryn אל תוך חצי האי Jaffna והרגו 6 אזרחים⁷⁶². היוצא מן הכלל היה קרב חזיתי שהתנהל ב-23 באפריל, ושבו נדמה שה-LTTE ניסה לפרוץ, ללא הצלחה, את קו ההגנה של הצבא באיזור Muhamalai.

⁷⁶⁰ "Troops attack LTTE defences" (26.01.2008)

<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=4071>

SinhaRaja Tammita-Deloda (2009), *Op cit*, pp 1⁷⁶¹

BBC, "LTTE shells kill 6 civilians – police",⁷⁶²

http://www.bbc.co.uk/sinhala/news/story/2008/05/080529_battle.shtml

ההתקפה נכשלה וגמה לנפגעים רבים בשני הצדדים⁷⁶³. לאחר ניסיון זה הגזרה הייתה יחסית שקטה והלחימה התחדשה רק לקראת סוף שנת 2008.

בעקבות הלחץ שהופעל על המורדים בכל החזיתות, ובעיקר בדצמבר 2008 לאחר תפיסת Pooneryn 15 (בנובמבר) ועם הגעת הכוחות לפרברי Killinochchi, הצבא החליט להגביר את הלחץ. הוא התקיף את קוי ההגנה הקדמיים של המורדים בצפון, ולאחר קרב שנמשך 5 ימים שנערך תחת גשמי המונסון העזים, הצליחו החיילים להתקדם דרומה^{764 765}.

בשלב זה של הלחימה התקדמות של הכוחות הייתה כמעט בלתי ניתנת לעצירה. בראשון בדצמבר נכבשה העיירה Paranthan, ובכך הצבא השלים את כיתור העיר Killinochchi מצפון, ממערב ומדרום. למעשה רוב ההגנות של העיר היו מכוונות להדוף התקפות מכיוון דרום, והאיגוף שביצע הצבא תפס את המורדים לא מוכנים. לאור זאת ומתוך חשש להיות מחוסלים לגמרי, המורדים שנותרו בעיר ברחו אל איזור החוף. יום לאחר מכן, בשני בדצמבר, נכנסו החיילים אל Killinochchi הנטושה. היה זה הישג תדמיתי וצבאי עצום לממשלה, שכן העיירה שימשה כבירה האדמיניסטרטיבית של המורדים יותר מעשור. כיבוש היווה מכת מוות ליומרה של המורדים להקים "ממשלה" אלטרנטיבית. בהתאם לכך העיר גם שימשה כבסיס של סוכנויות הומניטאריות וסוכנויות ידיעות שפעלו בצפון המדינה. למעשה העיר שימשה כמרכז העצבים השלטוני, הפוליטי והתקשורתי של ה-LTTE והייתה סמל לכוחו ושלטתו. בהתאם לכך נפילתה נתפסה כסמל לתבוסתו המוחלטת, זאת למרות טענות הארגון שנפילת העיר היא "חסרת משמעות"⁷⁶⁶. לא פלא שבעקבות התפתחות זו הודו הודיעה שהיא תדרוש את הסגרתו של Vellupillai Prabhakaran, באם יתפס חי, על חלקו ברצח של ראגיב גאנדי.

לאחר נפילת העיר המורדים שמרו על נוכחות רק לאורך החוף המזרחי בעיקר בעיר Mullaitivu לשם הם העבירו את מירב התחמושת והציוד שברשותם ולשם הם ברחו עם אזרחים רבים שנותרו כלואים באיזור. במצב עניינים זה ה-LTTE לא יכול היה להציב התנגדות צבאית יותר. שלושה ימים לאחר מכן נפלה העיירה Oddusudan⁷⁶⁷. שבוע לאחר מכן הצבא חיסל את הגנות הארגון ב"מעבר הפיל" (9 בינואר 2009) ויום לאחר מכן פתח לתנועה מלאה את הכביש המהיר A9.

הכוחות של חטיבה 5 המשיכו להתקדם דרומה, כשהם הודפים את המורדים וכובשים גם את איזור Chandikulam ו-Chalai⁷⁶⁸.

⁷⁶³ Ranga Sirilal, "Dozens killed in heavy fighting in north Sri Lanka", *Reuters* (23.04.2008)

<http://uk.reuters.com/article/idUKCOL247109>. CH_242020080423

⁷⁶⁴ "Eelam war IV – Northern theater- Progress report part 5" (21.11.2008)

<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=4512>

⁷⁶⁵ על אופן ההתקדמות ראו: SinhaRaja Tammita-Deloda, (2009), *Op cit.*, pp 13-15

⁷⁶⁶ Lasantha Wickrematunge, "Daring The Embers," *Outlook*, (19 January 2009)

<http://www.outlookindia.com/article.aspx?239527>

⁷⁶⁷ Sri Lanka Army, "Tigers humiliated further with the fall of Oddusudan" (05.01.2009)

<http://www.army.lk/opdetail.php?id=80>

⁷⁶⁸ SinhaRaja Tammita-Deloda, (2009), *Op cit.*, pp 8-11

התגובה היחידה של המורדים להתקדמות הצבא הייתה ניסיון כושל למתקפה אווירית על הבירה קולומבו, בסגנון הידוע שלהם כפי שכבר התרחש בשנת 2001 למשל. בניגוד למתקפה אז, המתקפה בפברואר 2009 נולדה מתוך חולשה של הארגון, שניסה שוב להסיח את דעת הקהל מתבוסותיו בקרב ולפגוע בעורף הצבאי והפוליטי של המדינה ובכך להוכיח שהוא למעשה לא חוסל כלל ועדיין יכול להמשיך את המאבק.⁷⁶⁹

ב-25 בינואר נפלה העיירה Mullaitivu והמורדים נאלצו לסגת פעם נוספת לגיוגלים שבין העיר והים באיזור העיירה Puthumatthalan. שם, בשטח בגודל של כ-1000 קמ"ר, נותרו כ-3000 לוחמים, כולל מרבית ההנהגה של הארגון, שהיו לכודים עם 300,000 אזרחים לכודים שלפי טענות הצבא היוו "מגן אנושי" למורדים. בפברואר נכבש גם הכפר Chalai, שהיה בסיס חשוב מאוד ל"נמרי הים". כיבוש הכפר היה מכת המוות לזרוע הימית של הארגון, שנחלשה מאוד בשנתיים של הלחימה עקב אי יכולתה להתמודד עם האסטרטגיות והטקטיקות החדשות של חיל הים ועם איבוד בסיסה לאורך החוף.⁷⁷⁰

לאחר קרב קשה שנערך בתחילת אפריל ושבנו נהרגו לוחמים מנוסים רבים מאוד של הארגון,⁷⁷¹ השטח המצומצם גם ככה שהיה בשליטת המורדים הצטמצם עוד יותר ככל שכוחות הביטחון הידקו את טבעת החנק.

בסוף אפריל 2009 השטח בו התרכזו המורדים והאזרחים היה רק 8 קילומטר של רצועת חוף דקיקה. מסביבה הוטל סגר הדוק על ידי כוחות קרקעיים וימיים, כשמעל חגים מטוסי חיל אוויר ומ"לטים. האיזור הזה כונה על ידי הצבא "אזור חופשי מאש" (NFZ- No Fire Zone) והממשלה התחייבה פומבית לא להשתמש בנשק כבד או ארטילריה נגד המורדים הלכודים מחשש לפגיעה באזרחים.⁷⁷²

סביב המתרחש באזור זה התנהלה מערכה בינ"ל שלמה – תקשורתית, הסברתית ודיפלומטית. ה-LTTE הפעיל את כל קשריו בעולם על מנת ללחוץ על ממשלות זרות להתערב ולא לאפשר לממשלת סרי לנקה להמשיך במבצע הצבאי. אתרי האינטרנט של הארגון פרסמו קריאות נואשות בדבר "וטבח", מצב הומניטרי קשה, מחסור באוכל ומים וכדומה. בנוסף פורסמו תמונות לוויין שמוכיחות לכאורה שממשלת סרי לנקה אכן הפגיזה את האיזור, בו שהו אזרחים רבים, ללא אבחנה ולמרות הבטחותיה.⁷⁷³ מנגד הממשלה עשתה מאמץ לגרום לאזרחים לעזוב את האיזור ואף האשימה את ה-LTTE שהוא יורה באזרחים המנסים לברוח לשטח בשליטת הצבא. חשוב לציין שבאיזור לא היו נוכחים כל רשתות תקשורת זרות או מקומיות שיכלו לאמת את הדיווחים הסותרים הללו. התמונות היחידות שכן פורסמו הגיעו מהפנטגון, שעקב אחר הנעשה באיזור תוך שימוש בתמונות לוויין לצרכיו שלו. רק חלק מתמונות אלו פורסמו. מרבית העולם לא היה מודע למעשה למתרחש באיזור ולרשתות הטלוויזיה לא היה מה לשדר. היחידים שעקבו אחר הנעשה היו רק רשתות

⁷⁶⁹ Asif Fuard, "Tigers go Kamikaze but attacks fail", *The Sunday times*, 23.02.2009

http://www.sundaytimes.lk/090222/News/sundaytimesnews_02.html

⁷⁷⁰ Asif Fuard, "The fall of Chalai and the death knell to the sea tigers", *The Sunday Times* (08.02.2009)

http://sundaytimes.lk/090208/News/sundaytimesnews_16.html

⁷⁷¹ D.B.S Jeyaraj, "Anatomy of the LTTE debacle at Aanandapuram" (11.04.2009)

<http://www.lankaenews.com/English/news.php?id=7461>

⁷⁷² על התנאים באיזור זה ראו:

B. Muralidhar Reddy, "Final Hours," *Frontline*, Vol. 26, No. 12, (06-19.06.2009).

<http://www.hinduonnet.com/fline/fl2612/stories/20090619261200900.htm>

⁷⁷³ Human Rights Watch, "Sri Lanka: Satellite images, Witnesses show shelling continues (12.05.2009)

<http://www.hrw.org/en/news/2009/05/12/sri-lanka-satellite-images-witnesses-show-shelling-continues>

התקשורת הכתובה. עובדה זו תרמה לכך שהסכסוך נותר ברובו "נעלם מהעין" ולא זכה לתשומת לב בינלאומית. מעניין לראות שכמה שבועות לפני אירועים אלו התנהל המבצע הישראלי בעזה, שזכה לרוב תשומת לב של הקהילה והתקשורת הבינ"ל. כך הוסטה האש מסרי לנקה והמתרחש בה. אפשר גם להשוות את המאמצים הבינ"ל ביחס לישראל על מנת לגרום לה להפסיק את המבצע בעזה (ולמעמיד אותה לדין לאחריה) על מנת להבין את חוסר ההתייחסות של הקהילה הבינ"ל לנעשה בסרי לנקה ואת היד החופשית לה זכתה הממשלה.

למרות זאת ובתגובה ללחצים שכן הופעלו עליה ממשלת סרי לנקה הכריזה שהיא מוכנה לקבל את כניעת המורדים ללא תנאי, והדגישה שכל הקמפיין בצפון לא היה מלחמה כלל, אלא למעשה "מבצע הומניטרי" לשחרור האזרחים שהיו לכודים על ידי לוחמי הגרילה. בנוסף היא הדגישה שללא נוכחות אזרחים באזור הלחימה הצבא היה נכנס באופן מיידי לשטח ולא מחכה כחודשיים על מנת לאפשר לקהילה הבינ"ל להגיע להסדר שיאפשר לאזרחים לצאת מהאיזור. טענות אלו, שניתן לראות כ"קו ההסברה" הרשמי של הממשלה באו לנגוד את טענות ה-LTTE, דרך אתרי אינטרנט שלו ועיתונאים אוהדים, כאילו הצבא מפציץ אזרחים חפים מפשע מהאוויר ומבצע בהם טבח ולכן על הקהילה הבינ"ל להתערב ולהציל את הטמילים מכלייה. (ראו לדוגמא את הכתבות באתר Tamilnet.com בימים האחרונים ללחימה). רק לאחר חודשיים של המתנה, הצבא החליט להמשיך בגישה הקרקעית שהביאה לו הישגים עד עתה. באמצע אפריל כוחות חי"ר הסתננו בקבוצות קטנות לתוך האזור הנצור, שהיה מוגן בחומות של חול, ופתחו "מסדרונות הומניטאריים" שדרכם האזרחים יכלו לעזוב את השטח. כ-100,000 איש ניצלו את ההזדמנות וברחו מהשטח. עם זאת הם מיד הועברו למחנות מעבר לבדיקה וסינון (הממשלה קראה למחנות אלו "כפרי רווחה" ואילו ארגוני זכויות אדם קראו להם מחנות מעצר) על מנת לוודא שפעילי ה-LTTE או מפקדים בכירים בארגון לא ניסו לנצל גם הם את התנועה החוצה על מנת להימלט. ב-16 במאי 2009 הארגון הכריז על נכונותו להיכנע לצד שלישי אם הצבא יפסיק את כל הפעולות ההתקפיות. גם הקהילה הבינ"ל לחצה על הממשלה לקבל את הצעת הארגון ולהפסיק את התקדמות הצבא. ממשלת סרי לנקה סירבה להצעות אלו, והנהגת ה-LTTE החליטה לנסות לפרוץ את הסגר עליה.⁷⁷⁴ ניסיון זה נכשל. בקרב שפרץ נהרגו 18 מפקדים בכירים של הארגון, כולל מייסדו פרבהאקאראן. יום לאחר מכן הכריז הארגון על כניעה ללא תנאי. מלחמת אילאם הרביעית הגיעה לסופה בניצחון מכריע של הממשלה.

כעת לאחר שתוארו ההתפתחויות הצבאיות והפוליטיות שאפיינו את השלב האחרון סכסוך עם המורדים, ניתן לנתח את המרכיבים השונים באסטרטגיה הכוללת של הממשלה שמטרתה הייתה חיסול ארגון המורדים במדינה. כפי שצוין, ניתוח כזה חייב להתייחס לארבעת התחומים שזוהו בסוף החלק הראשון של העבודה כחשובים במיוחד בעת ניהול עימותים א-סימטריים נגד ארגוני גרילה. בכל תחום ראינו שיש להתגבר על אתגרים ומכשולים ייחודיים. הניתוח שלהלן יבחן אילו אסטרטגיות גיבשה ממשלת סרי לנקה על מנת להתמודד עם אתגרים אלו ובאיזו מידה היא הצליחה להשתמש בכלים שברשותה על מנת לזכות ביתרונות שונים מול המורדים.

⁷⁷⁴ Ashok K. Mehta, "Sri Lanka ethnic conflict: how Eelam war IV was won" (20.05.2010) <http://www.srilankaguardian.org/2010/05/sri-lankas-ethnic-conflict-how-eelam.html>

עקרונות לחימה- הזירה הצבאית

צבא היבשה:

בחלק זה ייבחנו העקרונות הצבאיים שלפיהם נוהלה הלחימה על הקרקע על ידי צבא סרי לנקה. עקרונות אלו פותחו על ידי ההנהגה האזרחית והפיקוד הצבאי העליון. לאחר מינוי אחיו של הנשיא למזכיר ההגנה הוא הורה לבצע מחקר יסודי של כל המבצעים הצבאיים הקודמים בהם היה מעורב הצבא. המטרה הייתה למצוא את הכשלים הצבאיים שהקשו על הצבא להילחם בעבר ולתקן אותם. המסקנה הבולטת של המחקר הייתה, שלמעשה לא היה שום גורם צבאי בולט שהביא לכישלון. היתה זו דוקא ההנהגה האזרחית, שהטילה מגבלות על הצבא בלחימה נגד המורדים. ההנהגה האזרחית אף פעם לא הציבה בפני הצבא את המטרה הברורה של חיסול ארגון המורדים. היא הטילה עליו מגבלות שונות ונכנעה ללחץ פוליטי חיצוני ולדעת הקהל. גורמים אלו תרמו רבות להידרדרות הדימוי הציבורי של הצבא, שנתפס כלא יעיל וכמושחת. דבר זה לא תרם למורל של החיילים או לנכונות של הציבור לתמוך במאמצים הצבאיים בעבר. למרות זאת, הצבא הסרי לנקה בכל זאת היה מנוסה בלחימה נגד המורדים, וכבר ב- 1987 היה קרוב לחיסולם. עם זאת המחקר זיהה כמה ליקויים יש לתקן, שעיקרם נובעים מהקשיים שיש לצבא סדיר שנלחם בארגון גרילה לפי עקרונות פעולה קונוונציונאליים. קשיים אלו תוארו כבר מוקדם יותר הן מבחינה תיאורטית והן מבחינת הניסיון ההיסטורי הספציפי בסרי לנקה. המחקר שצוין חזר עליהם במידה רבה.⁷⁷⁵ בבחינה של מקרי המבחן בחלק הראשון של העבודה ראינו שצבאות מודרניים הפסידו ללוחמי גרילה ככל שהם נקטו גישה סטטית, הגנתית, שעיקרה הסתגרות בבסיסים גדולים ושנועדה להגן על קווי תקשורת ואספקה ארוכים. בצורה כזו היוזמה הייתה תמיד בצד של המורדים, שיכלו לפעול בחופשיות בקרב האוכלוסייה, לתקוף יחידות צבא היכן שהמערך ההגנתי היה חלש ביותר (עקב מחסור בכוח אדם) ולהימלט מיד אחר כך לשטחים בהם הצבא לא היה נוכח. כך מורדים יכולים להתיש צבא גדול וחזק מהם תהליך איטי אך עיקש. ואכן, בשלבים מוקדמים יותר של הסכסוך, בעיקר מלחמת אילאם השנייה והשלישית, צבא סרי לנקה פעל בדיוק במתכונת קונוונציונאלית כזו. דוגמא לכך ניתן לראות במצור שה-LTTE הטיל על בסיסים של הצבא ב-1990 למשל. במידה והוא כבר לקח את היוזמה בידו, הוא תקף במבנים גדולים ומסורבלים ובשטח מסוים, דרך דרכי גישה ידועות. דבר זה הקל על המורדים להפוך את החיילים למטרה על ידי טיווח ארטילרי או מיקוש דרכים מרכזיות, לתמרן לאגפים של המבנה ההתקפי של הצבא ולתקוף יחידות מבודדות, או פשוט לסגת במידת הצורך על מנת להופיע במקום אחר לגמרי ולתקוף במועד אחר.

השלב האחרון בלחימה סימן שינוי כיוון מהותי בתפיסת ההפעלה של הכוחות המזוינים כולם. דבר ראשון, התקבלה החלטה פוליטית **להשמיד** ולחסל את ארגון המורדים. בעבר, ניהול המבצעים הצבאיים היה כפוף לשיקול הפוליטי של להחליש את ה-LTTE על מנת לשכנע אותו לחזור לשולחן הדיונים. לא נעשה ניסיון אמיתי לחסלו מבחינה צבאית. השינוי הבסיסי באסטרטגיה הפוליטית הוביל לשינוי בולט גם באופן הפעולה

⁷⁷⁵ "Winning wars: Political will is the key – Defence secretary" (30.10.2010) http://www.defence.lk/new.asp?fname=20100429_05

הצבאית. מכיוון שהלחימה נערכת נגד ארגון מורדים המשתמש בשיטות גרילה, ומכיון שסרי לנקה היא בסופו של דבר חברת עולם שני שלא מאופיינת בכלכלה מודרנית או בתעשייה של טכנולוגיות עילית, עליה להסתמך בראש ובראשונה על המשאב הזמין ביותר עבורה – המשאב האנושי. הלחם הראשון שהופק בהקשר זה היה אם כן הצורך להגדיל את הצבא. לקח זה נבע מניסיון העבר לפיו ככל שהצבא התקדם בלחימה, הוא התקשה להחזיק בשטח שכבר פונה ממורדים. מכיון שהוא נאלץ להעביר כוחות מזירה אחת לאחרת, המורדים יכלו תמיד לחזור לשטחים בהם הם החזיקו בעבר ולמעשה לא הייתה שום משמעות להצלחות הקודמות של הצבא. ככה למעשה הצליח ה-LTTE לשרוד לאורך כל שנות ה-90.

בהתאם להחלטה זו נפתחו מחנות אימונים בכל רחבי המדינה. הוחל בגיוס מסיבי של צעירים (בעיקר סינהאלזיים מהכפרים), שנענו לקריאה להצטרף לצבא עקב ההבטחות לחינוך, למשכורות גבוהות יחסית (לאור חוסר אפשרויות התעסוקה בכפרים) ולתהילה. אכן, היענות הייתה מרשימה ביותר ואיפשרה את הכפלת צבא היבשה לכ-200,000 חיילים (ומאוחר יותר אף ל-300,000). בוצעו גם פעולות להוריד את אחוז העריקות הגבוה מהצבא על די ענישה מחמירה יותר בנוסף למתן האפשרות לחיילים שערקו לחזור ולשרת בצבא מבלי לספוג עונש.⁷⁷⁶ בנוסף לפעולות אלו, חיילים מחילות אחרים כחיל הים והאוויר, הופעלו אף הם במשימות קרקעיות כתומכי לחימה על מנת להגדיל את יכולתו של הצבא להחזיק שטחים שפנו מכוחות מורדים. בנוסף הוקמו מיליציות מקומיות בכפרים הורכבו ממתנדבים. מתנדבים אלו CDF- Civil Defence Force) אומנו וחומשו על ידי הצבא. הם מנו כ-50,000 אנשים, ובצירוף עם כוחות המשימה המיוחדים (STF) של המשטרה הם היו אחראים על החזקת שטחים שפנו ועל פעילות של חוק וסדר בהם, ונועדו לאפשר לצבא להמשיך ולשמור על היוזמה ההתקפית באופן רצוף מבלי להתעסק במשימות אזרחיות של ניהול אוכלוסייה בשטחים שנכבשו.⁷⁷⁷

ברור שלהחלטה פוליטית על הגדלת הצבא יש השלכות כלכליות כבדות משקל, ואכן תקציב הביטחון הוגדל מאוד על מנת להתמודד עם הצרכים הגוברים של קליטת כוח אדם רב. להגדלת התקציב היו יכולות להיות השלכות שליליות מאוד מבחינה כלכלית (ולכן מבחינת היציבות הפוליטית של הממשלה), אך כאן נכנס לתמונה הגורם של נחישות פוליטית: עם היבחרו הנשיא הקים ממשלה גדולה, הגדולה בהיסטוריה של המדינה. זאת כדי לודא שהממשלה תהיה יציבה ככל שניתן וכך יינתן לו חופש הפעולה להוציא לפועל את מדיניותו. בנוסף הועלו מיסים ונלקחו הלוואות בינ"ל (הפן הבינ"ל של האסטרטגיה הזו יידון מאוחר יותר). חשוב לציין גם שההחלטה של הצבא להישען על כוח אדם לעומת התבססות על טכנולוגיות מודרניות, איפשר להפנות חלק מתקציב הרכש לטובת הטמעה של כוח אדם, אימונו ושיפור איכותו. גם הפנייה למדינות לא מערביות (סין, פקיסטן) לצורך רכישות נשק הוזילה מאוד את עלויות הרכש ואיפשרה מדיניות כזו, מה גם שהיו לה יתרונות פוליטיים לא מבוטלים.

כוח האדם הרב שעמד לרשות הצבא איפשר לצבא לממש גם את עיקרון הפעולה השני שנקבע: בעבר הצבא פעל באיזורים מוגבלים. כך, ה-LTTE יכול היה לסגת לאזורים בהם נוכחות הצבא הייתה דלה ולהישמר מפני חיסולו. ואכן, לאחר כיבוש המזרח ב-2007 ה-LTTE היה בטוח שדפוס זה יישמר. הוא ניסה

⁷⁷⁶ Ashok K. Mehta, "Sri Lanka ethnic conflict: how Eelam war IV was won" (20.05.2010), page 13 <http://www.srilankaguardian.org/2010/05/sri-lankas-ethnic-conflict-how-eelam.html>
⁷⁷⁷ "Winning wars"... Op cit

לפתוח חזית נוספת בצפון המדינה, על מנת שהצבא יאלץ לפרוס כוחות שם וכך יחליש את עמדותיו במזרח. הדוקטרינה החדשה של הצבא נועדה לענות על ליקוי זה. על ידי הגדלת מספר החיילים, הצבא יכול היה להיות "חזק" בכל מקום. כך, ברגע שנכבש שטח מסוים, הושארו בו כוחות שהיו חזקים מספיק להתמודד עם ניסיון החזרה של המורדים לאיזור, ובנוסף המשיך הצבא להתקדם ולנקות אזורים סמוכים מנוכחות של מורדים. עקרון פעולה זה תאם את המטרה הברורה להקיף את השטח בשליטת המורדים מכל הכיוונים ובעיקר את העיר Killinochchi. פתרון זה היה לקח ישיר של הניסיון ההיסטורי של הצבא בסרי לנקה והוא תואם גם את הניסיון ההיסטורי הנצבר במקומות אחרים (בעיקר זה של הצרפתים בווייטנאם או של צבא הפיליפינים בשנות החמישים).

האסטרטגיה החדשה – חיסול המורדים, ביטאה קו מחשבה התקפי במהותו. לכן הוכר הצורך ביוזמה התקפית. אחת הוראות הבסיסיות שניתנו לצבא הייתה "לא חוזרים אחורה", כלומר לא נסוגים. מהעיקרון הבסיסי הזה נבעו כל עקרונות ההפעלה האופרטיביים של הכוחות. למשל, הצבא הפנה עורף למלחמת הגנה ובסיסים מבצרים. יש להתמודד עם המורדים בשטחם שלהם, על מנת לכריח אותם להתנגד לצבא ולא לאפשר להם לסגת לאיזורים אחרים או לתת להם הפוגה בה יוכלו להתארגן וליזום מתקפות בעצמם. לצורך כל הצבא עבר לפעולה בכוחות קטנים, על פי המודל של כוחות מיוחדים. חטיבות החי"ר אורגנו לפי מודל של יחידות קטנות, בין 8-15 חיילים בכל אחת (ולפעמים אפילו פחות). יחידות אלו עמדו בקשר ישיר עם כוחות סיוע אוויריים ויחידות הנדסה תומכות, והם חדרו בשיטה של "נחיל" עמוק לתוך הגיונגלים והלגונות של איזור הצפון. בנוסף הם נעזרו בפעולה של כוחות מיוחדים מ"יחידות החדירה העמוקות", שנעו גם הם בשטח בשליטת המורדים, חיפשו פעילים בכירים של הארגון על מנת לפגוע בהם, ביצעו מארבים, אספו מודיעין וכדומה.⁷⁷⁸ כך הם הגבילו את חופש התנועה של פעילי ה-LTTE, וכך המורדים היו חייבים או להתעמת עם החיילים בשטח או לברוח מפניהם. שיטה זו הייתה בעלת סיכון רב וגרמה למספר נפגעים גבוה יחסית, אך היא התאימה מאוד לאסטרטגיה החדשה, זו המבוססת על כוח אדם. בנוסף, מכיון שבשיטה זו הייתה נוכחות צבאית רצופה בכל מקום, המורדים נאלצו לסגת עמוק יותר לתוך השטח שתחת שליטתם, אך שם הם נתקלו ביחידות החדירה העמוקות (LRRP), שארבו ללוחמי הארגון הנסוגים ופגעו בהם. בשל כך הם החלו להיצמד לעמדות ההגנה המבוצרות שלהם. בכך הם נקטו שיטת פעולה קונוונציונאלית מובהקת, שבה כל היתרונות הקודמים שלהם היו מבוטלים. למשל, בשנות תהליך השלום והפסקת האש ה-LTTE השקיע כסף רב בבניית כוחו הארטילרי. עם זאת הפעולה בכוחות קטנים ביטלה את היעילות של נשק זה, שכן בניגוד לעבר לא היו כוחות גדולים ובולטים שעליהם ניתן לירות.⁷⁷⁹

חלק מרכזי בפעולה התקפית זו היה ההכרח לפעול בלילה. חלק ניכר מכוחה של כל תנועת גרילה, בעיקר בערים, נובע מהעובדה שכוחות הביטחון מפחדים לפעול בתוך אוכלוסייה שנתפסת כעוינת בלילה. כך מוותרת הממשלה על זכותה וחובתה להפעיל את סמכותה כלפי האוכלוסייה, והיא מפקירה את השטח ללוחמי הגרילה. ואכן, בעבר ה-LTTE ניצל עובדה זו על מנת להוציא לפועל מתקפות ליליות על מוצבי צבא ועל מנת לתקוף את מתגדיו מקרב האוכלוסייה. בשלב הלחימה האחרון עם זאת, הצבא המשיך לפעול גם בלילה

⁷⁷⁸ "LRRP infiltration demolishes LTTE impregnable terrain myth" (12.03.2008)

<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=3665>

⁷⁷⁹ http://www.defence.lk/new.asp?fname=20091108_02 "Lessons from military Strategies" (30.12.2010)

ועובדה זו הקשתה מאוד על לוחמי ה-LTTE לנוח, להתארגן ולתכנן מתקפות נגדיות. השילוב של טקטיקות אלו גרמו לקצב התשה גבוה מאוד של לוחמי ה-LTTE ולחיסול מרבית שכבת הפיקוד האמצעית המנוסה יותר בקרב.⁷⁸⁰

היבט נוסף של האסטרטגיה החדשה היה בהתמודדות עם האופי הטופוגרפי של השטח: בתיאור של הלחימה צוינה העובדה שבכל זירת לחימה, הכוחות נאלצו לפעול בתנאי שטח קיצוניים ושונים לחלוטין זה מזה. לכן באופן מסוים, האסטרטגיה היחידה שיכלה הייתה לעבוד הייתה כזו שמבוססת על כוח אדם, ולא כזו שמבוססת על שריון, על טכנולוגיות מעקב וכדומה. רק כוח אדם מנוסה ואיכותי יכול היה למצוא פתרונות כיצד להתגבר על המכשולים (הטבעיים ומעשי ידי אדם) השונים שהוצבו בפניהם (תעלות, מוקשים, יערות, חפירות, מוצבים מבוצרים, דיונות חול, היעדר מחסות טבעיים באיזורים מסוימים, חום כבד בקיץ וגשמי מונסון עזים בחורף). אם נזכר בויכוח שהתקיים בישראל בזמן מלחמת לבנון השנייה ב-2006 בדבר הצורך או הכדאיות בכניסה קרקעית ללבנון, צבא סרי לנקה הוכיח שרק כוחות קרקעיים מאומנים ונחושים מסוגלים להתמודד עם לוחמי גרילה לפי תנאיהם ובשטח שלהם. למרכיב זה בכוח צבאי אין תחליף. כך, למרות שתוואי השטח היו שונים לגמרי בכל איזור ואיזור, עקרונות הלחימה בהם נעשה שימוש הן אוניברסליות! העקרונות הבסיסיים הם שימוש בכוחות קטנים (כולל כוחות מיוחדים) ויוזמה התקפית של כוחות חי"ר.

על מנת להוציא לפועל את האסטרטגיה ההתקפית החדשה, לא רק הצבא והמשטרה, אלא הממסד הביטחוני בסרי לנקה כולו נדרש לתיקונים מרחיקי לכת. אחת הסיבות לכשלונות הצבא וכוחות הביטחון בעבר, הייתה הפוליטיזציה העמוקה של שירותי הביטחון והמודיעין של המדינה. תהליך זה החל עוד בשנות ה-70 לאור החשדנות העמוקה של ההנהגות האזרחיות כלפי הצבא. ככל שהצבא הלך וגדל עקב הצורך להתמודד עם הסכסוך, הפוליטיקאים האזרחיים ניסו לשלוט על הצבא ושירותי המודיעין על ידי מינוי אנשי שלומם לתפקידים בכירים. בנוסף, התקדמות של קצינים מקצועיים נעשתה על בסיס נאמנות אישית או מפלגתית, ולא על בסיס של כישורים או ניסיון צבאי. קציני שטח מבריקים לא זכו לתגמול על פעולות מוצלחות, קצינים מקצועיים הועברו מתפקידי שטח לתפקידים אדמיניסטרטיביים וזמני האימונים קוצרו על מנת לחסוך בכסף. הדומיננטיות של אישים חסרי הכשרה אקדמית או ניסיון מעשי בלחימה נגד ארגון גרילה בשכבות בעליונות של הממסד הביטחוני הקשו גם על עריכת רפורמות ושינויים בארגוני הביטחון השונים על מנת להתמודד טוב יותר עם האיום שהציב ה-LTTE.⁷⁸¹ ההשפעה של כל ליקויים אלו התבטאה בעיקר במלחמת אילאם השלישית ובעיקר עם הנפילה של המוצב ב"מעבר הפיל", כמו גם המתקפה הנועזת על בסיס חיל האוויר ונמל התעופה הבינ"ל בקולומבו ב-2001. מצב עניינים כזה הקשה מאוד על פיתוח דוקטינה המבוססת על כוח אדם. דוקטרינה כזו דורשת מורל גבוה, וקשה לעודד מורל ולגייס קצינים חדשים כשהקידום של קצינים מובטח לפי נאמנות אישית ולא לפי ביצועים מקצועיים.

⁷⁸⁰ <http://lrp.wordpress.com/2009/04/03/tough-days-for-ltte-middle-management/> "Tough days for LTTE "middle-management" (03.04.2009)

⁷⁸¹ Rohan Gunaratna, "A wake up call", *frontline*, Vol. 18, Issue 17, August 2001
<http://www.hinduonnet.com/fline/fl1817/18170520.htm>

בעייה נוספת שנבעה מהפוליטיזציה של הממסד הבטחוני ופגעה ביעילותו הייתה השחיתות, שפגעה בעיקר בתחום הרכש. מכיוון שתקציב הרכש הבטחוני עמד כמעט על 5% מהתוצר הכולל של סרי לנקה, ומכיוון שברכישת נשק כבד יש שולי רווח גבוהים יותר עקב היקף העסקאות, נוצר אינטרנס פנימי מובנה לרכוש נשק כבד, שאינו מתאים ללחימה בלוחמת גרילה. היה צורך לשנות מצב זה

אחת המשימות של ההנהגה החדשה הייתה הצורך לפתור מצב זה. כבר בשנים של הפסקת האש הצבא החל במשטר אימונים מוגבר, מתוך מחשבה שסיבוב הלחימה הבא הוא רק עניין של זמן. תהליך זה צבר תאוצה החל מ-2006. בנוסף, אחד הצעדים הראשונים של מזכיר ההגנה ומפקד הצבא היה לקדם קצינים צעירים משכבת הפיקוד המרכזית.⁷⁸² הקריטריונים לקידום היו עתה ניסיון קרבי מוכח וביצועים בקרב, ולא ותק כבעבר. שדרת הפיקוד האמצעית של הצבא קיבלה חופש פעולה נרחב בעת הלחימה והיא זו שיישמה בהצלחה את הטקטיקות החדשות. גם נושא השחיתות טופל, עם הקפדה גדולה יותר על טוהר המידות של חיילים ונהלי פיקוח מחמירים יותר על ביצוע רכישות נשק.⁷⁸³

לסיכום, ניתן להגיד שבפעילותו הצבא הסרי לנקה פעל בדיוק ההיפך מאופן פעולתו בשלבים מוקדמים יותר של הסכסוך. בנוסף, הוא פעל על הקרקע בדיוק בצורה הפוכה ממה שמצופה בדרך כלל מצבא קונוונציונאלי. הצבא הפנים שעל מנת לנצח את המורדים, עליו להפעיל את שיטותיהם נגדם. ברגע שהוא עשה כן הוא ביטל את היתרון הא-סימטרי שהיה למורדים שעד אז השתמשו בשיטות גרילה בעצמם, ובנוסף הוא הצליח להביא לשדה הקרב את יתרונו הקונוונציונאלי בכוח אש, בתיאום כוחות וארגון פעולה בין-זרועית משולבת.

האפקט המצטבר של האסטרטגיה של כוחות הביטחון היה איגוף שלם של כל השטח שבשליטת המורדים. על ידי אסטרטגיה כזו הצבא חדר עמוק יותר ויותר לתוך "אזור הבסיס" של המורדים. בהתקדמותו הוא התמודד ישירות עם השטחים הקשים ביותר למעבר ותוך שימוש בטקטיקות גרילה, של פעולה בקבוצות קטנות ותמרונים לאורך חזית רחבה. פעולה זו חייבה את המורדים למתוח את קווי ההגנה שלהם לאורך שטחים נרחבים על מנת להגן על בסיסיהם החשובים ביותר. במשפט אחד, הצבא נלחם על הקרקע בשיטות גרילה, ובכך הכריח את המורדים לנהל קרבות הגנה סטטיים וקונוונציונאליים. במצב כזה היה זה רק עניין של זמן עד שכוח האדם וכוח האש העדיפים של הצבא יכריעו את המערכה כולה.⁷⁸⁴

לעקרון של הסתמכות על כוחות רגליים, שמטבע דברים היו מצוידים בנשק קל, היה יתרון נוסף. בעבר הסתמך ה-LTTE על נשק שנתפס מידי הצבא, לאחר שזה נסוג או הובס. האסטרטגיה החדשה מנעה מה-LTTE הישג כזה, שכן גם במידה והצבא היה סופג תבוסה מקומית, ה-LTTE לא היה נהנה מיכולת להשתמש בנשק שאבד. בשילוב עם פעולות למנוע מהארגון לקנות נשק בחו"ל ולהבריח אותו לתוך המדינה, התוצאה הייתה שמורדים התמודדו עם מחסור חמור בנשק ותחמושת.

גורם נוסף שתורם להצלחת הצבא היה דווקא ה-LTTE עצמו. מכיוון שהוא היה חזק כך כל ונהנה מעוצמות אש גדולות, הוא הרגיש בטוח מספיק בתחילה "לבזבז" כוח אדם במתקפות ישירות על קווי ההגנה מבוצרים,

⁷⁸² http://www.lankanewspapers.com/news/2009/5/44102_space.html "Operation Liberation" (26.05.2009)

⁷⁸³ Kamalika Pieris, "Looking back at Eelam war IV" (10.10.2009)

⁷⁸⁴ <http://www.srilankaguardian.org/2010/10/looking-back-on-eelam-war-iv.html>

Ashok K. Mehta, "Sri Lanka's Ethnic Conflict: How Eelam War IV was Won", *Sri Lanka Guardian*,
<http://www.srilankaguardian.org/2010/05/sri-lankas-ethnic-conflict-how-eelam.html> (20.05.2010)

בניגוד לחשיבת הגרילה המסורתית.⁷⁸⁵ אמנם שיטות אלו הביאו לו בעבר הצלחות מסוימות, בעיקר שליטה על שטח (כך הוא השתלט על "מעבר הפיל" בשנים קודמות למשל) שחזקו אותו פוליטית. אך, טקטיקות אלו היו הרסניות ברגע שהוא איבד את יכולתו לגייס לוחמים חדשים. אובדן זה נבע בעקבות הפרישה של קולונל קארונה במזרח, הצונאמי שגרם להרס רב ולאובדן התמיכה הכלכלית מצד הקהילות הטמיליות באזור, ולבסוף התבוסות הצבאיות שלו במזרח וסילוקו מהשטחים בהם שלט. כל אלו ערערו את מעמדו הפוליטי, מה שהביא לירידה בתמיכה בו גם מצד הגולה הטמילית. החל מ-2007 נוצר מצב שבו ה-LTTE היה מבודד בצפון המדינה, שם המצב היה כזה של קווי הגנה מבוצרים בשני הצדדים כתוצאה מהסכם הפסקת האש. התהליך שנבע מההסכם, שנחתם ב-2002, היה כזה של קונסולידציה חדדית של שטחים. ה-LTTE, בכך ששליטתו על השטח הוכרה על ידי הממשלה והקהילה הבינ"ל, נאלץ להתמודד עם מצב בו הוא נאלץ לשלוט על שטח מסוים ולכן – להגן עליו. הגנה כזו מטבע הדברים חייבת הייתה להתבצע בצורה כזו או אחרת על ידי עמדות הגנה סטטיות. כך נוצרה סיטואציה דומה לזו של מלחמת העולם הראשונה – מלחמת "חפירות" קונונציונאלית. מגמה זו פעלה נגד ה-LTTE שהפנה עורף לשיטות הגרילה שלו שתרמו להישרדותו במהלך השנים ולטובת כוחות הביטחון. אלו, בעזרת עוצמת האש שסופקה להם על ידי חיל האוויר ומגובים בדוקטרינה חדשה שעיקרה הייתה איגוף כיתור, התשה וחיסול, במקום "כיבוש ושליטה" (על שטח), יכלו להקיז את דמו של ה-LTTE על ידי גביית מחיר אנושי יקר בכל היתקלות. כך ה-LTTE איבד בתהליך מהיר יחסית את מרבית כוח האדם הקרבי המנוסה שלו, ואף איבד את היכולת לגייס לוחמים חדשים מכיוון שהאוכלוסייה שנותרה בשטח הלחימה הייתה מוגבלת בגודלה.⁷⁸⁶ מכיוון שכבר ראינו כיצד הכוח הלוחם של הארגון הייתה הסיבה העיקרית להצלחותיו הפוליטיות בעבר, אין זה פלא שהשמדת היכולת של הארגון להילחם הביא לחיסולו הסופי. למעשה ניתן להגיד, שככל שהארגון התחזק, הוא הפנה עורף לקטיקות הגרילה המסורתיות והחל להסתמך יותר ויותר על שיטות לחימה קונונציונאליות - מתקפות ישירות והגנה מרחבית-סטטית. יתכן שהארגון יכול היה להמשיך בכך לולא הוא איבד את יכולתו לגייס עוד ועוד לוחמים. תבוסותיו של הארגון בשלבים הראשונים של הלחימה (בנוסף לאיבוד בסיסו במזרח) היו, במבט לאחור, קריטיים להישרדותו אף יותר מההשלכות הפוליטיות והתדמיתיות הישירות שלהם.

עד עתה תיארנו באופן כללי את האסטרטגיה ואופן הפעולה של כוחות הביטחון של סרי לנקה במבצעים המכריעים של מלחמת אילאם הרביעית. ההתמקדות נעשתה על מנת לספק מידע בסיסי על המכשולים והאתגרים שעמדו בפני כוחות הצבא בלחימתם במורדים, וכיצד הם התגברו על אתגרים אלו. מטבע הדברים ההתמקדות הייתה בפעילות הכוחות הקרקעיים, להם היה תפקיד מכריע במלחמה. זאת מכיוון שהם היחידים שלמעשה יכולים להשתלט על שטחים ולהחזיק בהם, מה גם שנוכחותם בשטח הייתה היחידה שהכריחה את המורדים להתמודד עימם בשדה הקרב ולחשוף את עצמם לפגיעות. לכן פעילותם מסמנת בבירור את הצלחתה ההדרגתית של סרי לנקה בהחלשת המורדים. למרות זאת אין לשכוח שבמהלך הלחימה היה מקום חשוב מאוד לכוחות מיוחדים אחרים. בעיקר הכוונה לפעילותם של חיל הים וכמובן גם לכוחות האוויר, שסיפקו את

⁷⁸⁵ Sabil Francis, "LTTE human wave tactics redefine guerrilla warfare" (19.11.1999)

http://www.ipcs.org/article_details.php?articleNo=289

⁷⁸⁶ Ranil Wijayapaya, "Path clear for Wanni liberation" (21.12.2007)

http://www.defence.lk/new.asp?fname=20071221_02

עוצמות האש הדרושות להשמיד את מעוזי המורדים. בחלקים הבאים נדון באופן ספציפי באופן ההפעלה של כל אחד מכוחות אלו, בתרומה האסטרטגית והאופרטיבית הכוללת שלהם ללחימה על הקרקע ובמקומם במדיניות הכוללת של ממשלת סרי לנקה נגד המורדים.

חיל האוויר:

באופן תיאורטי, לחימת גרילה נועדה במקור להתחמק מנקודות החוזק של הצבא האויב ולא להתמודד עימם. במקום זאת הגרילה מנסה לזהות את נקודות התורפה של האויב ולהתמקד בהם. עם זאת במדינות רבות בעולם, חיל האוויר הוא החיל שמסתמך הכי הרבה על טכנולוגיה מתקדמת ויקרה. במובן מסוים חילות האוויר הם הביטוי הצבאי לעליונות כלכלית וטכנולוגית של מדינות על אויביהם. עקב אופיים של ארגוני גרילה הם אינם יכולים להקים ולתחזק מערך אווירי מסוגל להתמודד עם חיל אוויר קונוונציונאלי, מה גם שמערך כזה קשה יחסית להסתרה והוא מוגבל מבחינת ניידותו על הקרקע. בנוסף, לוחמי גרילה עושים מאמצים רבים על מנת להסתתר בקרב האוכלוסייה. דבר זה מקשה מאוד על זיהויים, בטח מהאוויר, ועל תקיפה מדויקת שלהם. מטרת הגרילה היא להקשות על תקיפתם. במידה ונעשית תקיפה כזו הגרילה מקווה לתוצאה של הרוגים אזרחיים רבים שניתן יהיה לנצל על מנת לתקוף את המדינה בזירה התקשורתית והבינ"ל וכך להחליש את יכולתה להוציא לפועל מתקפות דומות בעתיד. בנוסף, כוח אווירי אינו מסוגל להחזיק פיזית בשטח לאורך זמן, דבר שדרוש על מנת ליישם תוכניות אזרחיות שונות בקרב האוכלוסייה. בשל כל אלה ניתן להגיד שכוח אווירי אינו מתאים למלחמות גרילה. אך למרות קביעות אלו, במקרים רבים בעולם כוח אווירי דווקא כן שיחק ומשחק תפקיד חשוב במלחמות א-סימטריות. כבר האמריקאים בווייטנאם והצרפתים באלג'יריה עשו שימוש מסיבי במסוקים לצורך העברת כוחות במהירות לשדה הקרב, פינוי פצועים, משימות סיור ואיסוף מודיעין, וגם לתקיפה מנגד באמצעות שימוש ביכולת של מסוקים לשהות באוויר זמן רב ולטוס בגובה נמוך. הדגמה נוסף ליתרונות אלו נעשה במלחמת המפרץ הראשונה, כששם הודגמה היכולת של כוח אווירי, הנעזר בטכנולוגיה מתקדמת, לאתר ולהשמיד מטרות מוסתרות ולהכריח אויב חלש יותר (גם אם קונוונציונאלי) להופיע לשדה הקרב. מקרה רלוונטי יותר הוא המקרה של חיזבאללה (ואפילו חמאס), שאצלם נעשה שימוש מסיבי בנשק ארטילרי וטילי לא רק על מנת לפגוע בעורף האזרחי של האויב, אלא גם על מנת להגביל את העליונות הצבאית של חיל האוויר ואת חופש הפעולה שלו בקרב.

למרות כל זאת, לכוח אווירי ישנם יתרונות ייחודיים שצבא סדיר לא יכול לוותר עליהם בסוג העימותים הא-סימטריים הקיים כיום. מעבר להשפעה הפסיכולוגית והמורלית שיש לכוחות אוויר בעלי יכולת לתקוף מרחק, בכל שעות היום ומבלי יכולת של הגרילה לזהות אותם, יש להם גם יתרונות צבאיים מובהקים: למשל היכולות לספק תגובה מהירה נגד גרילה לפני שהם נעלמים משדה הקרב עלידי ריכוז כוחות כוח אש גדולים בזמן קצר, או היכולת להכות עמוק בתוך שטח שנשלט על ידי הגרילה. גם כוח אווירי אינו מוגבל על ידי תוואי שטח קשה, שעליו לוחמי גרילה מסתמכים רבות על מנת להילחם בכוחות קרקעיים. למעשה, כוח אווירי נוקט גישה דומה לגרילה ביחס לשטח. בדיוק כפי שהגרילה לא מחפשת לכבוש שטח, אלא דווקא לפגוע בחיילי האויב ולהטרידם (אפילו על חשבון איבוד שטח), גם כוח אווירי אינו תלוי בכיבוש או שליטה על שטח, ויכול

להתרכז באיתור ופגיעה במטרות אויב.⁷⁸⁷ בנוסף, כיום עם פיתוחים טכנולוגיים של לווניים וחימוש מונחה מדויק, מתאפשרות תקיפות מדויקות גם בקרב סביבה אזרחית צפופה מבלי לגרום לנזקים סביבתיים גדולים מדי. גם פיתוח של טכניקות צילום זעירות איפשרו בניית מל"טים היכולים לשהות באוויר זמן רב ולאסוף מודיעין בזמן אמת על תנועה של מורדים על הקרקע גם מגובה רב. סוג זה של מטוסים קשה לזהות ללא אמצעי מכ"ם מתקדמים, והוא גם חסין יחסית מפני אש ארטילרית מן הקרקע ולכן יכול להיות אפקטיבי מאוד. הכנסת מל"טים ללחימה במורדים נועד לענות על הקושי של מטוסים בעבר להתמודד עם מטרות יחידות וקטנות בשטח עירוני צפוף, שכן במקור מטוסים נועדו על מנת לתקוף או מטוסים של האויב או אוסף גדול יחסית של יחידות לוחמות. כאמור אלו הם 2 סוגי מטרות שארגוני גרילה נמנעים מליצור בעימותים מודרניים.

ה-LTTE הוא ייחודי בהקשר זה, שכן זהו ארגון הגרילה היחיד בעולם (למעט קרטלי סמים מסוימים) שהקפיד לבנות לעצמו כוח אווירי, כולל עם שדות תעופה, מרכזי תדלוק, מסלולי טיסה וכדומה. עקב אופיו של הארגון ומטרתו להקים לעצמו מדינה, הוא בפירוש בנה את כוחו הצבאי לפי המודל של צבא קונוונציונאלי בעל שלוש זרועות לחימה. אמנם הוא עשה מאמצים רבים להסתיר את נכסיו בג'ונגלים של צפון המדינה, אך עדיין הוא העניק לחיל האוויר מטרות נוחות יחסית לתקיפה. תקיפות אלו התאפשרו עם הרכישה של מכשירי ראדארים ומזל"טים על ידי חיל האוויר של סרי לנקה. בנוסף, המעבר של הארגון ללחימת הגנה סטטית במלחמת אילאם הרביעית הוא הקל מאוד על חיל האוויר, שבניגוד לעבר יכול היה לפעול בחופשיות נגד מגוון של מטרות חדשות כתעלות הגנה, בונקרים מבטון, בסיסים מבודדים, מפקדות של הארגון וכדומה. לאחר המתקפה על בסיס חיל האוויר בקולומבו ב-2001, אז איבד חיל האוויר מטוסים רבים, הוא יזם מהפכה בבניין הכוח שלו ובנה מחדש את כוחו. הבסיס לכוח זה היו כלי טיס המסוגלים לתקיפות מדויקות הן במהירויות גדולות והן במהירויות נמוכות שנקנו מישראל (מטוסי "כפיר"), רוסיה (מיג-27), סין, אוקראינה ומדינות נוספות, זאת בנוסף למסוקי תקיפה (בעיקר MI-24) שנקנו מרוסיה ותחמושת מונחה שסופקה על ידי פקיסטן.⁷⁸⁸ כוח זה איפשר לחיל לבנות את עצמו ככוח תקיפה מתוחכם, מהיר ובעיקר מדויק, בעל חופש פעולה רב לפעול נגד ה-LTTE.

כוח זה תוגבר במאמצים להגדיל ולשפר את איכות כוח האדם הטכנולוגי בחיל על מנת לענות על הצורך הצפוי בהגדלת המשימות. בתקופת הפסקת האש החיל הוגדל לכמעט 30,000 חיילים. בנוסף הושקעו מאמצים רבים לבנות מערכת הגנה אווירית לאומית על ידי רכישת ופיזור ראדארים לאורכה ולרוחבה של המדינה.⁷⁸⁹ כשהתחילה הלחימה, תפקידו של חיל האוויר היה לספק תמיכה בכוח אש על מנת להחליש מעוזים מבוצרים של המורדים. כבר צוינה העובדה שהחיל סיפק כ-5000 חיילים למשימות הגנה והחזת שטח קרקעי. מעבר לכך חיל האוויר הצליח לקיים את משימותיו הייעודיות- בשנתיים וחצי של לחימה חיל האוויר יצא ללא פחות מ-15,000 גיחות! בעבר פעילות חיל האוויר הוגבלה על ידי תותחים נגד מטוסים וטילי קרקע-אוויר שנקנו על ידי

Shmuel Gordon, *The Vulture and the Snake- Counter Guerilla Air Warfare*, (Israel: Begin-Sadat center for strategic studies (Bar Ilan University), 1998), pp 39-40 ⁷⁸⁷

"How the two sides military forces stack up", (08.08.2006) ⁷⁸⁸

<http://www.lankanewspapers.com/news/2006/8/8041.html>

Ranil Wijayapaya, "Defending the nation from dizzy heights", *Daily news* (02.03.2009) ⁷⁸⁹

<http://www.dailynews.lk/2009/03/02/fea03.asp>

ה-LTTE, אך בשלב הלחימה האחרון הארגון לא הצליח להציב התנגדות לכוח האווירי של הצבא, כנראה עקב אי הצלחתו להבריש טילים ונשק כבד לתוך המדינה. בנוסף, בעבר היו מקרים בהם חיל האוויר של סרי לנקה נעזר בטייסים זרים על מנת לבצע מתקפות. במקרה אחד אף נהרג טייס רוסי כשהמטוס אותו הטיס הופל על ידי ה-LTTE.⁷⁹⁰ השיפור בחיל האוויר התבטא לא רק בכך בשלב הלחימה האחרון החיל הסתמך רק על טייסים מקומיים, אלא גם ביכולתו להוציא לפועל מתקפות מדויקות ביום ובלילה. כך, יחידות קרקעיות עמדו בקשר ישיר עם כוחות האוויר. בנוסף, חיל האוויר קיבל מודיעין מדויק מיחידות החדירה העמוקות שנעו עמוק בתוך שטח המורדים ואיתרו בסיסים. לאחר גילוי הבסיסים הם סימנו את מיקומם וביקשו סיוע אווירי על מנת להתקיף ולהשמיד את הבסיס. שיטת איסוף מודיעין נוספת הייתה דרך שימוש נרחב במל"טים (שנרכשו מישראל ומארה"ב)⁷⁹¹ על מנת לאתר מטרות בזמן אמת, לעקוב אחר משימות ואפילו לקיים תחקיר אחרי משימות על מנת לבחון פגיעות ולהעריך את הנזק שנגרם.⁷⁹²

ההצלחה הגדולה של חיל האוויר לא הייתה רק ביכולת להוציא לפועל מתקפות רבות בזמן קצר, ואף לא ביכולת להמשיך לעשות זאת לאורך זמן ובכך לישם את העיקרון של הטרדת האויב ללא הפסקה, אלא בעיקר ביכולת להוציא לפועל מתקפות מדויקות, שפגעו רק במטרות של המורדים וצמצמו ככל שניתן את הנזק הסביבתי.⁷⁹³ על ידי הימנעות מפגיעה נרחבת באוכלוסייה האזרחית חיל האוויר הצליח למנוע מהמורדים לנצל פגיעות כאלו על מנת לתקוף את הממשלה בזירה ההתקשורתית והדיפלומטית הבינ"ל ובכך הקפיד על הוראה מפורשת של הנשיא לצבא להקפיד על "אפס" נפגעים אזרחיים.⁷⁹⁴

מאפיין זה קיבל חשיבות מיוחדת בחודש האחרון ללחימה, אז מזל"טים של חיל האוויר חגו מעל לשטח שבו היו לכודים המורדים. הצילומים מגיחות אלו עזרו מאוד להפריך את טענות ה-LTTE כאילו הצבא מפציץ את האזור למרות הבטחותיו, וכאילו יש משבר הומניטרי ומתבצע טבח של אזרחים ואף סיפקו חומר תעמולה נגד ה-LTTE.⁷⁹⁵

מעבר למשימות של תמיכה בכוחות הקרקע ופינוי פצועים משדה הקרב, משימה נוספת שהוטלה על חיל האוויר הייתה לפגוע במפקדים הבכירים של ה-LTTE. לשם כך הוא עקב אחרי מקומות מפגש אפשריים של מפקדי ה-LTTE. ההצלחה הגדולה הגיעה בנובמבר 2007, אז מטוסי חיל האוויר הפציצו בית מסתור שהיה ידוע כמקום מפגש של ה-LTTE. באותו הזמן שהה במקום ראש הזרוע הפוליטית של הארגון, S.P. Tamilchelvam. הריגתו הייתה הצלחה מקצועית ותדמיתית לחיל האוויר. הצלחה זו הצטרפה להצלחה

⁷⁹⁰ Ashok, K. Mehta, " Sri Lanka ethnic conflict: how Eelam war IV was won", *Manekshaw Paper*, No. 13, (New-

Delhi: Centre for Land Warfare Studies, 2010), pp 14

⁷⁹¹ http://www.lankanewspapers.com/news/2009/2/38876_space.html Exposed –SLAF's new UAV (05.02.2009)

⁷⁹² Shanindra Ferdinando, "They too helped win the war against terrorism", *The Island online* (01.07.2009)

⁷⁹³ (<http://www.island.lk/2009/07/01/news25.html>)

"Air Force crippling LTTE with precise, effective air strikes")⁷⁹³

⁷⁹⁴ http://www.defence.lk/new.asp?fname=20080819_04

⁷⁹⁴ מידע שנמסר לכותב ע"י כבוד דונלד פררה (Donald Perera), שגריר סרי לנקה בישראל, בראיון 27.10.2010

⁷⁹⁵ V.K. Shashikumar, "Lessons from the War in Sri Lanka," *Indian Defence Review* (03.10.2009)

http://www.safhr.org/index.php?option=com_content&view=article&id=171:lessons-from-the-war-in-sri-lanka&catid=181:articles-by-vk-shashikumar&Itemid=420

קודמת, בספטמבר 2006, כשמוטוסי חיל האוויר הצליחו לאתר ולהשמיד שייטת של שמונה ספינות מטען שהיו שייכות ל-LTTE ושנשאו נשק רב לארגון.⁷⁹⁶

למרות כשלונות מסוימים, שהידוע בהם היה המקרה של התקפת ה-LTTE על בסיס חיל האוויר Anuradhapura באוקטובר 2007, בו 22 לוחמים של הארגון חדרו לבסיס כשהם נעזרים בהסחת דעת של מטוס קל של ה-LTTE והצליחו להרוס כעשרה כלי טיס,⁷⁹⁷ בסופו של דבר חיל האוויר מימש את ייעודו והרים תרומה משמעותית לחכימה הקרקעית. מעבר להצלחות נקודתיות בהתמודדות עם הכוח האווירי של ה-LTTE וחסול מפקדים בכירים בארגון, פעילות חיל האוויר ביטאה את היתרון הטכנולוגי-האיכותי המסורתי שיש לכל צבא מדינתי סדיר. למורדים, כארגון גרילה, לא הייתה תשובה לחופש הפעולה המוחלט של חיל האוויר. בהתאם לכך הצליחו מטוסי החיל לבצע תקיפות רצופות, בכל תנאי מזג אוויר ובכל שעות היממה, נגד מטרות שונות של הארגון – סירות, מחסני דלק, מצבורי נשק, מוצבים מבוצרים, בסיסים מבודדים וכדומה. בכך, הם פגעו פגיעה משמעותית בנכסים של הכוח הלוחם של ארגון המורדים והחלישו אותו. המתקפות הרצופות מהאוויר הקשו על ה-LTTE ליזום מתקפות נגדיות משלו מחשש לזיהוי ופגיעה, שכן נוכחותם של מזל"טים בשטח הלחימה אפשרו זיהוי ותגובה מהירים של כל ריכוזי כוחות מצד המורדים. ניתן להבין את חשיבות הזרוע האווירית לסרי לנקה מהעובדה שמי שמונה ב-2006 למלא את תפקיד ראש הכוחות המזוינים (CDS - Chief of Defense Staff) בתקופת המלחמה היה לא אחר מאשר מפקד חיל האוויר.

חיל הים:

בתיאור של השלבים המוקדמים של הלחימה ראינו, שאחד מהתחומים בהם נחלה סרי לנקה כישלון בולט היה בזית הלחימה הימית. ה-LTTE, כבר מתחילתו, הקפיד מאוד על בניית זרוע ימית מתוככמת וחזקה ובתחום זה הוא נחל הצלחות רבות. ההתרכזות הזו בכוח ימי אינה מקרית. רוב ארגוני הגרילה הפעילים כיום בעולם (וכם אלו של ימים עברו) התארגנו ופעלו לרוב מתוך שטחים יבשתיים - בעיקר כאלו המבודדים מכל קשר לעולם החיצון. כך היה בעבר פיליפינים, בוויטנאם, בסין ובמקומות אחרים וגם כיום ניתן לראות דפוס זה אצל הטליבן באפגניסטן, הכורדים בעיראק וטורקיה, בצ'צ'ניה ועוד. זהו אינו מקרה שכן ארגוני גרילה משתמשים בתוואי שטח בלתי נגישים על מנת להתחבא, להתארגן ולהתחזק מבלי לחשוש מתגובה של הממשלה נגדה הם פועלים. ה-LTTE שונה בתכלית השינוי. אופי השטח עליו הוא שואף לשלוט למעשה הכריח את הארגון לנקוט גישה שונה. מכיוון שסרי לנקה היא אי בעל שטח קטן יחסית, התבססות בשטח מסוים משמעה בהכרח שליטה מסוימת על הימים שמסביב. בנוסף, בימיו הראשונים של הארגון הוא הסתמך מאוד על המקלט החיצוני שסופק לו בהודו. מקלט זה שימש לאימונים, התאוששות, טיפול בפצועים וכמובן גיוס כספים ונשק. הבעייה הייתה שמקלט זה היה נגיש רק לאחר חצייה של השטח הימי המפריד בים סרי

⁷⁹⁶ "Help from above as crucial in Eelam war IV"

http://www.airforce.lk/pdf/news%20paper/sunday_times/Help%20from%20above%20was%20crucial%20in%20Eelam%20War%20IV%20May%2031,%202009.pdf

⁷⁹⁷ Col. R. Hariharan, "Sri Lanka: LTTE's raid on Anuradhapura airbase", South Asia Analysis Group, Note 410, <http://www.southasiaanalysis.org/%5Cnotes5%5Cnote410.html> (23.10.2007)

לנקה ותת היבשת ההודית. לכן מתוך הכרח (וכפועל יוצא של הדוקטרינה הצבאית של הארגון) ה-LTTE נאלץ להסתמך רבות על כוח ימי, אפילו יותר מאשר על כוחו הקרקעי. הזרוע הימית של ה-LTTE הייתה הזרוע האסטרטגית האמיתית של הארגון. מעבר ליכולות התקיפה המרשימות שלה, היה לה תפקיד מתמך חשוב: תפקידה היה להעביר לוחמים מסרי לנקה להודו ובחזרה (כולל מפקדים בכירים), לתמרן ולהעביר כוחות במהירות מזירת לחימה אחת לשנייה, היה זה גם נתיב מילוט בעת הצורך. אך התפקיד החשוב ביותר של הזרוע הימית היה לפקח על הברחות הנשק לתוך סרי לנקה. מכיוון שכארגון גרילה מקומי, היכולת של ה-LTTE לבנות נשקים בעצמו הייתה קטנה, והשלב שניתן היה לקחת מכוחות צבא שהובסו היה גם הוא קטן (עקב הציוד המיושן של הצבא עצמו), היכולת של הארגון להתחזק ולהפוך לכוח לוחם משמעותי הייתה תלויה לחלוטין כמעט ביכולתו לקנות נשק בחו"ל ולהבריח אותו לתוך סרי לנקה.⁷⁹⁸ הדרך היחידה לעשות זאת בהקשר הגיאוגרפי-אסטרטגי של האיזור הייתה דרך הים. ללא כוח ימי סביר מאוד להניח שה-LTTE לעולם לא היה מתפתח לכוח גרילה איכותי וחזק, שכן הגישה שלו למקלט החיצוני במקרה כזה הייתה אפסית ויכולתו לתמרן ולהתפתח בתוך סרי לנקה הייתה גם היא מוגבלת מאוד.

כפי שצוין מוקדם יותר, בתהליך בניית הכוח הימי שלו, ה-LTTE שמר על העקרונות הבסיסיים של לוחמת גרילה: כך, במקום לנסות לרכוש ספינות תקיפה גדולות ומוגנות יחסית, הארגון הסתמך על סירות קטנות אך מהירות, שהיו חמושות בנשק קל. בתחילת דרכו היה זה אך טבעי שהארגון יסתמך על סירות הדיג שהיו ברשות האוכלוסייה המקומית, שמטבען היו קטנות וחלשות. למרות זאת, גם לאחר שהארגון התחזק הוא שמר על השלב של סירות קטנות ומהירות. בשיטה זו הוא יכול היה להתקיף במפתיע ובמועד המתאים לו את ספינות הסיור של חיל הים של הצבא ולגבור עליהם על ידי השגת יתרון טקטי מקומי. לאחר התקיפה יכלו הסירות המהירות לנוע חזרה לעבר החוף ו"להיעלם". שיטה זו הציבה אתגרים גדולים לחיל הים, שהתקשה לזהות את הספינות של הארגון מקרב מאות סירות הדיג האזרחיות. גם כשנעשה זיהוי כזה ספינות חיל הים, שהיו אמנם חמושות בכבדות אך גם גדולות ואיטיות, התקשו להימנע מהפגיעה בשלדה שלהן, שלא לדבר על ניהול מרדפים ימיים. בעיה זו נכונה מיוחדת עקב הצורך לפעול הן במים עמוקים אך גם לאורך החוף. משימה כזו דורשת סוגי ספינות שונות לחלוטין, וחיל הים של סרי לנקה התקשה למצוא את פתרון לכך. התהליך מציאת הפתרון לכשלים אלו של חיל הים החל באמצע שנות ה-80. עד אז חיל הים שימש בתפקיד סמלי למעשה. תפקידו היה לעזור לדייגים המקומיים, למנוע הגירה בלתי חוקית אל ומתוך סרי לנקה ולקיים משימות חילוץ והצלה. ככל שהסכסוך במדינה צבר תאוצה, ועם הקמת הזרוע הימית של ה-LTTE ב-1984, חיל הים נאלץ להתפתח גם הוא. השלב הראשון בהתמודדות היה קניית ספינות סיור מהירות (FAC- Fast Attack Craft), רובם מדגם "דבורה" משראלי. בתחילה ה-LTTE התקשה להתמודד עם ספינות סיור אלו, שהיו הן מוגנות מאוד והן מהירות, אך בסופו של דבר פיתח הארגון באופן מקומי ספינות עשויות פייברגלס. סירות אלו היו מהירות במיוחד, ונעשה בהן שימוש במספרים גדולים (Swarm tactic) על מנת לגבור על

⁷⁹⁸ N. Manoharan, "Tigers with Fins: Naval wing of the LTTE", *Institute of peace and conflict studies* (01.06.2005) <http://ipcs.org/article/sri-lanka/tigers-with-fins-naval-wing-of-the-ltte-1757.html>

יכולות ההגנה של ספינות חיל הים.⁷⁹⁹ ואכן לאורך כל שנות ה-90 ה-LTTE הצליח בשיטה זו לפגוע כמה פעמים בסירות "הדבורה" ולנצל את יתרונותיו להשגת הצלחות צבאיות. למרות שחיל הים זכה לכמה הצלחות בולטות בסגירת קטע המעבר הצפוני בין סרי לנקה (בעיקר בתמיכת הודו שהחלה לנקוט קו אקטיבי יותר לאחר ההתנקשות בראגיב גאנדי ב-1991) ובתמיכה בפעולות הלחימה על הקרקע (כך חיל הים שיחק תפקיד חשוב במבצע Riviresa וכיבוש חצי האי Jaffna ב-1995 ובמבצעים אחרים), בתקופת הפסקת האש ה-LTTE שיכלל את הטקטיקות שלו ואף בנה ספינות מהירות וחזקות עוד יותר. (ואפילו החל בניסיונות לבנות צוללת מקומית!⁸⁰⁰ היה ברור שעם חידוש הלחימה יהיה צורך להתמודד עם שיטות אלו. במלחמת אילאם הרביעית, חיל הים הוכיח שהוא מצא את הפתרון המושלם ליתרונות האסימטריים מהם נהנו המורדים.

השינוי האיכותי בחיל הים היה ברובו העתק של התהליך הדומה שעבר על כוחות היבשה: מעבר מפעולה של מבנים צבאיים גדולים הנלחמים בשיטות קונוונציונליות, לאימוץ של עקרונות גרילה, תוך שמירה על היתרון האיכותי והכמותי של הצבא הסדיר. בדיוק כפי שכוחות היבשה של צבא סרי לנקה החלו לפעול ביחידות קטנות תוך יצירת מגע מתמשך ובלתי נפסק לאורך חזית רחבה, כך גם חיל הים אימץ את טקטיקות הגרילה של המורדים, אך בהיקף נרחב הרבה יותר.

הכוח של חיל הים נשען על ארבעה רמות של הגנה ימית, שכל אחת מהן כוללת סוג אחר של כלים ימיים: הרמה הראשונה היא למעשה הכוח הקונוונציונאלי של חיל הים. הוא מורכב מארבע ספינות גדולות (OPC- Offshore Patrol Craft). ספינות אלו מסוגלות לשהות עמוק בים לתקופות ארוכות של זמן. הם חמושות בחימוש כבד ובטכנולוגיות מעקב מתקדמות, ותפקידן הוא לקיים משימות מודיעין ולאתר פעילות של הברחות נשק לתוך סרי לנקה. ואכן, הצלחתן הגדולה הייתה במהלך מלחמת אילאם רביעית, כשבתקופה של שנתיים הצליח הכוח לאתר ולהשמיד 10 ספינות מטען שבהן נעשה שימוש על ידי ה-LTTE כ"מחסנים צפים"^{801 802} השמדת ספינות אלו היוותה מכה קשה לארגון, שאיבד יותר מ-10,000 טון של נשק וציוד עזר צבאי. מאגר זה היווה את המחסן הלוגיסטי של הארגון, ובלעדיו הוא היה חסר אונים להתנגד להתקדמות של צבא סרי לנקה על הקרקע. ההצלחה הזו יש לציין, התרחשה יותר מ-3400 ק"מ (!) מחופי סרי לנקה והיא מדגימה את ההתקדמות המקצועית של חיל הים החל משנות ה-80.

שכבת ההגנה השנייה בחשיבותה הייתה כוח הסירות המהיר (FAC- Fast Attack Craft), שכאמור הורכב ברובו מספינות סיור מדגם "דבורה" ו"שלדג" שנקנו מישראל, בתוספת כלים שנקנו מבריטניה (Chevron) וארה"ב (Trinity Marine). סירות מדגם זה אף יוצרו באופן מקומי על ידי סרי לנקה. ספינות אלו מסוגלות להגיע למהירויות של 45 קשר והם חמושות בנשקים אוטומטיים (למשל הותאמו עליהם נשקים על ידי

⁷⁹⁹ Tim Fish, "Sri Lanka learns to counter sea Tiger's Swarm tactics" (15.03.2009)

http://transcurrents.com/tc/2009/03/sri_lanka_learns_to_counter_sea.html

⁸⁰⁰ "First ever LTTE operation submarine taken out from sea" (14.06.2009)

<http://www.nowpublic.com/world/first-ever-ltte-operational-submarine-taken-out-sea>

⁸⁰¹ Ashok, K. Mehta, *Op cit*, pp 14-15

⁸⁰² "Another floating arms warehouse Destroyed off Dondra" (07.01.2010)

<http://www.srilankaguardian.org/2007/10/another-floating-arms-warehouse.html>

התעשייה המקומית, כמו תותח 25 Mm מדגם Bushmaster) מטרת הכוח הזה היא במשימות של מניעה" "נמרי הים" להשתמש בשטח הימי. כל ספינה כזו מסוגלת, ברגע שזוהה על ידה כוח של ה-LTTE, לרדוף אחריו ולרתק אותו עד להגעת תגבורות. תפקיד הסירות בסדרה זו ללוות ספינות תובלה אזרחיות וצבאיות ולהגן על התנועה הימית באיזור.

שכבת הגנה נוספת היא צי ספינות הטילים המהירות של חיל הים. כוח זה כולל כמה עשרות כלים ונועד לענות על 2 משימות עיקריות: ה-Submarine chaser, ספינה מתוצרת סין (Haiqing), וצי ה-FGB- Fast Gun Boats, שמורכב מכלים שנרכשו מסין (דגמים Lushun, Haizhui, Shanghai) בצירוף לספינת טילים מדגם "סער 4" הישראלי (חמושה בטילי ים-ים מדגם "גבריאלי") שנרכשה ב-2001. תפקידן היה לספק תמיכה בכוח אש מהים לכיוון החוף בהפצצת מטרות יבשתיות בנוסף לפטרולים קרוב לחוף. שני סוגי הכוחות שתוארו לעיל תפקידן היה גם להגן על מתקנים בעלי חשיבות אסטרטגית, בעיקר נמלים, בסיסי צבא על החוף ותחנות ראדאר. כל הכוח שתואר עד עתה חוזק על ידי ספינות נחיתה וספינות עזר מסוגים שונים כספינות תובלה ופיקוד. זאת בתוספת לכוח אווירי קטן למשימות של מעקב ימי.⁸⁰³ היה זה צי קבוע, שמטרתו הייתה לחסום ולשלוט על דרכי הגישה הימיות העיקריות לסרי לנקה ולמנוע מהמורדים את חופש התנועה הימי ממנו הם נהנו עד עתה. ייתכן שתפקיד חשוב נוסף היה לספק חיפוי בכוח אש ותמיכה עם טכנולוגיות מעקב לכוח העיקרי שנבנה בחיל הים על מנת להתמודד עם המורדים:

רמת ההגנה הרביעית (אך למעשה הראשונה בחשיבותה) היא צי המים החומים של סרי לנקה, שהורכב "מספינות סיור בחופים" (IPC-In-Shore Patrol Craft). הכלים הימיים שתוארו לעיל יכולים לפעול בעיקר בים הפתוח. עם זאת השטח הימי צפוני לסרי לנקה מאופיין בסחף רב, ולעיתים גובה המים בו מגיע רק למטר אחד. בנוסף, הכוח הימי של ה-LTTE פעל ברובו סמוך לחוף. על מנת לחשוף את מקומות המסתור של ה-LTTE ולהתקיף את כוחו הימי, היה צורך לפתח כוח שיכול לנוע קרוב לחוף (ולעיתים עליו).

כחלק מהפקת הלקחים שבוצעה בצבא ותוארה לעיל, חיל הים הבין שעל מנת להתמודד בהצלחה עם הכוח הימי של ה-LTTE ועם דוקטרינת ההפעלה של "שיטת הנחיל" שלו, עליו להתמודד עם הכלים הימיים של הארגון הן מבחינת מהירות והן מבחינת כמות. בהתאם לכך פיתח החיל את הקונספט החדשני של סירות קטנות (SBC- Small Boats Concept). העקרון שבבסיס הקונספט היה בפירוש להעתיק את שיטות הגרילה של ה-LTTE, רק בהיקף רחב יותר ועם תמיכה של כוח אש מצד הכוח הימי הקונוונציונאלי. כך ניתן היה להציב מול כל סירה של ה-LTTE, כוח מקומי גדול פי 10 ואפילו 20 על מנת להמם את "נמרי הים" בכוח אש רב יותר.⁸⁰⁴

בהתאם לדוקטרינה זו התקבלה החלטה, בזמן תהליך השלום, ליזום תהליך של בנייה באופן מקומי של עשרות (עד סוף הקמפיין ב-2009 היו ברשותו יותר מ-150 סירות) סירות קטנות ומהירות, חמושות בנשק

⁸⁰³ "Sri Lanka Navy and Indian Ocean" (05.02.2009)

<http://www.defence.pk/forums/world-affairs/26005-sri-lanka-navy-indian-ocean.html>

⁸⁰⁴ Asia Pacific Defense Reporter, "Maritime Counter-terrorism and the Sri Lanka Navy" (02.11.2009)

<http://www.asiapacificdefencereporter.com/articles/28/Maritime-Counter-Terrorism-and-the-Sri-Lanka-Navy>

אוטומטי. סירות אלו, שהיו למעשה סירות מתנפחות מפברגלאס ובעלות שלדה קשיחה, נועדו למשימות של פטרולים על קו החוף (כולל בלגונות) ונבנו בשלושה גדלים:

Arrow boat - סירות באורך 23 רגל (כ-7 מטר) מצוידות במנוע (לעיתים 2) של 200 כוחות סוס כל אחד, מסוגלות לנוע במהירות 35 קשר וחמושות בתותח 23Mm, אקדח בקוטר 0.50 ומטול רימונים אוטומטי. סירות באורך 14 מטר וסירות באורך 17 מטר, המצוידות בארבעה מנועים של 250 כוח סוס כל אחד ושמסוגלות לנוע במהירות של 37 קשר, ועם חימוש דומה לסירה הקטנה יותר (חוץ מתותח דו קני של 23Mm).⁸⁰⁵ כל הסירות הללו אורגנו בקבוצות שכונו "שייטות הפעולה המהירה" (RABS -Rapid Action Boat Squadron). הם הוצבו במיקומים אסטרטגיים על קו החוף של המדינה, והוקפצו כל אימת שזוהתה תנועה ימית של ה-LTTE. לא היה זה צי קבוע במובן המסורתי של המושג, אלא היה זה כוח-מבוסס-משימה. הסירות בשייטת פעלו ביחידות של 4-5 כלים כל אחת. ברגע שסירות הפטרול או מטוסי חיל האוויר זיהו תנועה ימית חשודה, שייטות התגובה המהירה הוקפצו לאיזור. כך, בעוד הכוח הימי הקונוונציונאלי של הצבא, שגולם בכוח הסיור המהיר (FAC), שהיה בים זמן רב וביצע מעקב מתמשך ורציף על אזורי החוף, שייטות התגובה המהירה פעלו על בסיס התרעה מהירה. באופן זה הצליח חיל הים לרכז מול ה-LTTE כוח מקומי עדיף מספרית, שהקיף את סירות הארגון והשמיד אותן, מבלי לתת להם הזדמנות לתקוף. בשלב מסוים הצליח חיל הים גם לקחת את היוזמה לידי, וככל שהשטח הקרקעי שבשליטת המורדים הצטמצם הוא הצליח לזווג מבצעים התקפיים ולכפות על הכוחות הימיים של הארגון לחשוף את עצמם. כך, אם בשנת 2006 היו כ-21 התנגשויות בין "שייטות הפעולה המהירה" ובין המורדים, ב-2007 המספר הזה הצטמצם ל-11 וב-2008 לשתיים בלבד.⁸⁰⁶

מה שהשלים את הכוח הימי הזה היה יחידת "שייטת הסירות המיוחדת" (Special Boat Squadron). הכוח הוקם כבר ב-1993 ככוח קומנדו ימי, שאומן לבצע פעולות פלישה מן הים לחוף, לחדור לשטח שבשליטת המורדים, לבצע פעולות חבלה ולאסוף מודיעין (בדומה ליחידות החדירה העמוקות של חיל היבשה).⁸⁰⁷ בעיקר התרכזה היחידה בפעולה נגד סוכני הברחת הנשק של הארגון בכפרים שלאורך החוף הצפוני של סרי לנקה, ועל ידי כך הרימו תרומה משמעותית למאמץ לפגוע ברשת הלוגיסטית של ה-LTTE.⁸⁰⁸

בפעולותיו במשימות שונות אלו נעזר חיל הים בשיתוף פעולה הדוק עם חילות ים ידידותיים אחרים, בעיקר אלה של הודו וארה"ב. בייחוד האוירה בעולם לאחר פיגועי ה-9/11 יצרה מנגנונים חדשים על מנת לזהות תנועות ימיות חשודה כמו גם פרוטוקולים בינ"ל על מנת להגן על התחבורה הימית הגלובלית מפני פיגועי טרור (למשל הקוד הבינ"ל להגנה על ספינות ונמלים (ISPS), או ה-CSI - Container security Initiative). שיתוף

⁸⁰⁵ Tim Fish, "Sri Lanka learns to counter sea Tiger's Swarm tactics" (15.03.2009)

http://transcurrents.com/tc/2009/03/sri_lanka_learn_to_counter_se.html

⁸⁰⁶ Asia Pacific Defense Reporter, "Maritime Counter-terrorism and the Sri Lanka Navy" (02.11.2009)

<http://www.asiapacificdefencereporter.com/articles/28/Maritime-Counter-Terrorism-and-the-Sri-Lanka-Navy>

⁸⁰⁷ (<http://lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?t=4066> "Special Boat Squadron" (19.01.2008))

⁸⁰⁸ "Maritime security: Lessons from Sri Lanka for combatting terrorists at sea" (09.01.2010)

<http://feraljundi.com/2010/02/10/maritime-security-lessons-from-sri-lanka-for-combating-terrorists-at-sea>

הפעולה הבינ"ל שיחק תפקיד חשוב בתמיכה הבינ"ל שקיבלה סרי לנקה ב"מלחמתה נגד הטרור" וביכולתה לפעול אף מחוץ למים הטריטוריאליים שלה נגד ספינות חשודות (כמו ספינות המטען של ה-LTTE)⁸⁰⁹

על ידי שימוש במגוון היחידות והאסטרטגיות החדשות שתוארו לעיל, בוטל היתרון האסימטרי המקורי של ה-LTTE, שכן הוא לא יכול היה להתמודד עם חיל הים של סרי לנקה מבחינת משאבים. ברגע שהתקבלה ההחלטה לבנות כוח שמבוסס על סירות קטנות ומהירות, ברור שלמדינה יש יותר משאבים להשקיע בפיתוח כוח גדול בעל כוח אש עדיף. אין זה מפתיע שמרבית ההתקפות של ה-LTTE בשלבים המאוחרים יותר של מלחמת אילאם הרביעית שמו להם למטרה לפגוע במלחים ובבסיסים של חיל הים. דווקא ה-LTTE יותר מכולם הבין את הסכנה הנשקפת לו מחיל הים המחודש והמשופר של סרי לנקה.⁸¹⁰

התרומה העיקרית של חיל הים סרי לנקה הייתה **בחסימת הגבולות של העימות**. בחלק הראשון של העבודה הובהרה החשיבות שבתחום ברור של שטח הלחימה ומניעה של הסתננות פנימה והחוצה של אלמנטים עוינים. בחינה היסטורית של מקרים כמו אלו של הצרפתים באלג'יריה או האמריקאים בווייטנאם מוכיחים שתנאי הכרחי לניצחון צבאי על ארגוני גרילה היא חסימה ככל שניתן של קווי הלוגיסטיקה והתמרון שלהם מחוץ לאזורי הקרבות. במקרים אלו לארגוני הגרילה היה מקלט חיצוני יבשתי במדינות שכנות שאליו יכלו לוחמי הגרילה לברוח לאחר מתקפות ולהתארגן בנחת לקראת פעולות צבאיות נוספות. במקרה של מלחמת אלג'יריה, רק לאחר שהצרפתים הצליחו להקים מכשול יבשתי משוכלל (קו מוריס) הם הצליחו להכיל את לוחמי הגרילה בתוך המדינה, לבודד אותם מהבסיסים הבטוחים שלהם ומהמנהיגות הצבאית והאזרחית הבכירה שלהם, ולהשמיד אותם בכמויות גדולות. בניגוד לכך הכישלון של האמריקאים לחסום בצורה מוצלחת את נתיבי הברחת הנשק לתוך ווייטנאם מלאוס וקמבודיה הקשו מאוד על צבא ארה"ב להקיף ולהתגבר על לוחמי הווייט-קונג בתוך המדינה.

המקרה של סרי לנקה שונה במקצת, שכן ה-LTTE במידה רבה איבד את שטחי המקלט שלו בדרום הודו כבר בתחילת שנות ה-90. למרות זאת הארגון עדיין הסתמך במידה רבה על האוקיאנוס שמסביב כמעין "שטח מקלט" ימי. בים, בניגוד לשטח יבשתי, אין מכשולים טבעיים שניתן לנצל על מנת להתחבא ולתמרן סביבם על מנת להימנע מגילוי ומעימות צבאי. עובדות אלו יצרו מראש חיסרון משמעותי למורדים הטמילים, שלא יכלו "לסגת" משטח הלחימה אל האוקיאנוס על מנת "לקחת אוויר" בין קרב אחד למשנהו. בנוסף לחיל הים היה את הניסיון, הארגון והטכנולוגיה המתאימים על מנת לנטר ולעקוב אחר תנועות ימיות במרחב שמסביב לסרי לנקה. למורדים כמובן לא הייתה יכולת ארגונית או טכנולוגית כזו, וגם אם הייתה להם לא הייתה בכך נחמה שכן בנוסף לכל הדברים, בים לא ניתן לשהות זמן רב או להקים בסיסים קבועים בהם ניתן להתארגן. השימוש במרחב הימי הסובב את סרי לנקה היה כקו לוגיסטי להברחות נשק בלבד. ברגע שקו זה נסגר, למורדים לא היה נתיב מילוט מחוץ לשטח הלחימה. כך, עקב מצבה הגיאוגרפית המיוחדת של סרי לנקה, תפקידו של חיל הים היה קל יחסית בסגירה של מרחב הלחימה מהשפעות צבאיות חיצוניות. בכך הוא מנע מה-LTTE להמשיך ולהתחזק בזמן הלחימה ומנע ממנו את היכולת להתארגן מחדש וליטול את היוזמה.

⁸⁰⁹ Ravin Edirisinghe, "SL Navy's role in eradicating international maritime terrorism: 2007 and challenges ahead" (10.01.2008)

<http://www.asiantribune.com/?q=node/9062>

⁸¹⁰ "Navy achieves superior fire power and Maneuverability with in-house technology" (08.12.2006)

<http://www.dailynews.lk/2006/12/08/fea03.asp>

האמצעים הצבאיים שתוארו לעיל תרמו כולם לסגירה הפיזית של שטח הלחימה בצפון סרי לנקה. אך כפי שכבר ראינו, בעימותים המודרניים כיום על מנת לנצח אין זה מספיק רק למנוע מארגוני גרילה תמיכה חיצונית פיזית. יש צורך גם למנוע מהם גם תמיכה מורלית ותשומת לב תקשורתית והביני"ל. על מנת לבצע זאת יש צורך שימוש לא רק באמצעים צבאיים אלא במגוון אמצעים פוליטיים ודיפלומטיים. נפנה עתה לבחון את האמצעים השונים שהופעלו על ידי ממשלת סרי לנקה ואת מקומם באסטרטגיה הכוללת שלה בלחימתה במורדים.

עקרונות לחימה- הזירה המדינית

אחת המטרות של ארגונים לא מדינתיים כיום היא להביא באמצעים שונים ללחץ בינ"ל רחב על המדינה נגדה הם נלחמים. זאת מתוך תקווה שהקהילה הבינ"ל, על ארגוניה השונים, תפעל על מנת להביא לסיום הסכסוך בדרכי שלום וכך ימנעו מהממשלה לבחור בהשמדת ארגון המורדים. אופיצה מדינית כזו היא אפריית, אך מטבע הדברים כרוכה באלימות רבה והרוגים. המעצמות העולמיות כיום, המסוגלות להפעיל לחץ דיפלומטי יעיל הן ברובם דמוקרטיים מערביות, שמבטבען מתנגדות מבחינה מוסרית לאלימות ומלחמה וכמעט תמיד יעדיפו לפתור סכסוכים בדרכי שלום (בעיקר כשהדבר לא קשור לסכסוך בו הן עצמן מעורבות). פתרון כזה כרוך תמיד בהכרה מסוימת בארגון המורדים, בכוחו ובמעמדו הפוליטי. לכן, כל ממשלה המעוניינת ליישם אסטרטגיה שכרוכה בלחימה ממושכת בארגון מורדים בשטחה חייבת לקחת בחשבון את ההשלכות הבינ"ל שיהיו להחלטה כזו. היא צריכה למצוא דרך להתמודד עם ניסיונות הצפויים של ארגון המורדים ותומכיו ברחבי העולם לערער את אמינותה הבינ"ל ואת סמכותה המוסרית (על ידי הצגה בתקשורת של "נרצחים", טענות על טבח והפרות נרחבות של זכויות אדם וכדומה). ניסיונות כאלו יכולים להיעשות בכלי תקשורת בינ"ל אך גם בפורומים בינ"ל, באו"ם וכדומה. תשומת לב כזו של ארגונים ומוסדות בינ"ל לסכסוך מסוים יכולה להיות בעלת השפעות שליליות מאוד למדינה המנסה להביס מורדים, שכן היא מסתכנת בגינוי מצד הקהילה הבינ"ל, בהפחתת תמיכה כלכלית ספציפית ותמיכה דיפלומטית כללית בה. בכך מעמדה נחלש והיא מוצאת את עצמה תחת לחץ להפסיק את הלחימה ללא קשר למידת ההצלחה של הקמפיין הצבאי בשדה הקרב. בשל כך היא צריכה ליצור לעצמה מרחב תמרון רחב ככל האפשר. הדרך היעילה ביותר שממשלה יכולה להשיג זאת זה על ידי גיבוש תמיכה בינ"ל רחבה ככל שניתן בה ובמטרותיה. הפרק הזה יבחן כיצד ממשלת סרי לנקה פעלה להדוף את הביקורת הבינ"ל עליה ולמנוע התפתחות של תהליך בינ"ל שלילי כזה, את הפעולות שהיא ביצעה כדי להשגת תמיכה בינ"ל במדיניותה ועל אילו מדינות היא ביססה תמיכה זו.

בבואנו לתאר כיצד מדינה מסוימת מעצבת לעצמה מדיניות חוץ, עלינו לזכור שהאפשרויות העומדות לרשותה תלויות בהיסטוריה שלה, מיקומה הגיאוגרפי, השכנים האזוריים שלה, צורת המשטר שלה, דימויה בעולם, כוחה הצבאי ו/או הכלכלי ובעיקר חשיבותה הבינ"ל. גורמים אלו כולם הם תמיד ייחודיים וספציפיים, ועל כן משתנים ממדינה למדינה ואף משתנים בנוגע לאותה מדינה לאורך זמן. לכן חשוב לזכור שתיאור מדיניות החוץ של סרי לנקה אין משמעו שכל מדינה הנלחמת בארגון גרילה פנימי צריכה לפעול בדיוק באותה הצורה. ברור שדבר כזה אינו אפשרי. עם זאת אין זה אומר שלא ניתן להוציא כמה תובנות חשובות מניסיון של

מדינות אחרות. להיפך, ניתן וצריך לגבש מסקנות על בסיס מחקר של מקרי מבחן ולראות האם וכיצד ניתן ליישם אותם, בתיקונים המתבקשים, גם למקרים אחרים.

באופן מסורתי, יחסי החוץ של סרי לנקה נשענו על אי מחויבות לשום גוש צבאי או מדיני, תוך ניסיון לשמור על יחסים תקינים עם כל המעצמות החשובות. עקב עברה הקולוניאלי, סרי לנקה הייתה חברה ב"חבר העמים הבריטי". בנוסף היא נבנתה לפי מודל המשטר הבריטי. למרות זאת אין זה אומר שהייתה שייכת למחנה המערבי במלחמה הקרה. למעשה המדינה השתייכה (והייתה בין מקימות) לגוש המדינות "הבלתי מזוהות" על מנת להימנע מכל הסתבכות ביריבויות בין המעצמות. מדיניות זו נתפסה כמגנה באופן הטוב ביותר על האינטרסים של המדינה החדשה. כמובן שהיו שינויים במדיניות זו לאורך השנים, למשל ניתן לראות שמפלגת ה-UNP הייתה באופן מסורתי יותר פרו-מערבית, ואילו מפלגת ה-SLFP (מפלגתו של Rajapaksa) הייתה עוינת יותר לארה"ב וחשדה בכוונותיה. כך, במהלך שנות ה-60 תחת שלטונה של Sirimavo Bandaranaike סרי לנקה טיפחה יחסים קרובים עם סין הקומוניסטית ובריה"מ. באופן כללי ניתן לומר שמדיניות החוץ מעורבות של המדינה נשמרה לאורך השנים. בשנות ה-70 מדיניות זו קיבלה תפנית שכן ראש הממשלה Junius Jayawardene ניסה להתחיל תהליך של ליברליזציה כלכלית. לשם כך הוא פנה אל המערב להשגת תמיכה כלכלית ברפורמות שאותן ניסה להנחיל. ואכן במהלך העשורים הבאים סרי לנקה נשענה יותר ויותר על תמיכה מערבית בה. בשנות ה-80 היא אף כונה קשרים (בסתר) עם ישראל. עם תחילת הסכסוך במדינה סרי לנקה נשענה אף יותר על תמיכה צבאית מצד מדינות המערב – בעיקר לשם אימון וציוד הכוחות המזוינים שלה. עם זאת, בהקשר של סרי לנקה חשוב לזכור שהיחסים עם המעצמות הגדולות היו תמיד בעלי חשיבות משנית והוכפפו להתפתחויות ביחסים עם המעצמה האזורית החשובה ביותר – הודו.

היחסים בין שתי המדינות הם מורכבים ביותר וניתן לזהות את תחילתם כבר לפני כמה אלפי שנים, עם ההגירה של אוכלוסייה מהודו לתוך סרי לנקה ותחילת המעורבות בין הממלכות הסינהאליות והטמיליות. בין 2 המדינות היו קיימים תמיד יחסים אתניים, תרבותיים, כלכליים ודיפלומטיים נרחבים שנעו בין עוינות ושיתוף פעולה. הודו שאפה, מקבלת עצמאותה, להבהיר שהיא הכוח הדומיננטי באזור, לזכות בעליונות אזורית ולמנוע כל כניסה של מדינות אחרות לזירה האזורית. לכן היא התנגדה תמיד לקשרים של מדינות שכנות לה לקיים קשרים עם מדינות שהודו ראתה בהם איום על כוחה באזור. כך למשל היא התנגדה, עד שנות ה-80, לכל נוכחות אמריקאית באזור. סרי לנקה מצידה, חששה תמיד בהתאם לכך מניסיונות של הודו להתערב בנעשה בתוכה והיא הייתה חרדה לעצמאותה הבינ"ל. יחסים אלו הגיע לשפל עם תחילת הסכסוך הפנימי בסרי לנקה, בו הודו הרגישה צורך לקחת חלק משמעותי כשהיא תמכה בארגוני המורדים הטמילים השונים ומנעה מסרי לנקה לנקוט באסטרטגיה צבאית נגדם. בנוסף היא הדגישה את הצורך לערב אותה בכל ניסיון לפתור את המשבר ובעצם טענה לתפקיד דומיננטי גם במאמצים להגיע להסדר. מדיניות זו של הודו גרמה לעוינות רבה בתוך לסרי לנקה והניעה אותה לפנות לעזרת מדינות כארה"ב, ישראל, בריטניה, סין ופקיסטן על מנת להדוף את השפעתה של הודו ולשכנע אותה להפסיק את תמיכתה במורדים.⁸¹¹ המעורבות של הודו בתוך סרי לנקה הגיעה לשיאה עם כניסת כוח "שמירת השלום ההודי" לתוך המדינה בניסיון לחסל

⁸¹¹ Rajesh Venupogal, "The global dimensions of conflict in Sri Lanka", QEH working paper no. 99 (2003), pp 11-20 <http://www3.qeh.ox.ac.uk/pdf/qehwp/qehwps99.pdf>

את ארגוני המורדים השונים. ניסיון זה גלש במהירות לעימות צבאי בין הודו וה-LTTE. הכישלון של הודו בלחימתה במורדים, וסילוק כוחה הצבאי מתוך סרי לנקה לאחר שממשלת סרי לנקה עצמה חימשה את המורדים הטמילים במלחמתם נגד הודו יצרו משבר ועוינות חסרות תקדים בין שתי המדינות. במבט לאחור מה שנראה היה כנקודת השפל של יחסי הודו-סרי לנקה היה למעשה ההתחלה של ברית צבאית ופוליטית הדוקה ביותר בין 2 המדינות. ב-1991 התנקש ה-LTTE בראש הממשלה ההודי לשעבר. צעד זה גרם לשינוי מדיניות קיצוני של הודו בנוגע לסכסוך בסרי לנקה. הודו הרגישה פגועה על ידי שני הצדדים, שכביכול "בגדו" בה והפנו עורף לניסיונותיה הכנים לתפור את הסכסוך בדרכי שלום. תחושת העלבון והכישלון הצבאי הביאו לכך שהודו נקטה מדיניות של חוסר מעורבות מוחלטת בנעשה בסרי לנקה. היא הפסיקה לתמוך צבאית במורדים ונקטה עוינות מופגנת אם לא כלפי המיעוט הטמילי אז כלפי ה-LTTE. אמנם היא תמכה באופן כללי בפתרון של שלום לסכסוך, אך התנגדה לכל ניסיון לערב אותה מחדש בנעשה בסרי לנקה, ורק הקפידה להיות מעודכנת במאמצים מאחורי הקלעים תוך שמירה על האינטרסים שלה במגוון של נושאים בילטרליים.

לתוך החלל הפוליטי שיצרה נסיגתה של הודו נכנסו כוחות אחרים. מאמצי השלום של הודו הוחלפו במאמצי שלום על ידי המערב, והתמיכה הפוליטית והכלכלית של ה-LTTE, שעד אז הגיעה מדרום הודו, הוחלפה בפעילות מוגברת של הגולה הטמילית באירופה ובצפון אמריקה.

כך, המחנה המערבי-דמוקרטי תפס מקום דומיננטי בנעשה בסרי לנקה. גם התפרקותה של בריה"מ באותה תקופה הביאה לסיום המלמה הקרה. בהתאם לכך סרי לנקה נאלצה להישען יותר ויותר על תמיכה של ארה"ב ומעצמות מערביות נוספות. הידוק הקשרים עם מדינות אלו גרם באופן טבעי למעורבות מוגברת שלהם בסכסוך. מטבע הדברים, מעורבות זו כוונה להשגת הסדר הדדי בין הצדדים והשגת פשרה שתסיים את הסכסוך. למרות שבאותה תקופה, איום הטרור הגלובלי החל לתפוס את מקומה של בריה"מ כאיום הבולט על הביטחון והסדר העולמיים, וה-LTTE אף הוגדר כארגון טרור על ידי ארה"ב ב-1997, האסטרטגיה המועדפת על ארה"ב ומדינות אירופה הייתה תמיד פתרון של שלום, ולא חיסול ה-LTTE מבחינה צבאית. כך, ל"בינלאומיזציה" של הסכסוך היו שתי השפעות סותרות:

מצד אחד, המעורבות הבינ"ל (שתוארה בפרקים הקודמים) גרמה לצמצום האפשרויות הפוליטיות שעמדו בפני ממשלות סרי לנקה השונות מול המורדים. מכיוון שהתומכים העיקריים של המדינה, שהיו גם המדינות החזקות והמשפיעות ביותר בזירה הבינ"ל, לא היו תומכים בפתרון צבאי לסכסוך, סרי לנקה נאלצה להיכנס לתהליך שלום שבו היא נאלצה, מתוך הכרח, להיענות לדרישות מסוימות של המורדים שבעבר היא התנגדה להם. עצם הכניסה לתהליך של שלום היה ניצחון תדמיתי ופוליטי ל-LTTE, שתבע-וקיבל – מעמד מדיני כמעט שווה לזה של הממשלה. תהליך זה החל כבר ב-1995 עם המאמצים של בריטניה להגיע להפסקת אש בין הצדדים. למרות כישלון ניסיונות אלו, המאמצים לא הופסקו ובסוף זכו להצלחה בתחילת שנות האלפיים.

מצד שני, הידוק הקשרים עם המדינות במרחב ההשפעה המערבי-דמוקרטי שבו פעל גם ה-LTTE בקרב הגולה הטמילית, הביא יתרונות מסוימים לא מבוטלים למדיניות החוץ של סרי לנקה. סרי לנקה הצליחה ללחוץ על הדמוקרטיה המערבית היציבות לפעול כנגד מערכי הגיוס של ה-LTTE בתוכן. אופיו של הארגון, שאינו פלורליסטי ונוקט בשיטות של טרור, ניכרו ממנו את הדמוקרטיה החשובות (בעיקר את ארה"ב). לאור איום

הטרור העולמי, מדינות המערב החלו להפעיל את הכלים המשפטיים והמודיעיניים שלהם על מנת להילחם בפעילות הגלובלית של ה-LTTE. בכך הם החלישו אותו מאוד ובמקביל העניקו אימון וחיזוק לכוחות הביטחון של סרי לנקה. ואכן, סרי לנקה ניצלה במודע תהליכים אלו. למרות חוסר יכולתה להכניע צבאית את המורדים לקראת סוף שנות ה-90 היא הצליחה עם עזרה ממדינות המערב להחליש אותו מאוד מבחינה בינ"ל ודיפלומטית.

תהליכים אלו קיבלו תמיכה רבה עם האווירה הבינ"ל המחודשת לאחר פיגועי ה-9/11. הטרור העולמי קיבל פתאום מעמד מיוחד בעיני מדינות העולם, כאיום ראשון במעלה. לשמחתה של סרי לנקה, הפעילות הדיפלומטית הקודמת שלה וחוסר הבנתו של ה-LTTE את האווירה הבינ"ל החדשה הביאו לכך שסרי לנקה זכתה בלגיטימיות חזקה מאוד לפעול כנגד הארגון. מדינות אירופה (החל עם בריטניה ב-2001) הוציאו את הארגון מחוץ לחוק ופיקחו באופן הדוק יותר על הנעשה בקרב הגולה הטמילית בתוך שטחן. בנוסף ארה"ב בעיקר הידקה את יחסיה הצבאיים עם המדינה וסיפקה אימונים והכשרה לכוחות הצבא.⁸¹² אמנם עדיין היה קיים לחץ על סרי לנקה להיכנס לתהליך שלום. ללחץ זה (שהיה גם חיצוני אך בעיקר מצד דעת הקהל הפנימית) היא לא יכלה להתנגד, מה גם שמבחינה צבאית היא נתקלה במבוי סתום ולא הייתה חזקה מספיק להביס את ה-LTTE, אך הבסיס לפעולה נגד ה-LTTE הונח בתקופה זו ותרם לאחר מכן לתבוסתו הסופית.⁸¹³ המאפיינים והתוצאות של תהליך השלום תוארו כבר בפרקים הקודמים. כאן רק נציין את המסקנות החשובות ביותר:

התוצאה החשובה ביותר הייתה החלשת ארגון ה-LTTE, הן מבחינת כוחו הכלכלי (ולכן גם הצבאי) אך בעיקר מבחינת דימויו הבינ"ל. הממשלות שהיו מעורבות בתהליך השלום – ארה"ב, בריטניה, האיחוד האירופי, נורווגיה ויפן – למדו להכיר את הארגון, את שיטות הפעולה שלו ואת מטרותיו החשובות ביותר. אי נכוונותו של הארגון להתפשר, הרגלי גיוס הילדים שלו מעורבותו במעשי טרור ופשיעה חוצת גבולות עמדו בניגוד לעקרונות המוצהרים הליברליים בהם תמכו מדינות אלו והרחיקו אותם ממנו. כך נמנעה ממנו התמיכה הדיפלומטית שלה הוא היה כה זקוק. בשכבות המדיניות הגבוהות סרי לנקה זכתה לתמיכה בולטת וללגיטימציה להתנגד ולהילחם ב-LTTE.

בניגוד לכך יש לזכור שה-LTTE בנה קואליציה חזקה ומשפיעה מאוד של ארגונים הומניטאריים, ארגונים לזכויות אדם וכלי תקשורת שהפיצה את עמדותיו ורעיונותיו של הארגון ברחבי העולם. קואליציה זו היוותה משקל נגד לנגישות הבלעדית של ממשלת סרי לנקה בפורומים בינ"ל ומטרתה הייתה להשפיע על דעת הקהל העולמית. בקואליציה זו הייתה סכנה ממשית מבחינת ממשלת סרי לנקה, שכן היא הייתה יכולה להשפיע על ממשלות דמוקרטיות לשנות את עמדתן כלפי סרי לנקה. הדבר בייחוד נכון לגבי ממשלת Rajapaksa, שעמדתה המוצהרת הייתה נגד תהליך השלום (כפי שהתנהל על ידי הקהילה הבינ"ל) ובעד חיסול צבאי של ה-LTTE. במקרה כזה על הממשלה היה להקפיד שלארגונים ולגורמים הבינ"ל שתמכו ב-LTTE לא תהיה עילה משכנעת

Col. R. Hariharan, "Sri Lanka: Grim, volatile and ready to implode", *South Asia Analysis Group*, Note 283 ⁸¹²

<http://www.southasiaanalysis.org/%5Cnotes3%5Cnote283.html> 08.12.2005

<http://www.lankajournal.com/2009/05/why-ltte-failed> "Why LTTE failed" (06.05.2009) ⁸¹³

לפעול נגד סרי לנקה בפורומים בינ"ל שונים (בעיקר הכוונה למוסדות האו"ם השונים כמוועצת הביטחון, האסיפה הכללית וכמובן מועצת זכויות האדם).

תוצאה נוספת של תהליך השלום, הייתה במידה רבה עוינות של דעת הקהל הפנימית בסרי לנקה כלפי הדמוקרטיה המערבית. כך, הניסיון הבריטי להשיג הפסקת אש בסוף 1994, אי נכוונה של בריטניה בתחילה להוציא מחוץ לחוק את ה-LTTE או לפעול נגד נציגיו וארגוניו שפעלו מהמדינה עוררה את חמתה של דעת הקהל נגדה. במהלך תהליך השלום, היתה זו נורווגיה שספגה את זעם דעת הקהל הסינהאלזית. היא הואשמה בתמיכה ב-LTTE ובמזימות שונות להחליש את סרי לנקה לטובת האינטרסים של הגולה הטמילית באירופה.⁸¹⁴

גם מדינות אחרות כמו ארה"ב זכו לביקורת מצד גורמים בתוך דעת הקהל בסרי לנקה כמו גם מצד הממשלה כל אימת שהם נקטו גישה ביקורתית כלפי המדינה. כך למשל הדאגה שהובעה בהזדמנויות שונות מצד גורמים רשמיים שונים בארה"ב או מטעם האו"ם בנוגע למתקפות של הממשלה על המורדים שמערערים את המצב ההומניטארי בצפון ומזרח המדינה זכו לתגובה תקיפה על כך שהם מציגים עמדה דו פרצופית ותומכים למעשה בארגון טרור הפועל נגד סרי לנקה, בעוד הם שומרים על שתיקה בכל הנוגע לאותם מעשים המבוצעים על ידי ארה"ב בעיראק או אפגניסטן למשל.⁸¹⁵ באופן בסיסי, ההשקפה הרווחת בקרב דעת הקהל הסינאלית הייתה סלידה וכעס כלפי הדמוקרטיה המערבית, שמטעמים אינטרסנטיים ומוסריים כפו על סרי לנקה תהליך שלום בניגוד לאינטרס הבסיסי שלה, ומנעו ממנה לחסל את ה-LTTE באופן סופי. לא במפתיע, הממשלה שעלתה לשלטון בסוף 2005 בתמיכת המפלגות הסינהאלזיות ייצגה באופן מדויק למדי השקפה זו.

למרות זאת, היחסים עם המערב היו חשובים ביותר בשביל סרי לנקה. כפי שצוין, המטרה העיקרית של ממשלת סרי לנקה ביחסיה עם המערב הייתה לגרום למדינות השונות להילחם נגד מערכי גיוס הכספים של ה-LTTE בשטחן על ידי הכרזה על הארגון כארגון טרור. במידה רבה מטרה זו הושגה. ארה"ב החלה לפקח על פעילי הארגון כבר ב-1997, בעוד מדינות אירופה השונות עשו כן החל מ-2001. התהליך כולו הגיע לשיא ב-2006 לאחר כישלון שיחות השלום ועם החרם על הארגון על ידי האיחוד האירופי. בעקבות פעולות ממשלת סרי לנקה החלה פעילות של סוכנויות אכיפת חוק ברחבי העולם המערבי נגד ה-LTTE. ה-FBI למשל כינה את הארגון כאחד המסוכנים ביותר בעולם⁸¹⁶ ופעל נגד פעילים בכירים של הארגון בארה"ב.⁸¹⁷ גם מדינות אחרות כבריטניה, אוסטרליה, קנדה, צרפת וגרמניה החלו לעצור פעילים של הארגון מה שפגע קשות במערכת הפיננסית של הארגון וביכולתו לרכוש נשקים לטובת המאבק בתוך סרי לנקה.⁸¹⁸ התפתחות זו הייתה חיובית מאוד מבחינת הממשלה ותרמה מאוד להחלשת ה-LTTE גם מבחינת יכולת קרבית. בנוסף, ארה"ב סיפקה

⁸¹⁴ <http://www.sinhaya.com/NorwayAndLTTE.htm> "Norway and the LTTE" (2000)

⁸¹⁵ "Sri Lanka slams US on Rights report" (14.03.2008)

⁸¹⁶ http://www.thaindian.com/newsportal/uncategorized/sri-lanka-slams-us-on-rights-report_10027550.html

Taming the Tamil Tigers from here in the US" (10.01.2008)

⁸¹⁷ http://www.fbi.gov/news/stories/2008/january/tamil_tigers011008

Nanda Wickremesinghe, "FBI arrests in US and Canada signal Washington's backing for war in Sri Lanka",

⁸¹⁸ <http://www.asiantribune.com/node/1764> Asian Tribune (30.08.2006)

Ravinatha P. Aryasinha, "The LTTE, its Front Organizations, and the Challenge to Europe"

EU-US international seminar on LTTE, 09-10.12.2006

http://www.priu.gov.lk/ltte_report/chapter7.html

תמיכה צבאית לא מבוטלת לשירותי הביטחון של סרי לנקה. כבר בתחילת שנות ה-80 מומחים צבאיים אמריקאיים הגיעו למדינה על מנת לאמן את הצבא ושירותי המודיעין שלה נגד המורדים הטמילים. שיתוף פעולה זה נמשך לאורך כל שנות ה-90.⁸¹⁹

בתחילת המאה ה-21 ולאור המלחמה שהכריזה ארה"ב בטרור הגלובלי, היחסים בין המדינות התחממו עוד יותר כשסרי לנקה העמידה עצמה לצד ארה"ב במחנה שנלחם גם הוא בטרור.⁸²⁰ חשוב לזכור, שאחד השיקולים של סרי לנקה בכניסה לתהליך השלום הייתה לחשוף את אופיו האמיתי של ה-LTTE, כארגון טרור שלא מוכן להתפשר על עצמאות מלאה לטמילים בתוך סרי לנקה. התקווה הייתה שעמדה קיצונית כזו תנכר ממנו את תמיכת המעצמות החשובות, ובכך הם יתמכו בסרי לנקה אם וכאשר היא תחליט להילחם בו.⁸²¹

למרות זאת, חשוב לזכור מאפיין מיוחד מאוד בגישתן של מדינות המערב הדמוקרטיות לסכסוכים לאומיים ופנימיים. בדרך כלל ניתן לשכנע ממשלות במדינות אלו לנקוט יד קשה כנגד ארגונים המפעילים שיטות טרור או לפחות לפקח על פעילותם. ערכי השמירה על עקרונות החוק והצדק הדמוקרטיים גם יגיעו ממשלות דמוקרטיות לפעול כנגד טרוריסטים ופעילי ארגוני טרור בשטחן, ובכך יתרמו תרומה משמעותית לפגיעה בארגונים כאלה ברחבי העולם. עם זאת, אין זה בהכרח אומר תמיכה אוטומטית במדיניות של חיסול צבאי של ארגוני גרילה ברחבי העולם. בדרך כלל המעצמות הגדולות תומכות ביציבות ובפתרון סכסוכים בדרכי שלום. זוהי עמדה מוסרית, אך גם אינטרס בסיסי שלהם על מנת שלא ליצור מצבים הומניטאריים קשים שיכולים להוביל לסביבה אוהדת לארגוני טרור ופשיעה להתפתח בהם. מעבר לשיקולים משתנים של ריאלי-פוליטיק, במדינות המערב קיימת קואליציה חזקה מאוד בעיקר של ארגונים לא ממשלתיים (NGO) וארגוני זכויות אדם. מערכת ארגונים זו מהווים את הלובי החזק ביותר נגד כל ניסיון להוציא לפועל קמפיין צבאי נגד ארגוני גרילה. כל לחימה טומנת מעצם טבעה בחובו פגיעה כלשהי באזרחים שאינם בהכרח קשורים ללחימה עצמה. פגיעה זו יכולה להיות בהרס תשתיות ומרכזי אוכלוסין, יצירה של פליטים המשתכנים במחנות זמניים, עוני, מחלות, מחסור באוכל ומים, וזאת בלי להזכיר את הפגיעה בנפש המתרחשת תמיד במלחמה, בייחוד נגד ארגוני גרילה המסתתרים בקרב האוכלוסייה האזרחית. קואליציה זו פועלת בעיקר על ממשלות דמוקרטיות במערב שכן טיעוניהן מבוססות על טיעונים הומניים מוסריים (הפסקת סבל אנושי), שלרוב לא פועלות על ממשלות שממילא אינן מכבדות זכויות אזרחיות ואנושיות בסיסיות. פעילותן הדיפלומטית והתקשורתית, בצירוף היוקרה הרבה שלהן בקרב תושבים רבים במערב, הופכים אותם לנכס רב עוצמה לכל ארגון גרילה או טרור, ששואף להציג תמונה דה-הומיניזציה של הממשלה נגדה הוא נלחם כאילו היא מבצעת "רצח-עם", "פשעים נגד האנושות" וכדומה. פעילותם יכולה לעצור באמצע כל מבצע צבאי נגד ארגון גרילה/טרור. לכן על מנת להבטיח חופש פעולה גדול ככל שאפשר, כל ממשלה השואפת להכניע צבאית ארגונים אלימים לא מדינתיים חייבת לקחת בחשבון את הגורם הזה ולעצב אסטרטגיות כדי לנטרל את ההשפעה התדמיתית השלילית שיש להאשמות של ארגוני זכויות אדם על יכולתה להתמיד בקמפיין צבאי לאורך זמן.

Mark Kaufman, "U.S. Quietly Expands its Role in Sri Lanka. Green Berets help train soldiers, open paths for military presence", *Dallas Morning news*, 30.06.1996 <http://www.hartford-hwp.com/archives/52/077.html>

People's Tribunal on Sri Lanka, "Crimes against peace"

http://www.pptsrilanka.org/index.php?option=com_content&view=article&id=109&catid=30&Itemid=36

"A second look at US assistance to sri Lanka against "Terrosrism" (15.09.2004)

<http://www.sangam.org/articles/view2/?uid=548&PHPSESSID=10784daf2e7643f6844c32ba29e1c21b>

במקרה של סרי לנקה, מדינות המערב שהיו מעורבות בתהליך השלום נקטו מראש בגישה של פתרון של פשרה לסכסוך. לדעתן ממשלת סרי לנקה נכשלה בחיסול ה-LTTE ולכן עליה להכיר בו ולהידבר עימו. מעבר לכך כבר צוין בפרקים קודמים את השימוש שה-LTTE עשה בקואליציית הארגונים הלא-ממשלתיים הקיימת על מנת להילחם נגד הממשלה בזירה הבינ"ל. בנוסף הוא אף הקים ארגונים לא ממשלתיים משלו על מנת להפיץ את עמדתו ורעיונותיו ברחבי העולם.⁸²²

לאחר שתהליך השלום נכשל והלחימה על הקרקע החלה בפועל, ארגונים אלו החלו להפיץ דוחות על המצב ההומניטארי בתוך סרי לנקה, והאשימו את הממשלה (בצדק) על השימוש שהיא עושה במיליציות פארא-צבאיות כדי להתנקש בחשודים בטרור, על העברת אזרחים למחנות מעבר, על התנאים הקשים במחנות אלו, על מעצר חשודים בפעילות טרור ללא משפט, ועוד הפרות של החוק הבינלאומי. ואכן, הפעילות של ארגונים אלו, בצירוף הלובי הטמילי במדינות אירופה ובא"ס, הביאו עם התקדמות הלחימה על הקרקע לביקורת הולכת וגוברת מצד ארה"ב ומדינות נוספות על ממשלת סרי לנקה. כך, **במקביל לפעילות החוקית והמודיעינית כנגד ארגון ה-LTTE מצד מדינות מערביות, הם החלו להפעיל לחץ גובר על ממשלת סרי לנקה להפסיק את המבצע הצבאי לחיסול הארגון.** למשל, כבר ב-2008 פרסמה ממשלת ארה"ב דו"ח שלילי על המצב ההומניטארי בתוך סרי לנקה, מה שגרם לזעם רב בתוך המדינה.⁸²³ השיא בלחץ האמריקאי הגיע בהחלטה של הקונגרס האמריקאי להשעות את מכירות הנשק לסרי לנקה עד אשר יתבררו ההאשמות על הפרות של זכויות אדם שבוצעו לכאורה על ידי שירותי הביטחון שלה.⁸²⁴ המתקפה הדיפלומטית על סרי לנקה הגיעה לרמה כזו שהיה אף חשש מפני מעורבות צבאית של קואליציה של מדינות מערביות בראשות ארה"ב שייזמו "מבצע הומניטרי" להציל אזרחים מאזורי הקרבות בצפון המדינה. נוכחות של כוחות זרים הייתה מפחיתה במידה ניכרת את חופש התמרון של הצבא ותמנע ממנו לפעול על מנת לחסל סופית את ה-LTTE.⁸²⁵

גישה דומה אפיינה את השחקנים האחרים שהשתתפו בתהליך השלום. נורווגיה מזמן איבדה את אמינותה בקרב חלקים גדולים של הציבור הסינהאלי בתוך סרי לנקה, וממילא היא שחקנית בעלת כוח משני בלבד בזירה הבינ"ל. לכן קריאות מצידה לחקור הפרות של זכויות אדם ולחזור לשולחן המשא ומתן נתפסו כחלק מברית סודית שלה עם ה-LTTE, פנייה לגולה הטמילית הגדולה בתוכה ואינטרס אישי לקדם את יודרתה על חשבון הביטחון הלאומי של סרי לנקה. מעמדתו של האיחוד האירופי לעומת זאת, היה יותר קשה להתעלם. בתקופת תהליך השלום, מדינות האיחוד הושפעו מעמדותיה של ארה"ב. כך, לאחר שממשל בוש לחץ על מנת להכליל את ה-LTTE ברשימת ארגוני הטרור האיחוד האירופי הטיל חרם על הארגון. בנוסף האיחוד סיפק תמיכה כלכלית (אם כי לא גבוהה במיוחד) לסרי לנקה, למשל בתחומים של שיקום, בניית תשתיות וכדומה, מתוך הבנה שיש לחזק את היציבות הכלכלית והפוליטית בה. עם זאת העמדה המסורתית שלו הייתה תמיד שיש להגיע לפתרון של שלום על בסיס פשרה פוליטית בין ממשלת סרי לנקה וה-LTTE, כמייצג הטמילים. (על

⁸²² Ravinatha P. Aryasinha, *Op cit*

⁸²³ "Sri Lanka slams US on rights report" (14.03.2008), *Op cit*

⁸²⁴ Daya Gamage, "US halted military aid to sri lanka when battling LTTE terrorism. Does SL need it now?", *Asian*
<http://www.asiantribune.com/news/2009/12/19/us-halted-military-aid-sri-lanka-when-battling-ltte-terrorism-does-sl-need-it-now>, 19.12.2009

⁸²⁵ Wijes Dias, "US plans for military intervention in Sri Lanka" (04.03.2009)
<http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=12540>

מעורבות האיחוד בפעולות כלכליות ועמדתו בנוגע לסכסוך⁸²⁶ לאחר שתהליך השלום התפרק, מדינות האיחוד החלו להשמיע את התנגדותן למצב ההומניטארי המתדרדר, ולמעשה להמשיך הלחימה. למרות זאת לא היה ביכולתן להשפיע באופן מעשי על ממשלת סרי לנקה לשנות את מדיניותה. הצעד היחיד שהאיחוד האירופי יכול היה לנקוט היה בזירה הכלכלית. ב-2008 הכריז האיחוד שהוא יבחן את מדיניות המעמד הכלכלי המועדף שלו (GSP-General System of Preference) בנוגע לסרי לנקה עד אשר יתבררו ההאשמות בנוגע להפרות של החוק הבינ"ל. כחלק ממדיניות זו כ-7200 מוצרים מסרי לנקה (בעיקר מתעשיית התכשיטים) קיבלו מעמד מועדף בעת ייבוא לתוך האיחוד. האיחוד ניסה להשתמש בתמריצים הכלכליים הללו (השווים כ-150 מיליון דולר בשנה) על מנת לקדם רפורמות ביחס לזכויות אדם במדינה.⁸²⁷

נסיונות אלו נכשלו במידה רבה, ולא היה בכוחם לשנות את המדיניות המוצהרת של ממשלת סרי לנקה ביחס לסכסוך עם ה-LTTE. המעמד המועדף של סרי לנקה הוחזר כעבור כמה חודשים, וממילא המלחמה הסתיימה בחיסול ה-LTTE. מאז האיחוד האירופי התרכז בניסיון לבצע חקירות על הפעולות בהן נקט הצבא ולבחון האשמות על הפרות של זכויות אדם – בייחוד בנוגע ליחס לעצורים, היעלמויות של חשודים בטרור ויחס לילדים ונשים. כיום הניסיונות מתרכזים גם הם בהפעלת לחץ כלכלי על סרי לנקה על מנת להניע אותה לפעול לשיפור בתחומים אלו. הבעיה היא שבכך האיחוד רק מרחיק את עצמו יותר מהנעשה במדינה. על ידי מניעת תמיכה מהמדינה פוגע האיחוד בממאמצי השיקום של אזורי הקרבות מבלי לקדם כל שינוי פוליטי.⁸²⁸

כיום האיחוד ממלא תפקיד זניח למדי בנעשה בסרי לנקה, ואת מקומו תפסו שחקנים אחרים. הביקורת של ארה"ב והאיחוד על פעולות הממשלה ועל מדיניותה ניכרו ממנה גם את דעת הקהל בתוך סרי לנקה, שהלכה והקצינה בשנים שמאז תחילת תהליך השלום. כיום יש להם אמצעי לחץ מועטים בלבד על ממשלת סרי לנקה והם איבדו מיוקרתם הקודמת. התעקשותם הקודמת על כך שממשלת סרי לנקה תסכים להכרזה החד צדדית של ה-LTTE בדבר הפסקת אש והמשך ההתעקשות שלהם על שמירה על קריטריונים הומניטאריים מסוימים מונעים גם הם מהאיחוד האירופי למלא תפקיד משמעותי בשיקום סרי לנקה וביצירת יחסים תקינים עם ממשלת סרי לנקה (שבינתיים נבחרה מחדש) על מנת להתמודד עם האתגרים העתידיים שללא ספק יבואו.⁸²⁹ בנוסף ללחצים אלו הייתה גם פעילות פוליטית באו"ם שנועדה ללחוץ על סרי לנקה להעניש אחראים להפרות של זכויות אדם כהיעלמויות, רציחות והתנקשויות, עינוי והכאת עצורים וכדומה. בהקשר של לחימה בין מדינה וארגוני גרילה וטרור, חשוב להבין שדווקא האו"ם היא הזירה היותר קריטית. בדרך כלל ממשלות יודעות להתמודד עם חילוקי דעות עם ממשלות אחרות. יש להן את הכלים הדיפלומטיים, הנגישות והניסיון לפתור נושאים בי-לטרליים הנוגעים ליחסי שתי המדינות. מה גם שברמות הדיפלומטיה הגבוהה ישנם שיקולים

⁸²⁶ "The EC and Sri Lanka: country strategy paper 2002-2006", pp. 5, 912, 20-29

http://eeas.europa.eu/sri_lanka/csp/02_06_en.pdf

Dilshani Samaraweera, "Sri Lanka: GSP+ trade with EU and human rights violations" (18.02.2008)⁸²⁷

<http://communicatinglabourrights.wordpress.com/2008/02/18/sri-lanka-gsp-trade-with-eu-and-human-rights-violations/>

Jeremy Page, "Rebel defeat: Diplomatic dilemma", *Times Online*, (20.05.2009)⁸²⁸

<http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/asia/article6322415.ece>

Amaia Sanchez cacicedo, "Sri Lanka: What role for the EU?" (European Union institute for security studies, May 2009)⁸²⁹

http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Sri_Lanka_What_role_for_the_EU.pdf

אסטרטגיים שמונעים בדרך כלל ממדינה אחת לנכר ולהרחיק לגמרי מדינות אחרות. כך, נושא אמברגו הנשק יכול היה להיפתר בדיונים בין ממשלת סרי לנקה ונציגי ממשלת ארה"ב. גם הלחץ הדיפלומטי על הממשלה להפסיק את הלחימה היה יכול להיות מוקל על ידי פנייה למדינות אחרות על מנת ליצור לחץ נגדי על ארה"ב ובריטניה – למשל פנייה לרוסיה, הודו סין ומדינות נוספות. בהקשר של האינטרסים האסטרטגיים באוקיאנוס ההודי היה בכך מספיק על מנת להבהיר לארה"ב את החסרונות שבלחץ כבד מדי על סרי לנקה. אם זאת, לפעילות בזירת האו"ם יש השלכות חמורות הרבה יותר. משתמע ממנה לא רק מגבלות מעשיות, אלא בעיקר **השלכות תדמיתיות**. גינוי אחד במועצת הביטחון או במועצת זכויות האדם יכולה להיות הרסנית לדימוי הבינ"ל של מדינה מאשר כל החלטה של הסנאט או הקונגרס האמריקאיים. גינויים חוזרים ונשנים במועצת זכויות האדם, ביקורים של ועדות חקירה לזכויות אדם והצהרות של בכירים באו"ם (כולל המזכ"ל) בנוגע להפרות של זכויות אדם שהתרחשו במדינה מסוימת מטבע הדברים זוכים לחשיפה ציבורית גדולה יותר, והם נוגעים למידת הלגיטימציה הציבורית הגלובלית שאותה מדינה זוכה לה. במידה ותהליך כזה לא יתאזן בפעילות דיפלומטית וציבורית נמרצת על מנת להדוף האשמות כאלה, הם יכולים לגרום לאורך זמן גם קשיים מעשיים – אובדן יוקרה, השקעות כלכליות, חיזוק יריבים ואף אויבים של המדינה ובקיצור – ערעור האינטרסים הקיומיים של אותה מדינה.

תהליכים אלו הביאו להתפכחות מסוימת בתוך סרי לנקה, כאילו לא ניתן לסמוך על הדמוקרטיה המערבית. מדינות אלו הואשמו שהן נוקטות גישה דו פרצופית: מצד אחד פולשות לאפגניסטן ועיראק, אך מצד שני לא מאפשרות לסרי לנקה להילחם בטרור מולו היא ניצבת בתוך שטחה. כישלון תהליך השלום גם הביא לירידה בתרומות הכספיות שזרמו לסרי לנקה, בעיקר על ידי המדינות התורמות, ובעיקר מיפן. המצוקה הכלכלית של סרי לנקה לנוכח מצב זה הייתה גם היא כוח שדחף אותה לזרועותיהן של מדינות אחרות.

כפי שצוין קודם מדיניות החוץ של סרי לנקה התבססה באופן מסורתי על העיקרון של שמירה על יחסים ידידותיים עם כל המדינות החשובות תוך שמירה על אי מחויבות לשום גוש מדיני, מתוך ניסיון לשמור על עצמאות מלאה ככל שניתן. בנוסף מנקודת ראות אזורית, היה ניסיון תמידי לאזן את הכוח של המעצמות הדומיננטיות באזור (בעיקר הודו) על ידי קשירת קשרים עם מחנה נגדי. דרך פעולה כזו אינה נדירה בנוף היחסים הבינ"ל והיא טקטיקה ידועה של מדינות קטנות. בהתאם לכך, על מנת לאזן את הדומיננטיות של הודו בשנות ה-80 ותמיכתה במורדים הטמילים נעשתה פנייה לארה"ב ולגוש המדינות המערביות לצורך קבלת תמיכה צבאית וכלכלית. למרות יתרונות לא מבוטלים שהקשר ההדוק עם מדינות אלו הביא לסרי לנקה במונחים של צמיחה כלכלית ויוקרה ולגיטימציה בינ"ל בשנות ה-90 ותחילת שנות האלפיים, ההישענות המוגברת על מחנה המדינות הדמוקרטיות הביא גם לאילוץ של כניסה לתהליכי משא ומתן ולהכרה הולכת וגוברת ב-LTTE ובכוחו (ובמשתמע מכך בלגיטימציה שלו להתקיים). התפתחות זו גרמה למורת רוח רבה בקרב דעת הקהל היותר מיליטנטית בסרי לנקה. בנוסף לכך, הביקורת הגוברת על סרי לנקה בקרב גורמים במערב הביאה להתנניה של העברות כספים בהתקדמות בתחומים כגון שקיפות, שמירה על זכויות אדם ושמירה על חופש העיתונות (בדומה לתנאים הציבו מדינות אלו ל-LTTE). תנאים אלו סרי לנקה התקשתה, או לא רצתה, למלא. בהתאם לכך, היא חיפשה לאזן את דומיננטיות של המערב בנעשה בתוך המדינה. לכן, מדיניות החוץ של סרי לנקה בשנות הלחימה התבססה דווקא על נסיגה מסוימת מהעמדה הפרו מערבית של סרי לנקה, והסתמכות מחודשת על "גוש הנגדי" למחנה הדיפלומטי הדמוקרטי. בהקשר של מערכת

בינלאומית חד קוטבית, מחנה זה כלל מדינות שגם אם לא היו אויבות מוצהרות של ארה"ב ובעלות בריתה, יכלו להוות משקל נגד מבחינה כלכלית ודיפלומטית לעוצמתו של המערב. בין מדינות אלו ניתן למנות בעיקר את סין, רוסיה, פקיסטן ובצורה משנית יותר מלזיה, מדינות המפרץ ובמידה מסוימת – איראן. על ידי קשירה של יחסים קרובים עם מדינות אלו הצליחה סרי לנקה להדוף את הביקורת המערבית על אופן ניהול הלחימה בתוך סרי לנקה ועל התוצאות השליליות שהיו ללחימה זו.⁸³⁰ לרשימה הזו יש להוסיף את הודו, שהממשלה החדשה הקפידה לשמור על יחסים קרובים עימה ולעדכן אותה בכל התפתחות מדינית חשובה. על ידי כך הרגיעה סרי לנקה את הודו שהאינטרסים האזוריים שלה לא ייפגעו מהמשך הלחימה על הקרקע וזכתה בבעלת ברית חשובה מאד. בפסקאות הבאות נבחן ביתר פירוט כיצד יישמה סרי לנקה את מדיניות החוץ החדשה שלה.

לאחר שהנשיא Rajapaksa נבחר לנשיאות, הוא החל לגבש את את האסטרטגיה אותה הוא רצה ליישם בנוגע לסכסוך. על בסיס ניסיון העבר, הוא הגיע למסקנה שבשביל ליצור את מרחב התמרון המדיני שהוא יצטרך לאחר שתתחיל הלחימה על הקרקע, עליו לזכות בראש ובראשונה בתמיכתה של הודו. היה זה לקח ישיר מהניסיון של מבצע Vadamarchchi מ-1987, אז הודו מנעה בכוח את השמדתו של ה-LTTE. המרכיב הקריטי ביותר היה הרגישות בהודו לנפגעים אזרחיים מקרב הטמילים. הודו למעשה הייתה הכוח הישיר בעלת היכולת והנטייה הפוטנציאלית להתערב באופן ישיר למען האזרחים טמילים בתוך סרי לנקה. לכן, על מנת שלא להרחיק את ההנהגה ההודית בממשל המרכזי (בניגוד לממשלה של מדינת טאמיל-נאדו) הנשיא החליט לתדרך את נציגים ההודים בעצמו. בנוסף נוצר קשר ישיר בין ההנהגות ונוסדו פורומים קבועים בהם לובנו בעיות. בפורומים אלו היו חברים בכירים בממשלת סרי לנקה (כולל מזכיר ההגנה) שעמדו לרשות שרים בכירים בממשלת הודו בכל זמן. הייתה זו החלטה מודעת, והיא תרמה רבות לכך שהודו עמדה לצד סרי לנקה בפורומים בינ"ל ופעלה להשיג לה תמיכה מצד מדינות אחרות.⁸³¹

מדיניות זו רק מימשה למעשה את הנטייה בתוך הודו לעבור מתמיכה במורדים הטמילים, להתנגדות נחרצת ל-LTTE. תהליך זה החל כאמור כבר לאחר ההתנקשות בראגיב גאנדי. ברור שלאחר ההתנקשות הודו פעלה על מנת לפרק את התשתית הצבאית של ה-LTTE והארגונים הטמילים האחרים בשטחה. היא עצרה פעילים, חרמה כספים ותפסה והשמידה מצבורי נשק. אך מעבר לכך היא סיפקה תמיכה שקטה בכל מדיניות שממשלת סרי לנקה ביקשה ליישם. כך, כבר באמצע שנות ה-90, כשסרי לנקה פתחה בפעילות דיפלומטית על מנת שה-LTTE יוכרז כארגון טרור בינ"ל ועל מנת שממשלות זרות יפעלו נגד מערכי גיוס הכספים שלו ברחבי העולם, הודו סיפקה תמיכה דיפלומטית ופעלה גם היא מאחורי הקלעים על מנת להבטיח שצעדים כאלו יהיו אפקטיביים.⁸³²

במהלך שלב הלחימה על הקרקע ב-2006 שיתוף הפעולה בין המדינות עלה מדרגה, כשהודו העמידה את חיל הים שלה על מנת לחסום את הגבול הימי בין המדינות ולמנוע תנועה של פעילים טמילים אל חופיה. בנוסף

⁸³⁰ Ameen Izzadeen, "Sri Lanka drifts closer to the East", *Asia Times* (18.06.2009)

http://www.atimes.com/atimes/South_Asia/KF18Df02.html

⁸³¹ "Winning wars: Political will is the key – Defence secretary" (30.10.2010)

http://www.defence.lk/new.asp?fname=20100429_05

⁸³² Rajesh Venupogal, "The global dimensions of conflict in Sri Lanka", QEH working paper no. 99 (2003), pp 11-

<http://www3.qeh.ox.ac.uk/pdf/qehwp/qehwps99.pdf> 20

היא סיפקה מודיעין לחיל הים של סרי לנקה, שבעזרתו הצליח הצבא לאתר בסיסים של הארגון ולהשמיד אותם. מעבר לכך הודו הציעה עזרה בהתמודדות עם פליטים, יישוב מחדש של אזרחים שהושפעו מהלחימה, תמיכה בפרויקטים של הסרת מוקשים וכדומה. ההחלטה של ממשלת סרי לנקה לעשות הכל על מנת לשתף ולקרב את המנהיגות הפוליטית ההודית עזרה גם להתמודד עם כשלונות צבאיים שגרמו לנפגעים אזרחיים. במקרים כאלו נמדדת הנחישות של מדינה להתמיד במדיניות הצבאית מול גלי הביקורת העולמיים. הקשר האמיץ שסרי לנקה טיפחה עם הודו עזרה לה להתמודד עם משברים פוטנציאליים ולנטרל אותם.⁸³³

התמיכה הבלתי מתפשרת של הודו בסרי לנקה אפשרה לה להתמודד עם מגוון הבעיות שנבעו מהלחימה הקרקעית. ללא השגת התמיכה של המנהיגות הפוליטית בהודו קשה לראות כיצד סרי לנקה יכולה הייתה להדוף את הביקורת עליה. באם הודו הייתה מרגישה צורך להתערב לטובת ה-LTTE, גם התמיכה של כל מדינות העולם לא הייתה עומדת לסרי לנקה. החשיבות של הודו הייתה בהיותה עוגן פוליטי שסיפק תמיכה בלתי מתפשרת לממשלת סרי לנקה, בעיקר לנוכח הביקורת מצד מדינות מערביות על אופן ניהול המלחמה. ככל שהתקדמה הלחימה ביקורת זו גברה והפכה ללחץ דיפלומטי על הממשלה להפסיק את הקמפיין הצבאי. מבחינה זו הודו (ומדינות אחרות) סיפקו אלטרנטיבה חזקה ואמינה שפיצתה על איבוד התמיכה המערבית.⁸³⁴

למרות ההתקרבות הזו בין המדינות הודו סיפקה בעיקר תמיכה פוליטית למדיניותה של סרי לנקה. תמיכה זו לא הייתה מספיקה, מכיוון שהלחצים הפנימיים בהודו הן מכיוון דעת הקהל והן מצד מפלגות טמיליות לא אפשרו להודו לקיים יחסים מלאים עם ממשלת סרי לנקה. בעיקר בתחום הרגיש של חימוש ומכירות נשק. הניסיון המר בעבר של הודו עם הסכסוך בסרי לנקה גרם לה לנקוט עמדה מהוססת כלפי מעורבות עמוקה מדי בנעשה בשכנתה למרות קיום של אינטרסים אסטרטגיים מהמעלה הראשונה.⁸³⁵ באופן טבעי עמדה זו גרמה לסרי לנקה לנסות ולפנות למדינות אחרות, שבניגוד להודו, שמחו לספק תמיכה כלכלית וצבאית נרחבת ללא רגשות האשמה הציבוריים וללא מגבלות פוליטיות פנימיות. המדינה החשובה ביותר בהקשר זה סין.

היחסים הבי-לטרליים בין סין לסרי לנקה החלו עוד בשנות ה-50, כשסרי לנקה הייתה בין המדינות הראשונות להכיר בסין הקומוניסטית. עם השנים יחסים אלו הלכו והתחממו, שכן הם ענו על כמה צרכים בסיסיים של שתי המדינות. בתחילה, סרי לנקה ראתה בסין כוח שיכול לאזן את העוצמה של הודו בתת היבשת ההודי ובמזרח אסיה כולה. סין מצד שני, הייתה נואשת בתחילה לכל הכרה בינלאומית במשטרה. בנוסף, החשיבות של סרי לנקה לסין היא ביצירת בסיס נוכחות באיזור כמשקל נגד להודו, אך בעיקר עקב הקירבה של האי לנתיבי סחר בינלאומיים, נתיבים בהם תלויה סין על מנת להבטיח את הייבוא של מוצרי אנרגיה לכלכלה המתפתחת שלה. ואכן, ניתוח של ההשקעה של סין בסרי לנקה מוכיחה שמרבית ההשקעות הופנו לפיתוח תשתיות תחבורה.⁸³⁶ גולת הכותרת היא כמובן פרויקט הענק של בניית נמל המים העמוקים בעיר Hambantota בדרום המדינה. נמל זה אמור לשמש את הצי הסיני כבסיס באוקיאנוס ההודי ואמור להעניק לה

⁸³³ Sri Lankan navy fires on Indian fishermen- two killed

http://www.thaindian.com/newsportal/uncategorized/sri-lankan-navy-fires-on-indian-fishermen-two-killed-lead_10070807.html (12.07.2008)

K. P Balachandran, "India offered to help Sri Lanka if IMF denied fund" (22.10.2009)⁸³⁴

<http://www.thecolombotimes.com/political-news/9377-india-offered-to-help-lanka-if-imf-denied-fund-.html>

Brian Orland, "India's Sri Lanka Policy: Towards Economic engagement" (New Delhi: Institute of peace and

http://www.ipcs.org/pdf_file/issue/144588596RP16-Brian-SriLanka.pdf Conflict studies, 2008), pp 18-22

V. Suryanarayan, "Explaining China's growing influence in Sri Lanka", *South Asia Analysis group*, Paper 3797⁸³⁶
<http://www.southasiaanalysis.org/%5Cpapers38%5Cpaper3797.html> (06.05.2010)

דריסת רגל באיזור אסטרטגי זה.⁸³⁷ היחסים בין המדינות התחממו בעיקר מ-2007. בשנה זו ארה"ב החליטה להקפיא את מכירות הנשק לסרי לנקה עקב המצב ההומניטארי המתדרדר. ללא המשך אספקה רציפה של נשק סרי לנקה לא הייתה יכולה להתחיל את הלחימה בצפון ולהמשיך את המומנטום הצבאי שבו היא נמצאה לאחר כיבוש מזרח המדינה. במצב עניינים זה סין קפצה על ההזדמנות ונכנסה לחלל שנוצר. בתחילה היא הציעה עזרה באספקת ציוד צבאי, אך כיום היחסים הכלכליים חרגו מזמן מהתחום הצבאי והם כוללים גם פרויקטים משותפים בתחום התקשורת והתחבורה. למעשה היחסים בין המדינות לובשות צורה של ברית אסטרטגית משותפת.⁸³⁸

היחסים בין המדינות מושתתים על ההבנה הפשוטה הבאה:

מכיוון שמדינות מערביות מסוימות, בלחץ אמריקאי, סירבו לספק נשק לסרי לנקה על מנת לאפשר לה להילחם במורדים, ומכיוון שנשק מערבי הוא בדרך כלל גם יקר יותר ממילא, סין הייתה מוכנה לספק כל נשק שיידרש על ידי סרי לנקה לטובת הלחימה במורדים. זאת היא עושה מבלי לדקדק כיצד ייעשה שימוש בנשק זה. בנוסף היא מבטיחה אספקה מהירה ובעיקר- זולה, מבלי לקשור תנאים למכירות הנשק. כך סרי לנקה קיבלה נשק במיליארדי דולרים מסין – מרובים אישיים ותחמושת עד טילים, ספינות, מטוסים ומערכות ראדאר, כולל ציוד אחר כמשקפות לראיית לילה, מדים ועוד. מעבר לתמורה המיידית לסין בדמות שוק נשק גדול מאוד והזרמה של כסף רב, הסינים זכו לחוזים כלכליים מפתים מאוד בתוך סרי לנקה. אחיזה זו היא קריטית למדיניות החוץ של סין ששואפת להשיג השפעה לאורך כל נתיבי הסחר אליה על מנת להבטיח את המשך הצמיחה הכלכלית המואצת שלה.⁸³⁹

בהתאם לכך, ההשקעות של סין בסרי לנקה הגיעו למיליארד דולר, מה שהופך את סין לתורמת הגדולה ביותר למדינה, הרבה לפני מעצמות כמו ארה"ב או יפן.⁸⁴⁰ היחסים ההדוקים בין המדינות קיבלו ביטוי רשמי, כשב-2009 סרי לנקה קיבלה מעמד של "שותפת דיאלוג" בארגון SCO- Shanghai Cooperation Organization, שהוא פורום לשיתוף פעולה בטחוני ופוליטי במזרח ומרכז אסיה. הוא הוקם ב-2001 על ידי סין, רוסיה ומדינות מהקווקז על מנת להעמיק את היחסים בין כל מדינות מרכז ומזרח אסיה ולהגביר את ההשפעה של איזור זה בעולם. כיום חברים בארגון כמעט כל מדינות מרכז אסיה מרוסיה, למשל איראן, הודו, פקיסטן ואפגניסטן. הכללתה של סרי לנקה בו היא חותמת לחשיבות שמייחסת לה סין (ומדינות נוספות) באיזור והוא יכול לשמש פלטפורמה דיפלומטית לסרי לנקה לפעול להגברת התמיכה הבינ"ל בה בנושאים שונים.⁸⁴¹

התמיכה הסינית בסרי לנקה היא שאפשרה לה להתמיד באסטרטגיה של חיסול ה-LTTE מבחינה צבאית. מעבר לעזרה הצבאית והכלכלית הבלתי מבוטלת של סין, ליחסים ההדדיים היה גם נדבך נוסף, חשוב אף יותר – תמיכה דיפלומטית הדדית. בעוד סרי לנקה תמכה בהכללת סין באיחוד לשיתוף פעולה כלכלי בדרום אסיה

⁸³⁷ Sudha Ramanchandran, "Sri Lankan waters run deep with China", *Asiatimes*, 13.08.2010 http://www.atimes.com/atimes/South_Asia/LH13Df02.html

⁸³⁸ <http://www.defence.pk/forums/china-defence/24154-future-china-sri-lanka-relations.html> (29.03.2009)

⁸³⁹ "Is Sri Lanka China's Georgia?" (22.09.2008)

<http://groundviews.org/2008/09/22/is-sri-lanka-chinas-georgia>

⁸⁴⁰ Jeremy Page, "Chinese Billions in Sri Lanka fund battle against tamil tigers" (02.05.2009)

<http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/asia/article6207487.ece>

⁸⁴¹ "Relevance of Shanghai Cooperation Organization to Sri Lanka emphasized", *Asian Tribune*, (17.05.2010) <http://www.asiantribune.com/news/2010/05/07/relevance-shanghai-cooperation-organization-sri-lanka-emphasized>

(SAARC- South Asia Association for Regional Cooperation), התמיכה הדיפלומטית הסינית הייתה קריטית להצלחתה של סרי לנקה בזירה הבינ"ל: סין היוותה את משקל הנגד החזק ביותר להשפעתה של ארה"ב ובעלות בריתה, בעיקר בזירת האו"ם. היא מנעה הצבעות במועצת הביטחון נגד סרי לנקה, מנעה הצבעות על הטלת חרם ואמברגו נשק, והפכה ללא רלוונטיות החלטות למנוע מסרי לנקה תמיכה כלכלית כל עוד הלחימה על הקרקע נמשכת. בעיקר, היא מנעה כל דיון במועצת זכויות האדם של האו"ם בנוגע למצב ההומניטארי בתוך סרי לנקה. בקצרה, סין הייתה האלטרנטיבה שאפשרה לסרי לנקה להתנער מהשפעתה של ארה"ב ולהמשיך במדיניותה למרות הביקורת של המעצמות המערביות. בכך היה גם הכרה מצד סרי לנקה בהשפעתה ההולכת וגוברת של סין בזירה הבינלאומית, ככוח מתחרה למערב.⁸⁴² בניגוד לארה"ב ומדינות אחרות, סין אינה מוטרדת במיוחד מהאשמות על הפרות של זכויות אדם, כל עוד האינטרסים הכלכליים והאסטרטגיים שלה מובטחים. בשל כך היא הייתה (ועודנה) המועמדת האידיאלית לתמיכה במדינות השואפות לנהל מלחמה פנימית נגד ארגוני מורדים.⁸⁴³

לסיום, תרומה נוספת של סין הייתה בעידוד בעלת בריתה – פקיסטן, לתמוך גם היא במאמץ המלחמתי בסרי לנקה. בהתאם לכך פקיסטן העניקה סיוע צבאי נרחב לסרי לנקה ואף הגדילה את השקעותיה במדינה ל-80 מיליון דולר בשנה. שיתוף הפעולה בין המדינות החל עוד בשנות ה-70 המוקדמות, אז פקיסטן הייתה נתונה בעימות עם הודו. סרי לנקה איפשרה למטוסים של פקיסטן שנשאו חיילים וציוד צבאי לטוס מעל שטחה לאחר שהודו הטילה איסור על טיסות מפקיסטן מעל שטחה. בשנות ה-90 ואילך, התהדקו היחסים הצבאיים בין המדינות. בשנת 2000, לאחר שה-LTTE התגבר על הבסיס הצבאי ב-Elephant Pass והיה חשש שהעיר Jaffna תיפול לידיה, סרי לנקה חיפשה בבהילות עזרה צבאית להדוף את האיום. פקיסטן הייתה זו שעזרה לה על ידי אספקה של תחמושת ומשגרי רקטות מתקדמים במהירות ועל בסיס מתמשך.⁸⁴⁴ אז פקיסטן היא ספקית הגדולה ביותר של **נשק מתקדם** לסרי לנקה. היא מספקת לסרי לנקה על בסיס קבוע טנקים, מרגמות, נשקים אישיים, רימונים ובעיקר- פצצות מונחות (כולל כאלו המיועדות לחדור בונקרים). בנוסף הברית הצבאית בין המדינות מתקיימת גם בתחום האימונים ההדדיים- בייחוד של חילות האוויר של שתי המדינות, שיתוף פעולה מודיעיני ואימון של סוכנים.⁸⁴⁵ בנוסף לקשרים הצבאיים, היחסים בין המדינות מתקיימים גם בתחום הכלכלי, כשסרי לנקה הייתה המדינה הראשונה שחתמה עם פקיסטן על הסכם סחר חופשי ב-2005. הסכם זה צפוי להגדיל את נפח הסחר בין המדינות ל-2 מיליארד דולר בשנים הקרובות. ההשפעה הדרמטית של קשרים ההדוקים אלו על יכולתה הצבאית של סרי לנקה לא נעלמה גם מעיני ה-LTTE עצמו, שב-14

⁸⁴² "How Beijing won Sri Lanka's civil war", *The Independent* (23.05.2010)

<http://www.independent.co.uk/news/world/asia/how-beijing-won-sri-lankas-civil-war-1980492.html>

⁸⁴³ "US, China, and the war in Sri Lanka" (24.03.2009)

<http://www.wsws.org/articles/2009/mar2009/pers-m24.shtml>

⁸⁴⁴ "Pakistan played major role in LTTE defeat" (28.05.2009)

<http://www.business-standard.com/india/news/pakistan-played-major-role-in-ltte-defeat-sources/63044/on>

⁸⁴⁵ "Pakistan Guiding Sri Lanka's war" (25.08.2006)

<http://www.tamilnet.com/art.html?catid=79&artid=19372>

לאוגוסט, 2006 הוציא לפועל פיגוע התאבדות שכוון נגד הנציג העליון של פקיסטן בקולומבו. התקפה זו נכשלה, ולמעשה הקשרים בין המדינות רק הלכו והתהדקו מאז.⁸⁴⁶

בהקשר זה יש לציין הערה חשובה. מכל אחת מהמדינות שצוינו – הודו, סין ופקיסטן – סרי לנקה קיבלה עזרה חשובה מאוד בתחומים שונים: אספקת נשק, תמיכה כלכלית ועזרה פוליטית. אך חשוב לזכור שמדינות אלו הן בסופו של דבר יריבות אזוריות. הודו למשל תמיד הייתה חשדנית מאוד כלפי הנוכחות של כוחות זרים במה שהיא רואה כשטח השפעה שלה. בייחוד אם כוחות אלו הן יריבות אזוריות מוצהרות שלה כסין ופקיסטן. היא אף הביעה את מורת רוחה בהזדמנויות שונות באוזני בכירים במדינה.⁸⁴⁷

פקיסטן מצידה, מביעה גם היא מורת רוח מהצנעת חלקה ויחסיה על ידי סרי לנקה, מתוך ניסיון לא להרחיק את הודו עוד יותר.⁸⁴⁸ בנוסף, עקב ההפתחות המואצת של יחסי הסחר בין סין וסרי לנקה, המאזן ייבוא-ייצוא בין המדינות נוטה בבירור לטובת סין מה שיכול להקשות על סרי לנקה בעתיד.

מסיבות אלה סרי לנקה נאלצת לבצע איזון עדין בין מידת ההשפעה שהיא מעניקה לכל אחת מהמדינות הללו. ייתכן בהחלט שאם הסכסוך הצבאי היה נמשך זמן רב יותר, מתחים אלו היו באים לידי ביטוי נרחב יותר. מפתיע העובדה גם שה-LTTE לא מצא לנכון לנצל מתחים אלו, למשל על ידי שיפור היחסים עם הודו. במקרה כזה ממשלת סרי לנקה הייתה נאלצת למצוא תשובות למתחים המובנים במדיניות החוץ שלה. עקב הזמן הקצר יחסית של הקמפיין הצבאי נגד המורדים מתחים אלו לא השפיעו בצורה משמעותית על יכולתה הצבאית והדיפלומטית של סרי לנקה להוציא לפועל את מדיניות הפנים שלה, אך כיום הם באים יותר ויותר לידי ביטוי, ועלולים להשפיע במידה והסכסוך האתני במדינה יתחדש בעתיד.

את הצלע הרביעית במדיניות החוץ של סרי לנקה שנועדה להתנגד לביקורת במערב על ניהול המלחמה משלימה רוסיה:

בנוסף לאספקה הגדולה של ציוד צבאי (בעיקר מטוסי קרב ומסוקים) ואימונים לקציני צבא סרי לנקה, רוסיה הייתה תומכת פעילה מאוד של מדיניותה של סרי לנקה בזירה הבינ"ל. מעבר לאינטרס הרוסי הברור במכירות של נשק רב לסרי לנקה (לאחרונה רוסיה העניקה לסרי לנקה אשראי של 300 מיליון דולר לרכישות נשק), ואף מעבר לתמיכה הרעיונית במדיניות הרשמית של מלחמה בטרור (שהרי גם הרוסים מתמודדים עם טרור בצ'צ'ניה), האינטרס הרוסי הוא בעיקר כלכלי. לאחר סיום הלחימה, סרי לנקה תידרש לפיתוח כלכלי נרחב של אזורי המלחמה לשעבר. הרוסים בעיקר מעוניינים בניצול מרבצי הגז הגדולים שנמצאים ליד חופי סרי לנקה, בעיקר באיזור Mannar.⁸⁴⁹ גם במקרה זה הנוסחה פשוטה: תמיכה דיפלומטית וצבאית, תמורת מתן חוזים לחברות רוסיות בתחומי חיפושי הגז והנפט. בצירוף עם סין, השותפות עם רוסיה חיזקה את המאמצים של סרי לנקה לשחק את המערכת הבינ"ל וליצור קואליציה נגדית למערב בתוך האו"ם. כך, רוסיה מנעה דיונים

B. Raman, "LTTE targets ISI station chief in Sri Lanka", *South Asia Analysis Group*, paper 1913 (15.08.2006) ⁸⁴⁶

<http://www.southasiaanalysis.org/%5Cpapers20%5Cpaper1913.html>

Siddharth Srivastava, "India slams rivals' role in Sri Lanka", *Asian Times* ⁸⁴⁷

http://www.atimes.com/atimes/South_Asia/KF11Df01.html 11.06.2009

"The love triangle between Sri Lanka, India and Pakistan", 05.2004, 2006) ⁸⁴⁸

<http://www.lankanewspapers.com/news/2006/4/6332.html>

"Russia and Sri Lanka to strengthen bilateral relations", *Asian Tribune* (09.02.2010) ⁸⁴⁹

<http://www.asiantribune.com/news/2010/02/09/russia-and-sri-lanka-strengthen-bilateral-relations>

במועצת זכויות האדם על המלחמה בסרי לנקה וגם פקפקה באמינות של ועדה שמינה מזכ"ל האו"ם לחקור האשמות בדבר הפרות של זכויות אדם בזמן הלחימה במדינה.⁸⁵⁰

הפנייה למדינות אלו נועדה במפורש להתנגד לניסיונות של ארה"ב ומדינות מערביות אחרות לשים את סרי לנקה תחת פיקוח רב יותר באופן ניהול המלחמה שלה. בניסיונות אלו הם דחפו את סרי לנקה לזרועות המדינות המתפתחות במזרח. בתחילה, מדיניות זו נועדה להבטיח אספקה שוטפת של נשק ותחמושת לטובת ניהול המלחמה. בהתאם לכך נקשרו קשרים אפילו עם מדינות כאיראן ואפילו צפון קוריאה!⁸⁵¹ היחסים עם איראן אינן אפיזודה חולפת, וגם הם חוזקו במכוון על מנת להשיג יחסים תקינים עם מעצמה אזורית אפשרית כמו גם תמיכה כלכלית נוספת לצרכי שיקום הכלכלה של סרי לנקה.⁸⁵² העובדה ששתי המדינות משתייכות לגוש המדינות הבלתי מזוהות מאפשר גם תמיכה דיפלומטית הדדית באו"ם מול הקשיים בפניהם שתי מדינות אלו ניצבות.

בהמשך מדיניות זו שמה לה למטרה לבנות קואליציה בינ"ל שתגן על סרי לנקה מפני הביקורת המערבית ומצד ארגוני זכויות אדם בפורומים בינ"ל – בעיקר באו"ם – ותעניק לה את מרחב התמרון הדרוש לה על מנת להמשיך בקמפיין הצבאי ללא הפרעה. ואכן, מדיניות זו זכתה להצלחה מסחררת.

בתגובה לקמפיין הצבאי של הממשלה סרי לנקה, כמו מדינות אחרות, עמדה תחת מתקפה דיפלומטית, שהתרכזה בזירה המדינית במוסדות האו"ם. הניסיונות של ה-LTTE ביחד עם אלו של ארגוני זכויות אדם התרכזו בלהפיץ קו הסברתי ברור ופשוט: סרי לנקה מבצעת טבח עם בטמילים, ולכן יש לעצור אותה או להביא את בכירה למשפט ולהעניש אותם. המאמצים השונים זכו לתפוצה ציבורית לא מבוטלת. התקיימו הפגנות, קמפיינים בתקשורת, קריאות מצד ארגוני זכויות אדם ועוד ששאפו לחשוף את העולם ל"זוועות" שבוצעו בעם הטמילי במהלך הלחימה ולתאר את הסבל הרב של האזרחים בצפון המדינה. התנהלה מערכה דיפלומטית שלמה, שלמרות שלא הצליחה להביא להפסקת הלחימה או להציל את מנהיגות ה-LTTE מחיסול צבאי, יצרה לחץ ציבורי (כולל קמפיין אישי נגד מזכ"ל האו"ם) שהביא לניסיונות לברר את העובדות על מה שהתרחש בסכסוך ובמידה והאשמות על הפרת זכויות אדם יתגלו כנכונות – לפעול בהתאם. מול קמפיין זה עמדה המשלחת של סרי לנקה באו"ם, שפעלה ליצור חזית אחידה. בכירי הממשל תדרכו באופן אישי נציגים של גושי מדינות שנתפסו ככאלו שעדיין לא החליטו ושניתן לשכנע שההאשמות בדבר רצח עם הן חסרות בסיס. לנציגים אלו הוצגו נתונים, תמונות, סודרו ראיונות עם קציני צבא ושרים ואפילו שר ההגנה ולעיתים גם הנשיא עצמו גויסו למאמץ. הם נעזרו בחומר רב שהגיע מהצבא והממשלה והציג את המידע של ה-LTTE כשקרי, מזויז וכדומה. בנוסף הוצג חומר שמראה את ההפרות של זכויות אדם על ידי ה-LTTE עצמו באופן

Raj Gonsalkorale, "Russia questions legitimacy of UN panel on Sri Lanka appointed by the secretary General", ⁸⁵⁰ <http://www.asiantribune.com/news/2010/06/27/russia-questions-legitimacy-un-panel-sri-lanka-appointed-secretary-general> (27.06.2010)

"Sri Lanka seeks weapons from rogue states earns US ire", *Foreign Policy*, (05.01.2011) ⁸⁵¹ http://turtlebay.foreignpolicy.com/posts/2011/01/05/sri_lanka_seeks_weapons_from_rogue_states_earns_us_ire

Faizal Samath, "Sri Lanka: Turning to China, Iran for funds", *IPS* (22.04.2008) ⁸⁵² <http://ipsnews.net/news.asp?idnews=42075>

שחשף את אופיו האמיתי.⁸⁵³ בצורה כזו שאפה סרי לנקה להשפיע על התפיסות של מעצבי מדיניות מרכזיים ולשכנע אותם בנכונות עמדותיה. עיקר המאמץ כוון על מנת ליצור נוכחות דיפלומטית בכל פורום דיפלומטי בו הועלו האשמות נגד סרי לנקה, מתוך כוונה לא לאפשר לאף האשמה לצבור תומכים ולהיות מקובעת בתודעת הנציגים הדיפלומטים, העיתונאים ואפילו בלוגרים שעסקו בנושא. זאת בנוסף למאמץ ליצור מערכת יחסים אישית טובה עם המדינות החשובות ובעלות ההשפעה בפורומים השונים.⁸⁵⁴

את המערכה באו"ם נגד סרי לנקה הובילו, בנוסף לשורה של ארגונים למען זכויות אדם, בעיקר ארה"ב, בריטניה ומזכ"ל האו"ם, שהיה נתון לביקורת אישית כחלק מהקמפיין של ארגוני זכויות אדם ופעילים טמילים על אי פעולתו למען הפסקת הלחימה.⁸⁵⁵

כצעד ראשון מדינות אלו ניסו להוביל החלטה נגד סרי לנקה במועצת זכויות האדם. הם אף הצליחו לכנס ישיבת חירום של המועצה. הצעת ההחלטה (שרשמית הוגשה על ידי שווייץ) אמורה הייתה לקבוע שיש לחקור האשמות על הפרת זכויות אדם ולאפשר גישה בלתי אמצעית לפליטים במחנות המעבר בתוך סרי לנקה. חשוב לציין שההחלטה לא קבעה שיש לפתוח בחקירה בינ"ל של פשעים נגד האנושות, למגינת ליבם של ארגונים בינ"ל.⁸⁵⁶ לאחר דיונים רבים הם הצליחו להשיג תמיכה של מדינות נוספות בהעלאת הנושא לסדר היום, למרות התנגדויות רבות. בתגובה ממשלת סרי לנקה הגישה הצעה משלה לסדר היום, שתומכת במאבקה בטרור ובזכותה הריבונית להתנגד לו ללא הפרעה חיצונית. בנוסף ההצעה "מקבלת בברכה" את השחרור של מאות אלפי אזרחים וקוראת לקהילה הבינ"ל לתמוך במאמצי השיקום של תושבים שהושפעו מהמלחמה.⁸⁵⁷ בסופו של דבר היה זה מאבק פוליטי בין מדינות המערב – ארה"ב, בריטניה ומדינות אירופה השונות, ובין סרי לנקה ובעלות בריתה. התוצאה של ישיבת המועצה הייתה ניצחון מכריע למדיניות החוץ החדשה של הנשיא. 29 מדינות תמכו בהצעה שהגישה סרי לנקה, ביניהן בעלות בריתה החדשות רוסיה, הודו, סין, אירן, ופקיסטן. גם מדינות כוונצואלה, קובה ומינמאר תמכו בה. רק 12 מדינות הצביעו נגדה, ביניהן בריטניה, קנדה, צרפת, איטליה מקסיקו וצ'ילה. (לארה"ב לא הייתה זכות הצבעה במועצה שכן היא החרימה אותה באותה תקופה). הייתה זו הכרזה חסרת תקדים של מועצה לזכויות אדם, שבפעם הראשונה תמכה פומבית **במלחמה** כדרך לחסל טרור.⁸⁵⁸

לאחר כישלון זה, היה ברור שלא ניתן לפעול נגד סרי לנקה במוסדות האו"ם השונים. פנייה למועצת הביטחון היא חסרת תוחלת עקב נוכחותן של רוסיה וסין בוועדה וזכויות הטו שלהם. ללא הסכמת מועצת הביטחון גם לא ניתן לפנות לבית המשפט הבינלאומי בתביעה לחקור ביצוע של פשעים נגד האנושות. לכן המאמצים מצד

⁸⁵³ "Awareness through diplomatic missions against LTTE" (09.12.2008))

<http://www.lankanewspapers.com/news/2008/12/36376.html>

⁸⁵⁴ "Fighting the Diplomatic assault", *The Guardian*, 11.03.2009))

<http://www.srilankaguardian.org/2009/03/fighting-diplomatic-assault.html>

⁸⁵⁵ Ban Ki Moon in Oxford answers tough questions on Sri Lanka. ACT NOW protesters greeted the UNSG"

<http://www.tamildaily.net/2011/02/04/ban-ki-moon-in-oxford-answers-tough-question-on-sri-lanka-act-now-protesters-greeted-the-unsq>

⁸⁵⁶ UN Watch, "UN Watch "Slams" "Toothless" Swiss-EU draft UN resolution on Sri Lanka" (25.05.2009)

<http://blog.unwatch.org/index.php/2009/05/25/un-watch-slams-toothless-swiss-eu-draft-un-resolution-on-sri-lanka>

⁸⁵⁷ Catherine Philp, "UN faces fierce clash over call for Sri Lanka war crimes inquiry", *The times* (26.05.2009)

<http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/asia/article6361091.ece>

⁸⁵⁸ Laura MacInnis, "UN rights body backs Sri Lankan resolution on war", *Reuters*, (27.05.2009)

<http://www.reuters.com/article/2009/05/27/us-srilanka-un-rights-idUSTRE54Q5XP20090527>

ארגוני זכויות האדם לפעול נגד סרי לנקה התמקדו שוב במזכ"ל האו"ם עצמו. ביוני מאמצים אלו נשאו פרי כשהמזכ"ל החליט למנות פאנל מומחים שייעצו לו על האירועים שהתרחשו במהלך מלחמת האזרחים בסרי לנקה, על הפרות אפשריות של זכויות אדם והחוק הבינלאומי ומידת השקיפות של פעולות זרועות הממשלה השונות במהלך הסכסוך.⁸⁵⁹

לא במפתיע סרי לנקה התנגדה להודעה זו ותקפה את המזכ"ל על כך שהוא נותן יד לאויביה של סרי לנקה לפעול נגדה. היא גם הודיעה שהיא לא תאפשר לוועדה להיכנס לתחומה ולא תשתף איתה פעולה. הצעד זכה לביקורת גם מבעלות בריתה של סרי לנקה באו"ם, שמחו על ההחלטה וטענו שהיא "מיותרת", זאת לאור החלטת נשיא סרי לנקה למנות ועדת פיוס ולקחים שנלמדו (LLRC- Lessons learnt and Reconciliation commission). ועדה זו, המורכבת משמונה חברים, תפקידה לחקור את האירועים מ-2002 ועד סיום הלחימה ולבחון אילו לקחים ניתן להפיק מהם, כמו גם לנקוט בצעדים אישיים במקרה ויצטברו עדויות על הפרות של זכויות אדם.⁸⁶⁰ ועדה זו מונתה עקב הלחץ הבינ"ל על סרי לנקה, והושמעו נגדה ביקורות על כך שהיא נועדה "לכסות" על הממשלה הנוכחית ולנקות אותה מכל אשמה. ייתכן שעקב כך עיתונאים זרים לא מורשים להיות נוכחים בדיוניה ורק טמילים מועטים הופיעו בפניה, כנראה עקב החשש מפגיעה בהם. כך או כך, עובדה היא שלמרות הביקורת כלפי סרי לנקה על ניהול המלחמה, האשמות בדבר הפרות של זכויות אדם והתביעות לחקור את האירועים השונים במהלך השלב האחרון של הלחימה, שום צעד פוליטי ממשי לא ננקט כלפיה. כיום נדמה שהויכוח על אחריותה של סרי לנקה מתנהל על ידי ארגוני זכויות מעטים בלבד. אלו לא זוכים לתמיכה בינלאומית רחבה, למעט אולי מזכ"ל האו"ם הנוכחי. זו גם הדעה הרווחת בסרי לנקה עצמה, בה דעת הקהל רואה במזכ"ל כאויב המדינה. לקראת ביקורו המתוכנן במדינה ביולי 2010, המוני מפגינים (שהובלו על ידי שר השיכון בממשלה!) הטילו מצור על מתחם האו"ם בקולומבו הבירה, שרפו בובות בדמות המזכ"ל ולא אפשרו לעובדים לצאת החוצה במשך שעות ארוכות, כל זאת בתביעה לבטל את ועדת המומחים שהקים שמינה המזכ"ל.⁸⁶¹

חשוב להזכיר גם ניסיון שנעשה לפעול אישית כנגד נשיא סרי לנקה בקרב מדינות מערביות על מנת לעצור אותו באשמת ביצוע פשעי מלחמה. נעשו ניסיונות להוציא נגדו צווי מעצר בבריטניה תחת חוק השיפוט האוניברסאלי (בדומה לצווים שהוצאו נגד בכירים ישראלים). בנוסף, נעשו ניסיונות בארה"ב לבחון אפשרות לפעול משפטית נגד נשיא סרי לנקה.⁸⁶²

לסיכום, בעימותים בעידן המודרני, לא תמיד הזירה הצבאית היא החשובה ביותר. לצידה מתנהלות מערכות בזירות אחרות. אחת מזירות אלו היא זירת הדיפלומטיה הבינ"ל. המטרה שאותה מנסים להשיג ארגוני לא מדינתיים היא להפעיל לחץ פוליטי על הממשלה הנגדית על ידי מגוון של ארגונים בינלאומיים מתוך כוונה

UN news center, "Ban appoints panel to advise on Human rights issues during Sri Lankan conflict" (22.06.2010) ⁸⁵⁹
<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=35099&Cr=lanka&Cr1>

President appoints Lessons Learnt and Reconciliation Commission", 17.05.2010 ⁸⁶⁰
http://www.priu.gov.lk/news_update/Current_Affairs/ca201005/20100517president_appoints_lessons_learnt_reconciliation_commission.htm

"Sri Lanka protesters lay siege to UN compound", *USAToday*, 06.07.2010.) ⁸⁶¹

http://www.usatoday.com/news/world/2010-07-06-Sri-Lanka_N.htm
 "Tamils for Obama to Supreme court: Can the US arrest Rajapaksa?", *PRWEB*, 31.08.2010.) ⁸⁶²
<http://www.prweb.com/releases/2010/08/prweb4439864.htm>

להכריח אותה להיענות לדרישות ארגון הגרילה/טרור ובאופן כללי להגביל את חופש הפעולה שלה. בפעילות זו, הם מוצאים בעל ברית חשוב במגזר של ארגונים לא ממשלתיים (NGO), בעיקר אלה העוסקים בזכויות אדם ונושאים הומניטאריים שונים. ארגונים אלו זוכים ליוקרה ציבורית בינ"ל רבה, והם עוזרים להפיץ את הסיפורים והעדויות על המצב ההומניטרי הקשה שנובע מהסכסוך הספציפי. הדוחות והדיווחים שלהם **כמעט תמיד** מכוונים כנגד המדינות הקיימות, שכן הם הוקמו במקור על מנת לבקר את פעילותן של ממשלות ברחבי העולם (ולא ארגוני טרור). במקרים רבים, הם המבקרים הקולניים ביותר של מדינות המנסות להילחם בארגוני גרילה וטרור, וניסיון לבקר אותם לרוב נתפס כהפרה של עקרונות דמוקרטיים וליברליים וכניסיון להשתיק התנגדות מתוך כוונה "להסתיר" זוועות. מדינה אשר עומדת מול יריב לא מדינתי, חייבת לקחת בחשבון גורם זה ולעצב דרכים בהם ההשפעה של פעילות זו תנוטרל. לעיתים נדמה, שלא ניתן להתנגד למערכה המדינית. התפיסה כאילו זהו "קרב אסוד מראש" גורמת לגישה תבוסתנית, כאילו יש להתרכז בלחימה צבאית ולהתעלם מהזירה המדינית. אך זוהי טעות חמורה. הזירה המדינית הבינ"ל היא זירת קרב חשובה מעין כמוהה, וכך יש להתייחס אליה. עובדה היא שעד היום (!) ישנם מאמצים מצד גורמים בגולה הטמילית במדינות שונות להעמיד לדין בכירים בממשל הסרי לנקה על חלקם בלחימה. גם ארגוני זכויות אדם ממשיכים לבקר את ממשלת סרי לנקה, אפילו לאחר שהלחימה הצבאית הסתיימה (ולכאורה "נגמרה" המלחמה). אין זה מוגזם להניח, שלולא המאמצים האדירים שאותם השקיעה סרי לנקה בבניית קואליציה בינ"ל יציבה, היא הייתה סופגת גינויים רבים כמו גם החלטות מעשיות במועצת זכויות האדם ואולי אפילו במועצת הביטחון (מה שיכול היה להוביל לתביעות אישיות גם בבית הדין הבינ"ל). יכול מאוד להיות גם שכפי שקיווה ה-LTTE, המאמץ הבינ"ל היה מביא ללחץ על הממשלה להפסיק את הלחימה בדיוק רגע לפני החיסול הסופי של הנהגת הארגון. תוצאה כזו הייתה מאריכה ללא צורך את הסכסוך האלים וללא ספק גורמת רק לסבל אנושי נוסף. אמנם הזירה המדינית מושפעת מהמתרחש על הקרקע, אך יותר מכך יש לה את הפוטנציאל להשפיע על שדה הקרב הצבאי. כפי שהניסיון ההיסטורי מוכיח השפעה זו היא בדרך כלל לרעת המדינה ולטובת ארגון הגרילה/טרור. יש להכיר בעובדה זו ולהתייחס אליה בהתאם.

גם האמונה שאין דרך להילחם בארגוני זכויות האדם ובתמיכה להם זוכים היא שגויה. ואכן, אם המקרה של סרי לנקה מוכיח משהו, הרי שדבר זה אפשרי בהחלט. למרות היותה דמוקרטית, היא עשתה זאת על ידי בניית קואליציה מדינית חזקה המורכבת דווקא ממדינות לא דמוקרטיות ואשר בדרך כלל אינן מוטרדות במיוחד משיקולים של זכויות אדם. עם תחילת הביקורת עליה בארה"ב ובקרב מדינות האיחוד האירופי, סרי לנקה הפנתה גבה למערב הליברלי לטובת המזרח. אם על מנת לעשות שלום התמיכה של מדינות המערב הייתה חיונית (בעיקר תמיכה כלכלית ופוליטית), על מנת ליזום מלחמה פנימית חסרת פשרות, דווקא המערב – שבאופן מוצהר מתנגד לטרור ונלחם בעצמו בארגוני גרילה ברחבי העולם – מהווה מכשול דיפלומטי ופוליטי כלפי הצלחה של מדיניות כזו (שלכאורה תואמת לאינטרסים שלו). המקרה של סרי לנקה נדמה שמוכיח טענה זו. באם היא נכונה יש כאן פרדוקס מעניין שיש לחקור יותר לעומק. כך או כך, הסאגה של הניסיון לשים את האירועים הצבאיים שהתרחשו בשלב האחרון של הסכסוך הסרי לנקה תחת פיקוח ובקרה מוכיחה את חולשתו הפוליטית המובנית של המערב בהתמודדות עם מדינות הנלחמות בארגוני גרילה בתוך שטחן. הערכים הליברליים של הדמוקרטיות המערביות גורמות להן להתנגד לתוצאות השליליות של לחימה. על ידי הפעלת לחץ על ממשלות מקומיות מסוימות להתפשר הן מחזקות נטיות בדלניות (ולרוב גם טרוריסטיות). בכך הן גם

פוגעות בעוצמתן, שכן לחץ זה גורם לפנייה טבעית למדינות אחרות שכיום מהוות את כוח כלכלי ופוליטי מתחזק שמהווה משקל נגד לכוחו המסורתי של המערב. בנוסף, זהו פרדוקס שממשלות דמוקרטיות השואפות לפעול נגד ארגוני גרילה וטרור נאלצות להסתמך דווקא על מדינות שערכים ליברליים וזכויות אדם אינן בדיוק בראש מעייניהן. כפי שהמקרה של סרי לנקה מוכיח, על מנת לזכות במרחב תמרון פוליטי כדי להילחם בארגוני גרילה וטרור, יש דווקא להתרחק מהמערב ולנטרל את השפעתו, במקום לפעול בשיתוף פעולה עימו על מנת להבטיח צמצום ככל שניתן של ההשפעות השליליות שיש לכל לחימה, ובייחוד הפגיעה באזרחים חפים מפשע. יש בכך כישלון מוסרי ודיפלומטי של מדינות המערב כיום, שלא השכילו ליצור מנגנונים שיאפשרו התמודדות פוליטית (בניגוד לצבאית) משותפת על מנת להחליש ארגוני טרור ברחבי העולם.

עקרונות לחימה – הזירה התקשורתית

אחד המאפיינים המעניינים ביותר של הסכסוך בסרי לנקה בניגוד למקרי סכסוך אחרים בעולם, הוא ההיעדר הכמעט מוחלט של מידע מסביב לאירועי לחימה, בייחוד בשלב האחרון של הסכסוך. ללא ספק ניתן למצוא דיווחים רבים על תהליכים פוליטיים, פרשנויות ואירועים מסוימים, אך לכל אורך המערכה האחרונה לא ניתן למצוא ולא דיווח אחד "ישיר" מאזורי הקרבות! לתופעה זו אין אח ורע בעידן הגלובלי, שבו אירועים של אלימות כחלק מסכסוך מדווחים בהרחבה בעיתונות העולמית. תהליך זה קיבל תאוצה בעיקר לאחר מלחמת וויטנאם (ארה"ב), ומספיק להזכיר את הסיקור הרחב שקיבלה המלחמה בבוסניה וביוגוסלביה לשעבר או את זו של עיראק (הן ב-1991 והן ב-2006). כיצד ניתן להסביר עובדה זו? ומה הייתה תרומתה לתוצאה הסופית של הלחימה הצבאית?

במבט ראשון, נדמה שהתשובה לשאלה הראשונה היא שפשוט, סרי לנקה כמדינה דמוקרטית, בודהיסטית ואסיאתית אינה "מעניינת". היא אינה ממוקמת במרכז העולם המערבי (כמו יוגוסלביה), אינה נתפסת כאויב גלובלי מיוחד שיש לחשוש ממנו (כמו עיראק), אינה תומכת בתנועות אסלאמיות קיצוניות (אפגניסטן), ולא מעוררת רגשות עזים או קשורה לאיזור רווי היסטוריה משותפת לשלוש הדתות הגדולות (ישראל). בנוסף היא אינה מרכז כלכלי חשוב ואין בה מרכזי עסקים גדולים או אינטרסים תאגידיים מיוחדים. לכן חוסר הרצון של של רשתות תקשורת בינלאומיות להשקיע זמן רב בסיקור אירועים במדינה מובן. מבחינה זו ה-LTTE מלכתחילה היה בעמדת חיסרון מסוימת. מה גם שלטובת האמת צריך להגיד, שהטמילים אינם העם שמוכר לצופה המערבי, ולכן מצוקתו לא סביר שתשפיע על האזרח המערבי הממוצע. בנוסף, הסכסוך בסרי לנקה אינו מתקרב לזוועות שבוצעו בהיקף נרחב ברואנדה או סומליה, שם מיליונים נרצחו באופן מאורגן על ידי אוכלוסיות יריבות. גם שם בתחילה התקשורת המערבית לא מיהרה לסקר את המתרחש.

למרות זאת, ה-LTTE השקיע מאמצים גדולים על מנת להביא את הסכסוך (כפי שהארגון ראה אותו) לתודעה העולמית. הוא פתח אתרי אינטרנט וארגן פעולות התרמת כספים והפגנות בקרב הקהילות הטמיליות הגולות במדינות המערב. מטרת הפעולות הייתה ליצור נקודת מבט מסוימת על הסכסוך, שעל בסיסה ניתן יהיה לגבש תמיכה ציבורית ולגבש מעין "השקפה מקובלת" בציבור המערבי, שתקל בעתיד על קליטת מסרים אוהדים

וגיבוש לובי ציבורי על ממשלות מקומיות. במרבית שלבי הסכסוך חשוב לציין, סרי לנקה נעדרה מתהליך זה כמעט לחלוטין, שכן כדרך של מדינות היא המעיטה מחומרת האיום, מה גם שהאינטרס שלה היה להצניע את הנושא כמה שיותר מחשש שבתור מדינה היא תיתפס באופן מיידי כ"צד הרע".

בתחילתו, הסכסוך לא זכה לקהל צופים בינלאומי רחב. למעשה מעבר למגזרים מסוימים בהודו, אף מדינה לא התעניינה בנעשה בסרי לנקה, למעט אולי תיאור מסוים של המהוהות האנטי-טמיליות ב-1983, שהיוו את תחילת של הסכסוך. רק עם התפתחות הסכסוך ובעיקר עם התחזקות ה-LTTE והפיכתו לארגון היחיד בעל ההשפעה בקרב הטמילים. ככל שהוא התחזק הוא ריכוז את המאמצים הצבאיים והלוגיסטיים השונים, וכך הוא החל להגיע יותר ויותר לתשומת הלב הבינלאומית. לראשונה תשומת הלב במערב למתרחש במדינה היה באמצע שנות ה-90, עם המאמצים של שר החוץ הבריטי דאז להשיג הסכמה בין המפלגות הגדולות ובין ל-LTTE. מאמצים אלו אמנם הסתיימו בהפסקת אש של שבועות בודדים בלבד, וקיומו של הסכסוך החל להתקבע בתודעה המערבית (בעיקר הבריטית) כ"עוד" מוקד סכסוך בעולם השלישי. מעניין לראות שהאירועים הדרמטיים בתוך סרי לנקה עצמה לא שינו גישה זו. אירועי מלחמת אילאם השנייה ומלחמת אילאם השלישית לא זכו לסיקור נרחב. יוצאים מן הכלל היו אפיזודות חולפות כהתנקשות בראגיב גאנדי ובמידה מועטה יותר – ההתנקשות בנשיא סרי לנקה ב-1993. אירועים אלו לא תרמו למוניטין חיובי של ה-LTTE ברחבי העולם, אך גם לא הקשו עליו להמשיך בפעילות הבינ"ל הלא חוקית שלו. גם הפיגועים הגדולים בבנק המרכזי בקולומבו (1996), במרכז הסחר העולמי בעיר (1997) ובשדה התעופה הבינלאומי (2001), שדמו מאוד למתקפות גדולות בתוך ארה"ב אותה תקופה, זכו לתשומת לב מועטה ביותר. אפילו הפיגוע במשחתת האמריקאית USS Cole ב-2000 זכה לתשומת לב תקשורתית גדולה יותר מאשר כל הפיגועים האלה ביחד, למרות שה-LTTE ביצע פיגועים דומים הרבה לפני כן. נקודת המפנה במצב זה הגיעה עם תחילת תהליך השלום והמעורבות הגדולה של מעצמות המערב בתהליך. כמובן שבהקשר של תהליך שלום, הסיקור הבינלאומי התרכז במאמצים להגיע לפשרה בתור פתרון טבעי לכל סכסוך. כך רוב הסיקור כלל תיאור שטחי של ההיסטוריה האתנית של הסכסוך, ציון העובדה שלכל אורך שנות ה-90 התקיימה לחימה שלא הובילה להכרעה ו"כעת" בשנות האלפיים יש תקווה להשגת הסכם שיסיים את הסכסוך. באקלים זה, לא היו מקום רב לדעה שיש לחסל את המורדים באופן צבאי ושיש לחזור ללחימה. אפילו לאחר שנחתם הסכם הפסקת האש והמצב הצבאי - שבו ה-LTTE מנצל את ההפוגה כדי להחמש ולחזק עצמו על ידי הפרה של ההסכם – הדעה שיש לבטל את ההסכם ולחזור ללחימה הייתה נחלתם של מעטים, שנתפסו כ"קיצוניים" סינהאלזים ושאינם מבטאים את דעתם של רוב האזרחים הרוצים בשלום ושלווה.

תשומת הלב ההולכת וגוברת של התקשורת הבינ"ל בנעשה בתוך סרי לנקה, השפיעה על עמדתם (לפחות כלפי חוץ) והתנהלותם של הצדדים לסכסוך. רוב המאמץ נסוב מסביב לויכוח האם להכריז על ה-LTTE כארגון טרור או לא, בעיקר בבריטניה (2000) וכלל ניסיון של כל צד לבצע דמוניזציה של הצד השני ולהזכיר את הזוועות שכל אחד ביצע במהלך השנים. במאבק ספציפי זה ה-LTTE הפסיד, מהסיבה הפשוטה שלמדינה יש גישה בלתי אמצעית לממשלות אחרות. הראיות על מגוון הפעולות הבלתי חוקיות של הארגון – סחר בנשק, סחיטה באיומים, חטיפה וגיוס ילדים, חיסול מתנגדים - הכריעו את הכף נגדו. למרות זאת פעילותו הנמרצת

במדיות חברתיות שונות ובתקשורת תרמו להפצת הטיעונים שלו בציבור הרחב בדבר מצוקת הטמילים וההכרח לפעול נגד ממשלת סרי לנקה. מאבק תקשורתי נוסף בזירה הבינ"ל התרחש לאחר קריסת תהליך השלום. כל צד תלה את האשמה בכישלון בצד השני מהכוונה הפשוטה להציג אותו כ"סרבן שלום". לתדמית כזו מתווספות השלכות שליליות מאוד מבחינה מעשית, ובעיקר מניעת תמיכה כלכלית ופוליטית מהצד שנתפס ככזה שהכשיל את המאמצים לפתור את הסכסוך. בסופו של דבר, ה-LTTE הוא זה שהואשם בכישלון עקב אי נכונותו להתפשר ולוותר על טרור כאמצעי להשגת מטרותיו. ללא ספק זוהי אחת הסיבות לכך שהממשלה הצליחה לגבש לעצמה תמיכה – הן פנימית והן חיצונית – בעת תחילת הלחימה במורדים ב-2006.⁸⁶³

מעבר לניסיונות לנהל מאבק תקשורתי בתקשורת הבינ"ל על מנת לגייס את דעת הקהל בארצות המערב השונות התנהל גם מאבק דומה על דעת הקהל הפנימית. כבר ראינו, שאחת המטרות של כל ארגון גרילה היא להתיש את דעת הקהל במדינה נגדה הוא לוחם, על מנת לקבע את הרעיון שהסכסוך אינו פתיר באמצעים צבאיים, אלא רק על ידי פשרה והיענות מסוימת לתביעות הארגון ניתן להפסיק את הסבל והאלימות. הכוונה היא שהאזרחים יקבלו השקפה זו כאמת בלתי מעורערת ובהתאם לכך ילחצו על הממשלה לפתוח במשא ומתן. תהליך כזה בדיוק התרחש בסרי לנקה ב-1994 ובעיקר בשנים 2001-2002. נקודת המוצא להתחלתו וקיומו של תהליך כזה הוא היכולת של ארגון הטרור לפנות ישירות לאזרחים דרך אמצעי התקשורת ולהפיץ את טיעונו וזווית הראייה שלו. בשלב מסוים בכל סכסוך נוצרות קבוצות שאינן קשורות כלל לארגון הגרילה אך מפיצות את הטיעון שחייבים להיכנס עימו למשא ומתן ממגוון של סיבות מוסריות, כלכליות וכדומה. קבוצות אלו מכונות לרוב "ליברליות", "יוניות", "מחנה השלום" ושמות אחרים, וגם הן משתמשות באמצעי התקשורת על מנת לנסות ולשכנע את מרבית האזרחים בנכונות השקפה זו. מולם תמיד יעמדו אזרחים הנאמנים להשקפה שיש לנקוט עמדה תקיפה ובלתי מתפשרת נגד "הטרוריסטים" ושאלו הקוראים למשא ומתן עימם הם "בוגדים", "יפי נפש", "גיס חמישי" וכו'. באופן כללי הם רואים עצמם כמתנגדים ל"תעמולה" מצד מחנה זה, וגם הם שואפים להשפיע דרך אמצעי התקשורת על המוני האזרחים והממשלה שאין צורך "להיכנע", אלא להיפך – רק עמדה תקיפה ונחושה תוכל להביא לחיסול המורדים ולסיום הסכסוך.

מצב כזה אינו נדיר והוא נובע מהדינמיקה המיוחדת של סכסוכים פנימיים. למרות זאת, היא מושפעת במידה מסוימת גם מהאופי של מגזר העיתונות במדינה הספציפית בה מתקיים הסכסוך. מכיוון ששני הצדדים (והמחנות הציבוריים שתומכים בהם) מסתמכים על היכולת להפיץ מידע ולקיים גישה לאמצעי תקשורת ולעיתונאים, כל זאת על בסיס חופשי, קיצוץ של חופש התנועה או ההתאגדות של העיתונאים עצמם יכולה להקשות מאוד על על מחנה כזה או אחר בניסיונותיו לשכנע את רוב הציבור בצדקתו. ברור שבמדינה ליברלית מאוד שבה חופש העיתונות וחופש המידע (בנוסף לחירויות אחרות) הם עקרונות שלא ניתן להגבילם תחת שום תנאי, יהיה זה כמעט בלתי אפשרי לממשלה להצר את צעדיהם של מתנגדיה ולהשתיק את קולם. לכן יש חשיבות לבחון את מידת החירות המקצועית והאישית לה זוכים אלו העוסקים בעיתונאות בכל מדינה בה קיים סכסוך, ומה עמדת הממשלה הקיימת כלפי הפעילות של עיתונאים המציגים את העמדה הליברלית.

⁸⁶³ Rajesh Venupogal, "The global dimensions of conflict in Sri Lanka", QEH working paper no. 99 (2003), pp 26-28 <http://www3.qeh.ox.ac.uk/pdf/qehwp/qehwps99.pdf>

בסרי לנקה באופן מסורתי יש היסטוריה ארוכה של מגבלות על הפצה של מידע ועל חופש ביטוי. דבר זה נובע הן ממגבלות רשמיות והן ממגבלות של מסורת ויחסים חברתיים. למעשה עד שנות ה-30 של המאה עשרים הייתה חסרה בסרי לנקה התשתית להתפתחות של מגזר עיתונות חזק ומשגשג. בין הסיבות לכך ניתן למנות שיעור השכלה נמוך, התפלגות לא שוויונית של עושר והיווצרות עילית קטנה, שהייתה נאמנה לשלטון הקולוניאלי הבריטי. בתקופה זו התחזקה התנועה הלאומית, והאליטה, שהורכבה הן מסינהאלזים והם מטמילים, החלה להתפרק לאורך קווים אתניים וקוטביים ככל שהתפתחה שפה לאומנית בוטה יותר. תהליך זה לא פסח על מגזר העיתונות שצמח בשנים אלו גם הוא לפי בסיס אתני. התהליך הזה של מתיחות אתנית הגיע לשיאו עם ההתקוממות של 1971. עד אז חשוב לציין גם שרוב העיתונים נמצאו בבעלות ממשלתית. עם הליברליזציה והפיתוח הכלכלי הגדול שהתרחש בשנות ה-70, התפתח מגזר פרטי גדול מאוד, שלא נטה לייצג דווקא את הקו הממשלתי הרשמי, ובכך תרם להתפתחות דיון פלורליסטי, אך גם מקוטב יותר, בסרי לנקה. ב-1971 גם החל השימוש המסיבי בחוקי חירום, לא כאמצעי זמני להשתלטות על מהומות אלא ככלי יעיל ונוח לניהול. כלי זה התרחב עד שהוא השפיע גם על תחומים שכלל אינם קשורים לביטחון לאומי. בתהליך זה גם חופש העיתונות והמידע נפגע.⁸⁶⁴

עם הגברת המתחים האתניים ובייחוד לאחר תחילת הסכסוך האלים, תהליכים אלו הוחמרו. חירויות נוספות רבות הוגבלו, למשל חופש הביטוי וההתאגדות – כשהפגנות שקטות וחוקיות פוזרו באלימות על ידי קבוצות בריונים שאיימו על המפגינים, וכשמפגינים הוסתו על ידי חברים בממשלה ובפרלמנט לתקוף אזרחים אחרים. מצב זה היה תוצאה של תפוצת ההשקפה שהבעה של דעות נגדיות לדעת הרוב היא כלשעצמה מסוכנת ובלתי מקובלת. עיתונאים שסיקרו הפגנות נגד הממשלה או עמדו בקשרים עם פעילים טמילים למשל נפגעו. הפגיעה התרחשה במרחב התפר בין פעילות לא רשמית בחסות הממשלה נגד עיתונאים מסוימים ובין פעולות פליליות של יחידים, שמידת הקשר בינם לבין גורמים בממשלה לא הובהרו אף פעם, אך בכל מקרה כמעט אף אחד לא הועמד לדין על תקיפת עיתונאים, על איום עליהם, חטיפתם והכאתם וכדומה. כך נוצרה אווירה של חסינות כלפי אלו שתוקפים עיתונאים, שערערה את חופש העיתונות וחופש הביטוי עצמו. לא במפתיע מצב זה יצר תופעה נרחבת של צנזורה עצמית של עיתונאים, שחששו לבטחונם באם יסטו מהקו הרשמי של הממשלה או רוב האזרחים. אירועים כמו ההתקוממות של 1971, בה ה-JVP תקף אישים שנתפסו כ"ליברליים מדי" (כולל עיתונאים) או המהומות של 1977 ו-1983, שבהם המון משולהב תקף תושבים טמילים, בחלקו לאחר שהוסת לכך על ידי ידיעות לא מבוססות בעיתונות על מעשי טבח שבוצעו בסינהאלזית בצפון, גרמו למצב זה. גם לאחר החתימה על ההסכם בין הודו וסרי לנקה גרם למהומות בדרום המדינה והוביל להתקוממות השנייה של ה-JVP. בקיצור, התרבות הפוליטית בסרי לנקה, לפחות בנושאים הנוגעים לסכסוך האתני במדינה, התאפיינה באלימות פוליטית רבה ובחוסר סובלנות כלפי הבעת דעות פלורליסטיות.⁸⁶⁵

גם המצב החוקי שיקף מצב דומה. כמו בכל מדינה, גם בסרי לנקה ישנם חוקים המאפשרים הפרה של זכויות וחירויות מסוימות על מנת להתמודד עם מצב בטחוני חריג המחייב זאת. עם זאת סרי לנקה מציגה מקרה מיוחד בו נעשה שימוש נרחב בסמכויות חירום כאמצעי שליטה מקובל, גם ללא איום ביטחוני ספציפי. הזמן

Article 19, "War of words: Conflict and freedom of expression in South Asia" (May 2005), pp 40-41 ⁸⁶⁴

<http://www.article19.org/pdfs/publications/asia-war-of-words.pdf>
Article 19, Ibid, pp 41-42 ⁸⁶⁵

הרב בו מתנהל סכסוך במדינה הביא לגישה כאילו יש להגביל באופן גורף זכויות אזרחיות מסוימות על מנת להגן על החברה. במקרים רבים עקב האופי הפוליטי של המדינה נעשה שימוש בחוקים על מנת לקדם ראייה ספציפית של המבנה החברתי הרצוי במדינה. כך למשל הדוגמא של התיקון השישי לחוקה, שמונע הבעת תמיכה או קידום של עמדה הקוראת לפירוק המדינה. יש בכך פגיעה בחופש הביטוי לטובת קידום של ראיית עולם פוליטית ספציפית. ראייה זו יכולה להשפיע גם על היישום בפועל של חוקים מיוחדים שחוקקו להתמודד עם איומים לביטחון המדינה (כמו החוק למניעת טרור) ואפילו כאלו שנועדו פשוט לפקח על מגזר העיתונות, הרדיו והטלוויזיה בלי הקשר בטחוני מיוחד. ואכן בעבר היו מקרים בהם עיתונאים ועורכים מהאופוזיציה הותקפו או ננקטו נגדם צעדים בשל סיקור לא אוהב של עמדות הממשלה כולל סיקורים על תבוסות של כוחות הביטחון.⁸⁶⁶

ללא ספק קיימת בסרי לנקה תשתית משפטית רחבה המאפשרת לממשלה מסוימת לפעול כנגד אלו המפצים עמדות המנוגדות לדעת הממשלה. במקרים רבים נעשה שימוש מובהק בתשתית החוקית נגד טרור על מנת להשתיק מתנגדים פנימיים לשלטון.⁸⁶⁷

אם זאת, ברוב המקרים שהתרחשו במהלך הסכסוך הייתה זו דווקא אווירה ציבורית ופוליטית עוינת שגרמה לצנזורה ולפגיעה בהפעלה מוחלטת של חופש הביטוי והעיתונות. אווירה זו תמכה בפעולות אלימות של יחידים כנגד עיתונאים, והממשלה בשתיקתה וחוסר פעולתה התקיפה נגד התופעה עודדה אותה. למרות שתופעה זו אינה חדשה במהלך השלב האחרון של הלחימה היא הפכה לחלק אינטגרלי באסטרטגיה כוללת של ממשלה שייצגה את הבסיס החברתי הסינהאלזי התקיף והלאומני וששאפה להגביל את ההשפעה של מתנגדיה על מנת להוציא לפועל קמפיין צבאי כדי להשמיד את המורדים

חשוב לציין שמאפיינים אלו של הגבלה על חופש ביטוי אינם מוגבלים רק לפעולות של הממשל. גם ה-LTTE לא התפרסם בזכות הסטנדרטים העיתונאיים המחמירים שלו. תביעתו להיות הנציג הבלעדי של הטמילים וחוסר סובלנותו כלפי מתנגדים גרמה לא גם לרדוף פעילים טמילים שסטו מהקו הרשמי שהתווה הארגון. מבחינת ה-LTTE כארגון גרילה, התקשורת היא נשק שיש לשלוט עליו ולהשתמש בו. כחלק מהשימוש בה נעשה שימוש בהפצת שקרים, דיווחים על מעשי הרג שלא התרחשו, קריאות להפסיק את "רצח העם" והפצת תעמולה מסוגים שונים נגד הממשלה ולטובת תושבים טמיליים מקומיים כמו גם הגולה הטמילית. באופן פרדוקסלי המוניטין הזה של הארגון יפעל לרעתו, שכן בעת שלב הלחימה האחרון, כשה-LTTE הפיץ דיווחים על התקדמות הצבא ועל מעשי אלימות שבוצעו נגד אזרחים, היה קשה להתייחס לדיווחים אלו ברצינות מבלי ביסוס משמעותי. כפי שנראה הממשלה הצליחה למנוע אפשרות לביסוס עדויות וכך לא היה "סיפור" ספציפי שניתן לדווח עליו ולפעול על פיו בזירה הבינ"ל. גם לא היו תמונות זוועה ניתן להשתמש בהם כ"פוסטרים" וסמלים של המלחמה. זאת גם הייתה אחת הסיבות מדוע הפעילות באו"ם נגד סרי לנקה הייתה לא אפקטיבית – פשוט לא היו ראיות משמעותיות על אירועים קונקרטיים שהתרחשו שניתן יהיה לפעול על פיהן.

⁸⁶⁶ Article 19, Ibid, pp. 64-70

⁸⁶⁷ "Sri Lanka: Use of anti-terror laws to suppress media and human rights organizations", *Asian Human Rights Commission* (02.01.2007) <http://www.ahrchk.net/statements/mainfile.php/2007statements/878>

במהלך הסכסוך, נעשו ניסיונות שונים מצד הממשלה בזמנו להשפיע על העיתונות, על מנת שתתמוך במדיניות אותה רצתה הממשלה ליישם בנוגע לסכסוך (מלחמה/שיחות שלום). כתוצאה מכך נוצר מצב מוזר, שבו בכל שלב של הסכסוך מחנה אחר זכה לביטוי רב יותר בתקשורת. כך, בתחילת הסכסוך הניתן היה למצוא ביקורת רבה כלפי עמדתה של הודו באימון וחימוש המורדים הטמילים. לאחר חתימת הסכם השלום בין סרי לנקה והודו נעשה מאמץ להדגיש בקרב הציבור את החשיבות שבהסכם לקראת אישורו בפרלמנט. בתחילת שנות ה-90 עם עליית ממשלה חדשה בראשותו של Premadasa שוב השתנתה הגרסה הרשמית, וניתן היה להיחשף לכתבות ביקורתיות כלפי הודו ועל הצורך שבנסיגתה המיידית מסרי לנקה. בדומה לכך, אם ב-1994 (לאחר עליית ממשלת Kumaratunga לשלטון) העיתונות הרשמית נקטה קו מנחה שעודד משא ומתן ושיחות שלום, בתחילת 1995, עם השתנות המדיניות ל"מלחמה לשלום", גם הטון העיתונאי השתנה בהתאם והדגיש את האופי הטרוריסטי של ה-LTTE. על מנת ליצור תמיכה במלחמה המחודשת הוטלה צנזורה על פרסום אירועים מסוימים (בעיקר תבוסות צבאיות). נעשה שימוש בתקנות לשעת חירום על מנת לעצור עיתונאים ולמנוע מהם להיכנס לשטחי הקרבות בצפון המדינה או לדווח על הסכסוך באופן עצמאי.⁸⁶⁸

השימוש הנרחב באיזור כניסה לשטחי לחימה (או שטחים בשליטת ה-LTTE) נמשך עד 2001. אז, עם השינוי באווירה הפוליטית במדינה עם תחילת תהליך השלום, שוב התרחש שינוי חד במסר התקשורתי. כחלק מתהליך השלום הוקלו מגבלות על תנועה של אזרחים בין השטחים בשליטת ה-LTTE ואלו בשליטת הממשלה. גם הנושא של "אזורי בטחון" נידון במשא ומתן ואזורים רבים בוטלו או צומצמו מה שהקל את הגישה למקומות רבים בצפון. הפתיחות החדשה העניקה ל-LTTE גישה חסרת תקדים ובלתי אמצעית לאמצעי התקשורת בתוך המדינה, ולראשונה אזרחים סינהאלזים ברחבי המדינה יכלו להיחשף לראיונות עם פעילים של הארגון ולשמע את השקפת עולמם. כחלק מאווירת הפיוס והאופטימיות, התקשורת הצניעה את הדיווחים על ההפרות שביצע ה-LTTE בהסכם הפסקת האש. על הצבא נאסר על ידי הממשלה לפרסם דיווחים שליליים על ה-LTTE ופעילותו בשטחים תחת שליטתו, והחלקים בתקשורת שהמשיכו וקראו לבטל את הפסקת האש ולהתנגד ל-LTTE נתפסו כקיצוניים סינהאלזים לאומנים המונעים משנאה עיוורת לטמילים באשר הם. בשל כך אין להתייחס אליהם ברצינות. ממשלת ה-UNP השקיעה מאמצים רבים להציג את ה-LTTE כארגון שניתן לדון עימו וככזה המוכן להיכנס למשא ומתן ולהגיע לפשרה. מידע שסתר את הטיעון הרשמי הזה הוסתר מידי הציבור.⁸⁶⁹ עם הקיפאון בתהליך המדיני וההתחזקות הבולטת של ה-LTTE שהופגנה בהצהרות עטופות ביטחון עצמי של נציגיו בתקשורת הלאומית, דעת הקהל החלה להתהפך. הייאוש מתהליך השלום המקרטע ובעיקר הוויכוחים הפוליטיים, הדרישות ההדדיות של כל אחד מן הצדדים והדיווחים שרווחו על האלימות ומתקפות של ה-LTTE בצפון ובמזרח תרמו כולם לתהליך זה. הממשלה, למרות שליטתה על חלקים גדולים בתקשורת עמדה חסרת אונים מול הגל הגואה הזה של ביקורת ציבורית. ערכיה הדמוקרטיות – שעל פיהם היא נבחרה, ודימויה הליברלי – שעליו התבססה התמיכה הפוליטית הבינ"ל שהיא קיבלה מול ה-LTTE במשא ומתן, כל אלו מנעו ממנה להפעיל את מלוא סמכויותיה החוקיות באופן גלוי

Article 19, *Op cit*, pp 84-87 ⁸⁶⁸

Shamindra Ferdinando, "Eelam war IV: Fighting Tigers on Media front" (12.08.2009) ⁸⁶⁹
<http://info.lanka.asia/eelam-war/terrorism/eelam-war-iv-fighting-tigers-on-media-front>

ובולט. למרות הטלת מגבלות מסוימות על דיווחים, האמצעים שהממשלה עצמה נקטה במהלך תקופת כהונתה – בעיקר הקלות של חופש תנועה, ביטוי, התאגדות וכדומה – הקשו עליה לפקח ביעילות המירבית על העיתונות ועל העיתונאים. גם המאבק הפוליטי המר בין הנשיאה ובין ראש הממשלה מנע גיבושה של מדיניות אחידה ונחושה. כשהחליך השלום נתקל למבוי סתום ב-2004, דעת הקהל בסרי לנקה כבר הייתה חצויה בין שני מחנות – "הליברלי" וה"ניצני". למעשה קוטביות זו (שהתבטאה גם בתוצאה הצמודה של הבחירות לנשיאות ב-2005) הייתה גם אחת הסיבות לקריסתו של תהליך השלום עצמו ולעליית ממשלה חדשה- זו שמייצגה את העמדה ה"ניצית".⁸⁷⁰

לאחר עליית הממשלה החדשה לשלטון וקבלת ההחלטה ליישם מדיניות צבאית תקיפה נגד ה-LTTE, כל הפוטנציאל הגלום בשליטה הממשלתית בתקשורת בסרי לנקה, שמלכתחילה היה גדול יחסית לדמוקרטיה אחרת, בא לידי מימוש. אחד הגורמים שנלקחו בחשבון כלקח מניסיון העבר היה הצורך להשיג תמיכה ציבורית רחבה לקמפיין צבאי ממושך.⁸⁷¹ לכן היה הכרחי לא לאפשר ל-LTTE (ותומכיו) להפיץ ידיעות שיכריחו את הממשלה להפסיק את המבצע הצבאי לפני השלמת היעד הסופי. אחת הדרכים להבטיח זאת הייתה באמצעות **שליטה מוחלטת על המידע** המשוחרר לציבור הסרי לנקי (ולעולם כולו). על מנת לתמוך במטרה זו של השגת תמיכה ציבורית והשתקת ביקורת נגדית על המדיניות הנבחרת ננקטו כמה פעולות בזירה התקשורתית.⁸⁷²

בראש ובראשונה, הוקם גוף מרכזי שריכוז את כל המידע בנוגע לענייני ביטחון. הגוף, "מרכז המידע לביטחון לאומי" (MCNS-Media Center for National Security), הוקם ב-2006 כחלק ממשד ההגנה. בכך הוא כפוף למזכיר ההגנה ולנשיא (בתור שר ההגנה). תפקידו היה לרכז את כל בעלי התפקידים במערכת הביטחון, כולל נציגי ממשלה רלוונטיים על מנת לאסוף ולהפיץ חומרי מידע לכל העיתונאים והנציגים הזרים בסרי לנקה. אף גוף אחר לא היה מוסמך לשחרר מידע על דעת עצמו מבלי להתייעץ עם גוף זה. בעבר הודעות על לחימה על הקרקע פורסמה על ידי הצבא בהודעות יומיות או שבועיות. דיווחים אלו היו חלקיים ומגמתיים, אך הבעייה העיקרית הייתה שלהנהגה האזרחית הייתה שליטה בלעדית על תוכן. אמנם שר ההגנה או הנשיא יכלו להשפיע על פרסום או אי פרסום של אירועים נקודתיים, לא הייתה להם שליטה ארגונית על מידע שפורסם. כך לא ניתן היה לגבש בעבר תכנית פעולה לאומית להתנגד לפעולות הפצת המידע על ידי ה-LTTE ו"המלחמה על דעת הקהל" הייתה בשליטתם המוחלטת של המורדים (שהפיצו סרטונים באינטרנט, כתבות בעיתונות הזרה, ביימו סרטים באורך מלא וכדומה).

הקמת הגוף החדש תרמה לשליטה גדולה יותר מצד ההנהגה האזרחית ולאחידות במאמצי ההסברה של הממשלה, וכך הוצגה עמדה אחידה לכל אורך הלחימה. בהתאם לכך, נעשה שימוש בשפה משותפת בכל המסמכים הרשמיים והודעות לעיתונות. למשל, הקמפיין הצבאי כונה בעקביות בתור "המבצע ההומניטארי"

Shamindra Ferdinando, "CFA and Media issues: LTTE propaganda Blitz", *The Island*, 31.08.2010⁸⁷⁰
http://www.island.lk/index.php?page_cat=article-details&page=article-details&code_title=5624

"Winning wars: Political will is the key – Defence secretary" (30.10.2010)⁸⁷¹

http://www.defence.lk/new.asp?fname=20100429_05

V.K. Shashikumar, "Lessons from the War in Sri Lanka," *Indian Defence Review* (03.10.2009)⁸⁷²
http://www.safhr.org/index.php?option=com_content&view=article&id=171:lessons-from-the-war-in-sri-lanka&catid=181:articles-by-vk-shashikumar&Itemid=420

או "המלחמה בטרור". (ראו אתר המרכז לביטחון לאומי⁸⁷³) כך ככל שהתקדמה הלחימה וה-LTTE הסתמך יותר ויותר על מידע שנוצר והופץ על ידו כדי ליצור תמונה מעוותת של מה שהתרחש בשלבים האחרונים של המלחמה, הממשלה יכלה להציב מערכת תעמולה נגדית, שבחנה את כל החומרים שפרסם הארגון והוקיעה אותם כמזויפים בנוסף לפרסום חומרים משלה שהוכיחו את אופיו הטרוריסטי של הארגון. (מידע שנמסר לכותב בראיון על ידי שגריר סרי לנקה בישראל – 27.10.2010).

הצד השני של מדיניות השליטה על מידע נגע **לאיפול התקשורתי** הכמעט מוחלט שהוטל על אזור הקרבות ועל הנעשה בשדה הקרב. הממשל אסר על עיתונאים ופעילי זכויות אדם להיכנס לאזורים בהם התנהלה לחימה. הצבא בזמן הלחימה הקים אזורים צבאיים סגורים (HSZ- High Security Zones) שהגישה אליהם נאסרה על אזרחים.⁸⁷⁴ בנוסף כבר צוינה העובדה שהממשלה פעלה נגד עובדי הסיוע הזרים ששנמצאו באזורי הקרבות עקב האשמות שהם למעשה מסייעים ל-LTTE על ידי העברת ציוד, כספים, מידע על תנועות הממשלה והפצת התעמולה של הארגון. החל מ-2006, מתנדבים זרים עמדו תחת מתקפות מצד מיליציות חמושות – הן טמיליות והן סינהאלזיות – ולא ברור כמה ממתקפות אלו נודעו לממשלה והיו בתמיכתה השקטה. המקרה המפורסם ביותר היה של רצח 17 עובדי סיוע מקומיים של ארגון הומניטרי צרפתי, כנראה על ידי כוחות הביטחון,⁸⁷⁵ אך היו מקרים רבים מאוד של תקיפות של עובדי סיוע, שלא זכו לחקירה מקיפה או ממצה.⁸⁷⁶ נדמה שתקיפות וחטיפות של עובדי סיוע היו חלק מאווירה כללית של אי סובלנות כלפי נוכחותם ומעורבותם של "זרים" בתוך ענייניה של סרי לנקה, ובאופן ספציפי ארגוני זכויות האדם נתפסו כמשתפי פעולה עם ה-LTTE. זה היה גם הקו הרשמי של הממשלה, שכאמור האשימה ארגונים רבים בשיתוף פעולה עם הארגון. במהלך הלחימה כוחות הצבא הקפידו לצלם את בסיסי ה-LTTE שנתפסו על מנת להוכיח שבחלק מהם נעשה שימוש בציוד שנתרם לארגון על ידי ארגוני סיוע מסוימים. בכך הממשלה קיוותה להכפיש את המוניטין של ארגונים כאלה על מנת לערער את האמינות שלהם בקרב הציבור.⁸⁷⁷ תהליך זה הגיע לשיאו כאמור בספטמבר 2008 (לקראת השלבים האחרונים של הסכסוך), כשכל עובדי הסיוע הזרים גורשו מאזורי הקרבות בצפון ובמזרח.

בנוסף לפעולה נגד עובדי סיוע, ננקטו צעדים גם נגד עיתונאים – זרים ומקומיים והם הושמו תחת פיקוח הדוק יותר. הפעולות בתחום זה התרכזו פשוט בהרחקת עיתונאים מאזורי הקרבות. נאסר על עיתונאים (ואזרחים בכלל) להסתובב ללא ליווי צבאי. מכיוון שנוכחות האזרחים בתוך אזורי הקרבות צומצמה כמעט לחלוטין, היה קשה עד בלתי אפשרי לאשש או להפריך דיווחים על קרבות שנערכו. מתקפות של הצבא, הריגות ומיתות של אזרחים וכדומה.

⁸⁷³ <http://www.nationalsecurity.lk/MCNS/defence-security/index.php>

⁸⁷⁴ N. Manoharan, "High Security Zones" in Sri Lanka, *IPCS*, 25.06.2007

⁸⁷⁵ <http://ipcs.org/article/sri-lanka/high-security-zones-in-sri-lanka-2321.html>

⁸⁷⁶ "Monitors say troops killed aid workers in Sri Lanka", *The times*, 31.08.2006,)

⁸⁷⁷ <http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9A04E4DF1E3EF932A0575BC0A9609C8B63>

⁸⁷⁶ "43 Aid Workers killed in Sri Lanka", *AFP*, 06.09.2007)

⁸⁷⁷ <http://afp.google.com/article/ALeqM5ikCRUZE45c0CRCLFNavkama-w3g>

⁸⁷⁷ Walter Jayawardhana, "Norwegian NGO used by LTTE, also delivered arms to an insurgency in Sudan"

http://www.defence.lk/new.asp?fname=20080728_02 (28.07.2008)

כך, עיתונאים זרים שהממשל סבר שדיווחיהם יכולים להיות מוטעים לטובת המורדים פשוט לא הורשו להיכנס למדינה, ובמידה וכבר שהו בה, הויזה שלהם בוטלה והם גורשו באופן מיידי. (למשל המקרה של צוות טלוויזיה בריטי).⁸⁷⁸

האיפול היה כל כך מוחלט שהצבא אפילו לא פרסם רשימות של הרוגיו, והיו אף שמועות כאילו הצבא קבר באופן המוני חיילים בשדה, מבלי להודיע למשפחותיהם על מנת לא לערער את המורל של שאר החיילים. ניתן להשוות צעדים אלו עם הויכוח בישראל בזמן מלחמת לבנון השנייה בדבר הכנסת עיתונאים לאזורי הקרבות ופיקוח על דיווחיהם משם. בניגוד לישראל, בסרי לנקה החיילים לא נשאו מכשירי טלפון סלולרי בהם יכלו לצלם את המתרחש בשדה הקרב ולשלוח חזרה "הביתה".⁸⁷⁹ הצבא אמנם שלח צוותי צילום משלו, אך מטרתם הייתה לתעד את הבסיסים והנשקים שנתפסו מה-LTTE ולהפיץ אותם לנציגים זרים ולעיתונאים. (בדומה לצעד שננקט לאחר תפיסת ספינת הנשק "קארין איי" על ידי ישראל). במקרים שעיתונאים הורשו לסקר נושאים הקשורים לקרבות, הם נלקחו לסיוורים מאורגנים על ידי הצבא למחנות שנתפסו מידי ה-LTTE. במקרים אחרים היו אלו דיווחים חלקיים ממחנות מעבר, שם באופן טבעי האזרחים חששו לדבר בפתיחות עם עיתונאים מחשש לפגיעה בהם על ידי הצבא שהיה אחראי על מחנות אלו.

כאמור, כל האמצעים האלו נועדו להשיג שליטה מלאה ככל שניתן במידע שמשוחרר לעולם הרחב, מתוך מטרה מוצהרת להשפיע על התפיסות של הקהלים השונים שיכולים להשפיע על הסכסוך או על היכולת להמשיך ולהוציא לפועל את המדיניות הצבאית. המדיניות הזו חוזקה במה שמשיקפים רבים כינו, די במדויק, **מתקפה על התקשורת החופשית בסרי לנקה**. מאז 2006 דווחו לפחות 14 מקרים של עיתונאים שנרצחו בעקבות עבודתם, מבלי שהאשמים הועמדו לדין. בנוסף, נפוצו מקרים רבים אחרים של חטיפות, הכאות ואיומים על עיתונאים שנחשדו באהדה גדולה מדי ל-LTTE או בהתנגדות לממשלה והעומדים בראשה. בעיקר הממשלה הייתה רגישה למתקפות על הצבא עצמו. מנקודת ראותה, בעבר חלקים בציבור התקיפו את הצבא על אופן הלחימה שלו. דבר זה ערער את המורל של החיילים וגרם להם לאבד את בטחונם. מכיוון שהאסטרטגיה החדשה התרכזה סביב חיסול צבאי של המורדים, לכושר הלחימה של הצבא הייתה חשיבות עליונה. לכן היה חשוב לשמור על לכידות פנימית ותמיכה בצבא כדי לאפשר לחיילים להתרכז בלחימה עצמה.⁸⁸⁰

הצעדים השונים הללו שננקטו על ידי הממשלה והאווירה שנוצרה בעקבות היחס הממשלתי לעיתונאים (ולארגוני זכויות אדם) גרמו לצניחה של המדינה בכל האינדקסים המקובלים בנוגע לחופש עיתונות. למשל לפי המדד של ארגון "עיתונאים ללא גבולות" בשנת 2010 צנחה סרי לנקה למקום ה-158 (מתוך 178) והיא ממוקמת אחרי עיראק ומצרים. לשם השוואה ב-2006 לפני תחילת סבב האלימות היא מוקמה במקום ה-141 ואילו בשיא תהליך השלום (2002) היא מוקמה במקום ה-51.⁸⁸¹ כמובן שעובדה זו פוגעת גם כיום בדימויה הבינ"ל של המדינה ומקשה עליה לגייס השקעות זרות (בעיקר מערביות) כמו גם משיכת תיירים לתחומה. זהו

⁸⁷⁸ http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/8042170.stm "Sri Lanka deports UK news team", BBC, 10.05.2009

⁸⁷⁹ Ong Wei-Chong, "Military defeat of the Tamil Tigers: From velvet glove to iron fist", RSIS commentary No. 50 <http://www.rsis.edu.sg/publications/Perspective/RSIS0502009.pdf> (27.05.2009)

⁸⁸⁰ "Death bells toll for the free Media: The Gotabaya Doctrine: Journalist who criticise the military may be attacked", *The Sunday Times*, 01.06.2008 <http://www.sundaytimes.lk/080601/News/news0016.html>

⁸⁸¹ http://en.rsf.org/press-freedom-index-2010_1034.html Reporters without Borders, 2010 press freedom index

מחיר לא פשוט שהמדינה נאלצת לשלם בעקבות נצחונה, וכיום לאחר שהסכסוך הלים נגמר עליה לפעול על מנת להקל על דימוי נוקשה זו.

התוצאה של קמפיין ההפחדה הזה נגד עיתונאים, בצירוף המגבלות הפיזיות על תנועה וגישה לאזורי הקרבות תרמו להיעדר מוחלט של דיון לא רק על נכונות או מוסריות האסטרטגיה הצבאית שננקטה, אלא גם על השיטות השונות שננקטות במסגרתה, למשל הפצצות נרחבות של אזורים מאוכלסים, המצב במחנות המעבר, היחס לפליטים ולחשודים בחברות ב-LTTE וכדומה. אישים או ארגונים שהתעקשו לחשוף מקרים של הפעלת אלימות כלפיהם אזרחים או שניסו לעורר דיון תיאורטי במידתיות של הטקטיקות הצבאיות המיושמות מיד ספגו התקפה מתואמת מצד גורמים פוליטיים וממשלתיים כאילו הם לא פטריוטיים, בוגדים וטרוריסטים. כך הושתקה באפקטיביות כל ביקורת פנימית.⁸⁸²

לסיכום, בעימותים מודרניים, בהם שליטה על "מרחב המידע" (Information Space) נהיית חשובה יותר ויותר, ההישג של סרי לנקה הוא ייחודי בהחלט. לכאורה בתור מדינה דמוקרטית לא מפותחת כלכלית או טכנולוגית, האמצעים החוקיים והטכנולוגיים שברשותה לא היו אמורים לאפשר לה להתמודד בהצלחה בתחום זה, שדורש תיאום מהיר ומדויק בין זרועות הממשלה השונות בתוך המדינה ומחוצה לה כדי לגבש ולהפיץ מסרים עקביים ואחידים באופן מהיר. ובכל זאת היא הצליחה לשלוט על מרחב המידע בצורה כמעט מושלמת. זאת היא עשתה תוך שימוש באמצעים פרימיטיביים למדי, הנמצאים בהישג ידה של כל ממשלה. להצלחה של סרי לנקה היו משמעותיות צבאיות ופוליטיות מובהקות:

קודם כל היא תרמה לניקוי השטח מ"הפרעות" זרות ואפשרה לצבא להתרכז בצרכים צבאיים מבלי להתחשב בשיקולים הנובעים מהנוכחות של תקשורת בינ"ל, מקיומה של ביקורת בינלאומית בלתי נמנעת או מהצורך להשיג "פופולאריות" ולגיטימציה למלחמה בקרב האוכלוסייה על ידי יצירת דימוי של לחימה המתחשבת בכל הציווים המוסריים האפשריים ובפרשנות המחמירה ביותר של החוק ההומניטארי הבינ"ל.

מצד שני ייתכן בהחלט שחופש פעולה זה גרם לשימוש חופשי למדי בטקטיקות של הפגזות ארטילריות חסרות אבחנה על ידי הצבא כמו גם להיעדר פיקוח משפטי או ציבורי ראוי על פעילות של חיילים בודדים במסגרת הלחימה עצמה. בנוסף הסודיות שאפפה את הלחימה מיד יצרה את הבסיס לטענה ש"אם אין (לממשלה) מה להסתיר, מדוע הם מונעים גישה לאזור?" זהו טיעון רב השפעה שמהווה את הבסיס לתביעות למנות ועדות חקירה בינ"ל שיחקרו באופן עצמאי את האירועים הצבאיים השונים ויעמידו לדיון את האחראים להפרות מכוונות של זכויות אדם. חיסרון נוסף הוא הנטייה הטבעית של אנשים להאמין לשמועות בדבר המתרחש באזורי הקרבות. מחסור במידע יוצר נטייה אנושית ליצור מידע, גם אם הוא אינו מתאר את המציאות. מבחינת ארגוני גרילה וטרור, יש מטרה מכוונת ליצור מידע מוטעה על מנת ליצור רושם כאילו פעולות הצבא חמורות ממה שהן באמת ושהשפעותיהן על האוכלוסייה קשה יותר ממה שהיא. למרות זאת נדמה שבסופו של חשבון חסרונות אלו מתאזנים עם היתרון המכריע: ללא מידע קונקרטי, לא ניתן לדווח באופן אמין על הלחימה. מצב זה פועל בהכרח לטובת הצבא הסדיר, שחופשי לפעול רק לפי האילוצים הצבאיים המידיים. אחד המטרות של הגרילה הרי הוא להתחמק מלחימה בצבא סדיר קרב, ובמקום זאת יש פנייה לאסטרטגיות עקיפות, שיחלישו את המדינה נגדה נלחמים ללא צורך לפנות לפעולות צבאיות בהיקף נרחב. הפעולות של

⁸⁸² Emily Wax, "Sri Lanka's war on several fronts", *Washington Post*, 22.02.2009
<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/02/21/AR2009022101806.html>

ממשלת סרי לנקה החזירו את המלחמה למקומה הטבעי - שדה הקרב. בזירה זו לצבא הסדיר יש את היתרון המספרי והארגוני.

על ידי מניעה מהתקשורת הזרה גישה לסכסוך נמנעה ממנה במידה רבה הגישה לארגון הגרילה עצמו. כך הסכסוך הוכל לגבולותיו הגיאוגרפיים המקומיים המקוריים והשפעותיו הוגבלו לזירה הפנימית, שם לממשלה הייתה שליטה (פיזית) מלאה על המתרחש. זאת בניגוד למטרתו המוצהרת של ה-LTTE לפרוץ את הגבולות המקומיים של הסכסוך ולהביא אותו לידיעת הקהילה הבינ"ל כדרך לקבל הכרה במאבקו. בכך הממשלה הצליחה לשלוט על הגבולות התודעתיים של הסכסוך. הצירוף של שליטה בגבולות המידע, ביחד עם השליטה המוחלטת שלה במערכה הדיפלומטית הבינ"ל (שבעצמה מבוססת ברובה על מידע לגבי המתרחש בשטח!) ובייחוד שליטתה הפיזית על כל הגבולות הגיאוגרפיים של הסכסוך, איפשר לממשלה לאגף באופן מושלם את ה-LTTE, והיה זה רק עניין של זמן עד שהיא תסגור עליו לחלוטין.

למרות שההקשחה של התנאים תחתם נאלצים לפעול עיתונאים ואנשי תקשורת במדינה נועדה בראש ובראשונה לשלוט על מרחב המידע בלחימה המודרנית ועל מנת להבטיח חופש תמרון רחב ככל האפשר לצבא, גם לאחר הניצחון הצבאי לא נדמה שמצב זה הולך להשתנות במידה רבה.⁸⁸³ המצב כיום של חופש העיתונות בסרי לנקה מביא אותנו להשלכות שהיו ליישום של האסטרטגיה הצבאית בסרי לנקה על האופי הפוליטי הבסיסי של המשטר, ועל הדרכים בהם הדרישות הייחודיות מהאסטרטגיה הצבאית הבלתי מתפשרת מול המורדים הביאו לשינוי עמוק במשטר הפוליטי הנוכחי ובחברה הסרילנקית עצמה.

עקרונות לחימה – הזירה הפוליטית-פנימית

זירה חשובה מאוד בה מתנהלים מאבקים א-סימטריים הם הפוליטיקה הפנימית בכל מדינה. כל צד – הן הממשלה בשלטון והן ארגון הגרילה – שואפים להשפיע על התפיסות והעמדות של דעת הקהל הפנימית על מנת להקשות על הצד השני להשיג את יעדיו. ארגון הגרילה בעיקר מנסה להשפיע על האזרחים להכיר בכך שאין ביכולת הממשלה להכריעו ולכן יש להגיע לפשרה. השימוש בטרור נועד ביו השאר למטרה זו בדיוק. לכפות סבל הדדי שיוביל לייאוש והתשת האזרחים. בדרך כלל אסטרטגיה זו מצליחה, בין השאר מכיוון שבמדינות דמוקרטיות בעיקר, ישנם גם שיקולים מוסריים המקשים על שלטון לפנות לדרך המלחמה ותורמים להעדפה מוסרית של משא ומתן, פשרה ותהליך שלום. בנוסף, במשטרים דמוקרטיים מתנהלת תחרות תמידית על השלטון. הסכסוך בדרך כלל הופך לסוגיה מרכזית בתחרות זו, כשקבוצות רבות מביעות עמדות הפוכות בנוגע לדרך להתמודד עם ארגון הגרילה. בתלוי במצב הפוליטי הספציפי במדינה, על מנת להגיע ליציבות פוליטית יש צורך לקחת בחשבון את דעתם של קבוצות רבות שלא בהכרח מסכימות ביניהן על הדרך הרצויה להתמודד עם הארגון הלא מדינתי. לכן אחת הטענות שנשמעות נגד משטרים דמוקרטיים בהקשר זה היא שהן אינן יעילות, שכן הן אינן מצליחות לגבש לאורך זמן מדיניות החלטית כזו או אחרת.

⁸⁸³ Amantha Perera, "Sri Lanka post civil war Media freedom still a distant dream", 13.01.2011
<http://southasia.oneworld.net/todayshadlines/sri-lanka-post-civil-war-media-freedom-still-a-distant-dream>

כיצד הצליחה סרי לנקה להתגבר על מכשול זה?

התשובה מפתיעה בפשטותה, אך קשה מאוד ליישום מעשי. היא תלויה מאוד בהקשר הפוליטי והחברתי של סרי לנקה כמדינה דמוקרטית בעלת מאפיינים מיוחדים, שביחד נותנים בידי השלטון כוח רב מאוד לפעול כאוות נפשו. מאפיינים של ריבוד חברתי ונאמנות אישית לבעלי תפקידים, קיטוב חברתי ובעיקר התפוצה והקבלה של אלימות פוליטית כתופעה "נורמלית" תורמים כולם ליכולת של השלטון לכפות את רצונו על מתנגדים לו מקרב החברה ולהפחיד את הרוב הדומם לא להתנגד לכוחו של השלטון. על בסיס זה נבחרה ממשלה חדשה שמלכתחילה הצהירה על כוונתה לנקוט גישה תקיפה יותר כלפי המורדים וכמובן – כלפי תומכיהם (אמיתיים ומדומים) בתוך החברה הסרי לנקית. גרעין המדיניות החדשה התמצה במושג של "נחישות פוליטית":

המטרה המוצהרת של הממשלה הייתה חיסולם הצבאי של המורדים. לשם כך השלטון היה זקוק לכוחות הביטחון. לכן נוצרה מעין שותפות בין הצבא וההנהגה האזרחית – בעוד לראשון יהיה חופש אופרטיבי מוחלט לפעול על הקרקע, בים ובאוויר, הנשיא ואחיו ידאגו לשמור על הזירה הפוליטית שקטה על מנת לתת לצבא את טווח הזמן לסיים את המשימה שהוטלה עליו. הצעד הראשון היה הקפדה עליונה על בחירה של הנהגה צבאית עם האישים המוכשרים והמתאימים ביותר למשימות הספציפיות שהיו נדרשות. מונו קציני צבא מנוסים שהוכיחו את עצמם. בראשם הועמד Sarath Fonseka, ששירת עם Gotabaya Rajapaksa בשנות ה-80 ונודע בעמדה התקיפה שבה הוא תמך נגד ה-LTTE.⁸⁸⁴

ברגע שהמטרה הוגדרה בבירור, הדרכים להשגתה הפכו ברורים גם כן. התנאי הבסיסי בשותפות הצבאית-אזרחית הזו היה קיומה של הנהגה מאוחדת שתוציא לפועל את האסטרטגיה החדשה. הנשיא החדש בחר את האנשים המקורבים לו ביותר, שהיו שותפים להשקפת עולמו והיו מוכנים לפעול התיאום על מנת להשיגה. בנוסף לשמירה על כל התיקים החשובים בידיו, הנשיא מינה את אחיו למזכיר ההגנה. אח נוסף, Basil Rajapaksa, מונה ליועצו הפוליטי ולנציג בפרלמנט. האחדות המשפחתית בהנהגת המדינה סייעה מאוד לנשיא ליישם את המדיניות המוצהרת שלו, עם התנגדות מעטה בלבד. בכך היה זה מקור כוח מהמעלה הראשונה, שכן למרות הביקורת על מינויים אלו שנתפסו כנפוטיזם (שאינו תופעה נדירה בסרי לנקה) שניהם היו מינויים ראויים של אישים מוכשרים בעלי ניסיון פוליטי נכבד.⁸⁸⁵

הנהגה זו הייתה זקוקה יציבות פוליטית שתאפשר לה את מרחב התמרון להתרכז ביצירת התנאים הפוליטיים האופטימליים להוצאה לפועל של המלחמה. בהתאם לכך הנשיא החליט במודע ליצור ממשלה רחבה ככל האפשר, על מנת לספק תפקיד לכל מנהיגי האופוזיציה ומתנגדים פוטנציאליים. אמנם צעד זה יצר לחץ עצום על האוצר הממשלתי (בדומה למדיניות הרחבת הצבא) אך הוא מילא את ייעודו – במהלך המלחמה הנשיא כמעט ולא התמודד עם משברים פוליטיים רציניים שאיימו על יציבות שלטונו, והוא לא נאלץ לבצע ויתורים פוליטיים במדיניותו על מנת לרצות שותפות קואליציוניות. הקבינט הראשון של הממשל מנה לא פחות מ-25 חברים. ב-2007, בדיוק לפני תחילת הקמפיין בצפון, הוא הורחב בעוד 17 שרים. זאת מבלי להזכיר את סגני

V.K. Shashikumar, op.cit.⁸⁸⁴

Victor Ivan, "Evaluating President Mahinda Rajapaksa: his strength and weaknesses", *Transcurrent*, 27.11.2010⁸⁸⁵
http://transcurrents.com/tc/2010/11/evaluating_president_mahinda_r.html

השרים. אם נצרף את כל בעלי התפקידים נגיע למספר גבוה מאוד. כך בקבינט הראשון לאחר סיום המלחמה היו 55 שרים!⁸⁸⁶

למדיניות זו היו כמובן השלכות שליליות מסוימות. בראשן, המקום הדומיננטי שניתן לצבא בחיים הפוליטיים של המדינה. החופש שניתן לצבא לפעול בשטחים בהם הייתה נוכחות של המורדים היה מוחלט. בהתאם לכך הצבא לא רק מילא תפקיד של לחימה, אלא גם השתלט על תפקידים אזרחיים מובהקים של אדמיניסטרציה. התהליך החל כבר לאחר הצונאמי אז הצבא ניהל את פעולות ההצלה והשיקום בשטחים בהם הייתה נוכחות של פעילי ה-LTTE. ואכן היה בכך הגיון מבצעי. עם זאת כיום, לאחר סיום הלחימה, תפקידיו של הצבא כוללים פעולות לשמירת החוק והסדר, מעצר של חשודים, ניהול מחנות הפליטים וכדומה. סילוק ארגוני הסיוע הזרים משטחי הלחימה גרם לצבא להיכנס גם לתחום זה ולהיות אחראי על מאמצי הסיוע הממשלתיים. למעשה חלק מתפקידים אלו הצבא הוכרח לקחת על עצמו על ידי ההתרחבות המדאגה של משרד ההגנה. בראשות אחיו של הנשיא משרד ההגנה הפך למשרד הממשלתי הגדול והחזק ביותר – והוא כולל סמכויות בתחומים שאינם קשורים כלל למלחמה או ביטחון לאומי. למשל הסמכות לפקח על ארגונים לא ממשלתיים ולהעניק להם רשיונות, או הרשות לפיתוח אורבני, ניהול משק הירקות והפירות ומכירתם (על מנת להתמודד עם האינפלציה הגואה) וכדומה.⁸⁸⁷

היה זה תהליך ברור של פוליטיזציה של הצבא, היא נבעה מכך שהצלחתו הצבאית של הצבא העניקה לו יוקרה חברתית רבה מאוד ולכן גם כוח פוליטי בלתי מבוטל. ואכן, זמן קצר לאחר סיום הלחימה נעשה ניסיון לנצל את היוקרה הפוליטית של הצבא נגד הממשלה. מפלגות האופוזיציה מינו את מפקד הצבא, Sarath Fonseka, כמועמד מטעמן לנשיאות. בנובמבר, חצי שנה בלבד לאחר שמונה לראש הכוחות המזוינים (CDS) הוא התפטר בנובמבר 2009, והכריז על כוונתו להתמודד בבחירות לנשיאות שהיו עתידות להיערך בתחילת שנת 2010. בחירות אלו הוכרזו על ידי הנשיא כשנה לפני הזמן על מנת לנצל את הפופולאריות הגדולה של הממשל בעקבות סיומה המוצלח של המלחמה ולהיבחר לכהונה נוספת. בשל כך נפתח מאבק מר בין מפקד הצבא לשעבר ומזכיר ההגנה, אחיו של הנשיא. Fonseka האשים את מזכיר ההגנה במתן פקודות לרצוח חשודים טמילים ובהפרות של זכויות אדם והחוק הבינלאומי במהלך הלחימה ב-LTTE.⁸⁸⁸

בנוסף הוא טען שנעשה ניסיון מכוון להרחיק אותו ממוקדי ההשפעה לאחר סיום המלחמה. הוא גם האשים את האחים Rajapaksa באי קיום הבטחתם ליישם מערכת יותר דמוקרטית במדינה, לשמור על חופש העיתונות, לשקם את הפליטים הרבים ולהקל את המתחים האתניים על ידי הצעה לפתרון פוליטי של חלוקת כוח.

⁸⁸⁶ "Cabinet to reach 55", *Lanka news today*, 22.11.2010 <http://www.lankanewstoday.com/cabinet-to-reach-55>

⁸⁸⁷ Vijay K. Nagaraj, "Sri Lanka military expanding its influence over civilians affairs, things are not looking good for democratic accountability", *Transcurrent*, 28.01.2011

http://transcurrents.com/tc/2011/01/sri_lanka_military_extending_i.html
⁸⁸⁸ Frederica Jansz, "ordered them to be shot", *Sunday Leader* (13.12.2009)
http://transcurrents.com/tc/2009/12/gotabhaya_ordered_execution_of.html

המאבק הפוליטי יצר לממשלה את הצורך לקנות את אמונו של הצבא על ידי מינוי קצינים בכירים לשעבר לתפקידי מפתח באדמיניסטרציה הממשלתית.⁸⁸⁹ ואכן, הצבא עמד ברובו לצד הממשלה (כמו במקרים דומים בעבר) נגד מפקדם לשעבר. סיבה עיקרית לתמיכה זו הייתה שלמעשה Fonseka האשים את הצבא בפשעי מלחמה. הוא גם הבטיח, באם ייבחר, לצמצם את תפקידו של הצבא במשימות אזרחיות. חלק ממשימות אלו הכניסו לצבא כסף רב (למשל השליטה במחנות המעבר וכספים לשיקום של פליטים) בנוסף לעוצמה פוליטית. בעיקר עם זאת התמיכה של הצבא ברובו נבעה מאמצעי השליטה והפיקוח ההדוקים השונים והמגוונים שהפעיל הממשל, בראשות מזכיר ההגנה Gotabaya Rajapaksa על הצבא. בכך הוכח שיותר משיש סכנה להשתלטות הצבא על החיים הפוליטיים, הסכנה היא דווקא של שליטה פוליטית הדוקה יותר של השלטון האזרחי על מוסדות סוימים וניצולם לצרכיו.⁸⁹⁰

במקביל נוהל גם קמפיין תקשורתי וציבורי תקיף נגד הסכנה החדשה: בתגובה לטענות מצד Fonseka האשימו חוגים מסוימים בעיתונות ובממשלה את מפקד הצבא לשעבר בבגידה במדינה. הם הזכירו שב-2009 הוא נסע לבדו לארה"ב, לכאורה לצרכי עבודה. שם הוא הסכים להתייצב במחלקת המדינה האמריקאית על מנת לענות על שאלות בנוגע להאשמות על הפרה של זכויות אדם (מכיון שהוא מחזיק אזרחות אמריקאית הוא כפוף לחוק האמריקאי בנוגע להפרת זכויות אדם). בסופו של דבר הממשלה גילתה על כך והורתה לו לשוב מיד למדינה.⁸⁹¹ פורסם גם הסכם סודי לכאורה בין Fonseka לבין נציגים טמילים מטעם ה-TNA (Tamil National Alliance) – קואליציה של ארגונים טמילים שתמכו ב-LTTE, לפיו הסכים Fonseka לאחד מחדש את מחוזות הצפון והמזרח ולהעניק אוטונומיה לטמילים בתמורה לתמיכתם בו בבחירות. למרות שההסכם שפורסם התגלה כזיוף, התקשורת הממשלתית והעיתונות הכתובה המשיכו לדון בהאשמות. הממשל המכהן גם עשה שימוש נרחב בשליטתו על התקשורת כדי לצמצם את החשיפה הציבורית של מועמד האופוזיציה ולהבליט את הישגיו של הנשיא. בנוסף הושמעו האשמות כאילו הממשלה עשתה שימוש בנכסים ממשלתיים על מנת להעניק לעצמה יתרון לא הוגן בבחירות, כמו למשל שימוש במבני ציבור לעריכת אסיפות בחירות, מכוניות להסעת בוחרים וכדומה. הבחירות לנשיאות נערכו לבסוף בסוף ינואר 2010, והם הסתיימו בניצחון מכריע של הנשיא המכהן, שקיבל 57% מהקולות לעומת 40% שקיבל Fonseka. בתגובה הכריז האחרון שהוא לא מקבל את תוצאות הבחירות ואף הודיע שיערער עליהם. כנראה בעקבות כך, יום לאחר שהתקבלו התוצאות הצבא הקיף את המלון בו שהה Fonseka. ההאשמה כעת הייתה שהוא זומם להתנקש בחייו של הנשיא ואחיו על מנת להשתלט בכוח על המדינה. בנוסף נטען נגדו שהוא השפיע על תהליכי מכרז למכירות נשק והעניק שלא כחוק מכרזים צבאיים לאספקת נשק לחברה אמריקאית שהייתה קשורה לחתנו. בפברואר הוא נעצר על ידי המשטרה הצבאית

⁸⁸⁹ "Post war sri Lanka is militarizing the administrative and diplomatic services" (23.01.2011)

<http://www.sacw.net/article1890.html>

D. B. S Jayaraj, "Fonseka factor and the creeping politization of military in Sri Lanka" (23.01.2010) ⁸⁹⁰

<http://dbsjeyaraj.com/dbsj/archives/1315>

S. Murari, "Kongahage questions Fonseka dual Loyalty", *Asian Tribune*. 23.01.2010 ⁸⁹¹

<http://www.asiantribune.com/news/2010/01/23/kongahage-questions-fonsekas-dual-loyalty>

ונכלא. אין זה מקרה שהמשפט שנערך נגדו נוהל על ידי הצבא ולא על ידי התביעה האזרחית.⁸⁹² במהלך המשפט נעשו ניסיונות שונים להשפיע על ההליכים: מזכיר ההגנה טען למשל שיש להוציא את Fonseka להורג על בגידה. בנוסף חלק מהמשפט נערך בכלל בזמן חופשה לאומית של עורכי דין, כך שבזמן שמיעת העדויות וחקירת העדים הוא היה חסר ייצוג משפטי. באוגוסט הוא הורשע בשחיתות ועבירה על חוקי הצבא ודרגותיו נלקחו ממנו. היה זה מצב מוזר בהחלט, שמפקד הצבא, שנחשב בעיני רבים כגיבור לאומי, הוקע כבוגד על ידי הנשיא ומזכיר ההגנה, שהיו חבריו הקרובים ומינו אותו לתפקיד מלכתחילה. אגב, בעודו בכלא הוא נבחר בבחירות לפרלמנט שנערכו באפריל- כיסא שעליו נאלץ לוותר לאחר שהורשע. הקמפיין הציבורי והמשפטי נגד Fonseka היו חסרי תקדים בהיסטוריה הפוליטית של סרי לנקה. הוא הבהיר למעשה את הכוח של שלטון האחים Rajapaksa (שבינתיים עוד חמישה מהם נבחרו גם הם לפרלמנט!), והבהירו את הקשיים העצומים הטמונים בפעילות כלשהי נגד השלטון. כל הפרשה גרמה לשלטון להקשיח את עמדתו מול מתנגדיו והבהירה כמה מסוכנים התהליכים שעברו על סרי לנקה בחמש השנים מאז נבחר הממשל החדש, ובאיזה נתיב היא עוד עתידה לצעוד.

הבהרה נוספת קיבל מי שהיה זקוק לכך בהצעד הבא של הנשיא, שנועד גם הוא לחזק את שליטתו. זמן קצר לאחר הרשעת יריבו העיקרי, ב-8 בספטמבר 2010, התקבל התיקון ה-18 לחוקה. התיקון החדש קבע קודם כל שהתיקון ה-17 לחוקה, שהתקבל ב-2001, מבוטל. תיקון זה, שהתקבל בזמן השלטון הליברלי של ה-UNP בלחץ האופוזיציה נועד להגביל את כוחו של הנשיא במינויים לוועדות מינויים מיוחדות ולמעשה בשירות הציבורי כולו. בהתאם לכך הוקמה מועצה חוקתית שאמורה לבחון, להמליץ ולאשר מינויים למשרות בכירות. המועצה החוקתית הורכבה מראש הממשלה, מדובר הבית, ממנהיג האופוזיציה, מנציג של הנשיא ונציג נוסף שימונה בהסכמה של כל מפלגות המיעוט בפרלמנט. צעד זה נועד להחליש את האחיזה הפוליטית על השירות הציבורי ולבטל תופעות כשוחד, שחיתות והעדפת נאמנות אישית על חשבון שיקולים אישיים ונתפס כמנגנון חשוב לקראת חיזוק השירות הציבורי והחלשת כוחה של הזרוע הביצועית.⁸⁹³ קביעה חשובה נוספת של התיקון ה-18 הייתה ביטול מגבלת שתי הכהונות שאליהן ניתן לבחור נשיא בסרי לנקה. למעשה מעתה אין שום הגבלה על מספר הכהונות שאליהן יכול נשיא להיבחר. בכך הכשיר Rajapaksa את הדרך שלו לשלטון לכל החיים. לא רק זאת, הכוח נהיה יותר ויותר מרוכז בידיים של הנשיא שבידיו סמכויות המינוי לכל המשרות החשובות במדינה, מבלי שהגופים שאמורים לפקח על ההוצאה לפועל של הכוח הביצועי יכולים להתנגד לרצונו באפקטיביות עקב הפוליטיזציה הגוברת שלהם והגבלת סמכויותיהם בחוק.⁸⁹⁴

מוקדם יותר צוין שאחד מעקרונות האסטרטגיה הפוליטית של Mahinda Rajapaksa הייתה חיסול מוחלט של המורדים. חיסול כזה חייב להיות בהכרח פיזי ולכן לאמצעים צבאיים היה מקום מרכזי במדיניות. אך מדיניות זו, על מנת שתצלח, הייתה חייבת תמיכה פוליטית נרחבת ככל האפשר על מנת לנטרל אלמנטים

⁸⁹² Sarath Kumara, "Sri Lanka Army presses cases against Fonseka" (26.10.2010)

⁸⁹³ <http://www.wsws.org/articles/2010/may2010/sril-m26.shtml>

⁸⁹³ M. C. M Iqbal, "The 17th amendment to the constitution" http://www.ruleoflawsrilanka.org/resources/writings-of-m-c-m-iqbal/the-17th-amendment-to-the-constitution#_ftn1

⁸⁹⁴ Rebbecca Buckwalter-Poza, "The repercussions of the 18th amendment", *Sri Lanka guardian*, 07.09.2010

<http://www.srilankaguardian.org/2010/09/sri-lanka-repercussions-of-18th.html>

פוליטיים חתרניים או כאלו שיש להם פוטנציאל לערער את היציבות הפוליטית במדינה באופן שיקשה על ריכוז כל המשאבים הלאומיים למען המטרה העליונה. לכן הנשיא החדש החליט במודע לא לאפשר "רעשים" פוליטיים להפריע לצבא בעת הלחימה, כפי שקרה פעמים כה רבות בעבר בהיסטוריה של סרי לנקה. החלטה כזו מניחה לכן צורך מסוים בריכוזיות פוליטית של סמכויות שלטוניות כדי לאפשר חופש פעולה להנהגה האזרחית והצבאית. אמנם, הניסיון ההיסטורי אינו מוכיח בבירור שמדינות אוטוקרטיות בהכרח יעילות יותר בהתמודדות מול ארגוני גרילה מאשר מדינות דמוקרטיות, אך במדינות "פתוחות" יותר מבחינה חברתית ופוליטית קשה יותר לגייס את כל משאבי האומה למען מטרה אחת. בנוסף כל קמפיין צבאי דורש מידה מסוימת של ניהול מרכזי אחיד ויעיל, שלעיתים קרובות מדי חסר באופן בולט במשטרים דמוקרטיים מעצם אופיים. זאת מהסיבה הפשוטה שברוב מקרי סכסוך בתוך מדינה האוכלוסייה תמיד תתחלק בין קבוצות שונות: אלו שיתמכו ללא סייג במורדים, כאלו שיתמכו בממשלה, ובתווך הרוב הנייטרלי, שלא נוקט עמדה מסוימת לכאן או לכאן אך יתמוך בכל החלטה שלדעתו תביא לסיום של הסכסוך. על תמיכתה של קבוצה זו מתנהל מאבק ציבורי-תקשורתי בין הממשלה ובין הארגונים הלא מדינתיים. מבחינה היסטורית, ממשלות סרי לנקה השונות שנבחרו מקרב ממחנה מסוים הפעילו את מלוא השפעתן על מנת לקדם את השקפת עולמן בקרב הציבור. זוהי אינה תופעה נדירה במדינות דמוקרטיות המבוססות על שכנוע ותחרות בין קבוצות רוב ומיעוט, כשהקבוצה הנבחרת לשלטון שואפת לישים מטרותיה ואת השקפת עולמה, והיא רצויה ובריאה. במקרה של סרי לנקה תופעה דמוקרטית זו לבשה פעמים רבות אופי אליים ומדכא, כשהקבוצות בשלטון פעלו לדכא באלימות את מתנגדיהם. בהתאם לכך, הממשלה שעלתה לשלטון בסוף 2005 נבחרה על בסיס ההבטחה לנקוט עמדה תקיפה נגד המורדים. הבטחה זו פנתה לגורמים היותר לאומניים בקרב האוכלוסייה הסינהאלזית ושיקפה מיליטריזציה מסוימת של החברה הסרי לנקית. מיליטריזציה זו אינה תופעה חדשה. הפוליטיקה של סרי לנקה לאחר קבלת העצמאות היא כזו של הקצנה וקיטוב חברתיים. המהומות האתניות של שנות ה-50 ובעיקר ה-70 היו ביטוי לכך, ופריצת הסכסוך האלים רק תרם לקיטוב החברתי ולאיבה האתנית במדינה. באמצע שנות ה-90 בזמן מלחמת אילאם השלישית לאחר שה-LTE התחזק מאוד בשנים שלאחר נסיגת הודו מהמדינה ולאור מתקפותיו על הצבא והפיגועים הרבים שהוא יזם בערים הגדולות, תהליך המיליטריזציה קיבל דחיפה נוספת. במידה רבה הוא מבוסס על הנוער הסינהאלזי העני בכפרים שסובל ממחסור באפשרויות השכלה ותעסוקה. לאחר 2005 נוער זה התגייס במספרים רבים לשירותי הביטחון אשר הציעו אפשרויות תעסוקה טובים יחסית. מגמה זו מתבטאת ברטוריקה לאומנית שמנוצלת לצרכים פוליטיים. רטוריקה זו כוללת באופן מסורתי האשמות נגד "הזרים" מהמערב שמתערבים בענייניה של סרי לנקה, נגד ארגוני זכויות אדם "הבוגדים" במורשת הסינהאלזית, נגד עיתונאים ליברליים המשמשים שופר לתעמולה של ה-LTE וכדומה. אווירה זו המפלגות הסינהאלזיות הגדולות רצו לנצל לצרכיהם וכך הם ליבו אותה במהלך השנים. השינוי היה שב-2005 הממשל שנבחר התבסס באופן מובהק על פלח זה באוכלוסייה והיה שותף להשקפת העולם הזו. כך לאחר הבחירות ההשקפה הלאומנית יושמה כמדיניות ממשלתית רשמית ונקט קו נוקשה ומובהק של השתקת מתנגדים תוך שימוש באלימות וכפייה. הייתה זו מדיניות מוצהרת שנועדה לתמוך במאמץ הצבאי לחיסול ה-LTE, אך הוא התאפשר רק בהקשר הייחודי של הפוליטיקה בחברה הסרי-לנקית. כדי לקדם יעדים אלו הממשל החדש פעל לבהתאם לתהליך קיים כבר של פוליטיזציה מובהקת של המוסדות הפוליטיים החשובים – בראשם הצבא, המנהל הציבורי ומערכת הצדק הפלילית – משטרה ובתי המשפט.

סרי לנקה נחשבה תמיד, ובצדק, דמוקרטית. עם זאת, היא גם חברה בה הרוב רואה את תפקיד המדינה כביטוי עליון של דתו מורשתו, מה שמשאיר לקבוצות מיעוט – בעיקר מיעוטים אתניים ודתיים – מקום שולי בלבד במערכת הפוליטית. בנוסף לכך קבוצת הרוב הסינהאלזית מחולקת לפי חתכים שונים – מוצא, השכלה, מעמד כלכלי, יוקרה חברתית וכדומה. ההיסטוריה הפוליטית של סרי לנקה היא תולדותיו של מאבק לא רק בין קבוצת הרוב הסינהאלזית ובין המיעוט הטמילי, אלא גם של מאבקים בתוך קבוצת הרוב הסינהאלזית בין מה שקרוי "ימין" ו"שמאל", בין קיצוניים לאומניים למתונים בעלי נטייה מערבית, בין חסידי מערכת כלכלית ליברלית ומתנגדיהם וכדומה. נוצרה תחרות מרה על קולות הבוחרים, כשכל מחנה משתמש ברטוריקה קיצונית יותר ויותר על מנת "לעקוף" את יריביו בעיני הבוחרים. הייתה זו תופעה מקובלת לכן שאלו שנבחרו לשלטון משתמשים בכוחם על מנת ליצור מערכת פוליטית "בדמותם", וללחום נגד האופוזיציה, שבתורה מבטיחה לבטל את הנשיאות החזקה באם תגיע לשלטון. האופי התחרותי של הפוליטיקה הסינהאלזית וחוזק הדיכוי המדינתי מסבירים את רמות האלימות הגבוהות בהן מתאפיינת המדינה, בעיקר בזמנים של בחירות. זהו גם ההסבר למשל לשינויי החוקה התכופים יחסית (שכלל שני חוקות בתוך פחות מעשור!), למהומות רחבות ההיקף ולהתקוממות של ה-JVP ב-1971 ו-1989 (שבעצמן נתקלו בהתנגדות אלימה של השלטון).⁸⁹⁵ התוצאה של מאפיינים אלו היא כפולה – מחד, מאבק מר על השלטון שכן הוא העניק את הכוח הדרוש לפעול נגד המתנגדים מקרב המחנה הנגדי. שנית, נוצר תהליך עקבי וברור של חיזוק הזרוע הביצועית של המשטר, על חשבון הזרועות האחרות.

החוקה של 1978 יצרה בסרי לנקה משטר ביצועי חזק, בראשות הנשיא. מלכתחילה בעל התפקיד נהנה ממגוון רחב של סמכויות משליטה על הפרלמנט עד מינוי שופטים. במהלך השנים בעלי התפקיד דאגו להרחיב את סמכויותיהם עוד ועוד. 896 בנוסף מנהיגי המדינה השונים, מקבלת העצמאות, נהגו להשתלט – באמצעות מינויים מתאימים – על כל המוסדות אותם ראו כחשובים להבטחת שליטתם במנגנון המדינה הגדול בסרי לנקה. תופעה זו יצרה פוליטיזציה נרחבת המאפיינת את מערכת הפוליטית והמנהלית של המדינה, כשנאמנות פוליטית מתמשכת היא לעיתים קרובות הקריטריון המכריע ביותר למינוי למשרות בכירות. במהלך השנים המדינה הייתה עדה לתהליך גובר של ערעור העצמאות של מערכות הצדק הפלילי ופוליטיזציה גוברת שלהם. עזרה לתהליך זה העובדה שבסרי לנקה נמצאים בתוקף חוקי חירום כמעט ללא הפסקה משנת 1971. חוקים שונים אלו מאפשרים סמכויות מעצר וחקירה נרחבים מאוד למשטרה, מאפשרים השעייה של זכויות בסיסיות של נחקרים ועצירים, מגבילות את כוחם של בתי המשפט ומקלות על התביעה לבנות תיקים נגד חשודים במעשי טרור. גם השימוש במשטרה לתפקידי לחימה תרמו לטשטוש ההבחנה בין תפקודה ככוח צבאי לוחם (שמתבטא בהקמת ה-STF) ובין תפקידה כארגון לניהול סדר חברתי. לא פלא לכן שהגוף העיקרי שהושפע מהפוליטיקה המפלגתית והחדירה שלה לתוך מוסדות מקצועיים היה המשטרה. השכבות הגבוהות של הקצונה ממונות על ידי שר ההגנה (שכיום הוא גם הנשיא). בנוסף, פקידים מפלגתיים מקומיים משפיעים "מבחוץ" על שכבות הקצונה הנמוכות יותר. תופעות של שחיתות, חוסר מקצועיות והעלמת עין מפשעים מסוימים אינן נדירות בכוח המשטרה. גם אלימות של שוטרים וסחיטת שוחד על בסיס נרחב קיימות. בהקשר

⁸⁹⁵ Neil DeVotta, "Illiberalism and Ethnic Conflict in Sri Lanka" *Journal of Democracy*, Volume 13, Number 1, (January 2002), pp. 91-98
⁸⁹⁶ "18th Amendment Sparks Controversy in Sri Lanka" (08.09.2010)
<http://english.peopledaily.com.cn/90001/90777/90851/7134216.html>

של הסכסוך חשוב לזכור שבאופן היסטורי, כוח המשטרה היה חלק מכוחות הצבא, וכיום שני הגופים מופקחים על ידי משרד ההגנה. לאחר קבלת העצמאות החל תהליך של הפיכת כוחות הביטחון כולם למייצגים את הסינהאלזים. קצינים ושוטרים טמילים לא נטו להתגייס למשטרה, ומצב זה לא השתנה במהלך הסכסוך. כך המשטרה הפכה לכלי נוסף במאבק הפוליטי של הרוב נגד המיעוט הטמילי. לאור זאת אין להתפלא שמשטרת סרי לנקה ידועה לשמצה (אפילו יותר מהצבא) בשימוש הנרחב שהיא עושה באליםמות, חטיפות של בני אדם חשודים, עינויים כשיטת חקירה (וענישה) מקובלת ואיפלו הריגה של אזרחים. תופעות אלו מתקיימות ללא הפרעה כמעט, כשהפיקוד הבכיר בעצמו חסר יכולת להתנגד לכך או שהוא מעלים עין מהתופעה, שלא זוכה לגינוי מצד המנהיגים הפוליטיים במדינה למרות שלכאורה מנהגים כאלה הם פסולים ואסורים על פי חוק.⁸⁹⁷ למשל, בסרי לנקה רווחת התופעה של "היעלמויות" של אזרחים, שלעיתים לא נמצאים שנים רבות לאחר שנעלמו. מספר גדול של מקרים אלו למעשה מבוצע על ידי השוטרים עצמם נגד פושעים ו"סתם" חשודים.⁸⁹⁸

במהלך השנים נוסדה תרבות של חסינות כלפי מנהגים פסולים כאלה, כך שלמעשה כיום כוח המשטרה משמש כזרוע של השלטון על מנת להפחיד מתנגדים ולתקוף אותם. בעיקר תופעה זו מכוונת נגד עיתונאים, פעילי זכויות אדם ופעילים פוליטיים של מפלגות מתחרות. ההרחבה המהירה של כוח המשטרה בשנים האחרונות של הסכסוך, בצירוף עם בשימוש הנרחב שנעשה בו באזורי הקרבות כמיליציה סינהאלזית חמושה הביאו להחרפה של תופעות אלו עם הכניסה של כוח אדם פחות איכותי לשורות המשטרה ולהתערערות המשמעת הכללית עקב המחסור בביקורת חיצונית.⁸⁹⁹

כיום גם אין שום מנגנון עצמאי וחינוכי שיוכל לחקור האשמות נגד קציני משטרה (בעיקר הבכירים שבהם), ולבתי המשפט כמעט ואין שליטה על תופעות אלו.⁹⁰⁰

הסיבה העיקרית לכך היא שתהליך הפוליטיזציה וערעור המקצועיות והעצמאות של מוסדות פוליטיים השפיע גם על בתי המשפט במדינה. תהליך זה החל כבר ב-1978 עם קבלת החוקה החדשה. חוקה זו העניקה לנשיא כוח רב במינוי שופטים בכל הרמות. בנוסף היא אפשרה הטלת מגבלות רבות יותר על חירויות של חשודים כמו גם על העצמאות הבסיסית של בתי המשפט במדינה. התיקון השישי לחוקה שהתקבל ב-1983 ודרש הצהרת נאמנות מחברי פרלמנט למדינה אחת מאוחדת רק הדגיש את הנאמנות המצופה מכל פקיד ממשל לראיית עולם מסוימת. כך נוצר מצב שבו מרבית השופטים היו מטבע הדברים סינהאלזים. שופטים טמילים ניתן היה למצוא רק ברמות הנמוכות של מערכת המשפט. בנוסף, על המערכת כולה עבר תהליך של צמצום העצמאות של השופטים – הם מונו על ידי הנשיא באופן אישי וקידומם היה תלוי בו ובמפלגתו. גם

⁸⁹⁷ "Reform of a Police system rotten at the top", *Asia Human Right Commission* (08.12.2009))

<http://www.humanrights.asia/news/ahrc-news/AHRC-STM-242-2009>

⁸⁹⁸ "The Phenomenon of disappearances in Sri Lanka", *Cyberspace Graveyard for disappeared people* (15.06.2003))

http://www.disappearances.org/news/mainfile.php/disapp_sl

⁸⁹⁹ "Police reform prerequisite for return to peace", *Asia Human Rights Commission* (12.04.2010))

<http://www.ahrchk.net/pub/mainfile.php/slimpunity/360>

⁹⁰⁰ "Sri Lanka: The state of human rights in 2010", *Sri Lanka campaign for peace and justice* (10.12.2010))

<http://blog.srilankacampaign.org/2010/12/sri-lanka-state-of-human-rights-in-2010.html>

היעדר של סמכויות חוקיות לפקח על גופי ממשלה אחרים (בעיקר המשטרה והצבא) ויכולת להטיל סנקציות על בעלי תפקידים מנעו מהמערכת המשפטית להגן כראוי על זכויות אדם במדינה.⁹⁰¹ אחד התפקידים החשובים עליהם השתלט הנשיא לאחר היבחרו היה זה של התובע הכללי. בידי מחזיק המשרה החאריות ליעץ לממשלה בענייני חוק ובעיקר הסמכות לתבוע את כל המקרים הפליליים החמורים המתרחשים במדינה. שליטה פוליטית על משרה זו משמעה שניתן להגיש תביעות רק במקרים בהם השלטון חפץ בהרשעה ולהימנע מתביעה במקרים של חשודים הנאמנים לממשלה או פועלים בשיתוף פעולה איתה.⁹⁰² לאחר 2005 גם בית המשפט העליון נחשף לתהליך זה. בראשות נשיא בית המשפט (שמונה דווקא על ידי הממשל הקודם) הוא החל לקדם את תפיסת העולם הלאומנית שבה צידד השלטון החדש. הדוגמאות המובהקות לכך היו החלטותיו בנושאים שנויים במחלוקת כמו החלטתו להשעות את מנגנון חלוקת הפיצויים לנפגעי הצונאמי (P-TOMS) עקב שיתוף נציגי ה-LTTE בתהליך הקצאת הכספים, ובייחוד החלטתו המפורסמת לפרק את המחוז המאוחד מזרח-צפון (שנקבע בהסכם השלום בין סרי לנקה להודו ב-1987). החלטה זו בעיקר שיקפה את המדיניות הלאומנית הרשמית והיותה את יריית הפתיחה לקמפיין הצבאי במזרח המדינה.⁹⁰³

המצב כיום בסרי לנקה הוא ערעור הדרגתי של המשטר דמוקרטי. תהליך זה נעשה ב"רכות" ובשילוב אמצעים גלויים וסמויים. תחת המעטה החוקי והתודעתי של תקנות החירום, הנשיא Rajapaksa בנה משטר שסובב סביבו וסביב בני משפחתו. משטר זה נשען על תמיכה גורפת של הגורמים הסינהאלזיים הלאומניים, ובעיקר הנוער הסינהאלזי. על ידי שילוב של שכנוע פוליטי והפחדה של מתנגדים הצליח הנשיא לרכז בתהליך איטי עוד ועוד כוח בידיו. כך, עם בהתחלה הנשיא נבחר על מנת ליישם מדיניות מסוימת ולקדם השקפת עולם ספציפית, בשנים האחרונות נראה כאילו המטרה הפכה להיות הבטחת השלטון לנשיא עצמו ולבני משפחתו. המדינה וגופיה השונים הפכו לרכושו הפרטי של Mahinda Rajapaksa. רכוש זה יש להגדיל ועליו יש להגן, מפני כל אחד שמהווה איום. למען מטרה זו כל האמצעים כשרים. לרוב מספיקות ההבטחות לשיקום כלכלי. בנוסף יש ניסיון ברור ליצור מנטליות של "מצור" ופחד בקרב האוכלוסייה הסינהאלזית על ידי רטוריקה המדגישה את ניסיונות "המערב" להתערב בתוך המדינה ולחזק את האלמנטים הטרוריסטיים בתוכה. גם הניסיונות של מדינות המערב לכפות על ממשל Rajapaksa שקיפות גדולה יותר ונורמות ליברליות יותר מועברות לעם כניסיון של בעלי הברית של ה-LTTE לנקום בסרי לנקה ולחדש את המאבק הטמילי. כרגע מאמצים אלו מצליחים לגבש בנשיא תמיכה רבה. המסר הוא שהנשיא הוא למעשה סרי לנקה. כישלון שלו יוביל לכשלונה של סרי לנקה, ועלייתה של ממשלה חדשה תהיה אסון למדינה שכן ממשלה כזו תבטל את כל ההישגים שהושגו עד עתה. טיעונים אלו זוכים לתמיכה נלהבת בקרב פלח גדול מאוד באוכלוסייה. כחלק מהקמפיין הזה מזוהים "אויבי" המדינה בעיקר ארגוני זכויות אדם ועיתונאים. הפיקוח ההדו על עיתונאים והשתקתה של

International Crisis Group, "Sri Lanka's Judiciary: Politicised courts, compromised rights", Asia report 172 ⁹⁰¹
http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-asia/sri-lanka/172_sri_lankas_judiciary_politicised_courts_compromised_rights.ashx (30.06.2009), pp 2-5, 16-24

"Sri Lanka politization of Judiciary complete, says AHRC (02.06.2010)" ⁹⁰²
http://www.srilankatruth.com/article/newspublish/article.php?news_id=1048
 International Crisis Group, "Sri Lanka's Judiciary: Politicised courts, compromised rights", Asia report 172 ⁹⁰³
http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-asia/sri-lanka/172_sri_lankas_judiciary_politicised_courts_compromised_rights.ashx (30.06.2009), pp 24-26

החברה האזרחית (הליברלית) אינה מקרית, והיא נועדה להפחית את הביקורת הפנימית על הנשיא ועל האמצעים הנוקשים שהוא נוקט נגד מתנגדיו.⁹⁰⁴

ליתר ביטחון הובטחה גם שליטה פוליטית על שרותי הביטחון ומערכת המשפט, כך שבמידת הצורך ייעשה שימוש בהפחדה ואיומים על מתנגדים ושימוש במערכות הצדק על מנת להיפטר מיריבים פוליטיים, כפי שנעשה במקרה של Fonseka.⁹⁰⁵

צעדים אלו יוצרים הכשר לאלימות פוליטית של השלטון כנגד מתנגדיו ומעניקה חסינות לאלימות כזו. כתוצאה מתהליכים אלו נוצר מצב חברתי שבו אנשים מפחדים מהשלטון עצמו, מחשש שעוצמתו תופנה נגדם. בכך נוצר פיקוח חברתי יעיל על ידי המדינה. פיקוח לא פורמלי זה מאפשר לשלטון לנקוט בצעדים אלימים עם מינימום ביקורת פנימית. כל הצעדים שתוארו לעיל בתחילה נועדו למטרה המוגבלת של הבטחת חופש פעולה גדול ככל האפשר לצבא להתרכז בצרכים הצבאיים על מנת להביס את המורדים. במדינות בהן כוחו של השלטון חלש ומבוזר יותר סביר להניח שמדיניות של מלחמה פנימית חסרת פשרות הייתה זוכה להרבה יותר ביקורת. השליטה המוחלטת של השלטון בסרי לנקה על כוח המשטרה ומערכת המשפט אפשרה לו להשתיק כל ביקורת פנימית מה שהעניק לצבא את החופש לבצע את המשימה של חיסול המורדים ללא הפרעה. למרבה הצער, זהו אחד הלקחים הבולטים מהמקרה של סרי לנקה.

חשוב לזכור כמובן שתהליך כזה של שימוש באמצעים דמוקרטיים על מנת לרכז סמכויות רבות ככל האפשר בידי שליט אחד כל-יכול אינן ייחודיות לסרי לנקה וכדוגמתן ראינו גם במקומות אחרים בהיסטוריה. בכל חברה, בעיקר כזו הסובלת ממתחים חברתיים וכלכליים ומתמודדות עם אויבים פנימיים או חיצוניים רבי עוצמה, יש פוטנציאל לצמיחתו של מנהיג חזק, שיסחוף את האומה על בסיס רטוריקה לאומנית והבטחה לשלטון יעיל. בסרי לנקה נדמה עם זאת שהפוטנציאל לתהליך כזה הוא גדול יותר עקב האופי המיוחד של החברה והפוליטיקה במדינה מקבלת העצמאות. ב-2005 הפוטנציאל הזה התחיל להתבטא ביתר שאת עם היבחרו של מנהיג שהיה נכון יותר מאחרים לנצל פוטנציאל זה ולחזק אותו על מנת להשיג מטרה מוצהרת וברורה. באופן מעניין הצלחתו הייתה כל כך מרשימה שכיום תהליך זה חרג מזמן מהמידה הדרושה ליצירת שלטון "יעיל" על מנת להתמודד עם איום טרור פנימי. ריכוז הסמכויות הפך מאמצעי להשיג מטרה – למטרה בעצמו. ניתן לטעון שמדיניות אפקטיבית דורשת שלטון חזק. מצד שני שלטון כזה בתורו יכול לגרום פגיעה מסוימת באופי הדמוקרטי והליברלי של החברה, בעיקר כשהמטרה נתפסת כראויה ורצויה בידי פלח גדול של החברה. בשלב מסוים נחצה קו, שמעלה את התהייה האם המטרה (החזרת הסדר והיציבות הפוליטית) מקדשת את האמצעים (השתקת ביקורת וערעור חירויות היסוד הדמוקרטיות הבסיסיות)? המקרה של סרי לנקה מדגים את המחיר הגבוה שיכול להיות במקרה ומותחים את המדיניות הבלתי מתפשרת כלפי המורדים לסופה ההגיוני. האם מחיר זה שווה? דבר זה תלוי בעיקר באופי הייחודי של כל חברה. בעיקר מסיבה זו כבר צוין שהמודל של סרי לנקה לא ניתן ליישום מיידי לכל מקרה סכסוך- לא כל חברה תסכים לשלם את המחיר הפוליטי ששולם בסרי לנקה.

⁹⁰⁴ Human Rights Watch, "End Witch hunt against the media and NGO's", 10.03.2010

<http://www.hrw.org/en/news/2010/03/10/sri-lanka-end-witch-hunt-against-media-and-ngos>

⁹⁰⁵ Tisaranee Gunasekara, "How president Mahinda Rajapaksa transformed Sri Lanka", *Transcurrents* (13.11.2010)

http://transcurrents.com/tc/2010/11/how_president_mahinda_rajapaks.html

פרק 12: אחרית דבר

במאי 2009 הכריז ה-LTTE על כניעה מוחלטת "על מנת להציל את העם הטמילי". עם זאת, הארגון מלכתחילה צמח בתוך הקשר של מתיחות פוליטית בין שתי קהילות אתניות. מתיחות זו נבעה מתהליכים לאומניים מקבילים שהתרחשו בקרב שתי הקהילות והביאו לאיבה ושנאה הדדיים. בשלב מסוים איבה זו התרגמה לאלימות. ברור שיותר מ-25 שנות סכסוך אלים, הרג וסבל לא תרמו ליצור יחסים תקינים בין הקהילות השונות במדינה. החיסול הצבאי של ארגון המורדים הגדול והחזק ביותר שנלחם למען הפרדות היא אמנם צעד חשוב לקראת קיום הדדי, אך בעיות היסוד שהובילו להתפתחות הסכסוך מלכתחילה נותרו בעינן, ויש להתמודד עימן על מנת שלא יגלשו מחדש לאלימות. עיקר הבעיות הן הלאומנות גוברת של התושבים של הסינהאליזם בסרי לנקה, שהם הרוב והמאמינים שהמדינה נוצרה על מנת לייצג את דתם, אמונתם, ומורשתם. השאלה היא איזה מקום נשאר במדינה שכזו למיעוטים אתניים ודתיים אחרים, ובעיקר הטמילים. בנוסף עצם קיום המלחמה יצרה סבל אישי וקהילתי דומה. זיכרון של מעשי אלימות בעבר לא נמוג כלל והוא עדיין משחק תפקיד חשוב בעיצוב העמדות של כל אזרח ואזרח בסרי לנקה בנוגע לנושאים הרגישים על הפרק. על מנת לבחון את האפשרויות השונות לפיוס וכיוונים אפשריים להסדר חברתי ופוליטי שיביאו את הסכסוך לפתרונו הסופי יש לבחון כמה שאלות משנה. הראשונה והחשובה שבהם היא היכולת של ה-LTTE (או ארגון דומה) לצמוח מחדש ולחדש את המאבק האלים? שאלה נוספת היא מהן הכוונות של הממסד הפוליטי הנוכחי. האם בכוונתו להציע הקלות פוליטיות מסוימות על בסיס אתני? אם כן איזה? בנוסף כיצד השלטון הנוכחי רואה את עתיד היחסים החברתיים בתוך סרי לנקה? על מנת לענות על שאלות אלו חובה גם לסקור את המצב השורר כיום באזורי הקרבות לשעבר (כולל את זה שבמחנות הפליטים) ואת מצבה של האוכלוסייה באיזורים אלו.

אם כך מהו המצב בשטח? האם ישנה תשתית מספקת לצמיחה של ארגון גרילה חדש מפנים? באופן היסטורי מלחמות גרילה נוהלו על ידי כוח מקומי לאחר כיבוש השטח על ידי צבא זר. הגרילה השתמשה בשטח על מנת לסגת ממקומות בהם צבא האויב היה חזק ותקפה במקומות בהם הוא חלש. גרילה למעשה היא אופציה בשביל כל כוח צבאי סדיר שהובס. גם תיאוריית המלחמה המהפכנית של מאו קובעת שכל ארגון גרילה עובר כמה שלבים עד הפיכתו לצבא סדיר חזק. ניתן לעבור בין שלבי ההתפתחות שונים מגרילה לצבא סדיר – אך ניתן גם לעבור תהליך הפוך – מצבא סדיר חזק חזרה לכוח גרילה. השאלה המעניינת היא האם ה-LTTE יכול לחזור לשלבים הראשונים של התפתחותו? התשובה לשאלה זו היא לא! זאת מכיוון שגרילה יכולה להתפתח רק במקומות בהם השלטון אינו קיים או חלש. התחזקות תמיד תלויה גם בתגובה רפויה מצד הממשלה שלא מודעת בתחילה לאיום הגובר. **שני תנאים אלו אינם מתקיימים בסרי לנקה:** כוחות הביטחון של סרי לנקה נמצאים בכל מרחב הלחימה האפשרי והם ממשיכים בפעולות יזומות לאיתור תשתית צבאית. גם במצב הקיים לא סביר שהממשלה תהיה רפויה בתגובתה לכל סימן של חידוש המאבק האלים מצד הטמילים, או שלא תהיה מודעת לאיום. חשוב לזכור בעקבות הקמפיין הצבאי שנמשך שנתיים וחצי, רוב הלוחמים של ה-LTTE, כולל מרבית ההנהגה הבכירה, נהרגו בקרבות. אישים אלו היוו מאגר של ניסיון קרבי ובלעדיהם קשה לראות כיצד הארגון משקם את עצמו.

שאלה חשובה נוספת היא האם יש סיכוי להתפתחותו של ארגון גרילה אחר, שיחליף את ה-LTTE? על שאלה זו קשה יותר לענות בשלב זה שכן הדבר תלוי בהתקדמות בנושאים רבים כגון שיקום אזורים הקרבות, פיתוח כלכלי ופיוס פוליטי.

מבחינת המצב הבטחוני בשטח, לאחר כניעת ה-LTTE ייתכן בהחלט שישנם לוחמים לשעבר של הארגון שניצלו את המנוסה של אזרחים ואת הבלבול הרב ששרר בשלב האחרון של הלחימה על מנת להתערבב ולהציג עצמם כאזרחים תמימים. לרוע מזלם, מרבית האזרחים שנתפסו הועברו ממילא למחנות מעבר לפליטים, שם מבוצעים גם חקירות לבירור העבר של כל אחד וקשרים אפשריים ל-LTTE. בשבועות המיידים שלאחר תבוסת המורדים, היו חששות כאילו חלק מהלוחמים הצליחו לברוח או שישנם עדיין בסיסים של הארגון שלא זוהו עמוק בתוך הגיוגלים. בתחילה ההערכות היו שעד 1500 לוחמים עדיין נמצאים גם בשטחים ש"שוחררו". בנוסף היה ברור שקיימים מצבורי נשק רבים שחבויים בשטח ושלא אותרו. הצבא פחד שייעשה שימוש בנשק זה על מנת לשמור על המאבק האלים על אש קטנה⁹⁰⁶. לכן נעשה מאמץ לאתר מידע שיפריך או יאושש חששות אלו. לוחמים של ה-LTTE שהסגירו עצמם נחקרו בנוגע לנושאים שונים ובקשר לידיעות על לוחמים אחרים או מיקומים של מצבורי נשק וכספים. בנוסף כוחות צבא ומשטרה שוהים באזורים שבעבר היו בשליטת הארגון וממשיכים לבצע חיפושים אחר חשודים בפעילות טרוריסטית. פעילויות אלו עזרו לחשוף כמה חוליות טרור ומחסני נשק וסביר שהם יימשכו בשנה הקרובה.

מעבר לזאת לא היו התקפות ראויות לציון על כוחות הביטחון בתוך סרי לנקה. היוצאת מן הכלל הייתה מתקפה שבוצעה על ידי מחבל מתאבד בעת פסטיבל רב ממשתתפים שהתרחשה במרץ 2010⁹⁰⁷.

ברור שישנם עוד פעילים טמילים המוכנים להקריב את חייהם למען חידוש המאבק האלים. עם זאת חשוב לזכור, שהאוכלוסייה הטמילית בצפון ומזרח המדינה סבלה רבות בכל שנות הסכסוך. כעת, לאחר התבוסה החד משמעית של הארגון שייצג אותם במשך יותר מעשרים שנה ונתפס בעיני רבים כבלתי מנוצח, טבעי שתהיה מעין השלמה שקטה עם הכישלון (או לפחות תקופה מסוימת של הסתגלות לחיים אחרי ה-LTTE). בנוסף מרבית האוכלוסייה עדיין נמצא במחנות מעבר, וקהילות רבות סובלות ממחסור קיצוני במזון ושתייה. אנשים רבים איבדו את בתיהם ואת כל רכושם בנוסף לאיבוד בני משפחה. במצב כזה שבו האוכלוסייה הטמילית נמצאת בשפל כלכלי וחברתי, הצרכים המידיים שלהם מכוונים לשיפור תנאי החיים, ולא למאבק נוסף. אין ספק שיש ייאוש ועייפות כללית בקרב רוב התושבים כך שלא בקלות הם יתמכו במאבק אלים נוסף, על כל המשתמע מכך. למרות זאת, ברור שללא התקדמות משמעותית הן במאמצי השיקום והן בחזרה לחיים פוליטיים תקינים ונורמליים, נסיגה חזרה לאלימות אפשרית בהחלט, ולו רק מחוסר ברירה ואפשרויות לקיום בכבוד. במקרה כזה, גורמים אלו ימצאו תומכים רבים בבסיס הכוח המסורתי של המורדים – הגולה הטמילית.

אחת הסיבות שבגינם הצליח ה-LTTE לבנות את עצמו ככוח צבאי חזק כל כך הייתה התמיכה שהוא קיבל מהקהילות הטמיליות הגולות במדינות מערביות. דרך ההסתמכות על אוהדים בקהילות אלו הצליח הארגון

⁹⁰⁶ N. Manoharan, "Will the LTTE rise again?", *IPCS*, (11.08.2009)

<http://www.ipcs.org/article/terrorism/will-the-ltte-rise-again-2940.html>

⁹⁰⁷ LTTE suicide bomber attacks Milad festival – Ajurassa" (10.03.2010)

http://www.defence.lk/new.asp?fname=20090310_02

לבנות רשת חובקת עולם שסיפקה לו את המימון הדרוש להמשיך במאבק שנים רבות כל כך. למעשה, חוץ מכוח אדם אנושי לוחם, רוב המשאבים הצבאיים של ה-LTTE (כסף, נשקים מתקדמים) הגיעו "מבחוץ". לכן, למרות שהארגון הובס בתוך סרי לנקה, הפוטנציאל של רשת התמיכה הלוגיסטית שלו לא נפגעה כמעט בכלל. גם התמיכה והאהדה לה זוכה המטרה שבשמה הארגון נלחם לא דעכו כלל. כך, האפשרות לצמיחתה של מנהיגות חדשה שתרתום פוטנציאל זה קיימת בהחלט. ואכן, ניתן לראות ניצנים של תהליך כזה. לאחר ההכרזה על מותו של Prabhakaran הכריז המנהיג של הארגון בקנדה שמעתה יתחיל שלב חדש: השלב הראשון היה מאבק פוליטי דמוקרטי בתוך סרי לנקה לשוויון זכויות, שלא השיג דבר. השלב השני היה המאבק האים, שתרים לגלובליזציה של הסכסוך ולחזוקה הטמילים בכל העולם. השלב השלישי (והאחרון) הוא השלב על הלגיטימציה הבינ"ל- כלומר על דרך המלך המוסרית. במסדרת המאבק הנוכחי יש ניסיון ברור לקעקע את אמינותה ותדמיתה של סרי לנקה על ידי לחץ להאשמת הממשלה בפשעי מלחמה. האשמה כזו תוכיח שהתבצע רצח עם בסרי לנקה ולכן על הטמילים לקבל מדינה משלהם. במסגרת זו גם מוגשות תביעות אישיות נגד נשיא המדינה, מזכיר ההגנה ומפקד הצבא בארה"ב ומדינות אחרות על מנת שמאשישים אלו תישלל האזרחות והם ייעצרו ויועמדו לדין⁹⁰⁸.

לאחר כניעת ה-LTTE ומותו של Prabhakaran החלה תחרות אישית על השליטה במאבק הלאומי הטמילי. לאחר מותו של Kumaran (Selvarasa) Pathmanathan או KP, שהיה אחראי על רכישות הנשק לארגון, הכריז על עצמו כמנהיג הארגון והבטיח להמשיך את המאבק. מולו עמדו גורמים במערך הכספים של הארגון באירופה שהתנגדו לו מכיוון שהוא היה זה שהכריז על מות Prabhakaran ועל כך שהמאבק הצבאי בסרי לנקה הסתיים למעשה. כך או כך, באוגוסט 2009 הוא נעצר והובא לסרי לנקה על מנת לעמוד למשפט⁹⁰⁹. בתפנית מפתיעה אך בהתאם למדיניות המוכרת של הממשלה למשוך מנהיגים טמילים לצידה, הסתבר שהוא שוחרר מהכלא לאחר כמה חודשים. הועלו טענות כאילו הוצע לו לעבוד לטובת הממשלה על מנת לרתום גורמים בגולה הטמילית לסייע ולתרום כספים לטובת מאמצי השיקום בצפון ומזרח המדינה⁹¹⁰. ואכן הוא הקים ארגון צדקה שאוסף כספים ובפברואר השנה הוא אף הקים מפלגה שתמודד בבחירות המקומיות הבאות⁹¹¹. בהתאם לכך את מקומו תפסו גורמים אחרים שבניגוד לו מוכנים להמשיך את המאבק האלים גם ממקום מושבם בחו"ל. בראשם עומד פעיל המכוונה Nediyan (שמו המלא Perinpanayagam Sivaparan) ששייך לרשת איסוף הכספים בראשות (Veerakulasingham Manivannan) Castro. מרכז הפעילות של קבוצה זו היא בעיקר בנורווגיה ובריטניה. רשת זו נתמכת בעיקר על ידי ארגון ה-TRO (Tamil Rehabilitation Organization) והארגונים החשאיים לשעבר של ה-LTTE, בעיקר רשתות הטלוויזיה והרדיו של הארגון

V.K. Shashikumar, "Lessons from the War in Sri Lanka," *Indian Defence Review* (03.10.2009)⁹⁰⁸
http://www.safhr.org/index.php?option=com_content&view=article&id=171:lessons-from-the-war-in-sri-lanka&catid=181:articles-by-vk-shashikumar&Itemid=420

D. B. S Jeyaraj, "operation "KP": Extraordinary rendition of new tiger chief", (07.08.2009)⁹⁰⁹
<http://dbsjeyaraj.com/dbsj/archives/1033>

Mandana Ismail Abeywickrema, "Captured tiger KP is working with the Government" (27.06.2010)⁹¹⁰
<http://www.thesundayleader.lk/2010/06/27/kp-is-a-bridge-between-government-and-tamil-diaspora>

"KP speaks out – diaspora ready to work with the president" (29.07.2010)⁹¹¹
<http://www.lankanewspapers.com/news/2010/7/58932.html>

בחוו"ל. קבוצה זו סובלת ממחסור בכסף עקב פעילות ארגוני המודיעין ועקב ירידה מובנת בתרומות מטמילים מן השורה לאחר חיסול ה-LTTE. קיימות מחלוקות פנימיות על בסיס אישי שמאיימות על אחדות הקבוצה בנוסף לעובדה שגורמים אחרים ברשת הבינ"ל לשעבר תוקפים אותה. בכל מקרה לאף אחת מהקבוצות הללו אין גישה ישירה לנעשה בתוך סרי לנקה. מעבר לשליטתם על כספים רבים וניהול קמפיינים ציבוריים מדי פעם נגד ממשלת סרי לנקה ונציגיה אין להם השפעה ממשית על המתרחש בתוך המדינה, מה שמונע מהם לפתוח במאבק אמיתי. יותר משקבוצות אלו מעוניינות בקידום תכנית פוליטית משמעותית, הם מנהלות מאבק אישי על שליטה במשאבים הכספיים הגדולים שנמצאים בחשבונות בנק ברחבי אירופה ובקרבת הקהילות הגולות הטמיליות.⁹¹²

חשוב לציין שמרבית העסקים (החוקיים ואלו שלא) שתמכו ב-LTTE בשיא כוחו לא נפגעו והתשתית הישנה עדיין קיימת, כולל כספים שנותרו ללא ייעוד לאחר חיסול הארגון. מעבר לכך עדיין מתקיימות פעילויות התרמת כספים בקרב טמילים במדינות המערב, בעיקר בבריטניה, אך גם כפי שהוזכר - בנורווגיה.⁹¹³

פעילות זו מתקיימת באין מפריע מכמה סיבות. קודם כל שירותי המודיעין ומשטרות מערביות עסוקות במעקב אחר פעילי טרור אסלאמיים ורוב משאביהם מושקעים באיום זה. בנוסף, ה-LTTE אף פעם לא היווה איום למערב, ואף לא התכוון להוות איום כזה. לאחר חיסולו, ברור עוד יותר שאין הצדקה להשקיע משאבים מיוחדים בפעילות ספורדית של פעילים כאלה או אחרים. לכן סביר שפעילויות אלו יימשכו בעתיד.

עם זאת ללא אחדות בין השורות, ובהיעדר ארגון יעיל בתוך המדינה שיהווה כתובת לכספים שניתן לאסוף, הגולה הטמילית תמשיך להאשים את הממשלה בדיכוי הטמילים ובפשעי מלחמה, תמשיך לחלום על מדינה עצמאית ומשגשגת אך בניגוד לעבר – תהיה חסרת אונים להשפיע על הנעשה בתוך המדינה.⁹¹⁴

בניגוד להם, ישנם ארגונים שבעקבות מפלת ה-LTTE החליטו במוצהר לזנוח את המאבק האלים ולהתמקד

בשיפור מצבם של הטמילים בתוך סרי לנקה באמצעים לא אלימים. הארגון המשמעותי ביותר הוא The

Transnational Government of Tamil Eelam (TGTE), שהוקם בתחילת 2010. למעשה זוהי מעין

"ממשלה טמילית" רב לאומית. היא מורכבת "מראש ממשלה" (Visvanathan Rudrakumaran), סגנים

ו"שרים", שנבחרים כולם בבחירות דמוקרטיות מקרב נציגים טמילים מכל המדינות בהן יש גולה טמילית.

מטרת הממשלה הזו, שמקום מושבה בארה"ב, היא ליצור את התנאים החברתיים, כלכליים ופוליטיים

לעצמאות של העם הטמילי בתוך סרי לנקה על בסיס של הגדרה עצמית וכבוד. בכך היא מוכנה לשתף פעולה

עם כל גורם המאמץ מצד זה, כולל המנהיגות הטמילית בתוך סרי לנקה וממשלות זרות, על מנת לדון עם

ממשלת סרי לנקה על פתרון מוסכם למצבם של הטמילים במדינה.⁹¹⁵

⁹¹² Rajasingham Jayadevan, "Post LTTE tamil diaspora" (27.09.2010)

http://www.lankanewspapers.com/news/2010/9/60646_space.html

⁹¹³ H. L. D. Mahindapala, "Norway – the Tiger bastion of anti Sri Lankan politics" (14.12.2010)

http://news.srilankaoundation.org/index.php?option=com_content&view=article&id=687:norway--the-tiger-bastion-of-anti-sri-lankan-politics&catid=23:analysis&Itemid=41

⁹¹⁴ Jerome Taylor, "Tamil tigers: Deafated at home, defiant abroad", *The Independent* (23.05.2009)

<http://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/tamil-tigers-defeated--at-home-defiant-abroad-1689766.html>

⁹¹⁵ ראו הצהרת הארגון (<http://www.tgte-us.org/mission.html>) וגם (International crisis group, "The Sri lankan Tamil)

diaspora after the LTTE", Asia report 186 (23.02.2010) pp 12-16

כך מתקיימת פעילות פוליטית ודיפלומטית עניפה כנגד ממשלת סרי לנקה בקרב מדינות מערביות. המאבק הצבאי אמנם הסתיים אך הסכסוך עצמו הועבר לזירות אחרות. כיום הוא נערך, לא במפתיע, מסביב לדעת הקהל הבינ"ל במטרה לקדם את "סיפור הניצחון": האם דעת הקהל העולמית תאמץ את הנרטיב הטמילי כאילו ממשלת סרי לנקה ביצעה רצח עם ופשעים נגד האנושות ולכן יש להעמיד את ראשיה לדין? או האם העולם יאמץ את הנרטיב הסינהאלזי, שמה שהתרחש בשלב הלחימה האחרון היה לחימה נגד ארגון גרילה וטרור רצחני שהתשמש באזרחים כמגנים אנושים ושלח ילדים למות בקרב וכעת לאחר שהובס תומכיו מפיצים תעמולה פרועה על מנת ליצור את התנאים למאבק נוסף? התוצאות של מאבק זה יקבעו במידה רבה כיצד העולם יתייחס ללקחים מהסכסוך בסרי לנקה. אם יאומץ הנרטיב הטמילי (שמופץ במרץ דרך ארגונים בינ"ל בתקשורת ובמסדרונות האו"ם) סביר להניח שהלקח החשוב ביותר- שאכן ניתן לחסל ארגוני גרילה באמצעים צבאיים – ייעלם מעיניהם של מעצבי המדיניות השונים. כך המאבק הכללי בתנועות טרור ברחבי העולם יספוג מכה קשה שכן לא ייעשה ניסיון אמיתי לאתר את מקורות ההצלחה של סרי לנקה וידע חשוב היכול לתרום למחקר בנושא- יילך לאיבוד.

על מנת להתמודד עם איומים אלו ממשלת סרי לנקה נוקטת מדיניות כפולה: מצד אחד, ישנו קמפיין בינ"ל של הממשלה שמתמקד בלשכנע ממשלות זרות להיאבק ברשתות הקודמות של ה-LTTE בחו"ל. הטענה היא שהגולה הטמילית היא קהילה מונוליטית של טמילים תומכי LTTE, ולכן לא צריך להתייחס לטענותיהם בדבר פשעי מלחמה ברצינות. כך ממשלת סרי לנקה מנסה להאיץ בממשלות זרות להילחם נגדם באמצעים חוקיים ומודיעיניים, בטענה שאסור להיות שאננים שכן ה-LTTE יכול לצמוח שוב בעזרתם. מצד שני הממשלה מכירה בכוח של הגולה הטמילית ובהשפעתה. לכן במקביל נעשה מאמץ מודע להחזיר לחיקה את הגורמים המתונים בגולה הטמילית. הטיעון של הממשלה מולם הוא שה-LTTE הובס באופן סופי. מכיוון שהסכסוך נגמר הטמילים בגולה- שהם למעשה פליטים שנוצרו כתוצאה מהסכסוך- צריכים ויכולים לחזור "הביתה" ושלאחר סיום הקרבות אין שום מניעה מהטמילים לחיות בשלום במדינה כאזרחים שווי זכויות⁹¹⁶. מטרת הממשלה היא לעודד חזרה כזו על מנת להשתמש במשאבים הכלכליים והחינוכיים הגדולים של הגולה לטובת שיקום המדינה ובהתאם לכך, ההתייחסות אינה לגולה "הטמילית" אלא ל"גולה הסרי לנקית" (שכולל גם קהילות סינהאלזיות ומוסלמיות במזרח אסיה). למרות שלמדיניות זו יש את הבעיות והמתחים שלה נעשתה התקדמות מסוימת בגיוס כספים וביצירת דיאלוג עם גורמים בגולה הסרי לנקית במערב, אם כי הממשלה לא הצליחה לגרום לגולה הטמילית להשקיע כספים במאמץ השיקום והפיתוח מבלי לבקר את הממשלה נוכחית על פעולותיה⁹¹⁷.

לאחר סיום הקרבות הנשיא הכריז על הפניית כל המשאבים של האומה לשיקום מחדש של המדינה ובעיקר של אזורי הקרבות לשעבר. בהתאם לכך הוקמה כוח משימה שיתאם את כל מאמצי השיקום. התכנית של הנשיא

<http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-asia/sri-lanka/186%20The%20Sri%20Lanka%20Tamil%20Diaspora%20after%20the%20LTTE.ashx>
⁹¹⁶ "Lankan Tamils in India and vroad are welcome to return – Gotabaya Rajapaksa", *transcurrents* (15.09.2010)
http://transcurrents.com/tc/2010/09/lankan_tamils_in_india_and_abr.html
⁹¹⁷ Kitana Ananda, V.V. Ganeshanathan and Ashwini Vasanthakumar, "Sri Lanka's alternatives abroad"
[/http://www.ft.lk/2010/12/11/sri-lanka%E2%80%99s-alternatives-abroad](http://www.ft.lk/2010/12/11/sri-lanka%E2%80%99s-alternatives-abroad) (11.12.2010)

כוללת הקלה של התנאים של הפליטים, בנייה מחדש של תשתיות בסיסיות ושיקום קהילתי ואישי של כל הפליטים. נדבך נוסף בתכנית הוא עריכת בחירות מקומיות על מנת לאפשר לתושבים לנהל את הקהילה במקום שינוהלו על ידי השלטון המרכזי או הצבא.

המאמץ העיקרי הוא כמובן היישוב מחדש של כל הפליטים והתושבים שאיבדו את בתיהם בעקבות הלחימה. סך הכל ישנם כ-300,000 פליטים השוהים במחנות המעבר שהקימה הממשלה. במחנות אלו שוררים תנאים קשים מאוד של הזסנחה, מחסור במזון ובמים, ובעיקר חוסר תקווה של אלו הנמצאים במחנות. לכן יש חשיבות עליונה להתקדם במהירות במאמצי השיקום. עם זאת, לא נעשתה התקדמות רבה עד עתה מכמה סיבות. הראשונה כמובן היא כסף. למרות התמיכה הנדיבה מבעלות בריתה של סרי לנקה, תקציב הביטחון הגדול (כ-8% מהתקציב) שואב את מרבית התמיכה הזו. לכן סרי לנקה מחפשת להשיג תמיכה כלכלית מהמערב ומארגונים בינ"ל כמו הבנק העולמי או קרן המטבע העולמית. כאמור, ארגונים אלו מהססים להעניק תמיכה נרחבת לסרי לנקה ושואפים להשתמש בהלוואות כאמצעי לחוץ על סרי לנקה לחקור את ההאשמות על הפרות זכויות האדם שהיא לכאורה ביצעה בזמן הלחימה. בנוסף מדינות המערב מעוניינות שהכסף שיגיע יועבר ישירות ובאופן בלתי אמצעי לפליטים עצמם, ולא ילכו לממשלה שתוכל להשתמש בכספים לכל מטרה שהיא. כל עוד ויכוח זה לא ייפתר קשה לראות כיצד המדינה תקבל סיוע כלכלי נרחב. למרות התמיכה הנדיבה של מדינות כסין, הודו, איראן ואפילו יפן וארגונים כלכליים כמו בנק הפיתוח של אסיה ברור שנדרשים עוד סכומים רבים על מנת להוציא לפועל את כל תוכניות הבנייה הדרושות. מבלי להשלים את בניית הכפרים החדשים והתשתיות הדרושות לא ניתן יהיה ליישב פליטים במספרים רבים. סילוק ארגוני הסיוע מהמדינה ב-2008 השפיע לרעה על התמיכה שהממשלה יכולה להעניק לפליטים שנמצאים עדיין בתוך המחנות.⁹¹⁸

בעייה נוספת היא הצורך לפנות שטחים נרחבים ממוקשים. עד עתה התגלו לא פחות מ-1.5 מיליון מוקשים, ושטחים רבים עדיין לא נסרקו. ללא יצירת אזורים בטוחים ממוקשים היה קשה להתחיל בפעולות לבניית כפרים מחדש עקב החשש מהתפוצצויות. הצבא הוא שאחראי על פעילויות אלו אך הוא נתקל בבעיות בדרך להשלמת הפינוי של כל המוקשים: המיקום הרנדומלי של שדות המוקשים, מספרם הרב וכמובן אי קיומם של מפות או מידע היכן בדיוק הוטמנו מוקשים (בעיקר על ידי ה-LTTE) מקשים מאוד על המאמצים. ללא התקדמות משמעותית בתחום זה יהיה קשה להתקדם בבנייה מחדש של צפון ומזרח המדינה, והתהליך צפוי להיות ארוך מאוד.⁹¹⁹

גם הימצאותם במקומות רבים של "אזורי ביטחון" שעליהם הכריז הצבא ושלא בוטלו מקשים על תהליכי היישוב מחדש עקב הגישה שנמנעת אליהם לאזרחים. בנוסף, באזורים אליהם מותר לאזרחים להיכנס ושכן פונו ממוקשים העדיפות ליישוב ניתנת דווקא לתושבים סינהאלזים שגורשו בעבר מאזורים מסוימים בצפון לאחר שה-LTTE השתלט עליהם. העדפה זו יוצרת מראית עין של אפליה נגד הטמילים וגורמת באופן טבעי למרמור רב נגד הממשלה.⁹²⁰

⁹¹⁸ N. Manoharan, "Where is the "northern spring" in Sri Lanka?", *ipcs* (23.09.2009) <http://www.ipcs.org/article/south-asia/where-is-the-northern-spring-in-sri-lanka-2974.html>

⁹¹⁹ "Sri lanka Landmine clearance a long-term haul" (18.12.2009)

<http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=87491>

⁹²⁰ Ben Foulon, "Reuniting the Island: Recinciling Sri Lanka with its Tamil minority" (23.10.2010) <http://afpprinceton.com/2010/10/reuniting-the-island-reconciling-sri-lanka-with-its-tamil-minority>

סוגיה רגישה, ובמידה מסוימת בלתי צפויה, היא כיצד להתייחס ללוחמים לשעבר של ה-LTTE שנכנעו לידי כוחות הביטחון. מצד אחד הצבא רוצה לחקור אותם בנוגע למידע שיש להם על הארגון, פעולותיו בעבר, תשתיות קיימות וכדומה. בנוסף היה רצון לנקוט נגדם צעדים משפטיים, שהרי בכל זאת הם היו לוחמים של ה-LTTE. מצד שני, יש צורך לשקם אותם חזרה בחברה ולהבטיח שהם לא יהוו מאגר שמתוכו יגויסו לוחמים למאבק נוסף בממשלה. בעיקר החשש היה מפני אלמנטים בגולה הטמילית שישפיעו על לוחמים לשעבר לנקוט בפעולות אלימות. סך הכל מספר האנשים בקטגוריה זו הגיע לבערך 12,000 לוחמים ופעילים פוליטיים של הארגון. הם חולקו לשתי קטגוריות: פעילים בגרעין הקשה של הארגון שהתגייסו לפני שנים רבות (כולל אלו הרשומים כ"נמרים שחורים"). היו כ-1200 כאלה, והם שוכנו במחנות מיוחדים תחת אבטחה כבדה. רוב הלוחמים אם זאת, היו פעילים זוטרים. חשוב לזכור שבשלבים האחרונים של הלחימה ה-LTTE גייס בכוח נערים צעירים. אלו היו חסרי כל הכשרה צבאית בסיסית ולרובם לא הייתה ברירה אלא להצטרף לארגון. הוחלט שהם יקבלו חסינות מלאה וישוקמו באופן מלא. הצעירים שבהם קיבלו אפשרות לחזור ולהשלים את לימודיהם בעוד הבנות קיבלו הכשרה ועבודה קבועה בתעשיית התכשיטים. למרות התקדמות מסוימת במאמצים אלו, חשוב לזכור שטמילים רבים עדיין עצורים תחת החוק למניעת טרור. במחנות רבים אין כלל גישה לפליטים הנמצאים בתוכם ולא ברור מתי רבים אחרים ישוחררו, אם בכלל. זאת מבלי להזכיר את המספר הרב של "היעלמויות" של לוחמים לשעבר שנכנעו לידי כוחות הביטחון⁹²¹.

באופן כללי ניתן להגיד שנעשתה התקדמות רבה. מאות אלפים של פליטים חזרו לבתיהם או לישובים חדשים, קהילות שוקמו והמדינה חוזרת לאט לאט למסלול חיים נורמלי, שמתבטא גם בקיום בחירות מקומיות בקהילות רבות. מצד שני, עדיין ישנם יותר מ-100,000 איש במחנות מעבר ארעיים. אלפים מתוכם חשודים בהשתייכות ל-LTTE ומוחזקים בתנאי מעצר, ללא גישה של העולם החיצון אליהם. בעיות נוספות שימשיכו להקשות על הצלחה בתהליכים אלו הם מחסור במשאבים – בעיקר כסף, איטיות של תהליכים לפינוי מוקשים למרות העדיפות שניתנת לנושא זה על ידי הצבא, זיהום של מקורות מים והשחתת אזורים פוריים, תנאי היגיינה ירודים בכל אזורי הקרבות לשעבר עקב מחסור חמור בתשתיות בסיסיות, התרופפות של החוק והסדר בקהילות החדשות ומגוון רחב של סוגיות חברתיות, כלכליות, פסיכולוגיות ואפילו משפטיות – כמו למשל אי יכולת להוכיח בעלות על אדמות⁹²². תהליכי היישוב מחדש ושיקום המדינה ייקחו ללא ספק שנים רבות וידרשו משאבים רבים ונכונות של ההנהגה הפוליטית להעניק לנושא זה עדיפות עליונה. למרות החשיבות הגדולה למאמצי להעניק רווחה לתושבים שנפגעו במהלך הסכסוך, מרכיב מרכזי הדרוש על מנת ליצור פיוס לאומי הוא קיומו של הסדר פוליטי כלשהו **על בסיס קהילתי**, שיענה על הגורמים הבסיסיים שגרמו לפרוץ הסכסוך מלכתחילה.

⁹²¹ D.B.S Jeyaraj, "What is happening to the Ex-LTTE cadre surendees" (30.07.2009)

<http://dbsjeyaraj.com/dbsj/archives/1599>

⁹²² "Sri Lanka: IDP's and returnees remain in need of protection and assistance", IDMC (14.01.2011)

[http://www.internal-displacement.org/8025708F004BE3B1/%28httpInfoFiles%29/3E9AA76A742C878FC125781800313251/\\$file/SriLanka_Overview_Jan2011.pdf](http://www.internal-displacement.org/8025708F004BE3B1/%28httpInfoFiles%29/3E9AA76A742C878FC125781800313251/$file/SriLanka_Overview_Jan2011.pdf)

בנוגע לניסיונות להגיע להסדר מתקבל על הדעת שיענה על הבעיות היסודיות במערכת הפוליטית בסרי לנקה יש להעיר הערה חשובה הנוגעת להשקפת העולם של הנשיא ובחוריו. בתור סינהאלזים לאומנים הם מחזיקים בהשקפה ש"הבעייה האתנית" בסרי לנקה היא יציר דמיונו של ה-LTTE. אמנם יש הסכמה שיש מגוון של נושאים כלכליים וחברתיים להתמודד עימם, אך השקפת העולם הלאומנית לא מקבלת את הטענה שמכיוון שיש שני "עמים" נפרדים בסרי לנקה יש בהכרח להפריד ביניהם. מי שפועל למטרה זו יוצר "בעייה של טרור". לפי השקפה זו לא קיימת כלל "מולדת" של הטמילים בסרי לנקה ולכן אין להם שום טיעון למדינה עצמאית. סרי לנקה תמיד הייתה מולדת הסינהאלזים, אך אין זה אומר שמיעוטים אינם יכולים לחיות בה. בהתאם לכך הנשיא תמיד הדגיש את מחויבותו לפתרון פוליטי שיבטיח את הקיום בשלום ובכבוד של כל אזרח ללא קשר לדתו או מוצאו האתני. לכן, רוב ההצהרות של הנשיא התמקדו במחויבותו לספק ביטחון ורווחה לכלל האזרחים. ברור שלאחר הניצחון הצבאי המוחץ, הרעיון של היפרדות והקמת מדינה עצמאית ירד מהפרק. גם הפתרון הפדרלי לא סביר שיואמץ. עובדה מפתיעה היא, שעד היום הנשיא לא הביא הצעה קונקרטית להסדר פוליטי בר-קיימא. באופן טבעי, רוב תשומת הלב הופנתה למאמצי השיקום האדירים המתנהלים בסרי לנקה. אם זאת, נדמה שבמידה מסוימת Rajapaksa תולה את יהבו על הצלחת מאמצי הפיתוח, שיבטלו את הצורך בשינויים פוליטיים מרחיקי לכת ויחליפו אותם⁹²³. עקב האופי הריכוזי ממילא של השלטון הנוכחי. קשה לראות את הנשיא מסכים לתכנית לשיתוף כוח של השלטון המרכזי עם מועצות מחוזיות (שחלק מסמכויותיהם יכללו גם שליטה על כוח משטרה מקומי). בתחילת כהונתו, מינה הנשיא ועידה כלל מפלגתית, עם נציגים מכל המפלגות, והורה להם לדון על פתרון פוליטי שיתקבל על דעת כולם ולתת לו המלצות על פתרון כזה. עם תחילת הקמפיין הצבאי הועידה המשיכה להתכנס, אך היה ברור שהיא משמשת כמסך עשן לנשיא מול הקהילה הבינ"ל. לאחר חיסול המורדים, הועידה פוזרה בשקט והמלצותיה נגזזו⁹²⁴.

כך, למרות הצהרות בהזדמנויות שונות שנתן הנשיא בדבר הצורך בפתרון פוליטי, שיכלול גם מידה מסוימת של חלוקת סמכויות, נדמה שהצהרות אלו מכוונות בעיקר לאוזניים זרות או לצרכים פוליטיים מיידיים. עד עתה הנשיא לא הפגין התלהבות להיפגש עם נציגים טמילים ולדון בנושאים אלו. האסטרטגיה הבסיסית של הממשל החדש היא להתקדם בכל הכוח במאמצי הפיתוח הכלכלי על מנת לספק לטמילים רמת מחייה מתקבלת על הדעת. במקרה כזה הנשיא יוכל לטעון שהמחויבות של הסינהאלזים לטמילים בסרי לנקה מתמצית בכך. ההעדפה היא להתמקד בפיתוח ושיקום, כשדיון על העברת סמכויות פוליטיות ומתן אוטונומיה נדחות למועד מאוחר יותר, לא ידוע⁹²⁵.

בהתאם לכך הוקמה "וועדה ללקחים שנלמדו ופיוס" (LLRC-Lessons learned and Reconciliation committee) שמונה 8 חברים. המנדט של הוועדה הוא לבחון את הדורמים הובילו לכישלון של הסכם הפסקת האש, על הגורמים האחראים לכך, על האירועים שהתרחשו לאחר מכן ועל הדרכים לקדם פיוס ואחדות לאומית על מנת להבטיח שמצב כזה לא יתרחש בשנית.⁹²⁶

Ashok K. Mehta, "Mahinda Rajapaksa's forgotten promise for devolution" (08.12.2010) ⁹²³

<http://intellibriefs.blogspot.com/2010/12/mahinda-rajapaksas-forgotten-promise-of.html>

"The Silent demise of all party representative committee of Sri Lanka", *Lanka polity*, 04.11.2009) ⁹²⁴

<http://lankapolity.blogspot.com/2009/11/all-party-representative-committee-aprc.html>

N. Manoharan, "One year after the war, where is ethnic reconciliation?", *ipcs*, 30.05.2010 ⁹²⁵

<http://www.ipcs.org/article/south-asia/sri-lanka-one-year-after-the-war-where-is-ethnic-3139.html>

"Sri lanka assesment 2011" ⁹²⁶

גם כיום לא ברור באיזו מידה, אם בכלל, מוכן הממשל החדש להשתתף בכוחו ולהעביר חלק מסמכויותיו למוסדות פוליטיים חדשים. לפי ההתפתחויות הפוליטיות בחמש השנים האחרונות, ובעיקר קבלת התיקון ה-18 לחוקה, הסיכויים לכך אינם גבוהים. כיום נדמה דווקא שהמדינה, נלהבת מנצחונה, הולכת לכיוון של שמחה לאיד לגורלם של הטמילים ולשאננות מסוכנת.⁹²⁷ הבעייה היא שגם אם מפלגות האופוזיציה ירצו להתנגד לכך, לא ברור שיש להם את היכולת הפוליטית לעשות כן. האפשרות היחידה העומדת לרשותם היא גיוס האוכלוסייה הטמילית בקמפיין ציבורי נגד הנשיא, אך במצב שבו נמצאת האוכלוסייה ומול כוחו ההולך וגובר של השלטון, גם הסיכויים שצעד זה יוביל לתוצאה אפקטיבית נראים קלושים. חשוב לזכור שסרי לנקה עדיין מתנהלת תחת מצב חירום רשמי. לכן הכדור נמצא בידיים של הנשיא. ברצותו – יציע פתרון פוליטי שיאפשר אוטונומיה אזורית (גם אם מוגבלת) לטמילים. בתור נשיא חזק יש לו את הסמכות והכוח הפוליטי לעשות זאת אפילו מול ההתנגדות מצד בוחריו. בכך ייתכן בהחלט שיסיים אחת ולתמיד את הסכסוך האתני בסרי לנקה. באם יתחמק מכך בהחלט סביר שעוד כמה שנים מעכשיו אזרחי סרי לנקה יסתכלו אחורה על תקופת כהונתו של Rajapaksa כזמן שבו הייתה הזדמנות נדירה לסיים את הסכסוך – עם טעם של החמצה.

<http://www.satp.org/satporgtp/countries/shrilanka/index.html>

Cédric Gouverneu, "An uncomfortable peace in Sri Lanka: The time of triumphalism", *Sri Lanka campaign for peace and Justice* (17.08.2010)⁹²⁷

<http://blog.srilankacampaign.org/2010/08/uncomfortable-peace-in-sri-lanka-time.html>

סיכום

לאחר שתיארנו בפירוט את הסיבות השונות לפרוץ הסכסוך האלים בסרי לנקה, את הצדדים המעורבים ואת שלבי השונים, ניתן לפנות עתה ולהעריך אילו מסקנות בולטות ניתן להסיק מהאופן בו נוהל הסכסוך לאורך השנים ובעיקר בשלב האחרון.

בחלק הראשון של העבודה תואר הניסיון ההיסטורי והאקדמי בתחום של עימותים אסימטריים. ראינו שסכסוכים כאלה במהותם הם סכסוכים של התשה- המכוונים להימשך שנים רבות ולהחליש בתליך איטי אך עקבי את הליכוד והנחישות של החברה האזרחית במדינת האויב. מצד שני מדינות הניצבות בפני אויב לא מדינתי מוצאות את עצמן מתקשות להפעיל את מלוא עוצמתן הצבאית מול הכוח הצבאי החמקמק של ארגון המורדים. חלק מקושי זה נובע ממגבלות פוליטיות פנימיות וחיצוניות שמקשות על גיבוש תמיכה של דעת קהל לטובת המאבק ומונעות ממדינות לגייס את כל המשאבים הפוטנציאליים העומדים לרשותן על מנת לנצח במאבק. קשיים אלו, שהתגלו בכמעט כל מקרה היסטורי של עימות נגד ארגוני גרילה וטרור הוביל רבים למסקנה כאילו לא ניתן להביס צבאית ארגונים כאלה.

עבודה זו ניסתה להראות שהנחה זו מוטעית ומבוססת על פסימיות מחקרית ופוליטית יותר מאשר על ראייה מפוכחת של המציאות. בסוף החלק הראשון של העבודה נמנו כמה מאפיינים תיאורטיים של עימותים א-סימטריים שדווקא כן מאפשרים ואף מקלים במובנים מסוימים על מדינות להשיג ניצחון צבאי מוחץ על ארגוני גרילה מורדים. בשל כך יצאנו מנקודת ההנחה שהכרעה צבאית של ארגונים לא מדינתיים היא אפשרית בהחלט. החלק השני של העבודה הוקדש כולו להוכחת טענה זו, תוך התבססות על מקרה המבחן של הסכסוך בסרי לנקה.

בניגוד לסכסוכים אחרים המעמתיים בין מעצמות זרות הלוחמות בשטח לא שלהם מול ארגוני גרילה מקומיים, זה בסרי לנקה היה סכסוך בין ארגון מורדים הנלחם נגד הממשלה הנבחרת. בנוסף, בניגוד למקרים אחרים בהם תנועות גרילה שאפו להשתלט על השלטון ועל הכוח הפוליטי במדינה, ארגון המורדים בסרי לנקה שאף דווקא להיפרד ממנה ולהקים לעצמו מדינה חדשה על שטח מוגדר וברור. מאפיינים אלו הם בעלי השפעה דרמטית על שיטות הלחימה והאסטרטגיות שכל צד יכול ליישם במהלך הסכסוך. בעיקר הם הגבילו מבחינה צבאית את ארגון המורדים, שכן בניגוד לארגוני גרילה אחרים הוא לא יכול היה להמיר שטח על מנת להרוויח זמן עד שהוא יתארגן ויתחזק. מכיוון שמטרתו היא הקמת מדינה, עליו לא רק להשתלט על שטח מסוים כדרך להקים לעצמו אזור בסיס בטוח, אלא עליו גם להגן על שטח ספציפי, שכן בלעדיו אין לדרישתו להקים ישות פוליטית חדשה שום תוקף. גם בחינת ההיבטים הפוליטיים והבינלאומיים של הסכסוך בסרי לנקה מצביע על חולשה מסוימת של המורדים. ארגוני גרילה השואפים לגרום לכוח צבאי זר לסגת נהנים לתמיכה רבה יותר בדעת הקהל העולמית מאשר ארגונים השואפים להפיל ממשלה מקומית (בעיקר אם היא נבחרה באופן דמוקרטי) או כאלו השואפים להקים מדינה חדשה על שטח ששייך למדינה ריבונית ומוכרת.

במבוא לעבודה נשאל שתי שאלות בסיסיות: האם ניתן להכריע באופן צבאי ארגוני גרילה וטרור? ואם כן – מהן הדרישות ההכרחיות מאסטרטגיה השואפת להשיג תוצאה זו על מנת שתהיה חיובית? המסקנה הברורה שעולה מהניסיון של סרי לנקה בתחום זה היא חד משמעית חיובית. אכן ניתן להביס ולחסל ארגוני גרילה. השאלה היא כמובן – כיצד?

ארגון המורדים בסרי לנקה, ה-LTTE, היה אחד הארגונים הגדולים, החזקים והמתוחכמים בעולם. מעבר לגודלו המספרי – יותר מעשרת אלפים לוחמים ופעילים, הארגון נהנה מציד צבאי מתקדם ומודרני (בשלבם רבים של הסכסוך הוא עלה בחימושו אף על צבא סרי לנקה!). בנוסף בתחילת דרכו הארגון נהנה מאזור מקלט קלאסי עקב תמיכתה בו של מעצמה אזורית – הודו. תמיכה זו אפשרה לו להתארגן, להתחמש, להתאמן, לממן את עצמו ולצאת למתקפות ללא חשש מפגיעה בעורף הלוגיסטי שלו. עובדה זו אפשרה לו לזכות בתמיכה בתוך סרי לנקה עצמה בעזרתה הוא הצליח להתמודד עם כוחות הביטחון וליצור לעצמו שטחים נרחבים בהם הוא הקים מערכת שלטונית מקבילה לזו של המדינה, כל זאת בהתאם למטרתו להקים מדינה חדשה לעם הטמילי.

עקב כוחו הרב והצלחתו הצבאית הסכסוך האלים נמשך כמעט רבע מאה, כשכל הניסיונות השונים לפתור אותו נכשלו. ובכל זאת, ב-2006 הממשלה החדשה החליטה לנסות שוב להביס את הארגון – שבשלב זה היה בשיא כוחו וזכה אף להכרה בינלאומית נרחבת. ואכן לאחר 3 שנות לחימה אינטנסיבית הארגון כולו- כולל מנהיגיו הבולטים- חוסל לגמרי. הישג זה הוא חסר תקדים בהיסטוריה הצבאית המודרנית ומכיל בתוכו לקחים חשובים ביותר על דרכי התמודדותן של מדינות עם ארגוני גרילה וטרור שונים. מעבר לכך, העובדה שניסיונות דומים בעבר נכשלו מעלה את השאלה מה השוני בין הניסיונות הקודמים לניסיון האחרון המוצלח?

כפי שקורה במקרים רבים ובהתאם לתיאוריה המהפכנית של מאו טסה טונג, השלב הראשון של הסכסוך הוא ההתארגנות של ארגון הגרילה. בשלב זה למעשה הסכסוך לובש צורה של הפרות סדר המוניות, הפגנות, מתקפות בודדות וספורדיות על נציגי שלטון וסמלים שלו וכדומה. לכן ברוב המקרים הממשלה הקיימת לא מזהה פעולות אלו כאיום משמעותי ומתמודדת עימו באמצעים פנימיים של חוק וסדר. במקרה של סרי לנקה תופעה זו הייתה בולטת במיוחד שכן בקרב הטמילים היו ארגונים רבים שנשאו את נס המרד. ארגונים אלו, בצירוף העובדה שהיו קטנים מספרית, גם נלחמו ביניהם יותר מאשר פעלו נגד ממשלת סרי לנקה עצמה. לפיכך לא היה ברור כלל מפני איזה ארגון יש להישמר, ולכן מבחינת הממשלה האיום היה פחות משמעותי ממה שהוא יכול היה להיות. רק לקראת סוף שנות ה-80, כשה-LTTE החל להתגבש כארגון הדומיננטי ביותר לאחר שהוא חיסל באלימות את שאר מתנגדיו, האיום מצידו נהיה חמור יותר. ואכן בנקודה זו הממשלה פתחה בקמפיין צבאי לחסלו, והיא כנראה אף הייתה מצליחה להשיג את מטרתה לולא התערבותה הפוליטית של הודו לטובת המורדים. מעורבות זו הצילה את המורדים מכליה והעניקה להם את השהות המספקת להתאושש ולהתארגן מחדש.

ההתערבות של הודו לטובת המורדים פתחה שלב חדש בתולדות הסכסוך. בעקבות הסכם בינה ובין סרי לנקה, הודו לקחה על עצמה את האחריות לפרק את המורדים מנשקם (נשק שהיא עצמה סיפקה להם בעבר). בכך

נפתח שלב חדש לגמרי בסכסוך. מעימות פנימי של ארגון מורדים נגד ממשלה מקומית נבחרת, הסכסוך לבש צורה של מלחמה מוגבלת, כשמעצמה צבאית ופוליטית שולחת את צבאה להילחם על אדמה זרה, בעוד ארגון הגרילה שואף להתיש אותה ולגרום לה לסגת. מודל קלאסי זה פעל לחזק את המורדים, שכן כל היתרונות שיש בסוג כזה של סכסוך באו לידי ביטוי (יתרונות אלו הוכחו בעשרות מקרים דומים בעבר ממעורבותה של ארה"ב בווייטנאם ועד מלחמתה של צרפת באלג'יריה):

מבחינה צבאית, הארגון הלא מדינתי השתמש בטקטיקות של גרילה על מנת להימנע מעימותים צבאיים גדולים עם הצבא העדיף ממנו, והתמקד בהטרדתו ותקיפתו רק במקרים בהם העליונות הטקטית הייתה מובטחת. מבחינה פוליטית דעת הקהל בתוך הודו החלה להתייחס מהסיכוי לסיים א הלחימה במהרה, ובעקבות זאת החלה לפקפק בהיגיון ובחוכמה המדינית שבהישארות במדינה זרה ומעורבות בסכסוך זר שאינו קשור להודו ואינו נוגע לאינטרסים מהותיים שלה. ככל שפרשות שהציגו את הצבא ההודי באור שלילי החלו להתפרסם בעיתונות (בעיקר דיווחים על מעשי אלימות של חיילים נגד תושבים מקומיים), פוליטיקאים מקומיים ניצלו מצב זה והחלו לגבש תמיכה ציבורית בהם על ידי קריאות לנסיגת הצבא וככל שמספר הנפגעים עלה (לא רק בקרב חיילי הצבא אלא גם בקרב התושבים המקומיים בתוך סרי לנקה) והצבא לא זכה להצלחות בולטות שהוכיחו התקדמות ממשית – קריאות אלו גברו, עד שלבסוף התמוטט השלטון, וההנהגה החדשה בהודו בחרה להסיג את צבאה ולסיים את מעורבותה הישירה בסכסוך. זאת למרות שמבחינה צבאית טהורה הצבא ההודי הצליח לגבש כמה טקטיקות ושיטות פעולה שהוכחו כיעילות נגד המורדים. בעיקר הצלחתו הייתה בחדירה קרקעית נחושה לתוך השטח של המורדים בג'ונגלים בצפון המדינה. חדירה זו הכריחה את פעילי ה-LTTE להגן על בסיסייהם והכריחה אותם למעשה להופיע לקרבות גם כשעליונותם הטקטית לא הייתה מובטחת. בכך הם חשפו את עצמם לפגיעה, ואכן במהלך הלחימה בצבא ההודי ה-LTTE איבד לוחמים רבים (בנוסף לשטח עליו הוא שלט עד אז).

לאחר שהודו משכה ידיה מן הסכסוך בשנת 1990, השלב השלישי של הלחימה החזיר את הסכסוך לגבולותיו המקומיים המוגבלים. אך בשלב זה ה-LTTE זכה לתמיכה מקומית כמעט מוחלטת שכן הוא הוכיח את כושרו הצבאי להתמודד כשווה עם צבא סדיר. כפי שקורה לעיתים קרובות, ניצחונות צבאיים מזהירים (בעיקר מול צבא שנחשב עדיף עשרות מונים) העניקו לארגון הגרילה את אהדת האוכלוסייה והעבירו אותה לצידו, כולל חלקים בה שלא דווקא היו תומכים בו מלכתחילה. בשלב זה נפתח המאבק בין הארגון והממשלה, אך עתה ארגון הגרילה התחזק, והוא התפתח לשלב השני בתיאוריה של מאו שהיא – שלב ההתבססות בשטח וכפיית קיפאון אסטרטגי עם האויב. התפתחו זה הודגמה בניסיונו לפתח זרועות לחימה דומות לאלו של צבא סדיר – חטיבות חי"ר מאומנות קבועות ובעיקר- חיל ים. ואכן, לאחר נסיגת ההודים ה-LTTE השתלט מחדש על השטחים שאבדו לו, תוך שהוא מבסס את צבא סרי לנקה בסדרה של התנגשויות צבאיות, שלבשו אופי צבאי יותר קונוונציונאלי מאשר כזה של לוחמת גרילה. בשלב זה צבא המדינה היה קטן וחלש מלהתמודד בהצלחה עם ה-LTTE. לא היה לו את כוח האדם הדרוש על מנת לשלוט באפקטיביות על כל השטח הנדרש, וכל פעם שהמורדים תקפו במקום אחד, הוא נאלץ להעביר לאזור חיילים, מה שהחליש אותו במקומות האחרים. דבר זה יצר פתח ל-LTTE להיכנס לחלל שנוצר. יתרה מזו הצבא כלל לא ניסה לנקוט יוזמה מול הגרילה, והוא העדיף לשמור על מערך הגנתי, שכלל התכנסות לתוך בסיסים מוגנים אך מבודדים, בכך הוא היה מבודד מן האוכלוסייה בעוד למורדים היה חופש תנועה כמעט מוחלט. כתוצאה מחוסר האסטרטגיה הצבא היה נטול

ביטחון עצמי ומורל החיילים היה ירוד עקב כישלונות הצבא בשדה הקרב. מצב זה רק הגביר את תמיכת האוכלוסייה המקומית במורדים.

בנוסף, חוסר יכולתו של הצבא להתמודד עם הגרילה בשדה הקרב יצרו תחושה בציבור שעוד תמך בממשלה כאילו אכן לא ניתן לנצח את המורדים. המחיר הכלכלי והאנושי של הלחימה הגביל מאוד את ממשלת סרי לנקה והחליש את המדינה כולה. מסיבות אלו נוצר ייאוש רב שהביא לתמיכה גוברת בציבור לחיפוש אופציה מדינית לפתרון המחלוקת הפוליטית. בתחילה לחץ זה לא גרם לשינוי מדיניות, אך לאחר ההתנקשות בראש הממשלה ב-1993 עלתה לשלטון ממשלה חדשה. ממשלה זו החליטה לפנות לאופציה פוליטית על מנת לפתור את הסכסוך. בסוף 1994 נעשה ניסיון כזה (עם מעורבות בינ"ל מוגבלת), אך הוא היה קצר מועד שכן אף צד לא היה מוכן לוותר על דרישותיו הבסיסיות. לאחר שבועות בודדים בלבד הלחימה התחדשה, ושוב היא לבשה צורה שונה.

הכישלון של הניסיון להשיג הסכמה פוליטית הבהיר לממשלה את היקף התביעות של המורדים ואת מטרותם – הקמת מדינה חדשה בשטח שרשמית היה תחת ריבונות המדינה. לתביעה זו הממשלה לא הייתה מוכנה להיענות. לכן בנקודת זמן זו הממשלה החליטה שעליה לנקוט יוזמה כלשהי נגד המורדים, שתכריח אותם לבצע וויתורים ותחזיר אותם לשולחן המשא ומתן. בשלב זה כבר עמד מולה ארגון גרילה גדול וחזק ומצויד בנשק שעלה על הציוד שברשות הממשלה עצמה. בנוסף בתקופה זו הארגון הצליח לבנות לעצמו רשת תמיכה לוגיסטית ופוליטית חובקת עולם, שפיצתה על אובדן אזור הבסיס המקורי בתוך הודו. אזור הבסיס החדש לא היה טריטוריאלי דווקא – אלא פוליטי, כלכלי ומוסרי. הוא התבסס על הגולה הטמילית הגדולה בארצות מערב אירופה. מעורבותה בסכסוך העניקה לו מימד בינ"ל חדש, שעזר למורדים להרחיב את גבולות הסכסוך ולערב קהלים שעד אז לא היו מעורבים בו. קהלים אלו הצליח ה-LTTE לגייס לצידו כנגד ממשלת סרי לנקה, מה שהקשה עליה בהפעלת כוח צבאי כנגד המורדים והביא ללחצים עליה לבצע וויתורים למען השגת השלום.

הלחימה במחצית השנייה של שנות התשעים של המאה העשרים הושפעה מהתפתחויות אלו וקיבעה את הקיפאון הצבאי. הצבא ניסה אמנם לכבוש מחדש את השטחים בהם התבססו המורדים, אך הם הצליחו להגן עליהם בשיטה המוכרת: נסיגה כל אימת שהצבא מתקדם, ותקיפה במקום אחר. הצבא המשיך לסבול ממחסור בכוח אדם ומורל נמוך (שהתבטאה והוחמרה בו זמנית על ידי בעיית עריקות גדולה), מה גם שהמורדים הוכיחו יכולת צבאית לא מבוטלת גם במתקפות צבאיות ישירות על בסיסי צבא מוגנים. כל אלו הביאו לכך שכל שטח שנכבש מידי המורדים, חזר לשליטתם לאחר תקופה לא ארוכה. בנוסף, ה-LTTE החל להפעיל לחץ ישיר על האוכלוסייה שבאזור הבסיס של הממשלה. בתקופה זו בוצעו פיגועי טרור רבים שפגעו במטרות צבאיות וכלכליות חשובות בתוך עיר הבירה. בצירוף עם הקיפאון הצבאי, אלו התניעו תהליך מוכר: ככל שהלחימה לא התקדמה, וככל שהמחירים של המשך המאבק הלכו והאמירו, הממשלה החלה להיות נתונה תחת לחץ מתמשך מצד אזרחיה להביא לסיום הסכסוך.

אם היה מדובר על מקרה בו מדינה נלחמת בשטח מרוחק שאינו שלה, לחץ זה היה מוביל בסופו של דבר לנסיגה צבאית – כפי שקרה במלחמות ווייטנאם ואלג'יריה למשל, או אף במקרה של ישראל בלבנון. אך כאן נכנס לפעולה המאפיין הייחודי של הסכסוך בסרי לנקה: האופי הבדלני שלו. מכיוון שמדובר כאן על ארגון

גרילה השואף להיפרד מתוך מדינה קיימת, לצד המדינתי אין למעשה לאן לסגת. המאבק מתנהל על אותה טריטוריה ואותו שטח, מה שמונע מהמדינה פשוט "לסגת" חזרה לשטחה, כפי שאכן עשתה הודו. העובדה שינה טריטוריה משותפת עליה נלחמים צמצמה למעשה את מרחב הפעולה של הממשלה, והכריחה אותה להילחם במורדים או להגיע איתם להסכם פוליטי, אך כזה שלא ייצור מדינה חדשה אלא פשוט ייצור משטר חדש – למשל פדרציה. מכיוון שהמורדים התנגדו לפתרון כזה לממשלה לא נותרה כל ברירה אלא לפנות לאופציה הצבאית. אמנם אסטרטגיה זו נכשלה עקב החולשה של הצבא ועקב חוסר במטרה פוליטית ברורה, אך ברגע שבעיות אלו היו נפתרות – ניתן היה להניח שאסטרטגיה דומה מיושמת ביעילות ובנחישות רבה יותר הייתה מצליחה. זה בדיוק היה הלך של הממשלה החדשה שנבחרה בסוף 2005.

בינתיים אם זאת, דעת הקהל בסרי לנקה מאסה בהמשך הסכסוך, וייחלה לקצת שקט והפוגה. הממשלה גם שאפה לכך שכן היא הייתה זקוקה להפוגה על מנת לארגן מחדש את כוחותיה. בנוסף המחירים הכלכליים של הסכסוך כמעט והביאו את המדינה לפשיטת רגל. בשלב זה התפתח "מחנה השלום" במדינה. קבוצות וארגונים שונים החלו להפיץ את ההשקפה כאילו "ברור" שהסכסוך לא ניתן לפתרון באמצעים צבאיים, ואף שהדבר המוסרי לעשות הוא ליישב אותו בדרכי שלום, ולא באלימות. קיומה של קבוצת לחץ גדולה ומשפיעה כזו – שנתמכה גם מבחוץ על ידי ארגוני סיוע הומניטאריים וארגוני זכויות אדם מוכרים ומכובדים הקשתה עוד יותר על הממשלה להוציא לפועל אסטרטגיה נחושה שכללה שימוש באמצעים צבאיים נגד המורדים.

כל אלו הכריחו למעשה את הממשלה להסכים לשיחות שלום. ארגון ה-LTTE מצידו הסכים גם הוא לפתוח בשיחות שלום, שכן את מטרותיו (הקמת מדינה) הוא יכול היה להשיג רק דרך הכרה בינ"ל בו. בניגוד לארגוני גרילה השואפים להשתלט על השלטון (כמו במקרה של המפלגה הקומוניסטית הסינית) או אפילו כאלו השואפים לסלק מעצמה זרה משטחם, ארגוני מורדים בדלניים חייבים להשיג תמיכה בינ"ל אקטיבית בהם, שכן מבלי תמיכה זו הם אינם יכולים לממש באופן סופי את מטרותם. אין זה מספיק מבחינתם להשיג שליטה אפקטיבית על שטח מסוים – עליו להיות מוכר כישות פוליטית עצמאית על מנת להבטיח את המשכיות ההישג ולהבטיח אותו מפני מתקפה עתידית מצד המדינה נגדה הוא נלחם. גם זה מאפיין ייחודי של הסכסוך הבדלני שמבדיל אותו מסוגים אחרים של עימותים א-סימטריים ושמקל במידה מסוימת על המדינה. אם ביכולתה למנוע מארגון הגרילה את ההכרה הבינ"ל לה הוא זקוק דרך פעילות דיפלומטית (שבתחום זה למדינה ריבונית יש יתרון בולט בגישה למקבלי החלטות על פני ארגון צבאי שאינו מדינה) היא יכולה להרוויח זמן שיאפשר לה להמשיך להוציא לפועל מתקפות על הארגון בתקווה שבאיזשהו שלב היא תזכה להצלחה.

תהליך השלום שנפתח בתחילת המאה ה-21 התבסס אם כן על הצורך של כל אחד מן הצדדים להשיג תמיכה בינ"ל בו- המורדים כדי לקבל הכרה בפועלם ובהישגיהם, והממשלה על מנת להתאושש כלכלית ולהתחזק צבאית כהכנה לקראת סיבוב לחימה חדש. עובדה זו מסבירה את השימוש שכל צד עשה בתהליך על מנת להתחזק יותר מאשר לפתור את המחלוקות ביניהם. ה-LTTE ניסה לשכנע את הממשלות הזרות ללחוץ על סרי לנקה להסכים לתביעותיהם בעוד הממשלה ניסתה ללחוץ על המדינות המעורבות בתהליך להילחם ב-LTTE באמצעים משפטיים ומודיעניים, על מנת להחליש את העורף הלוגיסטי שלו ובכך להחליש את הכוח הצבאי שלו בסרי לנקה עצמה. מסיבות אלו התהליך גם נכשל. בשלב מסוים ה-LTTE הרגיש לחץ רב מדי עליו להפסיק חלק מפעולותיו הצבאיות – גיוס ילדים, הברחות נשק וחיסול מתנגדים (ומשתפי פעולה עם שירותי

הביטחון). ככל שהוא הבין שהוא לא יקבל את התמיכה הדיפלומטית לה הוא ציפה, עניינו בהמשך התהליך הלך ופחת והוא החליט לחזור לדרך הפעולה הצבאית שהביאה לו את הצלחותיו בעבר. עם זאת בשלב זה סרי לנקה הצליחה להתאושש מהעמדה הנחותה שלה בעבר – צבאה גדל והיא זכתה לתמיכה דיפלומטית מסוימת – בעקבות הקלים הבינ"ל החדש שנוצר לאחר פיגועי ה-11.9 בארה"ב מדינות רבות הסכימו שגם ה-LTTE הוא ארגון טרור והחלו לפעול בנמרצות נגד רשתות גיוס הכספים שלו ורשתות התקשורת שלו בתוך שטחן. עם זאת התוצאה החשובה ביותר הייתה שיקום הכלכלה. זרימת התיירות וההשקעות הזרות למדינה אפשרה לה לממן סיבוב לחימה חדש. בנוסף, כפי שקרה בשלב הלחימה הקודם, התמשכות תהליך השלום מבלי להגיע להתקדמות משמעותית ובעיקר חופש הפעולה הבולט שהוא העניק למורדים להתחזק צבאית ולהרחיב את שליטתו על השטח בלי שלצבא תהיה יכולת להגיב גרמה להתמרמרות בקרב האוכלוסייה שתמכה לכתחילה בממשלה. אזרחים רבים החלו ללחוץ על הממשלה דווקא בכיוון ההפוך – לנקוט עמדה תקיפה יותר כלפי המורדים. תקופת השלום השכיחה מרבים את המצב הקשה ואת התקופה בה פיגועי טרור המוניים בערים מרכזיות היו עניין שבשגרה. דעת הקהל החלה להשתנות – מכזו שתומכת בפתרון של שלום – לכזו התומכת בחיסול צבאי מוחלט של המורדים. הממשלה שנבחרה בסוף 2005 סימנה שינוי זה, והמנדט שניתן לה היה בפירוש מלחמה במורדים. ואכן, תוך שלוש שנים מדיניות זו הוכתרה בהצלחה עם כיתור שאריות המורדים וכניעתם ללא תנאי במאי 2009. אז כיצד הושגה תוצאה זו? על מה היא התבססה ובמה הייתה שונה מהניסיונות הקודמים שנכשלו?

האסטרטגיה החדשה נהגתה תוך לימוד מניסיון העבר ותוך הבנה עמוקה של אופי הסכסוך אותו נלחמים. כפי שתואר בחלק הראשון של עבודה זו, בסכסוכים א-סימטריים, כלומר בין צבא סדיר של מדינה ובין ארגון צבאי אלים שאינו מדינה, יש משמעות לא רק לכישרון צבאי אלא בעיקר ליכולות דיפלומטיות, לכישורים תקשורתיים שיגבשו תמיכה מקומית, לאמצעים משפטיים ולגיבוי מוסרי ובעיקר לעוצמה ונחישות פוליטית.

מבחינה צבאית האסטרטגיה של הממשלה התבטאה באופן בסיסי באימוץ טקטיקות גרילה, ויישומן בהיקף נרחב. כך נעשה שימוש בשיטות של לוחמה זעירה: פעולה בקבוצות קטנות, נידות ועצמאיות בשטח, שנעו ביערות במקום על הכבישים ראשיים ויצרו בכך בנוסף איגוף קרקעי רחב של המורדים. הצבא יצר נקודות מגע רבות, מה שלא אפשר ללוחמי הגרילה להימלט מהקרב והכריח אותם להתנגד להתקדמות הצבא. פעולה כזו דורשת כמובן כוח אדם רב מאוד, ולהשגתה נעשה שימוש במיליציות מקומיות וקבוצות פארא-צבאיות, שחוקיות פעולתן אמנם מוטלת בהחלט בספק אך לא כך לגבי יעילותן במניעה מהמורדים להשתלט על שטחים מסוימים. התמרון הרגלי הרחב אילץ את המורדים להגן סטטית על בסיסיים ושטחם – וכך בוטל יתרון האסימטריה שלהם ובא לידי ביטוי יתרון כוח האש והיתרון המספרי של צבא סרי לנקה.

גם בזירה הימית נעשה שימוש בטקטיקות לא קונוונציונאליות בהיקף רחב. במקום להתמקד בכלי שיט גדולים ומסורבלים, מרבית המשאבים הושקעו לפיתוח כלי שיט קטנים ומהירים, שיכלו להתמודד עם סירות דומות של ה-LTTE. עקב המשאבים העדיפים של המדינה עם את, מספר הכלים שחיל הים יכול היה להציב בקרב עלה עשרות מונים על היכולת של המורדים, מה שהבטיח את העליונות המספרית בכל התמודדות. פעילותו גם כוונה למנוע זליגה של הסכסוך מחוץ לשטח הלחימה ובכך הוכל הסכסוך. בכל נמנעה מהמורדים

הגישה הלוגיסטית לאזורי מקלט חיצוניים. למרות שהייתה למורדים תמיכה בחו"ל ופעילות רכישות הנשק ברחבי העולם נמשכה – לארגון לא הייתה יכולת מבצעית להעביר את הנשק לידי. עזרה לסרי לנקה מאוד העובדה שהיא בעצם אי, כך שפעולת חסימת הגבולות הימניים הייתה קלה יחסית לעומת זירות לחימה אחרות בעולם – שם ייתכן שחסימה מוחלטת של גבולות הלחימה היא בלתי אפשרית (כמו למשל באפגניסטן כיום). ללא חסימה כזו לוחמי הגרילה יוכלו לנוע לתוך ומחוץ לאזור הלחימה, להעביר נשקים וכסף לתוך שטח הלחימה וכך להמשיך ולהתחזק למרות לחץ צבאי עליהם. בסרי לנקה דבר זה לא קרה מכיוון שאזור הלחימה היה מוגבל מאוד והוא נחסם בצורה יעילה על ידי כוחות הביטחון. למורדים לא היה לאן לברוח, והם נאלצו להמשיך ולהילחם עד הסוף.

את הפן הקונונציונאלי-טכנולוגי שהוא יתרונו של כל צבא סדיר ביטא במובהק חיל האוויר, שנהנה משליטה כמעט מלאה על המרחב האווירי ופעל להפציץ מרחוק ובאופן מדויק את המטרות הקונונציונאליות של הארגון – בעיקר בסיסים. מכיוון שחיל הים לא יכול היה להשתלט על שטח קרקעי, ואילו כוחות החי"ר נזקקו לזמן על מנת לחדור עמוק לתוך שטח האויב, חיל האוויר היה זה שפיצה על החוסר נגישות הזאת. פעילותו הקשתה מאוד על חופש התנועה וההתארגנות של המורדים בתוך האזור המוגן שלהם, מה גם שדגש מיוחד הושם על הפצצות מדויקות נגד בתי מסתור של בכירי הארגון.

עוד לפני הלחימה בפועל, נעשו מאמצים להחליש צבאית את הארגון. ב-2004 התרחש מעין איגוף מודיעיני: פיצול הנהגת המורדים ושכנוע גנרל קרונה – המנהיג של הפלג הדרום-מזרחי של הארגון לפרוש ממנו עם כל אנשיו. בכך נוצר קרע פנימי בתוך הארגון שעד אז הקפיד על הצגת תדמית אחידה. מעשי האלימות שפרצו בעקבות הפרישה החלישו מאוד את הארגון, שאיבד את האחיזה שלו על שטחים רבים עליהם הוא נסמך למען גיוס פעילים, כספים ונגישות לקו החוף לצורך הברחות נשק. כמובן לא בכל ארגון מורדים יתגלעו חילוקי דעות אישיים ולא בכל ארגון בקלות יימצא מנהיג בכיר שיסכים לעבור לצד של הממשלה ואף יהיה משפיע מספיק להמשיך לשלוט על שטחים עליהם שלט בעבר, אך ברור שפרשה זו היוותה יתרון גדול לממשלה ופגעה קשות בארגון המורדים. זאת בנוסף לצונאמי שהכה במדינה והשפיע בעיקר על שטחים עליהם שלט אפקטיבית ה-LTTE. הנזק שהוא גרם לא רק הביא לאובדן של פעילים, ציוד ותשתיות, אלא גם הכריח את המורדים להתרכז בשיקום השטח במקום בהתכוננות ללחימה. מאמצי פינוי האוכלוסייה והסיוע לה העניקו לממשלה פתח לחזור ולהפגין את שליטתה בשטח. העקירה של האוכלוסייה עקב השיטפונות שנוצרו הקלה גם היא על השליטה הפיזית והמנטאלית באוכלוסייה, וצמצמה את הגישה של המורדים אליהם. בכך היא נותקה ממקור כוחה העיקרי של כך תנועת גרילה – התושבים המקומיים. ברור שלא בכל סכסוך ניתן יהיה לצפות לצונאמי שיגיע כמו בהזמנה, אך האפקט שהיה לו מבהיר את הדרישות הבסיסיות מכל אסטרטגיה נגד-מרידה אפקטיבית: שליטה פיזית על האוכלוסייה (גם במחיר של העברתה למחנות מעבר או "כפרים מאובטחים") וניתוק הגישה הישירה בין המורדים לתושבים, מה שיערער את האחיזה הפיזית של המורדים בשטח.

באופן מעניין סרי לנקה פעלה בניגוד לכל ההמלצות העכשוויות המופיעות בכל מדריכי הלחימה הצבאיים. אלו מדגישים שמכיוון שהסכסוכים המודרניים מתרחשים על שליטה פוליטית, על מנת לנצח בעימותים נגד ארגוני גרילה יש חשיבות להיבטים פוליטיים של המאבק. מכיוון שארגוני גרילה מסתמכים על תמיכת האוכלוסייה ותלויים בה לצורך השגת מחסה ומזון, תמיכה לוגיסטית ומודיעין, יש להפריד בין האוכלוסייה המקומית

ולבין הארגון המורד. תובנה זו מתמצה בעיקרון של זכייה "בלבבות ומוחות" האנשים (Heart and Minds). מעיקרון זה נובע עיקרון נוסף – של שימוש מושכל בכוח על מנת לא לפגוע באוכלוסייה ולנכר אותה מהצבא הסדיר. המלצה כזו היא ייחודית לסכסוכים מודרניים בין מדינות וארגונים שאינם מדינה. בעבר בעימותים צבאיים לא הייתה כלל חשיבות לתמיכת האוכלוסייה המקומית. ברגע שהובס הצבא הסדיר של האויב היה זה ברור מי ניצח במלחמה. ייתכן שהאוכלוסייה המקומית לא אהבה את תבוסתה ובטוח שלא "אהבה" את המדינה המנצחת אך היא הייתה חייבת להשלים עם עליונותה במידה כזו או אחרת.

הקמפיין של ממשלת סרי לנקה ב-2006 לא התנהל לאור המלצה זו. הרי אפילו כיום האוכלוסייה הטמילית בתוך המדינה סולדת ועוינת את הממשלה המרכזית. באם היו יכולים ללא ספק היו ממשיכים את המאבק הצבאי נגדה. אך העובדה היא שלאחר חיסול הכוח הלוחם שלה – האוכלוסייה הטמילית חסרת אונים להתנגד לשליטתה המוחלטת של הממשלה. למעשה זהו הניצחון הצבאי הקלאסי המוכר – **חיסול היכולת של היריב להתנגד, ללא קשר למידת רצונו לעשות כן.**

את הניצחון השיגה הממשלה לא על ידי זכייה בתמיכה של האוכלוסייה הטמילית המקומית, אלא בעיקר על ידי חיזוק והבטחת אזור הבסיס שלה עצמה. הפעילות הפוליטית להקים שלטון חזק וגדול, שכולל את הנציגים של כל המפלגות הפוליטיות החשובות הבטיח לנשיא תמיכה פוליטית מכרעת. גם דעת הקהל הסינהאלית תמכה במדיניות של הנשיא. נגד אלו שהשמיעו ביקורת בוצעו פעולות על מנת להשתיקם. לאחר שהממשלה הבטיחה את אזור הבסיס שלה היא פנתה להרחיבו – הקמפיין במזרח המדינה שהחל בשנת 2006 נועד לכרסם בשטחים שהיו עד אז תחת שליטת המורדים, במעין פעולה של "התבססות והתרחבות החוצה" לפי המודל של גאלולה (שתואר בחלק הראשון של העבודה). רק לאחר שגם שטח זה הובא תחת שליטתה הצבאית והפוליטית של הממשלה היא פנתה לערער את האחיזה של המורדים בצפון המדינה, שם באופן מסורתי הם היו החזקים ביותר.

הניסיון של סרי לנקה מוכיחה שניתן לחסל באופן צבאי גם את החזק שבארגוני הגרילה, כל עוד אכן מציבים לכוחות מטרה ברורה ומעניקים להם את הכלים ובעיקר את הזמן ואת חופש הפעולה להוציא לפועל את תוכניותיהם מבלי לתת ל"רעשים" והפרעות זרות להשפיע על שיקולים צבאיים. לשם כך יש חשיבות לפעול בזירות אחרות – לא צבאיות.

מעבר להיבטים הצבאיים, שהם ללא ספק חשובים ומבהירים את החשיבות שיש דווקא ללחימה קרקעית מושכלת ונחושה (על פני הסתמכות למשל על טכנולוגיית עילית), בסכסוכים מודרניים יש חשיבות רבה להיבטים לא צבאיים. יותר משלחימה על הקרקע היא משמעותית יש חשיבות לגיבוש ושמירה על מרחב תמרון מדיני. לשם כך יש צורך לשכנע את דעת הקהל בעולם (ובתוך המדינה עצמה) בצדקת המטרה, ולא לאפשר לארגון הלא-מדינתי להציג את המלחמה כדבר נתעב שבמסגרתו מבוצעים פשעים ולכן יש להימנע ממנו. סרי לנקה מוכיחה שבעזרת מדיניות חוץ חכמה ובלתי מתפשרת ניתן לנטרל את ההשפעות הזרות ולהתרכז בהתקדמות צבאית. כפי שעל הקרקע הצבא ביצע איגוף של המורדים כך גם בזירה המדינית בוצע "איגוף" דומה.

קודם כל בוצע פעילות נמרצת במדינות מערביות שנועדה ללחוץ על ממשלות מקומיות לפקח מקרוב על רשתות גיוס הכספים והתעמולה של ה-LTTE בשטחן. כאמור רשתות אלו היו את העורף הלוגיסטי והמוסרי של

המורדים ואפשרו לו ליצור מערך בינלאומי רחב שהפיץ את מסריו בתקשורת ובקרב דעת הקהל במדינות שונות. לאחר פיגועי ה-11.9 לחץ זה החל לשאת פירות: הועברו חוקים נגד הלבנות הון והעברות כספים לארגוני טרור. בכך נפגע צינור מימון עיקרי של המורדים והוחלשה יכולתו לרכוש נשק. ללא נשק כל ארגון צבאי יתקשה לפעול באפקטיביות, ואכן הירידה התלולה באספקת התחמושת הפכה להיות קריטית ככל שהלחימה בפועל התקדמה. כמובן שהצלחת הממשלה נבעה במידה לא ועטה משגיאות גסות שביצע ה-LTTE בעצמו. הוא סירב להיענות לבקשות של מדינות המערב להימנע מגיוס ילדים בניגוד להבטחותיו המפורשות (ובכך נתן בידי ממשלת סרי לנקה נשק חשוב נגד אמינותו), הוא המשיך לרדוף מתנגדים (אמיתיים ומדומים) ובכך הדגיש את אופיו הלא-דמוקרטי, שהיה לצנינים בעיני מעצמות המערב (שקיוו למהפך שיהפוך את הארגון לכוח דמוקרטי מה שיאפשר להם לתמוך בו) והוא המשיך להבריא ולאגור נשק גם כשכל העת התנהל תהליך שלום שנועד לפתור את הסכסוך ללא אלימות! ייתכן שבמקרה סכסוך אחר ארגון המורדים לא יבצע שגיאות דומות, כפי שקרה, ה-LTTE שיחק לידיים של ממשלת סרי לנקה והעניק בידה תחמושת רבה נגדו.

בנוסף להצלחות אלו, אין ספק שעיקר הפעילות בהיבט זה התמצתה דווקא בקשירת קשרים עם מדינות כסין, הודו, פקיסטן, רוסיה ואיראן. המשותף לכל מדינות אלו שגם הן מתמודדות עם איום של מרידה. יתרה מזו מדינות אלו ידועות בתמיכתן בשיטות צבאיות אלימות יחסית בקמפיינים הצבאיים שלהם נגד אויביהן וכך הם אינן עלולות להיות מוטרדות במיוחד מהאשמות נגד ממשלת סרי לנקה בדבר שימוש באלימות מופרזת. זאת בניגוד למדינות הדמוקרטיות במערכת הבינ"ל, שאמנם עומדות בחוד החנית "במלחמה בטרור", אך הן גם רגישות במיוחד להאשמות בדבר פשעים שמבוצעים במסגרת של לחימה. לכן הן סובלות מאמביוולנטיות מסוימת בבואן לפתור סכסוכים אתניים פנימיים. מצד אחד הן מתנגדות לטרור, מצד שני הן מתנגדות (עקרונית) למלחמה כדרך רצויה לפתרון סכסוכים ולכן ילחצו תמיד על מדינות אחרות לפתור סכסוכים בדרכי שלום. לחץ זה פועל כמובן לטובת ארגונים לא מדינתיים שכן הוא מקשה על ממשלות של מדינות קטנות יותר הנזקקות לתמיכת המערב מבחינה כלכלית ופוליטית להפעיל כוח ולפגוע צבאית בארגון הגרילה והטרור (וניתן להזכיר בהקשר זה את ישראל).

הפנייה למעצמות לא-מערביות והשגת תמיכתן תמורת מתן תמריצים כלכליים וצבאיים שונים יצרה קואליציה דיפלומטית מגובשת, שהיוותה משקל נגד לביקורת המערבית על ניהול המלחמה. קואליציה זו נשענה על הגישה הבלתי אמצעית שיש לכל מדינה למדינות חברות במערכת הבינ"ל. לארגון מורדים – מעצם הגדרתו – אין גישה כזו והיה לו מעט מאוד להציע למדינות זרות בהקשר של תמריצים כלכליים ופוליטיים. בכך הוא נמצא בעמדת נחיתות מול המדינה, שנהנית מחופש פעולה מוחלט בתחום זה. עובדה זו אפשרה לממשלת סרי לנקה לשתק את ארגון האו"ם – שהוא הזירה העיקרית בה מתנהל המאבק על העליונות המוסרית כיום. לא היו גינויים במועצת הביטחון ולא היו קריאות להחרים את ממשלת סרי לנקה או להפעיל נגדה סנקציות. כך נשמר חופש הפעולה של ממשלת סרי לנקה למרות שארגון ה-LTTE עשה ככל יכולתו להפיץ שמועות והאשמות בדבר זוועות הנעשות ופשעי מלחמה המבוצעים באזרחים תמימים. בכך הוא נעזר בארגוני זכויות אדם שונים בעולם. בנוגע להם ממשלת סרי לנקה הצליחה לערער את אמינותם בכך שהציגה אותם כמשתפי פעולה עם המורדים. גירוש ארגוני הסיוע מהמדינה נועד למנוע מהם גישה בלתי אמצעית לזירות הקרבות וכך נמנעה מהם היכולת לברר תלונות מצד תושבים מקומיים. ללא יכולת כזו הפעילות התקשורתית הנמרצת שלהם נגד הלחימה הוגבלה באפקטיביות, ולא היה להם מידע קונקרטי אותו הם היו יכולים להציג למשלות זרות בדרישה לפעולה מצידם נגד ממשלת סרי לנקה.

צעדים אלו תוגברו על ידי הטלת איפול תקשורתי. ממשלות מקומיות המעורבות בלחימה פנימית סובלות מאוד מדיווחים על מעשי אלימות המבוצעים על ידי כוחות הביטחון שלה כנגד אזרחים. דיווחים כאלו תורמים ליצירת סלידה בקרב אזרחיה מהמלחמה וללחץ להפסיק את הלחימה ולפנות לפתרון של שלום. טבעה של כל מלחמה היא שהיא גורמת לנפגעים ולסבל אנושי רב. אין זה בהכרח מעיד על חוסר זהירות או זלזול בחיי אדם, אך טבע המלחמה הוא שלעיתים נעשות טעויות מבצעיות שגורמות לפגיעה בחפים מפשע. זאת מבלי להזכיר שבסכסוכים א-סימטריים ארגוני טרור שואפים להגביר דווקא את הפגיעה באזרחים על מנת ליצור לחץ בינ"ל על המדינה ולערער את סמכותה המוסרית. לכן כל ממשלה השואפת לחסל באופן צבאי ארגונים לא מדינתיים צריכה להיות מוכנה לספוג ביקורת פנימית וחיצונית לאחר שמספר הנפגעים מקרב האזרחים יתחיל לעלות. דינאמיקה זו פגעה בעבר גם בממשלת סרי לנקה והכריחה אותה לוותר על ניסיונה לחסל את ה-LTTE באופן צבאי. הפתרון של הממשלה החדשה לדילמה זו הייתה פשוטה:

היא פשוט הטילה איפול מלא על המתרחש באזור הקרבות. תוצאה זו הושגה על ידי מניעה הגישה הפיסית של עיתונאים ופעילי זכויות אדם לאזורי הקרבות. אלו לא הורשו להיכנס לאזורי הלחימה או לאזורים הנשלטים על ידי המורדים. כך לא שוחרו תמונות זועה של הרוגים ולא הייתה שום ביקורת חיצונית על הטקטיקות של הצבא. אמנם נשמעו האשמות על מעשי טבח בידי מיליציות סינהליות באזרחים טמילים בתמיכת הצבא, ועל הרג מכוון של אזרחים חפים מפשע ומעצר של רבים במחנות הסגר אך לא היה מידע קונקרטי ובעיקר לא נוצרה תמונה תקשורתית שיצרה את הרושם כאילו השימוש באלימות מופרזת הוא הנורמה. כך נשמר חופש הפעולה של הצבא, והוא לא הוגבל על ידי שיקולים של תדמית או תגובה של דעת הקהל. על ידי מניעה מתקשורת לסקר באפקטיביות את הסכסוך הוא הוכל לגבולותיו המקומיים והשפעותיו הוגבלו לזירה הפנימית, בו לממשלה הייתה שליטה מלאה על המתרחש.

למרות הריבונות ששיש לכל מדינה על ענייניה הפנימיים, שליטה זו אינה מובנת מאליה. משטרים דמוקרטיים לרוב מתקשים להפעיל שליטה פוליטית פנימית הדוקה על גורמים שונים. חלק מהקבוצות שלפעילותם יש השפעה שלילית על היכולת ליישם אסטרטגיה צבאית אלימה ממלאים גם תפקיד משמעותי מאוד בשיטת הממשל הדמוקרטית. בין קבוצות אלו ניתן למנות עיתונאים, פעילי זכויות אדם, פעילים של האופוזיציה וארגונים חברתיים ואזרחיים שונים. המסקנה מהניסיון של סרי לנקה נדמה כמוכיח שיש צורך "לטפל" בקבוצות אלו על מנת שהם לא ישפיעו על דעת הקהל נגד הקמפיין הצבאי המתנהל. מצד שני ברור שפעילות נגדם מערערת את היסוד הדמוקרטי של המדינה. שימוש בכוחות הביטחון לצורך חטיפת עיתונאים, איום על פעילי אופוזיציה ורציחה של מתנגדים בכלל אינם פעולות שכל חברה דמוקרטית תהיה מוכנה לסבול על בסיס יום יומי גם לנוכח מלחמה פנימית מתמשכת ועקובה מדם. בסרי לנקה דבר זה התאפשר עקב האופי המיוחד של החברה הסינהאלית, שבה אלימות פוליטית אינה דבר נדיר ושבה יש מוכנות לקבל נוקשות מסוימת של השלטון כל עוד נדמה שהוא פועל למען יעדים מסוימים, שבראשם ניתן למנות פעולה למען קידום הרווחה של החברה הסינהאלית בכללותה (אפילו על חשבון האופי הדמוקרטי של המשטר).

כך, למרות הלקחים צבאיים החשובים, המאפיין הבולט ביותר לשלב האחרון בסכסוך בסרי לנקה הוא תרומתה של המנהיגות הפוליטית: לאחר 2005 עלתה לשלטון הנהגה נחושה, בעלת מטרה פוליטית ברורה

ודרך פעולה מגובשת כיצד להשיג אותה. בנוסף, מנהיגות זו הייתה מאוחדת מאוד, שכן היא הורכבה מנשיא ואחיו – שמונה לשר ההגנה. בנוסף מפקד הצבא גם הוא היה שותף מלא לתכנית הפוליטית של האחים Rajapaksa והיה נכון להוציא אותה לפועל ללא היסוסים. גורם זה הוא משמעותי ביותר, שכן בעבר למנהיגות הפוליטית לא הייתה מטרה ברורה מול המורדים, וגם כשהייתה היא כלל הפעלת לחץ צבאי מוגבל על ה-LTTE על מנת לגרום לו לחזור לשולחן הדיונים. ממילא המנהיגות בעבר הייתה מחולקת לאורך קווים מפלגתיים ואישיים מה שהקשה על גיבוש מדיניות אחידה ויישומה בעקביות כלשהי. ברגע שגורם זה השתנה – היוזמה חזרה לידי הצד של הממשלה שלבסוף ניצח. עובדה זו מוכיחה כנראה שבכל סכסוך א-סימטרי נגד ארגון גרילה וטרור, הגורם המשמעותי ביותר שקובע הצלחה או כישלון של מדינות בעימות כזה אינו אופיו של הארגון הלא מדינתי ומטרותיו, לא התנאים הפוליטיים או האסטרטגיים המשתנים ואף לא יכולתו וכוחו של הצבא אלא – התגובה של ההנהגה הפוליטית עצמה לאיום. יותר מבעבר, **תגובה נחושה וברורה מצד המדינה לאיום החדש היא התנאי ההכרחי היחיד להצלחה בעימותים האסימטריים המודרניים.**

מגוון הפעולות הצבאיות והפוליטיות שביצעה הממשלה החל משנת 2006 יצרו מצב שבו היא הייתה בשליטה מלאה על מרחב הלחימה הגיאוגרפי- הפיזי, על מרחב המידע, ועל מרחב האסטרטגיה והיוזמה. הניצחון הושג תוך יישום של מדיניות התקפית ברורה עם מטרה ברורה והחלטית לחסל את ארגון המורדים. בנוסף הוא הושג תוך התגברות על המכשולים הפוליטיים והציבוריים שפוגעים במדינות כה רבות. אחת התובנות המסקרנות ביותר שנובעת מהניסיון בסרי לנקה הוא העמדה האמביוולנטית והמביסה את עצמה של מה שקרוי "המערב". למרות שהטרור נתפס כאיום בטחוני ראשון במעלה וכיום מתנהלים שני קמפיינים צבאיים להביס תנועות גרילה וטרור אסלאמיות ברחבי העולם, המעצמות הדמוקרטיות ניסו להשפיע על סרי לנקה לפתור את הסכסוך שלה עם המורדים הטמילים בדרכי שלום. דבר זה נובע כמובן מתמיכתן הידועה בעקרונות ליברליים של הגדרה עצמית ופתרון סכסוכים בדרכי שלום, אך בחלקו נובעת עמדה זו מהאמונה (או חוסר האמונה) **שלא ניתן להביס ארגוני גרילה הלוחמים לשחרור לאומי.** תפיסה כזו היא פרדוקסאלית לנוכח המלחמה שמנהלות ארה"ב ובריטניה באפגניסטן ומוטעית לאור הניסיון ההיסטורי שהצטבר במדינות אלו עצמן! ולמרות זאת המנהיגים במדינות אלו ורובה של דעת הקהל ממשיכה להאמין בהשקפה זו כאמת צרופה שלא ניתן לערער עליה. אם יש משהו שניתן ללמוד מהסכסוך בסרי לנקה זהו בדיוק לקח זה – שכן ניתן להביס צבאית ארגוני גרילה הפועלים למען "שחרור לאומי". ייתכן שאם מעצמות המערב היו תומכות מהתחלה בפתרון כזה (כפי שעשו רוסיה, סין והודו) הם היו בעמדה משפיעה יותר כיום לדרוש מהממשלה לבצע חקירה אמיתית ומלאה על פגיעות שהתרחשו במהלך הסכסוך באזרחים חפים משפע ועל חריגות שהתרחשו בשימוש בכוח על ידי כוחות הביטחון. כפי המצב כיום סרי לנקה הוכיחה שאת הצלחתה היא חייבת דווקא למדיניות שהפנתה עורף למערב וכזו שנשמכה על מדינות שאינן מחויבות לעקרונות דמוקרטיים וליברליים. בכך יש את הפגיעה החמודה ביותר מבחינה דיפלומטית במערב ובמטרתו המוצהרת שהיא – לחימה בטרור. דווקא עמדותיו בנושא הסכסוך, אם היו מתקבלות, היו מביאות להפצה של ארגוני גרילה וטרור ברחבי העולם במקום לצמצום התופעה.

במאמר מפורסם בשנת 1999 בכתב העת הנחשב Foreign Affairs יצא אדוארד לוטוואק (Edward Luttwak) בקריאה נרגשת לעולם "לתת סיכוי למלחמה" ("Give war a chance"). טענתו הבסיסית הייתה שלמרות

ההשפעות השליליות של אלימות רחבת היקף, למלחמה יש יתרון אחד בולט – אם נותנים לה להימשך עד סופה ההגיוני יש בכוחה לפתור סכסוכים באופן נחרץ וסופי, ולרוב גם במהירות רבה. זאת בניגוד לניסיונות לכפות הפסקת אז שמקפיאה מצב צבאי לא נוח ומאפשרת לצדדים להמשיך ולהתחזק מבחינה צבאית, רק כדי להמשיך את המאבק במועד אחר ובאינטנסיביות רבה יותר.

הניסיון בסרי לנקה מוכיח שייתכן ומנהיגים דמוקרטיים ברחבי העולם צריכים להקשיב לעצה זו. לאחר סכסוך צבאי שנמשך יותר מעשרים שנה ושאופיין בעיקר בלחצים להפסיק את הלחימה והאלימות ולהגיע להפסקת אש (ממנה שני הצדדים לא היו לגמרי מרוצים ואותה הם ניצלו בעיקר כדי להתכונן להמשך הלחימה), הקמפיין הצבאי שהחל ב-2006 הביא לפתרון ברור תוך שלוש שנים בלבד. האומנם ייתכן שהפתרון המהיר וההומאני ביותר לסכסוכים פנימיים אלימים הוא אינו שלום אלא דווקא- מלחמה? נדמה שהאירועים שהתרחשו בסרי לנקה בשנים האחרונות מוכיחים טענה זו.

נספחים

נספח א'

Indo-Sri Lanka Agreement to Establish Peace and Normalcy in Sri Lanka

July 29, 1987

The Prime Minister of the Republic of India, His Excellency Mr. Rajiv Gandhi and the President of the Democratic Republic of Sri Lanka, Mr. J. R. Jayawardene having met at Colombo on 29 July 1987,

Attaching utmost importance to nurturing, intensifying and strengthening the traditional friendship of India and Sri Lanka and acknowledging the imperative need of resolving the ethnic problem of Sri Lanka, and the consequent violence, and for the safety, well-being and prosperity of people belonging to all communities of Sri Lanka,

Having this day entered into the following agreement to fulfil this objective,

1.1 desiring to preserve the unity, sovereignty and territorial integrity of Sri Lanka;

1.2 acknowledging that Sri Lanka is a multi-ethnic and multi-lingual plural society consisting, *inter-alia*, of Sinhalese, Tamils, Muslims (Moors) and Burgers;

1.3 recognizing that each ethnic group has a distinct cultural and linguistic identity which has to be carefully nurtured;

1.4 also recognizing that the Northern and the Eastern provinces have been areas of historical habitation of Sri Lankan Tamil speaking peoples, who have at all times hitherto lived together in this territory with other ethnic groups;

1.5 conscious of the necessity of strengthening the forces contributing to the unity, sovereignty and territorial integrity of Sri Lanka, and preserving its character as a multi-ethnic, multi-lingual and multi-religious plural society, in which all citizens can live in equality, safety and harmony, and prosper and fulfil their aspirations;

2. Resolve that:

2.1 Since the Government of Sri Lanka proposes to permit adjoining Provinces to join to form one administrative unit and also by a Referendum to separate as may be permitted to the Northern and Eastern provinces as outlined below:

2.2 During the period, which shall be considered an interim period (i.e. from the date of the elections to the provincial council, as specified in para 2.8 to the date of the Referendum as specified in para 2.3), the Northern and Eastern provinces as now constituted, will form one administrative unit, having one elected Provincial Council. Such a unit will have one Governor, one Chief Minister and one Board of Ministers.

2.3 There will be a referendum on or before 31st December 1988 to enable the people of the Eastern Province to decide whether:

(A) The Eastern province should remain linked with the Northern province as one administrative unit, and continue to be governed together with the Northern Province as specified in para 2.2 or:

(B) The Eastern Province should constitute a separate administrative unit having its own distinct provincial council with a separate governor, chief minister and board of ministers. The president may, at his discretion, decide to postpone such a referendum.

- 2.4 All persons, who have been displaced due to ethnic violence or other reasons, will have the right to vote in such a Referendum. Necessary conditions to enable them to return to areas from where they were displaced will be created.
- 2.5 The Referendum, when held, will be monitored by a committee headed by the Chief Justice, a member appointed by the President, nominated by the Government of Sri Lanka, and a member appointed by the President, nominated by the representatives of the Tamil speaking people of the Eastern province.
- 2.6 A simple majority will be sufficient to determine the result of the Referendum.
- 2.7 Meetings and other forms of propaganda, permissible within the laws of the country, will be allowed before the Referendum.
- 2.8 Elections to Provincial Councils will be held within the next three months, in any event before 31st December 1987. Indian observers will be invited for elections to the Provincial Council of the North and East.
- 2.9 The emergency will be lifted in the eastern and Northern provinces by 15 August 1987. A cessation of hostilities will come into effect all over the Island within 48 hours of signing of this Agreement. All arms presently held by militant groups will be surrendered in accordance with an agreed procedure to authorities to be designated by the Government of Sri Lanka. Consequent to the cessation of hostilities and the surrender of arms by militant groups, the army and other security personnel will be confined to barracks in camps as on 25 May 1987. The process of surrendering arms and the confining of security personnel moving back to barracks shall be completed within 72 hours of the cessation of hostilities coming into effect.
- 2.10 The Government of Sri Lanka will utilize for the purpose of law enforcement and maintenance of security in the Northern and Eastern Provinces the same organizations and mechanisms of Government as are used in the rest of the country.
- 2.11 The President of Sri Lanka will grant a general amnesty to political and other prisoners now held in custody under The Prevention of Terrorism Act and other emergency laws, and to combatants, as well as to those persons accused, charged and/or convicted under these laws. The Government of Sri Lanka will make special efforts to rehabilitate militant youth with a view to bringing them back into the mainstream of national life. India will cooperate in the process.
- 2.12 The Government of Sri Lanka will accept and abide by the above provisions and expect all others to do likewise.
- 2.13 If the framework for the resolutions is accepted, the Government of Sri Lanka will implement the relevant proposals forthwith.
- 2.14 The Government of India will underwrite and guarantee the resolutions, and cooperate in the implementation of these proposals.
- 2.15 These proposals are conditional to an acceptance of proposals negotiated from 4.5.1986 to 19.12.1986. Residual matters not finalized during the above negotiations shall be resolved between India and Sri Lanka within a period of six weeks of signing this agreement. These proposals are also conditional to the Government of India cooperating directly with the Government of Sri Lanka in their implementation.
- 2.16 These proposals are also conditional to the Government of India taking the following actions if any militant groups operating in Sri Lanka do not accept this framework of proposals for a settlement, namely:
- (A) India will take all necessary steps to ensure that Indian territory is not used for activities prejudicial to the unity, integrity and security of Sri Lanka
- (B) The Indian Navy/Coast Guard will cooperate with the Sri Lankan navy in preventing Tamil militant activities from affecting Sri Lanka.

(C) In the event that the Government of Sri Lanka requests the Government of India to afford military assistance to implement these proposals the Government of India will cooperate by giving to the Government of Sri Lanka such military assistance as and when requested.

(D) The Government of India will expedite repatriation from Sri Lanka of Indian citizens to India who are resident there concurrently with the repatriation of Sri Lankan refugees from Tamil Nadu.

(E) The Governments of Sri Lanka and India will cooperate in ensuring the physical security and safety of all communities inhabiting the Northern and Eastern Provinces.

2.17 The Government of Sri Lanka shall ensure free, full and fair participation of voters from all communities in the Northern and Eastern Provinces in electoral processes envisaged in this Agreement. The Government of India will extend full cooperation to the Government of Sri Lanka in this regard.

2.18 The official language of Sri Lanka shall be Sinhala. Tamil and English will also be official languages.

3. This agreement and the annexure thereto shall come into force upon signature.

In witness whereof, we have set our hands and seals hereunto. Done in Colombo, Sri Lanka, on this the twenty-ninth day of July of the year one thousand nine hundred and eighty seven, in duplicate, both texts being equally authentic.

Rajiv Gandhi

Prime Minister of the Republic of India

Junius Richard Jayawardene

President of the Democratic Socialist Republic of Sri Lanka

ANNEXURE TO THE AGREEMENT

1. His Excellency the President of Sri Lanka and the Prime Minister of India agree that the Referendum mentioned in paragraph 2 and its sub-paragraphs of the Agreement will be observed by a representative of the Election Commission of India to be invited by His Excellency the President of Sri Lanka.

2. Similarly, both heads of Government agree that the elections to the Provincial Council mentioned in paragraph 2.8 of the Agreement will be observed by a representative of the Government of India to be invited by His Excellency the President of Sri Lanka.

3. His Excellency the President of Sri Lanka agrees that the Home guards would be disbanded and all paramilitary personnel will be withdrawn from the Eastern and Northern Provinces with a view to creating conditions conducive to fair elections to the Council.

The President, in his discretion, shall absorb such paramilitary forces, which came into being due to ethnic violence, into the regular security forces of Sri Lanka.

4. The President of Sri Lanka and the Prime Minister of India agree that the Tamil militants shall surrender their arms to authorities agreed upon to be designated by the President of Sri Lanka. The surrender shall take place in the presence of one senior representative each of the Sri Lankan Red Cross and the Indian Red Cross.

5. The President of Sri Lanka and the Prime Minister of India agree that a joint Indo-Sri Lankan observer group consisting of qualified representatives of the Government of India and the Government of Sri Lanka would monitor the cessation of hostilities from 31 July 1987.

6. The Prime Minister of India and the President of Sri Lanka also agree that in the terms of paragraph 2.14 and paragraph 2.16(c) of the Agreement, an Indian Peace Keeping contingent may be invited by the President of Sri Lanka to guarantee and enforce the cessation of hostilities, if so required.

EXCHANGE OF LETTERS BETWEEN THE PRIME MINISTER OF INDIA AND THE PRESIDENT OF SRI LANKA.

Prime Minister of India

New Delhi

29 July 1987

Excellency,

Conscious of the friendship between our two countries stretching over two millennia and more, and recognizing the importance of nurturing this traditional friendship, it is imperative that both Sri Lanka and India reaffirm the decision not to allow our respective territories to be used for activities prejudicial to each other's unity, territorial integrity and security.

In this spirit, you had, in the course of our discussions agreed to meet some of India's concerns as follows:

- i. Your Excellency and myself will reach an early understanding about the relevance and employment of foreign military and intelligence personnel with a view to ensuring that such presences will not prejudice Indo-Sri Lankan relations.
- ii. Trincomalee or any other ports in Sri Lanka will not be made available for military use by any country in a manner prejudicial to India's interests.
- iii. The work of restoring and operating the Trincomalee oil tank farm will be undertaken as a joint venture between India and Sri Lanka.
- iv. Sri Lanka's agreements with foreign broadcasting organizations will be reviewed to ensure that any facilities set up by them in Sri Lanka are used solely as public broadcasting facilities and not for any military or intelligence purposes.

In the same spirit India will:

- i. Deport all Sri Lankan citizens who are found to be engaging in terrorist activities or advocating separatism or secessionism.
- ii. Provide training facilities and military supplies for Sri Lankan forces.

India and Sri Lanka have agreed to set up a joint consultative mechanism to continuously review matters of common concern in the light of the objectives stated in para 1 and specifically to monitor the implementation of other matters contained in this letter.

Kindly confirm, Excellency, that the above correctly sets out the agreement reached between us.

Please accept, Excellency, the assurances of my highest consideration.

Yours sincerely,

(Rajiv Gandhi)

His Excellency

Mr. J. R. Jayawardene

President of Sri Lanka

29 July 1987

Excellency,

Please refer to your letter dated 29th of July 1987, which reads as follows:

1. Conscious of the friendship between our two countries stretching over two millennia and more, and recognizing the importance of nurturing this traditional friendship, it is imperative that both Sri Lanka and India reaffirm the decision not to allow our respective territories to be used for activities prejudicial to each other's unity, territorial integrity and security.
2. In this spirit, you had, in the course of our discussions agreed to meet some of India's concerns as follows:

- (i) Your Excellency and myself will reach an early understanding about the relevance and employment of foreign military and intelligence personnel with a view to ensuring that such presences will not prejudice Indo-Sri Lankan relations.
 - (ii) Trincomalee or any other ports in Sri Lanka will not be made available for military use by any country in a manner prejudicial to India's interests.
 - (iii) The work of restoring and operating the Trincomalee oil tank farm will be undertaken as a joint venture between India and Sri Lanka.
 - (iv) Sri Lanka's agreements with foreign broadcasting organizations will be reviewed to ensure that any facilities set up by them in Sri Lanka are used solely as public broadcasting facilities and not for any military or intelligence purposes.
3. In the same spirit India will:
- (i) Deport all Sri Lankan citizens who are found to be engaging in terrorist activities or advocating separatism or secessionism
 - (ii) Provide training facilities and military supplies for Sri Lankan forces.
4. India and Sri Lanka have agreed to set up a joint consultative mechanism to continuously review matters of common concern in the light of the objectives stated in para 1 and specifically to monitor the implementation of other matters contained in this letter.
5. Kindly confirm, Excellency, that the above correctly sets out the agreement reached between us. Please accept, Excellency, the assurances of my highest consideration.

Yours sincerely,

(Rajiv Gandhi)

His Excellency

Mr. J. R. Jayawardene

President of the democratic Republic of Sri Lanka, Colombo

This is to confirm that the above correctly sets out the understanding reached between us. Please accept, Excellency, the assurances of my highest consideration.

(J. R. Jayawardene)

President

נספח ב'

הסכם הפסקת האש 1995**Declaration of Cessation of Hostilities January 1995**

The modalities for the implementation of the agreed Cessation of Hostilities by the Government of Sri Lanka and the Liberation Tigers of Tamil Eelam for a specified period will be as follows:-

1. There will be no offensive operations by either party during this period. An offensive operation will be considered a violation of the agreement.
2. The security forces and the LTTE will maintain their present positions on the ground, keeping a minimum of 600 metres between each other. However, each party would reserve the right of movement within 100 metres from their own bunker lines, keeping a minimum of 400 metres in between. Any party moving in the restricted areas would be considered an offensive operation.
3. The navy and airforce will continue to perform their legitimate tasks for safeguarding the sovereignty and territorial integrity of the country, from external aggression, without in any way engaging in offensive operations against the LTTE, or causing any obstructions to legitimate and bona fide fishing activity in specified areas.
4. Acts such as sabotage, bomb explosions, abductions, assassinations and intimidation directed at any political group, party or any individual will amount to an offensive operation.
5. a. It is suggested that committees to deal with violations of this agreement be set up to inquire into any instances of violation of the above terms of agreement. These committees could be set up in the areas of Jaffna, Mannar, Vavuniya, Mullaitivu, Batticaloa-Ampara and any other areas as deemed necessary
b. It will be the responsibility of these committees to take immediate action on complaints made by either party to this agreement to inquire into and resolve such disputes.
c. These committees could comprise representatives drawn from Canada, Netherlands, Norway, ICRC and from retired judges or public officers, religious heads and other leading citizens: all appointed by mutual agreement.
d. Each committee could consist of five members; two from government, two from the LTTE and one from a foreign country, who will be Chair.
e. Freedom of movement for the committees to perform their tasks will have to be ensured by both parties to the agreement.
f. Facilities required for the committees to act swiftly and impartially will have to be provided by mutual agreement.

6. Recommend establishment of communication between Sri Lanka and LTTE military area leaders which will enable them to sort out problems expeditiously, locally.

7. Cessation of Hostilities will continue till notice of termination is given by either party. Such notice should be given at least 72 hours before termination.

Signed on 7/8 January 1995

Mr. Veluppillai Pirabhakaran, Leader of the Liberation Tigers of Tamil Eelam

President Chandrika Bandaranaike Kumaratunge, President of Sri Lanka and Commander in Chief of the Sri Lankan Armed Forces

Text as published by the Presidential Secretariat of Sri Lanka, 8 January 1995

נספח ג'

מזכר הבנות להפסקת אש בין ממשלת סרי לנקה ו"הנמרים הטמילים"

February 24, 2002

Memorandum of Understanding**Agreement on a ceasefire between the Government of the Democratic Socialist Republic of Sri Lanka and the Liberation Tigers of Tamil Eelam**

The Sunday Times publishes below the Memorandum of Understanding between the Government and the LTTE along with its observations on certain clauses

Preamble

The overall objective of the Government of the Democratic Socialist Republic of Sri Lanka (hereinafter referred to as the GOSL) and the Liberation Tigers of Tamil Eelam (hereinafter referred to as the LTTE) is to find a negotiated solution to the ongoing ethnic conflict in Sri Lanka.

The GOSL and the LTTE (hereinafter referred to as the Parties) recognize the importance of bringing an end to the hostilities and improving the living conditions for all inhabitants affected by the conflict. Bringing an end to the hostilities is also seen by the Parties as a means of establishing a positive atmosphere in which further steps towards negotiations on a lasting solution can be taken.

The Parties further recognize that groups that are not directly party to the conflict are also suffering the consequences of it. This is particularly the case as regards the Muslim population. Therefore, the provisions of this Agreement regarding the security of civilians and their property apply to all inhabitants.

With reference to the above, the Parties have agreed to enter into a ceasefire, refrain from conduct that could undermine the good intentions or violate the spirit of this Agreement and implement confidence-building measures as indicated in the articles below.

Article 1: Modalities of a ceasefire

The Parties have agreed to implement a ceasefire between their armed forces as follows:

1.1 A jointly agreed ceasefire between the GOSL and the LTTE shall enter into force on such date as is notified by the Norwegian Minister of Foreign Affairs in accordance with Article 4.2, hereinafter referred to as D-day.

Military operations

1.2 Neither Party shall engage in any offensive military operation. This requires the total cessation of all military action and includes, but is not limited to, such acts as:

a) The firing of direct and indirect weapons, armed raids, ambushes, assassinations, abductions, destruction of civilian or military property, sabotage, suicide missions and activities by deep penetration units;

• The Sunday Times observation to 1.2 (a)

The issue of child soldiers and forced conscription by the LTTE is covered in a more vague clause to include the banning of 'abductions'.

The banning of assassinations and suicide missions is aimed at the LTTE going

after Government and opposition VIPs, and the banning of deep penetration units is aimed at the Army going after LTTE VIPs.

b) Aerial bombardment;

c) Offensive naval operations.

1.3 The Sri Lankan armed forces shall continue to perform their legitimate task of safeguarding the sovereignty and territorial integrity of Sri Lanka without engaging in offensive operations against the LTTE.

● **ST observation to 1.3**

1.3 - This clause was primarily introduced to cover the unloading of arms by sea by the LTTE but does not permit the Sri Lankan Navy intercepting LTTE Sea Tiger boats,

Read with 1.2 (b) above it specifically prevents Air Force Bombings of many LTTE arms shipments within Sri Lanka's territorial waters.

The Government intends issuing a separate statement saying it will have the powers to intercept LTTE boats bringing in arms to Sri Lanka - but this statement will be 'dehors' (outside the law) . It will not be a codicil (read with the text of the agreement) because it is not supplementary, but a contradiction of 1.3.

It is interesting to note that the LTTE has not accepted the principle of Sri Lankan sovereignty and the right of armed forces of Sri Lanka exercising its rights to defend the Nation especially at sea.

Separation of forces

1.4 Where forward defence localities have been established, the GOSL's armed forces and the LTTE's fighting formations shall hold their ground positions, maintaining a zone of separation of a minimum of six hundred (600) metres. However, each Party reserves the right of movement within one hundred (100) metres of its own defence localities, keeping an absolute minimum distance of four hundred (400) metres between them. Where existing positions are closer than four hundred (400) metres, no such right of movement applies and the Parties agree to ensure the maximum possible distance between their personnel.

1.5 In areas where localities have not been clearly established, the status quo as regards the areas controlled by the GOSL and the LTTE, respectively, on 24 December 2001 shall continue to apply pending such demarcation as is provided in article 1.6.

1.6 The Parties shall provide information to the Sri Lanka Monitoring Mission (SLMM) regarding defence localities in all areas of contention, cf. Article 3. The monitoring mission shall assist the Parties in drawing up demarcation lines at the latest by D-day + 30.

● **ST observation to 1.5 & 1.6**

The Monitoring Committee which will be headed by Norway will have the powers of "drawing up demarcation lines" where there is contention - Norway will draw lines as to which areas belong to the GOSL (Government of Sri Lanka) and which to the LTTE. The creation of "LOC"s (Line of Controls) like in kashmir.

1.7 The Parties shall not move munitions, explosives or military equipment into the area controlled by the other Party.

1.8 Tamil paramilitary groups shall be disarmed by the GOSL by D-day + 30 at the latest. The GOSL shall offer to integrate individuals in these units under the command and disciplinary structure of the GOSL armed forces for service away from the Northern and Eastern Province.

● **ST observation to 1.8**

EPDP, TELO, EPRLF and PLOTE will be dis armed within 30 days. They may join the Sri Lanka Armed Forces to serve outside the North and East.

The LTTE will remain the only armed Tamil group in the North & East effectively eliminating their Tamil rivals with this agreement. Currently the islets of Delft and Kayts off Jaffna are controlled by EPDP

Freedom of movement

1.9 The Parties' forces shall initially stay in the areas under their respective control, as provided in Article 1.4 and Article 1.5.

1.10 Unarmed GOSL troops shall, as of D- day + 60, be permitted unlimited passage between Jaffna and Vavuniya using the Jaffna-Kandy road (A9). The modalities are to be worked out by the Parties with the assistance of the SLMM.

1.11 The Parties agree that as of D-day individual combatants shall, on the recommendation of their area commander, be permitted, unarmed and in plain clothes, to visit family and friends residing in areas under the control of the other Party. Such visits shall be limited to six days every second month, not including the time of travel by the shortest applicable route. The LTTE shall facilitate the use of the Jaffna-Kandy road for this purpose. The Parties reserve the right to deny entry to specified military areas.

1.12 The Parties agree that as of D-day individual combatants shall, notwithstanding the two-month restriction, be permitted, unarmed and in plain clothes, to visit immediate family (i.e. spouses, children, grandparents, parents and siblings) in connection with weddings or funerals. The right to deny entry to specified military areas applies.

1.13 Fifty (50) unarmed LTTE members shall as of D-day + 30, for the purpose of political work, be permitted freedom of movement in the areas of the North and the East dominated by the GOSL. Additional 100 unarmed LTTE members shall be permitted freedom of movement as of D-day + 60. As of D-day + 90, all unarmed LTTE members shall be permitted freedom of movement in the North and the East. The LTTE members shall carry identity papers. The right of the GOSL to deny entry to specified military areas applies.

● **ST observation to 1.11 & 1.12 & 1.13**

References to "Specified military areas" are not specified.

Within three months all LTTE cadres will be permitted freedom of movement in the entire North & East provided they are un-armed .

They will be permitted to engage in political work.

Article 2: Measures to restore normalcy

The Parties shall undertake the following confidence-building measures with the aim of restoring normalcy for all inhabitants of Sri Lanka:

2.1 The Parties shall in accordance with international law abstain from hostile acts against the civilian population, including such acts as torture, intimidation, abduction, extortion and harassment.

● **ST observation to 2.1**

The LTTE will be debarred from extortion-a common complaint of the Muslims in the East

2.2 The Parties shall refrain from engaging in activities or propagating ideas that could offend cultural or religious sensitivities. Places of worship (temples, churches, mosques and other holy sites, etc.) currently held by the forces of either of the Parties shall be vacated by D-day + 30 and made accessible to the public. Places of worship which are situated in "high security zones" shall be vacated by all armed personnel and maintained in good order by civilian workers, even when they are not made accessible to the public.

2.3 Beginning on the date on which this Agreement enters into force, school buildings occupied by either Party shall be vacated and returned to their intended use. This activity shall be completed by D-day + 160 at the latest.

● **ST observation to 2.3**

Government Forces will have to vacate school buildings etc. within five months- in effect, a de-militarisation of Jaffna Peninsula under government control. The LTTE will also have to vacate schools they occupy.

2.4 A schedule indicating the return of all other public buildings to their intended use shall be drawn up by the Parties and published at the latest by D-day + 30.

2.5 The Parties shall review the security measures and the set-up of checkpoints, particularly in densely populated cities and towns, in order to introduce systems that will prevent harassment of the civilian population. Such systems shall be in place from D-day + 60.

2.6 The Parties agree to ensure the unimpeded flow of non-military goods to and from the LTTE-dominated areas with the exception of certain items as shown in Annex A. Quantities shall be determined by market demand. The GOSL shall regularly review the matter with the aim of gradually removing any remaining restrictions on non-military goods.

● **ST observation to 2.6**

LTTE will have ready availability of (See Annex A for list)

2.7 In order to facilitate the flow of goods and the movement of civilians, the Parties agree to establish checkpoints on their line of control at such locations as are specified in Annex B.

2.8 The Parties shall take steps to ensure that the Trincomalee-Habarana road remains open on a 24-hour basis for passenger traffic with effect from D-day + 10.

2.9 The Parties shall facilitate the extension of the rail service on the Batticaloa-line to Welikanda. Repairs and maintenance shall be carried out by the GOSL in order to extend the service up to Batticaloa.

2.10 The Parties shall open the Kandy-Jaffna road (A9) to non-military traffic of goods and passengers. Specific modalities shall be worked out by the Parties with the assistance of the Royal Norwegian Government by D-day + 30 at the latest.

● **ST observation to 2.10**

LTTE will open the A 9 highway to un-armed soldiers and to enable a free flow of economic goods to areas under their control.

2.11 A gradual easing of the fishing restrictions shall take place starting from D-day. As of D-day + 90, all restrictions on day and night fishing shall be removed, subject to the following exceptions:

● **ST observation to 2.11**

All restrictions on fishing (day & night) to be removed in 90 days. The monitors will maintain a presence in the districts of Jaffna, Mannar, Vavuniya, Trincomalee, Batticaloa and Ampara ensuring the LTTE does not get too close to Government Security Forces bases.

(i) fishing will not be permitted within an area of 1 nautical mile on either side along the coast and two nautical miles seawards from all security forces camps on the coast; (ii) fishing will not be permitted in harbours or approaches to harbours, bays estuaries along the coast.

2.12 The Parties agree that search operations and arrests under the Prevention of Terrorism Act shall not take place. Arrests shall be conducted under due process of law in accordance with the Criminal Procedure Code.

● **ST observation to 2.12**

LTTE members will not be arrested under the special law of Prevention of Terrorism Act (PTA), but under the normal law of the Criminal Procedure Code (CPC).

2.13 The Parties agree to provide family members of detainees access to the detainees within D-day + 30.

Article 3 : The Sri Lanka Monitoring Mission.

The Parties have agreed to set up an international monitoring mission to enquire into any instance of violation of the terms and conditions of this Agreement. Both Parties shall fully cooperate to rectify any matter of conflict caused by their respective sides. The mission shall conduct international verification through on-side monitoring of the fulfilment of the commitments entered into this agreement as follows:

3.1 The name of the monitoring mission shall be the Sri Lankan Monitoring Mission (hereinafter referred to as the SLMM)

3.2 Subject to acceptance by the Parties, the Royal Norwegian Government (hereinafter referred to as the RNG) shall appoint the Head of the SLMM (hereinafter referred to as the HoM), who shall be the final authority regarding interpretation of this Agreement.

● **ST observation to 3.2**

Norway -in effect- will be the 'final authority' on any dispute between Sri Lanka's government and the LTTE.

This 'final authority' on the interpretation of the agreement will be in the absence of an interpretation section to the agreement.

3.3 The SLMM shall liaise with the Parties and report to the RNG.

3.4 The HoM shall decide the date for the commencement of the SLMM's operations.

3.5 The SLMM shall be composed of representatives from Nordic countries.

3.6 The SLMM shall establish a headquarters in such place as the HoM finds appropriate. An office shall be established in Colombo and in Wanni in order to liaise with the GOSL and the LTTE, respectively. The SLMM will maintain a presence in the districts of Jaffna, Mannar, Vavuniya, Trincomalee, Batticaloa and Ampara.

3.7 A local monitoring committee shall be established in Jaffna, Mannar, Vavuniya, Trincomalee, Batticaloa and Ampara. Each committee shall consist of five members, two appointed by the GOSL, two by the LTTE and one international monitor appointed by the HoM. The international monitor shall chair the committee. The GOSL and the LTTE appointees may be selected from among retired judges, public servants, religious leaders or similar leading citizens.

● **ST observation to 3.7**

A local monitoring committee (both GOSL and LTTE members included) will be established in Jaffna, Mannar, Vauvniya, Trincomalee, Batticaloa and Ampara — but significantly not in Mullaitivu and Killinochchi, LTTE strongholds.

3.8 The committees shall serve the SLMM in an advisory capacity and discuss issues relating to the implementation of this Agreement in their respective districts, with a view to establishing a common understanding of such issues. In particular, they will seek to resolve any dispute concerning the implementation of this Agreement at the lowest possible level.

3.9 The Parties shall be responsible for the appropriate protection of and security arrangements for all SLMM members.

3.10 The Parties agree to ensure the freedom of movement of the SLMM members in performing their tasks. The members of the SLMM shall be given immediate access to areas where violations of the Agreement are alleged to have taken place. The Parties also agree to facilitate the widest possible access to such areas for the local members of the six above-mentioned committees, cf. Article 3.7.

3.11 It shall be the responsibility of the SLMM to take immediate action on any complaints made by either Party to the Agreement, and to enquire into and assist the Parties in the settlement of any dispute that might arise in connection with such complaints.

3.12 With the aim of resolving disputes at the lowest possible level, communication shall be established between commanders of the GOSL armed forces and the LTTE area leaders to enable them to resolve problems in the conflict zones.

3.13 Guidelines for the operations of the SLMM shall be established in a separate document.

Article 4: Entry into force, amendments and termination of the Agreement

4.1 Each Party shall notify its consent to be bound by this Agreement through a letter to the Norwegian Minister of Foreign Affairs signed by Prime Minister Ranil Wickremesinghe on behalf of the GOSL and by leader Velupillai Prabhakaran on behalf of the LTTE, respectively. The Agreement shall be initialled by each Party and enclosed in the above-mentioned letter.

4.2 The Agreement shall enter into force on such date as is notified by the Norwegian Minister of Foreign Affairs.

4.3 This Agreement may be amended and modified by mutual agreement of both Parties. Such amendments shall be notified in writing to the RNG.

4.4 This Agreement shall remain in force until notice of termination is given by either Party to the RNG. Such notice shall be given fourteen (14) days in advance of the effective date of termination.

Annex A : List of goods

Annex B : Checkpoints

ANNEX A

The parties agree to ensure the flow of non-military goods to and from LTTE dominated areas of the Northern and Eastern Province, as well as unimpeded flow of such goods to the civilian population in these areas. Non military goods not covered by article 2.6 in the Agreement are listed below:

- Non military arms/ammunition
- Explosives
- Remote control devices
- Barbed wire
- Binoculars/Telescopes
- Compasses
- Penlight batteries

Diesel, petrol, cement and iron rods will be restricted in accordance with the following procedures and quantities:

- Diesel and Petrol

The Government Agents (GA) will register available vehicles; tractors and motorcycles in the LTTE controlled areas. The GA will calculate the required weekly amount of diesel and petrol based on the following estimate:

Trucks/Buses 250 litre/week

4 Wheels tractor 310 litre/week

2 wheel tractor 40 litre/week

Petrol vehicle 30 litre/week

Motorcycles 7 litre/week

Fishing vessels 400 litre/week

- Cement

Cement required for rehabilitation and reconstruction of Government property; registered co-operatives; or approved housing projects implemented by the GOSL and international NGOs and more affluent members of the society; will be brought in directly by relevant institutions under licences issued by Government Agents. The GA shall stipulate the monthly quantities permitted for such project based upon planned and reported progress.

Cement required for individual shops/constructions/house owners/rehabilitations-initiatives will be made available through the co-operations on a commercial basis. The monthly import for this purpose will be limited to 5000 bags during the first month and thereafter 10,000 bags/month. Individual sales by the co-operatives will be registered

and limited to 25 bags per household.

- Iron Rods

Iron rods for building constructions will be brought in to the LTTE controlled areas under licences issued by the GA.

A monthly reassessment will be made to assess the possibilities of removal of the above restrictions.

ANNEX B

Checkpoints agreed in 2.7 are as follows:

- Mandur
- Paddirupur
- Kaludaveli Ferry Point
- Ambalantivu Ferry Point
- Mamunal Ferry Point
- Vanvunateevu
- Santhiveli Boat Point
- Black Bridge
- Sitandy Boat Point
- Kiran Bridge
- Kinniyadi Boat Point
- Valachenai
- Makerni
- Mahindapura
- Muttur
- Ugilankulam
- Omanthai

נספח ד'

הסכם למבנה ניהול של מאמצי השיקום לאחר הצונאמי**P-TOMS- Post-Tsunami Operational Management Structure**

June 2005

Preamble

WHEREAS the tsunami that struck Sri Lanka on December 26, 2004 (the “tsunami”) destroyed human lives and property on an unprecedented scale; WHEREAS there is an urgent need for all communities, Sinhala, Tamil, Muslim and others, to cooperate on humanitarian grounds in the face of this common adversity;

WHEREAS the equitable allocation of post-tsunami funds to all parts of Sri Lanka struck by the tsunami will be based on accepted needs assessments;

WHEREAS in recognition of this urgent humanitarian need and in a spirit of partnership, the Government of Sri Lanka (the “GOSL”) and the Liberation Tigers of Tamil Eelam (the “LTTE”) (the “Parties”) have resolved to work together, in good faith and using their best efforts, to deliver expeditious relief, rehabilitation, reconstruction and development to the coastal communities in the six districts of Ampara, Batticaloa, Jaffna, Kilinochchi, Mullaitivu and Trincomalee (“the Six Districts”) and to facilitate and expedite the process of rebuilding the affected areas;

WHEREAS there is a need for establishing P-TOMS to facilitate such cooperation among communities, and between the Parties;

NOW, THEREFORE, in consideration of the foregoing the Parties have entered into this MOU and agreed as follows:

1. Structure

- a. An integrated operational management structure shall be established for the purpose of planning, implementing and coordinating post-tsunami work. Such structure shall consist of:
 - i. The Post-Tsunami Coastal Reconstruction Committee (the “High-Level Committee”);
 - ii. The Post-Tsunami Coastal Reconstruction Committee for the Six Districts (the “Regional Committee”); and
 - iii. Post-Tsunami Coastal Reconstruction Committees for each of the Ampara, Batticaloa, Jaffna, Kilinochchi, Mullaitivu, and Trincomalee districts (the “District Committees”).

b. The High-Level Committee, the Regional Committee and the District Committees shall discharge of their functions in such a manner as to address the concerns of all persons in the Tsunami Disaster Zone (the “TDZ”, as defined below) and shall do so without discrimination against any person on grounds such as ethnic origin, sex, language, religion, political or other opinion, social origin, birth or other status.

2. Scope

a. The scope of the High-Level Committee, the Regional Committee, and the District Committees shall be limited to performing the functions defined in Sections 5(b), 6(b), and 8(b), respectively, and having effect exclusively within the TDZ (as defined below), as further specified by Section 6(a) in the case of the Regional Committee and by Section 8(a) in the case of the District Committees.

b. The Tsunami Disaster Zone (the “TDZ”) shall be defined as the area affected by the tsunami.

c. The TDZ shall include all that tsunami-affected land area of Sri Lanka, which is adjacent to the sea, lying within a limit of 2 kilometres landwards from the mean low water line.

d. The High-Level Committee may decide to bring additional land areas within the TDZ; provided, however, that all such land areas must have been directly impacted by the tsunami or directly affected by the displacement and resettlement of persons as a result of the tsunami.

e. New proposals for measures to be adopted in, or affecting the coastal areas covered by seawater, shall be undertaken under the aegis of an international agency. Such proposals might include measures to recover material lost to the sea during the tsunami, the cleaning up of shores and beaches affected, even when covered by seawater, and the repairing and construction of jetties or commercial fisheries harbours affected by the tsunami.

f. The Ceasefire Agreement, dated as of 23 February 2002, between the GOSL and the LTTE, shall continue in full force and effect, and nothing in this MOU shall be construed to prejudice such agreement or alter its terms in any way.

3. Period of Operation

a. This MOU shall enter into force from the date it is executed by both Parties (the “Commencement Date”), and continue in operation for a period of one year from the Commencement Date.

b. The Parties shall by consensus have the option to extend this MOU for an additional period or periods.

4. Cost and Expenses

The donors shall be requested to cover all costs and expenses incurred relating to the establishment and functioning of the P-TOMS.

5. High-Level Committee

a. Geographic Scope. The High-Level Committee shall act exclusively in relation to the TDZ.

b. Functions. The High-Level Committee shall perform the following functions:

- i. Formulation of policies for the equitable allocation and disbursement of donor funds in the TDZ based on needs assessments submitted to the High-Level Committee, guided by the principle that funds should be allocated in proportion to the number of affected persons and the extent of damage;
- ii. Provision of advisory services; and
- iii. Monitoring of the functioning of P-TOMS.

c. Composition. The High-Level Committee shall consist of the following members:

- i. 1 nominee by GOSL;
- ii. 1 nominee by LTTE; and
- iii. 1 nominee by Muslim parties.

d. Alternates. Each nominating party shall designate one alternate, who will be authorized to attend meetings and act on behalf of the member only in the event he or she is unable to attend due to illness, necessary travel or other exigent circumstances.

e. Chairperson. The High-Level Committee shall select one of the members of the High-Level Committee to serve as the chairperson to conduct and coordinate its meetings. The role of the chair shall rotate among the members, with each chairperson serving for two months.

f. Observers. The High-Level Committee shall have one observer representing multilateral donors and one observer representing bilateral donors attend its meetings. The observers shall be nominated by the multilateral donor community and the bilateral donor community, respectively.

g. Decision Making.

- i. The High-Level Committee shall strive to make decisions based on consensus. All members shall work together in good faith and use their best efforts to reach a common agreement before the High-Level Committee makes any decisions.
- ii. In the event that consensus cannot be reached, the members shall immediately enter into an extensive consultation procedure with their nominating parties and the donor community with the aim to reach an agreement and to ensure continued cooperation in the High-Level Committee.

iii. In the event that consensus can still not be reached the nominating parties may, after having followed the consultation procedure laid down in Section 5(g, i and ii) and after having given 14 days notice, suspend the cooperation in the High-Level Committee.

h. Location. The High-Level Committee shall be located in Colombo.

i. Procedures. The High-Level Committee shall determine its own procedures for the discharge of its functions.

j. Servicing Secretariat. The High-Level Committee shall establish a small, independent secretariat with adequate staff.

6. Regional Committee

a. Geographic Scope. The Regional Committee shall act exclusively within those areas of the TDZ in the Six Districts.

b. Functions. The Regional Committee shall perform the following functions:

- i. Development of strategies for implementation and prioritization of post-tsunami emergency relief, rehabilitation, reconstruction and development measures;
- ii. Project approval and management, with respect to projects for post-tsunami relief, rehabilitation, reconstruction and development;
- iii. Overall monitoring of projects; and
- iv. Fund management, with respect to the fund specifically defined in Section 7.

c. Composition. The Regional Committee shall consist of the following members:

- i. 2 members nominated by GOSL, out of which one will serve as Deputy Chairperson;
- ii. 5 members nominated by LTTE, out of which one will serve as Chairperson;
- iii. 3 members nominated by the Muslim parties, out of which one will serve as Deputy Chairperson;
- iv. The Regional Committee shall have a proper gender balance.

d. Observers. The Regional Committee shall have one observer representing multilateral donors and one observer representing bilateral donors attend its meetings. The observers shall be nominated by the multilateral donor community and the bilateral donor community, respectively. Other observers may be invited to attend the meetings of the Regional Committee.

e. Decision Making.

- i. The Regional Committee shall strive to make decisions based on consensus. All members shall work together in good faith and use their best efforts to reach a common agreement before the Regional Committee makes any decisions.
- ii. In the event that consensus cannot be reached, decisions shall be made by a simple majority of the Regional Committee. In the event of equality of votes, the Chairperson can exercise a casting vote.

- iii. Notwithstanding paragraph iv below, in the event that a decision is taken on an issue having an adverse effect on a minority group, acknowledged by at least two members of the Regional Committee, approval will require two thirds majority (seven members) of the Regional Committee.
- iv. In the event that a proposal from a District Committee does not get a simple majority in the Regional Committee and at least two members of the Regional Committee request redressing of the decision relating to the proposal, the rejection will require two thirds majority (seven members) of the Regional Committee.
- f. Location. The Regional Committee shall be located in Kilinochchi.
- g. Procedures. The Regional Committee, in consultation with the High-Level Committee, shall determine the procedures for the discharge of its functions.
- h. Servicing Secretariat. A small Secretariat for the Six Districts shall be set up and may draw staff from the Secretariat for Immediate Humanitarian and Rehabilitation Needs (SIHRN). The Secretariat shall be named as the Regional Secretariat for Post-tsunami Coastal Reconstruction and Development (RSPCRD), and shall provide secretarial and administrative services to the Regional Committee.
- i. Project Management Unit. A Project Management Unit (the “PMU”) shall be established to manage the projects approved by the Regional Committee.
- j. Accounting. The Regional Committee shall appoint a suitably qualified, independent accountant.

7. Regional Fund

- i. There shall be a Post-Tsunami Coastal Fund for the Six Districts (the “Regional Fund”), consisting of unspecified (program) and secretariat funds. The unspecified (program) funds shall consist exclusively of foreign funds while the secretariat funds shall consist of both foreign and local funds.
- ii. The Parties shall appoint a suitable multi-lateral agency to be the Custodian of the Regional Fund.
- iii. The purpose of the Regional Fund shall be to expeditiously make available funds, following proper approved procedures, to facilitate and accelerate the relief, rehabilitation, reconstruction and development program in the tsunami-affected areas of the Six Districts.
- iv. The Parties and the Custodian shall agree on a mechanism for the establishment and operation of the Regional Fund.

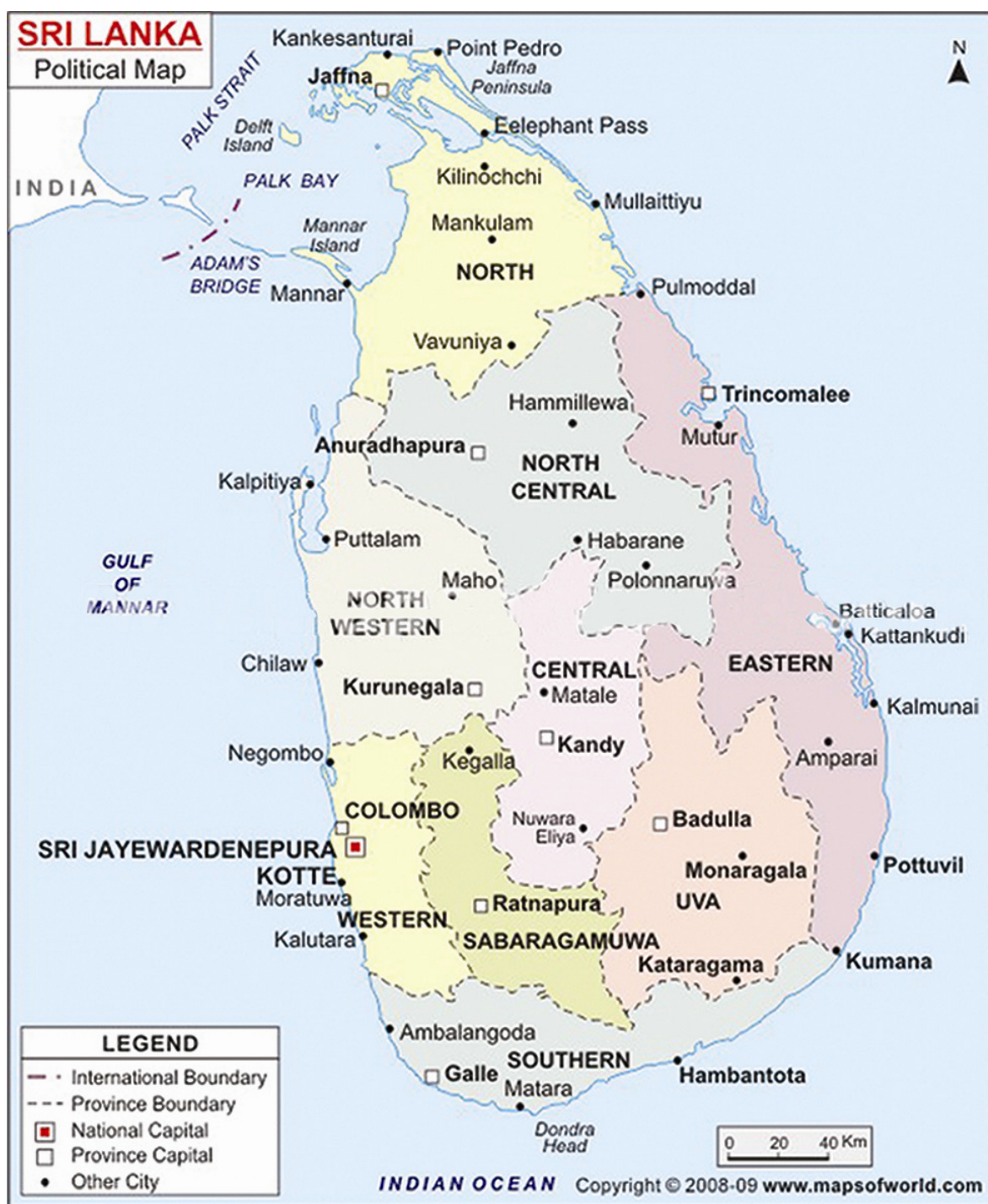
8. District Committees

- a. Geographic Scope. Each District Committee shall act exclusively in relation to those areas of the TDZ within its district.
- b. Functions. Each District Committee shall perform the following functions within its district:
 - i. Identification of needs;
 - ii. Prioritization of needs;
 - iii. To generate, receive, appraise and prioritize project proposals from various stakeholders and submit recommendations to the Regional Committee; and
 - iv. To monitor and report on project progress to the Regional Committee.
- c. Composition and Decision Making. The Districts Committees, already established and well-functioning, shall continue their work. The District Committees may further discuss and decide on issues relating to their composition and decision-making. Adequate Muslim representation shall be ensured. The District Committee shall also have a proper gender balance.
- d. Location. Each District Committee shall be located within its district.
- e. Servicing Secretariat. A small Servicing Secretariat shall provide secretarial and administrative services to the District Committees.

9. Execution

This MOU may be executed in duplicate, both texts being equally authentic.

מפות

סרי לנקה- מפה פוליטית

שטח בשליטת המורדים

מלחמת אילאם הרביעית 2006-2009 חצי האי Jaffna

הזירה המזרחית

הזירה הצפונית

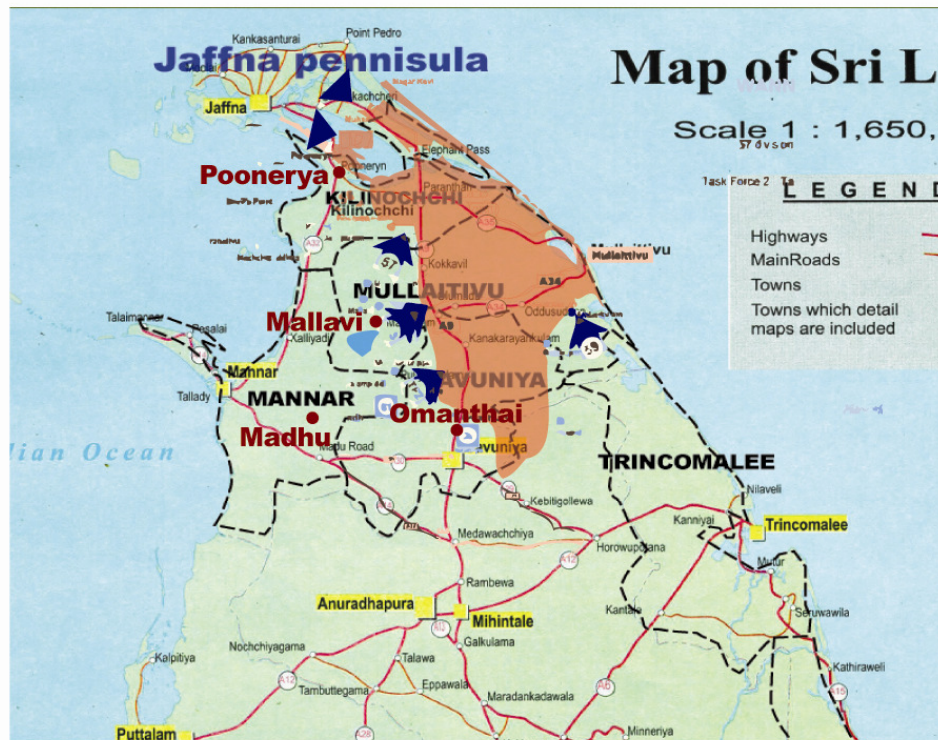
ספטמבר 2007

יוני 2008

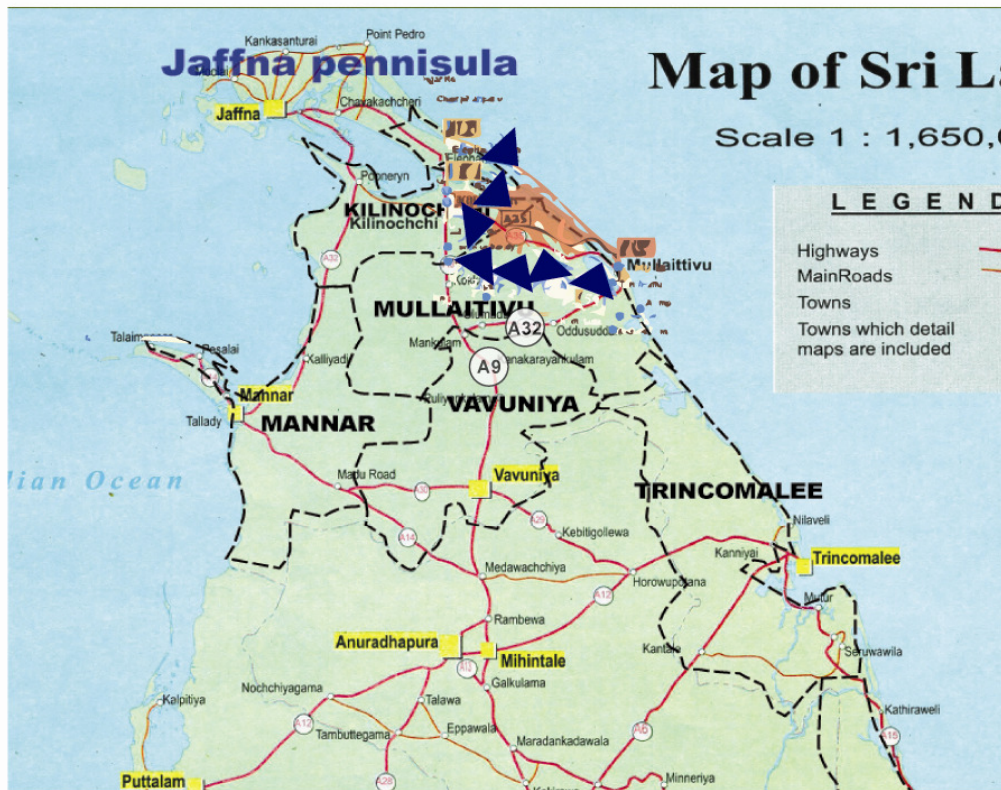
15 לנובמבר 2008

1 דצמבר 2009

ינואר-פברואר 2009

20 באפריל - 19 במאי 2009

ביבליוגרפיה – חלק תיאורטי

מקורות בעברית:

ספרים

- אייזון, מירי "המאבק על התודעה במלחמה הפוסט מודרנית" רקע והמשגה", בתוך חגי גולן, שאול שי, העימות המוגבל (תל אביב: מערכות, 2004), 347-376
- אלכסנדר, יונה "טרור, אמצעי התקשורת והמשטרה", בתוך רוברט קופרמן ודרל טרנט (עורכים), טרור: הסכנה, המציאות, התגובה (ישראל: מערכות, 1982), 266-284
- אלכסנדר, מרטין ס., מרטין אוונס, ג.פ. וו. קיג'ר, "המלחמה ללא שם", הצבא הצרפתי והאלג'יריים", בתוך מרטין ס. אלכסנדר, מרטין אוונס, ג.פ. וו. קיג'ר, מלחמת אלג'יריה: חוויות, דימויים, עדויות (ישראל: למשכל, 2004)
- בן ישי, רון "ההתשה בזירה התקשורתית", בתוך עיונים בביטחון לאומי, אסטרטגיית ההתשה בעימות מוגבל – בחירה או כורח? (חיפה: המכללה לביטחון לאומי, 2002), ע"ע 119-124
- הכט, עדו "העימות המוגבל- כמה מאפיינים כלליים של צורת לחימה", בתוך חגי גולן, שאול שי, העימות המוגבל (תל אביב: מערכות, 2004), ע"ע 45-68
- הנדל, מיכאל קלאוזוביץ במבחן התמורות הטכנולוגיות (ישראל: מערכות, 1988)
- הרכבי, יהושפט מלחמה ואסטרטגיה, (ישראל: מערכות, 2003)
- הרכבי יהושפט, על הגרילה (ישראל: מערכות, 1971)
- זרבודאקיס, אלכסנדר ז, "מהודו-סין לאלג'יריה: לקחים מלוחמה נגד חתרנות", בתוך מרטין ס. אלכסנדר, מרטין אוונס, ג.פ. וו. קיג'ר, מלחמת אלג'יריה: חוויות, דימויים, עדויות (ישראל: למשכל: 2004), עמ' 65-85
- טובי, טל גרילה והמלחמה נגדה (ירושלים: כרמל, 2010),
- טובי, טל, חסימת גבולות בעימות מוגבל: מלחמת ווייטנאם כמקרה מבחן (ישראל: המכללה לפיקוד טקטי: 2006)
- טובי, טל כמו לאכול מרק בסכין: הניסיון האמריקאי בווייטנאם (תל אביב: מערכות, 2006)
- ידלין, עמוס "דילמות מקצועיות ואתיות בהפעלת הכוח בלחימה מול הטרור", בתוך חגי גולן, שאול שי, העימות המוגבל (תל אביב: מערכות, 2004), ע"ע 9-18
- לקויר, זאב, גרילה (ישראל: מערכות, 1979)
- מרידור, דן וחיים פס, "השינויים הנדרשים במשפט הבינלאומי ובמדיניות ישראל", בתוך הקרב של המאה ה-21: דמוקרטיה נלחמת בטרור (ישראל: המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2006), ע"ע 491-499
- נגוין גיא, וו מלחמת העם-צבא העם (ישראל: מערכות, 1969)
- נר, שמואל "טבע העימות המוגבל", בתוך חגי גולן ושאול שי (עורכים), העימות המוגבל (תל אביב: מערכות, 2004), ע"ע 19-44
- קאהן, עירית "מלחמת המשפט בטרור", בתוך הקרב של המאה ה-21: דמוקרטיה נלחמת בטרור (ישראל: המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2006), ע"ע 500-503
- שובל, זלמן "חשיבותה של הסברה במלחמת התשה", בתוך עיונים בביטחון לאומי, אסטרטגיית ההתשה בעימות מוגבל – בחירה או כורח? (חיפה: המכללה לביטחון לאומי, 2002), עמ' 127-131
- תומפסון, רוברט, שלטון ומרדנות (תל אביב: מערכות, 1967)

מאמרים

- טובי, טל "מידת הצלחה במלחמה נגד גרילה: מלחמת ווייטנאם כמקרה מבחן", *ביטחון לאומי*, גיליון 7 (אוגוסט 2009), 54-59
- כתרי, רון (תא"ל), אפי מלצר (סא"ל), "תקשורת המונים בעימות המוגבל", *מערכות* 380-381 (דצמבר 2001), ע"ע 78-81
- לויטן יניב, "רעיונות חזקים יותר מפצצות: שימוש במבצעי מידע בעימות מול גרילה", *ביטחון לאומי*, גיליון 5 (2009), 66-84
- מיכל (סגן), "מלחמה מהדור הרביעי", *מערכות* 380-381 (דצמבר 2001), ע"ע 96-97
- סיבוגי גבי, "השתנות האיום", *צבא ואסטרטגיה* (תל אביב: המכון למחקרי ביטחון לאומי) כרך 2, גיליון 1 (יוני 2010), ע"ע 3-6
- סיבוגי, גבי, "נשק תלול מסלול, לוחמת גרילה ותקפותה של תפיסת הביטחון", *בתוך עדכן אסטרטגי*, כרך 10, גיליון 4 (פברואר 2008), ע"ע 11-16
- קופרווסר יוסי, "שדה הקרב של התודעה", *עדכן אסטרטגי*, כרך 12, גיליון 2 (אוגוסט 2009), ע"ע 37-44
- קרבץ, משה (אל"מ) "העימות המוגבל כמלחמת התשה", *מערכות* 380-381 (דצמבר 2001), 40-45
- שוויצר יורם, "מגבלות הלחימה נגד צבא טרורילה: לבנון ועזה כמקרה בוחן", *צבא ואסטרטגיה (המכון למחקרי ביטחון לאומי)*, כרך 1, גיליון 1 (אפריל 2009), ע"ע 33-38

אינטרנט

- בן ישראל, יצחק, "מלחמת הטיילים הראשונה ישראל-חיזבאללה", ע"ע 9-11
<http://spirit.tau.ac.il/government/downloads/YitzakBIMissiles.pdf>
- סיבוגי גבי, "האיום השלישי", *הארץ* (30.09.2009)
<http://www.inss.org.il/upload/%28FILE%291254293031.pdf>
- קאלב, מרווין, קארול סיווץ, "מלחמת ישראל-חיזבאללה 2006: התקשורת כנשק בעימות הא-סימטרי"
<http://www.tau.ac.il/institutes/herzog/commschool/Lebanon3.pdf> (2007)

מקורות באנגלית:

Books

- Asprey Robert, *War in the Shadows*, (London: Macdonal & Jane's, 1976)
- Beckett Ian, "Modern Insurgencies and Counter-Insurgencies (New York: Routhledge, 2001)
- Beckett Ian, "Guerrilla Warfare: Insurgency and Counter-Insurgency since 1945" in Colin McInnes & G. D. Sheffield, *Warfare in the Twentieth Century* (London: Unwin Hyman, 1988) pp 194-213
- Birtle Andrew J., *U.S Army Counter-Insurgency and Contingency Operations Doctrine 1860-1941* (Washington: US Government Printing, 1998), pp.110-111
- Bell J. Bowyer, *The Myth of the Guerrilla* (New York: A. A. Knopf, 1971)

- Blaufarb Douglas, The Counter-Insurgency Era: US doctrine and performance (London: Macmillan, 1977)
- Bloom Mia, Dying To Kill: The Allure of Suicide Terror, (New York: Columbia University Press, 2007)
- Brown Robin, "Limited War", in McInnes & Sheffield, Warfare in the Twentieth Century (London: Unwin Hyman, 1988)
- Callwell Charles. E., Small wars (London: Harrison and Sons, 1906)
- Campbell Arthur, Guerrillas (New York: J. Day Co, 1967)
- Chailand Gerard, Guerrilla Strategies (Berkeley: University of California Press, 1982)
- Fromkin David, "The strategy of Terrorism", in Charles W. Kegley (Ed.) International Terrorism: Characteristic, Causes, Controls (USA: St. Martin's Press, 1990), pp. 55-62
- Galula David, Counterinsurgency Warfare: Theory and Practice (New York and London: Praeger, 1965)
- Gann Lewis, Guerrillas in History (California, Hoover institute press, 1971)
- Geneste Mark. E. (Lt. Col.), "Guerrilla Warfare", in Franklin Mark Osanka, Modern Guerrilla Warfare (USA: Free Press, 1962), pp 264-267
- Gregorian Raffi, "Jungle Basing" in Malaya: Towards a formal tactical doctrine (1994), in Ian Beckett, Modern Counter-Insurgency (UK: Ashgate, 2007), pp.29-51
- Joes Anthony James, America and Guerrilla warfare, (Lexington: University Press of Kentucky, 2000)
- Joes Anthony J., Guerilla conflict before the cold war (Connecticut: Praeger, 1996)
- Karnow Stanley, Vietnam: A history (Harmondsworth, Middlesex: Penguin Books, 1984)
- Katzenbach Edward L. & Gene Z. Hanrahan, "The revolutionary strategy of Mao Tse Tung" in ", Franklin Mark Osanka, Modern Guerrilla Warfare (USA: Free Press, 1962), pp, 131-146
- Keith, Jeffery "Colonial Warfare 1900-1939", in Colin McInnes & Sheffield, Warfare in the Twentieth Century (Unwin Hyman: London, 1988), pp. 26-31
- Kidder Rushworth M., "Why Modern Terrorism? Three causes springing from the seeds of the 1960's", in Charles W. Kegley (Ed.) International Terrorism: Characteristic, Causes, Controls (USA: St. Martin's Press, 1990), pp. 135-138
- Laqueur Walter, The Guerilla Reader (USA: New American Library, 1977)
- Liddell-Hart Basil, Strategy (New-York: Praeger, 1967)
- McCuen John J., The Art of Counter-Revolutionary war (Harrisburg: Stackpole Books, 1966)
- Mao Tse-Tung, selected works (Oxford: Pergamon press: 1965) vol. II
- Mockaitis Thomas R., British Counter-Insurgency 1919-1960 (London: Macmillan, 1990)
- Nagl John, "Counter-Insurgency lessons from Malaya and Vietnam", (Chicago: Praeger, 2002)
- O'Neill, Bard E, Insurgency & terrorism: Inside modern revolutionary warfare (Washington: Brassey's, 1990)

- Osgood Robert, Limited war revisited (Boulder: Westview Press, 1975)
- Paget Julian, Counter- Insurgency campaigning (London: Faber and Faber, 1967)
- Pape Robert, Dying to Win: The Strategic Logic of Suicide Terrorism (New York: Random house, 2005)
- Paret Peter, French Revolutionary Warfare from Indochina to Algeria (New York and London, Praeger, 1964),
- Porch, Douglas, "Bugeaud, Gallieni, Lyautey: The Development of French Colonial Warfare", ", in Peter Paret (Ed.), Makers of Modern Strategy (New Jersey: Princeton Press, 1986), pp. 381-382
- Pustay John S., Counter-Insurgency warfare (New York: The Free press, 1965)
- Rigg Robert B. (Col.), "Red Parallel: The Tactics of Ho and Mao", in", Franklin Mark Osanka, Modern Guerrilla Warfare (USA: Free Press, 1962), pp 268- 273
- Shy John, "Jomini", in Peter Paret (Ed.), Makers of Modern Strategy (New Jersey: Princeton Press, 1986), pp. 143-186
- Shy John & Thomas W. Collier, "Revolutionary war", in Peter Paret (Ed.), Makers of Modern Strategy (New Jersey: Princeton Press, 1986), pp. 830-832
- Sun Tsu, Art of war, Translated By Samuel B. Griffith (London: Oxford press, 1963)
- Taber Robert, The war of the flea (UK: Paladin, 1970), p.29
- Trinquier Roger, Modern Warfare: A French View of Counterinsurgency (UK: Pall Mall Press: 1964)
- Tucker Spencer C., Vietnam (Lexington: University press of Kentucky, 1999)
- Wilkins Frederik (Lt. Col.), "Guerrilla warfare", in Franklin Mark Osanka, Modern Guerrilla Warfare: Fighting Communist Guerrilla Movements, 1941-1961 (USA: Free Press, 1962)

Articles

- Arreguín-Toft Ivan, "How the weak win wars? A theory of Assymetric conflict", *International Security*, Vol. 26, No. 1 (Summer 2001), pp. 93-128
- Azeem Ibrahim, "Conceptualisation of Guerrilla Warfare", *Small wars & insurgencies*, 15: 3 (2004), p.112-124
- Boorman Howard L. and Scott A. Boorman, "Chinese Communist Insurgent warfare", *Political Science Quarterly* 81 (2) June 1966, pp.171- 195
- Campbell James D.(Lt. Col), "Legitimacy and the rule of Law in Low-Intensity conflict", *Military Review* 85 (2) (March-April 2005) pp 2-5
- Hahlweg, Werner(1986) 'Clausewitz and guerrilla warfare', *Journal of Strategic Studies*, 9: 2, pp.127 — 133

Hamby, Joel E., "Civil Military operations: Joint Doctrine and the Malayan Emergency", *Joint Force Quarterly* 32 (Autumn 2002) pp. 54-62

Johnson Wray R. & Paul J. Dimech, "Foreign Internal Defense and the Hukbalahap: A model Counter-Insurgency", *Small wars and Insurgencies*, 4 (1993) pp 29-52

Kaufman, Chaim, "Possible and Impossible Solutions to Ethnic Civil Wars," *International Security* 20:4 (Spring 1996), pp.136-75

Mack, Andrew, "Why Big Nations Lose Small Wars: The Politics of Asymmetric Conflict", *World Politics*, 27(2) January 1975, pp.175-200

Metz, Steven, "Strategic Asymmetry", *Military Review* 81 (4) (July-August 2001), pp 23-32

Mockaitis Thomas R., "Low Intensity conflict: The British Experience", in *Conflict Quarterly* (1993)

Rid, Thomas "The Nineteenth Century Origins of Counterinsurgency Doctrine", *Journal of Strategic Studies* (2010) 33: 5, pp.731-735

Sepp Kalev I. "Best practices of counterinsurgency", *Military review* (85) 3 (May-June 2005), pp.8-12 also available at: <http://smallwarsjournal.com/documents/sepp.pdf>

Stepanova Ekterina, "Terrorism in Asymmetrical conflict" *Stockholm International Peace Research Institute report no. 23* (Oxford: Oxford University Press: 2008), pp.1-23

Thomas Timothy L.(Lt. Col.), "Deciphering asymmetry word game", *Military Review* 81 (4) (2001), pp.32-37

Internet

"Murder in the name of war", BBC, 20.07.1998

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/64344.stm>

Bloomer Harry P., "An Analysis of the French defeat at Dien Bien Phu" (1991)

<http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1991/BHD.htm>

Buckley, Kevin, "Pacification's deadly price", *Newsweek* (19.06.1972), pp 42-43

<http://chss.montclair.edu/english/furr/Vietnam/buckley.html>

Burgess Marc, "Terrorism: The problem of definition", *Center for Defense Information*, (01.08.2003)

http://www.cdi.org/program/document.cfm?documentid=1564&programID=39&from_page=../friendlyversion/printversion.cfm#_edn5

Department of Defense, "Quadrennial Defense Review" (1997), section II, ,

<http://www.fas.org/man/docs/qdr/sec2.html>

Echemendia Micheal Patrick, "Deliberate death: an investigation into the nature of suicide attacks" (Pittsburgh, University of Pittsburgh, 2010) pp. 12-15)

http://etd.library.pitt.edu/ETD/available/etd-08242010-092039/unrestricted/Echemendia20August2010_final.pdf

- Galula David, "Pacification in Algeria 1956-1958" (USA: RAND, 1963) pp xxii-xxiv, pp.69-71
http://www.rand.org/pubs/monographs/2006/RAND_MG478-1.pdf
- Globalsecurity, "Vietnam War" (28.09.2010)
<http://www.globalsecurity.org/military/ops/vietnam2.htm>
- Grange David L., "Asymmetric Warfare: Old Method, New Concern" (2000)
http://blackboard.jfsc.ndu.edu/html/jfscpublications/assets/docs/cam_grange.pdf
- Kilcullen David, "Counterinsurgency Redux" (2006)
<http://smallwarsjournal.com/documents/kilcullen1.pdf>
- Kilcullen David, "Two School of classical Counter-Insurgency", (2007)
<http://smallwarsjournal.com/blog/2007/01/two-schools-of-classical-count/>
- Lammi Jeremy, "Carl Von Clausewitz and Insurgency" (2009), page 3
<http://www.cda-cdai.ca/cdai/uploads/cdai/2009/04/lammi05.pdf>
- Mao Tse-Tung, On Guerrilla Warfare, (1937), Chapter 1
<http://www.marxists.org/reference/archive/mao/works/1937/guerrilla-warfare/ch01.htm>
- Seals, Bob, "The Green Berets affair: A brief introduction" (2007)
<http://www.militaryhistoryonline.com/20thCentury/articles/greenberets.aspx>
- United States Military Academy, "Hearts and minds as a misleading Misnomer"
http://www.usma.edu/dmi/iw_message.htm
- United States Military Academy, "Insurgents vs. Guerrillas vs. Terrorist"
http://www.usma.edu/dmi/iw_message.htm

ביבליוגרפיה סרי לנקה

ספרים

- Alison Miranda, Women and political violence: Female combatants in ethno-national conflict (Routledge: USA, 2009)
- Austin Dennis & Anirudha Gupta, Lions and tigers: the crisis in Sri Lanka (London: Centre for Security and Conflict Studies, 1988)
- Bandarage Asoka, The separatist conflict in Sri Lanka: Terrorism, Ethnicity, Political economy (USA: Routledge, 2009),
- Bose Sumantra, Contested Lands (Massachusetts: Harvard University Press, 2007). K. De Silva M. et al., Ethnic conflict in Buddhist Societies: Sri Lanka, Thailand, and Burma (London: Pinter Publishing; Boulder, Colorado: Westview Press, 1988)
- De Silva K. M., Managing ethnic tensions in multi-ethnic societies (Lanham, MD: University Press of America, 1986)
- Dissanayaka T.D.S.A. & Saroj Pathak, War or peace in Sri Lanka" (Mumbai: Popular Prakashan PVT, 2004), p. 169

- Fuglerud Oivind, Life on the outside: The Tamil Diaspora and long distance nationalism (London & USA: Pluto press, 1996)
- Ghosh, P. A. Ethnic conflict in Sri Lanka and role of Indian Peace Keeping Force (IPKF) (New Delhi: APH Publishing, 1999)
- Hopgood Stephen, "Tamil Tigers 1987-2002" in Diego Gambetta (Ed.) Making sense of suicide missions (Oxford & New York: Oxford University Press, 2006)
- Horowitz Donald, Coup theories and officers' motives: Sri Lanka in comparative perspective (Princeton: Princeton University Press, 1980)
- Jeyaratnam Wilson, A. , Politics in Sri Lanka, 1947-1979 (London : Macmillan, 1979)
- Kearney Robert N., The politics of Ceylon (Sri Lanka) (Ithaca, N.Y: Cornell University Press, 1973)
- Kois Lisa M., Dana Francis, & Robert I. Rotberg, Sri Lanka's Civil War & prospects for Post-Conflict resolution (Cambridge, Massachusetts: World Peace Foundation, 1998)
- Peebles Patrick; The history of Sri Lanka (Westport, Connecticut: Greenwood Press, 2006)
- Pfaffenberger Bryan, " Ethnic conflict and youth insurgency in Sri Lanka: The social origins of Tamil separatism" in Joseph V. Montville (Ed.) Conflict and peacemaking in multiethnic societies (New York: Lexington Books, 1991)
- Pradeep P. Barua, The State at war in south Asia" (Lincoln: University of Nebraska Press, 2005)
- Shastri Amita, "Government Policies and the Ethnic Crisis in Sri Lanka," in Michael Brown and S. Ganguly, (eds.) Government Policies and Ethnic Relations in Asia and the Pacific, (Cambridge, MA: MIT Press, 1997), 129-163
- Singer Marshall R., "Prospects for conflict management in the Sri Lankan ethnic crisis, in Joseph V. Montville (Ed.) Conflict and peacemaking in multiethnic societies (New York: Lexington Books, 1991), pp. 259-297
- Wriggins Howard, "Sri Lanka: Negotiations in a Secessionist Conflict", in William Zartman, Elusive peace: Negotiating an end to ethnic conflicts (Washington, D.C.: Brookings Institution, 1995),
- Tambiah Stanley J., Sri Lanka: ethnic fratricide and the dismantling of democracy (Chicago, Ill: University of Chicago Press, 1986)

מאמרים

- Allison Miranda, "Cogs in the Wheel? Women in the liberation tigers of Tamil Eelam", *Civil wars*, Volume 6. No. 4 (Winter 2003), pp. 37-54 also available online at http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/pais/staff/alison/research/cogs_in_the_wheel/cogs_in_the_wheel.pdf
- Bouffard Sonia & David Carment, "The Sri Lanka peace process: A critical review", *Journal of South Asian development*, 1: 2 (2006), pp. 151-178 also available online at <http://sad.sagepub.com/content/1/2/151.full.pdf+html>
- Burger, Angela S, "Changing Civil-Military Relations in Sri Lanka", *Asian Survey* 32(8) (August 1992), pp. 744-756

- Cenan Pirani & Ahilan Kadirgamar, "Internationalization of Sri Lanka's peace process and governance: A Review of strategic conflict assessment", *Economic and political weekly*, (06.05.2006), pp 1789-1795 also available online at <http://www.internationalcentregoa.com/southasia/10053.pdf>
- De Silva K.M., "Sri Lanka: Ethnic conflict and the search for durable peace, 1978-1999", *Ethnic Studies Report*, Vol XVII, No. 2, July 1999 also available online at http://www.ices.lk/publications/esr/articles_jul99/ESR-DEVOLUTION.pdf
- DeVotta Neil, "Illiberalism and Ethnic Conflict in Sri Lanka" *Journal of Democracy*, Volume 13, Number 1, (January 2002), pp. 91-98
- Edrisinha Rohan, "Trying Times: Constitutional attempts to resolve armed conflict in Sri Lanka", in *Accord* No. 4 (1998), p. 28-36 also available online at <http://www.c-r.org/our-work/accord/index.php>
- Goodhand Jonathan., & Bert Klem, B., "Aid, conflict and peace building in Sri Lanka", (Colombo: Asia Foundation 2005), also available online at http://www.asiafoundation.org/pdf/full_sr_report.pdf
- Gunasakera Tisaranee, "Insurrectionary Violence in sri Lanka: The Janatha Vimukthi Peramuna insurgencies of 1971 and 1987-1989", *Ethnic Studies Report*, Vol. XVII, No. 1 (January 1999), pp 65-88, also available online at http://www.ices.lk/publications/esr/articles_jan99/book%20review.Tisaranee.pdf
- Hoglund Kristine & Isak Svensson, "Sticking one's neck out": Reducing mistrust in Sri Lanka's peace negotiations, *Negotiation Journal*, Volume 22, Issue 4 (October 2006) pp 367-387 also available online at <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1571-9979.2006.00110.x/pdf>
- Matthews Bruce, "District development councils in Sri Lanka", *Asian Survey* 22 (Nov 1982), pp. 1117-1134
- Mehta Ashok, K., " Sri Lanka ethnic conflict: how Eelam war IV was won", *Manekshaw Paper*, No. 13, (New-Delhi: Centre for Land Warfare Studies, 2010) <http://www.lankaweb.com/news/items10/LTTEHow%20the%20Eelam%20war%20IV%20was%20won.pdf>
- Moore Mick, "Thoroughly Modern Revolutionaries: The JVP in Sri Lanka", *Modern Asian Studies* Vol. 27, No. 3 (July 1993), pp. 593-642 also available online at <http://www.jstor.org/stable/312963>
- Orjuela Camilla, "Building peace in Sri Lanka: A role for civil society?" *Journal of peace research*, vol. 40, no 2 (Mars 2003), pp 195-212 also available online at <http://www.jstor.org/stable/pdfplus/3648411.pdf?acceptTC=true>
- Rothenberg David M., "Negotiation and Dispute resolution in the Sri Lankan context: Lesson from the 1994-1995 peace talks", *Fordham International Law Journal*, Vol. 22, Number2 (December 1998), pp. 505-577 also available online at <http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/frdint22&id=1&collection=journals&index=#529>
- Rudrakumaram Visuvanathan, "Asymmetries in the peace process: the liberation tigers of Tamil Eelam", *Accord*, no 16 (2005) pp 80-84

Samarasinghe, S. W. R. de A., "The 1994 Parliamentary Elections in Sri Lanka: A vote for good governance", *Asian Survey*, volume 34, No 12, (December 1994), pp 1019-1034 also available online at <http://www.jstor.org/stable/pdfplus/2645273.pdf?acceptTC=true>

Samuel Kumudini, "Straining consensus: Government strategies for war and peace in Sri Lanka 1994-98", *Accord*, No. 4 (1998), pp.20-27

Saravanamuttu Paikiasothy, "Democratization of the Peace process: Sri Lanka", *In Democracy, Conflict and Human Security*, (Sweden: International Institute for Democracy and Electoral Assistance, 2006) 207-219 also available online at http://www.idea.int/publications/dchs/upload/DCHS2_Inlay_Final.pdf

Shastri Amita, "Ending Ethnic civil wars: The peace process in Sri Lanka", *Commonwealth & Comparative Politics*, 47 (1), pp. 76-99

Silva Nimalasiri, "The problem of Indian immigration to Ceylon", *South Asian Affairs*, No.1 (London: Chatto & Windus, 1960) St. Antony's papers, no.8, pp. 141-153

Singh Pushpindar, "Indian Peace keepers in Sri Lanka" *World air power Journal*, Vol 4 (Spring 1991) also available online at <http://www.bharat-rakshak.com/IAF/History/1987IPKF/Pushpindar01.html>

Tammita-Delgoda SinhaRaja, " Sri Lanka: The Last Phase in Eelam War IV – From Chundikulam to Pudumattalan," *Manekshaw Paper*, No. 13, (New-Delhi: Centre for Land Warfare Studies, 2009) <http://www.claws.in/index.php?action=Claws%20Paper>

אינטרנט:

Action group of Tamils in the US, "The Failed Peace Process in Sri Lanka - The Reasons (15.11.1995) http://www.sangam.org/ANALYSIS_AGOTUS/failed.htm

"A date with a renegade rebel Tiger", BBC (04.04.2007) http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/6524869.stm

"Agni Khiela debacle sets back military for at least four months", *Island*, (06.05.2001) <http://www.island.lk/2001/05/06/defenc01.html>

"Air Force crippling LTTE with precise, effective air strikes" http://www.defence.lk/new.asp?fname=20080819_04

"Al-Qaeda follows LTTE text book on terror faithfully", *Asian Tribune* (12.02.2007) <http://www.asiantribune.com/index.php?q=node/4518>

A long year on the road, TamilNet, (13 May 1998) <http://www.tamilnet.com/art.html?catid=79&artid=7384>

A Lost Revolution: The JVP Insurrection 1971" <http://www.lankalibrary.com/pol/jvp1971.htm>

Ames J Ross, "When Ceasefires Fail", *Foreign Policy In Focus* (15.09.2006) http://www.fpif.org/articles/when_ceasefires_fail

Amnesty International, "Sri Lanka: Wavering commitment to Human rights" (August 1996) <http://www.amnestyusa.org/document.php?id=5DE6367A0D9A95CF802569000069339C&lang=en>

- "Another floating arms warehouse Destroyed off Dondra" (07.01.2010)
<http://www.srilankaguardian.org/2007/10/another-floating-arms-warehouse.html>
- Armon Jeremy, Andy Carl & Liz Philipson "Sri Lanka Introduction" (August 1998)
<http://www.c-r.org/our-work/accord/sri-lanka/introduction.php>
- Article 19, "War of words: Conflict and freedom of expression in South Asia" (May 2005),
<http://www.article19.org/pdfs/publications/asia-war-of-words.pdf>
- Aryasinha Ravinatha P., "The LTTE, its Front Organizations, and the Challenge to Europe", *EU-US international seminar on LTTE*, 09-10.12.2006
http://www.priu.gov.lk/ltte_report/Index_Ltte.html
- Aryasinha Ravinatha P., "Time to Act: The LTTE, its Front Organizations, and the Challenge to Europe", *EU-US international seminar on LTTE* (10/12/2008)
http://www.priu.gov.lk/ltte_report/chapter4.html
- "A second look at US assistance to Sri Lanka against "Terrorism" (15.09.2004)
<http://www.sangam.org/articles/view2/?uid=548&PHPSESSID=10784daf2e7643f6844c32ba29e1c21b>
- Asia Pacific Defense Reporter, "Maritime Counter-terrorism and the Sri Lanka Navy" (02.11.2009) <http://www.asiapacificdefencereporter.com/articles/28/Maritime-Counter-Terrorism-and-the-Sri-Lanka-Navy>
- Asian Development bank, "Sri Lanka: Economic and political Update" (13.09.2007)
http://www.adb.org/documents/economic_updates/sri/in236-07.pdf
- Associated Press, "Sri Lanka attack misses President, 1 dead, 14 injured" (18.08.1987)
<http://www.nytimes.com/1987/08/19/world/sri-lanka-attack-misses-president-1-killed-14-hurt.html?scp=10&sq=sri+lanka&st=nyt>
- "Attack on the Sacred Temple of the Tooth Relic The Sri Dalada Maligawa (25.02.2009)
http://www.lankapuvath.lk/index.php?view=article&id=276%3Aattack-on-the-sacred-temple-of-the-tooth-relic-the-sri-daladamaligawa-&option=com_content&Itemid=80
- Austin Fernando, "Peace Process and Security Issues" (February 2006)
<http://www.tamilnet.com/img/publish/2006/02/CFAbyAustin.pdf>
- "Awareness through diplomatic missions against LTTE" (09.12.2008)
<http://www.lankanewspapers.com/news/2008/12/36376.html>
- Balachandran K. P, "India offered to help Sri Lanka if IMF denied fund" (22.10.2009)
<http://www.thecolombotimes.com/political-news/9377-india-offered-to-help-lanka-if-imf-denied-fund-.html>
- Balachandran P K, "Lankan army captures LTTE submarines", *Express Buzz* (31/1/2009)
<http://expressbuzz.com/world/lanka-army-captures-ltte-submarines/38103.html>
- Balachandran P.K., "Significance of the abortive 1962 military coup", *DailyNews Online* (2006)
<http://www.dailynews.lk/2006/06/01/fea05.asp>
- "Battle for Thoppigala- 2007" (20.06.2007)
<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?t=3542>

- "Battle of Vakkarai - 2007", *LANKALIBRARY FORUM* (27/05/2007)
<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=3412>
- "Battle of Vakkarai" (27.05.2007)
<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=3412>
- "Bomb Kills 50 at vote rally in Sri Lanka", *New York Times* (24.10.1994)
<http://www.nytimes.com/1994/10/24/world/bomb-kills-50-at-vote-rally-in-sri-lanka.html>
- Bloom Mia, "Sri Lanka: In the Tigers' Belly", *WorldPress* (22/04/2003)
<http://www.worldpress.org/Asia/1015.cfm>
- Bloom Mia, "What the Tigers Taught Al-Qaeda", *Washington Post* (24/5/2009)
<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/05/22/AR2009052202033.html>
- "Bomber kills Sri Lankan general" CNN (26.06.2006)
<http://edition.cnn.com/2006/WORLD/asiapcf/06/25/srilanka.general/index.html>
- Buckwalter-Poza Rebecca, "The repercussions of the 18th amendment", *Sri Lanka guardian*, 07.09.2010
<http://www.srilankaguardian.org/2010/09/sri-lanka-repercussions-of-18th.html>
- Buerk Roland, "Revered Sri lanka statue rMOVED", BBC (04.04.2008)
http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/7329452.stm
- "Cabinet to reach 55", *Lanka news today*, 22.11.2010
<http://www.lankanewstoday.com/cabinet-to-reach-55>
- Cacicedo Amaia Sanchez, "Sri Lanka: What role for the EU?" (European Union institute for security studies, May 2009)
http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Sri_Lanka_What_role_for_the_EU.pdf
- "Cadres of Imran Pandiyan Brigade deployed in the Mannar and Weli Oya fronts" (02.03.2008)
<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=4160>
- Chalk Peter, "Liberation tigers of Tamil Eelam's (LTTE) International organization & operations", *Canadian security intelligence service* "(17/03/2000)
<http://www.fas.org/irp/world/para/docs/com77e.htm>
- Chandrasekharan S., Sri Lanka Update No.32: Cease-fire agreement-advantage LTTE, *South Asia Analysis Group*, note 147 (28.02.2002)
<http://www.southasiaanalysis.org/%5Cnotes2%5Cnote147.html>
- Chandrasekharan S., Sri Lanka - Rana Gosa III & IV, *South Asia Analysis Group*, Update 6
<http://www.southasiaanalysis.org//notes/note23.html>
- Chari P. R., "The IPKF experience in Sri Lanka", ACDIS Occasional papers (1994),
https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/55/Chari_IPKF.pdf?sequence=1
- Chengappa Raj, "Return of the Tigers", *IndiaToday* (22.05.2000 <http://www.india-today.com/itoday/20000522/cover.html>)
- "Chronology of suicide attacks by LTTE in Sri Lanka"
http://www.spur.asn.au/chronology_of_suicide_bomb_attacks_by_Tamil_Tigers_in_sri_Lanka.htm

Colama Sri, "History of the Janatha Vimukthi Peramuna" (25.11.2008)

<http://sricolama.com/political-parties/jvp/275-history-of-the-janmatha-vimukthi-peramuna.html>

Cooper Tom, "Sri Lanka since 1971", *Air Combat information group* (29.10.2003)

http://www.acig.org/artman/publish/article_336.shtml

Cooray Evans, "Remembering President Ranasinghr Premadasa"

<http://www.rootsweb.ancestry.com/~lkawgw/rprema.html>

Country Listing, "Sri Lanka- The Home Guard" (October 1988)

<http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-13290.html>

Daly John CK, "LTTE: Technologically innovative rebels", *ISN Zurich* (05/06/2007)

<http://www.isn.ethz.ch/isn/Current-Affairs/Security-Watch/Detail/?ots591=4888CAA0-B3DB-1461-98B9-E20E7B9C13D4&lng=en&id=53217>

Davis Anthony, "Tiger International: How a secret global network keeps Sri Lanka's Tamil guerrilla organization up and killing", *Asiaweek* (16/07/1996)

<http://www.lankalibrary.com/pol/tiger%20international.htm>

"Death bells toll for the free Media: The Gotabaya Doctrine: Journalist who criticize the military may be attacked", *The Sunday Times*, 01.06.2008

<http://www.sundaytimes.lk/080601/News/news0016.html>

De Clercq Geert, "Tamilleelam Bank Symbol of Sri Lankan Rebel Autonomy (16/03/2006)

<http://www.sangam.org/articles/view/?id=260>

"Defining moments of Eelam war IV" (13.09.2008)

<http://www.tamilguardian.com/article.asp?articleid=1916>

DeVotta Neil, "Sinhalese Buddhist Nationalist Ideology: Implications for politics and conflict resolution in Sri Lanka", *Policy studies* 40 (Washington: East-West center, 2007)

<http://www.eastwestcenter.org/fileadmin/stored/pdfs/ps040.pdf>

Dlah Shammika & Krishangani P.P.G.I, "Contextual limitations: A theoretical analysis of Norwegian mediation in Sri Lankan conflict" (2008), p 8-10

<http://www.apmec.unisa.edu.au/apmf/2008/papers/18-Shammika.pdf>

Dugger Celia W., "Rebel Attack on Airport Shocks Leaders of Sri Lanka", *New York Times* (25.06.2001)

<http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?sec=travel&res=9F0DE3DB1F3AF936A15754C0A9679C8B63>

Echemendia Micheal Patrick, "Deliberate death: an investigation into the nature of suicide attacks", (Pittsburgh: Doctorate dissertation, University of Pittsburgh, 2010) pp. 131-154

http://etd.library.pitt.edu/ETD/available/etd-08242010-092039/unrestricted/Echemendia20August2010_final.pdf

Edirisinghe Ravin, "SL Navy's role in eradicating international maritime terrorism: 2007 and challenges ahead" (10.01.2008) <http://www.asiantribune.com/?q=node/9062> "Eelam war I – Operation Vadamarchchi – Liberation"

<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?t=2398>

"Eelam war III" (August 2006)

<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=2817&sid=6f74cd19064b7088749828c065c99a10>

"Eelam war IV" (22.04.2007)

<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=3299> (

"Eelam War IV - Northern Theater - Progress Report - Part 1", ((20/6/2008))

<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=4071>

"Eelam war IV – Northern theater- Progress report part 5" (07.01.2009)

<http://lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?t=4509>

"Eelam War IV - The Final Assault", *LANKALIBRARY FORUM* (22/4/2007)

<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=3299>

Ehalaivan, "Sri Lanka: International Support or International Trap?" *Tamil Canadian*, (02.06.2006) also available online at

<http://www.tamilcanadian.com/page.php?cat=40&id=4113&page=0>

Ehangir S. Pocha, "Sri Lanka seeks to modernize "Not to replace shanties with shanties"

(30.01.2005) <http://www.lankalibrary.com/news/housing.htm>

"Eighteen killed in Jaffna blast", TamilNet (11.09.1998)

<http://www.tamilnet.com/art.html?catid=13&artid=2018>

"EP and Muhamalai Also Untenable for LTTE" (02.01.2009)

http://www.lankanewspapers.com/news/2009/1/37400_space.html

Exposed –SLAF's new UAV (05.02.2009)

http://www.lankanewspapers.com/news/2009/2/38876_space.html

"Awareness through diplomatic missions against LTTE" (09.12.2008)

<http://www.lankanewspapers.com/news/2008/12/36376.html>

FBI 100 "First Strike: Global Terror in America", (26.02.08)

http://www.fbi.gov/news/stories/2008/february/tradebom_022608

"Fifty dead in Sri Lanka suicide bombing", BBC (31.01.1996)

http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/january/31/newsid_4083000/4083095.stm

"Fighting the Diplomatic assault", *The Guardian*, 11.03.2009)

<http://www.srilankaguardian.org/2009/03/fighting-diplomatic-assault.html>

"First ever LTTE operation submarine taken out from sea" (14.06.2009)

<http://www.nowpublic.com/world/first-ever-ltte-operational-submarine-taken-out-sea>

"First Janaraja Constitution – 1972"

<http://www.info.lk/srilanka/srilankahistory/index.htm>

Fish Tim, "Sri Lanka learns to counter sea Tiger's Swarm tactics" (15.03.2009)

http://transcurrents.com/tc/2009/03/sri_lanka_learns_to_counter_se.html

"From Mavil Aru to the arrest of KP" (11.08.2009)

http://www.lankanewspapers.com/news/2009/8/46715_space.html

Fuard Asif, "Tigers go Kamikaze but attacks fail", *The Sunday times*, 23.02.2009

http://www.sundaytimes.lk/090222/News/sundaytimesnews_02.html

"Full text of the speech made by Secretary Defence Mr. Gotabaya Rajapaksa at the inaugural session of the Galle Dialogue Maritime Conference" (30/12/2010)

http://www.defence.lk/new.asp?fname=20100806_12

"Future China Sri Lanka relations" (29.03.2009) <http://www.defence.pk/forums/china-defence/24154-future-china-sri-lanka-relations.html>

Gamage Daya, "US halted military aid to Sri lanka when batlling LTTE terrorism. Does SL need it now?", *Asian tribune*, 19.12.2009 <http://www.asiantribune.com/news/2009/12/19/us-halted-military-aid-sri-lanka-when-batlling-ltte-terrorism-does-sl-need-it-now>

Gargan Edward A., "Suicide Bomber Kills President of Sri Lanka", *New York Times* (02.05.1993) <http://www.nytimes.com/1993/05/02/world/suicide-bomber-kills-president-of-sri-lanka.html?pagewanted=1>

Gonsalkorale Raj, "LTTE down, but not out; Tamil Diaspora keeps them alive", *Asian Tribune* (21/06/2010) <http://www.asiantribune.com/news/2010/06/21/lte-down-not-out-tamil-diaspora-keeps-them-alive>

Gonsalkorale Raj, "Russia questions legitimacy of UN panel on Sri Lanka appointed by the secretry General", *Asian Tribune* (27.06.2010)

<http://www.asiantribune.com/news/2010/06/27/russia-questions-legitimacy-un-panel-sri-lanka-appointed-secretary-general>

Gouverneu Cédric, "An uncomfortable peace in Sri Lanka: The time of triumphalism", *Sri Lanka campaign for peace and Justice* (17.08.2010)

<http://blog.srilankacampaign.org/2010/08/uncomfortable-peace-in-sri-lanka-time.html>

Gunaratna Rohan, "A wake-up call", *Frontline*, Volume 18, Issue 17 (18 - 31.08.2001)

<http://www.hinduonnet.com/fline/fl1817/18170520.htm>

Gunaratna Dr. Rohan, "SRI LANKA", *South Asia intelligence review - Weekly Assessments & Briefings* (17/2/2003) http://www.satp.org/satporgtp/sair/Archives/1_31.htm

Gunaratna Rohan, "South African LTTE Connections Exposed", *Ministry of Defence* (30/12/2010) http://www.defence.lk/new.asp?fname=20070212_10

Gunaratna Rohan, "The transformation of terror?", *Asia Times* (25/9/2002)

http://www.atimes.com/atimes/South_Asia/DI25Df05.html

Gunasekara Tisaranee, "How president Mahinda Rajapaksa transformed Sri Lanka", *Transcurrents* (13.11.2010)

http://transcurrents.com/tc/2010/11/how_president_mahinda_rajapaks.html

Gunasakera Tisaranee, "The Secong JVP insurrection", *Sri Lanka Guardian* (29.11.2007), Part 1

<http://www.srilankaguardian.org/2007/11/second-jvp-insurgency-part-one.html>

Gunasakera Tisaranee, "The Secong JVP insurrection", *Sri Lanka Guardian* (12.2007), Part 2

<http://www.srilankaguardian.org/2007/12/second-jvp-insurgency-part-02.html>

- Gunasakera Tisarane, "The Secong JVP insurrection", *Sri Lanka Guardian* (17.12.2007), Part 3
<http://www.srilankaguardian.org/2007/12/second-jvp-insurgency-part-iii.html>
- Gunasakera Tisarane, "The Secong JVP insurrection", *Sri Lanka Guardian* (.12.2007), Part 4
<http://www.srilankaguardian.org/2007/12/second-jvp-insurgency-part-iv.html>
- Gunasakera Tisarane, "The Secong JVP insurrection", *Sri Lanka Guardian* (25.12.2007), Part 5
http://www.srilankaguardian.org/2007/12/second-jvp-insurgency-part-v_24.html
- Gunasakera Tisarane, "The Secong JVP insurrection", *Sri Lanka Guardian* (25.12.2007), Part 6
http://www.srilankaguardian.org/2007/12/second-jvp-insurgency-part-vi_24.html
- "Hakone talks focus on federalism, security concerns at sea", TamilNet (21.03.2003)
<http://www.tamilnet.com/art.html?catid=13&artid=8581>
- "Hardliner wins Sri Lanka election", BBC (18.11.2005)
http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/4447794.stm
- Hariharan R. (Col.), "International response to Sri Lanka war after the end of CFA", *South Asia Analysis Group*, Paper 2600 (26.02.2008)
<http://www.southasiaanalysis.org/%5Cpapers26%5Cpaper2600.html>
- Hariharan R. (Col.), "Mavil Aru operation and after- Analisis, South Asia Analysis Group, 12.08.2006
<http://www.southasiaanalysis.org/%5Cpapers20%5Cpaper1908.html>
- Hariharan R. (Col.), "Sri Lanka: LTTE's raid on Anurahapura airbase", South Asia Analysis Group, Note 410, (23.10.2007) <http://www.southasiaanalysis.org/%5Cnotes5%5Cnote410.html>
- Hariharan R. (Col.), "Sri Lanka: Grim, volatile and ready to implode", *South Asia Analysis Group*, Note 283 08.12.2005 <http://www.southasiaanalysis.org/%5Cnotes3%5Cnote283.html>
- Hariharan R. (Col.), "Sri Lanka: How strong are the tigers?", *South Asia Analysis Group* (28. 02. 2006) <http://www.southasiaanalysis.org/%5Cnotes3%5Cnote297.html>
- Hariharan R. (Col.), "Sri Lanka: Impact of EU Resolution On LTTE", *South Asia Analysis Group*, Update No. 91 (20.05.2006)
<http://www.southasiaanalysis.org/%5Cnotes4%5Cnote313.html>
- Hariharan R. (Col.), "SRI LANKA: MAVIL ARU OPERATION & AFTER - An Analysis", *South Asia Analysis Group* (12/8/2006)
<http://www.southasiaanalysis.org/%5Cpapers20%5Cpaper1908.html>
- Hariharan R. (Col.), "Karuna In A No-Win Situation", South Asia analysis Group, Paper 1165 (13.11.2004) <http://www.southasiaanalysis.org/papers12/paper1165.html>
- Hariharan R. (Col.), "The Norwegians: Mediators Or Moderators?", *South Asia Analysis Group*, Paper 1454 (11.07.2005) <http://www.southasiaanalysis.org/%5Cpapers15%5Cpaper1454.html>
- "Heavy Losses stun LTTE hierarchy" (20.08.2006)
<http://lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?t=2793>
- "Help from above as crucial in Eelam war IV"
http://www.airforce.lk/pdf/news%20paper/sunday_times/Help%20from%20above%20was%20crucial%20in%20Eelam%20War%20IV%20May%2031,%202009.pdf

Hoglund Kristine & Isak Svermson, "Risking peace: comparing mistrust-reducing strategies in the Sri Lankan peace processes, paper 154 (November 2003)

<http://www.freewebs.com/slageconr/9thicslsflpprs/fullp154.pdf>

Hoole Rajan, Daya Somasundaram, K. Sritharan & Rajani Thiranagama, "The Brokem Palmyra- The Tamil crisis in Sri Lanka - an inside account (USA: Sri Lanka Studies Institute, 1990) ", Vol. 2, Chapter 1 <http://www.uthr.org/BP/volume2/Chapter1.htm>

"How Beijing won Sri Lanka's civil war", *The Independent* (23.05.2010)

<http://www.independent.co.uk/news/world/asia/how-beijing-won-sri-lankas-civil-war-1980492.html>

"How the two sides military forces stack up", (08.08.2006)

<http://www.lankanewspapers.com/news/2006/8/8041.html>

Human Rights Watch, "End Witch hunt against the media and NGO's", 10.03.2010

<http://www.hrw.org/en/news/2010/03/10/sri-lanka-end-witch-hunt-against-media-and-ngos>

Human Rights Watch, "Living in Fear" (10.11.2004)

<http://www.hrw.org/en/node/11900/section/3>

Human Rights Watch, "Sri Lanka", Human rights watch world report 1992

http://www.hrw.org/reports/1992/WR92/ASW-14.htm#P860_317153

Human Rights Watch, "Sri Lanka: Satellite images, Witnesses show shelling continues

(12.05.2009) <http://www.hrw.org/en/news/2009/05/12/sri-lanka-satellite-images-witnesses-show-shelling-continues>

Human Rights Watch, "Sri Lanka: Karuna Group Abducts Children for Combat" (24.01.2007)

<http://www.hrw.org/en/news/2007/01/23/sri-lanka-karuna-group-abducts-children-combat>

Immigration and Refugee Board of Canada, "Sri Lanka: Information on the situation in Colombo since the 31 January 1996 Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE) bombing of the Central Bank in Colombo, 1996"(01.04.1996)

<http://www.unhcr.org/refworld/topic,4565c22538,45a51ac42,3ae6ab608,0.html>

Implementation of Cease-fire Agreement not adequate- Sivajilingam", *TamilNet*, (21.02.2003)

<http://www.tamilnet.com/art.html?catid=13&artid=8397>

"India- Marine command corps" (2000)

<http://www.specialoperations.com/Foreign/India/MCF.htm>

"India's Vietnam: The IPKF in Sri Lanka, 10 years on", *Rediff* (2000), Parts 1 -11

<http://in.rediff.com/news/2000/mar/23lanka.htm>

International Crisis Group, "Sri Lanka's Judiciary: Politicized courts, compromised rights", Asia report 172 (30.06.2009), http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-asia/sri-lanka/172_sri_lankas_judiciary_politicised_courts_compromised_rights.ashx

International Crisis Group, "Sri Lanka: The failure of the peace process", *Asia report No. 124*

(28.11.2006) http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-asia/sri-lanka/124_sri_lanka_the_failure_of_the_peace_process.ashx

"Is Sri Lanka China's Georgia?" (22.09.2008) <http://groundviews.org/2008/09/22/is-sri-lanka-chinas-georgia/>

International crisis group, "The Sri Lankan Tamil Diaspora after the LTTE", *Asia report* 186 (23.02.2010) <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-asia/sri-lanka/186%20The%20Sri%20Lankan%20Tamil%20Diaspora%20after%20the%20LTTE.ashx>

Iqbal Athas, Did LTTE misjudge Op. Rana Gosa II advance?, *Sundaytimes* (28.03.1999) <http://sundaytimes.lk/990328/sitrep.html>

Iqbal Athas, "Muhamalai Debacle: The shocking story" (15.10.2006) <http://lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?t=2978>

Iqbal M. C. M, "The 17th amendment to the constitution" http://www.ruleoflawsrilanka.org/resources/writings-of-m-c-m-iqbal/the-17th-amendment-to-the-constitution#_ftn1

Iqbal Athas, "Tiger triple jump in the Eastern Theatre", *Sunday Times* (09.03.1997) <http://sundaytimes.lk/970309/sitrep.html>

Ivan Victor, "Evaluating President Mahinda Rajapaksa: his strength and weaknesses", *Transcurrent*, 27.11.2010 http://transcurrents.com/tc/2010/11/evaluating_president_mahinda_r.html

Izzadeen Ameen, "Sri Lanka drifts closer to the East", *Asia Times* (18.06.2009) http://www.atimes.com/atimes/South_Asia/KF18Df02.html

Jansz Frederica, "LTTE's police and UPFA's silence", *TamilCanadian* (20/6/2004) <http://www.tamilcanadian.com/page.php?cat=299&id=2418>

Jansz Frederica, "Ordered them to be shot", *Sunday Leader* (13.12.2009) http://transcurrents.com/tc/2009/12/gotabhaya_ordered_execution_of.html

Jayamaha Dilshika, "Sri Lanka Towers tall After '96 Bomb" (24.09.2000) <http://webhome.idirect.com/~sluna/sltowers.htm>

Jayaraj D. B. S, "Fonseka factor and the creeping politization of military in Sri Lanka" (23.01.2010) <http://dbsjeyaraj.com/dbsj/archives/1315>

Jayasekara Shanaka, "Air capabilities of global terror groups and non-formal States", *Lanka Newspapers* (22/3/2005) <http://www.lankanewspapers.com/news/2005/3/1212.html>

Jayasekara Shanaka, "How the LTTE was destroyed and power grab for the international network", *TransCurrents* (30/05/2009) http://transcurrents.com/tc/2009/05/how_the_ltte_was_destroyed_and.html

Jayasekara Shanaka, "LTTE Fundraising & Money Transfer Operation" (24/10 2007) http://www.apgml.org/frameworks/docs/7/LTTE%20Fundraising%20&%20Money%20Transfer_Oct07-Jayasekara.pdf

Jayasekara Shanaka, "Strategic miscalculations by the LTTE", *International Institute for Counter-Terrorism* (12.02.2009) <http://www.ict.org.il/Articles/tabid/66/Articlsid/642/Default.aspx>

Jayasekara Shanaka, "Tamil Tiger Links with Islamist Terrorist Groups", *International Institute for Counter-Terrorism* (02/03/2008) <http://www.ict.org.il/Articles/tabid/66/Articlsid/277/currentpage/7/Default.aspx>

Jayawardhana Kumari, "Ethnic Conflict In Sri Lanka And Regional Security" (October 1987)
<http://www.infolanka.com/org/srilanka/issues/kumari.html>

Jayawardhana Walter, "Jordan confirms Tamil Tigers pirated ship: Reports crew members are safe", *Asian Tribune* (24/12/2006)
<http://www.asiantribune.com/index.php?q=node/3826>

Jayawardhana Walter, "New LTTE leader Kp was betrayed by his own men in his outfit who vehemently opposed his leadership, many Tamils believe", *LankaWeb* (07/08/2009)
<http://www.lankaweb.com/news/items/2009/08/07/new-ltte-leader-kp-was-betrayed-by-his-own-men-in-his-outfit-who-vehemently-opposed-his-leadership-many-tamils-believe/>

Jayawardhana Walter, "Norwegian NGO used by LTTE, also delivered arms to an insurgency in Sudan" (28.07.2008) http://www.defence.lk/new.asp?fname=20080728_02

Jayawickrama Nihal, "The Philosophy and Legitimacy of Sri Lanka's Republican Constitution", *FederalIdea* (01.03.2008) <http://federalidea.com/focus/archives/355>

Jeyaraj D.B.S., "Anatomy of the LTTE debacle at Aanandapuram" (11.04.2009)
<http://www.lankaenews.com/English/news.php?id=7461>

Jeyaraj D.B.S., "Army suffers "Agni Kheela" type debacle again", *Transcurrents* (15.10.2006)
<http://transcurrents.com/tamiliana/archives/206>

Jeyaraj D.B.S., "How 12 armored vehicles were crippled by LTTE Victor Unit", *Lanka E-News* (22/12/2008) <http://www.lankaenews.com/English/news.php?id=3226>

Jeyaraj D.B.S., "How Gotabhaya Rajapakse escaped death", *transcurrents* (01.12.2006)
<http://transcurrents.com/tamiliana/archives/239>

Jeyaraj D.B.S., "The battle for Jaffna", *Frontline* Volume 17, Issue 11, (27.05- 09.06.2000)
<http://www.hinduonnet.com/fline/fl1711/17110120.htm>

Jeyaraj D.B.S., "The Eastern warlord", *Frontline*, Volume 21, Issue 07, (27- April 09.03.2004)
<http://www.hinduonnet.com/fline/fl2107/stories/20040409006000800.htm>

Jeyaraj D.B.S., "The Marine battle over 'MV Pearl Cruise II': An Overview", *Transcurrents* (14.05.2006) <http://transcurrents.com/tamiliana/archives/166>

Jeyaraj D.B.S., "'Pottu Amman' and the Intelligence Division of the LTTE", *Lanka-E-News* (13/9/2009) <http://www.lankaenews.com/English/news.php?id=8303>

Jeyaraj D.B.S., "Shadow war comes to Colombo", (12.03.2008)
http://www.thebottomline.lk/2008/03/12/BDBS_Coll.htm

Jeyaraj D. B. S., *The Proscription Problematique*, *The Sunday Reader*, (27.01.2002)
http://www.sangam.org/ANALYSIS/Jeyaraj_01_27_02.htm

Jeyaraj D.B.S., "The taking of Elephant Pass", *Frontline* Volume 17, Issue 10, (13 - 26.05.2000)
<http://www.hinduonnet.com/fline/fl1710/17100100.htm>

Jolyroger, "Role of Intelligence Services", *Lanka newspapers* (17/5/2010)
http://www.lankanewspapers.com/news/2006/9/8415_377.html?CH11275776661765EN1

Kalatunge P. S. B. (Maj. Gen.), "Insurgency in a small country, Ethnic revolt in Sri Lanka", Strategy research project (Pennsylvania: US Army war college, 2003) pp 15-17, 19, 23
<http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?Location=U2&doc=GetTRDoc.pdf&AD=ADA415340>

- Kamalika Pieris, "Looking back at Eelam war IV" (10.10.2009)
<http://www.srilankaguardian.org/2010/10/looking-back-on-eelam-war-iv.html>
- "Kandy Blast Forces Sri Lanka to Outlaw LTTE" (28.01.1998), SAPRA Indian Foundation
http://www.subcontinent.com/research/sapra_documents/tr_1998_01_001_s.html
- Kantha Sachi Kri, "Rajiv Gandhi Assassination: Wading through the paper maze", The Pirabhakaran Phenomenon, part 25 (01.12.2001)
<http://www.sangam.org/PIRABAKARAN/Part25.htm>
- Kantha Sachi Sri, "The JVP and Pol Potism" (25.01.2006)
http://www.sangam.org/taraki/articles/2006/0125_JVP_and_Pol_Potism.php?uid=1462
- "Karuna embezzled funds, feared disciplinary action before split - Karikalan", *TamilNet*, (13.03.2004) <http://tamilnet.com/art.html?catid=13&artid=11452>
- "Karuna removed from the LTTE", *TamilNet*, (06.03.2004)
<http://tamilnet.com/art.html?catid=13&artid=11391>
- Kaufman Mark, "U.S. Quietly Expands its Role in Sri Lanka. Green Berets help train soldiers, open paths for military presence", *Dallas Morning news*, 30.06.1996
<http://www.hartford-hwp.com/archives/52/077.html>
- Koknar Ali M., "PKK – LTTE: Twin Terror", *South Asia Analysis Group*, (29. 06. 2006)
<http://www.southasiaanalysis.org/%5Cpapers19%5Cpaper1865.html>
- Kulatunge P S B (Major General), "Insurgency in a Small Country, Ethnic Revolt in Sri Lanka", *United States Army War College Strategy Research Project*
<http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?Location=U2&doc=GetTRDoc.pdf&AD=ADA415340>
- Kumara Sarath, "Sri Lankan government hands greater powers to Chief of Defence Staff", *world socialist Web Site* (17/6/2009) <http://www.wsws.org/articles/2009/jun2009/sril-j17.shtml>
- Kumara Sarath, "Sri Lanka Army presses cases against Fonseka" (26.10.2010)
<http://www.wsws.org/articles/2010/may2010/sril-m26.shtml>
- Lalin Fernando (Maj Gen), Great Generals remembered with respect, gratitude and affection (2006) http://www.defence.lk/new.asp?fname=20060808_04
- Lanka-e-News, "World's first rebel submarine captured from LTTE" (29/1/2009)
<http://www.lankaenews.com/English/news.php?id=7057>
- Lanka Newspapers, "Sea Tigers - An Assessment of the MURAJ Class"
http://www.lankanewspapers.com/news/2007/12/22650_space.html
- "Lessons from military Strategies" (30.12.2010)
http://www.defence.lk/new.asp?fname=20091108_02
- Lewer Nick & Joe William, "Sri Lanka: Finding a Negotiated end to Twenty-Five years of violence", *European Center for Conflict Prevention* (2002) <http://www.conflict-prevention.net/page.php?id=40&formid=73&action=show&surveyid=31>
- "LRRP infiltration demolishes impregnable Tiger terrain myth" (15.03.2008)
http://www.lankanewspapers.com/news/2008/3/25727_space.html

LTTE: A trail of atrocities" (28.05.2007), pp. 15,16, 30-31, 39-40, 43

http://www.defence.lk/LTTE%20Atrocities/LTTE_Atrocities14june.pdf

"LTTE shells kill 6 civilians – police", BBC

http://www.bbc.co.uk/sinhala/news/story/2008/05/080529_battle.shtml

"LTTE strength on decline: Sri Lankan paper", *Express India* (3/2/2008)

<http://www.expressindia.com/latest-news/LTTE-strength-on-decline-Sri-Lankan-paper/268535/>

"LTTE suspends negotiations with Sri Lanka pending implementation of agreements reached",

TamilNet, (21.04.2003) <http://www.tamilnet.com/art.html?catid=13&artid=8824>

Macan-Markar Marwaan, "LTTE's End Game in South-east Asia", *IPS* (07/08/2009)

<http://ipsnews.net/news.asp?idnews=48000>

Manoharan N., "Peace Process in Sri Lanka I", *Tamil Canadian* (April 2002)

<http://www.tamilcanadian.com/article/194>

Manoharan N., "Semiotics of Terrorism: A 'Symbolic' Understanding of the LTTE", *Institute of Peace & Conflict Studies* (16/1/2007) <http://www.ipcs.org/article/terrorism-in-sri-lanka/semiotics-of-terrorism-a-symbolic-understanding-of-the-ltte-2189.html>

Manoharan N., "Tigers with Fins: Naval wing of the LTTE", *Institute of peace and conflict studies* (01.06.2005) <http://ipcs.org/article/sri-lanka/tigers-with-fins-naval-wing-of-the-ltte-1757.html>

Manoharan N., "Tigers with Wings - Air Power of the LTTE", *Institute of Peace and Conflict Studies* (28/4/2005)

<http://ipcs.org/article/sri-lanka/tigers-with-wings-air-power-of-the-ltte-1720.html>

"Maritime security: Lessons from Sri Lanka for combating terrorists at sea" (09.01.2010)

<http://feraljundi.com/2010/02/10/maritime-security-lessons-from-sri-lanka-for-combating-terrorists-at-sea/>

MacInnis Laura, "UN rights body backs Sri Lankan resolution on war", *Reuters*, (27.05.2009)

<http://www.reuters.com/article/2009/05/27/us-srilanka-un-rights-idUSTRE54Q5XP20090527>

Malalasekera Sarath, "Tiger hit men go for oil facility", *Daily News*, (21.10.1995)

<http://www.dailynews.lk/2001/pix/PrintPage.asp?REF=/2009/08/05/fea10.asp>

Manoharan N., "Counter-Terrorism legislation in Sri Lanka: Evaluating Efficacy", *Policy studies* 28 (Washington: East-West center, 2006), pp. 20-21

<http://www.eastwestcenter.org/fileadmin/stored/pdfs/PS028.pdf>

Manoharan N., "Eelam War IV: Strategy of the Government of Sri Lanka", *IPCS*, (20.08.2008)

<http://ipcs.org/article/sri-lanka/eelam-war-iv-strategy-of-the-government-of-sri-lanka-2654.html>

Manoharan N., "High Security Zones" in Sri Lanka, *IPCS*, (25.06.2007)

<http://ipcs.org/article/sri-lanka/high-security-zones-in-sri-lanka-2321.html>

Manoharan N., "The 'K' Factor in Sri Lankan Politics: Karuna's Traverse from Bullet to Ballot", *IPCS*, (25.10.2004) <http://ipcs.org/article/sri-lanka/the-k-factor-in-sri-lankan-politics-karunas-traverse-from-1542.html>

Mavil Aru Battle: The whole story revealed (07.08.2006)

<http://landlikenoother.blogspot.com/2006/08/mavil-arua-battle-whole-true-story.html>

"Mavil Aru water dispute" (22.04.2007)

<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=3299>

McGilvray Dennis B. & Mirak Raheem, "Muslim Perspectives on the Sri Lankan conflict", *Policy studies 41* (Washington: East-West Center, 2007)

<http://www.eastwestcenter.org/fileadmin/stored/pdfs/ps041.pdf>

Media Centre for National Security

<http://www.nationalsecurity.lk/MCNS/defence-security/index.php>

Mehta Ashok K., "Sri Lanka ethnic conflict: how Eelam war IV was won" (20.05.2010),

<http://www.srilankaguardian.org/2010/05/sri-lankas-ethnic-conflict-how-eelam.html>

Mehta Ashok K., "Tackling the Tigers – Indian experience" (1999)

<http://www.lankalibrary.com/pol/india2.htm>

Melecki, Meredith, "The effects of the Indian ocean tsunami on peace in Sri Lanka and Aceh" (Australia: University of Wollongong, 2006) <http://ro.uow.edu.au/theses/665/>

Mikaelsson Johan, "POLITICS-SRI LANKA: Political Solution In Sight Following Oslo Peace Talks" (05.12.2002) http://ipsnews.net/srilanka/note_06121.shtml

Military says it captures rebel territory in north" (02.09.2007)

<http://www.lankanewspapers.com/news/2007/9/18933.html>

Ministry of Defence, "Gotabaya Rajapaksa RWP RSP psc MSc"

http://www.defence.lk/main_abt.asp?fname=SoD

Ministry of Defense, "Major LTTE attacks at civilians since 1984" (2009 (

<http://www.defence.lk/LTTE%20Attrocities/Atro2.xml>

Ministry of Defense- Sri Lanka, "Overseas jobs for Surrendered LTTE cadres" (30/12/2010)

http://www.defence.lk/new.asp?fname=20070116_03

Minorities at risk, "Chronology for Sri Lankan Tamils in Sri Lanka"

<http://www.cidcm.umd.edu/mar/chronology.asp?groupId=78002>

"Monitors say troops killed aid workers in Sri Lanka", *The times*, 31.08.2006,

<http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9A04E4DF1E3EF932A0575BC0A9609C8B63>

Mook Kim Kyung, History of the civil war in Sri Lanka since 1983 (2006)

<http://www.zum.de/whkmla/sp/0809/kyungmook/kyungmook1.html>

Moon Ban Ki in Oxford answers tough questions on Sri Lanka. ACT NOW protesters greeted the UNSG" (04.02.2011) <http://www.tamildaily.net/2011/02/04/ban-ki-moon-in-oxford-answers-tough-question-on-sri-lanka-act-now-protesters-greeted-the-unsg/>

Muhamalai misadventure" (15.10.2006) <http://lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?t=2978>

Mukhopadhyay Alok Rashmi, "The EU Ban on the LTTE", Institute for Defence studies & Analysis" (06.06.2006)

http://www.idsa.in/idsastrategiccomments/TheEUBanontheLTTE_ARMukhopadhyay_060606

Murari S., "Kongahage questions Fonseka dual Loyalty", *Asian Tribune*. 23.01.2010

<http://www.asiantribune.com/news/2010/01/23/kongahage-questions-fonsekas-dual-loyalty>

- Nagaraj Vijay K., "Sri Lanka military expanding its influence over civilians affairs, things are not looking good for democratic accountability", *Transcurrent*, 28.01.2011
http://transcurrents.com/tc/2011/01/sri_lanka_military_extending_i.html
- Nanayakkara T. M. S., "Lalith Athulathmudali - a great son of lanka" (21.04.2007)
<http://www.rootsweb.ancestry.com/~lkawgw/lalitha.htm>
- Narapalasingam. S. (Dr), "Sri Lanka's Constitution-Obstacle to nation building", *FederalIdea* (23.02.2008) <http://federalidea.com/focus/archives/339>
- "Navy achieves superior fire power and Maneuverability with in-house technology" (08.12.2006)
<http://www.dailynews.lk/2006/12/08/fea03.asp>
- Noorani A. G., "Shocking Disclosures", *Frontline*, Vol 24, Issue 18 (18-21.09.2007)
<http://www.hinduonnet.com/fline/fl2418/stories/20070921505807900.htm>
- Norway and the LTTE" (2000) <http://www.sinhaya.com/NorwayAndLTTE.htm>
- O'Duffy Brendan (Dr.), "LTTE Suicide Attacks and Govt. Responses, 1987-2006", Royal United Services Institute http://www.rusi.org/downloads/assets/Dr_ODuffy.pdf
- "Operation Definite Victory (Niyathai Jaya)", *LANKALIBRARY FORUM* (28/6/2007)
<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=3195>
- "Operation Liberation" (26.05.2009)
http://www.lankanewspapers.com/news/2009/5/44102_space.html
- "Operation liberation Sampur 2006" (27.05.2007)
<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=3414>
- Operation Unceasing waves: The Mullaitivu Battle" (16.02.2010)
<http://www.eelamweb.com/index.php/component/content/article/414-Operation-Unceasing-Waves-The-Mullaitivu-Battle.html>
- Orland Brian, "India's Sri Lanka Policy: Towards Economic engagement" (New Delhi: Institute of peace and Conflict studies, 2008 http://www.ipcs.org/pdf_file/issue/1445888596RP16-Brian-SriLanka.pdf
- Page Jeremy, "Chinese Billions in Sri Lanka fund battle against tamil tigers" (02.05.2009)
<http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/asia/article6207487.ece>
- Page Jeremy, "Rebel defeat: Diplomatic dilemma", *Times Online*, (20.05.2009)
<http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/asia/article6322415.ece>
- Pakistan Defence Forum (03/08/2009),
<http://www.defence.pk/forums/strategic-geopolitical-issues/22964-sri-lankan-report-links-ltte-let.html>
- "Pakistan Guiding Sri Lanka's war" (25.08.2006)
<http://www.tamilnet.com/art.html?catid=79&artid=19372>
- Pakistan Military Consortium, "Indian Peace Keeping Force in Sri Lanka – India's Vietnam"
<http://www.pakdef.info/pids/pids2/research/ipkf.html>
- "Pakistan played major role in LTTE defeat" (28.05.2009) <http://www.business-standard.com/india/news/pakistan-played-major-role-in-ltte-defeat-sources/63044/on>

Peace and Conflict timeline (PACT), "April 1971: JVP ignites armed insurrection; thousands killed" <http://pact.lk/april-1971/>

Peace and Reconciliation <http://www.peaceinsrilanka.org>

People's Tribunal on Sri Lanka, "Crimes against peace"

http://www.pptsrilanka.org/index.php?option=com_content&view=article&id=109&catid=30&Itemid=36

People's Tribunal Sri Lanka, "Post Tsunami Operational Management Structure (P-TOMS)", chapter 6

http://www.pptsrilanka.org/index.php?option=com_content&view=article&id=129&catid=34&Itemid=36

Perera Amantha, "Sri Lanka post civil war Media freedom still a distant dream", 13.01.2011

<http://southasia.oneworld.net/todayshadlines/sri-lanka-post-civil-war-media-freedom-still-a-distant-dream>

Perera Amantha, "The Tiger re-emerges in his lair", *Leader Publications*

<http://www.thesundayleader.lk/archive/20021006/spotlight.htm>

Philp Catherine, "UN faces fierce clash over call for Sri Lanka war crimes inquiry", *The times*

(26.05.2009) <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/asia/article6361091.ece>

Perry Alex, "How Sri Lanka's Rebels Build a Suicide Bomber", *TIME* (12/05/2006)

<http://www.time.com/time/world/article/0,8599,1193862,00.html>

Pillarisetti Jagan, "The Indian Air Force in Sri Lanka 1987-1990", Chapter 3: "Descent into danger: Jaffna University Helidrop" <http://www.bharat-rakshak.com/IAF/History/1987IPKF/Chapter3.html>

"Police reform prerequisite for return to peace", *Asia Human Rights Commission* (12.04.2010)

<http://www.ahrchk.net/pub/mainfile.php/slimpunity/360/>

"Post war Sri Lanka is militarizing the administrative and diplomatic services" (23.01.2011)

<http://www.sacw.net/article1890.html>

President appoints Lessons Learnt and Reconciliation Commission", (17.05.2010)

http://www.priu.gov.lk/news_update/Current_Affairs/ca201005/20100517president_appoints_lessons_learned_reconciliation_commission.htm

Rajakulendran Victor, "Sri Lanka: Post-Tsunami Operational Management Structure and its implications", Paper 1431 (28.06.2005)

<http://www.southasiaanalysis.org/%5Cpapers15%5Cpaper1431.html>

Rajasingham K T, "Sri Lanka: The Untold Story *Asia Times* Aug. 2001- Sept.2002)

<http://www.sangam.org/ANALYSIS/AsiaTimes.htm>

Raman B., "LTTE targets ISI station chief in Sri Lanka", *South Asia Analysis Group*, paper 1913 (15.08.2006) <http://www.southasiaanalysis.org/%5Cpapers20%5Cpaper1913.html>

Raman B., "More Ruthless than Prabhakaran", *Rediff*, (11.03.2004)

<http://www.rediff.com/news/2004/mar/11spec3.htm>

Raman B., "Prabhakaran's eastern challenger", *Rediff*, (10.03.2004)

<http://in.rediff.com/news/2004/mar/09spec1.htm>

- Raman B., "Seeds of Discontent", *Rediff*, (11.03.2004)
<http://in.rediff.com/news/2004/mar/10spec12.htm>
- Raman B., "The Tsunami & the LTTE", South Asia Analysis Group, Paper 1217 (10.01.2005)
<http://www.southasiaanalysis.org/papers13/paper1217.html>
- Ramachandran Sudha, "Sri Lankan waters run deep with China", *Asiatimes*, 13.08.2010
http://www.atimes.com/atimes/South_Asia/LH13Df02.html
- Ramachandran Sudha, "Tigers turn on themselves", *Asia Times* (13/1/2009)
http://www.atimes.com/atimes/South_Asia/KA13Df04.html
- Ramachandran Sudha, "Who's behind the LTTE split?", *Asian Times* (26.03.2004) (
http://www.atimes.com/atimes/South_Asia/FC26Df04.html
- Ramasubramanian R., *Suicide terrorism in Sri Lanka* (New Delhi: Institute of peace and conflict study, 2004) <http://www.ipcs.org/article/suicide-terrorism-in-sri-lanka/failed-attempt-suicide-attack-or-peace-process-1441.html>
- Rapa, "LTTE "Tamil Tigers" and its UK-wide network", *ElaKiri Community* (23/11/2006)
<http://www.elakiri.com/forum/showthread.php?s=fb3b655948f6f09a33253262817d1170&t=7782>
- Ratnayake K., "Oslo talks between Sri Lankan government and LTTE collapse", *WSWS* (13.06.2006) <http://www.wsws.org/articles/2006/jun2006/sril-j13.shtml>
- Razak Abdul M. Imtiyaz, "Theoretical Approaches Explaining the Ethno-Political Conflict in Sri Lanka" (November 2007), pp. 9-11 available at:
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1444919
- "Rebels Sink Sri Lanka Navy boat", *BBC* (07.01.2006)
http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/4589758.stm
- Reddy B. Muralidhar, "Final Hours," *Frontline*, Vol. 26, No. 12, (06-19 June 2009).
<http://www.hinduonnet.com/fline/fl2612/stories/20090619261200900.htm>
- Reddy B. Muralidhar, "Pathmanathan, second-most wanted man in Sri Lanka", *The Hindu* (12/9/2007)
<http://hindu.com/2007/09/12/stories/2007091262551600.htm>
- "Reform of a Police system rotten at the top", *Asia Human Right Commission* (08.12.2009)
<http://www.humanrights.asia/news/ahrc-news/AHRC-STM-242-2009>
- Reliefweb, "Effects of tsunami on landmine and unexploded ordnance in Sri Lanka" (03.01.2005) <http://www.reliefweb.int/rw/rwb.nsf/db900sid/KHII-68C5NU?OpenDocument&rc=3&emid=TS-2004-000147-LKA>
- "Relevance of Shanghai Cooperation Organization to Sri Lanka emphasized", *Asian Tribune*, (17.05.2010) <http://www.asiantribune.com/news/2010/05/07/relevance-shanghai-cooperation-organization-sri-lanka-emphasized>
- Reporters without Borders, 2010 press freedom index
<http://en.rsf.org/press-freedom-index-2010,1034.html>
- Reynolds Paul, "Analysis: Politics and the tsunami ", *BBC* (21.12.2005)
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/4548832.stm>

- Rohan Gunaratna, "A wake up call", *frontline*, Vol. 18, Issue 17, August 2001
<http://www.hinduonnet.com/fline/fl1817/18170520.htm>
- Ruki Fernando, "The Human Rights History of the Past Peace Process - Part III: The Role of International Actors" (22.05.2009) <http://lines-magazine.org/?p=936>
<http://www.peaceinsrilanka.org/negotiations/slmm-statistics>
- "Russia and Sri Lanka to strengthen bilateral relations", *Asian Tribune* (09.02.2010)
<http://www.asiantribune.com/news/2010/02/09/russia-and-sri-lanka-strengthen-bilateral-relations>
- Sabaratnam T., "Pirapaharan", Volume 1, chapter 5
<http://www.sangam.org/Sabaratnam/index.htm>
- Sabil Francis, "LTTE human wave tactics redefine guerrilla warfare" (19.11.1999)
http://www.ipcs.org/article_details.php?articleNo=289
- Sabil Francis, "The Uniqueness of LTTE's Suicide Bombers", *Institute of Peace and Conflict Studies*, (2/2/2000)
<http://www.ipcs.org/article/terrorism/the-uniqueness-of-lttes-suicide-bombers-321.html>
- Sakhuja Vijay (Dr.), "Sea Piracy in South Asia", South Asia Analysis Group, Paper 1259 (18.02.2005) <http://www.southasiaanalysis.org/%5Cpapers13%5Cpaper1259.html>
- Samath Faizal, "Sri Lanka: Turning to China, Iran for funds", *IPS* (22.04.2008)
<http://ipsnews.net/news.asp?idnews=42075>
- SAMBANDAN V.S., "On Tiger turf", *Frontline* (24/11/2003)
<http://www.hinduonnet.com/fline/fl2024/stories/20031205005001300.htm>
- Sambandan V.S., "A second chance for Kumaratunga", *Frontline*, Volume 17, Issue 01, (08 - 21.01. 2000) <http://www.hinduonnet.com/fline/fl1701/17010240.htm>
- Sambandan V.S., "The LTTE's blueprint", *Frontline*, Volume 20, Issue 23, (08 - 21.11.2003)
<http://www.hinduonnet.com/fline/fl2023/stories/20031121006501200.htm>
- Sambandan V.S., "The LTTE Crisis", *Frontline*, Volume 21, Issue 07, (27.03 - 09.04. 2004)
<http://www.hinduonnet.com/fline/fl2107/stories/20040409007200400.htm>
- Samuel Kumudini, "Straining consensus: Government strategies for war and peace in Sri Lanka 1994-98" (August 1998) <http://www.c-r.org/our-work/accord/sri-lanka/straining-consensus.php>
- Sandhu Dave, "Indian peace keeping force in Sri Lanka" (08.09.2002)
<http://www.ordersofbattle.darkscape.net/site/cimh/india/ipkf.html>
- Sanghvi Vir, "Who Killed Rajiv?" Rediff (02.12.1997)
<http://www.rediff.com/news/dec/02vir.htm>
- Sarin Rtiu, "Probe Chandraswami's role in Rajiv case -- Jain report", *Indian Express* (11.07.1998) <http://www.expressindia.com/ie/daily/19980711/19250694.html>
- Sarvananthan Muttukrishna, "Economy of the conflict region in Sri Lanka: From Embargo to repression" Policy studies 44 (Washington: East-West center, 2007)
<http://www.eastwestcenter.org/fileadmin/stored/pdfs/ps044.pdf>
- Sathananthan S., "Conflict Resolution in Sri Lanka: Problems & Prospects", South Asia Terrorism Portal

<http://www.satp.org/satporgtp/publication/faultlines/volume5/fault5-3ssanthan.htm>

Sathananthan S. (Dr), *From Operation Leap Forward to Pon Sivapalan: Death of a strategy*, TamilCanadian, Nov. 1998 <http://www.tamilcanadian.com/page.php?cat=131&id=726>

Sathananthan S. (Dr), "The 1997 Draft constitution in Sri Lanka: Whither Devolution of Power?" *The Action Group of Tamils in Colombo (AGOTIC)*, (03.12.1997)
http://www.sangam.org/ANALYSIS_AGOTIC/Whither Devolution.htm

"SC: North-East merger "illegal" (17.10.2006)
<http://www.lankanewspapers.com/news/2006/10/8947.html>

"Selected Texts from the Sri Lanka conflict"

<http://www.c-r.org/our-work/accord/sri-lanka/key-texts.php>

Senevirante Kalina, "KP' the man who Watch as LTTE moves overseas", *Asia views* (2009)
<http://www.pvtr.org/pdf/ICPVTRinNews/'KP'TheManToWatchAsLTTEMovesOverseas.pdf>

"Senior rebel official killed in Sri Lankan fighting", *CCTV* (03/12/2009)
<http://www.cctv.com/english/20090312/101564.shtml>

Shamindra Ferdinando, "CFA and Media issues: LTTE propaganda Blitz", *The Island*, 31.08.2010 http://www.island.lk/index.php?page_cat=article-details&page=article-details&code_title=5624

Shamindra Ferdinando, "Eelam war IV: Fighting Tigers on Media front" (12.08.2009)
<http://infolanka.asia/eelam-war/terrorism/eelam-war-iv-fighting-tigers-on-media-front>

Shamindra Ferninando, "Forces poised for the kill on the Eastern flank", *The Island* (11.01.2009) <http://www.island.lk/2009/01/11/defence1.html>

Shamindra Ferdinando, "They too helped win the war against terrorism", *The Island online* (01.07.2009) <http://www.island.lk/2009/07/01/news25.html>

Shashikumar V.K., "Lessons from the War in Sri Lanka," *Indian Defence Review* (03.10.2009) available at
http://www.safhr.org/index.php?option=com_content&view=article&id=171:lessons-from-the-war-in-sri-lanka&catid=181:articles-by-vk-shashikumar&Itemid=420

Shattered dreams behind Lion Air Mystery, *Sunday Times* (04.10.1998)
<http://sundaytimes.lk/981004/spec.html>

Singh Ajit Kumar, "Karuna's Lengthening Shadow", *South Asia Intelligence Review* Volume 5, No. 37 (26.03.2007) http://www.satp.org/satporgtp/sair/Archives/5_37.htm#assessment1

Singh Ajit Kumar, "Targeting LTTE's Global Network", *International Institute for Counter-Terrorism* (23/04/2008)
<http://www.ict.org.il/NewsCommentaries/Commentaries/tabid/69/Articlsid/162/Default.aspx>

Sinhaya.com, "Norway and the LTTE"

<http://www.sinhaya.com/Sinhaya.com/Norway-LTTE.html>

Sirilal Ranga, "Dozens killed in heavy fighting in north Sri Lanka", *Reuters* (23.04.2008)
http://uk.reuters.com/article/idUKCOL247109.CH_242020080423

- Six Silent Men – LRRP on the web "Jane's spells out LTTE's annual income" (12/08/2008)
<http://lrrp2.wordpress.com/2008/08/12/jane-s-spells-out-ltte-s-annual-income/>
- SLMM, "Normalization, Security and Gradual Changes towards a New Sri Lanka" 26.12.2002)
<http://www.slmm.info/STATEMENTS/2002/26%2F12%2F02+-+SLMM+Head%3A+Normalization%2C+Security+and+Gradual+Changes+towards+a+New+Sri+Lanka.9UFRnIZx.ips>
- SLMM, "Statements- 2003" <http://www.slmm.info/STATEMENTS/2003/>
- "Special Boat Squadron" (19.01.2008) <http://lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?t=4066>
- Special Operations.com, "Sri Lanka-Special Operations and Counterterrorist Forces" (2000)
http://www.specialoperations.com/Foreign/Sri_Lanka/Default.htm
- "Special Task Forces" (31.08.2008)
<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=4467>
- SPUR, "Chronology of Suicide Bomb Attacks by LTTE Tamil Tiger Terrorists in Sri Lanka"
http://www.spur.asn.au/chronology_of_suicide_bomb_attacks_by_Tamil_Tigers_in_sri_Lanka.htm
- South Asia Terrorism Portal, "Suicide Attacks by the LTTE" (2009)
http://www.satp.org/satporgtp/countries/shrilanka/database/data_suicide_killings.htm
- Sri Lanka Air Force, "Special task force" (2011)
<http://www.ranjanwijeratnefoundation.org.lk/special-task-force.html>
- Sri Lanka Army, "A-9 Highway Up To Puliyankulam & Alampil Town Captured " (04.12.2008)
<http://www.army.lk/opdetail.php?id=68>
- Sri Lanka Army, "LTTE's Mallavi Nerve Center Cleared" (2/9/2008)
<http://www.army.lk/opdetail.php?id=52>
- Sri Lanka Army news, "LTTE's Next Plan against Sri Lankan Army", *Now Public* (21/11/2008)
<http://www.nowpublic.com/world/ltte-s-next-plan-against-sri-lankan-army>
- Sri Lanka Army, "Operations" <http://www.army.lk/operations.php>
- Sri Lanka Army, "Tigers humiliated further with the fall of Oddusudan" (05.01.2009)
<http://www.army.lk/opdetail.php?id=80>
- "Sri Lanka assesment 2011" <http://www.satp.org/satporgtp/countries/shrilanka/index.html>
- Sri Lanka A Country Study (Oct.1988)
<http://www.country-data.com/frd/cs/ltkoc.html#lk0019>
- "Sri Lanka deports UK news team", *BBC*, 10.05.2009
http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/8042170.stm
- "Sri Lankan hardliner among 19 killed in blast", *BBC* (02.03.1991)
http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/march/2/newsid_4201000/4201675.stm
- "Sri Lanka: How ethnic tensions grew", *BBC* (28.01.1998)
http://news.bbc.co.uk/2/hi/special_report/1998/sri_lanka/50926.stm
- Sri Lanka Army, "Munakkam LTTE military complex fell a major setback" (29/5/2008)
<http://www.army.lk/opdetail.php?id=35>

- "Sri Lanka Navy and Indian Ocean" (05.02.2009) <http://www.defence.pk/forums/world-affairs/26005-sri-lanka-navy-indian-ocean.html>
- "Sri Lankan navy fires on Indian fishermen- two killed" (12.07.2008) http://www.thaindian.com/newsportal/uncategorized/sri-lankan-navy-fires-on-indian-fishermen-two-killed-lead_10070807.html
- "Sri Lanka politization of Judiciary complete, says AHRC (02.06.2010) http://www.srilankatruth.com/article/newspublish/article.php?news_id=1048
- "Sri Lanka protesters lay siege to UN compound", *USAToday*, (06.07.2010), http://www.usatoday.com/news/world/2010-07-06-Sri-Lanka_N.htm
- "Sri Lanka seeks weapons from rogue states earns US ire", *Foreign Policy*, (05.01.2011) http://turtlebay.foreignpolicy.com/posts/2011/01/05/sri_lanka_seeks_weapons_from_rogue_states_earns_us_ire
- "Sri Lanka slams US on Rights report" (14.03.2008) http://www.thaindian.com/newsportal/uncategorized/sri-lanka-slams-us-on-rights-report_10027550.html
- "Sri Lanka: the failure of the peace process", *International Crisis Group* (2006) http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-asia/sri-lanka/124_sri_lanka_the_failure_of_the_peace_process.ashx
- "Sri Lanka: The state of human rights in 2010", *Sri Lanka campaign for peace and justice* (10.12.2010) <http://blog.srilankacampaign.org/2010/12/sri-lanka-state-of-human-rights-in-2010.html>
- "Sri Lanka thrown into political crisis", *BBC News* (04.11.2003) http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/3239303.stm
- "Sri Lanka: Use of anti-terror laws to suppress media and human rights organizations", *Asian Human Rights commission* (02.01.2007) <http://www.ahrchk.net/statements/mainfile.php/2007statements/878/>
- Srivastava Siddharth, "India slams rivals' role in Sri Lanka", *Asian Times* 11.06.2009 http://www.atimes.com/atimes/South_Asia/KF11Df01.html
- "Strategic miscalculations by the LTTE", *International Institute for Counter-Terrorism* (12.02.2009) <http://www.ict.org.il/Articles/tabid/66/Articlsid/642/Default.aspx>
- Stokk Kristian, "Building the Tamil Eelem State", *Australian Parliament* (January 2006) <http://www.aph.gov.au/house/committee/pjcis/proscription/submissions/sub35a.pdf>
- Subramanian T. S., "Chronicle of murder", *Frontline*, Vol. 16, No. 17, (14-27 June 1999). <http://www.hinduonnet.com/fline/fl1617/16171020.htm>
- Subramanian L.N. & P V S Jagan Mohan, "The Indian army in Sri Lanka", <http://www.bharat-rakshak.com/LAND-FORCES/History/1987-90/300-Appendix-A.html>
- Subramanian Nirupama, "The LTTE's 'baby brigade'", *Frontline* (24/11/2001) <http://www.hinduonnet.com/fline/fl1824/18240700.htm>
- Subramanian Nirupama, "Premadasa armed LTTE: Panel", *Express India* (18.04.1998) <http://www.expressindia.com/news/ie/daily/19980418/10850534.html>

- Subramanian Nirupama, "Suicide bomber kills Lankan MP, *Indian Express* (30.07.1999)
<http://www.indianexpress.com/res/web/pIe/ie/daily/19990730/ige30066.html>
- Sunil C. Roy, "Quest for Human rights" (November 2005), chapter 4
http://www.sangam.org/FB_PHOTORAW/4.htmSunil
- Suryanarayana P.S., "A new declaration of war", *Frontline*, Vol. 14, No. 22 (Nov. 1 - 14, 1997)
<http://www.hinduonnet.com/fline/fl1422/14220620.htm>
- Suryanarayan V., "Explaining China's growing influence in Sri Lanka", *South Asia Analysis group*, Paper 3797 (06.05.2010)
<http://www.southasiaanalysis.org/%5Cpapers38%5Cpaper3797.html>
- "Suicide attacks By LTTE", *SATP* (30.12.2009)
http://www.satp.org/satporctp/countries/shrilanka/database/data_suicide_killings.htm
- "Sustaining strategic parity and beyond", *TamilNet*, (30.04 2003)
<http://www.tamilnet.com/art.html?catid=79&artid=8880>
- "Tamil Nadu Legislature enacts Child Protection Act", *TamilNet* (25/10/2006)
<http://www.tamilnet.com/art.html?catid=13&artid=20025>
- "Tamils for Obama to Supreme court: Can the US arrest Rajapaksa?", *PRWEB*, 31.08.2010,
<http://www.prweb.com/releases/2010/08/prweb4439864.htm>
- Taming the Tamil Tigers from here in the US" (10.01.2008)
http://www.fbi.gov/news/stories/2008/january/tamil_tigers011008
- Tamita-Delgoda SinhaRaja, Ashok Mehta's work on Eelam war IV reviewed" (07.11.2010)
<http://thuppahi.wordpress.com/2010/11/07/ashok-mehtas-work-on-eelam-war-iv-reviewed/>
- Taraki, "TV images: LTTE's next strategic dimension?", *Tamil Canadian* (30/3/2005)
<http://www.tamilcanadian.com/page.php?cat=123&id=3139>
- Tekwani Shyam, "The LTTE's network and its implications for regional security" (January 2006)
<http://www.rsis.edu.sg/publications/WorkingPapers/WP104.pdf>
- Tekwani Shyam, "The Man Who Destroyed Eelam", *Tehelka Magazine* (23/5/2009)
http://tehelka.com/story_main41.asp?filename=Ne230509coverstory.asp
- The Armed Forces under British Rule" (October 1988)
<http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-13275.html>
- "The deadly Mahasohon brigade" (24.07.2004)
<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=3665>
- "The deadly Mahasohon brigade" (04.09.2007)
<http://www.strategypage.com/htmw/htsf/articles/20070904.aspx>
- "The EC and Sri Lanka: country strategy paper 2002-2006"
http://eeas.europa.eu/sri_lanka/csp/02_06_en.pdf
- The Hindu, "Making of a militant leader-Part II" (September 1986)
<http://www.hindu.com/nic/prabakaran-interview2.htm>

- The Little Insider, "The LTTE Intelligence Wing" (18/2/2009)
http://thelittleinsider.blogspot.com/2009/02/ltte-intelligence-wing_18.html
- "The love triangle between Sri Lanka, India and Pakistan", 05.2004, 2006)
<http://www.lankanewspapers.com/news/2006/4/6332.html>
- "The LTTE in Brief", Sri Lanka defense ministry
<http://www.defence.lk/ppls/LTTEinbrief.pdf>
- "The LTTE will negotiate only with parity of military status", *Tamil Canadian* (28.01.2004)
<http://www.tamilcanadian.com/page.php?cat=133&id=2241>
- "The Phenomenon of disappearances in Sri Lanka", Cyberspace Graveyard for disappeared people (15.06.2003) http://www.disappearances.org/news/mainfile.php/disapp_sl/
- The Sunday Times, "The fall of Chalai and the death knell to the sea tigers", 08.02.2009
http://sundaytimes.lk/090208/News/sundaytimesnews_16.html
- Thompson John, "Other people's wars: A Review of Overseas Terrorism in Canada", *The Mackenzie Institute* (2003)
http://www.mackenzieinstitute.com/2003/other_peoples_wars3.htm#tamils
- Tigers launch Unceasing Waves 4, *TamilNet* (27.09.2000)
<http://www.tamilnet.com/art.html?catid=13&artid=5444>
- "Tiger manœuvres trouble Gateway Garrison", *TamilNet*, (16.12. 1999)
<http://www.tamilnet.com/art.html?catid=13&artid=4374>
- Tigers raise flag at Oddusuddan", *TamilNet*, (02 November 1999)
<http://www.tamilnet.com/art.html?catid=13&artid=4153>
- Tissainayagam J. S. War or peace, de-proscription a must, *Tamil Canadian* (27.01.2002)
<http://www.tamilcanadian.com/page.php?cat=40&id=178>
- Tough days for LTTE "middle-management" (03.04.2009)
<http://lrrp.wordpress.com/2009/04/03/tough-days-for-ltte-middle-management/>
- "Transnational and Non-State Armed Groups, "Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE)" (2008) <http://www.armed-groups.org/6/section.aspx/ViewGroup?id=17>
- "Troops attack LTTE defenses" (26.01.2008)
<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=4071>
- Ubayasiri Kasun, "Failed peace talks", *South Asia Analysis Group*, Paper 1856 (23.06.2006)
http://www.saag.org/common/uploaded_files/paper1856.html
- UKABC, " Indian Ocean Tsunamis Devastate Fisherfolk" (26.12.2004)
<http://www.ukabc.org/tsunamis.htm>
- UN news center, "Ban appoints panel to advise on Human rights issues during Sri Lankan conflict" (22.06.2010) <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=35099&Cr=lanka&Cr1>
- UN Watch, "UN Watch "Slams" "Toothless" Swiss-EU draft UN resolution on Sri Lanka" (25.05.2009) <http://blog.unwatch.org/index.php/2009/05/25/un-watch-slams-toothless-swiss-eu-draft-un-resolution-on-sri-lanka/>

"US, China, and the war in Sri Lanka" (24.03.2009)

<http://www.wsws.org/articles/2009/mar2009/pers-m24.shtml>

United States Department of Agriculture Foreign Agricultural Service, "Patterns of Global Terrorism: 1997 Asia Overview" http://www.fas.org/irp/threat/terror_97/asia.htm

United States Department of Agriculture Foreign Agricultural Service, "Patterns of Global Terrorism: 1998", *Asia Overview*, http://www.fas.org/irp/threat/terror_98/asia.htm

University Teachers for Human Rights <http://www.uthr.org/index.html>

US Department of State, Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor, "Sri Lanka" (28.2.2005) <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2004/41744.htm>

U.S. Department of State, "Sri Lanka: Killing of Jaffna Mayor" (19.05.1998) <http://secretary.state.gov/www/briefings/statements/1998/ps980519a.html>

U.S. slams LTTE over arms smuggling", *Asian Tribune* (13.02.2003) <http://www.asiantribune.com/news/2003/02/13/us-slams-ltte-over-arms-smuggling>

Uyngoda Jayadeva, "Ethnic conflict in Sri Lanka: Changing Dynamics" (Washington: East-West Center, 2007), <http://www.eastwestcenter.org/fileadmin/stored/pdfs/PS032.pdf>

Venupogal Rajesh, "The global dimensions of conflict in Sri Lanka", QEH working paper no. 99 (2003), <http://www3.qeh.ox.ac.uk/pdf/qehwp/qehwps99.pdf>

Vinod RR, "LTTE operations and attacks: A method to the madness", IPCS, article 2051 (26.06.2006) <http://www.ipcs.org/article/suicide-terrorism-in-sri-lanka/ltte-operations-and-attacks-a-method-to-the-madness-2051.html>

Wagner Christian, "Sri Lanka - A new chance for peace?", *European Institute for Asian Studies* (2004), page 10 <http://www.eias.org/publications/briefing/2004/srilankapeace.pdf>

Wax Emily, "Sri Lanka's war on several fronts", *Washington Post*, 22.02.2009 <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/02/21/AR2009022101806.html>

Weerakoon Ruwan, "Pottu Amman: Patient but ruthless Tiger", *The Nation* (4/10/2009) <http://www.nation.lk/2009/10/04/militarym.htm>

Weerakoon Ruwan, Sri Lanka Army captured Vellankulam – last bastion of Tigers in Mannar district, *Asian Tribune* (03.08.2008) <http://www.asiantribune.com/?q=node/12554>

Wei-Chong Ong, "Military defeat of the Tamil Tigers: From velvet glove to iron fist", RSIS commentary No. 50 (27.05.2009) <http://www.rsis.edu.sg/publications/Perspective/RSIS0502009.pdf>

Weisma Steven R., "Indian flotilla is turned back by Sri Lankan naval vessels", *New York Times* (03.06.1987) <http://www.nytimes.com/1987/06/04/world/indian-flotilla-is-turned-back-by-sri-lankan-naval-vessels.html>

Weisma Steven R., "India airlifts aid to Tamil rebels", *New York Times* (04.06.1987) <http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?sec=health&res=9B0DE0D8173FF936A35755C0A961948260&n=Top%2fNews%2fWorld%2fCountries%20and%20Territories%2fIndia%20India%20Airlifts%20Aid%20to%20Tamil%20Rebels>

"Why LTTE failed" (06.05.2009) <http://www.lankajournal.com/2009/05/why-ltte-failed/>

Wikileaks, "Sri Lanka: GSL Complicity in Paramilitary", Cable No. 07COLOMBO728
<http://213.251.145.96/cable/2007/05/07COLOMBO728.html>

Wickrematunge Lasantha, "Daring the Embers," *Outlook*, (19 January 2009)
<http://www.outlookindia.com/article.aspx?239527>

Wickremesinghe Nanda Wickremesinghe, "FBI arrests in US and Canada signal Washington's backing for war in Sri Lanka", *Asian Tribune* (30.08.2006)
<http://www.asiantribune.com/node/1764>

Wijayapaya Ranil, "Defending the nation from dizzy heights", *Daily news* (02.03.2009)
<http://www.dailynews.lk/2009/03/02/fea03.asp>

Wijayapaya Ranil, "Path clear for Wanni liberation" (21.12.2007)
http://www.defence.lk/new.asp?fname=20071221_02

Wije Dias, "US plans for military intervention in Sri Lanka" (04.03.2009)
<http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=12540>

"Winning wars: Political will is the key –Defence Secretary" (30.1.2010)
http://www.defence.lk/new.asp?fname=20100429_05

Yatawara Dhaneshi, "Never forget this day in your life", *Sunday Observer* (11.05.2008)
<http://www.sundayobserver.lk/2008/05/11/sec10.asp>

"18th Amendment Sparks Controversy in Sri Lanka" (08.09.2010)
<http://english.peopledaily.com.cn/90001/90777/90851/7134216.html>

"43 Aid Workers killed in Sri Lanka", *AFP*, 06.09.2007
<http://afp.google.com/article/ALeqM5ikCRUZEn45c0CRCLFNavkama-w3g>

"1991 and 2006 battles for Mahaweli waters of Mawilaru" (02.08.2006)
<http://www.lankalibrary.com/phpBB/viewtopic.php?f=66&t=2710>

* ראיון עם שגריר סרי לנקה בישראל, 27.10.2010

Table of content

ABSTRACT	3
TABLE OF CONTENT	4
INTRODUCTION	7
PART A: THEORETICAL BACKGROUND	16
CHAPTER 1: TERMS, DEFINITION AND THEORIES	16
The Guerrilla: from military tactic to opolitical strategy.....	17
Guerrilla and the revolutionarry war.....	28
The rebellion against the West.....	35
Insurgency: Western experience and lessons learned.....	41
Vietnam war the theory of limited warfare and A-symmetric conflict.....	61
From Geurrilla to Urban Guerrilla and Terror – Distortions in the revolutionary Theory ...	72
Assymetric conflicts today.....	82
towards a new model? Guerrilla, terror in the service of seperatist armed organizaions	92
PART B: SRI LANKA	97
CHAPTER 2: POPULOATION, HISTORY, POLITICS	97
The Colonial period	99
Portugal	99
The Dutch.....	101
Britain	102
Constitutional and administrative changes	103
New Economy- New problems	104
Social changes.....	105
The rise of Sinhalese nationalism	106
Political changes	108
CHAPTER 3: INDEPENDENT CEYLON:ETHNIC IDENTIFY, RELIGION AND POLITICS	109
The first decades	109
The 1971 uprising	114
The 1972 constitution and the first Republic.....	120
Tamil politics- from participation to exclusion	123
The 1978 constitution and the second Republic	127
Deterioration to violence 1978-1983	131
"Black July" 1983	135
PART C: ORGANIZATIONS	137
CHAPTER 4: SRI LANKA SECURITY FORCES	137
Sri Lankan Army: froma volunteer force to a fighting force.....	137
Sri Lankan Police and Para-Military organizations.....	142
CHAPTER 5: TAMIL MILITANT ORGANIZATIONS.....	144
The LTTE: An organizational and ideological profile	144

The formation of the "Tamil Tigers":	144
Organization:	148
The use of suicide attacks:	163
Ideology:	167
The Tamil Diaspora:	168
Summary	171
Other Tamil organizations	172
Eelam Revolutionary Organization of Students) EROS: (.....	172
Eelam People's Revolutionary Liberation Front) EPRLF: (.....	173
Tamil Eelam Liberation Organization) TELO: (.....	175
People's Liberation Organization of Tamil Eelam) PLOTE: (.....	176
Eelam National Democratic Liberation Front -ENDLF:	177
Tamil Peoples Liberation Tigers TMVP - KARUNA:.....	177
Tamil united liberation Front) - TULF: (.....	178
PART D: THE CONFLICT.....	180
INTRODUCTION	180
CHAPTER 6: EELAM WAR I 1983- 1989	180
The beginning: political frustration and ideological crime.....	180
External involvement: India's policy towards the conflict.....	180
The military struggle.....	184
CHAPTER 7: THE INDIAN PEACE-KEEPING FORCE (IPKF) 1989-1990.....	187
The second JVP uprising 1987-1989	196
The "Strange alliance" and the withdrawal of the IPKF.....	203
Conclusions from the Indian involvement in Sri Lanka	207
CHAPTER 8: EELAM WAR II 1990-1994.....	211
The control of the LTTE on the Tamil physical and political space	211
The renewal of hostilities between the LTTE and the Government	213
The use of suicide attacks and terror as a strategic and political tool	220
The Peace process of 1994-1995	223
CHAPTER 9: EERLAM WAR III 1995-2000	225
The conventional fighting.....	226
The attempts at political settlement	230
The continued use of suicide attacks and their international influence on the LTTE.....	233
The renewal of fighting in the North	237
The unstable political situation and the presidential (1999) and parliamentary (2000, 2001) election.....	241
CHAPTER 10: THE PEACE PROCESS OF 2002- 2006.....	242
Chronology of the Peace process.....	244
Cease Fire Agreement (CFA) of February 2002.....	244
First round of talks, September 16 th – 18 th , 2002, Thailand:	247
Second round of talks, October 31 st - November 3 rd , 2002, Thailand:	248
Third round of talks, December 3 rd - 5 th , 2002, Oslo, Norway:	249
Fourth round of talks, January 6 th -9 th , 2003, Thailand:	249
Weakening of the CFA and developments on the ground	250

Fifth round of talks, February 7 th -8 th , 2003, Berlin, Germany:	250
Sixth round of talks, March 18 th -21 st , 2003, Japan :	251
The withdrawal of the LTTE	252
Analyzing the failure of the Peace process	253
The split in the LTTE and the rebellion of Colonel Karuna in the East	259
The Tsunami in South-East Asia – December 2004	265
Intermediary conclusions	269
The new Government and the return to violence	270
Analyzing the Peace process and its failure	273
CHAPTER 11: EELAM WAR IV 2006-2009	277
The Military campaign and political events 2006-2009 – a chronological review	278
The Political Situation	278
The Military Campaign	280
Eastern Theater:	280
Northern Theater:	287
Strategic principals – Military Policy	298
The Army:	298
The Air-Force:	304
The Navy:	307
Strategic principals – Foreign Policy	313
Strategic principals – Media/propoganda Policy	331
Strategic principals – Demestic Policy	341
CHAPTER 12: EPILOGUE	351
CONCLUSIONS	360
APPENDICES	372
INDO-SRI LANKA AGREEMENT TO ESTABLISH PEACE AND NORMALCY IN SRI LANKA	372
Cease-Fire Agreement 1995	377
Memorandum of Understanding (MoU) for a Cease-Fire between LTTE and the Sri Lanka Government, February 2002	379
P-TOMS- Post-Tsunami Operational Management Structure	386
MAPS	392
BIBLIOGRAPHY - THEORY	400
BIBLIOGRAPHY – SRI LANKA	405

Abstract

This paper focuses on the study of asymmetrical conflicts between national armed forces and non-State military organizations. The growth of this discipline is directly linked to the rise of this specific type of conflict where guerilla and terror organizations challenge the political and military dominance of seemingly stronger states.

Among the wide variety of ethnic conflicts that have arisen over the last decades, the one in Sri Lanka –despite having been almost completely hidden from the public eye – was one of the most protracted. Throughout the 26 years of the violent conflict between the various Sri Lankan governments and the "Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE), the rebels succeeded in setting up a separate and independent sovereignty in many areas. The conflict caused much economic and human suffering, and an estimated 70,000 to 100,000 deaths. Throughout, varied endeavors were undertaken to solve the conflict: from internal policing to foreign political and military interventions, to earnest negotiations and attempts to formulate agreements to solve the conflict through peaceful means with international backing. All these failed, leading the Sri Lankan government to resort once more to the military option. This strategy revealed itself as successful and is the only one which destroyed the rebel organization and brought an end to the conflict. This result is exceptional in modern military history and constitutes in fact a precedent for the success of a democratic nation in defeating an internal rebel organization by military means.

How did the Sri Lankan government achieve such a victory where other, much stronger states, failed? What were the differences in the strategy of the government in 2006 and previous similar attempts? This paper will address these questions in an effort to arrive at unique insights as to the factors leading to the success or failure of governments in their fight against guerilla and terror organizations. To that end, political and military aspects of the conflict will be examined and previous efforts at a solution will be described. Lastly, their contribution to the success of the military strategy will be evaluated. This analysis will be aided by the descriptions of previous experience gained in other similar counter-insurgency campaigns as well as supported by an examination of academic and research literature written about Sri Lanka and her particular conflict.

One of the goals of this work is to put right the negligence of research concerning Sri Lanka over the years and is a pioneering attempt to describe this conflict, which has not been previously thoroughly examined. The author aspires to contribute his part in military research and the academic and public discourse through the portrayal of the source of the conflict, the stages of its management and the analysis of the causes that brought about its unparalleled results. Sri Lanka was chosen as a case study not only due to its unique outcome nor to its being a contemporary example. The many attempts to solve the conflict allow researchers to present and examine various hypotheses and theories. Examining one conflict over time allows us to isolate the more important factors that influence the success or failure of states in asymmetrical conflicts against rebel organizations. This is an opportunity to make a real contribution to academic and practical research in the field of security studies and conflict research. This paper and its conclusions are relevant to policy makers, military commanders, diplomats and journalists as well as to all interested in modern conflicts and who aspire to formulate practical strategies to resolve such conflicts quickly and effectively.

**Tel Aviv University
Gershon H. Gordon Faculty of Social Sciences
Department of Political Science
Security Studies Program**

**A-Symmetrical conflicts and Military defeat
of separatist Guerrilla organizations
The case of Sri Lanka**

This paper was submitted as the thesis for the M.A. degree

By
Ariel Reichard
066617895

Prepared under the guidance of
Professor Isaac Ben-Israel

February 2011